

LÂZİKÎ-ZÂDE FEYZULLAH NÂFİZ VE DÎVÂNI
(İNCELEME-METİN-ÖZEL ADLAR DİZİNİ)

Hiclâl DEMİR

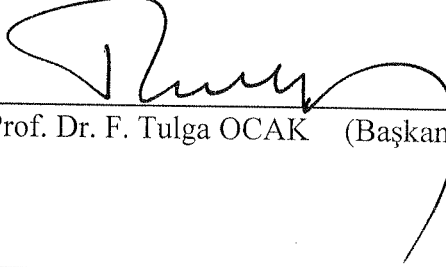
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

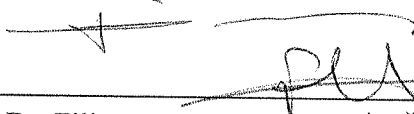
DOKTORA TEZİ

Ankara, 2008

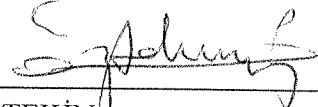
KABUL VE ONAY

Hiclâl DEMİR tarafından hazırlanan Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz ve Dîvânı (İnceleme-Metin-Özel Adlar Dizini) başlıklı bu çalışma, 30.06.2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. F. Tulga OCAK (Başkan)

Prof. Dr. Cem DİLÇİN

Prof. Dr. Filiz KILIÇ HANÇERLİOĞLU

Doç. Dr. F. Sabiha KUTLAR ÖĞUZ (Danışman)

Dr. Özge ÖZTEKİN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İrfan ÇAKIN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

30.06.2008

_____

Hiclâl DEMİR

ÖZET

DEMİR, Hiclâl. *Lâzikî-zâde Feyzullah Nâfiz ve Dîvânı (İnceleme-Metin-Özel Adlar Dizini)*, Doktora Tezi, Ankara, 2008.

Lâzikî-zâde Feyzullah Nâfiz (öl. H.1181/ M.1767) XVIII. yüzyılın *Dîvân* sahibi şairlerindendir. “Kezûbî-zâde” lakabıyla da anılmaktadır. Çalışmada, İstanbul Üniversite Kütüphanesi T 550 numarada kayıtlı olan ve başka nüshası tespit edilemeyen *Nâfiz Dîvânı*'nin incelemesi, çevriyazılı metni ve özel adlar dizini yer almaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde Nâfiz'in ailesi ve meslek yaşamı hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise şairin sanatına, kaynaklarda yer alan bilgiler ve kendi şiirlerinden yola çıkılarak yakından bakılmıştır. *Dîvân*'ın incelendiği bölümde, önce kullanılan nazım şekilleri üzerinde durulmuş, daha sonra şairin üslûbu; dili, söyleyiş biçimi ve âhenk unsurlarını kullanım şekli esas alınarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Şairin sebk-i Hindî'den etkilendiği görülmektedir. Diğer yandan, halk söyleyişlerine ve deyimlere de sık yer veren Nâfiz, bu yüzyıldaki mahallileşme akımını şiirlerine yansıtmıştır. *Nâfiz Dîvânı*'nın, XVIII. yüzyıl sosyal yaşamına dair verdiği bilgiler de içerik bölümünde değerlendirilmiştir.

Nâfiz'in çeşitli şiir mecmualarındaki şiirleri ve kendi derlediği *Letâifü'l-Hayâl* adlı şiir mecmuasında yer alan matla ve müfredleri de tespit edilip çevriyazılı metne eklenmiştir. Arapçadan çevirdiği *Dürretü'l-Muhâkemât* adlı bir eseri de bulunan Lâzikî-zâde Feyzullah Nâfiz, bu çalışmada eserleri ve edebî yönüyle tanıtılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Lâzikî-zâde Feyzullah Nâfiz, Kezûbî-zâde, XVIII. yüzyıl, Divan şiiri, sebk-i Hindî, mahallileşme, *Letâifü'l-Hayâl*, *Dürretü'l-Muhâkemât*

ABSTRACT

DEMİR, Hiclâl. *Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz and His Dîvân (Textual Analysis-Transcription Text-Index)*, Ph. D. Dissertation, Ankara, 2008.

Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz was one of the *Dîvân* poets in the 18th century and also wrote poetry under the pseudonym of “Kezûbî-zâde”. In this study, the disquisition of *Nâfiz’s Dîvân*, which is registered in the Library of Istanbul University with number T 550, and another copy of which has not been determined; gives place to the transcription of the above mentioned disquisition and index of proper names.

The first section of the study covers the information about Nâfiz’s family and professional life. The second section analyzes the art of this poet using various noted sources of information and an in depth analysis of his poems. In the section where *Dîvân* is analyzed, the methodology used first examines the types of poetry and then the style following the use of the language and the style of harmony factors that the poet employed are used to understand the true soul and beliefs that Nafiz has tried to communicate to the reader. It is obvious that sebk-i Hindî was a big influence in this poet’s presentation of ideas. By the added use of folk dictions and idioms, Nafiz reflected the localization movements in that century to his poems. The information about his social life in the 18th century as given in *Nâfiz’s Dîvân*, is evaluated in the content section.

The poems of Nâfiz, which takes place in various *mecmua* (poem collections) and the other kinds of poems of the poet, taking place in his own *mecmua* (poem collection) named as *Letâifü’l-Hayâl* have been interpreted and added to the transcription of the text. *Dürretü’l-Muhâkemât* was translated by Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz from Arabian language, and presented in accordance with his works of literary aspect.

Key Words

Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz, Kezûbî-zâde, the 18th century, Divan Poem, sebk-i Hindî, intention to be localized (mahallileşme), *Letâifü’l-Hayâl*, *Dürretü’l-Muhâkemât*

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖNSÖZ.....	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
1. XVIII. Yüzyılda Siyasî ve Sosyal Durum.....	1
2. XVIII. Yüzyılda Edebî Durum.....	8
1. BÖLÜM: LÂZİKÎ-ZÂDE FEYZULLAH NÂFİZ'İN HAYATI	
1. 1. Ailesi	14
1. 2. Meslek Yaşamı ve Sosyal Durumu.....	16
1. 3. Ölümü	18
2. BÖLÜM: LÂZİKÎ-ZÂDE FEYZULLAH NÂFİZ'İN SANATI	
2. 1. Kaynaklarda Yer Alan Değerlendirmeler	19
2. 2. Şiir Hakkındaki Görüşleri	20
2. 3. Nâfiz'in Nazire Söylediği Şairler	23
2. 4. Eserleri	30
2. 4. 1. <i>Dürretü'l-Muhâkemât</i>	30
2. 4. 2. <i>Letâifü'l-Hayâl</i>	31
2. 4. 3. <i>Dîvân</i>	32
3.BÖLÜM: LÂZİKÎ-ZÂDE FEYZULLAH NÂFİZ'İN DÎVÂNININ İNCELENMESİ	
3. 1. NAZİM ŞEKİLLERİ	33
3. 1. 1. Kasideler	34
3. 1. 2. Mesneviler.....	42
3. 1. 3. Musammatlar.....	44
3. 1. 4. Gazeller	46

3. 1. 5. Müstezat	55
3. 1. 6. Kıtalar.....	56
3. 1. 7. Nazmlar	57
3. 1. 8. Matla ve Müfredler	59
3. 2. ÜSLÛP	60
3. 2. 1. Dil ve Söyleyiş	60
3. 2. 2. Âhenk Unsurları	93
3. 2. 2. 1. Vezin	94
3. 2. 2. 2. Kafiye	107
3. 2. 2. 3. Redif.....	115
3. 2. 2. 4. Yinelemeler	122
3. 2. 2. 4. 1. Sesbilgisel Yinelemeler	122
3. 2. 2. 4. 2. Biçimbirimsel Yinelemeler	123
3. 2. 2. 5. Paralelizm.....	131
3. 2. 2. 6. Şiir Dilinde Sapmalar	133
3. 2. 2. 7. Çok Anlamlılıktan Yararlanma	134
3. 3. İÇERİK	136
3. 3. 1. Dinî Unsurlar	136
3. 3. 2. Tarihî ve Mitolojik Unsurlar	142
3. 3. 3. Aşk	146
3. 3. 4. Arz-ı Haller	159
3. 3. 5. Rind-Zâhid	161
3. 3. 6. Musikî ile İlgili Unsurlar.....	163
3. 3. 7. Tabiat	167
3. 3. 8. Ülke, Şehir ve Yer Adları	172
3. 3. 9. Sosyal Yaşam	175
3. 3. 9. 1. Şenlikler	175
3. 3. 9. 2. Mevlid Alayı	178
3. 3. 9. 3. Divan-ı Hümayun Toplantısı	180
3. 3. 9. 4. Kıyafetler	181
3. 3. 9. 5. Para Adları	182
3. 3. 9. 6. Yiyecekler	182

3. 3. 10. Dünya Görüşü	183
SONUÇ	185
4. BÖLÜM: LÂZİKÎ-ZÂDE FEYZULLAH NÂFİZ'İN DÎVÂNININ	
ÇEVİRİYAZILI METNİ	
4. 1. Yazma Tanıtımı.....	190
4. 2. Çevriyazılı Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol.....	191
4. 3. Çevriyazılı Metin	196
Kasideler	196
Kıta-i Kebire.....	256
Mesneviler.....	257
Musammatlar.....	272
Gazeller	317
Müstezat	672
Kıtalar.....	673
Nazmlar	674
Matlalar	686
Müfredler.....	717
ÖZEL ADLAR DİZİNİ	725
KAYNAKLAR	729
ÖZGEÇMİŞ	

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nde XVIII. yüzyılda kültürel ve sosyal yaşamda kendini hissettiren değişim, Divan şiirinde de bir çeşitlilik yaratmıştır. Bu yüzyılda Nedîm'in neşeli ve coşkun söyleminin yanı sıra, sebk-i Hindî takipçileri ve klâsik tarzı devam ettirmek isteyen şairler edebî ortamı zenginleştirmişlerdir. Ancak yüzyılın en belirgin özelliği mahallileşmedir. Şiirde günlük dile, deyim ve atasözlerine yer verilmiş, konular yerlileşmiştir. Dönemin edebî yaşamında dikkat çeken bir başka özellik de şiire olan ilginin artmasıdır. XVIII. yüzyıl, tezkirelerde yer alan şair sayısı bakımından Divan edebiyatının en zengin dönemidir. Ancak şair sayısının artması, üstat şairlerin sayısal olarak artmasına yol açmamıştır. Bu dönemde, Divan şiirinin zirve isimlerinin söyleyiş biçimlerini tekrarlamaktan öteye gitmeyen “müteşair”lerin çoğaldığı görülmüştür.

XVIII. yüzyıl tezkirelerinde adı geçen *Divân* sahibi şairlerden biri de Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz'dir. Kaynaklarda şairin hayatı ile ilgili bilgilerin dışında edebî yönüne fazla değinilmemiş, eserleri hakkında tam bilgi verilmemiştir. XVIII. yüzyıl Divan edebiyatının daha sağlıklı değerlendirilebilmesi için bu yüzyıldaki tüm şairlerin edebî değerlerinin ortaya konması gerektiği düşüncesiyle, üzerine herhangi bir çalışma yapılmayan *Nâfiz Divân*'ı çalışma konumuz olarak tespit edilmiştir.

Nâfiz'in torunu tarafından düşünülen nottan müellif hattı olduğu anlaşılan *Divân*, İstanbul Üniversite Kütüphanesi T 550 numarada kayıtlıdır. Eserin başka nüshası tespit edilememiştir. Çalışmada, *Divân*'ın Milli Kütüphane A 4797 numaralı mikrofilminin fotokopisinden yararlanılmış, İstanbul Üniversite Kütüphanesindeki aslı da incelenmiştir. Şairin çeşitli şiir mecmularında yer alan şiirleri ile kaynaklarda belirtilmeyen, kendisinin derlediği *Letâifü'l-Hayâl* adlı şiir mecmuasında bulunan matla ve müfredleri de tespit edilmiştir.

“Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz ve *Divânı*” adlı çalışmamız, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Girişte, XVIII. yüzyılın siyasî, sosyal ve edebî durumu hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, Nâfiz'in hayatı tespit edilmiştir. İkinci bölümde, şairin edebî yönüne dair kaynaklarda yer alan bilgiler değerlendirilmiş ve şiirlerinden yola

çıkılarak şiire bakışı ortaya konmaya çalışılmıştır. Nâfiz'in eserlerinin de tanıtıldığı bu bölümde nazire söylediği şairler ve nazire matlaları da belirtilmiştir. Üçüncü bölümde *Nâfiz Dîvânı*, nazım şekilleri, üslûp ve içerik bakımından incelenmiştir. Çalışmamızda ulaştığımız sonuçlar 'Sonuç' bölümünde değerlendirilmiştir.

Son bölümde, yazma tanıtımı, metnin çevriyazısına ilişkin açıklamalar ve *Dîvân*'ın çevriyazılı metni yer almaktadır. Çalışmanın sonuna metinde geçen kişi, yer, eser ve gök cisimlerinin adlarından oluşan özel adlar dizini eklenmiştir. Konuyla ilgili yararlanılan kaynaklar 'Kaynaklar' kısmında belirtilmiştir.

Çalışmam esnasında karşılaştığım güçlükleri çözmeme yardımcı olan, her konuda bilgi ve desteğiyle beni yönlendiren, doktora tezimin bir süre danışmanlığını da yapan Sayın Hocam Prof. Dr. Tulga OCAK'a ve doktora eğitimim boyunca beni destekleyen, çalışmam ile ilgili her türlü sorunumun çözümüne yardımcı olan danışmanım Sayın Hocam Doç. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ'a teşekkürü bir borç bilirim. Tezimin inceleme kısmıyla ilgili önerileriyle beni yönlendiren Sayın Hocam Prof. Dr. Cem DİLÇİN'e teşekkür ederim. Bilgi ve yardımlarını esirgemeyen bölümümüzün değerli öğretim üyelerinden Sayın Hocam Prof. Dr. Osman HORATA'ya ve Dr. Özge ÖZTEKİN'e, Dr. Hasan GÜLTEKİN'e ayrı ayrı teşekkür ederim. Destekleri için aileme ve arkadaşlarım Hanzade GÜZELOVA, Kerem GÜN, Elif AYAN ve Şila YOSULÇAY'a da yürekten teşekkür ederim.

Hiclâl DEMİR

Ankara, 2008

KISALTMALAR

a	Birinci mısra
AKM	Atatürk Kültür Merkezi
b	İkinci mısra
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Cönk	06 Mil Yaz Cönk 256
çev.	Çeviren
ed.	Editör
G	Gazel
H.	Hicrî
hzl.	Hazırlayan
K	Kaside
KK	Kıta-i Kebire
Kt	Kıta
LH.	<i>Letâifü'l-Hayâl</i>
M.	Miladî
ME 1	<i>Mecmua-i Eşâr/</i> MK 06 Mil Yz A 1793
ME 2	<i>Mecmua-i Eşâr/</i> MK 06 Mil Yz A 1935
ME 3	<i>Mecmua-i Eşâr/</i> MK 06 Mil Yz A 497
ME 4	<i>Mecmua-i Eşâr/</i> MK 06 Mil Yz A 508
Mf	Müfred
MK	Milli Kütüphane
Ms	Mesnevi
Mt	Matla
Mus	Musammat
N	Nazm
öl.	Ölümü
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
TYDK	İstanbul Üniversiteleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu
vd.	ve devamı
Yay.	Yayımları
yey.	Yayın evi yok
yty.	Yayın tarihi yok
YKY	Yapı Kredi Yayınları

GİRİŞ

XVIII. YÜZYILDA SİYASÎ VE SOSYAL DURUM *

1699'da imzalanan Karlofça Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin Avrupa ile ilişkilerinin bir dönüm noktası olduğu gibi hızlı çöküşünün de başlangıcı olmuştur. İdarî ve askerî zayıflıklar sonucu imparatorluğun ayrılmaz parçası sanılan toprakların kaybedilmesi, yöneticileri Batının üstünlüğünü kabul etmek zorunda bırakmıştır. Avrupa'nın kazandığı üstünlüğün nedenleri araştırılırken ilk kez reform yapma fikri ortaya çıkmış, Batılı tekniklerle geleneksel yöntemler birleştirilerek özellikle ordunun güçlendirilmesi düşünülmüştür.

Karlofça sonrası halkı rahatlatmak ve huzuru temin edecek çeşitli tedbirler alınırken Osmanlı merkezî idaresi yeni bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Edirne Vakası (1703) adıyla anılan Kapıkulunu çıkardığı bu isyanla II. Mustafa tahttan indirilmiş, Amcazâde Hüseyin Paşa, Râmî Mehmed Paşa ve Şeyhülislâm Feyzullah Efendi katledilmiştir. Kapıkulunun bu isyanında, barış yıllarında alınan askerî tedbirler, 1683 Viyana bozgununun manevî ağırlığının onlara yüklenmesi ve kendilerine duyulan güvenin sarsılması rol oynamıştır. Tahta çıkan III. Ahmed, isyanın ardından ülkede huzurun sağlanmasına çalışmışsa da bu geniş ölçüde 1718'den sonra gerçekleşebilmiştir.

İsveç Kralı XII. Şarl'ın Ruslara yenilerek Osmanlı topraklarına sığınması, Rusların Karadeniz siyaseti de gözönüne alındığında savaşı kaçınılmaz kılmıştır. Prut nehrinde çevrilen Rus ordusu zor durumda bırakılmış ve Rus çarı barış istemek durumunda kalmıştır. 1711'de imzalanan Prut Antlaşması İstanbul'da zafer heyecanıyla karşılanmıştır.

---

* Bu bölümün hazırlanmasında şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Ahmed Refik Altınay, *Lâle Devri*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1973; Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK Yay., Ankara 2007, s. 21-74; Feridun Emecen, *Osmanlı Devleti ve Medeniyet Tarihi*, İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, İstanbul 1994, s. 54-76; Mustafa Cezar, "Osmanlılarda 18. Yüzyıl Kültür ve Sanat Ortamı", *18. Yüzyılda Osmanlı Kültür Ortamı*, Sanat Tarihi Derneği Yay., İstanbul 1998, s. 43-64; Stanford Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, C. 2, E Yay., İstanbul 1982, s. 297-374.

Rusya ile imzalanan antlaşmanın verdiği moralle Osmanlılar gözlerini otuz yıldır Mora'yı idare eden Venedik'e çevirdiler. Karadağ'da Osmanlılara karşı başlayan isyan bahane edilerek 1715'te Mora'ya girildi ve Mora'nın büyük kısmı alındı. Bunun üzerine Habsburglar telaşa kapılarak Venediklilerin yanında savaşa girdi. Avusturya'yı hedef alan sefer, başarısızlıkla sonuçlanınca Tımişvar bölgesi ve Belgrad kaybedildi. 1718'de imzalanan Pasarofça Antlaşması ile Venedik toprak kaybından kurtulamazken Habsburglar Tımişvar, Küçük Eflak ve Belgrad'ı alarak Karlofça'daki kazançlarını ilerletmişlerdir. Yenilgi, Osmanlılar için çok büyük değilse de önemlidir. Yalnızca toprak ve insan kaybedilmemiş, Osmanlı'nın Avrupa'daki saygınlığı da darbe yemiştir. Bundan sonra Osmanlılar, Avrupa ülkeleri ile savaşa girmekte daha dikkatli davranacaklardır.

1716'da sadaret kaymakamı ve 1718'den 1730'a kadar sadrazam olan Damat İbrahim Paşa, Avrupa'yı tanımanın Osmanlı dış politikası için önemli olduğuna inanıyordu. Barış sağlanır sağlanmaz 1719'da Viyana'ya bir elçilik heyeti gönderdi. 1721'de de Yirmisekiz Mehmed Sait Efendi'yi Paris'e elçi tayin etti. Bu elçiler yalnızca diplomatik ve ticarî antlaşmalar imzalamaya değil Avrupa diplomasisi ve askerî gücü hakkında bilgi edinmeye de gitmişlerdi.

Avrupa ile bu ilişkiler kültürel ve sosyal hayat üzerinde ilk etkilerini göstermeye başladı. Sait Mehmet Paşa'nın yardımıyla İbrahim Müteferrika tarafından ilk Türk matbaası kuruldu. Fransız bahçeleri ve dekorasyonları, Fransız mobilyası saray çevrelerinde moda olurken padişah III. Ahmed, sarayın dışına rokoko stili bir çeşme yaptırdı. Ressam Van Mour, sultanın, sadrazamın ve diğer devlet erkânının portrelerini yaptı. Damat İbrahim Paşa, padişahın eğlenmesi için Kâğıthane'de 'Sadabad' adı verilen bir kasr inşa ettirdi. Sadabad civarı kısa zamanda şenlendi, derenin iki yanı zarif ve beyaz köşklere donatıldı. Sadece buraya değil, İstanbul'un her tarafına planları Fransa'dan getirilen köşkler yapıldı. İbrahim Paşa'nın yayılması için büyük gayret sarfettiği lale, hiçbir devirde olmadığı kadar revaç buldu.

Pasarofça Antlaşmasıyla başlayan barış dönemi, Doğu sınırındaki İran savaşı ile sona erdi. Nadir Han karşısında uğranılan yenilgi, "Frenk tarzı"na karşı kızgınlığın artması

ve lüks merakının uyandırdığı hoşnutsuzluk isyana dönüştü. III. Ahmed'in tahttan indirilmesi, sadrazam ve diğer ileri gelenlerin öldürülmesiyle "Lale Devri" sona erdi.

III. Ahmed'in yerine tahta çıkan I. Mahmud, isyanı bastırdıktan sonra reformlara devam etti. Askerî alandaki yeniliklerin gerekliliği sonucu padişah, Fransız asıllı Comte de Bonneval'ı danışman olarak getirtti. De Bonneval, padişaha yeniçeri alaylarının küçük birliklere ayrılmasını, bunların başına kendi yetiştireceği genç subayların getirilmesini böylece daha etkin ve disiplinli bir orduya sahip olunacağını bildirdi. "Humbaracıbaşı" rütbesi verilen ve Ahmed adını alan Comte de Bonneval'in evlat edindiği Süleyman komutasında teşkil edilen "mühendisler kıtası" yeniçerilerin baskısıyla kapatıldı.

I. Mahmud, askerî ıslahatların dışında, Lale Devrinde başlatılan kültürel gelişmeyi de sürdürdü. Müteferrika'nın basımevine para yardımıyla bulundu. İstanbul'da halk kitaplıkları kurdu, imparatorluk topraklarına adamlar göndererek önemli kitap ve el yazması koleksiyonlarını toplattı. Kâğıt ihtiyacını karşılamak için Yalova'da ilk kâğıt fabrikası bu dönemde kuruldu.

Sultan Mahmud'un hükümdarlığının büyük bölümü İran savaşlarıyla geçmiştir. Azak'a saldırıp Kırım'a giren Ruslara karşı Osmanlılar, varlıklarını koruma amacıyla savaşmak durumunda kaldılar. Avusturya'yı da yanına çeken Ruslar, Hotin ve Yaş'ı zaptettiler. Ancak Osmanlı karşısında zor duruma düşen Avusturya barış istedi. 1739'da yapılan antlaşma ile Avusturya, Pasorafça Antlaşmasıyla aldığı yerleri geri verdi. Bu başarıyla otuz yıl süren bir barış dönemine girildi.

I. Mahmud'un hükümdarlığının son yılları ile III. Osman (1754-1757) ve III. Mustafa'nın (1757-1774) hükümdarlıkları döneminde Osmanlı Devleti, tarihinin en uzun barış dönemini yaşamıştır. Bu dönemde Avrupa, Avusturya Taht Savaşı (1740-1748) ve Yedi Yıl Savaşlarıyla (1756-1763) meşguldu. Osmanlı Devleti için dış saldırı tehdidi olmayınca son otuz yılda yapılan reformlar ortadan kalkmaya başladı. İbrahim Müteferrika'nın basımevi ve De Bonneval'ın topçu birlikleri kaldırılmış, rüşvet, adam kayırma ve memurlukların satılması yaygınlaşmıştı. Salgın hastalıklar, kıtlık, işsizlik, eşkıya ve emir dinlemeyen memurlar imparatorluğun her yanını sarmıştı.

Dönemin en önemli sadrazamı, iyi bir yönetici ve aynı zamanda ünlü bir şair olan Koca Ragıp Paşa'dır. Halkın refahını arttırmak için büyük çaba harcayan Ragıp Paşa, çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Bu dönemde, tımar ve mukataa sahipleri borçlarını zamanında ödemeye zorlandı, halk üzerindeki yasadışı vergiler yasaklandı. Saray masraflarının kısılması sağlanarak padişah, sadrazam ve diğer yüksek memurların gelirleri kitaplık, cami ve diğer kurumların yapılmasına harcandı.

Barış dönemi, Rus çariçesi Katerina'nın emperyalist politikaları ile bozuldu. Lehistan'daki Rus baskısı ve buna muhalefet eden cephenin Osmanlılardan himaye istemesi sonucu savaş başladı. Askerî ve idarî zafiyetin bütün çıplaklığıyla ortaya çıktığı savaş, Osmanlılar için felakete dönüştü. Ruslar, Eflak ve Boğdan'a girerek Kırım'ı işgal ettiler. Savaşı Karadeniz'e de çekip İngilizlerin desteğiyle Osmanlı donanmasını Çeşme'de yaktılar. 1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kırım Osmanlı himayesinden çıkartılarak bağımsız hale getirildi ve böylece Rusya'ya ilhak süreci başladı. Ruslar, Dinyeper ve Bug nehirleri arasındaki bölgeyle Azak ve Kınburun limanlarını alarak Karadeniz'e daha sağlam bir şekilde yerleştiler. Ayrıca, çariçeye İstanbul'da Ortadoks kilisesi kurma ve bu kiliseyi koruma hakkı tanınıyordu. Bu durum Ruslara Osmanlının iç işlerine karışma fırsatı verdi. Osmanlı Devleti'nin Karlofça'dan sonra imzaladığı en ağır antlaşma olan Küçük Kaynarca, ordunun perişanlığını da gözler önüne sermiş oldu.

I. Abdülhamit, imparatorluğun kurtarılması için reformalara ihtiyaç olduğu düşüncesiyle tahta çıkmış ve XVIII. yüzyıl padişahlarının en güçlü reformcularından biri olmuştur. Askerî alanda, Avrupa ordularıyla boy ölçüşebilmek için çok sayıda yabancı askerî danışman getirtmiş, bu danışmanların Müslüman olmaları ve Osmanlı uniformaları giyme zorunluluğunu kaldırmıştır. Sözü edilen danışmanlar içinde en etkinini Baron de Tott'tur. 1773'te onun katkılarıyla Riyaziye Mektebi adıyla matematik eğitimi veren bir okul açıldı. 1774'te Süratçi Topçu Birliği kuruldu. Modern bir topçu dökümhanesi ile Hendesehane açıldı. Ancak asıl ıslaha muhtaç olan Yeniçeri Ocağında herhangi bir reforma gidilemedi.

1770'te Çeşme'de Ruslar tarafından yakılan Osmanlı Donanması, kaptan-ı deryalığa getirilen Gazi Hasan Paşa'nın gayretleriyle yeniden inşa edildi. Riyaziye Okulu, daha geniş kapsamlı Mühendishane-i Bahr-i Hümayuna dönüştürüldü. Diğer yandan, İbrahim Müteferrika'dan sonra ilgisizlik sonucu unutulmuş matbaa, 1782'de Beylikçi Raşit Efendi'nin gayretiyle tekrar canlandırıldı.

Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kırım müstakil hale gelmiş; ancak bu durum tarafları memnun etmemişti. Kırım'daki Rus nüfuzu, Rus taraftarı Şahin Giray'ın hanlığında perçinlenirken Osmanlı Devleti, halkı Müslüman olan Kırım'ın Rus hâkimiyetine girmesinin yaratacağı tehlikeleri düşünüyordu. Kırım'ı adım adım ele geçirme düşüncesinde olan Çariçe Katerina nihayet emeline ulaştı. Buradaki bir ayaklanmayı bahane eden Rus ordusu, Kırım'ı ilhak etti. Sadrazam Halil Hamit Paşa, büyük bir reform hareketine başlamak istediğinden yeni kayıplara yol açacak bir savaşa girmek istemiyordu. 1784'te verilen senet ile Kırım, Rus yönetimine geçmiş oldu ve Katerina burayı Osmanlıya karşı daha geniş bir yayılma hareketinin ana üssü haline getirdi.

Sadrazam Halil Hamit Paşa, ordu tümüyle çağdaştırılmadıkça yapılacak düzenlemelerin sonuç vermeyeceğini anlamıştı. Eski ve yeni çatışmasına son verip iki grubu birleştirmeye çalıştı. Fransız uzmanların yaptığı çalışmaların yanı sıra geleneksel kurumlar da canlandırıldı. Hızlı Atış Topçu birlikleri kuvvetlendirildi ve Fransız teknisyenlerin yardımıyla Hendesehane genişletildi. Tımar sahiplerinin çağrıldıklarında orduya katılmaları için taşraya denetleyiciler çıkarıldı. Eğitim ve disiplin kabul etmeyen yeniçerilerin ordudan atılması sağlandı ve kalanların aylıkları yükseltildi. Ancak muhaliflerinin entrikaları sonucu Halil Hamit Paşa'nın öldürülmesiyle reformlar yavaşladı.

Kırım'ı ele geçiren Katerina'nın Osmanlı toprakları üzerindeki emelleri devam ediyordu. Osmanlı Devletinin paylaşılması ve eski Bizans'ın tekrar canlandırılmasına dayanan bu emeller için Katerina, Avusturya hükümdarı ile görüşmeler yapıyordu. Sabrı taşan Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş açtı. Müttefiki Avusturya'nın Rusya'nın yanında savaşa girmesi, ordunun eğitimsizliği, disiplinsizliği, kumandanların ehliyetsizliği ve mevsim şartları mağlubiyete neden oldu. Özi Kalesinin Rusların eline

geçmesi ve 25.000'e yakın müdafaasız sivil halkın ölümü İstanbul'u sarstı. I. Abdülhamit üzüntüsünden hastalanarak vefat etti (1789).

III. Selim'in tahta çıkışı ile esen ümit rüzgârı, savaşın kötü gidişini engelleyemedi. Rusya, Eflak ve Boğdan'ı ele geçirmiş; Avusturya, Surbistan ve Bosna'da başarılar kazanarak Belgrad'ı almıştı. İsveç'in Rusya ile savaş halinde olması, Osmanlı-Prusya ittifakı ve Fransız ihtilali nedeniyle Avusturya'nın huzursuzluk yaşaması, Osmanlı Devleti'ne uygun şartlarda barış yapmanın yolunu açtı.

Prusya'nın tehditleriyle savaştan çekilen Avusturya ile barış görüşmeleri sonucu Zıştovi Antlaşması imzalanmıştır (1791). Buna göre Osmanlı Devleti, Belgrad dâhil kaybettiği yerleri, bazı önemsiz sınır düzenlemeleri ve toprak kayıpları dışında, geri alarak savaştan önceki sınırlarına kavuşmuştur. Kırım'ı geri almak düşüncesiyle Rusya ile savaş devam etmiştir. Ancak ordunun gittikçe kötüleşen durumu, zafere dair bir ümit vermeyince mütareke yapılması kaçınılmaz olmuş ve Yaş Antlaşması imzalanmıştır (1792). Antlaşma ile Osmanlı Devleti Kırım'ı almaktan kesin olarak vazgeçmiş, sınırlarını Buğ ve Dinyester nehrine kadar geriye kaydırarak Özi ve arazisini Rusya'ya bırakmak zorunda kalmıştır.

III. Selim, askerî, teknik, ekonomik ve toplumsal alanlarda pek çok yenilik yaparak devleti ayakta tutan kurumları genel bir düzenlemeye tâbi tutmuştur. Reformlar için bazı devlet adamlarından ıslahat hakkındaki görüşlerini içeren layihalar isteyen III. Selim, layihalarda beliren görüşler doğrultusunda Yeniçeri Ocağının yanında Avrupa tarzında eğitilecek yeni bir ordu (Nizam-ı Cedit) kurulmasına karar verdi. Deniz Mühendishanesi ıslah edildi, Kara Mühendishanesi açıldı (1795). Tımar ve zeamet usulleri yeniden düzenlendi. Avrupa ile doğrudan ve güvenilir ilişki sağlayabilmek için Londra, Paris, Viyana ve Berlin'e daimî elçilikler kuruldu. Bu elçilikler, çağdaş Osmanlı aydınının yetişmesini sağladı. Ancak iç ayaklanmalar ve âyanların güçlenmesi merkezî otoriteyi zayıflatıyordu. Yaşanan siyasî gelişmeler ve yenilik hareketlerinin yarattığı hoşnutsuzluk, reform hareketlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açtı.

Sonuç olarak, XVIII. yüzyılda Osmanlı Devlet teŖkilatı ve toplum yapısı klâsik Doğulu özelliğini korumaktadır; ancak bazen çekinerek bazen de iyi hesaplanarak yenilikler yapılmak istenmiŖtir. Yeniliklerde Avrupa'nın bilgi ve teknolojisinden yararlanılmaya alıŖılmıŖtır. Kendi imkânlarıyla toplumsal geliŖimini baŖaramayan Osmanlı, bundan sonra da Batı'nın ortaya koyduklarından yararlanarak modernleŖme çabası içinde olacaktır.

XVIII. YÜZYILDA EDEBÎ DURUM *

Geleneğin belirlediği ölçütlere göre kendisini her dönemde teknik ve estetik bakımdan yenileyen Divan şiiri, Osmanlı Devletinin XVIII. yüzyılda yaşadığı siyasî ve iktisadî çöküntüye rağmen gelişimini sürdürmüştür. Kendileri de şair olan III. Ahmed ve III. Selim devirlerinde, şairler korunmuş ve desteklenmiştir. Bunun sonucu iki büyük şair, yüzyılın başında Nedîm, sonunda ise Şeyh Gâlip yetişmiştir.

Kaynaklarda “şiir” ve “şair asrı” olarak kabul edilen XVIII. yüzyıl, şair sayısı bakımından Divan edebiyatının en zengin dönemidir. Sâbit’ten itibaren “her kaldırım taşının altından bir şair çıktığı” ifade edilerek bu durum eleştirilmiştir. Tezkirelerdeki bilgilere göre bu yüzyılda 1322 şair tesbit edilmiştir. Bunların 168’inin *Dîvân*’ı mevcuttur. Bu zenginliğe rağmen “üstat” kabul edilebilecek şair sayısı azdır. Bu yönüyle XVIII. yüzyıl şiiri, daha çok bir nazire edebiyatı görünümündedir. Bunda, Damat İbrahim Paşa’nın tertiplelediği edebiyat meclislerinde şairlerin eski üstatlara ve birbirlerine yazdıkları nazirelerin yarışma havası içinde söylenmesinin de etkisi vardır. En çok nazire yazılan şairler, kasidede Nef’î, gazelde ise Nâbî’dir. Bâkî, Fuzulî, Şeyhülislâm Yahya ve Sâbit’in şiirlerine de nazireler yazılmıştır. Geleneğin imkânları dâhilinde söyleyecek söz bulamayan kimi şairler, eskileri takip ederek bir kısır döngü içine girmişlerdir. Divan şiirinin gelişmesi için okul görevi üstlenen nazire geleneği, liyakatsiz kişilerin elinde eğlence vasıtası haline gelmiştir. Böylece Divan edebiyatı bu yüzyılda, Nedîm ve Şeyh Gâlip dışında, daha az yaratıcı bir edebiyat görünümü arz eder.

Bu yüzyılda, şiirin edebî değerinin azaldığının göstergelerinden biri de müşterek gazel sayısındaki artıştır. Bu şiirlerin çoğu, sanat gayesi güdülmeden yalnızca hoşça vakit geçirmek için yazılmıştır. İstanbul’da bir muhit veya mekân etrafında toplanan şairler

---

* Bu bölümün hazırlanmasında şu kaynaklardan yararlanılmıştır: A. Atillâ Şentürk, Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yay., İstanbul 2006, s. 424-478; Halûk İpekten, Mustafa İsen vd. “18. Yüzyıl Dîvân Edebiyatına Toplu Bakış” *Büyük Türk Klâsikleri*, Ötüken-Söğüt Yay., C. 6, İstanbul 1987, s. 193-203; Hasibe Mazıoğlu, “Türk Edebiyatı, Eski”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1982, C. XXXII, s. 130-132; Osman Horata “Son Klâsik Dönem (1700-1800)- Şiir”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 2, İstanbul 2006, s. 447-530.

arasında raġbet bulan műsterek gazellerde űair sayısı, Beylikçi İzzet gibi bazı űairlerin űiirlerinde yediye kadar çıkmıűtır.

XVIII. yűzyılda Divan űiiri, önceki asırlardaki gelişimini sürdürmekle birlikte daha renkli ve zengindir. Bu dönemde klâsik űslűbun yanında hikemî űslűp, Hint űslűbu ve folklorik űslűbun etkili olduđu görűlmektedir. Yűzyılın başında Nâbî'nin űiirdeki egemenliđi sürmektedir. Onun dűűünce ve hikmet tarzını benimseyen pek çok űair űiirlerini bu anlayıűla yazmıűlardır. Sâbit, Dűrrî, Kâmî, Sâmî, Râűid, İzzet Ali Paűa, Seyyid Vehbî, Çelebi-zâde Âsım, Koca Ragıp Paűa, Fıtnat Hanım ve Haűmet, Nâbî takipçileridir. Ancak, Koca Ragıp Paűa dıűındaki űairler Nâbî'nin akıcı űslűbuna ulaűmamıűlardır. Hikemî űslűbun bu dönemde raġbet bulmasında, siyasî ve sosyal hayattaki huzursuzlukların da etkisi vardır. Neűeli kiűiliđi ve coűkun söyleyiűiyle Nedîm ortaya çıkınca Nâbî takipçilerinin bir kısmı onun yolunu benimsemiűlerdir. Kâmî, Râűid İzzet Ali Paűa, Seyyid Vehbî ve Fıtnat Hanım, Nâbî yanında Nedîm tarzında da űiirler söylemiűlerdir.

Bu yűzyılda edebî türlerin hepsinde yerlileşme olmuş, mahallî konular ve günlük yaűam edebiyata daha çok girmiűtir. Nedîm, XV. yűzyılda atasözü ve deyimlere űiirde yer verilmesiyle baűlayan mahallî söylemin XVIII. yűzyıldaki en önemli temsilcisidir. XVII. yűzyılda Sâbit'te çok belirgin olan halk dili ve günlük yaűamın űiire giriűi, Nedîm'de daha güçlü ve zarif bir hal almıűtır. Devrin bütün olayları baűta Nedîm olmak üzere űairlerin űiirlerde yer alır. İstanbul, güzelleri, eğlenceleri, yazı, kışı, ramazanları ve bayramlarıyla canlı bir űekilde anlatılmıűtır. Nedîm'in asıl takipçisi İzzet Ali Paűa'dır. Onun dıűında Vâhid, Neylî, Emin Belig, Çelebi-zâde Âsım ve Seyyid Vehbî de Nedîm tarzında űiirler söylemiűlerdir. Ancak bu tarz giderek incelik ve zarafetten uzaklaűmıű ve Enderunlu Fazıl'da olduđu gibi kaba bir hal almıűtır.

Mahallileűmenin etkisiyle űairler, hece ölçüsüyle de űiirler söylemiűlerdir. Vâhid Mahdumî, Nedîm, Necib (III. Ahmed), űeyh Gâlip, İlhamî (III. Selim) ve Nahifi, devrin hece ile űiir yazan űairleridir.

XVII. yüzyılı etkisi altına alan sebk-i Hindî, Nailî, Fehim, İsmetî gibi şairlerin etkisiyle XVIII. yüzyılda da kendini gösterir. Anlamda derinlik, hayallerde genişlik ve dilde incelik, Nedîm dâhil olmak üzere bazı şairlerde görülmüştür. Yüzyılın ikinci yarısında Hoca Neş'et'in, Şeyh Gâlip'in de içinde bulunduğu genç şairlere Sâib-i Tebrizî (öl. M. 1670) ve Şevket-i Buharî'nin (öl. M. 1695) şiirlerini okutup sevdirmesi ile bu üslûbun etkisi artmış, sebk-i Hindî, anlamda giriftlik, ızdırap ve tasavvuf yönüyle Şeyh Gâlip'in şiirlerine yansımıştır. Şeyh Gâlip dışında Hint üslûbunun bu yüzyıldaki önemli temsilcileri Sâmi ve Edip'tir.

Sebk-i Hindî'nin anlam derinliği ve mahallî üslûbun yüzeyselliğine tepki gösteren bazı şairler, Bakî ve Şeyhülislâm Yahya'yı takip ederek klâsik söylemi devam ettirmişlerdir. Anlamdan çok sese önem veren, zarif, açık ve nükteli söyleyişe Nedîm ve Nâbî takipçilerinde de rastlanmaktadır. Nazim Yahya, Esrar Dede, Enis, Nahifî, Nevres-i Kadim gibi şairler klâsik üslûbu devam ettirmişlerdir. Şeyh Gâlip'in *Dîvân*'ında da bu tür şiirler yer alır.

XVIII. yüzyıl Divan şiirinde, klâsik şiirin kurallarının dışına çıkıldığı da görülür. Yüzyıllardır tekrar edilen mazmunlar değişmeye, yeni benzetmeler daha sık kullanılmaya başlamıştır. Aşk, soyut kalıplardan çıkarak daha gerçekçi bir şekilde ifade edilmiştir.

Bu dönemde 'gazel' en çok rağbet gören nazım şekli olmuştur. Gazelde, şairler üzerindeki Nâbî etkisini kaldırarak şen ve şuh gazelleriyle "Nedimâne" tarzını yaratan Nedîm'in özel bir yeri vardır. Şeyh Gâlip de bu nazım şeklinin önde gelen şairlerindedir. Devrin gazelleriyle öne çıkan diğer şairleri Pertev, Raşid, Nahifî, Kâmî, Vâhid Mahdumî, Çelebi-zâde Âsım, Sâmi, Sümbül-zâde Vehbî, İzzet Ali Paşa, Neylî ve Haşmet'tir. Hevayî ile birlikte hiciv ve hezl türünde yazılan gazeller artmıştır.

Bu yüzyılda III. Ahmed ve III. Selim dışındaki padişahların ve diğer devlet adamlarının şiire ilgisinin azalması, kaside sayısında düşüğe yol açmıştır. Nedîm ve Şeyh Gâlip'ten sonra kasideleriyle ünlü isim Münif'tir. Yahya Nazim, Sümbül-zâde Vehbî, Seyyid Vehbî, Nevres, Sâmi ve Neylî devrin önemli kaside şairleridir.

XVIII. yüzyılda manzum tarih büyük ilgi görmüştür. Lale Devrinde yapılan binalara, şehzadelerin doğumlarına ve sünnetlerine, sultan düğünlerine, kazanılan savaşlara manzum tarihler düşürülmüş, *Dîvânlar* tarihli kaside ve kıtalarla dolmuştur. Nâbî'nin 150'nin üzerinde kıtaya yer vermesi, takipçilerini de kıta yazmaya yöneltmiştir. Tarih türünün bu yüzyıldaki en önemli isimleri Nedîm, Râşid, Seyyid Vehbî, Fâiz, Hâsib, Sâmi, Nevres-i Kadim ve Şeyh Gâlip'dir.

XVIII. yüzyıl, 'mesnevi' açısından diğer yüzyıllara göre zayıf bir dönemdir. Aşk konulu mesneviler ve dinî-tasavufî mesneviler iyice azalmış, mahallî unsurların yer aldığı realist mesneviler daha çok yazılmıştır. Mesnevide akla ilk gelen eser, Şeyh Gâlip'in *Hüsn ü Aşk*'idir. Sünbül-zâde Vehbî'nin Nâbî'nin *Hayriyye*'sini örnek alarak yazdığı *Lutfiyye*, dinî ve ahlâkî öğütler içerir. Nahifî, Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sini âhenge dikkat ederek aynı vezinde tercüme etmiştir. Yüzyılın mesnevi yazarları arasında İsmail Belig ve Enderunlu Fâzıl da vardır.

XVIII. yüzyılın edebî dili önceki yüzyıllara göre daha sadedir. XVII. yüzyılda olduğu gibi uzun tamlamalara yer verilmiştir ancak; bir sadeleşme çabasının olduğu da görülür. Günlük konuşma diline yer verilmesi, klâsik şiir dilinin değişmesine neden olmuş; zaman zaman müstehcen ve argo ifadeler de şiire girmiştir. Diğer yandan, musikişinas şairlerin çokluğu, musikî ile ilgili kavramların şiir diline girmesine neden olmuştur.

XVIII. yüzyıl, mensur eserler bakımından da oldukça zengindir. Tezkire, biyografi, tarih, surname, seferetname ve diğer türlerdeki eserler dönem hakkında ayrıntılı bilgiler içerir.

XVIII. yüzyılda tezkire alanında çalışkan ve tecrübeli yazarlar yetişmiştir. 1710'da Mustafa Mucib tarafından kaleme alınan *Tezkire-i Mucib, Rıza Tezkiresi*'nden yararlanılarak oluşturulmuştur ve 107 şairi kısaca tanıtır. *Nuhbetü'l-âsâr min Fevâ'idü'l-eş'âr*, Safayî tarafından 1720'de yazılmıştır. *Tezkire-i Rıza*'ya zeyldir. Süslü ve ağır bir dille yazılan eserde, şairlerin hayatları hakkında geniş bilgiler verilmiş, edebî yönleri isabetli bir şekilde değerlendirilmiştir. Eser, Özellikle Lale Devrinde yaşamış şairler hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir. Sâlim tarafından 1722'de tamamlanan

Tezkire-i Şu'arâ'da 426 şair tanıtılmıştır. Eser, şairlerin sosyal yaşamları ve kişisel özelliklerini ortaya koymasından önemlidir. Bursalı Belig'in *Nuhbetü'l-âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-eş'âr* adlı tezkiresi, Kaf-zâde Fâizî'nin *Zübdetü'l-eş'âr*'ına zeyldir. 1727'de tamamlanan antoloji şeklindeki eserde, şairlerin hayatları hakkında çok az bilgi verilmiştir. *Âdâb-ı Zurefâ*, 1720-1784 yılları arasında yetişmiş 375 şairin biyografisine yer verir. 1784'te tamamladığı eserinde Râmiz, şairlerin hayatlarını ayrıntılı bir şekilde tanıtmış, sanatları hakkında isabetli değerlendirmelerde bulunmuştur. Diğer yandan, bazı yerlerin boş bırakılması, eserin tamamlanamadığını göstermektedir. Silahdar-zâde Mehmet Emin'in *Tezkire-i Şu'arâ*'sı 1790'da tamamlanmıştır ve 127 şairin biyografisini içerir. *Safayî Tezkire*'sinin özeti olan Mustafa Safvet'in tezkiresinin bir değeri yoktur. Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye* adlı tezkiresinde Mevlânâ'dan başlayarak ilk kez bütün Mevlevî şairleri bir araya toplamış ve 217 şair hakkında bilgi vermiştir. Yüzyılın son tezkiresi olan Enderunlu Akif Bey'in *Mir'ât-ı Şi'r*'i, Enderunda yetişen 24 şair hakkında kısa bilgiler verir.

XVIII. yüzyıl biyografik eserler bakımından da zengindir. Uşşakî-zâde Hasib'in *Zeyli Hadâ'ikü'l-hadâ'ik fi Tekmileti's-şakâik*'i, Nev'i-zâde Atayî'nin *Şakâik Zeyli*'nin zeylidir. Eser beş tabaka halindedir ve 1634-1712 yılları arasında yaşamış âlim, şeyh, kadı ve şairler hakkında bilgiler verir. Hasib Efendi'nin zeylini yeterli bulmayan Şeyhî, *Vekâyi'ü'l-fuzalâ* adıyla üç ciltlik yeni bir zeyl yazmıştır. Ölümü üzerine üçüncü cilt oğlu Hasan Efendi tarafından tamamlanmıştır. Osman-zâde Tâib, *Hadîkatü'l-vüzerâ* adlı eserinde, Osmanlı Devleti'nin başlangıcından 1703 yılına kadar görev yapmış 108 sadrazam hakkında bilgi verir. Yazarın diğer eseri *Hadîkatü'l-mülûk*'de ise Osman Gazi'den II. Mustafa'ya kadar 22 padişah biyografisi yer alır. Sâkîp Mustafa Dede'nin Mevlevî büyüklerini anlattığı eseri *Sefîne-i Nefise fi Menâkibü'l-Mevleviyye*'si ve Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin'in *Devhatü'l-meşâyih*'i yüzyılın diğer önemli biyografileri arasındadır.

Resmî Osmanlı tarihçileri içinde Mustafa Naimâ, olayları sebep ve sonuçlarıyla ortaya koyma yeteneği ile dikkat çeker. 1574-1659 yılları arasındaki olayları anlattığı *Naimâ Tarihi* beş kez basılmıştır. Naimâ'dan sonra vakanüvis olan Râşid, 1660-1722 yılları arasındaki olayları *Râşid Tarihi*'nde bir araya getirmiştir. Küçük Çelebi-zâde Âsım,

1722-1729 tarihleri arasında Lale Devrinin bütün olaylarını, eğlencelerini *Âsım Tarihi*'nde anlatmıştır. *Sâmî*, *Şâkir*, *Subhî Tarihi*, *İzzî Tarihi* ve *Vâsıf Tarihi* yüzyılın diğer önemli tarihleridir.

Bu dönemde, sultan çocuklarının doğumu, sünneti ve evlenmeleri dolayısıyla düzenlenen şenliklerin anlatıldığı surnameler de kaleme alınmıştır. Seyyid Vehbî, II. Mustafa'nın üç kızının evlenmeleri ve dört şehzedesinin sünnet düğünlerini anlatan *Vilâdetnâme-i Hümâyun* adlı bir surname yazmıştır. Eser, dönemin kıyafetleri, gösterileri, esnaf alayları ve eğlencelerini anlatması bakımından önemlidir. Haşmet, Koca Ragıp Paşa'nın emriyle kaleme aldığı *Vilâdetnâme-i Hümâyun* adlı surnamesinde III. Mustafa'nın kızı Hibetullah Sultan'ın doğumunda (H.1172/ M.1759) yapılan kutlamaları anlatmıştır. Melek İbrahim ise, *Vilâdetnâme-i Hadîce Sultan* adlı surnamesinde, I. Abdülhamit'in kızı Hatice Sultan'ın doğumu (H.1189/ M.1776) üzerine yapılan şenlikleri tasvir etmiştir. XVIII. yüzyılda, bu eserlerin dışında yazarı belli olmayan dört surname daha yazılmıştır.

Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyılda günden güne kötüye giden durumunu düzeltmek için, yabancı ülkelere gönderilen elçilerden izlenimlerini rapor halinde sunmalarını istemiştir. "Takrir" adı verilen bu raporlardan edebî değeri olanlar "sefâretnâme" adıyla anılmıştır. Bu yüzyıldaki belli başlı sefaretnameler şunlardır: Dürrî-i Yekçeşm'in *İran Sefâretnâmesi*, Yirmisekiz Çelebi Mehmet'in *Fransa Sefâretnâmesi*, Ahmed Resmî Efendi'nin *Viyana Sefâretnâmesi* ve *Berlin Sefâretnâmesi*, Vâsıf Ahmed Efendi'nin *İspanya Sefâretnâmesi*.

Tasavvuf edebiyatının tanınmış şairi Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın, coğrafya, tıp, astronomi, matematik, ilm-i kıyafet, tasavvuf, musikî gibi pek çok konuda bilgi verdiği ansiklopedik eseri *Mârifetnâme*, Ali Aziz Efendi'nin eski bir Arapça hikaye kitabından Türkçeye çevirdiği ve içine cin, peri, dev gibi masal unsurlarını kattığı *Muhayyelât-ı Aziz Efendi* bu yüzyılın diğer önemli eserleridir.

1. BÖLÜM: LÂZİKÎ-ZÂDE FEYZULLAH NÂFİZ'İN HAYATI

1. 1. Ailesi

Lâzikî-zâde Feyzullah Nâfiz'in doğum yeri ve tarihi kaynaklarda belirtilmemiştir. Şiirlerinde de bu konuya ışık tutacak herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

Nâfiz, Osmanlı Devleti'nin kırk dokuzuncu şeyhülislâmı İmam Mehmed Efendi'nin oğludur. *Sicill-i Osmanî*'de İmam Mehmed Efendi'nin Ladikli olduğu ve babasının adının Mustafa olduğu belirtilir (Mehmed Süreyya 1996: 976). “Lâzikî” lakabının buradan geldiği anlaşılmaktadır. Ancak Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde bu isimle anılan, Konya Ladik'i, Amasya Ladik'i, Çekerek Ladik'i, Niksar Ladik'i gibi yerleşim birimleri vardır. Şeyhî Mehmed Efendi, “El-müvellâ Mehmed bin Muştafâ vilâyet-i Anañolıda Amasya sancağına tâbi' Ladik çâşabasından bedîd ü neşvedâr dâniş-vedîd olup (...)” (Şeyhî Mehmed Efendi 1989: 651) cümlesiyle şairin babasının Amasya sancağına bağlı Ladik kasabasından olduğuna işaret eder. Müstakim-zâde ise, *Devhatü'l-meşâyih*'te İmam Mehmed Efendi'nin Bursa'da doğduğunu söyler: “Masğat-ı re'si olan maħrûse-i Burusada zîver-i miħrâb-ı imâmet iken (...)”¹ *Osmanlı Şeyhülislâmları* adlı eserde de İmam Mehmed Efendi'nin Bursa'da doğduğı belirtilir (Altunsu 1972: 103). Yine, İsmail Hami Danişmend, *Osmanlı Devlet Erkâmı* adlı eserinde, ikinci kez şeyhülislâmlık makamından azledilen Mehmed Efendi'nin memleketi Bursa'ya sürgün edildiğine değinir (Danişmend 1971:134). Verilen bu bilgilerden Nâfiz'in babası İmam Mehmed Efendi'nin Bursa'da doğduğı; ancak aile köklerinin Amasya Ladik'ine dayandığı sonucunu çıkarmak mümkündür.

Kaynaklarda Nâfiz'in babasının “Kezûbî” lakabıyla tanındığı belirtilmektedir.² Nâfiz ise, ya “Lâzikî-zâde” (Mehmed Süreyya 1996: 535, Bursalı Mehmet Tahir 2000: 394) ya da “Lâzikî-zâde veya Kezûbî-zâde” (Nail Tuman 2001: 1019-1020) olarak anılmıştır. *Sicill-i Osmanî*'de “Lâdikî-zâde” başlığı altında “Şeyhülislâm Lâdikî

¹ Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin, *Devhatü'l-meşâyih*, MK Yz A 3681/1, 80a.

² Silahdar-zâde Mehmed Emin, *Tezkire-i Şuarâ*, MK mikrofilm no: 1357, 71a; Şefkat, *Tezkiretü's-Şuarâ*, MK mikrofilm no:1358, 200a; Nail Tuman, *Tuhfe-i Nailî*, 1019.

Mehmed Efendi'nin oğullarıdır. Yarım asır kadar devam eyledi. Bunlara 'Kezûbî-zâde' de denir. Soyuna asrımız ortalarına kadar gelmiştir" (Mehmed Süreyya 1996: 898) şeklinde bir bilgi verilmekte ve ailenin diğer lakabının "Kezûbî-zâde" olduğu belirtilmekteyse de "Kezûbî" lakabının nereden geldiğine ilişkin bir bilgi bulunamamıştır. Ancak, İsmail Hami Danişmend, Mehmed Efendi'nin görevinden azledilme nedenlerinden birinin "şunun bunun aleyhinde birtakım sözler sarfetmesi" olduğunu belirtir (Danişmend 1971: 134). Dolayısıyla bu lakabın "yalan söyleyen" anlamına gelen "Kezûb" sözcüğü ile ilgili olabileceği düşünülebilir.³

Müstakim-zâde, İmam Mehmed Efendi'nin hayatından söz ederken "zümre-i mevâlden mahdûmları Nâfiz Efendi mevcûddur" bilgisini verir.⁴ Kaynaklarda Nâfiz'in kardeşi olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlanmaz. Ailenin soy kütüğüne dair en ayrıntılı bilgiler *Sicill-i Osmanî*'de verilmiştir.⁵ Buradaki bilgilere göre, Nâfiz'in eşinin adı Fatma'dır. Abdülaziz Mehmed, Abdülhamid ve Mehmed adlarında üç çocuğu vardır. Çocuklarından Abdülaziz Mehmed Efendi, müderris iken H. 1175'te (M. 1761) vefat etmiştir. Abdülhamid Efendi de müderristir. H. 1194'te (M. 1780) Kudüs mollası, H. 1203'te (M. 1789) Edirne mollası olmuş ve daha sonra vefat etmiştir. Müderris olan üçüncü oğlu Mehmed Efendi, H. 1202'de (M. 1787) vefat etmiştir (Mehmed Süreyya 1996: 100-101, 113, 535, 1009).⁶

³ Müstakim-zâde'nin bildirdiğine göre Mehmed Efendi, Bursa'da imamlık yaparken Sultan Mehmed'in dikkatini çekmiş ve Sultan Ahmed Medresesinde müderrislik yapmaya başlamıştır. Daha sonra İstanbul Kadılığıyla görevlendirilmiş, bir müddet sonra azledilmiştir. H. 1099'da (M. 1688) Rumeli kazaskeri olmuş, H. 1101'de (M. 1690) azledilmiştir. H. 1105'te (M. 1694) ikinci kez bu göreve getirilen Mehmed Efendi, H. 1106'da (M.1695) Sadık Efendi'nin azliyle şeyhülislâm olmuşur (*Devhatü'l-meşâyih*, MK Yz A 3681/ 1, 80a-b). II. Mustafa'nın tahta çıkmasıyla İmam Mehmed Efendi görevinden azledilmiş, Edirne Vakası sonucu ikinci kez şeyhülislâmlık makamına getirilmiştir (M. 1703). İsmail Hami Danişmend, İmam Mehmed Efendi'nin ikinci kez atandığı şeyhülislâmlık makamından azledilmesininin sebebini "siyasetten behresizliği ve bilhassa şunun bunun aleyhinde birtakım sözler sarfetmesi" ne bağlar. Memleketi olan Bursa'ya sürgüne gönderilen Mehmed Efendi, burada 24 yıl yaşadıkdan sonra H. 1141'de (M. 1728) vefat etmiştir. Toplam meşihat süresi 7 ay 11 gündür (Danişmend 1971: 134). *Osmanlı Şeyhülislâmları* adlı eserde de İmam Mehmed Efendi'nin azledilme nedeni, yönetme yeteneklerine ehil olmaması, mürâî (ikiyüzlü) mizaçlı olması ve devrinin gerektirdiği bilgilerden yoksun olmasına bağlanmıştır (Altunsu 1972: 106).

⁴ Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin, *Devhatü'l-meşâyih*, MK Yz A 3681/1, 80b.

⁵ Şeyhülislâm İmam Mehmed Efendi'nin yeğeni ve aynı zamanda damadı olan Mehmed Efendi, müderristir. Bursa mollası ve Mekke kadısı olup H. 1142'de (M. 1729) vefat etmiştir (Mehmed Süreyya 1996: 1153).

⁶ *Sicill-i Osmanî*'de İmam Mehmed Efendi'nin torunlarından Şerif Mehmed Efendi'den de söz edilir. Şerif Mehmed Efendi, ser-levha-i yesâr kadılarından ve H. 1248'de (M. 1832) vefat etmiştir (Mehmed Süreyya 1996: 1587)

Burada, *Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*'nda Nâfiz tanıtılırken yapılan bir hatadan da söz etmek gerekir. *Katalog*'da Nâfiz'in torunu tarafından yazılan nota dayanılarak onun H. 1189'da (M. 1775) şeyhülislâm olan ve H. 1191'de (M. 1777) sürgün bulunduğu Bursa'da vefat eden Topkapılı İmam Salih Efendi-zâde Emin Mehmed Efendi'nin oğlu olduğu söylenmiştir. Bu düşünceyi desteklemek için de *Sicill-i Osmanî*'de Feyzullah Nâfiz'in "Şeyhülislâm İmam Salih Efendi-zâde Mehmed Efendi'nin oğlu" olduğu bilgisinin yer aldığı belirtilir (TYDK 1969: 814). Oysa, *Sicill-i Osmanî*'de Nâfiz'in "Şeyhülislâm İmam Mehmed Efendi'nin oğlu" olduğu söylenmiştir (Mehmed Süreyya 1996: 535). Nâfiz'in babası Mehmed Efendi'nin H. 1141 (M 1728) yılında öldüğü bilindiğine göre H. 1191'de (M. 1777) ölen Salih Efendi-zâde Mehmed Emin Efendi'nin Nâfiz'in babası olması mümkün değildir. İsim benzerliğinden kaynaklanan bir yanlışlık yapılmıştır.

1. 2. Meslek Yaşamı ve Sosyal Durumu

Nâfiz'in meslek yaşamı hakkında ayrıntılı bilgi veren kaynaklardan biri *Âdâb-ı Zurfâ*'dır. Râmiz, şairin hangi tarihte, kimin yerine ve hangi göreve getirildiğini şöyle anlatır:

(...) 1130 senesi hüdūdunda medrese-i hâricle bekâm olup (...) 1146 muharreminde medine-i Filibe ve ba'dehü maḥrüse-i Āmid ve maḥmiyye-i Edirne mevleviyyetleriyle tahsîl-i neşât-ı tâmm ve 1164 muharreminde Mekke-i Mükerrime hükümetiyle şâyân-ı ikrâm ve hâkim-i nâfizü'l-keḫâm olup ve 1168 muharreminiñ beşinci günü Feyzu'llâh Mollâ Sa'de'd-dîn Efendi yerine hükümet-i dârü's-saltana ile câh-ı i'tibârı pür-tumturâk u tañtana olmuş idi. 1177 senesi muharreminiñ yigirminci günü es-Seyyid 'Abdu'llâh Mollâ Efendi hâzretleri yerine şadr-ı Anaḫol ile bülend-ḫadr ve 1181 senesi rebî'ü'l-âḫiriniñ dördüncü günü İbrâhîm Bigefendi yerine şadr-ı Rûm-ili ile hilâl-i iḫbâli sipihr-i nigerânında bedr olmuş iken (...) (Erdem 1994: 274)

Sicill-i Osmanî'de verilen bilgilere göre Nâfiz, H. 1130'da (M. 1718) müderris ve H. 1144'te (M. 1731) Tebriz mollası oldu. İstilada dönerek H. 1146'da (M. 1733) Filibe mollası, H. 1153'te (M. 1740) Diyarbakır mollası olan Nâfiz, H. 1162'de (M. 1749) Mekke pâyesi, H. 1164'te (M. 1750) Mekke kadısı, H. 1167 (M. 1753) sonlarında İstanbul kadısı olmuştur. Sekiz aylık azilden sonra H. 1177'de (M. 1763) Anadolu

kazaskerliğine getirilmiş ve aynı yıl azledilmiştir. Nâfiz'in son görevi, H. 1181'de (M. 1767) getirildiği Rumeli kazaskerliğidir (Mehmed Süreyya 1996: 535).

Nâfiz'in hayatına dair bu kronolojik bilgileri, şiirlerinde yer alan yaşamına dair izlerle desteklemek mümkündür. Şair, kimi zaman kaside ya da mesnevisini sunduğu devlet büyüğünden yardım isterken içinde bulunduğu duruma da işaret etmiştir. Muhtemelen 1144'te (M. 1731) Tebriz mollası olduğu sıralarda yazdığı *Dîvân*'daki 13. kasidesinde, Tebriz'in havasını arzu ederken borçlarının kendisine elem verdiğini dile getirmiştir:

Ârzü eyler iken zevk-i hevâ-yı Tebrîz
Bize yevmiyye elem verdi bu ħummâ-yı düyün K13/ 35

Devrin şeyhülislâmına yazdığı bu kasidede Nâfiz, borçlarının çokluğundan, alacaklılara en sonunda babadan kalma evini verdiğinden söz eder. Durumu o kadar kötüdür ki bir günlük ihtiyacı için ellere borçlu kalmıştır:

Âķıbet verdi peder-mânde olan ħânemizi
Piş-i nezzârede dest-i ħuramâya gerdün

Ĥazret-i 'âlem-i Settâr bilir aĥvâlim
Ĥatı düşvârdır ey ebr-i kerem ħâl-i derün

Ĥaķ bilir öyle zarûretledir aĥvâlim kim
Şarf-i yek-rûze için ellere olduk medyün K13/ 37-38-39

Bir başka kasidesinde de gözü doymayan borç sahiplerinin tüm parasını aldığını söyler:

Arpalığı siler aşĥâb-ı düyünün ħırşı
Diş biler üstümüz[e] aç gözü toymaz nâ-ċâr K17/ 53

Nâfiz'i bu borçlar kadar, eşinin, çocuklarının yergileri ve hizmetçilerin sözleri de üzer:

Ĥa' n-ı evlâd [ü] 'ıyâl ile dil ü cân şeker-âb
Zehr-i bed-kâr-ı kelâm-ı ħadem ile maĥzün K13/ 41

Şairin hayatına dair ipuçları taşıyan yukarıdaki beyitler, onun zaman zaman maddî sıkıntılar çektiğini göstermektedir. Nitekim Mehmed Süreyya, Nâfiz'in ev idaresinde

şaşkın olduğunu, bu nedenle büyük borç ve sıkıntıya düştüğünü belirtmiştir (Mehmed Süreyya 1996: 535).

1. 3. Ölümü

Sicill-i Osmanî'de Mehmed Süreyya, Nâfiz'in Rumeli kazaskeri olduktan 55 gün sonra, 25 Cemâziyelevvel 1181'de (M. 19 Ekim 1767) öldüğünü belirtir (Mehmed Süreyya 1996: 535). Bu tarih *Âdâb-ı Zurafâ ve Tuhfe-i Nâilî*'de gün farkıyla 15 Cemâziyelevvel 1181 (M. 1767) olarak verilmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nde de şairin H. 1181'de vefat ettiği belirtilir. Belîğ ise bu konuda hiçbir bilgi vermez. Silahdar-zâde Mehmed Emin'in tezkiresinde ölüm tarihi verilmemiş; ancak şairin vefatına şu tarih düşürülmüştür:

Yalan dünyâdan el çekdi Kezûbî-zâde gerçekten

Şefkat de tezkiresinde Silahdar-zâde'nin düşürdüğü tarihi tekrar etmiştir. Bu mısradaki ölüm tarihi H. 1180'e tekabül etmektedir.

Râmiz şairin ölüm sebebini, "(...) ta'ne-i tâ'ündan binâ-yı cism-i nâziki mütezelzil ü inhidâm ve hîtab-ı emr-i 'irci'î'ye imtişâl ile şadr-ı cinâna hıram buyurup Hazret-i Hâlid razıya'llâhü 'anh türbe-i şerîfeleri civâr-ı rahmet-medârlarında nihâde-i hâk-i mezâr kılındılar" (Erdem 1994: 274) sözleriyle açıklar. Bu ifadeden Nâfiz'in vebadan öldüğü ve mezarının Hazret-i Hâlid Türbesi civarında olduğu anlaşılmaktadır.

Nâfiz'in mezarının bulunduğu yer hakkında Nâil Tuman da şu bilgileri verir: "Eyübde türbe civârında Küçük Emîr Efendi karşısında medfündür" (Nâil Tuman 2001: 1020).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında Nâfiz'in, H. 1181 yılının (M. 1767) Cemâziyelevvelinde, Rumeli kazaskeri iken vebadan öldüğü ve Eyüp'te Küçük Emir Efendi Türbesi'nin karşısına gömüldüğü söylenebilir.

2. BÖLÜM: LÂZİKÎ-ZÂDE FEYZULLAH NÂFİZ'İN SANATI

2. 1. Kaynaklarda Yer Alan Değerlendirmeler

Kaynaklarda Nâfiz'in edebî yönü hakkında, ailesi ve meslek yaşamı kadar ayrıntılı bilgilere rastlanmaz. XVIII. yüzyıl tezkire yazarlarından İsmail Belîğ'in *Nuhbetü'l-âsâr* adlı eserinde şairin edebî durumu değerlendirilmemiş, sadece şiirlerinden örnek beyitler sıralanmıştır. Aynı yüzyıl tezkirelerinden Râmiz'in *Adâb-ı Zuraîfâ*'sında diğer kaynaklara göre daha fazla bilginin yer aldığı söylenebilir. Râmiz, şaire ilişkin şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

(...) âşinâ-yı riyâz-ı ma'ârif ü 'ulûm ve miyâne-i enâmda mahâret-i şî'r ü inşâ ile meşhûr u ma'lûm şudûr-ı kirâmîñ sũhan-veri ve meclis-i sa'âdetleri tekellûfden berî hüner-perver bir sadr-ı kerîm-i merhamet-güster idi. Âşâr-ı ma'ârif-intişârlarından bu birkaç ebyât-ı pâkîze-edâları tahrîr u imlâ kılındı. (Erdem 1994: 274-275)

Silahdar-zâde Mehmed Emin ise, Nâfiz'in edebî yönü hakkında bir değerlendirme yapmamış, yalnızca bir gazelini örnek vermekle yetinmiştir. XIX. yüzyıl tezkirelerinden Şefkat'in *Tezkire-i Şuarâ* adlı eserindeki bilgiler ve seçilen örnek şiir Silahdar-zâde ile aynıdır. *Tuhfe-i Nâilî*'de de Nâfiz'in şairliği hakkında herhangi bir görüş belirtilmemiştir.

Nâfiz hakkında bilgi veren diğer kaynaklardan *Sicill-i Osmanî*'de şairin “selâsetten gayr-i hâlî eş'ârı” olduğu belirtilir (Mehmed Süreyya 1996: 535). *Osmanlı Müellifleri*'nde ise, Nâfiz'e dair diğer kaynaklarda yer almayan bilgiler mevcuttur. Şairin, *Dürretü'l-Muhâkemât* adlı bir eseri, bazı eserlere haşiyeleri ve bir miktar şiiri olduğu belirtilir: “Fıkhıdan (*Dürretü'l-Muhâkemât*) isminde bir eseri ve ba'zı âşâra havâşî ve bir miqdâr eş'ârı vardır” (Bursalı Mehmet Tahir 2000: 394).

Görüldüğü gibi, tezkirelerde yer alan bu kısıtlı bilgiler, Nâfiz'in şairlik yönü hakkında yeterli bilgi vermemektedir. Verilen örnek beyitler ise neredeyse birbirinin aynısıdır.

2. 2. Şiir Hakkındaki Görüşleri

Divan şiirinin usta şairleri, edebiyat ve sanat hakkındaki görüşlerini şiirlerinde veya edebî yazılarında doğrudan ya da dolaylı olarak dile getirmişlerdir. Bu durum şairleri aynı zamanda edebî tefekkür alanında söz sahibi yapmıştır. Mesnevilerin müstakil bölümlerinde, kasidelerin fahriye kısımlarında veya gazellerin makta beyitlerinde şaire, hayale, gazele, lafız-mana ilişkilerine, söz ve anlam sanatlarına dair estetik değerlendirmelerde bulunulmuştur (Doğan 2002: 11).

Divan şiirinde şairler, bîkr-i mana yani söylenmemiş bir anlam, bir nükteli söz bulmayı amaç edinirler. Bu amaca ulaşmak için kıvrak zekâlı olmak, dilin inceliklerini bilmek ve pek çok şiiri ezberde bulundurmaları gerekir (Çavuşoğlu 1986: 3). Genel anlamda şiirin meseleleri hakkında çok az görüş belirten Nâfiz, şiirde manayı ön planda tuttuğunu ve bîkr-i mazmun kalesini fethetmek istediğini dile getirir:

Kilk-i pür-güdur şadef Nâfiz ma'ânî baħrine Ağzı durmaz dürr-i nazmı dâ'imâ söyler döker	G183/ 8
Nâfizâ fetħ-i hîşâr-ı bîkr-i maẓmûn eyleyip Bâb-ı heft-hâna seyif-i hâme-i eş'âr aş	G401/ 5

Nâfiz için şiir, sevgilinin güzelliğini dile getirmektedir. Aşağıdaki beyitte, sevgilinin saçının şiir yazmasına sebep olduğunu, böylece birlikte bir eser meydana getirdiklerini söyler:

O turre bâ' iş-i şî'r oldu Nâfizâ tab'a Netice bir eşer etdik benimle yâr ikimiz	G334/ 6
---	---------

Şiir söz konusu olduğunda şair için en önemli unsur "kalem"dir. Kalem, bazen memduha bazen de sevgiliye halini arz eden bir araçtır:

Hâmemiñ ağzını öpdüm dedim ey kil-k-i şafâ Baña bu demde qanı yâ qanı imdâd-ı vefâ	Ms1/ 113
Söylemez bildi recâ-nâme o şâha Nâfizâ 'Arz-ı hâlin hâme eş'âr ile iş'âr eylemiş	G376/ 5

Gazellerinde, şiirle ilgili kavramları benzetme unsuru olarak kullanan Nâfiz, sevgilinin ağzını “muamma beyti”ne, boyunu ve uyumlu hareketlerini “mısrâ-ı âzâde”ye, kaşlarını da anlamı kolay çıkmayan beyte benzetmiştir:

Çıkmaz dehâni beyt-i mu‘ammâ gibi deyip Gitti havâdiş-i leb-i cânân taraf taraf	G436/ 3
Âdeme cilve verir mısrâ‘-ı âzâde gibi Nedir ol kıamet-i dil-keş harekât-ı mevzûn	K13/ 30
Bir beyt-i mu‘akkad mı du-ebrû-yı hilâli Bu müşkili ol mâha su’âl eylemek ister	G193/ 5

Kasidelerinde fahriye bölümüne neredeyse hiç yer vermeyen şair, gazellerinde zaman zaman kendi şiirini övmüştür. Şiirini ata benzeterek kimsenin söz meydanında onu geçemeyeceğini iddia eder. Başka bir beytinde de şiiriyle her gün şeref sunduğunu, şiirinin matlamın, yücelik güneşinin göğü olduğunu belirtir:

Kim sebkat eder eşheb-i nazmıñ yine Nâfiz Esb-i dil-i çâpük ile meydân-ı sühân geç	G60/ 5
Zâde-i tab‘ımla her gün eylerem ‘arz-ı şeref Ma‘tla‘-ı şî‘rim sipihr-i mihr-i ‘izzetdir baña	G9/ 5

Nâfiz, kimi beyitlerinde “gazel” nazım şeklinden de söz eder. Aşağıdaki beyitte sevgilinin ceylan gözüne gazel söylemek ister:

Çeşm-i gazâl-i yâre gazel söyle Nâfizâ Âhû-yı hâme nâfe biraşın edâsına	G591/ 7
--	---------

Nâfiz, şair olarak yaratıcılığının farkındadır. Bir beyit ile sevgiliyi güzellik atının binicisi yapar, kendisi de ona hüner atı çeker:

Süvâr-ı raşş-ı hüsn etsin anı bir beyt ile Nâfiz O şâh-ı mülk-i istiğnâya dil esb-i hüner çeksin	G530/ 5
---	---------

Şairliğini fazla övmeyen Nâfiz, bazı beyitlerde şiiri için “dil-güşâ”, âbdâr” sözcüklerini kullanmıştır:

‘Andelībān Nāfiz eylermiş sitāyiş güllere
Biz de etdik meşq-i şî‘r-i dil-güşā nevrūzdur G264/ 6

Germiyyet-i hevā ile şî‘r oldu ābdār
Bu gonçeniñ açılması vaqt-i bahār idi G680/ 6

Aşağıdaki nazmda ise şiirini “karîn-i sihr-i mübîn” ve “tāze-edā” olarak tanımlar:

Olmağ bürehne-i ser ü pā‘ārifānedir
Üftādegāna tarz-ı cünūn ‘ākilānedir
Nazmıñ karîn-i sihr-i mübîn oldu Nāfizā
Bi’llah bu tarz-ı tāze-edā sāhirānedir N46

Görüldüğü gibi Nāfiz, şiir üzerine düşünmek yerine şiir yazmayı tercih etmiştir. *Dīvān*’ın satır aralarından şiirde manayı ve bîkr-i mazmunu önemseydiği çıkarılmaktadır. Edebî terimleri bazı beyitlerinde benzetme ögesi olarak kullanan şair, şiirini öven büyük sözler sarf etmemiştir.

Divan edebiyatında, şairlerin edebî güçlerini ıspatlamak için başvurduğu yollardan biri de şiirlerinde bu alanda ün yapmış kişilerin adlarını anmak ve onlarla kendilerini kıyaslamaktır. Nāfiz’in böyle bir gayesi bulunmadığından olsa gerek, Divan şiirinin üstat şairlerinin adlarını neredeyse hiç anmaz. İran edebiyatının büyük şairlerinden Şevket-i Buharî’nin (öl. M. 1695) adı iki beyitte geçmekle birlikte, şairin amacı kıyas yapmak ve kendini üstün görmek değildir:

Dīvān-ı hüsn-i Şevket-i evreng-i hükmi-yār
Şehr-i derūna taht-nişin pādīşāh olur G177/ 4

Tetebbu‘ eylesinler şafha-ı Dīvān-ı Şevketden
Mezāmīn-i ruḥunda nüṣḥa-i eş‘ārī görsünler G204/ 5

2. 3. Nâfîz'in Nazire Söylediği Şairler

Divan şiiri geleneğinin oluşumu ve gelişmesinde önemli rolü olan nazire, örnek alınan şiirle aynı vezin, kafiye veya redifte yeni bir şiir yazmak şeklinde tanımlanabilir. Ahmet Hamdi Tanpınar, nazireciliğin sebebinin Divan şiirinin her şeyden önce belli bir şeklin şiiri olmasına bağlar. Şiirde asıl tema, redif ve kafiyedir ve şiirin kafiyeye bu kadar bağlı olması nazireciliği zorunlu kılmıştır: “Bugün sadece ilhamın birkaç modada hapsolmasına bakarak kötülediğimiz nazirecilik, şiire, dile ve geleneğin bütün üslûplarına tasarrufu temin ediyordu” (Tanpınar 1997: 20-22).

Cemal Kurnaz, Divan şiirinde nazirenin üç işlevi olduğunu belirtir. İlki, okuma, araştırma, inceleme, ezberleme gibi teorik çalışmaları tamamlayan şair adayının taklit ve nazire yoluyla şiir yazma becerisini geliştirmesidir. Bu çalışma, bir tür meşktir. İkinci işlevi, meşk ile belli bir söyleyiş yetkinliğine ulaşan şairin bu becerisini korumak ve geliştirmektir. Nazirenin üçüncü işlevi ise, örnek alınan şiiri aşmaya yönelik iddialı çalışmalar gerçekleştirmektir (Kurnaz 2003: 409-413).

Şairleri nazire yazmaya sevkeden nedenlerden biri de yeni bir redif ortaya koymak yerine hazır bulunan kafiye ve redifler üzerinden bir şeyler söyleme isteğidir. “Şiir atölyesi” olarak görülen nazirecilikte -ne yazık ki- her zaman ciddi temrinler yapılmamış, kimi şairler ustalara ait ürünleri çok az değiştirerek ya da olduğu gibi alarak şiir yazmaya çalışmışlardır. Yeni ve cazip bir redif bulmak Divan şairlerinin kudretlerinin göstergelerindedir. Böyle bir başarıyı yakalayamayan şairler, başkaları tarafından bulunmuş kafiye ve redifleri takip ederek onların şiirlerine benzer şiirler yazma yolunu seçmişlerdir (Köksal 2003: 275-276).

Nâfîz'in şiir hakkında görüş bildirdiği nadir beyitlerden biri, nazire yazarlar hakkındadır. Yanlış manalar nedeniyle nazire üstadını ‘ahmak’ olarak görür:

Böyle eş'âr-ı ğalaṭ-pîrāye kec-ma' nâ ile
Nâfîzâ tanzîr üstâdı ḥamâkatdir baña

G9/ 6

Burada Nâfiz'in eleştirdiği nazire yazarı, örnek aldığı şiirin anlamına vakıf olamayıp ruhunu yakayamamış kişi olsa gerektir. Nâfiz'in nazire yazmaya karşı bir düşüncesi yoktur; çünkü kendisi de bu edebî geleneği sürdürmüş, beğendiği gazellere nazireler yazmıştır. Divan şiirinde şairler, kimi zaman nazire yazdıkları şairin adını anarlar. Nâfiz, şiirlerinin başlığında ya da makta beyitlerinde kime nazire yazdığına dair bir ipucu vermemiştir. Ancak redif, vezin ve eda ortaklığından Nâfiz'in Necati Bey, Fuzulî, Bâkî, Nefî gibi Divan şiirinin klâsik döneminin zirve şahsiyetlerine, Fehîm-i Kadîm Nailî, Neşatî, Nâbî gibi XVII. yüzyılın üslûp sahibi şairlerine ve Lale Devri şairlerinden Nedîm ve İzzet Ali Paşa'ya nazireler yazdığı tespit edilmiştir. Zemin şiirlerin ve Nâfiz'in nazirelerinin matla beyitleri şöyledir:

Necati Bey (öl. H. 914/ M. 1508)⁷

Olalı hicrân ile sen mâh-peykerden ırağ
Ah ü efgân oldı işüm işidenlerden ırağ (Necati Bey, s. 309)

Olmasın 'uşşâk ey gül-berg-i ter senden ırağ
'Andelîb-i nâle-cû olmaya gülşenden ırağ (Nâfiz, G431/ 1)

Gözün aç itdi Hudâ dil-beri hem-dem bu gice
Baht uyandı uyudu fitne-i 'âlem bu gice (Necati Bey, s. 475)

Câm raqş-âver edip sâkî-i devrân bu gece
Döndü neş'eyle lebin eyledi ihsân bu gece (Nâfiz, G600/ 1)

İtdi gözümüñ yaşını 'ummâna berâber
O lâle-ruhuñ işleri var çana berâber (Necati Bey, s. 183)

Çık seyre o nahl-i gül-i gülşende ber-â-ber
'Ar' ar ola agyâr ile şermende ber-â-ber (Nâfiz, G244/ 1)

Fuzulî (öl. H. 964/ M. 1557)⁸

Zihî zâtuñ nihân ü ol nihandan mâ-sivâ peydâ
Bihâr-ı şun'uña emvâc peydâ ka'r nâ-peydâ (Fuzulî, s. 128)

⁷ Necati Bey'e ait beyitlerin sayfa numaraları şu eserden alınmıştır: Ali Nihat Tarlan, *Necati Beg Divanı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul 1997.

⁸ Fuzulî'ye ait beyitler şu eserden alınmıştır: Kenan Akyüz, Sedit Yüksel vd. *Fuzulî-Türkçe Divanı*, TTK Basımevi, Ankara 1958.

- Olur her baħr-i ter-i gülde bir gird-āb-ı hūn peydā
O ħasretle eder her lālede dāğ-ı derūn peydā (Nâfiz, G6/ 1)
- Ezel kâtibleri ‘uşşāk baħtın kare yazmışlar*
Bu mazmūn ile ħaṭ ol şafha-i ruħsāre yazmışlar (Fuzulî, s. 192)
- Müje taħrîr edip ħāli ħaṭ-ı pūr-nāme yazmışlar
O şāha kıl kalemle ser-nüvişt-i nāme yazmışlar (Nâfiz, G161/1)
- Meni candan uşandurdı cefādan yār uşanmaz mı*
Felekler yandı āhumdam murādum şem‘i yanmaz mı (Fuzulî, s.388)
- Bize cevr eylemekden bilmem ol zālîm uşanmaz mı
‘Aceb kan içmeden hūnî gözü bir laħza kanmaz mı (Nâfiz, G668/ 1)

Bâkî (öl. H. 1008/ M. 1600)⁹

- Mürg-i dil ħonmağa bir kâmeti Tübā gözedür*
Serv ü şimşâdı begenmez ħatı a‘ lā gözedür (Bâkî, s. 141)
- O ħazālāne baķış vādî-i ħaşmet gözedir
Bāz-ı nezzāresi murğ-ı dile zaħmet gözedir (Nâfiz, G133/ 1)
- Açıl bâğunñ gül ü nesrîni ol ruħsārı görsünler*
Şalın serv ü şanavber şîve-i reftārı görsünler (Bâkî, s. 134)
- Ruħunñ aç turrenden ol maṭla‘ -ı envārı görsünler
Ne yüzden pertev-efzā maşrıķ-ı esrārı görsünler (Nâfiz, G204/ 1)
- Müje ħaylin dizer ol ħamze-i fettān şaf şaf*
Güyyiā cenge turur nîze-güzārān şaf şaf (Bâkî, s. 241)
- Kişver-i ħalbe hücum eyledi müjgān şaf şaf
Tîr-i bārāna yürür ceyš-i Ķaraħān şaf şaf (Nâfiz, G437/ 1)
- Āsitanunñ ħâkidür firdevs-i a‘ lādan ħaraż*
Ķâmetünñdür ravza-i cennetde Tübādan ħaraż (Bâkî, s. 236)
- Zevķ-i dildir būs-ı cām-ı la‘ l-i dil-berden ħaraż
Neş‘e görmekdir pey-ā-pey devr-i sāğardan ħaraż (Nâfiz, G411/ 1)
- Gel ey sâķî bulunmaz böyle ‘ālî dil-güşā meclis*
Getür cām-ı muşaffāyı kim olsun pūr-şafā meclis (Bâkî, s. 227)

⁹ Bâkî’ye ait beyitler şu eserden alınmıştır: Sabahattin Küçük, *Bâkî Divânı*, TDK Yay., Ankara 1994.

Hilâl-i cām[1] taldur çarha göster sâkiyâ meclis
Döne şems-i ruhuñla āsumāna pür-ziyâ meclis (Nâfiz, G353/ 1)

Nef'î (öl. H. 1044/ M. 1635) ¹⁰

Söyleşilmez çarh ile geh söyle gâhi böyledir
Münkalibdir bu cihânın resm ü râhi böyledir (Nef'î, s. 299)

‘Ahdine tırılmaz döner ol mâh-ı ra‘ nâ böyledir
Âh edip tırma felek devrinde dünyâ böyledir (Nâfiz, G153/ 1)

Şâh-ı aşkım âlem-i ma‘nâ müsellemdir bana
Ser-nigûn peymâne-i Cem tâc-ı Edhemdir bana (Nef'î, s. 281)

Şem‘ -i ‘aşkım bād-ı dil fânüs-ı vahdetdir baña
Meş‘ al-i şevkim ki eşkim nür-ı rahmetdir baña (Nâfiz, G9/ 1)

Durma ey dil böyle âh ü zârda nevrûzda
Gül açıl seyr-i gül ü gülzâr ile nevrûzda (Nef'î, s. 338)

Bu dil-i maḥzūnumuz memnündür nevrûzda
Pây-būsuñla şeref-maḥrūndur nevrûzda (Nâfiz, G576)

Yazanlar peykerim destimde bir peymâne yazmışlar
Görüp mest-i mey-i aşk olduğum mestâne yazmışlar (Nef'î, s. 294)

O şem‘ -i ḥüsnü bî-pervâ per-i pervâne yazmışlar
Perî-nâme yazınca kıl kalemle yana yazmışlar (Nâfiz, 160/ 1)

Fehîm-i Kadîm (öl. H. 1057/ M. 1647) ¹¹

Olur mu cāna dimâg-âşinâ şemîm-i murād
Eser mi gülşen-i âmâlüme nesîm-i murād (Fehîm-i Kadîm, s. 354)

Açdı mı gönçe-i iḳbālîmi nesîm-i murād
Dimâg-ı ḥ‘âhişe gelmez mi bir [re]sîm-i murād (Nâfiz, G82/ 1)

Nergis-i çeşm-i nigâhıyla tekellüm öğredür
Goncaya bülbül gibi la‘li terennüm öğredir (Fehîm-i Kadîm, s. 428)

Kâr-ı ğamze fitne târ-ı zülf[e] şehnâz öğredir
Çeşm-i pür-ḥ‘âba o yârim perde-i sâz öğredir (Nâfiz, G218/ 1)

¹⁰ Nef'î'ye ait beyitler şu eserden alınmıştır: Metin Akkuş, *Nef'î Divanı*, Akçağ Yay., Ankara 1993.

¹¹ Fehîm-i Kadîm'e ait beyitler şu eserden alınmıştır: Tahir Üzgör, *Fehîm-i Kadîm*, AKM Yay., Ankara 1991.

Nâilî-i Kadîm (öl. H. 1077/ M. 1666)¹²

- Yem-i âteş-ğurüş-ı dilde olduğça sükün peydâ*
Eder her dâğ-ı hasret tende bir girdâb-ı hûn peydâ (Nailî, s. 215)
- Olur her baħr-i ter-i gülde bir gird-âb-ı hûn peydâ
 O hasretle eder her lâlede dâğ-ı derûn peydâ (Nâfiz, G6/ 1)
- Bîgâne-i maħabbetüñ olmaz ğam-âşinâ*
Ey dâğ-ı derdîn eylemeyen merhem-âşinâ (Nailî, s. 215)
- Ol şâh-ı kec-‘ aţâ-menişe ‘ âlem âşinâ
 Bî-gâne düst düşmen-i nâ-maħrem âşinâ (Nâfiz, G5/ 1)
- Bezme mey tâb-efgen olsun sâķiyâ nevrûzdu*
Şem‘ üñe cem‘ oldı yârân-ı şafâ nevrûzdu (Nailî, s. 264)
- ‘ Âzim-i seyr-i çemenzâr ol şehâ nevrûzdu
 Naħl-i gülşen-zîbsin eyle şafâ nevrûzdu (Nâfiz, G264/ 1)
- Ne bîş ü ne kem ‘ âlemi yeksân bilürüz biz*
Her gördüğümüz mûrı Süleymân bilürüz biz (Nâilî, s. 300)
- Ne ğaţ [ü] ne ğod zülf-i perişân biliriz biz
 Gülzâr-ı ruħa sünbül ü reyħân biliriz biz (Nâfiz, G285/1)
- Hevâ-yı ‘ışķa uyup kūy-ı yâre-dek giderüz*
Nesîm-i şubħa refîķiz bahâra-dek giderüz (Nailî, s.321)
- Figân [ü] zâr ederek kūy-ı yâre dek gideriz
 Derâ-yı derdir o vaħşet-diyâra dek gideriz (Nâfiz, 311/ 1)
- Etse dil-i zârı n’ola maħbûbı ferâmüş*
‘ Âdetdür eder her kişi maħcûbı ferâmüş (Nailî, s. 325)
- Çeşm-i siyehi eyledi peymânı ferâmüş
 Mestâne o kâfir eder imânı ferâmüş (Nâfiz, 391/ 1)
- Tâb-ı meyden ruħuñ ey muğbeçe gül gül görelüm*
Reng-i ruħsârûña beñzer mi gül ü mül görelüm (Nâilî, s. 370)
- Emelim ķand-i lebin câm-ı şafâyı görelim
 Ne şuda neş’ e verir âb [ü] hevâyı görelim (Nâfiz, G498/1)
- Dile çîn-i cebîñüñ zülf-i pür-tâbı unutturdı*
Ğurüş-ı mevc-i ğayret bîm-i girdâbı unutturdı (Nailî, s. 453)

¹² Nâilî-i Kadîm’e ait beyitler şu eserden alınmıştır: Halûk İpekten, *Nâ ilî-i Kadim Divânı*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.

O kanlı ğamze albe fikr-i mjganı unutturdu
Hcm-ı tg-ı hn hvf-ı peykn unutturdu (Nfiz, G635/ 1)

Felekler bzgn mamrlar mestne olmaz mı
Biraz def- i keder kılsa bu nh-peymne olmaz mı (Naili, s. 460)

Miyn-ı serv-i nzım cilve-i glzr olmaz mı
O sebz-endma bir reng-i yeil buldr olmaz mı (Nfiz, G640/ 1)

Neat (l. H. 1085/ M. 1674)¹³

evkiz ki dem-i blbl-i eydda nihnız
Hnuz ki dil-i gonce-i hamrda nihnız (Neat, s. 102)

evkiz eer-i sye-i sevdda nihnız
Akız gher-i reng-i sveydda nihnız (Nfiz, G302/ 1)

Ser-mest-i ezel bezm-i mey  sgar neyler
Ho-hl-i fen glen-i verd-i teri neyler (Neat, s. 96)

Cm-ı lebini kim ki grr sgar[1] neyler
Nezzre eden sinee İskender[i] neyler (Nfiz, G197/1)

Nb (l. H. 1124/ M. 1712)¹⁴

Cem n tamma irp devri cm almıdır
O cmdan da bu meclisde nm almıdur (Nb, s. 566)

Dil lemede anma bde-i gl-fm almıdır
Bu ara bde-i gl-fmdan bir nm almıdır (Nfiz, G276/ 1)

Nedm (l. H. 1143/ M. 1730)¹⁵

Haddeden gemi nezket yl  bl olmu sana
Mey szlm ieden ruhsr-ı l olmu sana (Nedm, s 273)

Meh bklm n-i ebr-yı hill olmu sana
Kevkeb-i fitne yanıp derl hl olmu sana (Nfiz, G1/ 1)

¹³ Neat'ye ait beyitler u eserden alınmıtır: İsmail nver, *Neat*, KTB Yay., Ankara 1986.

¹⁴ Nb'ye ait beyitler u eserden alınmıtır: Ali Fuat Bilkan, *Nb Dvn*, Mill Eğitim Bakanlığ Yay., İstanbul 1997.

¹⁵ Nedm'e ait beyitler u eserden alınmıtır: Muhsin Macit, *Nedm Divanı*, Akağ Yay., Ankara 1997.

- Bîgâne gamzen ‘âşîka nâdâna âşînâ*
Tâ key tegâfûl ey bût-i bîgâne âşînâ (Nedîm, s 273)
- Ol şâh-ı kec-‘ atâ-menişe ‘ âlem âşînâ
Bî-gâne düst düşmen-i nâ-maḥrem âşînâ (Nâfiz, G5/ 1)
- Gör kadd-i yâri serv-i çeman söylerim sana*
Bak ol dehâna râz-ı nihan söylerim sana (Nedîm, s. 274)
- Bağ mâh-ı tal‘ atına melek söylerim saña
Hür-ı cinân bedr-i felek söylerim saña (Nâfiz, G17/ 1)
- Sâk u sürîn ü gabgab u leb meşrebimcedir*
Ser-tâ-be-pây hâsılı heb meşrebimcedir (Nedîm, s. 279)
- Sevmem şikâkı resm-i vefâ meşrebimcedir
Âyîn-i ‘ ayş ü nüş-ı şafâ meşrebimcedir (Nâfiz, G105/ 1)
- Sâķî şafâ-yı cām-ı vefâ meşrebimcedir
Būs-ı dehenle zevk ü şafâ meşrebimcedir (Nâfiz, G106/ 1)
- Düşdü müjen hadîsi zebân-ı sinâna dek*
Gitdi kaşın havâdisi gûş-ı kemâna dek (Nedîm, s. 305)
- Bir böyle mâh gördü mü ‘ âlem bu âna dek
Evşâf-ı nür-ı ḥüsnü erişmiş cinâna dek (Nâfiz, G461/ 1)
- Ol perî-rû ‘âşîka râm olsa da mâni‘ degil*
Gündüzün olmazsa akşam olsa da mâni‘ degil (Nedîm, s 313)
- Nuql-i mey ol çeşm-i bādâm olsa da mâni‘ degil
Bu ḳopuş endîşe-i ḥâm olsa da mâni‘ degil (Nâfiz, G473/ 1)
- Gazâl-i mihr-i felek dâgdârım oldu bugün*
Ki böyle sürmeli âhû şikârım oldu bugün (Nedîm, s. 324)
- Hevâ çü sine-i dil-ber güşâde oldu bugün
Bağ âyîne-i cihâna cilâda oldu bugün (Nâfiz, G509/ 1)
- Rûyun bezmde perde-keş-i haclet olmasın*
Lûtf eyle mihre zerre kadar minnet olmasın (Nedîm, s. 325)
- Pertev-zenân-ı şubḥ-ı dil ol âfet olmasın
Bugün ziyâ veren o güneş-ḫal‘ at olmasın (Nâfiz, G542/ 1)

İzzet Ali Paşa (öl. H. 1147/ M. 1734) ¹⁶

- Bir kerre baķ o tāze cūvānı bilür misin*
Sen āfet-i zemīn ü zamānı bilür misin (İzzet Ali Paşa, s. 225)
- Derd-i derūn-ı ‘āşık-ı şeydā bilir misin*
Emdir lebiñ ṭabīb müdāvā bilir misin (Nâfiz, G525/ 1)
- Nerm olur ümmīd iderken mey-gūsār olduķça sen*
Bī-amān olduñ a zālīm neşvedār olduķça sen (İzzet Ali Paşa, s. 228)
- ‘Aks eder mīnāya rūyuñ bāde-ḥ’ār olduķça sen
 Mey döner mihr-i sipihre neş’edār olduķça sen (Nâfiz, G504/ 1)
- Der-kār olinca ğamze ḥazerden çı fā’ide*
Tīr-i ḳazāya ḳarşu siperden çı fā’ide (İzzet Ali Paşa, s. 238)
- Çün jāle verdi ol güle ‘işret çı fā’ide
 Eşkimle geldi rüy-ı leṭāfet çı fā’ide (Nâfiz, G616/ 1)

2. 4. Eserleri

2. 4. 1. Dürretü’l-Muhâkemât

Nâfiz’in bu eserinden söz eden tek isim Bursalı Mehmed Tahir’dır. *Osmanlı Müellifleri*’nde Nâfiz’in *Dürretü’l-Muhâkemât* adlı bir fıkıh eserinin olduğunu belirtmiştir (Bursalı Mehmed Tahir 2000: 394). Diğer kaynaklarda belirtilmeyen bu esere İstanbul Üniversite Kütüphanesi Basmalar Kataloğunda rastlanmıştır. Ebû Muhammed Ganim El-Bağdadî’ye (öl. M. 1650) ait *Dürretü’l-Muhâkemât fi Şerh-i Melceü’l-kuzât inde Tercih-i’l-beyyinât* adlı eser Feyzullah Nâfiz tarafından tercüme edilmiştir. Eserin, İstanbul Üniversite Kütüphanesi, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi ve Bursa, Elazığ, Çorum İl Halk Kütüphanelerinde nüshaları mevcuttur. Bunlardan 71886 numarada kayıtlı İstanbul Üniversite Kütüphanesindeki nüsha incelenmiştir. H. 1300 (M. 1882/ 1883) yılında İstanbul’da basılan eser 171 sayfadır ve 26 bölümden oluşur. Her bölümde İslâm hukuku ile ilgili bir konu hakkında açıklamalar yapılmıştır. Bölüm başlıkları şunlardır: Kitâbü’n-nikâh, Kitâbü’t-talâk, Kitâbü’n-nafaka, Kitâbü’r-

¹⁶ İzzet Ali Paşa’ya ait beyitler şu eserden alınmıştır: İrfan Aypay, *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa, Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği*, İstanbul 1998.

rızâ‘, Kitâbü’l-‘itâk, Kitâbü’l-vakf, Kitâbü’l-bey‘, Kitâbü’ş-şüf‘a, Kitâbü’l-icâre, Kitâbü’l-hibe, Kitâbü’l-‘âriyet, Kitâbü’l-vedf‘a, Kitâbü’l-gasb, Kitâbü’l-cinâyât, Kitâbü’l-ikrâr, Kitâbü’s-sulh, Kitâbü’r-rehn, Kitâbü’l-muzâra‘a, Kitâbü’l-muzârebe, Kitâbü’l-kismet, Kitâbü’d-da‘vâ, Kitâbü’ş-şehâdet, Kitâbü’l-me’zûn, Kitâbü’l-hacr, Kitâbü’s-sirkat, Kitâbü’l-vekâlet.

2. 4. 2. *Letâifü’l-Hayâl*

Kaynaklarda Nâfiz’e ait böyle bir eserden söz edilmez; ancak Milli Kütüphanede A-2283 mikrofilm numarası ile Feyzullah Nâfiz adına kayıtlı, *Letâifü’l-Hayâl* adlı bir şiir mecmuası bulunmuştur. “Şuara-yı Rum”a ait beyitlerin derlenmesiyle oluşan bu mecmuanın aslının Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi bölümünde 2883 numarayla kayıtlı olduğu belirtilmektedir. Ancak, Süleymaniye Kütüphanesinde yapılan araştırmada, eserin Feyzullah Nâfiz değil Hisâlî adına kaydedildiği görülmüştür. Bu farklılığın nedeni araştırılmış ve inceleme sonucu, *Letâifü’l-Hayâl* adlı eserin kime ait olduğunu tespit edemeyen uzmanların *Osmanlı Müellifleri*’nde Hisâlî’nin *Letâifü’l-Hayâl* adlı bir eseri olduğu bilgisine dayanarak bu eseri ona mal ettikleri anlaşılmıştır. Hâlbuki Bursalı Mehmed Tahir, Hisâlî’nin bu eserinden söz ederken Farsça şiirlerden oluştuğunu belirtmiştir: “(...) ve eş‘âr-ı Fârisiyyeyi câmi‘ (Letâ’ifü’l-Hayâl) nâmındaki bir cild eseri de (Hamîdiye) kütübhânesindedir ki (...)” (Bursalı Mehmed Tahir 1333: 165). Üstelik Nâfiz’in derlediği *Letâifü’l-Hayâl*’in ilk sayfasının sol üst köşesinde silik olmakla birlikte “...ba‘zı kibârın istimâ‘ ... Kezûbî-zâde kâzî‘ asker Nâfiz Feyzullah Efendinin tertîb .... mecmû‘adır” kaydı mevcuttur. Dolayısıyla, Süleymaniye Kütüphanesinde Hisâlî’ye ait olduğu belirtilen eser, Nâfiz Feyzullah’a aittir.

Letâifü’l-Hayâl, 156 varaktan oluşur. Eserde “zülf, çeşm, dehân, arak, sîne, dendân, zekan” gibi sevgilinin güzellik unsurları; “naz, istigna, rakib” gibi aşk halleri; “gül-bülbül, şem-pervane” mazmunları; ilkbahar ve sonbahar betimlemeleri; felekten şikâyet ve tahammül gibi konular yer alır. Bu konular, matla ve müfredat başlıkları altına (matla-1 çeşm, müfredat-1 çeşm, matla-1 gabgab, müfredat-1 gabgab gibi) alınmış ve Necatî, Bâkî, Fuzulî, Nâbî, Nefî gibi zirve isimlerin yanında Sâbit, Neşatî, Haletî, Fehim, Riyazî, Şehrî, Dürrî, Sabrî gibi Divan şiirinin önemli şairlerinin bir veya birkaç

beyti örnek verilmiştir. Bu şairlerin yanında Nâfiz'in kendi beyitlerine de zaman zaman yer verdiği görülür. Burada yer alan beyitlerinin büyük bir kısmına *Dîvân*'da rastlanamamıştır.¹⁷

2. 4. 3. *Dîvân*

Eser, İstanbul Üniversite Kütüphanesine T 550 numara ile kaydedilmiştir. Milli Kütüphanede A 4797 arşiv numarası ile kayıtlı bir de mikrofilmidir. Yapılan katalog taramalarında başka nüshasına rastlanamayan *Nâfiz Dîvânı*, çalışma konumuz olduğu için nüsha tavsifi bölümünde ayrıntılı olarak tanıtılacaktır.

---

¹⁷ Nâfiz'in bu eserini, tez çalışmamızın başlangıcında şaire dair yaptığımız araştırmalar sonucu tespit ettik; ancak geçen ay bir öğrenci tarafından *Letâifü'l-Hayâl* ile ilgili bir tebliğ verilmiştir. Bizim, daha önce haberdar olduğumuz bu eserin Nâfiz'e ait olduğunu tespit eden araştırmacı, Nâfiz'in *Dîvân*'ı olduğu bilgisine ulaşamamıştır. Bir tesadüf sonucu bu çalışmadan haberdar olunarak araştırmacı bu konuda tarafımızdan bilgilendirilmiştir. Tebliğin künyesi şöyledir: Nusret Gedik, "Klâsik Edebiyat Geleneği Bağlamında Bir Beyit Mecmuası: Türkî Letâifü'l-Hayâl" Marmara Üniversitesi II. Öğrenci Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 8 Mayıs 2008.

3. BÖLÜM: LÂZİKÎ-ZÂDE FEYZULLAH NÂFİZ'İN DÎVÂNININ İNCELENMESİ

3. 1. NAZIM ŞEKİLLERİ

Nâfiz Dîvânı'nda nazım şekillerinin hiçbirinin başlığı yoktur ve nazım şekilleri karışık olarak sıralanmıştır. *Dîvân* bir mesnevi ile başlar. Daha sonra kasideler gelir. 6. kaside ile 7. kaside arasında diğer mesnevi vardır. Müseddes ve terkeb-i bend, 15. kaside ile 16. kasidenin arasında yer alır. Kasidelerden sonra gazeller ve murabbalar bulunmaktadır. *Dîvân*'ın sonunda bulunan kıta, nazm, matla ve müfredler de iç içe geçmiştir. Eserin sonunda gazel şeklinde yazılmış 6 münacat ve 5 nat bulunur. Bu bilgiler ışığında, *Dîvân*'ın henüz şairin tashihinden geçmediği ve müsvedde halinde olabileceği düşünülmektedir.

Dîvân'da kimi şiirlerin küçük farklılıklarla tekrarlandığı görülür. Örneğin 1. sırada yer alan kaside ile 16. kaside neredeyse aynıdır. *Dîvân*'ın sonunda yer alan münacat ve natlar gazellerin içine alınmıştır. Nâfiz'in *Dîvân*, *Letâifü'l-Hayâl* ve çeşitli şiir mecmularında yer alan şiirleri, nazım şekilleri ve sayıları bakımından şu şekilde sınıflandırılabilir:

	<i>Dîvân</i>	<i>Letâifü'l-Hayâl</i>	<i>Şiir Mecmuaları</i>	Toplam
Nazım Şekilleri				
Kaside	17	-	-	17
Kıta-i Kebire	1	-	-	1
Mesnevi	2	-	-	2
Murabba	51	-	-	51
Müseddes	1	-	-	1
Terkeb-i Bend	1	-	-	1
Gazel	674+7	-	2	683
Müstezat	1	-	-	1
Kıta	2	-	-	2
Nazm	44	-	2	46
Matla	113	30	-	143
Müfred	14	20	-	34
Toplam				981

Dîvân, Letâifü'l-Hayâl ve Şiir Mecmuaları'nda yer alan nazım şekilleri dikkate alındığında, Nâfiz'in şiirlerinin beyit sayıları şu şekildedir: 836 beyit kaside, 6 beyit kıta-i kebire, 215 beyit mesnevi, 448 beyit musammat, 3724 beyit gazel, 6 beyit müstezat, 4 beyit kıta, 92 beyit nazm, 143 beyit matla, 34 beyit müfret. Toplam 5508 beyittir.

3. 1. 1. Kasideler

XVIII. yüzyılda yazılan kasidelerin XVII. yüzyıla göre nitelik ve nicelik açısından sönük olduğu görülür. Yüzyılın ilk yarısında yaşayan şairlerden Yahya Nazım'ın 60'ın üzerinde, Osman-zâde Tâib'in 12, Nedîm'in 44, Münif'in 17, Haşmet'in 19, Nevres-i Kadîm, Hâzık ve Sermed'in 11 kasidesi vardır (Aydemir 2002: 141).

Nâfiz Dîvânı'nda 17 kaside bulunmaktadır; ancak 1. kaside ile 16. kaside küçük farklılıklar dışında aynıdır. İki kaside arasındaki farklılıklar dipnotta belirtildiği için 16. kaside tekrar yazılmamıştır.

Kasidelerin beyit sayıları konusunda kesin bir söz söylemek zordur. Mehmet Çavuşoğlu, Divan şiirinde 100 beyti aşan kasidelere rastlanmakla birlikte birlikte kasidelerin çoğunlukla 45 ile 75 beyit arasında yazıldığını belirtir (Çavuşoğlu 1986: 20). "Türk Edebiyatında Kaside" adlı makalesinde Yaşar Aydemir ise, ortalama bir kasidenin 30-45 beyit arasında olduğunu söyler (Aydemir 2002: 142).

Nâfiz'in kasidelerinin beyit sayıları arasında büyük farklar vardır. En uzun kaside 98, en kısa kaside ise 15 beyittir.

Kasideler tevhid, münacat, nat, medhiye, hicviye gibi türlerde yazılabilmektedir. *Nâfiz Dîvânı*'ndaki kasidelerin hepsi medhiye türünde yazılmıştır.

İlk dört kaside de şair şu olaylara tarih düşürmüştür:

1. III. Mustafa'nın kızı Hibetullah Sultan'ın doğumu

2. III. Mustafa'nın oğlu Şehzade Selim'in doğumu
3. III Mustafa'nın oğlu Şehzade Selim'in doğumu
4. Mehmed Salih Efendi'nin şeyhülislâmlık makamına yükselmesi

Tarihsiz olan diğer kasidelerden 1'i Sultan Mahmud'a, 3'ü Köse Bâhir Mustafa Paşa'ya, 2'si Şeyhülislâm Esad Efendi'ye, 1'i Koca Ragıp Paşa'ya, 1'i Kapudan Mustafa Paşa'ya, 1'i Boynu Eğri Abdullah Paşa'ya yazılmıştır. Kime yazıldığı tespit edilemeyen kasideler de vardır. 9. kaside, devrin şeyhülislâmına, 10. kaside “Mehmed” adlı bir vezire, 13. kaside ise devrin şeyhülislâmına yazılmıştır.

Dîvân'daki ilk kasidesinde Nâfiz, padişah III. Mustafa'yı övdükten sonra kızı Hibetullah Sultan'ın doğumu için şu tarihi düşürmüştür:

Şulb-i sultân Muştafâdan geldi bir dür 'âleme
Hibetu'llâh oldu 'ayn ü kalb-i sultân MuştafâK1/ 98

Tarih H. 1172 (Hibetullah Sultan'ın Doğumu)

2. kaside de ise, III. Mustafa'nın oğlu Şehzade Selim'in doğumu için aşağıdaki tarih düşülmüştür:

Bir murâd-ı hayr ile geldi bu târîh-i şafâ
Şâh-ı sultân 'ayn-ı iqbâl oldu nâsa müjdeler K2/ 15

Şehzade Selim'in doğum tarihi H. 1175'tir (M. 1761). Nâfiz'in düşürdüğü tarihin ebced hesabındaki karşılığı ise 1174'tür (M. 1760/ 1761). Ancak, kasidede tasvir edilen şehrayin nedeniyle tarihin Şehzade Selim'in doğumu için düşürüldüğü tahmin edilmektedir.

İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi'nde İ. Hami Danişmend'in verdiği bilgiye göre, Şehzade Selim'in doğumu büyük şenliklerle kutlanmış, yedi gün yedi gece “Şehrâyîn” ve üç gece de “Deniz donanması” yapılmıştır (Danişmend 1961: 41). Nâfiz, III. Selim'in doğumu sebebiyle yapılan bu şenlikleri 3. sırada yer alan kasidesinde tasvir etmiş ve kasidenin son beytinde tarih düşürmüştür:

Nāfizā bir remz ile çıkdı bu tārīh-i laṭīf
Dād-ı Hāḳdır oldu bu şeh-zāde bir ḳalb-i Selīm K1/ 17

Tarih H. 1175 (Şehzade Selim'in doğumu)

Divân'daki 4. kasidede Nāfiz, Mehmed Salih Efendi'nin şeyhülislâmlık makamına getirilmesine tarih düşürür:

Ele re's-i du'âyı Nāfizā aldım dedim tārīh
Muḳammed Şāliḳe fetvā maḳāmın sa'd ede Mevlā

Zālām-ı şeb zuhūr-ı şems ile hep maḳv olur birden
Şerefde nūr-ı cāh el-ḳaḳ hüveydā oldu meh-āsā

Söz açdı fāl-i ḳayr üzre du-bālā zevḳ ile ḳāmem
Du-tārīhdır ḳanāyim-i cihānı ni'am-ı 'uzmā K4/ 33-34-35

Mehmed Salih Efendi, H. 1171'de (M. 1758) bu makama getirilmiştir. Düşülen ikinci tarihte bu yıla ulaşılmıştır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, kasidelerin sunulduğu kişiler ve bölümlerindeki beyit sayıları şu şekilde tablolaştırılabilir:

Kaside No	Yazıldığı Kişi	Beyit Sayısı	Nesib	Medhiye	Tegazzül	Fahriye	Dua
1	III. Mustafa	98	1-52	55-94	-	-	87-96
2	III. Mustafa	15	8-11	1-7	-	-	12-14
3	III. Mustafa	17	1-11	12-13	-	-	14-16
4	Şeyhülislâm Mehmed Salih Efendi	35	1-15	17-29	-	-	30-32
5	Köse Bâhir Mustafa Paşa	94	1-48	50-75	-	-	92-94
6	Koca Ragıp Paşa	55	1-17	20-39 50-51	41-49	-	52-55
7	I. Mahmud	84	1-12	13-18 59-79	-	-	80-84
8	Şeyhülislâm Esad Efendi	51	1-17	18-33 41-48	35-40	-	50-51
9	Devrin şeyhülislâmı	47	1-17	18-35 43-44	37-42	-	46-47
10	“Mehmed” adlı vezir	33	1-17	20-25	27-31	-	33
11	Köse Bâhir Mustafa Paşa	28	1-8	10-20 26-27	22-25	-	28
12	Kapudan Mustafa Paşa	32	1-9	12-22	24-30	-	32
13	Devrin Şeyhülislâmı	49	1-13	15-25	27-32	-	48-49
14	Köse Bâhir Mustafa Paşa	84	1-53	54-68 75-81	70-74	-	83-84
15	Abdullah Paşa	51	1-36	38-48	-	-	50-51
16=1							
17	Şeyhülislâm Esad Efendi	63	1-21	22-38 48-51	40-47	-	61-63

[1] Nesip Bölümleri

Mehmed Çavuşoğlu, kasidelerdeki nesip bölümlerinde bir mevsim, bir olay, bir manzara veya akla gelebilecek herhangi bir şeyin tasvirinin yapıldığını, şairin, tasvir ettiği şeyin somut görüntülerini kendi düşünce ve duygu âlemine göre anlattığını belirtir (Çavuşoğlu 1986: 21). Nâfiz kasidelerinde bu bölüme özel bir önem vermiştir. Toplam 16 kasidenin 15’inde nesip bölümü, kasidenin başında mevcuttur. Bir kasidede ise (K2) nesip bölümü medhiyeden sonra gelir. 15 beyitten oluşan bu kasideye Nâfiz, III. Mustafa’yı överek başlamış, daha sonra III. Selim’in doğumu nedeniyle yapılan şehrayinden söz etmiştir.

Nesip bölümlerinde en çok bahar tasviri yapılmıştır (K6, K11, K12, K13, K17). Diğer kasidelerin nesip bölümlerinde işlenen konular şöyle sıralanabilir: şehrayin tasviri (K1, K2, K3), sevgilide aranan nitelikler (K5, K15), rahşiyeye (K10), Hac ziyareti (K8), Allah'ın yüceliği ve ona ibadetin önemi (K9), Divan-ı Hümayun toplantısı (K14), Mevlid töreni (K7), memduhun bir makama getirilmesinden duyulan sevinç (K4).

[2] Medhiyeler

Medhiye, kasidenin sunulduğu devlet büyüğünün mübalağalı ifadelerle övüldüğü bölümdür. Şairler, nesip bölümünden medhiyeye geçerken arada bağlantı sağlayan ve 'girizgâh' adı verilen bir veya birkaç beyit söylerler. Muallim Naci girizgâhı, kasidede asıl maksada geçmek için münasebet sağlayan beyit, olarak tanımlar (Muallim Naci 2004: 99). Ancak son yıllarda yapılan çalışmalar, girizgâhın kasidenin ayrı bir bölümü olmadığı, sadece medhiyeye geçişte değil diğer bölümler arasında da bağlantıyı sağlayan girizgâh beyitlerinin olduğu yönündedir. Nâfiz'in kasideleri incelendiğinde sadece medhiyeye geçilirken değil diğer bölümlere geçilirken de arada bağlantıyı sağlayan beyitlere yer verildiği görülür. Şairin nesip bölümlerinden medhiyeye geçerken yer verdiği girizgâh beyitlerinden birkaç örnek aşağıya alınmıştır:

Böyle Belkīs-ı perī-çehre bulunsaydı nihān Da' vet-i dā'ire-i Āşafa olurdu sezā	K5/ 47
Bu te'shīrāt feyz-i nev-bahārīden degil ey dil Mü'essir kalb-i ekvāna kelāmı bir gülistāndır	
Niçe nevrüz-ı firūz [ü] niçe hurrem bahār oldu Bu sāl-i meymenet-fālīñ müfādı luṭf ü ihsāndır	K6/ 18-19
Dīde-i devlete vermişdi remed renc-i sebel 'Ayn-ı tedbīr-i nizām ile başiret geldi	K11/ 9
Ġubār-ı maḫdem-i teşrīfi 'ayn-ı kalb[e] cevherdir Bugün fülk-i felek şems ile pürdür kīmyā geldi	
Yine ḳalyon ile teşrīf edince tāze 'īd oldu Şadā-yı ṭop-ı ra' d-āvāz ile biñ merḫabā geldi	
Temevvüc eyledi baḫr-ı leṭāfet oldu şehir-āyīn Ṭonanma-yı hümāyūn ile ol şaḫib-'aṭā geldi	K12/ 9-10-11

Felekde h ndeyi ben gösterirdim ol meh-i tüba
 ‘  n yetl  efendim bir kez in benden ya a olsa K15/ 37

Diğer bölümlere göre dilinin ağırlaştığı medhiye bölümlerinde N fiz, genellikle kl sik kurallar çerçevesinde memduhunu  dillik, cömertlik, kahramanlık,  limlik gibi özellikleriyle övmüştür. Ancak, kasideyi sunduğu kişinin mesleğini ve yeteneklerini göz önünde bulundurarak gerçekçiliğe yaklaştığı medhiyeleri de vardır. Örneğin, şeyh lisl m Esad Efendi için yazdığı kasidelerin medhiye kısmında onu, eser sahibi oluşu, ifade güzelliği ve kaleminin gücü ile övmüştür:

şems-i ‘ul m c mi‘-i ‘ilm   kem ldir
  ş r-ı h kmeti sözüm işb t-ı t m ider K8/ 20

Te’lifiniň bel gat   ma‘n  v  lafzını
 Ne Seyyid   ne Sa‘d   ne  bni Hiş m eder K8/ 22

Miz b-ı  b-ı hükmet olan kilik-i z -eşer
 Dil-teşne-i ‘ul ma bey n-ı kel m eder K8/ 27

Söyler şar r-i h mesi t t  gibi kerem
 Mir’ t-ı nuşku z ver-i r y-ı mer m eder K8/ 28

D r-i te’lifi olur z b-i kütüb-h ne-i dil
 H me-i z -eşeri t c-ı ser-i nuşk-ı kib r

Hep iş r t-ı mez y -yı maķ řid söyler
 ‘ Ulem ya eşer-i h mesi eyler izh r K17/ 29-30

Kapudan Mustafa Paşa ise ‘‘yem’’ ‘‘hur ş’’ ‘‘mevc’’ gibi mesleğini çağrıştıran sözcükler kullanılarak tanıtılır:

 apudan Muştaf  Paşa yem-i ‘irf n-ı devr ndir
 Hur ş-ı mevc-i c d ile dile c y-ı ğin  geldi K12/ 12

N fiz, geleneğe bağlı kalarak, medhiye bölümlerinde  vd ğu kişileri, çeşitli yönleriyle  ne çıkmış din , mitolojik ve tarih  isimlerle birlikte anmıştır. Medhiye bölümlerinde en sık geçen isimler şunlardır: Cem, Rüstem,  skender, Kahraman, Neriman, D r , Sam, Behram, Feridun, Fahr-i R z , Aristo, Eflatun, Lokman,  bni S n , Farab ,  saf, H tem. Memduhunu bu isimlerle eşdeğer bazen de onlardan üstün gören N fiz, yine de övgü konusunda aciz kaldığı düşüncesindedir:

Niçe ta‘ dād ede h̄usniyyātını kil-k-i s̄uħan H̄āme taħrīrinde ‘āciz vaşfına yetmez şenā	K1/ 85
Niçe ta‘ dād eder evşāf-ı memdūħun leb-i h̄āme Hezārān nūşha taħrīr eylese ‘aczi nūmāyāndır	K6/ 39
Ey veliyyü‘n-ni‘ amım luţfuñu ta‘ dād edemem H̄āmeye ‘ac-z-i şenā ile ħacālet geldi	K11/ 20

[3] Tegazzüller

Nâfiz’in kasidelerinin çoğunda gazel söylediği görülür. *Dîvân*’daki 16 kasidenin 9’unda tegazzül bölümü vardır (K6, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K17). Beyit sayıları 5 ile 9 arasında değişen tegazzüllere başlamadan önce şair, uygun bir beyitle gazel söyleyeceğini bildirir. Nâfiz’in tegazzülü haber verdiği beyitlerden bazıları şunlardır:

Dil de teğazzüle edip āgāze şevk ile ‘Uşşāk-ı bī-nevā nağamından ħirām eder	K8/ 34
Bu şevk ile zebān-ı kil-k-i ter āheng-i bāğ oldu Hezār-ı kalb-i ‘uşşāka ğazel semti nevā geldi	K10/ 26
Bir ğazel naķşına luţf ü keremiñ vaşfında Ĥātırā resm-i edeb üzre cesāret geldi	K11/ 21
O şevk ile ğazel-perdāz-ı vaşf oldu leb-i h̄āme ‘Arūs-ı rüy-ı ma‘nā zīver-ārā çehre-sā geldi	K12/ 23
Şāhid-i h̄usnūñu tavşif için ey ‘allāme Bir ğazel meşķ edelim k’ola ma‘ānī-meşķūn	K13/ 26
Bülbül-i h̄āme şenāsiyla teğazzül eyler Yine tek durmadı kesmedi lisānın kaţ‘ ā	K14/ 69

[4] Dualar

Medhiyeden sonra şairin kendi şairlik yeteneğini övdüğü fahriye bölümüne Nâfiz’in kasidelerinde neredeyse hiç rastlanmaz. O, övgüsünü tamamladıktan sonra hemen dua bölümüne geçer. Nâfiz’in tüm kasidelerinde yer verdiği bu bölümün beyit sayısı 1-9

arasında değişir. Ancak, dua bölümleri çoğunlukla 2-3 beyitten oluşmaktadır. Bu bölüme Nâfiz, şiirin uzadığını, efendisini sıktığını, artık sözü bitirme zamanının geldiğini söyleyerek geçer:

Zülf-i şeb-günü gibi serv-ķad-i dil-ber-veş Nâfizâ tül [ü] dırâz oldu sühan eyle du' â	K5/ 91
_____ kıldıñ muţavvel nüşha-i medħi yeter Muţtaşar et büy-ı gül-veş vermesin taşdı' aña	K7/ 80
_____ yeter efendiñi taşdı' eylediñ 'Âkıll Ąarâ' at ile kelâma ģitâm eder	K8/ 49
Muţavvel oldu şi' riñ gel ma' ânî muţtaşar eyle Kitâb-ı metn-i Ąalbi şerħe ģâme pür-şenâ geldi	K10/ 32
Nüşhamız oldu muţavvel yetişir muţtaşar et _____ eyle o zî-şâna ģulûş üzre du' â	K14/ 82
Yeter ol zâtı taşdı' eylediñ _____ niyâz eyle Ąabûl eyler anı Mevlâ ģulûş üzre du' â olsa	K15/ 49

Duaya geçiş bölümlerinde dikkati çeken bir özellik, bu beyitlerdeki eksik sözcüklerdir. Şairin mahlası olan "Nâfiz" veya "Nâfizâ" sözcükleri ile tamamlanan bu boşlukların niçin yazılmadığı tespit edilememiştir. Aşağıdaki dua beyitlerinde de bu boşluklar görülmektedir:

Bu luţfu 'ömrüm olduķca çıkarmam levħ-i ģâţırdan Ąü ģâme ģıdmet-i ģayr-ı du' â _____ saña şândır	K6/ 53
Zâtıña iģlâş ile ģayr-ı du' âdır ģidmeti Kendini cürm ile _____ cümle ednâ bilir	K9/ 45
_____ eyle ģulûş üzre du' â ol zâta Ąutb-ı 'âlem diyü evân-ı icâbet geldi	K11/ 28
Görünce ehl-i Ńab' a merħametli meşrebin _____ Ąulûş üzre derûna rifĄ']at ile bu du' â geldi	K12/ 31
_____ eyle du' â devlet ü iķbâli için K'ede maķbûl du' âmızı Ąudâ-yı bî-Ąün	K13/ 47

Dîvân'daki dua bölümlerinde, övülen kimsenin iki âlemde keder görmemesi, makamında daim olması, ömrünün uzun olması ve mutlu olması dilenir. Bu iyi niyetlerin neredeyse aynı sözcüklerle tüm kasidelerde tekrarlandığı görülür. Aşağıdaki beyitlerde, memduhun ikbal ve devleti, gülbahçesi veya goncaya benzetilerek sonbahar görmemesi dilenmiştir:

Görmesin gül-gonçe-i ikbâli eyyâm-ı hâzân Dâ'imâ bulsun şarâvetle şafâ neşv ü nemâ	K7/ 82
Gülşen-i devletiñi hıfz ede bād-ı ğamdan Görmeye rüy-ı hâzân ol gül-i bāğ-ı gerdün	K13/ 48
Gonçe-i devleti şād-āb-ı fer olsun dâ'im Görmeye rüy-ı hâzân ol gül-i bāğ-ı āşār	K17/ 63

3. 1. 2. Mesneviler

Dîvân'da iki mesnevi bulunmaktadır. 148 beyitten oluşan ilk mesnevi aynı zamanda *Dîvân*'ın ilk şiiridir. Mesnevilerde genellikle tercih edilen kısa kalıpla değil *fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün* kalıbıyla yazılmıştır. Mesnevinin giriş bölümünde yer alan "tevhid, nat ve medh-i çehâr-yâr"dan sonra Sultan I. Mahmud'un övüldüğü bölüme geçilir. Padişah övgüsü, sevgilide aranan niteliklerin anlatıldığı uzun bir bölümle kesilir. Daha sonra konu tekrar padişaha gelir ve I. Mahmud'un tahta çıkışına sözle tarih düşürülür:

‘Aşra bir böyle feraḥ-zā gelecek derler idi Biñ yüz kırk üçe bu sāl-ı hümâyün erdi	Ms1/ 83
---	---------

Patrona Halil İsyanı sonucu, Damat İbrahim Paşa ve devrin ileri gelen devlet adamları asilere teslim edilmiş ve onların istekleriyle III. Ahmed'in yerine I. Mahmud tahta çıkmıştı. İsyanın sona ermesiyle oluşan huzurlu ortamı mübalağalı ifadelerle anlatan Nâfiz, I. Mahmud'un tahta çıkışına ikinci kez şu tarihi düşürür:

Geldi târîhine bā-feyz-i Ḥudā-yı ma' bûd Rüy-ı ârāyîş-i mecmû'a-i Sulṭân Maḥmûd	Ms1/ 129
--	----------

Tarih H. 1143

Mesnevinin bundan sonraki bölümü arz-ı haldir. Nâfiz, tahta yeni çıkan padişaktan yardım ister. İsteğini dile getirirken durumunun vahametine dikkat çekmek amacıyla aynı dizeyi aralıksız ya da bir beyit arayla altı kez tekrar etmiştir:

Ey tabīb-i dil ü cān derdime dermān eyle Ey şehensāh-ı cihān bendeñe ihsān eyle	Ms1/ 133
‘Abd-i memlūk-ı şenā-ḡānıñı ḡandān eyle Ey şehensāh-ı cihān bendeñe ihsān eyle	Ms1/ 134
Ġayre Allāhı severseñ beni muḡtāc etme Ey şehensāh-ı cihān bendeñe ihsān eyle	Ms1/ 136
Ḳıl bugün zerre ḡadar zerreñi mihrin ile yād Ey şehensāh-ı cihān bendeñe ihsān eyle	Ms1/ 138
Ḳıldım ilhām-ı Ḥudāyile bunu vird-i zebān Ey şehensāh-ı cihān bendeñe ihsān eyle	Ms1/ 140
Nāfize ḡıl kerem ey şāh-ı cihān baḡt-ı ‘atā Ey şehensāh-ı cihān bendeñe ihsān eyle	Ms1/ 142

Divân'da yer alan ikinci mesnevi 67 beyittir ve *fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün* mesnevi vezniyle yazılmıştır. İçerik olarak mesnevi özellikleri taşımayan şiir, medhiye ile başlar:

Ḥazret-i Āşaf-ı zī-şān-ı kerem A‘nī hem-nām-ı ḡabīb-i ekrem	
Ḥazret-i Aḡmed-i ‘ilm ü ‘irfān İbni Sīnā-yı zamān Āşaf-şān	
Mesned-ārāy-ı vezīr-i a‘zam Şāḡib-i şadr müdür-i a‘lem	Ms2/ 1-2-3

Mesnevide, başka isim anılmamıştır. Yukarıdaki beyitlerden mesnevinin “Ahmed” adlı bir sadrazama yazıldığı anlaşılmaktadır. Nâfiz’in, yaşadığı dönemde sadrazamlık yapmış Nişancı Hacı Ahmed Paşa’dan söz ettiği tahmin edilmektedir. Hacı Ahmed Paşa, H. 1153-1155 (M. 1740-1742) yılları arasında sadarete bulunmuştur. (Danişmend 1971: 58). Sadrazamı öven Nâfiz, daha sonra kendi halini arz etmiş ve yardım istemiştir. Mesnevinin sonunda sadrazama dua ederek şiirini bitirir.

Görüldüğü gibi, yazdığı iki mesnevide de Nâfiz, gerçek anlamda mesnevi yazmayı amaçlamamış, mesnevinin şekil olarak şiir yazmayı kolaylaştırıcı özelliğinden yararlanmış. İlk mesnevide, mesnevinin giriş bölümünde yer alan unsurlara (besmele, tevhid, nat, medh-i çehâr-yâr, medhiye) yer vermiş; ancak ikincisinde içerik olarak medhiye ve dua bölümlerinden oluşan bir kaside yazmıştır. İlkinde de yer alan “arz-ı hal” bölümü, ikinci mesnevide eserin ana teması olmuştur.

3. 1. 3. Musammatlar

Bentlerden oluşan nazım şekilleri musammatlar başlığı altında toplanır. *Nâfiz Dîvânı*'nda 51 murabba, 1 muhammes ve 1 terkiib-i bend bulunmaktadır.

Murabba, bendlerden oluşan ve her bendi aruzun aynı kalıbıyla yazılıp kuralına göre kafiyelendirilen dörder mısradan meydana gelen nazım şeklidir. Murabbain ilk bendinde ilk dört mısra birbiriyle kafiyelidir. İkinci ve diğer bendlerde ilk üç mısra kendi aralarında kafiyelenir, dördüncü mısralar ilk bendin son mısra ile kafiyeli olur. Birinci bendin son mısraı diğer bendlerin dördüncü mısralarında aynen tekrarlanırsa buna “murabba-ı mütekerrir” denir. Aynen tekrar edilmeyip kafiye sürdürülürse buna da “murabba-ı müzdevic” adı verilir (Cengiz 1986: 295).

Nâfiz Dîvânı'nda yer alan 51 murabbain 33'ünde (a aⁿ a aⁿ - b b b aⁿ ...), 7'sinde (a bⁿ a bⁿ - c c c bⁿ ...), 4'ünde (a a b a - c c c a -...), 1'inde (a a a a - b b b a...), 3'inde (a a a aⁿ - b b b b aⁿ ...), 1'inde (a a b aⁿ - c c c aⁿ ...), 1'inde, (a aⁿ b aⁿ - c c c aⁿ ...), 1'inde (a aⁿ b aⁿ -c c c aⁿ ...) kafiye şeması kullanılmıştır. Nâfiz'in mütekerrir murabbalara ağırlık verdiği anlaşılmaktadır.

Dîvân'daki diğer şiirler gibi murabbaların başında da herhangi bir ifade yer almaz. Murabbalarda nakarata fazla yer verilmesi bunların “şarkı” olabileceğini de düşündürmektedir. Türk edebiyatında açıkça “şarkı” adını ilk kullanan Nailî'nin şarkılarını inceleyen H. Erdoğan Cengiz, Nailî'den önceki şairlerin biçim ve konu bakımından “şarkı”ya benzeyen şiirleri “murabba” adı altında topladıklarını belirtir. Aşk konusunda sade ve samimi bir dille yazılmış bir murabba ile şarkının başlıkları

kaldırıldığında hangisinin şarkı, hangisinin murabba olduğunu tespiti yarayacak nazım şekli, vezin ve konu bakımından bir ölçüt bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle şarkı, en çok murabba nazım şekliyle yazılan, bestelenmek üzere kaleme alınan veya bestelenen şiirlerin genel adıdır (Cengiz 1986: 317-335). Bu nedenle Nâfiz'in şiirleri, nazım şekli olarak "murabba" kabul edilmiştir.

Dîvân'daki murabbalar çoğunlukla 4 bentten oluşmaktadır. Kullanılan aruz kalıpları ise şunlardır:

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün (15)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün (12)

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (9)

Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün (7)

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün (4)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün (2)

Mefâ'îlün fe'ilâtün mefâ'îlün fe'ilün (2)

Dilin iyice sadeleştiği murabbalarda Nedîm etkisi açıkça hissedilir. Dönemin eğlence yeri olan "Göksu"dan söz ederek yaşadığı dönemi yansıtmaya çalışan Nâfiz'in murabbalarda ifade tekrarlarına düştüğü görülür.

Dîvân'da hasta bir sadrazama şifa dilemek için yazıldığı anlaşılan ancak sonu bulunamayan bir müseddes vardır. Dört bendi tam olan müseddesin beşinci bendinin yalnızca dört mısraı mevcuttur. Şiirin kafiye şeması şöyledir: (a a a a a - b b b b c c - d d d e e ...) Hangi vezir-i azama yazıldığı tespit edilemeyen müseddeste Nâfiz, duyduğu üzüntüyü içten bir şekilde dile getirmiş, sadrazamın iyileşmesi için Allah'tan yardım istemiştir.

Müseddesin ardından baş tarafı olmayan bir terkeb-i bend başlar. Müseddesle terkeb-i bend arasında bir veya birkaç sayfanın eksik olduğu anlaşılmaktadır. Beş bendi tam olan terkeb-i bendin ilk olduğu tahmin edilen bendinin yalnızca son iki beyti mevcuttur. Terkeb-i bend, (aa aa aa aa bb - cc cc cc cc dd - ...) şeklinde kafiyelenmiştir. Genellikle mersiyelerin yazıldığı, dinî, tasavvufî ve felsefî düşüncelerin dile getirildiği

ya da toplumsal eleştirinin yapıldığı bu nazım şeklinde Nâfiz, aşk konusunu işlemiş, sevgilinin vefasızlığından yakınmıştır.

3. 1. 4. Gazeller

Divan şairlerinin duygu ve düşüncelerini en rahat anlattığı, bu lirik yönü nedeniyle çok sevilen ve yazılan gazel hakkında Ö. Faruk Akün şunları söyler:

İran Edebiyatında olduğu gibi klâsik Türk edebiyatının en sevilen bir nazım şekli olma üstünlüğünü taşıyan gazel, bütün estetik unsurları ve mazmunları ile divan edebiyatının şiir anlayışını aksettiren esas temsilcisi durumundadır. Onun en önde gelen vasfı, bütün divan şairleri tarafından benimsenmiş, en fazla şiirin kendisiyle verilmiş olmasıdır. Kemiyeçte de keyfiyetçe de gazel her devirde divan edebiyatının öteki nazım şekillerinin önünde gelmektedir. Öbürlerinin hiçbiri sayıca ve işlenişçe gazele yaklaşamamıştır. Mevcut şekillerden birini veya birkaçını ihmal etmiş şairlere rastlanabilir, fakat gazel vadisinde hiç şiir yazmamış bir divan şairi görmek mümkün değildir. (Akün 1994: 405)

Nâfiz de diğer Divan edebiyatı şairleri gibi gazele özel bir önem vermiştir. *Divân*'ını oluşturan şiirlerin büyük çoğunluğunu gazeller oluşturur. Şairin şiir mecmularındakilerle birlikte toplam 683 gazeli vardır. Bu yönüyle “gazel şairi” diyebileceğimiz Nâfiz'in gazelleri, *Divân*'ın % 67,6'sını oluşturmaktadır.

Divan edebiyatında şairler, tam bir *Divân* oluşturabilmek için kafiye ve rediflerinin son harfi Arap alfabesini takip eden gazeller yazmışlardır. Her harften gazel yazma kuralı şairleri ث, ح, خ, د, ذ, ر, س, ص, ط, ظ, ع, غ, ف harfleriyle de gazeller yazmaya zorlamıştır (Dilçin 1986: 115). Nâfiz de bu geleneğe uymuş ve Arap alfabesinin her harfiyle gazel söylemiştir. Şairin, hangi harfle kaç gazel söylediği aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

ا: 19	ب: 17	ت: 15	ث: 5	ج: 14	ح: 5	خ: 3
د: 7	ذ: 4	ر: 193	ز: 65	س: 13	ش: 38	ص: 9
ض: 5	ط: 6	ظ: 4	ع: 5	غ: 5	ف: 11	ق: 13
ك: 11	ل: 16	م: 20	ن: 41	و: 7	ه: 63	ی: 69

Yukarıdaki tablodan Nâfiz'in en çok ر (193), ی (69), ز (65), ه (63) kafiyeleri ile gazel söylediği görülmektedir.

Mehmet Akkaya, Divan şiirinde şairlerin gazellerinde tercih ettiği harflere bakıldığında hemen hepsinde başta ر (re) olmak üzere ی (ye), ه (he) ve ن (nun) harflerinin başı çektiğini belirtir. “re” harfiyle yazılan şiirlerin çok olmasının nedeni, “-dur”, “durur” bildirme ekinin, çekim eklerinin belli zamanlarının ve çoğul ekinin sık kullanılmasıdır. “ye” harfi, “gibi” edatının bu harfle bitmesi, zaman, belirtme, soru ve ilgi ekinde yer alması; “he” harfi ise yönelme, bulunma ve istek ekinin yapısı, “ile” edatının bu harfle bitmesi gibi nedenlerle avantajlıdır (Akkaya 1996: 21-22).

Nâfiz de gazellerinde ر (re) ی (ye) ve ه (he) harflerinin avantajlarından yararlanmıştır. Ancak, dördüncü sıradaki ن (nun) yerine ز (ze) ile daha fazla gazel yazdığı görülmektedir. Kafiye bulmanın zor olduğu ث (5), ح (5), خ (3), د (7), ذ (4), س (13), ض (5), ط (6), ظ (4), ع (5), غ (5), ف (11) harfleriyle de en az 3 gazel söyleyen Nâfiz'in bu konuda yaratıcı olduğu söylenemez. Çünkü bu harflerle söylediği şiirlerde, redif kullanarak kafiye bulma zorluğundan kurtulmuştur. Örneğin ث (se) harfiyle yazdığı 5 gazelin 3'ünde “bâ'is” redifini kullanmıştır. ذ (zel) harfinde ise “leziz” redifi iki ayrı gazelde yer alır.

Gazelin bir kural olmamakla beraber 5-7-9 gibi tek rakamlı beyitlerden oluştuğunu belirten Cem Dilçin, XVII. yüzyıldan itibaren gazellerin kısaldığını ve beyit sayısının 5'e indiğini söyler. Bu durumun nedeni, dilin anlatım olanaklarının artması ve şairlerin az sözle çok şey söyleyebilme yeteneğini kazanmalarındır (Dilçin 1986: 88-89). *Nâfiz Dîvânı*'nda bulunan gazellerin beyit sayıları 5-12 arasında değişir; ancak 5 beyitten oluşan gazeller ağırlıktadır. *Dîvân*'daki gazellerin beyit sayıları şu şekilde tablolastırılabilir:

Beyit Sayısı	Gazel Sayısı
2	1
4	1
5	457
6	138
7	60
8	15
9	6
11	2
12	3
Toplam	683

Dîvân'da devamı bulunamayan 2 beyitlik bir gazel vardır. Nâ-tamam olmayan, şiir mecmuasından alınmış 4 beyitlik bir gazel de çevriyazılı metne eklenmiştir. 5 beyitten oluşan gazellerin oranının çok yüksek olduğu görülmektedir (457). Bu sonuç, Nâfiz'in XVII. yüzyıldan itibaren gazelin beyit sayısının 5'e inmesi eğiliminden etkilendiğini göstermektedir. 5 beyitlik gazellerin hemen ardından sayı üstünlüğü 6 beyitlik gazellerdedir (138). Nâfiz, gazelin beyitlerinin tek rakamlardan oluşması geleneğine fazla itibar etmemiştir.

İlk iki beyti musarra olan gazellere "gazel-i dü-matla" denilmektedir. Halûk İpekten gazelerde iki matla bulunmasının sebebini, şairlerin matla seçimini okuyucuya bırakmak istemelerine bağlar ve bu nadir durumun sebk-i Hindî şairlerinde görüldüğünü söyler (İpekten 2007: 18). İpekten'in Klâsik Türk şiirinde çok az görüldüğünü söylediği iki matlı gazellere *Nâfiz Dîvânı*'nda sıkça rastlanmaktadır. *Dîvân*'daki 30 gazelin iki matlı olduğu tespit edilmiştir. Bu "gazel-i dü-matla"ları üç bölümde incelemek mümkündür:

* Her beytin anlamının kendi içinde tamamlandığı birbirinden bağımsız musarra beyitler:

Cilve-i bûs-ı lebin ihsân eder dil-ber tûrur
Neş'e-bağş olmağa qalbe câm-ı şevk-âver tûrur

Rûy-ı al üzre 'arağ hâl ile tâze ter tûrur
Bu ne hikmet nâr-ı âb-âlûde bir 'anber tûrur

G223/ 1-2

***

Sidr[e]-i kıddi gibi serv-i kıyāmet gelmez
 ‘ Āleme böyle nihāl-i gül-i cennet gelmez

Çeşm-i cellādına zār ile melālet gelmez
 Seyf-i meslūle o dem hūn-ı nedāmet gelmez G320/ 1-2

***

Çarh-ı iqbālimize māh-ı şebistān olasin
 Şubh-ı ümmīdimize mihr-i dirahşān olasin

Rūz [ü] şeb bāb-ı ruḥ-ı şāhiña derbān olasin
 Çüb-ı müjgān ile ey dīde nigehbān olasin G540/ 1-2

***

Seyr et şarābī cāme ile çehre-i gülü
 Döndürdü reng-i cām-ı müle çeşm-i bülbülü

‘ Aksin düşürdü gerden-i şāfina kākülü
 Mīnāya naqş kıldı hevā saçlı sūnbülü G638/ 1-2

* *Düşüncenin iki farklı şekilde ifade edilmek istendiği, fikir, ifade ve sözcük benzerliği olan musarra beyitler:*

Geçme biñ reng hezār-ı dile sen ikide bir
 Kılma ey gül müjeñi ḥāra diken ikide bir

Cāme kıl bülbüle gül-reng ile sen ikide bir
 Eyle ey gül müjeñi ḥāra diken ikide bir G100/ 1-2

***

‘ Ahdine tırmaz döner ol māh-ı ra‘ nā böyledir
 Āh edip tırma felek devrinde dünyā böyledir

Bir pūla geçmez dirīgā naqd-i ḥulyā böyledir
 Çekme ey meh-pāre ğam hep kesb-i sīmyā böyledir G153/ 1-2

***

Muṭrib nağamda kāl ile bilmem ne söylüyor
 ‘ Uşşāka bu mişāl ile bilmem ne söylüyor

Raḳḳāş nāz-ı ḥāl ile bilmem ne söylüyor
 Oynar yatur mişāl ile bilmem ne söylüyor G188/ 1-2

***

‘ Aks eder mināya rüyuñ bāde-ḥ̄ār olduḡca sen
Mey döner mihr-i sipihre neş’edār olduḡca sen

Raḡş eder keyfiyyet-i mey bāde-ḥ̄ār olduḡca sen
Atılır elden ḡadeḡler neş’edār olduḡca sen

G504/ 1-2

***

Yār-i gül-ruḡsārimız aḡyār ile yār olmasın
Bülbülün ḡāḡır-ḡırāşı renciş-i ḡār olmasın

Şevḡ-i cām-ı la’l ile aḡyār faḡḡār olmasın
Vüs’at-ı ‘ālem ser-i zevḡ-i dile dar olmasın

G537/ 1-2

***

Pertev-zenān-ı şubḡ-ı dil ol āfet olmasın
Bugün ziyā veren o güneş-ḡal’at olmasın

Nūr-ı şafaḡ o neyyir-i meh-behcet olmasın
Bugün ziyāda şems-i seḡer-ḡal’at olmasın

G542/ 1-2

* *Anlatılmak istenenin tam olarak ifade edilememesi üzerine yeni bir beyit yazma gereḡinin hissedildiḡi musarra beyitler:*

Veżān eyle nesīm-i āḡ ey bülbül şidād üzre
Güle gel rüzḡār-ı ‘aşḡ göster gird-bād üzre

Veżān et şarşar-ı āḡ-ı dil[i] farḡ-ı şidād üzre
Hevā-yı rüzḡār-ı ‘aşḡ ‘arż-ı gird-bād üzre

G575/ 1-2

***

Verdi raḡş-ı serv-i ḡaddi dāmen-i nāzın ele
Sebz-ḡün ḡāre eteklilü diken ister güle

Serv-ḡaddi raḡş ile verdikce dāmānın ele
Sebz-ḡün ḡāre eteklik biḡ dikenlerle güle

G593/ 1-2

***

Naḡş-ı būsā dest-māli zülf-i ziver şarılı (?)
Gerdene zencirli altun buldu dil-ber şarılı

Naḡş-ı būsā zülfünü ḡıldıḡca ziver şarılı
Gerdene şān dest-māli ile zerler şarılı

G671/ 1-2

Dîvân'da, ilk üç beyti musarra olan 8 beyitlik bir gazel de yer almaktadır. Bu gazelin musarra beyitleri şöyledir:

Nigāh-ı cāme-h'āb-ı nāz söyler biñ nezāketle
O yāriñ nuḡ-ı çeşmin tuýdu dil nevme işāretle

Dile ta' lîk yazdı ḡaṡ-ı reyḡānîsi riḡkatle
Şikeste-beste şaḡal başı ṡaḡıtdı siyākatle

Olunca Bayram adlı bir mehiñ şa' bān[1] da' vetle
Hevā-yı rüzede kāḡıd uçurduḡ biñ maḡabbetle G579/ 1-2-3

Matla mısralarından birinin gazelin son beytinde tekrarlanması anlamına gelen “redd-i matla”, Nâfiz'in kimi gazellerinde rastlanan bir özelliktir. Divan şiirinde redd-i matlânın kullanımıyla ilgili incelemesinde Şener Demirel, klâsik üslûbu temsil eden şairlerle sebk-i Hindî şairleri arasında, sebk-i Hindî şairleri lehine belirgin bir sayısal fark olduğunu belirtir ve şu tespitlerde bulunur:

Divan şiiri 14, 15 ve 16. yüzyıllarda kuruluş ve gelişmesini; bunun neticesi olarak klâsik devrini tamamladıktan sonra üslûpta yeni bir arayışın içine girmiştir. Bu arayış Sebk-i Hindî'de vücut bulmuştur. Söz konusu üslûbun temsilcisi durumunda bulunan şairler, şiire getirmek istedikleri değişik noktalardaki (az sözle çok şeyin anlatılması, yeni mazmunlar bulma, aşırı hayâl, mübalağa ve tezat sanatlarına geniş yer verme gibi) anlayışın küçük bir yansıması olarak redd-i matlaya da yer vermişlerdir. (Demirel 2004: 173)

Nâfiz'in de 7 gazelinde redd-i matlaya yer verdiği görülmektedir. Redd-i matla, tekrara dayandığı için aynı zamanda şiirde âhenk sağlayan unsurlardandır. Bu nedenle “yinelemeler” kısmında âhenk unsuru olarak incelenecektir.

Nâfiz'in 5 gazelinde mahlas beytinin olmadığı görülür. Bunlardan 558 ve 680. gazellerin sonunda boşluk vardır. Bu boşlukların daha sonra yazılması planlanan mahlas beyti için bırakılmış olabileceği düşünülmektedir.

Mahlas beytinden sonra şairler, gazele bir ya da birkaç beyit ekleyerek devrin padişahı, devlet büyükleri ya da din ve tarikat ulularını övebilirler. Böyle gazellere “gazel-i müzeyyel” denmektedir (Dilçin 1986: 87). Nâfiz, 5 müzeyyel gazel yazmıştır. *Dîvân*'da

325. sırada yer alan gazelde Nâfiz, devrin sadrazamı Ragıp Paşa'yı mahlas beytinden bir önceki beyitte övmüştür. Gazelin matla beyti, eklenen beyit ve mahlas beyti şöyledir:

Cânânesin rakîb ile hiç [bir] kes istemez
Dâmân-ı gülde bülbülü hâr ü has istemez G325/ 1

Âşaf-nazar [o] **Hâzret-i Râgıb** kerîm-dil
Vaqtinde âh ü zâr edici bir kes istemez

Hâli degil mi saçma kâra Nâfiz ol kesîñ
Püskürme beñli câriye-i Çerkes istemez G325/ 8-9

Müzeyyel gazellerden birinde de Abdî Efendi övülmüştür. Nâfiz'in yaşadığı dönemde Abdî adlı birden çok şair bulunduğundan zeyl beytinin kimin için yazıldığı tespit edilememiştir. Nâfiz, gazelin mahlas beytinde övgüye başlamış ve bir beyit daha eklemiştir. Matla, zeyl ve mahlas beyitleri şöyledir:

Nâfe-i Çînî ham-ı gîsû mu müşkîn-mû mudur
Sünbül-i bâğ-ı Haţâ bu yâ bu 'anber-bû mudur G96/ 1

Hâzret-i ' Abdî Efendi kim şarîr-i hâmesi
Tûtî-i şîrîn-sühan-veş Nâfizâ pür-gû mudur

Kâse-i ta' bîri pür reng-i mey-i ma' nâ ile
Şevket [ü] Dîvân-ı Hâkânî gibi memlû mudur G96/ 10-11

Dîvân'da Hâtif Efendi'nin övüldüğü bir müzeyyel gazel de yer alır. Bursalı olan, Eğerçi-zâde veya Serrâc-zâde ünvanıyla anılan Hâtif, şiirleriyle ünlüdür. Medrese eğitiminden sonra çeşitli yerlerde müderrislik yapmış, H. 1152 (M. 1739) senesinde vefat etmiştir (Erdem 1994: 280-281). Müzeyyel gazelin matla beyti şöyledir:

Fener-veş nergis-i çeşm-i tegâfûl pîrehenlenmiş
Bir âteş-pâredir biñ katl ile tîgi kefenlenmiş G387/ 1

Mahlas ve zeyl beytinde Nâfiz, Hâtif Efendi'nin şairliğini parlak sözlerle övmüştür:

Yegâne şeh-süvâr üstâd-ı kül **Hâtif Efendi**
Bu vâdî-i kühende Nâfizâ tâze sühanlanmış

Ma' ānī-pāş erbāb-ı sühan ol h̄'āce-i dehrīñ
 H̄aṭ-ı maẓmūn ile gerden-i şī'rim resenlenmiş G387/ 5-6

Nâfiz, çağdaşı şairlerden Levhî için de bir zeyl yazmıştır. *Hâtimetü'l-Eşâr*'da bildirildiğine göre, Hasan Levhî Efendi Bursalı olup medrese tahsilini tamamladıktan sonra Bursa'daki Hasan Paşa medresesine müderris olmuş ve 1165'te (M. 1751) vefat etmiştir. 28 varaktan oluşan küçük bir *Dîvân*'ı olan Levhî'nin şiirlerinin çoğu Farsçadır. Bu zeylde Nâfiz, Levhî'nin şairliği övmektedir. Gazelin matla, mahlas ve eklenen beyitleri şöyledir:

Şem' -i 'aşkım bād-ı dil fānūs-ı vaḥdetdir baña
 Meş'al-i şevkim ki eşkim nūr-ı raḥmetdir baña G9/ 1

Böyle eş'ār-ı ğalaṭ-pīrāye kec-ma' nā ile
 Nāfizā tanzīr üstādı ḥamākatdir baña

Levhî-i ser-levḥa-i şā'ir ki eş'ārı anıñ
 Māye-i feyz-i derūn hem levḥ-i ḥikmetdir baña G9/ 6-7

Nâfiz, yukarıda şairliğini övdüğü Levhî ile bir de müşterek gazel yazmıştır. *Dîvân*'da başka müşterek gazele rastlanmamıştır. İ. Hakkı Aksoyak, birden fazla şairin katılımıyla oluşan bu gazelerde, şiirlerin başında çoğu zaman bir satır veya paragraf halinde başlıklar bulunduğunu belirtir. Bu başlıklarda şairlerin hayatı, nereli oldukları, meslekleri ve şiiri nerede ne münasebetle kaleme aldıkları gibi bilgiler bulunur. Çoğunlukla irticalen söylenen müşterek gazelerde, şair sayısı iki ile altı arasında değişebilmektedir. Müşterek şiir yazan şairler arasında akrabalık, arkadaşlık, aynı meyhaneye gitme gibi bağlar bulunabilir. Özellikle XIX. yüzyılda pek çok şairin bu tarz şiire itibar ettiği görülmekle birlikte, eserlerin fazla bir edebî değeri yoktur. (Aksoyak 1999: 239-247). Nâfiz'in 677. sırada yer alan müşterek gazelinin başında ya da yanında herhangi bir açıklama bulunmaz. Gazelin müşterek olduğu, Nâfiz'in makta beytinde ilk mısraının Levhî'ye, ikincisinin kendine ait olduğunu söylemesiyle anlaşılmaktadır. Bu müşterek gazelin tamamı aşağıya alınmıştır:

H̄'āb-ālūd edelim çeşm-i dil-i bīdārı
 Düşde olsun o perī-çehreyi görsek bārī

Rāst-kārān-ı maḥabbet aña hep meyl eyler
Çıkarır serv[i] yolundan giderek reftārı

Etmez ol mihre eṣer āteş iken kaṭre olur
Ebr-i zülfünde qalır āh-ı dil-i ğam-ḥ'ārı

Ne kadar şüret-i luṭf eyleriz ümmīd o mehe
'Aks eder āyine-i ṭālī' imiz āzārı

Mıṣra' -ı evvel anıñ ṣānī benimdir ammā
Levḥi-i ṣā' ire Nāfız verelim eṣ'ārı

G 677

Nāfız, *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün* vezni ile bir de musammat gazel yazmıştır. Bu kalıp, *Dívân*'da ilk ve tek olarak bu gazelde kullanılmıştır. Kayahan Özgül, Divan şairlerinin musammat gazel yazmalarını şöyle değerlendirir:

Musammat gazel, sadece mısra' içine de birer kafiye gömerek âhengi arttırmak için yazılmaz. Musammatlar, aruz ve hece vezinlerinin iltisak noktalarıdır. Türk'ün kulağı, musammat gazelerde beyitler değil, dörtlükler duyar. Şairler ne zaman şiirlerini musammat olarak düzenlese, 4 mefâilün veya 4 müfteilün gibi yarıdan bölünebilecek vezinleri seçerler. Bu seçimi yapan klâsik şair ise, içten içe koşma'nın yapısını hatırlayacak; aruzu da kullanan bir âşık ise, aynı seçimle hem kendi geleneğinden kopmamış hem de klâsik şiire yanaşmayı başarmış olacaktır. (Özgül 2006: 221)

Nāfız'ın tüm beyitlerinde iç kafiye kullandığı bu musammat gazel şöyledir:

Ey meh-ruḥānıñ aḥseni/ 'ālemde kim sevmez seni
Var mı seven dersēñ beni/ 'ālemde kim sevmez seni

Bu kāmēt-i bālā ile/ bu cünbüş-i ra' nā ile
Bu ḥüsn-i müsteşnā ile/ 'ālemde kim sevmez seni

Ey ṣem' -i nāz-ı bezmgāh/ pervāne saña mihr ü māh
Ey mülk-i ḥüsn-e pādişāh/ 'ālemde kim sevmez seni

Bu külevī destār ile/ bu cübbe-i zer-tār ile
Bu çözmeli şelvār ile/ 'ālemde kim sevmez seni

Ey çeşm-i sürmedārımız/ ey merdüm-i ebşārımız
Ey yār-i gül-ruḥsārımız/ 'ālemde kim sevmez seni

Nāfız saña ḥūrī desin/ yoḥsa melek misin nesin
Āyā perī-rū sen nesin/ 'ālemde kim sevmez seni

G 667

Gazel nazım şeklinde, beyitler arasında anlam bütünlüğü zorunluluğu olmamasına rağmen Nâfiz'in bazı gazellerinde buna dikkat ettiği görülür. Konunun belli bir kompozisyon içinde anlatıldığı bu gazelerde kimi zaman belli mazmunlar etrafında yoğunlaşılır, kimi zaman da redif olarak seçilen kelime şairi sınırlar. Tüm beyitlerinde “dest-mâl” sözcüğünün geçtiği gazel bu konuya örnek verilebilir (G236). “Ebrû” redifli gazelde de yalnızca kaşın özellikleri anlatılmıştır (G545). “Âlemde kim sevmez seni” redifli musammat gazelde ise sevgilinin güzelliği ana temadır (G667).

3. 1. 5. Müstezat

Divan şiirindeki diğer nazım şekilleri gibi yaygın ve çok kullanılan bir şekil olmadığından üzerinde fazla durulmayan müstezat, klâsik divan edebiyatının katı ve dar kurallarından kurtulması ve geniş bir soluğa kavuşması, serbest müstezat ve serbest nazma geçilmesinde atlama taşı olması nedeniyle Türk şiirinde önemli bir yere sahiptir. Genellikle uzun dizeleri *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün*, kısa dizeler ise *mef'ûlü fe'ûlün* kalıbıyla ve gazel şeklinde yazıldığı yaygın görüşse de XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren farklı aruz kalıplarıyla ve tarih, nat gibi türlerde de yazıldığı görülmüştür (Deligönül 1972: 93-102).

Müstezatta, şiire âhenk katmak ve beyitlerin anlamını güçlendirmek için yazılan ziyâdelerin okunsa da okunmasa da beytin anlamını bozmaması ve onu güzelliştirmesi gerekmektedir. Bu bakımdan, iyi bir müstezat yazmak şairler için güç bir iş olmuştur (İpekten 2007: 33-34).

Nâfiz, uzun dizeleri *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün*, kısa dizeleri *mef'ûlü fe'ûlün* kalıbında ve kafiye düzeni a (b) a (b) – x (x) a (b) – x (x) a (b) olan bir müstezat yazmıştır. Müstezatta kısa mısraların anlam bakımından uzun mısraları tamamladığı görülür. Uzun dizeler tek okunduğunda da beyitler anlamlıdır. Müstezat şöyledir:

Ol çeşm-i ğazālim [ki] baña rām olacağ mı
 Kıldı bize vaḥşet
 Hiç ḥalka-i āġūşum aña dām olacağ mı
 Yok şaydına ruḥşat
 Pey-der-pey edip gerdiş-i [pür-]cām[ı] meh-āsā
 Ol sāķī-i devrān
 Ol mest-i mey-i ‘ işveye ibrām olacağ mı
 Āyā ne bu naḥvet
 Nâfiz göricek dā’ire-i bezmi nihān şor
 Ağyāra tıyurma
 Bu şeb o perī gül gibi pür-cām olacağ mı
 Hār olmaya da‘ vet

3. 1. 6. Kıtalar

Kıta, iki ya da daha çok beyitten oluşan, matla ve mahlas beyti olmayan gazel gibi kafiyelenen (xa xa ...) bir nazım şeklidir. Felsefi, tasavvufî düşünceler, bir kişiyi övme ya da yerme, bir olayın tarihi kıtanın konusu olabilir (İpekten 2007: 52). Nâfiz kıta nazım şekliyle fazla şiir söylememiştir. *Dîvân*’da iki kıta tespit edilmiştir. Nâfiz bu iki kıtada, kıtalarda genellikle işlenen konuları değil aşk konusunu işlemiştir.

Beyit sayısı ikiden fazla olan kıtalara ise “kıta-i kebire” denmektedir Nâfiz, Hacı Mustafa Efendi’nin oğlu Mehmet Behcet Efendi’nin çocuğunun doğumuna tarih düşürmek amacıyla bir kıta-i kebire yazmıştır. Mehmet Behcet Efendi, I. Mahmud ve III. Osman dönemlerinde üç kez başdeftardalık yapmıştır (Danişmend 1961: 609-611). Kasidelerin sonunda yer alan bu kıta-i kebire, 5 beyitten oluşur. Mehmet Behcet Efendi’yi öven ve iyi dileklerini sunan Nâfiz, son beyitte çocuğunun doğumuna tarih düşürmüştür:

Cenāb-ı Muştafā Behcet Efendi-zāde ol pür-cūd
 Ola dil-ḥāhı üzre her murādı ‘ izz ü rif’ atle
 Kudümü zīb-baḥş-ı şıkk-ı evvel ola pür-tevfik
 O mesned aña mevrūş-ı pederdir şān ü rif’ atle

Olur fenn-i kalemde h ame ‘  aciz vaşfa başlarsa
Fez -y1 ‘ ilm[i] cevl ng h ederdi kilki dişkatle

Hud  bir n r-1 d de kıldı şulbünden a a ihs n
Em n ola cem  ‘ ekd rdan ‘  mr  sel metle

Çıķıp bir vaş ile N fiz dedim t rihini ez-dil
Muhammed verdi mehd-i dehre h sn  z b-i behcetle

Tarih H. 1177

3. 1. 7. Nazmlar

Hal k İpekten nazmı, “kıtanın ilk beyti kafiyeli olan şekli” diye tanımlar ve kıta ile aynı konuları işlediğini belirtir (İpekten 2007: 57). Cem Dilçin de nazmı birinci, ikinci ve dördüncü dizesi birbiriyle kafiyeli kıta olarak açıklamıştır (Dilçin 2000: 202). Bu tanımlardan nazmın, kıtanın bir türü olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. N fiz’in *D v n*’ında 44 nazm vardır. İki nazm da şiir mecmularından bulunmuştur (06 Mil Yz A 1935, 23b/ 06 Mil Yz A 508, 36a). Toplam 46 nazm mevcuttur.

Nazmlarda mahlas kullanılmaması genel bir kuralsa da N fiz’in 7 nazmda mahlas kullandığı tespit edilmiştir. şair, nazmlarında çoğunlukla sevgilinin nitelikleri,  şığın halleri, vuslat özlemi gibi konuları işlemiştir. Gazelde de işlenen bu konuların ana temayı oluşturduğu nazmlardan iki örnek aşağıya alınmıştır:

Edip h r mını m z n o mihrib n geçiyor
Med r-1 Müşteriden şems-i  sum n geçiyor
Yolunda revnaķı var reh-i n r degil c me
Bu reng-i al ile bir nağl-i erguv n geçiyor N12

ř r n lebinin lezzeti g l-řekkere beňzer
řemm-i ruđ-1 alı g l-i b y- vere beňzer
Mir ’ t-1 cih n-b n kadar cilve-n m dır
Bađ s neye  y ne-i İskendere beňzer N23

Aşkın dışında Allahın yüceliğinin konu edildiği bir nazma da rastlanmıştır:

Çarhıñ nedir huşul-i murāda delāleti
 Allāhıñ olmayınca bir işde ‘ināyeti
 Mümkin degil huşul-pezîr olmaya merām
 Bir mümkinde ta‘alluğ edince irā’eti

N28

Nâfiz Divânı'nda zaman zaman rastlanan mükerrer mısra ve beyitlerin nazmlar içinde sıklaştığı görülmektedir. Nazmların bazı mısralarını gazeller içinde bulmak mümkündür. Aşağıdaki nazmın ilk iki mısraı, 43. gazelin ilk beytiyle aynıdır:

Ser-mest-i mey-i nâz iken ol şūha niyâz et
 Kūfl-i der-i ümmîdi bu takrîb ile bâz et
 Şâyed aña bir riğkat-i qalb ede sirâyet
 Yüz şuyu döküp ağlayarak yâre niyâz et

N3

Ser-mest-i mey-i nâz iken ol şūha niyâz et
 Kūfl-i der-i ümmîdi bu takrîb ile bâz et

G43/ 1

6. sırada yer alan nazm ise neredeyse 310. gazelin iki beyti ile oluşmuştur:

Ruñuñ gibi bize bir seyr-i zevk-i bâğ olmaz
 İki gözüm bu meşeldir göze yasağ olmaz
 Hayât-bağş lebiñ[i] görünce dîv rakîb
 Helâk-ı reşk eger olmazsa dañı şağ olmaz

N6

Gül-i ruñuñ gibi seyr-i şafâ-yı bâğ olmaz
 İki gözüm bu meşeldir göze yasağ olmaz

G310/ 1

Hayât-bağş-i lebiñ emdigin görürse rakîb
 Helâk-ı reşk eger olmazsa dañı şağ olmaz

G310/ 3

17. nazmda ise daha ilginç bir durum söz konusudur. Nazmın ilk beyti, 123. gazelin ilk beyti ile ve 37. matla ile *ol/o*, *bir/ biñ*, *kaşı kemânım/ ebrû-kemânım* farkları dışında aynıdır:

Bir kez ol kaşı kemânım nâvek-i müjgân atar
 Sînesin ‘aşık güşâd eyler hedef-veş cân atar
 ‘Aks-i çeşmi devr-i sâgarla göründü bâdeden
 Güyiyâ meydâna zâlim tîğ-i hün-efşân atar

N17

Biñ kez o ebrû-kemânım nâvek-i müjgân atar
 Sînesin ‘aşık güşâd eyler hedef-veş cân atar

G123/1

Bir kez o aşı kemānım nāvek-i mūjgān atar
Sīnesin ‘āşık gūşād eyler hedef-veş cān atar Mt 37

Diğer nazım şekilleri ile benzerliklerinin yanında nazmlar, kendi içlerinde de ortak hayaller içerir. Örneğin, 554. gazelde ifade edilen bir hayal, 40 ve 43. nazmlarda benzer şekilde tekrar işlenmiştir:

Ayağı yer başar mı ol ‘arūs-ı ‘işveniñ Nāfız
Gelince cāme-h‘āb-ı vuşlata bir demde mestāne G554/ 5

Pey-ā-pey dest-i küstāh-ı haṭā-zen kılmasın şāne
Araya girmesin bir tel kırar zūlf-i perīşāne
Ayağı yer başar mı ol ‘arūs-ı ‘işveniñ Nāfız
Gelince cāme-h‘āb-ı vuşlata bir demde mestāne N40

Benāniñ dest-i küstāh-ı haṭā-zen kılmasın şāne
Araya girmesin bir tel kırar zūlf-i perīşāne
Ayağı yer başar mı ol ‘arūs-ı ‘işveniñ Nāfız
Gelince cāme-h‘āb-ı vuşlata bir demde mestāne N43

3. 1. 8. Matla ve Müfredler

Nāfız Dīvānı’nda 129 beyt bulunmaktadır. Bunlar matla ve müfred olarak ayrılmadan karışık bir halde nazmların sonunda yer alır. Şairin *Letâifü’l-Hayâl* adlı eserinde de matla ve müfredleri vardır. Bunların hepsi bir araya getirilip matla ve müfredler ayrılmış, matlalar kafiye sırasına konmuştur. Bu işlemler sonucu matlaların sayısı 143’e, müfredlerin sayısı ise 34’e ulaşmıştır.

Çoğunlukla, sevgilinin güzelliği, vefasızlığı ve âşığa çektirdiklerinin konu edildiği matla ve müfredlerde, nazmlarda olduğu gibi yinelenen mısra ve beyitlere rastanır. Örneğin 76. sıradaki matla, 36. nazmın ilk iki mısraı ile aynıdır:

Lebiñ ārāyiş-i pür-neş’e-i bezm-i merām olsun
Miyāniñ cilve-i āgūş-ı meclisde müdām olsun Mt76

Lebiñ ārāyış-i pür-neş'e-i bezm-i merām olsun
 Miyāniñ cilve-i āgūş-ı meclisde müdām olsun
 Piyāle kana dönsün fikr-i la'liñ neş'e vermezse
 Baña ey mest-i 'işve cām-ı mey sensiz Һarām olsun N36

Diğer yandan, aynı matlanın aynı varakta tekrar edildiği de görülür. 14. sırada yer alan matla, iki matla sonra tekrar yazılmıştır. Aynı şekilde 219b'deki 126. matla, 220a'da yinelenmiştir.

Sonuç olarak Nâfiz'in, nazm, matla ve müfredlerinde dikkatsiz olduğu, bu nazım şekilleriyle fazla sayıda şiir söyledikçe hayal ve duygu tekrarına düştüğü söylenebilir.

3. 2. ÜSLÛP

3. 2. 1. Dil ve Söyleyiş

Klâsik Türk şiirinin dili hakkında Ahmet Hamdi Tanpınar şunları söyler:

Denilebilir ki şairlerimiz için asırlar boyunca tek yardımcı, daima çok yakından takip ettikleri ve yabancı örneklerine rağmen daima tesiri altında kaldıkları şehirli Türkçesi olmuştur. Filhakika tarihin ortasında tek başına yürüyen bu şiirde bütün oyun tarafına rağmen Türkçenin halk ağzındaki gelişmesini adım adım takip mümkündür. Nailî, Neşatî, Nâbî, Nedim, Galib gibi şairlerimiz, içinde mahpus buldukları estetiğin sıkı ve hemen hemen hayatı reddeden kaidelerine rağmen yaşayan Türkçeye dikkatleri sayesinde umumî zevkin kabul ettiği havalı mısra ve beyitler söylemişlerdir (Tanpınar 1997: 4).

Tanpınar'ın "yaşayan Türkçe" olarak tanımladığı günlük konuşma dilinin ve mahallî konuların Divan şiirinde yer bulması 15. yüzyılda Necatî'den beri süregelmektedir. Bir önceki yüzyılda Sabit'le yaygınlaşan bu halin XVIII. yüzyıldaki durumunu Osman Horata şöyle değerlendirir:

Sabit'te bir tutku hâline gelen halk zevkinin dili ve hayat tarzıyla şiire taşınması, bu asrın birçok temsilcisinin aslî gayelerinden biri olmuştur. Bu tarz Nedîm'de güçlü ve zarif bir senteze ulaşmıştır. Bir taraftan önceki asra ait olan, bir taraftan da 18. asrı müjdeleyen Sabit, günlük konuşma dilini, yer yer müstehcen ve argo boyutlara ulaşmakla birlikte, görülmedik şekilde şiire sokarak bu asır şairleri üzerinde yönlendirici bir güç olmuştur. Nedîm'den sonra ise bu tarz incelik ve zarafetten yoksunlaşmış, yer yer bayağılık seviyesine düşürülmüştür (Horata 2002: 580).

Nâfiz de içinde bulunduğu yüzyılın şiir anlayışına paralel olarak özellikle gazel ve murabbalarında sade bir söyleyişe yer vermiştir. Zaman zaman halk şiirine yaklaşacak kadar sadeleşen ve *Dîvân*'da sık rastlanan bu söyleyiş biçimini aşağıdaki beyitlerde görmek mümkündür:

O kara gözlü kuzu dönmeye baħr-ı siteme Mevce-i cebhe ola süd gibi deryâ-yı vefâ	K5/ 10
Allı yeşilli çiçeklerle donandı bāğ-ı sūk Nev-şüküfte gönçeye döndü dil-i bey' ü şirâ	K1/ 21
Geceden gündüzümü fark edemem ben Nâfiz O kadar verdi şafâ nâle-i şeb-gîr baña	G8/ 5
Hurşîd-i evc-i nâz güzellikte yok eşi Yek-dânedir sözü biricik söylerim saña	G16/ 5
Her-dem eşkin 'andelîb-i ħasretiñ kan eyleme Bir güler yüz göster ey gül-gönçe-leb ne bu ħazab	G25 / 4
Nihân etme kimiñçündür bu eşk-i dem-be-dem bildik Gözüm nûru ne şaklarsıñ duyuldu mâcerâlar hep	G27/ 2
Bağrı yanıklardan ey âyîne-ruħsârım şakın Taşa kâr eyler bilirsıñ âh ü süz-ı inkisâr	G234/ 5
'Ömrümde görmedim o perî-rû gibi güzel Ögmüş yaratmış anı ħudâ ħüsn ile ezel	G477/ 1
Şâhid müjeñdir eyleme inkâr ħücceti Etdikleriñi sen baña cânâ bilir misin	G525/ 2

Günlük dilde kullanılan “Allahını seversen, hoş geldi safa geldi, gelmedi gitti, birden bire, yok yere, ikide birde” gibi birtakım kalıplaşmış ifadelere de şairin yer verdiği görülür:

Bi hāmdü li’llāh muvāfiķ rūzgār oldu şabā geldi Gül-i tevfiķ-i devlet <i>yine hoş geldi şafā geldi</i>	K12 / 1
Beñlere kıldı düzen hātırā-ı tār-ı zülfü <i>İkide birde</i> hezār-ı dil olur yine dūçār	K17 / 41
<i>Böyle birden bire</i> üftādeñi düşmez atmaķ Yerine pister ü bālīn-i ‘ādūya yatmaķ	Mus53/ II-6
Geçmem diyü luţf eyle yemīn etme bu yoldan <i>Allāhı severseñ</i> güzelim gel buradan geç	G60/ 2
<i>Yok yere</i> Nāfız dehān-ı luţfunu şorma bize Luţfu dursun sırr-ı la’ linden su’āl etmek de güç	G67/ 6
Düşmen-i İslām imiş yok bu ma’ nānīñ yeri <i>Gelmedi gitdi</i> o kāfir ğamzeler imāna hīç	G69 / 4
Dil-ķāhım üzre yalvaramam her-dem-i vişāl Ra’şe gelir vücūduma <i>bilmem ne hāldir</i>	G189/ 3

Şüphesiz bu sade söyleyişte şairin seçtiği sözcükler büyük rol oynar. Türkçe sözcükleri kullanmaya özen gösteren Nāfız’ın şiirlerinde yer verdiği Türkçe sözcüklerden bazıları şunlardır:

ad, altun, ańdırmak, arslan, azacıķ, ayaklandırmak, barışmak, bencileyin, besbelli, biricik, bozulma, buñar, budāğ, burulmak, çekdire, çekişme, çıkışmak, çil, deliksiz, dillemek, dögüşme, düğme, dükenmek, düşelik, eksik, emmek, eteklik, eylence, evren, gece, gerçek, göbek burusu, gözlemek, gölmek, gün başına, gündelik, günden güne, gündüz, güneş, hoşimdi, incitmek, ırağ, ısınmak, irişmek, işlemek, kıanzil, kıakmak, kandırmak, kesimli, kezin, kiras, kıocmak, kıoķmak, kıundaķ, küsmek, küsdürmek, nişlemek, oķşamak, oñmak, ortalık, öğretmek, öpmek, örnek, sağ, sencileyin, sevişme, sırça, şimdilik, soğumak, tartılma, toñ, uyunmak, yelmek, yap yap, uçurmak, usanmak, yağmur, yaluñuz, yaman, yaraşmak, yarın, yasağ, yavuz, yazık, yediveren...

Nâfiz, halk söyleyişi ve günlük konuşma dilinden yararlanırken, halk bilgeliğinin eseri, az sözle çok şey anlatan atasözü ve deyimlerden uzak kalamazdı. Atasözlerinden fazla yararlanmayan şair, birçoğunun bugün de kullanıldığı deyimlere şiirlerinde sık sık yer vermiştir. Vezne bağlı olarak kimi zaman atasözü ve deyim kalıplaşmış ifadesi değişikliğe uğramıştır. Kullanılan atasözleri ve yer aldıkları beyitler aşağıda gösterilmiştir:

Göze yasak olmaz.¹⁸

Gül-i ruhuñ gibi seyr-i şafâ-yı bāğ olmaz
İki gözüm bu meşeldir göze yasağ olmaz G310/ 1

Rağbet güzel ile zenginedir.

Hâle kâle ‘ ayn-ı iqbâle nazar yok kimsede
Şimdi rağbet mâla Nâfiz bir de rüy-ı aladır G122/ 5

Zorla güzellik olmaz.

Yalvarınca rıfğ ile maħbüb-ı ‘ âlem râm olur
Rüstemâne zür ile olmaz güzellik sevdiğim Mf4

Nâfiz, Farsça bir atasözüne de yer vermiştir:

Dest-ber-bâlâ-yı dest.

Pençeñi bursa ne var Nâfiz kef-i ser-bâz-ı ‘ aşğ
Bu meşeldir derler eller dest-ber-bâlâ-yı dest G48/ 5

Aşağıdaki listede *Dîvân*'da yer alan deyimler ve bu deyimlerin hangi şiirlerde geçtiği belirtilmektedir:

ağız ağıza G573/ 7

ağız bir etmek G516/2, G593/ 6

ağzı sulanmak G675/ 1

âh almak Mus22/ IV, G306/ 2

¹⁸ Atasözleri ve deyimler konusunda, Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1-2*, İnkılâp Yay., İstanbul 1998 ve *Yeni Tarama Sözlüğü*, (hzl. Cem Dilçin), TDK Yay., Ankara 1983'ten yararlanılmıştır.

aklını almak K5/9, Mus4/ II, Mu51/ III, G293/ 3, G345/7, G490/5, G527/ 4, G553/ 1,
 Ma3
 aman vermemek G526/ 2
 arası bozulmak G283/ 4
 ateş almaya gelmek G605/2
 ayağı yer basmak G554/ 5, G606/ 2, N40, N43
 ayağın almak Ms2/ 60
 ayağını çekmek G593/5, G637/5, G646/4
 ayda bir Mus11/ III
 bakmaya kıyamamak G270/ 2, Ma89
 baş eğmek 271/ 4, G290/ redif
 baş urmak G587/ 4, Kt1
 başa çıkmak G98/ 5, G573/ 8, G590/ 4
 başdan başa G33/ 1
 başıyla beraber G534/ 3
 başın için G46/ 2, Mus35/nakarar, Mus41/IV, Mus53-III/ 6
 başına kıyamet kopmak K15/ 31, G3/ 6, G522/ 3, G552/ 4
 başını alıp gitmek Ms1/ 32
 baştan savmak G252/ redif
 can atmak G123/ 1, N17, Mt37
 çalıp çırpamak K11/ 22
 çok görmek G527/ redif
 daldan dala konmak Mus42/ III, G478/ 4, G607/ 2
 dek durmak/ tek turmak K14/ 69, G115/ 5, G195/ 4, G300/ 1, G370/ 3, G455/ 2,
 G589/ 5
 diş bilemek K17/ 53
 don çözülmek G622/ 2
 dünya gözüyle görmek G421/ 2
 eksik olmamak G572/ 7
 el bir etmek/ olmak G64/ 6, G349/ 4, G570/ 3
 el çekmek G528/ 3, G564/ 1, G563/ 2, G594/ 1, G653/ 2, N39
 el ermek G564/ 6, G682/ 2

- el etek çekmek G69/ 5, G296/ 4
 el sunmak G164/ 9, G221/ 4, G519/ 5
 el ucuyla G631/ 6
 el uzatmak G174/ 7, G346/ 3
 el vermek Mus41/ III, G27/ 5, G120/ 5, G153/ 5, G186/ 8, G349/ 1, G526/ 1, G548/ 3, G615/ 5
 elde bir G103/ redif
 ele almak G560/ 5
 ele girmek G331/ redif, G346/ 5, G373/ 5, G494/ 7, G528/ 6, G680/7
 gam yemek G646/ 4, Mf57
 gömgök kesilmek K6/ 8, G480/ 1, G672/ 5, Mus28/ II
 göz göre Mus4/ III, Mus7/ III, N35
 göz kulak olmak G310/ 5
 göz ucuyla G229/ 2, G581/ 6
 gözden çıkarmak Mus41/ IV, G666/ 2
 gözden düşürmek N35
 gözden sakınmak Mt89
 göze girmek Mus7/ III
 gözü çıkmak Mus34/ III
 gözü tok G203/ 4
 gözü yollarda kalmak Mus12/ nakarat, Mt56, Mt115
 gözünden sakınmak G270/ 2
 gözünü sevdiğim G453/ 2
 gözüyle yemek G192/ 4, G670/ 2
 güç gelmek G377/ redif, G658/ redif, Mt53
 gün doğmak G515/ 2
 gün görmek G192/ 5, G617/ 1
 günahı boynuna G589/ 3
 insafa gelmek G633/ 1
 işi bitmek Mus7/ II
 işini altun etmek G274/ 4, G302/ 5, G484/ 5, G560/ 5, G567/ 4
 kadir kıymet bilmemek Mus49/ II

- kan ağlamak Mus7/ II, Mus13/ I, Mus23/ II, Mus38/ III, G134/ 3, G555/ 4
kan tutmak G253/ 5, G372/ 3
kan yutmak Mt64
kendini dirhem dirhem satmak G460/ 1
kıpkızıl divane (kızıl divane) Mus45/ I, N27
kulak tutmak G202/ 4
kurban olmak G241/ 2
kuyruk sallamak G233/ 7
meydan almak G99/ 5, G271/ 6, G361/ 3, Mt58
naza çekmek G141/ 1
oyun kurmak G519/ 4
parmakla gösterilmek G548/ 2
reng oynamak Mus27/ IV
sağ ol Mt74
sakal başı dağıtmak G579/ 2
suyunu bulmak K4/ 10, G224/ 4
tel kırmak G50/ 5, G78/ 5, G90/ 5, G335/ 3, G502/ 2, G519/ 3, G530/ 4, G533/ 4,
G540/ 7, G549/ 1, G554/ 1, G580/ 6, G598/ 5, N40, N43
toz koparmak G484/ 2, G625/ 4
ümidi kesmek G478/ 2
yabana atmak G243/ 2, N45
yanıp yakılmak Mus18/ II, G43/ 2, G616/ 2
yarım ağızla G492/ 1
yılan hikayesi G186/ 7
yol bulmak K5/ 79, G3/ 4, G299/ 1
yol vermek G51/ 6, G345/ 2, G577/ 4
yoldan çıkmak/ çıkarmak G489/ 5, G677/ 2
yuvasını yapmak G309/ 1, Mt82
yüksekten uçmak G370/ 3
yüreği oynamak G559/ 1, G606/ 1, Mus22/ III
yüz çevirmek G571/ redif
yüz döndürmek G243/ redif, Mus36/ nakarat, Mus38/ I, N1

yüz göstermek M2/ 61, Mus34/ II

yüz suyu dökmek N3

yüz tutmak G341/ 4

yüz vermek/ vermemek K8/ 40, Ms2/ 62, Mus1/ IV, G243/ 5, G458/ 5, G492/ 2,
G629 /2

Halk söyleyişlerine ve Türkçe sözcüklere şiirlerinde sıkça yer veren Nâfiz'in bazı gazellerinde ve özellikle kasidelerinde Farsça tamlamaların etkisiyle dilinin ağırlaştığı görülür. Yalın ifadelerle uzun tamlamaların yan yana bulunması çelişki gibi görünse de bu durum sebki Hindî etkisinin bir sonucudur.

Sebki Hindî, İsfahan'da doğan, Safevîlerin taassubu ve Hindistan'daki Türk imparatorlarının İranlı şairlere gösterdiği ilgi sonucu burada gelişen bir edebî akımdır. Hint edebiyatından da etkilenen bu üslûbun önemli temsilcileri Figanî (öl. H. 925./ M. 1519), Örfî-i Şîrâzî (öl. H. 999/ M. 1590), Nazîrî (öl. H. 1021/ M. 1612), Tâlib-i Amûlî (öl. H. 1036/ M. 1626), Kelîm-i Kaşânî (öl. H. 1061/ M. 1651) ve Sâib-i Tebrîzî (öl. H. 1080/ M. 1670)'dir (Ocak 1991: 23).

Sebki Hindî'nin sözü edilen temsilcilerinin şiir tarzlarının birbirinin tamamen aynı olduğu söylenemez. Şemissa, sebki Hindî şairlerinin iki farklı söyleme sahip olduğunu belirtir. İlk grupta Sâib, Kelîm ve Hazîn gibi bu üslûbun büyük şairleri yer alır. Beyitleri anlaşılabilir türdendir. Mısralar arasındaki teşbih bağlantısı akla uygun ve hoştur. Dilleri akıcı ve gerçekçidir. Hint üslûbu, onların eserleriyle zirveye çıkmıştır. Beyit bütünlüğünü esas alan ikinci gruptaki şairlere "reh-revân-ı tarz-ı hayâl" denir. Hint üslûbunun sonunu hazırlayan bu şairlerde, hayal ön plana çıkmış, beyitler arasında bağlantıyı kurmak zorlaşmıştır. Dilleri zor anlaşılır. Bu grubun en önemli temsilcisi ise Bîdil-i Dihlevî'dir (Şemissa 1378: 292-293).

Ali Emre Özyıldırım, Türk edebiyatındaki Hint üslûbunun da benzer şekilde iki koldan geliştiğini söyler. Sâib-i Tebrîzî ile özdeşleşen birinci ekolün Türk edebiyatındaki temsilcileri Nâbî ve takipçileridir. Şevket-i Buhârî'nin etkisinde kalan ikinci ekolün en

önemli temsilcileri ise Fehîm, İsmetî, Nâilî, Neşâtî, Şeyh Gâlip ve bazı beyitleriyle Nedîm'dir (Özyıldırım 2006: 145-146).

Kendi şiiri hakkında fazla söz söylememeyi tercih eden Nâfiz, bir beytinde “bikr-i mazmûn” kalesini fethetmek ister:

Nâfizâ feth-i hîşâr-ı bikr-i mazmûn eyleyip
Bâb-ı heft-hâna seyif-i hâme-i eş'âr aş G401/ 5

Nâfiz'in sözünü ettiği “bikr-i mazmûn” düşüncesi sebki Hindî'nin en önemli özelliklerindedir. Tezkirelerde onun üslûbuna dair neredeyse hiçbir şey söylenmemesine rağmen şiirlerindeki kimi özellikler Nâfiz'in sebki Hindî'den etkilendiğini göstermektedir.

Sebki Hindî'nin şiirde sözden çok anlama önem verme özelliğine Nâfiz'in dikkat ettiği görülür. Bunu kendi şiirinden söz ettiği bazı beyitlerden çıkarmak mümkündür. Örneğin aşağıdaki beyitte, manalar saçan söz erbabı olmak istediğini belirtir:

Ma'ânî-pâş erbâb-ı sühân ol h'âce-i dehrîñ
Hâş-ı mazmûn ile gerden-i şi'rim resenlenmiş G387/ 6

Manalar denizine sadef olarak kalemini görür, güzelliği vasıflandırmak için mana dolu bir gazel söylemek ister:

Kilk-i pür-gûdur şadef Nâfiz ma'ânî baħrine
Ağzı durmaz dürr-i nazmı dâ'imâ söyler döker G183/ 8

Şâhid-i hüsnuñü tavşif için ey'allâme
Bir gazel meşķ edelim k'ola ma'ânî-meşķün K13/ 26

Aşağıdaki beyitte şair, kendine, “söz kaleminin ayağımı sıra ile bas, yücelik merdiveni, kat kat mana evine çıkar”, diyerek manaya verdiği önemi belirtmiştir:

Pây-ı kilk-i sühânı nevbet ile baş Nâfiz
Beyt-i ma'niye çıkar süllem-i rif'at kat kat G38/ 8

Yeni bir şiir dili kullanan sebk-i Hindî şairleri, hem günlük konuşma diline ait çeşitli ifade biçimlerine hem de daha önce kullanılmamış birtakım yabancı kelimelere şiirlerinde yer vermişlerdir. Bu uygulamanın temelinde, şairlerin yeni mazmun ve hayaller bulma çabası vardır ve bu çaba yerli yabancı pek çok kelimenin şiir diline girmesine yol açmıştır. Divan şiirinde ise sebk-i Hindî etkisinin yanı sıra önceki asırlardan gelen mahallileşme akımı da şiir dili üzerinde etkili olmuştur (Mum 2006b: 382). Böylece, uzun tamlamalar ile günlük konuşma dilinin bir araya geldiği bir şiir dili oluşmuştur. Bu durumu Nâfiz'in şiirlerinde de görmek mümkündür. Nâfiz, yukarıda değinilen halk söyleyişi, atasözü ve deyimlerin yanı sıra uzun tamlamalara da şiirlerinde yer vermiştir. Özellikle kasidelerde memduhun övüldüğü medhiye bölümlerinde zincirleme tamlamalara sık rastlanır:

Üçlü Tamlamalar

Tâbiş-i h̄ursîd-i zühdü lem' a-bağş-ı vechidir Nür-ı sîmâsı sücüd âşârı ile pür-zîyâ	K1/ 65
Hidmeti ihlâş-ı sa'y üzre bu dîn [ü] devlete Hayr-h̄'âh-ı şâh-ı 'âlemdir mu'ini kibriyâ	K1/ 84
Hâzret-i Dârâ-ğaşem ârâyiş-i taht-ı kerem Cem-himem İskender-i 'âlem şeh-i Âşaf-nedim	K3/ 13
Re'y-i tedbîrine üftâdedir 'aql [ü] dâniş Çâker-i dergeh-i fermân olur rüşd ü zekâ	K5/ 58
Ğâzî-i 'âlem mücâhid fâtiḥ-i mülk-i 'adû Kâmi'-ı işyân ü tuğyân kâti'-ı ceşş-i veğâ	K7/ 15
Ebr-i evc-i merḥamet enhâr-ı 'ayn-ı salṭanat Mevc-i baḥr-i ma' delet şâhib-'atâ zıll-ı Hudâ	K7/ 16
Mecmû'a-i mu'âf ü 'allâme-i zamân Baḥr-i muḥiṭ-i 'ilmine 'âlem kıyâm eder	K8/ 19
Ey âfitâb-ı evc-i kerem zerreñim seniñ Bu tâb-ı iftiḥâr ile dil ihtîşâm eder	K8/ 42

Dörtlü tamlamalar

Derūnu cilvegāh-ı pertev-i envār-ı dānişdir Birūnu evc-i h'urşid-i 'ulūm ile ziyā-baḥşā	K4/ 24
Şadr-ı 'ālī kerem-efzāy-ı cihān 'ayn-ı rūsūm Zīver-i mesned-i k'ānūn-ı 'atā baḥr-i saḥā	K5/ 50
Vefāda āb-ı rüy-ı şadr-ı eslāf olduḡuñ zāhir 'Atāda nām-ı mühr-i Ḥāteme şāniñ niḡebāndır	K6/ 51
Sensin ol neyyir-i eflāk-ı 'ulūm-ı 'ālem Nūr-ı faẓlıñla zemīn oldu ser-ā-ser memnūn	K13/ 24
Kāzī-'askerler o gün buldu ḡuzūrunda şeref Oldu taḡbīl yed-i rif'at-ı şān-ı fuẓalā	K14/ 8
Vekīl-i muḡlaḡ-ı şāh-ı mu'azzam ü faẓıl-ı 'ālem Kerīm-i muḡterem 'ālī-himemdir ilticā olsa	K15/ 39
O deryā-yı muḡiḡ-i mevc-i iḡsāndır ki yek-laḡza Yanında ḡatre-i nā-ḡiz olur baḥr-i 'atā olsa	K15/ 44
Olurdu yek-ḡademde mülk-i düşmen pā-zede cümle Ne dem ḡeşm-i süvār-ı esb-i ḡışmı bād-pā olsa	K15/ 47

Beşli Tamlamalar

Gevher-i ārāyiş-i evreng-i tāc-ı salḡanat Şark ü ḡarbiñ şehriyār-ı ekremi şāḡib-livā	K1/ 57
Ebr-i şefḡat keremā cūşış-i Baḥr-i 'Ummān Sāye-baḡş-ı sır-ı ḡalb-i fuḡarā-yı maḡzūn	K13/ 33

Ancak uzun tamlamalara, kasidelerden çok şairin ince hayaller peşinde koştuḡu gazellerinde rastlanır. Bazen mısraın tamamı, tamlamadan oluşur:

Fikr-i zūlf-i müşk-sā-yı 'anber-efşān-ı nigār ḡülşen-i dilde açılmış saçlı sūnbūldür baña	G4/ 3
Mīve-i ümmīd-i ḡām-ı dest-i dil olsun tamām Sīb-veş pistāniñ her-bār ḡoynuñdan ḡıḡar	G57/ 2
Būy-ı gül-rüyüñ dimāḡ-ı arzū-yı ümmete Nefḡa-baḡşāy-ı şafā-yı verd-i aḡmerden leẓiz	G86/4

Temâşâ-meşreb-i mest-i nigâh-ı sâkî-i devrân Hümâr-ı guşşa-i hicri görüp zevk ü şafâ eyler	G140/ 4
Ey hezâr-ı nağme-sâz-ı gülşen-i pür-şevk-i ‘aşk Nâlekâr olma yeter bir gül için bî-çâre devr	G169/ 4
Ey gül-i ârâyiş-i bâğ-ı hayâl-i bülbülân Gel yetiş ol zîb-i destâr-ı ser-i feryâd [ü] zâr	G233/ 5
Gül-i taşvîr-i nahl-i kadd âb ü tâb ile pür-şevk Bize gül-reng-i nağş-ı cilve-i neşv ü nemâ göster	G274/ 3
Ol perî-ruhsâra ol Nâfiz ‘azâyim-h‘ân-ı ‘aşk Sîhr-i efsûn-sâz-ı çeşm-i dil-ber-i mümtâz[ı] boz	G328/ 5
Gönçeyi esrâr-ı keşf-i câma maḥrem bulmadık Nağl-i nuğl-i bûs-ı la‘l-i yâre hem-dem bulmadık	G446/ 1
Mîhr-i vaşlı Nâfiz eyler mi şeref ile tülû‘ Saḥḥ-ı usturlâb-ı hayt-ı kevkeb-i envâra bağ	G454/ 6
Yap dil-i vîrânemi mi‘ mâr-ı vaşlıñla tamâm Süllem-i kaşr-ı der- âğüş-ı niyâz [ü] nâza çık	G455/ 5

Bu uzun tamlamalar, şairin yaşadığı devrin halk dilinden aldığı “yetişme misin”, “açma mısın” gibi ifadelerle karşılaştırıldığında Hint üslûbunun dildeki bu karşıtlığı daha iyi görülmektedir:

Ey şâh-ı gül yetişme misin hiç nevâmıza ‘Uşşâk-ı nâlekârîña bülbül demez misin	G544/ 2
Ey nûr-ı dîde açma mısın hiç niğâbıñı Göstermemek revâ mı bize âfitâbıñı	G618/ 1

Nâfiz’in Farsça kurallara göre yapılmış tamlamalarda, Türkçe sözcükleri kullandığı da görülür:

Engüş-ti alı şanma siler eşk-i çeşmini Âb üzre yüzde kaldı beş on dâne-i ‘unâb	G30/ 2
Ol lâlê-‘ izârim katı hercâyî çiçekdir Yoğ büy-ı vefâ bâ‘ iş-i itlâf-ı emekdir	G216/ 1

‘ Ayn-ı kalb etmege iksir-i gözü sürme gibi ‘ Āşıkān çeşmini hāk-i reh-i dildāra diker	G272/ 3
Ruhsār üzre sünbül-i zülfün döküp şabā Al-ı gül üzre mevc-i siyeh verdi hāremiz	G283/ 3
Bir nīm şikeste şişe ile yaptı hātırım Şevk etdi inkisār-ı bütün hep o dil-nevāz	G345/ 5
Nāfiz kiras-ı lebde degil zaḥm būseler Berg-i benefşeden ḳodular gül budağına	G595/ 6

Sebk-i Hindî'nin özelliklerinden biri de şiir dilinde somutlama veya alışılmamış bağdaştırma da denen soyut kavramların somut ifadelerle bir araya getirilmesidir. Doğan Aksan bağdaştırmayı, söz varlığı içindeki öğeleri, tümce ya da sözceleri anlamlı, kabul edilebilir birimler halinde bir araya getirmek, olarak tanımlar. Alışılmamış bağdaştırma ise anlam belirleyicileri arasında uyumun bulunmadığı bağdaştırmalardır (Aksan 2006: 83-84). Bu bağdaştırma türü, okurun zihninde farklı çağrışımların oluşmasını sağlayarak şiiri hayal bakımından zenginleştirmektedir.

Soyut kavramlarla somut unsurların bir araya getirilmesi, Divan şiirinin başlangıcından bu yana hemen her şairde daha çok ikili tamlamalar şeklinde görülmektedir. Ancak, Ahmed Paşa ve Necati Bey'den başlayarak Bâkî, Hayalî, Fuzulî gibi şairlerde şiir dili biraz daha incelmış, ikili tamlamaların yanında zincirleme tamlamalar da kullanılarak şiire derinlik kazandırılmıştır. Alışılmamış bağdaştırmaların daha çok sebk-i Hindî ile anılmasının nedeni ise bu ekolde sözün incelenmesi ve az sözle çok şeyin ifade edilmesinin amaçlanmasıdır. Anlam sözden üstün olduğundan söz mümkün olduğu kadar incelemek, neredeyse görünmeyecek hale gelecektir. Bunu sağlayabilmek için şairin geniş bir muhayyile gücüne sahip olması gerekmektedir. Birbiriyle ilgisi olmayan kelimeler bir araya getirilerek anlam, kimi zaman yalnızca şairin bilebileceği bir niteliğe büründürülmüştür (Demirel 2006: 49-50).

Sebk-i Hindî'den etkilenen Nâfiz'in, şiirlerinde alışılmamış bağdaştırmalardan/somutlamalardan sıkça yararlandığı görülür. Şair, özellikle ikili tamlamalarda somut unsurlarla soyut kavramları bir araya getirip anlam derinliği yaratmaya çalışmıştır. Onun bu ifade biçiminden ne ölçüde yararlandığını göstermek için *Dîvân*'daki

gazellerin ilk 150'si taranmış, somutlayıcı anlatımın kullanıldığı ikili tamlamalar ile zincirleme isim ve sıfat tamlamalarından oluşan bir liste hazırlanmıştır. *Dîvân*'da 683 gazel olduğu düşünüldüğünde, taranan gazel sayısının oldukça az olduğu görülür; ancak seçilen gazellerdeki somutlamaların Nâfiz'in üslûbu hakkında fikir vereceği düşünülmektedir. Listede, tamlamanın yanına hangi gazelin kaçınıcı beyitinden alındığı yazılmıştır. Sık tekrarlanan “âteş-i aşk, bād-ı âh, bülbül-i dil, çeşm-i dil, câm-ı nâz, kebg-i dil, kebg-i nâz, murg-ı dil, nakd-i niyâz, nesîm-i işve” gibi ikili tamlamalar tekrar yazılmamıştır.

İkili Tamlamalar

âb-ı feraḥ 30/ 1	büy-ı maḥabbet 38/ 3
âgüş-ı i' zâz 122/ 3	büy-ı şevḳ 74/ 3
âh-ı serd 17/ 8	büy-ı vefâ 57/ 5
‘ andelîb-i ḥasret 25/ 4	bülbül-i dil 91/ 2
‘ arûs-ı kâm 82/ 7	câme-ḥ'âb-ı şevḳ 68/ 2
ârzü-yı ḥâm 59/ 4	câme-ḥ'âb-ı vaşl 97/ 2
âsûmân-ı dil 19/ 5	câm-ı dil 84/ 6
âteş-i âh 102/ 2	câm-ı nâz 59/ 3
âteş-i hicr 7/ 5	câm-ı nâziş 17/ 8
âteş-i ‘ aşḳ 50/ 4	câm-ı niyâz 50/ 3
âteş-i süzân 123/ 2	câm-ı şevḳ-âşâr 99/ 1
âyine-i vaşl 54/ 4	Cengîz-i nigâh 104/ 5
‘ ayn-ı ḥayâl 144/ 4	çehre-i âmâl 83/ 6
‘ ayn-ı kerem 125/ 4	çeşm-i dil 114/ 1
bâb-ı hicr 145/ 4	çeşm-i luṭf 51/ 2
bâd-ı âh 120/ 3	çeşm-i merâm 83/ 3
bâd-ı dil 9/ 1	dâğ-ı dil 119/ 4
bâd-ı hevâ 136/ 5	dâğ-ı ḥased 64/ 4
bâd-ı nâz 3/ 6	defter-i dil 81/ 6
bâğ-ı neş'e 144/ 4	defter-i ḥüsn 116/ 2
bâğ-ı recâ 33/ 5	dehân-ı luṭf 67/ 6
bâğ-ı vaşl 21/ 5	dest-i çarḥ 110/ 5
bâr-ı ümîd 83/ 5	dest-i fiğân 144/ 5
bâz-ı nezzâre 133/ 1	dest-i himmet 98/ 1
bâz-ı nigâh 130/ 6	dest-i nifâḳ 123/ 5
bâzû-yı iḳbâl 132/ 2	dest-i red 120/ 2
berât-ı ḥ'âhiş 84/ 3	dest-i şafâ 38/ 7
beyt-i vaşl 141/ 5	dest-mâl-i el-amân 124/ 5
beyt-i vefâ 39/ 5	destvân-ı iltimâs 132/ 2
bîdâr-ı nigâh 139/ 1	dil-i ‘ uryân 146/ 1
buhûr-ı âh 96/ 7	dimâğ-ı şevḳ 63/ 3
büy-ı ḥaber 54/ 3	duḥân-ı âh 138/ 5

dūlāb-ı çarḥ 99/ 3
 dūr-bīn-i nigeḥ 133/ 4
 erḳām-ı vaşl 132/ 5
 esb-i recā 147/ 5
 esrār-ı ḥayret 17/ 5
 fānūs-ı vaḥdet 9/ 1
 fūnūn-ı maḥabbet 108/ 7
 ḡāze-i iḳbāl 83/ 6
 genc-i ḥüsn 7/ 4
 gird-āb-ı ḡam 111/ 3
 ḡonçe-i iḳbāl 82/ 1
 gül-i ümīd 82/ 6
 gülistān-ı ḡam 114/ 4
 gülistān-ı maḥabbet 138/ 1
 gülşen-i dil 4/ 3
 gülşen-i iḳbāl 83/ 5
 gülşen-i nāz 117/ 1
 gülşen-i vuşlat 133/ 5
 gülzār-ı firāk 44/ 2
 ḥarf-i niyāz 31/ 3
 ḥarf-i rāz 132/ 5
 ḥarīr-i ḥāhiş 69/ 2
 hezār-ı dil 100/ 1
 ḥırḳa-ı kibr 94/ 4
 ḥummā-yı ḥasret 11/ 3
 ḥūrşīd-i rif'at 9/ 4
 inbīḳ-i dil 92/ 2
 'izār-ı ümīd 83/ 6
 kālā-yı niyāz 104/ 1
 ḳand-i şifā 88/ 5
 kāse-i ta'bir 96/ 12
 ḳaşr-ı vuşlat 121/ 2
 kebg-i dil 3/ 5
 kebg-i nāz 98/ 1
 kebg-i vişāl 133/ 1
 kebüter-i dil 98/ 6
 kemān-ı cefā 143/ 1
 kemān-ı nāz 98/ 2
 keştī-i dil 5/ 2
 kevkeb-i ḥikmet 54/ 5
 kilik-i nāz 116/ 2
 kīse-i dil 110/ 6
 kīse-i ümmīd 82/ 5
 ḳumāş-ı devlet 65/ 3
 lāne-i hier 12/ 2
 leb-i iḥsān 94/ 5
 levḥ-i ḥikmet 9/ 7
 māh-ı vişāl 118/ 4

maḥz-ı luṭf 23/ 1
 maşrīḳ-ı iḳbāl 9/ 4
 Mecnūn-ı dil 12/ 4
 meş'al-i şevḳ 9/ 1
 meydān-ı sūḥan 60/ 5
 mihr-i baḥt 12/ 1
 mihr-i ḥasret 109/ 5
 mihr-i murād 83/ 4
 miḳrāş-ı 'işve 119/ 2
 mir'āt-ı aḥvāl 125/ 4
 mir'āt-ı ḥātır 53/ 5
 mir'āt-ı inkisār 98/ 4
 mīve-çin-i vuşlat 33/ 5
 mīve-i ḥüsn 59/ 4
 mīve-i vaşl 112/ 5
 murḡ-ı dil 12/ 2
 murḡ-ı naẓar 130/ 6
 mülk-i dil 104/ 5
 mülk-i şabr 102/ 1
 nabz-ı dil 123/ 4
 naḥl-i kerem 46/ 4
 naḥl-i nāz 112/ 3
 naḳd-i minnet 146/ 2
 naḳd-i niyāz 69/ 5
 naḳd-i recā 33/ 4
 naḳş-ı baḥār 62/ 4
 naḳş-ı nālekār 96/ 6
 nār-ı firāk 58/ 3
 nār-ı ḡam 30/ 1
 nār-ı ḥışm 77/ 1
 nār-ı ḥicāb 31/ 4
 nār-ı maḥabbet 138/ 5
 nār-ı 'aşḳ 147/ 2
 naẓra-i pūr-süz 58/ 3
 nehār-ı ümīd 83/ 4
 nesīm-i 'işve 3/ 3
 nesīm-i şevḳ 35/ 5
 neşāt-ı dil 5/ 5
 neş'e-i bīdār 32/ 3
 neş'e-i çeşm 95/ 2
 neş'e-i leb 17/ 2
 nevk-i ḡamze 140/ 2
 nigāh-ı ḥasret 63/ 4
 nigār-ı ümīd 83/ 2
 nigeḥ-i nāz 46/ 5
 nigeḥ-i şīr 18/ 2
 nişter-i çeşm 18/ 4
 nūr-ı raḥmet 9/ 1

nüşha-i cemāl 111/ 2
 nüşha-i hâtır 104/ 4
 perde-i vişāl 16/ 3
 pergâr-ı inķılāb 30/ 6
 raķam-ı ‘işveger 116/ 2
 raķķāş-ı nāz 68/ 5
 recā-yı vuşlāt 67/ 2
 reh-zen-i ğamze 142/ 5
 reng-i ħayā 15/ 1
 resen-bāz-ı şafā 115/ 3
 rīsmān-ı nażar 120/ 4
 rişte-i ümmīd 69/ 2
 riyāz-ı ħüsn 57/ 5
 riyāz-ı ‘işve 144/ 4
 riyāz-ı sīne 96/ 4
 rumūz-ı vuşlat 17/ 6
 rüy-ı iķbāl 126/ 5
 rüy-ı luţf 122/ 1
 rüz-ı fūrķat 66/ 5
 seĥāb-ı ħicāb 31/ 1
 seng-i cefā 98/ 4
 ser-geşte-i ümīd 111/ 3
 sermāye-i vaşl 114/ 5
 serv-i āzād 3/ 6
 sīb-i ğabğab 16/ 4
 silsile-cünbān-ı maĥabbet 41/ 1
 şubĥ-ı ümmīd 126/ 1
 sūķ-ı vuşlat 47/ 2
 sūr-ı şafā 45/ 4
 sūz-ı dil 117/ 3

sübĥa-i inkār 99/ 2
 südde-i vuşlat 145/ 3
 süllem-i rif‘at 38/ 8
 şāhin-i himmet 133/ 2
 şāhin-i vaşl 48/ 1
 şaĥne-i ħüsn 148/ 4
 şeb-i ğam 95/ 4
 şebbāz-ı hicr 48/ 1
 şerār-ı āh 55/ 3
 şerbet-i vaşl 126/ 4
 şeş-der-i ümmīd 84/ 4
 şifā-ĥāne-i ‘aşķ 145/ 3
 şināver-i ‘ayş 5/ 2
 şu‘le-i āh 70/ 1
 şu‘le-i ħüsn 135/ 2
 tāb-ı āh 139/ 3
 tābiş-i şerm 145/ 4
 teb-i ğam 11/ 5
 tīr-i eziyet 46/ 6
 tīr-i nigāh 61/ 3
 ţarīķ-i şabr 142/ 4
 ţıfl-ı cefā 135/ 2
 ţuĝra-yı nāz 147/ 4
 ţuĝra-zen-i recā 143/ 4
 ‘uķde-i ümmīd 33/ 4
 vādī-i ĥaşmet 133/ 1
 yed-i baĥt 64/ 6
 yed-i luţf 142/ 3
 zevraķçe-i ümīd 129/ 5

Zincirleme İsim ve Sıfat Tamlamaları

āmāde-i dām-ı recā 141/ 5
 ārāyiş-i ğülzār-ı şafā 118/ 3
 ārāyiş-i piş-i nażar 67/ 4
 āteş-i pür-süz-ı ‘aşķ 139/ 3
 ‘azīmet-ĥān-ı vuşlat 132/ 3
 bād-ı āh-ı pür-süz 49/ 1
 bey‘ ü şirā[-yı] mey-i vuşlat 72/ 5
 büy-ı müy-ı ĥāl 63/ 3
 cūş ü ĥurūş-ı reng-i bahā 106/ 4
 cüy-ı luţf-ı kerem-baĥş-ı nāz 111/ 5
 ğarb-ĥāne-i rumūz-ı dil 143/ 4
 dest-i miķrāş-ı sitem 69/ 2
 dest-i niyāz-ı vefķ-i nāz 33/ 4
 dil-i pür-ğubār-ı cām-ı murād 83/ 3

dimāĝ-ı bülbül-i bāĝ-ı ţarab 22/ 1
 endīşe-i zīb-i ĥayāl 67/ 5
 esb-i dil-i çāpük 60/ 5
 esrār-ı cām-ı ğonçe 2/ 2
 evc-i ğurūr-ı mihr-i cemāl 31/ 4
 fenn-i rüsüm-ı cevri 63/ 1
 feyż-i bahār-ı şevķ 28/ 2
 feyż-i nem-i baĥr-ı cüd 82/ 6
 fişeng-endāz-ı nār-ı ‘aşķ 123/ 2
 gerdiş-i esb-i vuşlat 91/ 5
 germ-süd-ı şevķ-i vuşlat 64/ 5
 ğonçe-i ğülzār-ı vefā 117/ 2
 ğonçe-i taşvīr-i mekr ü āl 17/ 4

- ğubār-ı bŭd [ü] nebŭd 105/ 4
 ğŭl-ġonçe-i bahār-ı ũmīd 83/ 1
 ğŭl-ġŭn-cām-ı bezm-i ŧafā 106/ 5
 ğŭl-i ŧad-berg-i bāġ-ı ‘iŧve 85/ 2
 ğŭl-reng-i germ-sŭd-ı recā 147/ 2
 ħ̣āb-ı nāz-ı ġamze 137/ 2
 ħadeng-i ġamze-i cevŧen-ġŭzār 108/ 2
 ħalka-i Mecnŭn-ı āh 14/ 1
 ħande-i bāġ-ı eŧer 118/ 2
 ħarīm-i Ka‘be-i vaŧl 51/ 6
 hem-ṭālī‘-i mihr-i vefā 26/ 1
 hevā-yı bād-ı āh 63/ 2
 ħumār-ı ġuŧŧa-i hicr 140/ 4
 ħŭn-āb-ı tīġ-i ġamze 129/ 4
 ħ̣urŧīd-i evc-i nāz 16/ 5
 hŭcŭm-ı dest-i recā 52/ 1
 iksīr-i naġd-i ħalb 108/ 5
 iksīr-i remz-i çeŧm 139/ 2
 İrtifa‘-i ŧems-i iġbāl 66/ 2
 ‘iŧve-sāz-ı tār-ı zŭlf-i dil-rŭbā 135/ 5
 ħand-i ġŭftār-ı mezāk-ı ŧevħ 12/ 5
 kārban-ı ŧabr-ı dil 19/ 3
 kebg-i deŧt-i nāz 141/ 4
 kef-i ser-bāz-ı ‘aŧħ 48/ 5
 kemer-bend-i recā 38/ 7
 keŧīde-tīġ-i nigeħ 131/ 5
 kitāb-ı mihr [ü] vefā 131/ 3
 ħufl-i der-i ũmmīd 43/ 1
 leb-i dil-teng 5/ 3
 leb-i ħancer-i ħasret 46/ 1
 mehd-i āġŭŧ-ı recā 90/ 3
 mest-i cām-ı nāz 1/ 3
 mevce-i āb-ı ŧifā 111/ 1
 mevce-i ‘ayn-ı ṭarāvet 96/ 2
 mey-i raŧŧān-ı maħabbet 41/ 2
 micmer-i pŭr-dŭd-ı hevā 117/ 3
 mihr-i evc-i nāz 115/ 1
 mir‘āt-ı ħŭsn-i nāz 2/ 4
 mīve-i ũmmīd-i ħām-ı dest-i dil 93/ 2
 naħl-i ġŭlistān-ı ŧafā 45/ 1
 nesīm-i luṭf-ı Ĥudā 129/ 5
 neŧ‘e-i cām-ı bahārī 96/ 6
 neŧ‘e-i fikr-i leb 3/ 9
 nigeħ-i ŧŭret-i dīvār 7/ 3
 nihāl-i mest-i ‘iŧve 101/ 1
 nŭhŭfte-ġonçe-i ũmmīd 84/ 2
 pāsban-ı ŧehr-i vuŧlat 42/ 2
 pençe-i ‘uħāb-ı ħŭsn 125/ 3
 perde-bīrŭn-ı niyāz 132/ 1
 perde-bīrŭn-ı sitem 35/ 6
 pertev-i ŧems-i ‘ināyet 15/ 4
 perveriŧ-yāb-ı ğŭl-i iġbāl 109/ 5
 pīr-i hezār-ı ŧevħ 62/ 6
 reh-i ğubār-ı ũmīd 83/ 3
 reng-i dŭd-ı dil 145/ 6
 reng-i feryād-ı hezār 64/ 1
 reng-i mey-i ma‘nā 96/ 12
 revzen-ġuŧāy-ı ŧubħ-ı iġbāl 13/ 2
 riyyāz-ı ‘iŧve-i endām 124/ 4
 rŭd-āb-ı ħoŧ-ġŭvār-ı ŧeħā 106/ 2
 ŧafā-yı cām-ı vefā 106/ 1
 ŧahbā-yı bezm-i bīm ũ recā 105/ 4
 sāħil-niŧīn-i ‘aŧħ 5/ 2
 ŧayyād-ı niyāz-ı ‘aŧħ 141/ 4
 ŧeħāb-ı āh-ı dil-i ħaṭre-bār 108/ 6
 ŧeħāb-ı cŭd-ı kedŭ 105/ 3
 sem‘-i ṭıfl-ı hevā 113/ 4
 ser-i dāmān-ı maħabbet 41/ 4
 ser-i neŧter-i fŭrħat 46/ 1
 ser-mest-i mey-i nāz 43/ 1
 seyf-i ħŭn-ħ̣ār-ı cefā 135/ 3
 sīħ-i nār-ı fŭrħat 58/ 1
 sipihr-i mihr-i ‘izzet 9/ 5
 ŧem‘-i vādī-i ġam 96/ 9
 ŧems-i cevher-i nāz 108/ 5
 ŧemŧīr-i ħıŧm-ı dīde 129/ 4
 tāb-ı mey-i ħ̣urŧīd 90/ 2
 tār-ı ŧeb-i ġam 41/ 2
 tezerv-i bāġ-ı ‘iŧve 148/ 2
 tīr-i dil-dŭz-ı sitem 96/ 5
 verā-yı perde-i āmāl 82/ 2
 verd-i naħl-i nāz 140/ 1
 zīb-i āġŭŧ-ı recā 14/ 5
 zīver-i āġŭŧ-ı ārzŭ 68/ 2

ŧairin alıŧılmamıŧ baġdaŧtırmaları kullanıp ince hayallerle anlamı derinleŧtirdiġi beyitlerinden bazı űrnekler aŧaġıya alınmıŧtır:

Yem-i hicrānda çekdirdi bize vāfir kürek şimdi Edip orsa poça fülk-i vişāli cā-be-cā geldi	K12/ 27
Dest-i miķrāş-ı sitem kesdi ħarīr-i ħ`āhişim Rişte-i ümmīd geçmez süzen-i müjgāna hiç	G69/ 2
Ķayd-ı zülfüñe düşüp Nāfiz Ķo etsin der-kenār Defter-i dilden o şehriyār eder Ķaydın resīd	G81/ 6
Ol perī bir yol reh-i piş-i nazardan geçmedi Cūy-veş ammā ħayāli dīde-i terden geçer	G121/ 3
Şabā Ķaldırma zülfün seyr-i bāğ-ı sīne eylerken O gīsūlar benim şems-i cemāle sāyebānımdır	G124/ 6
Şu`le-i ħüsnü dile Ķundağ bıraĶmışken yine Mehd-i āğūşumda ol tıfl-ı cefā oynar turur	G135/ 2
Ķubār-ı ħār-ı `adū girmez ol nazargāha Ķayāl-i rüyuña çüb-ı müjem nigebāndır	G162/ 4
Edip levĥ-i ħayāle ħāme naĶş-ı rüy-ı ħ`urşīdiñ Bu resm üzre meh-i tāb-ı ruĥuñdan gündelik ister	G167/ 4
Nāfiz hezār-ı dil edicek vaşf-ı ruĥların Şāĥ-ı nihāl-i ħāmede bitdi gül-i bahār	G172/ 6
Ķaṭı şanma beyāz-ı çehrede ol şāhid-i nāzīñ ṬalāĶ-ı ħüsn için ħükmünde ħüccet ile imzādır	G231/ 3
`Asker-i Çīn ü Ķoten geçdi kılıçdan mü-be-mü Şanma kesdi kākülün miķrāş-ı `işveyle nigār	G234/ 3
Ķalb-i ħāra reşĶ ile olur ħalīde tīr-i Ķam Sāye-i müjgān-ı gülden bülbülān Ķıldıkca zār	G234/ 6
Gerden-i sīmīnine piçīde şanma dest-māl ṬavĶ-ı Ķumriye o kebg-i `işve olmuş hem-`ayār	G236/ 5
AyaĶ ayaĶ başār çeşm-i recā kāşāne-i ħüsne Nezāre mü-be-mü şan tār-ı zülfü nerdübān eyler	G258/ 2
Ķsumān-ı ħüsne necm-i ħāl bir nāhīd olur Rüyuna tıtduĶca destin pençe-i ħ`urşīd olur	G260/ 1
Perişān etdiler şīrāze-i mecmū`a-i mihri Baña Nāfiz me`āl-i nüşā-i şerĥ-i vefā göster	G274/ 6

Ḥayāl-i gül-‘ izār-ı sākīye ḥār olmasın perde Derūn-ı şīšemiz ‘ aks-efgen-i naqş-ı bahār olmaz	G309/ 2
Dikilmiş rişte-i zülfüyle taḥrīr oldu mecmū‘ am Yine bu nüsha-i cevri yazıp şīrāzelendirdiñ	G464/ 3
Ḥoten ‘ atṭā[r] Nāfiz benden alır nāfe-i Çini Dile pür-çin-i zülf-i müşk-rizi mesken olduğca	G577/ 5
Büy-ı gül[i] taḳtīr edip inbīḳ-i nazarla Tāb-ı gül-i ruḥsārīña bir ḳatre ter oldu	G627/ 2

Sebk-i Hindî’de hayal gücünün genişlemesi, hayallerin incelik zarifleşmesi mübalağa sanatını da beraberinde getirmiştir. Nāfiz’in de şiirlerinde mübalağaya yer verdiği görülür. Şair mübalağaya çoğunlukla kasidelerinde memduhunu yüceltmek, gazellerinde ise sevgilinin güzelliğini vurgulamak için başvurmuştur. Bu beyitlerden bazıları aşağıya alınmıştır:

Cemī‘ ezḍād zamānında olur ise olur Şīr āhū ile bārūd ile āteş hem-cā	K5/ 64
Kevkeb-i şān ile faḥḥār olan erbāb-ı düvel Bāb-ı şāhīde piyāde görünür mişl-i gedā	K14/ 20
Dilde bir rütbe ḥarāret var ki eylerse nigāh Heft-deryā-yı cihān bir ḳatre-i nā-çiz olur	G179/ 3
Ḡonçe-i la‘ liñ görüp düşmek hevāsıyla bu şeb Jāle-veş nüḥ-āsumān bir ḳatre-i sīm-āb olur	G180/ 5
Ol āteş-i pür-şu‘ le cihān-süz cefā-cū Āhım şererin tā küre-i nāra çıkardı	G644/ 4
‘ Aks-i rüyunda anıñ bir zerre yüz ḥūrşīd olur Vechi var ta‘ bīrsiz dersem cemāl-i yārimi	G662/ 2
Göñül bir māh-ı devriñ oldu ser-gerdān-ı ḥayrānı Ki ‘ aks-i ḥüsnü günde döndürür ḥūrşīd-i raḥşānı	G663/ 1

Hint üslûbunda şairler, manayı ön plana çıkardıkları için sözü kısa ve dolgun söylemeyi hedeflemişlerdir. *Nāfiz Dîvānı*’nın en geniş bölümünü oluşturan gazellerin beyit

sayısının çoğunlukla beşi geçmemesi, şairin bu özelliği göz önünde bulundurduğunu göstermektedir. Bir beytinde “sözü kısa söyle” diyerek kendine seslenmiştir:

Nâfiz sözüñü muhtaşar et etme muṭavvel
Eş‘ arı ma‘ āniyle kelāmında beyān et G45/ 5

Sözü kısa söylemeyi hedefleyen Nâfiz, sebki Hindî şairleri gibi, sözü uzatan sanatlardan ziyade teşbih, istiare, telmih, kinaye gibi sanatlardan yararlanmışır. Bu üslûp şairleri, söz sanatlarının azlığının yarattığı âhenk eksikliğini, redif ve kafiyeler kullanarak aşmaya çalışmışlardır. Nâfiz’in gazellerinin çoğunun redifli oluşu da bu özelliğe bağlanabilir. *Dîvân*’da teşbih, istiare ve teşhis sanatlarına çok yer verildiği görülür. Hüsn-i talil’e de yer yer rastlanır. Bu sanatların kullanıldığı bazı beyitler şunlardır:

Teşbih

‘ Andelîbān rû-be-rû ṭurmuş zemîn-i bâğda
İki abdāl-ı nağam-pîrā gibi eş‘ ar oğur G173/ 2

Ben de bilmem bu siyeh ḥālîñi ‘ anber dediler
Zülfüñe mülk-i Ḥoten nāfeñe bÿyā dediler G257/ 2

Şabā ḥālîn miyān-ı zülf-i dil-berden çıkarmışdır
Felek şan necm-i baḥtı ebr-i ḥāverden çıkarmışdır G266/ 1

Bezm-i fūrkatde ḥabāb-ı cām-ı şahbā-veş müdām
Ḥÿn-pāş olsa ‘ aceb mi dîde-i giryānımız G288/ 4

Ḳulûb-ı yāri mıknāṭis dekkiyle çekip a‘ dā
Bizim iḥlāşımız bir kehrübādır kim şaman çekmez G332/ 9

Cünd-i Tātār-ı nigeḥ Nâfiz tecāvüz eylemez
Ol kaşı ya leşker-i müjgānını eyler zabiṭ G417/ 5

İstiare

Ol gül-endāmı görüp Nâfiz şarābî-cāme-püş
Şu‘ le-i seyyāle-i reftāra eylersiñ kıyās G348/ 5

Ey gül-i ter nār-ı āh-ı şu‘ le-bārımdan şaķın Berg-i alı eyleme bu āteş-i sūzāna ‘ arz	G410/ 2
Ey kara gözlü kırān etdi ruķuñda ħāller Encüm-i baķtım ħamelde gūyiyā buldu şeref	G442/ 2
Bezm-i bī-gāneyle ħamze hem-zebān olmuş eder Ķışşā-i rezm-āşınā-yı Ķahramānı ħüft ü gū	G547/ 3
Deşt-i talebi pā-zede-i bāz-ı niyāz et Ol kebg-i ħasen çünki şikār olmadı gitdi	G648/ 3
Elimden āķır ol şehbāz-ı deşt-i ħüsn [ü] ān çıķdı Hemān kebg-i dil-i āvāreden şavt-ı amān çıķdı	G645/ 1
Göñül bir mihr-i evc-i nāza oldu mübtelā şimdi ‘ Aceb kesb-i kemāl etdi felekde ol gedā şimdi	G666/ 1

Teshis

Ħandeden aĝzı aķık ķaldı ħamıñ şimdi hemān ‘ Ālem-i ‘ ayş ü neşātı ħörüp olmuş ħayrān	Ms1/ 74
Naķş alır nezzāreden ressām-ı ħamze el edip Göz ucuyla sūzen-i müjġān[a] şan‘ at ögređir	G229/ 2
Çemende fikr-i zülfüñle vezān olduķca feryādım Şadā-yı ‘ aks-i āħım sünbül-i kühsāra baş egmez	G290/ 6
Ey āh eyle sūzişim ol mehveşe beyān Sen āteşin-zebān dil-i āteş-feşānım ol	G474/ 3
Şāhid müjeler ħamzeler inkāra yorarsa İşbāt ederim ħüccet-i iķrāra ķarışmam	G503/ 4
Hezār ol ħamze-i ħün-ħ‘ārdan şan‘ at alıp her-dem Reg-i ħülden edermiş nişter-i müjġān ile faşdı	G650/ 3

Hüsn-i Talil

Zemīn mir‘āt-ı çarĥa pertev-endāz olmada her şeb Degil encüm bün-i ezhārdan ‘ aks-i çerāġandır	K6/ 13
Şanmañız ķandil-i encüm şu‘ le-pāş-ı çarĥ-ı dūn Her gece dest-i felek āteşle pür micmer döker	G183/ 5

Değil lüknet leb-i şîrîn kelâm-ı pür-faşihinden Zebân-ı ‘işve ser-mest oldu güftârı tolaşdırmış	G385/ 2
Seyr et şarâbî câme ile çehre-i gülü Döndürdü reng-i cām-ı müle çeşm-i bülbülü	G638/ 1

Sebk-i Hindî'nin özelliklerinden biri de beyit yapısıdır. Çoğunlukla ilk mısra olan ve “mısra-ı makûl” de denen “pîş-i mısra” çok önemli değildir. Ustalık gerektiren mısra ise “mısra-ı mahsûs” yani berceste mısradır. Şairler berceste mısrayı bulduktan sonra onu olgunlaştırmak için pîş-i mısrayı oluştururlar. Bu iki mısra arasında her durumda teşbih ilgisi olması gerekmektedir. Bu ilgi yeni olmalıdır. Zamanla şairler, aradaki benzetme bağımlı zorlaştırarak şiiri girift bir hale getirmişlerdir. Böylece beyitler arasındaki bağlantı güç hatta imkânsız hale gelmiştir (Şemissa 1378: 288-290).

Şairler mısra-ı makûlde dile getirdikleri düşünceyi, mısra-ı mahsûstaki somut bilgi ile örneklendirirler. Bunun için de her türlü gözlem ve deneyimden yararlanmışlardır. Böylece tabiat, sosyal hayat ve çeşitli iş kollarındaki her türlü gözlem ve deneyim şiir için malzeme olmuş, günlük konuşma diline ait çok sayıda kelime ve terim şiir diline girmiştir. Şairlerin örneklendirmeye ilgi göstermesinin nedeni ise bu tekniğin yeni mazmun yaratmaya elverişli olmasıdır. Böylece şairler, çevrelerinde gördükleri her şeyi mazmun olarak kullanma imkânına kavuşmuşlardır (Mum 2006a: 122).

Sebk-i Hindî'nin bu özelliğini Nâfız'ın şiirlerinde görmek mümkündür. İlk olarak aşağıdaki beyit örnek verilebilir:

Teşne olma va' d-i kemmün-ı leb-i bî-mihrine Mevce-i baħr-i serāba i' tibār olsun mu hîç	G62/ 2
---	--------

Beyitte, mısralar anlam ve gramer bakımından birbirinden tamamen bağımsızdır. İlk mısrada şair, sevgilinin merhametsiz dudağının vaadine istekli olmamak gerektiğini belirtir. Bu soyut düşünce, ikinci mısradaki somut düşünce ile örneklenir: Serap denizinin dalgasına itibar edilmez. Beyitte, sevgilinin olmayacak vaadi ile serap denizinin dalgası arasında benzerlik ilişkisi kurulmuştur.

Diğer bir örnek beyit de şöyledir:

Ol naḥl-i nāz eşkim ile ser-firāz olur
Elbetde serve āb-ı dem-ā-dem nemā verir G112/ 3

Sevgilisi için “naz fidanı” benzetmesini kullanan şair, onun akıttığı gözyaşlarıyla büyüyüp geliştiğini söyler. İkinci mısradan bağımsız olan bu ilk mısrada yine soyut bir düşünce dile getirilmiştir. İkinci mısrada ise sürekli su verilmesinin servi ağacını büyüteceği gerçeği, gözleme dayalı olarak belirtilmiştir. Sevgili ile servi arasında benzerlik kurulmuştur.

Aşağıdaki beyitte de “örneklendirme” görülür:

El yetmez iken kāmēt-i yāre ṭolaşırıñ
Olsun mu semen serv-i ser-efrāza ber-ā-ber G130/ 2

İlk mısrada sevgiliye sarılmaya çalışan ama ulaşamayan âşıktan söz edilmektedir. Bu soyut düşünce, ikinci mısrada tabiata dair bir gözlemle örneklendirilir. Yasemin ile servinin boyca eşit olmaları mümkün değildir. Sevgilinin boyunu serviye benzeten şair, ona yetişemeyen kendi boyunu yaseminle özdeşleştirmiştir.

Nâfiz’in şiirlerinde yer yer rastlanan örneklendirme tekniğine aşağıdaki beyitler de örnek verilebilir:

Būs-ı lebiñiñ ey perī zevķin n’ola añaş
Ādem olur elbetde şafādan mütelezziz G88/ 2

Göñül tıfl[ı] ḥam-ı zülfünde cānāniñ mekān ṭutmuş
Dehān-ı ejdehāda beççe bülbül aşıyān ṭutmuş G371/ 1

Ḳıldı āzāde ser-i zencīr-i zülfünden dili
Gūyiyā bir müslim oldu kāfiristāndan ḥalāş G406/ 4

Rūy-ı zerdī-i niyāzım cezb eder mūy-ı müjeñ
Kehrübā Nâfiz ne buldu zevķ-i būs-ı kāhdan G539/ 5

Ġamzeler cevri müjeñden mū-be-mū ta’ līm eder
‘Ādet olmuş meşķ-i zulm etmez mi kāfir kāfire G614/ 3

Sebk-i Hindî şairleri, aralarında karşılık ilişkisi bulunan kavramları aynı ifade içinde bir araya getirerek paradoksal imajlar yaratmaya büyük önem vermişlerdir. Bu akımın Bîdil-i Dihlevî tarafından temsil edilen ve hayal unsurlarını ön plana çıkaran kolunda, bu durum çok belirgindir. Paradoksal imajlarda önemli olan zıt anlamlı kelimelerin bir beyitte kullanılması değil, bu kelimeleri kullanarak yeni ve çelişkili bir kavrama ulaşmaktır (Mum 2006a: 130-131).

Nâfiz'in bazı beyitlerde paradoksal imajlardan yararlandığı görülmektedir. İlk olarak şu beyit örnek verilebilir:

Rûy-ı al üzre ' arak hâl ile tâze ter tûrur
Bu ne hikmet nâr-ı âb-âlûde bir ' anber tûrur G223/ 2

Beyitte şair, sevgilinin kırmızı yanağı üzerindeki terlemiş beni, “nâr-ı âb-âlûd” yani “suya bulaşmış ateş” şeklinde nitelemiş ve çelişkili bir kavram yaratmıştır.

Diğer bir örnek de şöyledir:

Cefâ-keş rind-i şādî derd-i sâğardan kesel dutmaz
Hevâ-pervâz bezm-i neş'e-i dâm-ı hîyel tutmaz G291/ 1

Beyitte şair, cefa çeken mutlu rindden söz etmektedir. Cefa çekmek ve mutluluk bir arada kullanılarak çelişkili bir kavrama ulaşılmıştır.

Aşağıdaki beyitte “sûziş-i pür-eşk” tamlaması kullanılarak “gözyaşı” ve “sûziş” kelimeleriyle çelişki yaratılmıştır:

Nâ-revâyî görünür noçtaları harf-be-harf
Nâmede sûziş-i pür-eşkimi tahtır edemem G501/ 3

Bir başka beyit de şöyledir:

İsâ'et eyledim sermâye-i vaşlı haţâ etdim
Mişâl-i pîr-i nâ-bâlig gönül tıflı peşimândır G114/ 5

İkinci mısradaki “pîr-i nâ-bâlig” tamlamasını kullanan Nâfiz, “bâlig olmamış yaşlı” ifadesiyle bir paradoks yaratmıştır. Aşağıdaki beyitte ise “nûr-ı sevâd-ı Mekke” tamlamasında bu çelişki görülür:

‘Aynına girmez oldu siyeh-çeşm-i dil-berān
Nūr-ı sevād-ı Mekke ile şubh ü şām eder K8/ 3

Sebk-i Hindî’de görülen bir başka özellik de iki farklı duyuyu ilgili iki sözcüğün aynı tamlamada arka arkaya gelmesidir (Mum 2006a: 135). Nâfız’ın şiirlerinde az da olsa bu özelliğe yer verdiği görülür. Aşağıdaki beyitte yer alan “şu‘le-i âvâze-i sâz” tamlamasında işitme duyusuyla ilgili “âvâze” kelimesiyle görme veya dokunma ile ilgili “şu‘le” kelimesi bir araya getirilmiştir:

‘Uşşâk-ı nevākârı bu ‘aşk ile tuşdur
Âh-ı diliñi şu‘le-i âvâze-i sâz et G43/ 4

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, Nâfız’ın sebk-i Hindî’nin özelliklerinin çoğundan etkilendiği ve şiirlerinde bunları yansıtmaya çalıştığı söylenebilir. Şair, şiirde manaya önem vermiş, anlamı derinleştirmeye çalışmıştır. Şiir dilinde, günlük dilde yer alan pek çok kelime, deyim ve atasözü ile birlikte, soyut kavramları somut ifadelerle bir araya getirdiği alışılmamış bağdaştırmalara yer vermiştir. Diğer yandan, Hint üslûbunun en önemli özelliklerinden olan, aralarında teşbih ilişkisi bulunan beyitlerde ilk mısradaki belirtilen soyut düşüncenin ikinci mısradaki nesnel gerçeklerle örneklenmesi tekniğinden yararlanmıştı. *Dîvân*’da paradoksal imajlara ve farklı duyulara ait kavramların bir arada kullanılmasına ise az da olsa rastlanır.

Nâfız, üslûbuna dair iddialı sözler söylememiş, şairliğini başkalarıyla kıyaslamamıştır. Bu nedenle, özelliklerinden etkilendiği sebk-i Hindî’nin önemli şairlerinin adlarını fazla anmamıştır. Abdî Efendi’yi övdüğü müzeyyel gazelde onun şiirlerini Şevket ve Hakanî’nin *Dîvân*’ları ile karşılaştırır:

Kāse-i ta‘biri pür reng-i mey-i ma‘nā ile
Şevket [ü] Dîvân-ı Hākānî gibi memlû mudur G96/ 12

Başka bir beytinde Şevket’in *Dîvân*’ından söz etmektedir:

Tetebbu‘ eylesinler şafha-i Dîvân-ı Şevketden
Mezāmîn-i ruḥunda nüşha-i eş‘arı görsünler G204/ 4

Nâfız’ın dili ve söyleyiş özellikleri ile ilgili tespit edilen diğer hususlar şunlardır:

Dîvân'da ek fiilin 3. tekil kişi eki olan “-dır/-dir”in zaman zaman Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki “durur” şekliyle yer aldığı görülür. Özellikle murabbalarda rastlanan bu duruma “günler durur” (Mus18/ II, Mus11/ II) , “demler durur” (Mus13/ I) “luţfuñ durur” (G420/ 2) örnekleri verilebilir.

Nâfiz'in söz varlığına bakıldığında, İtalyanca kökenli denizcilik terimlerinden “volta” (G253/ 3, G332/ 6), “orsa poça” (K12/ 27), “kalyon” (K1/ 14, K12/ 10) ve kurdele biçimindeki bayrak anlamına gelen “flandra”yı (filandera) (K1/ 26), Yunanca asıllı “liman” (G253/ 3) sözcüklerini kullandığı görülür.

Dîvân'da Arapça ve Farsça sözcüklere Türkçe yapım eklerinin getirilmesiyle oluşmuş “nihânice” (G516/ 4, G571/ 3), “köhnemeden” (G569/ 3), “zerrece” (Mus5/ IV, Mus6/ III, Mus53/ V-6), “cûdluk” (Mt107) sözcüklerine de rastlanır.

Nâfiz'in edebî yönünü olumsuz etkileyen durumlardan biri de ifade tekrarlarıdır. Nazımlarla matla ve müfredlerde sık karşılaşılan ve bu nazım şekillerinden söz ederken değinilen bu konuyu biraz daha açmak gerekir. *Dîvân*'ın sonunda yer alan bu nazım şekilleri dışında da tekrarlara rastlanmaktadır. Örneğin 3. musammat ile 39 musammatta neredeyse aynı nakarat mısraı yinelenmiştir:

Şaķınma rüyuña çeşm-i temennâ olmasın aḫvel
Seni bir görmege biñ cān ile müştākız ‘ömrüm gel
Ḳo rüy-ı enveriñ ḫaṭṭ-ı şu‘ ā‘ [1] eylesin muḫtel
Seni bir görmege biñ cān ile müştākız ‘ömrüm gel

Mus3/ I

Firāk-ı intizārıñ cānıma kār etdi sultānım
Seni görmege biñ cān ile müştākız gel ‘ömrüm gel
Bu hicrāna niçe ādem taḫammül eylesin cānım
Seni görmege biñ cān ile müştākız gel ‘ömrüm gel

Mus39/ I

45. musammatın ilk dörtlüğü ile 27. nazm neredeyse aynıdır:

Ey yüzü yüz kat gül-i şad-berg-i terden kırmızı
Ḳıpķızıl dīvāne kıldı seyr-i gül-rüyuñ bizi
Ol ḫarāmī gözleriñ ‘ālem elinde ‘ācizi
Āḫ zālim dīni yoķ imānı yoķ kāfir kızı

Mus45/ I

Ey yüzü yüz kat gül-i şad-berg-i terden kırmızı
 Kıpkızıl dīvāne kıldı seyr-i gül-rūyuñ bizi
 Ol ħarāmī ğamzeniñ dā'im elinden 'āciziz
 El-amān ey dīn yok īmān yok kāfir kıızı N27

Farklı nazım şekillerinde duygu ve düşüncelerin aynı sözcüklerle dile getirilmesinin yanında, aynı nazım şekli içindeki benzer mısralar da dikkat çekmektedir. Aşağıda, aynı gazelin 3. ve 4. beyitlerindeki benzerlikler görülmektedir:

Pür-ħışm nigeħ 'arz eder ol ğamzesi cellād
 Ağyār[ı] yine tu' me-i tiğ eylemek ister
 Ağyārı gözüyle yedi ol ğamzesi cellād
 Ħinzir yine tu' me-i tiğ eylemek ister G192/ 3-4

Nâfiz, kelime tekrarına da düşmüştür. Aşağıdaki musammatın ilk iki mısramda “mürüvvet” kelimesi yinelenmiştir:

İnşāf ħanı ħanı mürüvvet ħanı şefkat
 Ħanı kerem [ü] luḫ [ü] 'atā raħm [ü] mürüvvet
 Ħanı ya ħaḫikat ħanı ya mihr-i maħabbet
 Gel başıñ için merħamet-i mihr-i zamānım Mus35/ III

3. 2. 2. Âhenk Unsurları

Şiir dili üzerine araştırmalar yapan R. Jakobson, dilin altı işlevi olduğunu saptamıştır ve bu işlevlerden biri de *şiiysel işlev*'dir. Şiir dili “dil içinde ayrı bir dil” kabul edilmiştir. Bunun nedeni, şiirin amacının iletişim değil heyecan verme ve etkileme oluşudur. Şiir dilini, öteki metinlerden ayıran özelliklerden biri, tarih boyunca dilde ölçü, kafiye, ses yinelenmeleri, ritm gibi öğelerden yararlanılarak bir müzikalitenin sağlanmaya çalışılmasıdır (Aksan 2005: 17-19).

Divan şiirinde de şairler, sözü edilen müzikaliteyi yakalayabilmek için dilin tüm imkânlarından yararlanmışlardır. A. Hamdi Tanpınar “eski şiir”i değerlendirdiği makalesinde bu durumu şöyle tespit eder: “Eski şâirlerin en büyük meziyetleri şiirin dilden çıktığını, onun mucizeli bir imkânı olduğunu bilmeleri, heyecanlarını sözün mânâsına değil, mısraın sesine ve bir mısraa sıkıştırdıkları o harikulâde harekete emanet

etmeleriydi” (Tanpınar 1998: 177). Belli kuralları olan ve değişimin kolay olmadığı bu edebiyatta şairler, kendilerine sunulan imkânlar içinde üslûplarını oluşturmak durumundaydılar. Bu anlayış, sanatçının “ne söylediğini” değil “nasıl söylediğini” önemli kılmış ve şairler dilin imkânlarından sonuna kadar yararlanarak sesin peşinden gitmişlerdir.

Kemal Sılay, Divan şairlerinin, yüzyıllar boyunca alışılmış olanı daha “yeni” bir üslûpla yeniden sunma, eski soyut kavramlara yeni boyutlar kazandırma çabasında olduğunu ve bu edebiyatta “ses ve görüntünün” her şeyden daha önemli olduğunu belirtir. Divan şiirine felsefik bir yapılaşmadan çok müzikal ve görüntüsel bir yapı hâkim olmuştur. Müzikal yapıyı ise kafiyeler, redifler, ulamalar, hece düşmeli ulamalar; ses, kelime, deyim hatta beyit tekrarları, yansıma kelimeler ve aynı kökten türemiş kelimelerin bir arada kullanılması oluşturmaktadır (Sılay 1999: 448-451).

Genel olarak bakıldığında Nâfiz’in, şiirde müzikaliteyi sağlayan unsurlardan vezin ve kafiye konusunda öteki Divan şairlerinde de görülen kimi kusurlara yer verdiği görülür. Diğer yandan şair, aliterasyon, asonans, ikilemeler ve ses tekrarlarını şairlik yeteneği nisbetinde kullanmış ve şiirinin müzikalitesini arttırmaya çalışmıştır. Nâfiz’in şiirlerinde âhengi hangi öğelerle, ne ölçüde sağladığı aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir.

3. 2. 2. 1. Vezin

Farklı ulusların şiir örnekleri incelendiğinde, hece sayısına ve hecelerinin niteliklerine dayanılarak oluşturulan kalıpların, şiir dilinde önemli bir öge olduğu görülür. Japon şiirinde haiku ve tanka türlerinde belli hece sayısında olan belli dizeler bir araya getirilmektedir. Türk halk şiirindeki hece ölçüsü ve Arap ve İran şiirindeki aruz ölçüsü bu konuya örnek verilebilir (Aksan 2005: 233).

Şiirde kullanılan ölçü, ritmin oluşmasında önemli rol oynar. Ritm, hecelerinin belli sayıda öbekleşmeleriyle, vurgulu, vurgusuz, uzun ya da kısa hecelerinin düzenli dizilişleriyle sağlanır. Divan şiirinde kullanılan aruz ölçüsü, hecelerinin uzun ya da kısa oluşuna

dayanan bir ritm meydana getirir. Böylece müzikteki gibi düzenli ses oluşumları elde edilerek söze müzik ögesi eklenmiş olur (Macit 2005: 69-70).

Kaynağı Arap edebiyatı olan aruzu Türk edebiyatı, İran şiirindeki işlenmiş ve farklılaşmış şekliyle almıştır. Ancak İran aruzunda Türkçeyi zorlayan, ifadede tutukluk yaratan bahirler yerine söyleyişe daha kolay gelen kalıplar seçilmiştir (Akün 1994: 400-401). Divan şiirinde çok kullanılan kalıplarda, kapalı hecelerin ağırlıkta olduğu görülür. Şiirde kapalı hecelerin çokluğu ritmin yavaşlamasına, açık hecelerin çokluğu ise hızlanmasına yol açar. Şairlerin kapalı hecesi fazla vezinlere yönelmesi, uzun ünlülere şiirlerinde fazla yer vermesi ve bunun için de imâleye başvurması onların ritm konusundaki zevklerini ve tercihlerini ortaya koymaktadır (Şafak 1996: 34).

Nâfiz Dîvânı'nda 12 farklı aruz kalıbı tespit edilmiştir. *Dîvân*'da yer alan toplam 981 şiirden 307'si remel bahrinin *fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün* kalıbıyla yazılmıştır (%31,3). Bunu 239 şiirle hezec bahrinin *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün* kalıbı izler (% 24,3). Geri kalan şiirlerin 135'i hezec bahrinin *mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün* kalıbıyla (% 13,7), 129'u muzâri bahrinin *mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün* kalıbıyla (% 13,1), 93'ü remel bahrinin *fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün* kalıbıyla (% 9,5), 55'i müctes bahrinin *mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün* kalıbıyla (% 5,6), 10'u hezec bahrinin *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* kalıbıyla (% 1), 3'ü remel bahrinin *fâ'îlâtün fâ'îlün fâ'îlün* kalıbıyla (% 0,3), 2'si cedîd bahrinin *fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün* kalıbıyla, 1'i muzâri bahrinin *mef'ûlü fâ'îlâtün mef'ûlü fâ'îlâtün*, 1'i recez bahrinin *müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün* kalıbıyla, 1'i remel bahrinin *fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün* kalıbıyla yazılmıştır.

Mustafa İsen, incelediği *Dîvân*'lar sonucu Türkçe'de en çok kullanılan aruz kalıplarını belirlemiştir. Buna göre ilk sırada *fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün* kalıbı gelmektedir. Nâfiz de en çok bu kalıbı kullanmıştır. İsen'e göre ikinci sırada *fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün*, üçüncü sırada *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*, dördüncü sırada *mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün* kalıbı gelir. Kullanım sıklığı bakımından beşinci sırada yer alan kalıp ise *mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*'dür.

(İsen 1997: 447-448). Tam bu sırayı takip etmese de sözü edilen aruz kalıplarının, Nâfiz'in en çok kullandığı kalıplar olduğu görülmektedir.

Nâfiz Dîvânı'nda kullanılan aruz kalıpları ve hangi nazım şekillerinde kullanıldıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

bahirler	vezinler	kaside	mesnevi	murabba	müseddes	terkib-i bend	gazeller	kıta ve nazımlar	matla ve müfredler	Toplam
hezec	mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün	5		15	1		157	12	49	239
hezec	mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün			7			103	5	20	135
hezec	mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ülün			9			2			11
recez	müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün						1			1
remel	fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün		1							1
remel	fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün			2			1			3
remel	fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün	5		12			213	17	61	308
remel	fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün	5	1	4		1	62	5	15	93
muzâri	mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün	1					104	8	17	130
muzâri	mef' ülü fâ' ilâtün mef' ülü fâ' ilâtün						1			1
müctes	mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün			2			39	2	12	55
cedîd	fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün								2	2
Toplam		16	2	51	1	1	683	49	176	979

Dîvân'da aruz vezninin uygulanmasıyla ilgili aşağıdaki durumlar tespit edilmiştir:

3. 2. 2. 1. 1. Vasl

[1] Yapılması Gereken Yerde Vasl Yapmamak

Vasl, sonu ünsüzle biten bir kelimenin kendisinden sonra gelen sözcüğün ünlüsüne bağlanarak okunmasıdır. Aruzun uygulanmasında çok kullanılan vasl, şiirde âhenk yaratması bakımından da gerekli sayılmıştır. Vasl yapılması gereken yerde yapılmadığında, kulağa hoş gelmeyen bir kesinti oluşturacağından usta şairler bu durumdan kaçınmışlardır (İpekten 2007: 142). Nâfiz'in kimi beyitlerde bu özelliğe dikkat etmediği ve vasl yapmayarak âhengi kesintiye uğrattığı görülmektedir.

Aşağıdaki beyitte ilk mısradaki “rahmet edip”de yapılan vaslın, ikinci mısradaki “mahlûk olan”da kesintiye uğraması beytin âhengini bozmaktadır:

Kevneyne bütün rahmet edip kâdir-i yek-tâ
Kıldı seni maḥlûḳ/ olan ‘âleme bā‘ iş G56/ 2

Vasl yapılmamasından kaynaklanan kesintiyi hissettirmeyip bu duruksamayı mısraı daha anlamlı ve âhenkli kılmak için ustalıkla kullanan şairler de vardır (İpekten 2007:143). Nâfiz'in bazı beyitlerinde paralel mısralarda vasl yapılmaması böyle bir âhengi hissettirmektedir:

Hezâr-ı ğamze-i ğammâz/ olsa ğonçeye maḥrem
Niġâhı fâş eder esrâr/ olmaz hem-zebân-ı râz G317/ 4

Aşağıdaki beyitlerde “bahâr” ve “uṣṣâk” sözcüklerinde ulama yapılmaması hafif duraksama ile anlama ve söyleyişe katkı sağlamıştır:

Bahâr/ eyledi şahrây[ı] cūy-veş mā‘il
Sirişk-i çeşm ile cūy-ı kenâra dek gideriz G311/ 1

‘Uṣṣâḳ/ edip şavt-ı dem-â-demle pür-âheng
Ey bülbül-i dil çehçeh-i gülzâra söz olmaz G327/ 4

[2] Yapılmaması Gereken Yerde Vasl Yapmak

Arap alfabesinde “ayn” ünsüz bir harf olduğundan vasl yapılmaz. Aruz ölçüsünün bu kuralına Divan edebiyatı şairlerinin çoğunlukla uymadıkları görülür. “Vasl-ı ayn” adı verilen bu duruma Nâfiz’in şiirlerinde de rastlanmaktadır. Aşağıdaki beyitler bu durumu örneklemektedir:

Şeyhü'l-islâm alıp 'izzet ile vü rif'at ile
Naẓar-ı pâdişeh'e vardı edip 'arz-ı şenâ K14/ 49

Ser-âmed kâmeti bālâ-nişîn-i gülsitân-ı nâz
O serv-endâm hiç bir 'ar 'ar-ı gülzâra baş egmez G290/ 3

3. 2. 2. 1. 2. İmâle

Aruz ölçüsüne uydurmak için kısa ünlülerin uzun okunması şeklinde tanımlanan imâle, Divan edebiyatı şairleri için kaçınılmazdı. İmâle, Arapça ve Farsça sözcüklerin Türkçeye yerleşmeye başlaması ve şairlerin aruz ölçüsüne alışmalarıyla giderek azalmış; ancak hiçbir zaman bütünüyle ortadan kalkmamıştır (İpekten 2007: 147). Atıf vavlarının, izafet kesrelerinin imâlesi büyük bir kusur olarak görülmezken Türkçe kelimelerde, özellikle kelime ortasında ve “i” ünlüsü dışındaki ünlülerde yapılanlar hoş karşılanmamıştır (Saraç 2007: 211). Şiir dilinde Arapça, Farsça sözcükler kadar Türkçe sözcükleri de tercih eden Nâfiz’in şiirlerinde imâlenin çok olacağı açıktır. Şair, Türkçe kelime ve eklerde, atıf edatında ve izafet kesrelerinde imâleye sıkça başvurmuştur. Nâfiz’in Türkçe kelime ve eklerde imâleyi “i” ünlüsüne denk getirerek kusuru azaltmaya çalıştığı dikkati çeker. Buna rağmen, “a”, “e” gibi ünlülerde de imâle yapmak zorunda kaldığı durumlar az değildir. Aşağıdaki beyitler, sözü edilen durumları örneklemektedir:

İlâhî görmesin ekdâr *gününü* du-' âlemde
Hulûş üzre benim de hâtırıma bu du' â geldi K10/ 33

Emdir piyâle-i lebiñi meşrebim budur
Dönsün bize o câm-ı kerem maḫlabım budur G248/ 1

Dil seyr-i ebruvān ile meh-pāresin öper Gördü hilālî iki kaşî arasın öper	G249/ 1
Pîr-i ‘uşşâk-ı kemān-kaç ile dem-sāz olıcağ İki tellî gibi kıl tâze düzen /kide bir	G100/ 8
Nâf-ı sîm-endāmı gül <i>gibi</i> açıldı ey şabâ Bu şikâf-ı pîrehen <i>mi</i> gerdiş-i dâmen midir	G102/ 3
Çıkmadı nağş-ı dehânı nokta-i mevhümedir Hâtem-i la‘ <i>li</i> aransa sırr-ı ihfâ gösterir	G126/ 3
Ne alır nağd-i niyâzı <i>ne</i> eder bir pâre nâz Yalvarıp yatmasın ol meh-pâreye sîmyâ bilir	G163/3
Cânân ile mâ-beynimizi hiç aramazsın Ey âh eşeriñ yok hele <i>işe</i> yaramazsın	Mt59
Güllerin çide edip Nâfîz riyâz-ı sîneden Dest-i küstâh-ı dilim nağş-ı bahâr eyler demez	G322/ 5
Eder bî-gânelerle nûş-ı mey vaqt-ı zamân bilmez O ser-mest-ı sitem bezm-âşinâdır el-amân bilmez	G312/ 1
Şafâ-yı hande-cüyân zâr [ü] giryân olmağa degmez Gurûr-ı devlet-ı dünyâ peşimân olmağa degmez	G296/ 1
Hilâl etdi beni cevr [ü] sitemle sevdiğim bilmez Eyâ ol mihr-i hercâyî yemîn etsem inanmaz mı	G668/ 2
Neş’e-i bâğ-ı ruhuñla gül-‘izâr eyler misin Ey gül-i ter cilve-i zevk <i>ü</i> bahâr eyler misin	G541/ 1

İmâle bir aruz hatası sayılmakla birlikte bu hatanın beyitteki anlamı güçlendirmek ve şiirin âhengini arttırmak için kullanıldığı da görülür (İpekten 2007: 149). Nâfîz’in kimi beyitlerinde, özellikle izafet kesrelerinde yaptığı imâlelerin şiirin ses gücünü arttırdığı görülmektedir:

↑ ↑ ↑

Ğubâr-ı mağdemiñ çeşm-i dile kuhl-i Şifâhândır
Gel ey nûr-ı başar göz sevmemiz ‘ayniyle ihsândır G114/ 1

Alt ve üst mısradaki aynı yerde, paralel şekilde imâle yapıldığında ise, beyitte katmerleşmiş ses tekrarı ve âheng ortaya çıkmaktadır (Saraç 2007: 214). Elbette bu

durum, usta bir şairin elinde beklenen etkiyi gösterecektir. Nâfiz'in şiirlerinde paralel imâlelerin yarattığı âhenge fazla rastlanmaz. Aşağıdaki beyitte, her iki mısradaki "bu" sözcüklerinde imâle yapılmıştır:

Bu nağmeye bu şive-i güftâra söz olmaz
Bu nuḡka bu āġāze-i iş'âra söz olmaz G327/ 1

3. 2. 2. 1. 3. Med Kusurları ve Âheng Ögesi olarak Medler

Aruz ölçüsünün özelliklerinden biri olan med, aruz kusuru sayılmadığı gibi, çoğunlukla âhenk arttırıcı bir unsur olarak kullanılmıştır. Kemal Sılay, "med"i aruz vezninin müziğini yaratan fonetik kullanımların en önemlisi olarak görür ve şöyle der:

Zihaf, vasl, imale, kasr, sekt-i melih vb. ögelerle birlikte, aruzun varlığını ortaya çıkaran med, divan şair ve yazarları tarafından her fırsatta kullanılmaya çalışılmış, en önemli müzikal unsurlardan biridir. Şiirde ve düzyazıda sese, armoniye önem veren divan edebiyatı ustaları, iki kapalı hece arasına bir açık hece ilave edilmesi gerektiğinde (belki de bu zorunluluğu müzikalite uğruna bilinçli bir biçimde yaratarak) medli kelimelere başvurmuşlardır (Sılay 1999: 450).

Nâfiz'in şiirlerinde, med ile ilgili çeşitli durumlarla karşılaşılır. Bunlardan biri, bir ünlü harften sonra sonu ünsüzle biten Türkçe kelimelerde med yapılmasıdır. Yekta Saraç, bu tür medlerin olumlu değerlendirilebilmesi için âhenge katkı sağlaması ve anlamla bağlantılı olması gerektiğini söyler. Yalnızca vezin gereği yapılmışsa aruz kusuru sayılır (Saraç 2007: 212). Nâfiz'in şiirlerinde özellikle "al" ve "altun" sözcüklerinde bu tür medlere sık rastlanır. Aşağıdaki beyitlerde, tefilenin sonuna rastlayan "altun" ve "al" sözcüklerinde yapılan medlerin vurgu sağlayarak âhenge katkı sağladığı söylenebilir:

Yaraşmış al/ ruḡsâr üzre zülf-i müşk-sâ ṭop ṭop
 Dökülmüş âteş-i pür-sûza 'anber güyyâ ṭop ṭop G20/ 1

İşin altun/ etmek ister isen sūḡ-ı vuşlatda
 Ya al ḡo sine-i simîne yâḡud 'âlem-i nâf et G47/ 2

Nâfiz işim altun/dur iksîr-i nazarla
 'Ayniyle o simîn-ten-i simyâda nihânız G302/ 5

Aşağıdaki örnekte, “allar giymiş” söz öbeği redif olarak kullanılmış ve tüm gazelde “al” sözcüğünde med yapılmıştır. Tefilenin sonuna gelen ve redif olarak tekrarlanan bu med de gazele bir âhenk katmaktadır:

Gelir seyr-i kenâr-ı bâğa dil-ber al/lar giymiş
Görüp ol nev-nihâl-i nâzı güller al/lar giymiş

Pey-â-pey pertev-i şahbâ ço bezmi lâle-gün etsin
Yine la' l-i lebiñ şevķine sâgar al/lar giymiş

G367/ 1-2

Şu beyitte ise, ilk mısradaki “al” kelimesinde yapılan med, ikinci mısradaki “visâl” ile paralellik arz etmektedir:

Şabâ ile haber-i verd-i *al* gelmedi mi
Hezâr-ı h̄âhişe bûy-ı vişâl gelmedi mi

G641/ 1

Dîvân'daki bir murabbadan alınan aşağıdaki mısradaki “al al” ikilemesinin ilkinde yapılan med de dizinin vurgusuna katkı sağlamıştır:

Göz süzölmüş *al* al olmuş kızarmış mül gibi

Mus20/ II-1

Aşağıdaki beyitte “ahşam” sözcüğünde yapılan med, vurguyu üzerine çekerek müzikalite yaratmıştır:

Ziyâ'-ı nûr-ı şubh-endişesinden dest-şû ol kim
Bu faşla mâ-şaşal târîkî-i *ahşam* kalmıştır

G276/ 3

Ancak Nâfiz, vezin zorunluluğuyla da Türkçe sözcüklerde med yapmıştır. Şiire bir katkısı olmadığı için bu medler vezin kusuru kabul edilebilir. Aşağıdaki beyitler bu duruma örneklemektedir:

Ben seyr-i gerdeniñde lebiñle ağız birim
Sen de *Bogaz* zevķine tenhâ gider misin

G516/ 2

Açılsa gönçe dil biraz gülseñ gülşen oldukça
Ötetursa bu esrâr ile bülbül gül şen oldukça

G577/1

İçinde uzun ünlü bulunan ve sonu “nun” harfi ile biten sözcüklerde med yapılmaması kural ise de pek çok Divan şairi bu kuralın dışına çıkmıştır. Nâfiz, şiirlerinde bu kurala uymaya gayret etmiş; ancak çoğu kez vezin gereği med yapmak zorunda kalmıştır. Aşağıdaki beyitler bu duruma örnek verilebilir:

Mehd-i āgūş-ı recā gehvāre-i endām ola Tıfl-ı nevdır hāleye cānān ırma çek çevir	G90/ 3
Hezārān tünd-bād-ı şīven-i hicrān serd etdi Ruḥ-ı vuşlat-nümāy-ı gülde hīç reng-i ḥayā kıalmaz	G306/ 4
Çeşm-i Leylāsın görür ‘ayn-ı gāzāl-i nāleden Dil ‘aceb Mecnūndur dīvāneden dīvānedir	G375/ 4
Bu dil-i maḥzūnumuz memnūndur nevrūzda Pāy-būsuñla şeref-maḥrūndur nevrūzda	G567/ 1

3. 2. 2. 1. 4. Zihaf

Zihaf, imâlenin tersine, uzun okunması gereken hecelerin vezin gereği kısa okunmasıdır. Arapça ve Farsça kelimelerde yapılan zihaf, kelimenin aslını ve alışılmış âhengini bozduğu, kulağa hoş gelmediği için imâleye göre daha büyük bir kusur sayılmıştır (İpekten 2007: 156).

Uzun ünlünün vezin gereği kısa okunduğu zihaf türü, metnin edebî değerini düşürür. Nâfiz, şiirlerinde az da olsa bu tür zihaf yapmıştır:

Şem‘-i ḥüsnü murğ-ı âteş-bāl ile olmuş cenāḥ Pür-şerer-i per vāne pür-sūzu bī-pervā bilir	K9/ 39
Gül-geşt ise maḥşūduñ eger serv-i çemān-veş Gel mihri bānım erdi ḥazān vaḳt-i çemen geç	G60/ 4
Cenāb-ı kibriyānıñ luḫfudur dünyā vü mā-fihā Du-‘ālem-i nāsa nūr-ı vücūd-ı pāk[ı] ḥüccetdir	G280/ 2
Geçmez [mi] naḳd-i eşkimiz el-kışşa bir pūla Bilmem ḳumāş-ı vaşlıñ efendim bahāsı ne	G591/ 6

Dirîgâ geçmedi yalvarma Nâfîz bir <i>pûla</i> eşkiñ Bu şeb hiç naqd-i hâtır şaymaz ol meh-pâre besbelli	G636/ 5
Ruḥuñ ey şâh-1 gül gülgül olur şeft-â/û verdikce Hezârîñ dâğ dâğ-1 gayret olmuş bunu gördükce	Mt100

Med yapılması gereken yerlerde med yapmamak ise yukarıdaki kadar büyük bir kusur sayılmaz. Nâfîz'in şiirlerinde bu zihafalara sık rastlanır:

Bu ihsân-1 mükerrer 'ıtr-1 şâhîden nişân geldi Dil-i nâ-kâma büy-1 dehen-i gül-berg'atâ geldi	K10/ 2
Ârzû-yı hâm hiç şabır olur mu 'âşıkâ Mîve-i hüsne mahalsiz <i>dest-dirâz</i> etmek de güç	G59/ 4
<i>Zamîr</i> -güşây-1 dil-i 'âşıkâ olup mir'ât Şükûk-1 'âlemi ihlâş imtiḥân eyler	G259/ 4
Kıyamaz bakmağa taş <i>vîr</i> ruḥ-1 pür-âteşine Anı çeşm-i dil ü cân bulsa gözünden şakınır	G270/ 2
<i>Sîm</i> -hâne midir sînesi âyîne mi bilmem Gencinemiz inşâf ile bir pâre açılmaz	G335/ 5

Kelime sonlarında “ye” ve “vav” seslerinin kısa okunması, “hîç” gibi çok kullanılan kelimelerde yapılan zihaf lar ve sonunda nisbet ye'si bulunduran kelimelerin terkibe girdiğinde sondaki nisbet ye'lerinin kısa okunması ile yapılan zihaf lar bir dereceye kadar tabii görülür (Saraç 2007: 216). Nâfîz de şiirlerinde çoğunlukla sözü edilen bu durumlarda zihaf yapmıştır. En sık zihaf yaptığı sözcükler “hîç, hercâyî, keştî, nihânî, perî, sâkî, tûtî, vâdî” dir:

Başladı kalyon semâ'a devre geldi çekdire Keş <i>tî</i> -i Nûḥu getirdi gerdişe kasr-1 semâ	K1/ 14
Yıkdı o yâri neş'e-i bîdâr şubḥa dek Süzdürdü vaḥ <i>şî</i> çeşmini ḥ'âb-1 şarâb-1 nâb	G32/ 3
Bir gece da'vet et o perîyi nihânî <i>ḳoc</i> Al dâ'ire-i hâleye mâh-1 cihânı <i>ḳoc</i>	G68/ 1
O gazâlâne bakış vâ <i>dî</i> -i ḥaşmet gözedir Bâz-1 nezzâresi murğ-1 dile zaḥmet gözedir	G133/ 1

Bu ne keyfîyyet-i dildir buña hayrânım ben Gönçem esrâr-ı gubâr-ı hañnı bengî sever	G150/ 3
İstanbul Bağdâdî kebüter-nigeh uymaz Tûtî gibi söylerse de dil-h'âh degildir	G175/ 3
Olursa 'âzim-i da' vet nihânî dâ'ireye Geline ol perîyi gizli bir kenâra atar	G238/ 2
Her kıanda bulsa 'âşık[a] vermez amân zamân Şağın o hûnî gânze bu demlerde kıan içer	G277/ 4
Ol mest-i recâ hîç dil-i pür-cûşa dayanmaz Câm-ı nigehe minnet-i ser-hoşa dayanmaz	G293/ 1
Vaqt-i fırsat Nâfizâ şarf eyle biñ naqd-i niyâz Luţf-ı vaşl-ı yâre hîç sedd olmasın ihmâlimiz	G307/ 6
Ol tûtî-i şîrîn-sühanım kılsa tekellüm Hiç kıand-i kelâm-ı şeker-âşâra söz olmaz	G327/ 3
Eder mi hîç şafâ-yı câme-h'âbı yâd ey Nâfiz Geçen 'âlemleri hercâyîdir sultânımız añmaz	G338/ 5
Kand-güftârın işit sem'-i lisân-ı hâl ile Söz yok ol şîrîn-kelâma tûtî-i güyâ imiş	G362/ 1
Büy-ı 'ıtr-ı şâhî ol gül-çehreye olsun 'arağ Reng-i nağş-ı nâz işlensin mücessem dest-mâl	G472/ 2
Mecnûn gibi mir'ât-ı cefâsına düşersin Da' vetle varıp ol perî-rû ile görüşme	G565/ 4
Bize eyler mi hilâliyle işâret âyâ Şehrîlik eyleye mi ol meh-i tâbân bu gece	G600/ 2

3. 2. 2. 1. 5. Vezin Gereği Ses Türemesi

Nâfiz'in şiirlerinde, vezin gereği bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin Türkçe söyleyişe uygun okutulmasına sık rastlanır. Aşağıdaki beyitlerde “ilm, hükm, satr, bezm, şükr, meyl, zülf, fehm” sözcüklerinin “ilim, hüküm, satır, bezim, şükür, meyil, zülûf, fehim” şeklinde okunduğu görülmektedir:

Şalâh-ı zühed [ü] taqvâ-yı ‘ <i>ilimde</i> cümleden a‘ lem <i>Fazıl</i> da nuţkudur müşkil-güşây-ı nüşâ-i ma‘ nâ	K4/ 18
Aristo-hikmet Eflâtün-ţabî‘ at Bû ‘ Ali-fiţnat <i>Hükümde</i> Fâryâbî-ma‘ rifet diĸĸatde bî-hem-tâ	K4/ 20
Kâğız-ı lutfuñ ede tavşiyye eţrâfa bizi Bir <i>saţır</i> mektüb-ı iĸşâniñ kıla himmet baña	K7/ 75
Ol sîm-beden mest-i recâ görse <i>bezimde</i> Altun alır ‘ aĸlın gece ĸuruşa dayanmaz	G293/ 3
Feyz-i ĸaĸ ile çarĸ-ı kemâl üzre <i>şükür</i> kim Mihr-i hüneriz çeşm-i şeb-âsâda nihânız	G302/ 4
ĸâr-ı aĸyâra neden bu rûzgâr ile <i>meyil</i> Ey nihâl-i verd-i hercâyî hele hoşimdi hoş	G384/ 4
Şâne eyler çâĸ çâĸ olmuş <i>zülûfle</i> keşmekeş Yine bir tel kırmışa beñzer ki çıĸmaz aradan	G533/ 4
<i>Fehim</i> kılsın şehensâh-ı diyâr-ı ‘ işveler zîrâ ĸarâb-ı mülk-i hüsn eyler ĸazenle âh [ü] vâ-veylâ	Mt2

Aşağıdaki beyitlerde ise, redif olan “feyz”, “lutf” ve redifi oluşturan öğelerden biri olan “zabt” sözcükleri, gazelin tamamında Türkçeleşmiş halleriyle kullanılmıştır:

Çeşm-i nâ-binâ-yı ĸalbi kıldı envâr-ı <i>feyiz</i> Ol tecellî-i keremden oldu ebşâr-ı <i>feyiz</i>	G408/ 1
‘ Âşıkıñ ol şem‘ -i ruĸ efgânını eyler <i>zabıt</i> Hem-çü per[v]âne dil-i nâlânını eyler <i>zabıt</i>	G417/ 1
Almadı câm-ı lebiñden sâĸî-i şahbâ <i>luţuf</i> Görmedi zevĸ-i ĸadeĸden rind-i mest-ârâ <i>luţuf</i>	G441/ 1

3. 2. 2. 1. 6. Vezin Gereği Hece Düşmesi

Divan şiirinin yanı sıra Halk şiirinde de görülen ve bir vezin kusuru sayılmayan hece düşmelerine Nâfiz'in şiirlerinde sık rastlanmaktadır:

Şâhid-i hüsnüñü tavşif için ey 'allāme Bir ğazel meşş edelim <i>k'ola</i> ma'ānī-meşşün	K13/ 26
Ħamdü li'llāh bu zamān emn ü amān üzre cihān Olsa āhūlara hem-cilve <i>n'ola</i> şir-i jiyān	M1/ 71
Yed-i teb tutdu dāmān ü giribānım benim cānā <i>N'ola</i> ditrer tırursa ħavf ile cān ü tenim cānā	G11/ 1
Teb-i ğamdan <i>n'ola</i> Nāfiz gibi ğam çekmesek tırsağ Ħakīm-i muṭlağ [ü] feyyāz-ı 'ālem me'menim cānā	G11/ 5
Nihān etme <i>kimiñçündür</i> bu eşk-i dem-be-dem bildik Gözüm nūru ne şaklarsıñ duyuldu mācerālar hep	G27/ 2
Mühr-i mihriñle ser-ā-pā dilimiz nağş-ı nigīn Olsa sīnem <i>n'ola</i> sultānıma Nāfiz kāğız	G87/ 5
Būs-ı lebiñiñ ey perī zevķin <i>n'ola</i> añağ Ādem olur elbetde şafādan mütelezziz	G88/ 2
Dil-i şad-pāresin hep dest-i küstāğ-ı recā kılmış <i>Aniñçün</i> şāne müy-ı zülf-i piçānına girmiştir	G174/ 3
Bir vech ile yoğ ol perī-ruhsār ile ülfet <i>K'o</i> dā'ire-i da'vet-i tenhāda şihābiz	G298/ 2
Aldanır reng-i hevā-yı bāğa yoğ fikr-i ħazān Büy-ı <i>gül'çün</i> nāle vü feryād-ı bülbül bu nedir	G241/ 4
Yā Resūlu'llāh bu mücrim ümmete sensin şefi' <i>Ħürmetiñçün</i> 'afv eder rüz-ı cezā Rabbü'l-ġafūr	G279/ 3
<i>Seniñçün</i> ħalk olundu cümle eşyā yā Resūlu'llāh Du-'ālem ħalkına zāt-ı şerifiñ mağz-ı devletdir	G280/ 4
Hemīşe gördüğüm cevr [ü] ezādır ol cefākārdan <i>Aniñçün</i> dilde Nāfiz āh [ü] feryād ü figān artar	G282/ 5
Dāmeniñden ey gül-i hercāyī el çeksek <i>n'ola</i> Vağt-i vuşlat bir mağal olmaz ki ağıyar olmadı	G653/ 2

Aşağıda ilk dörtlüğü verilen murabbada ise, “nic’olur” sözü, nakaratın bir parçası olarak diğer dörtlüklerin son mısralarında da tekrarlanmıştır:

Kerem me ’mül ederken cevri ni artırdı gitdikce
Nic’olur hâlimiz ol merhametsiz böyle kalırsa
 O istiğnâya çekdi yalvarıp biz minnet etdikce
Nic’olur hâlimiz ol merhametsiz böyle kalırsa Mus7/ I

Yukarıda sözü edilen ve bir kısmı usta şairin elinde âheng unsuruna dönüşebilen aruz kusurlarına birçok Divan şairi gibi Nâfiz’de de rastlanmaktadır. Ancak, şairin aruz veznini başarılı bir şekilde kullandığı beyitleri de vardır. Üstelik Türkçeyi aruza uydurma konusunda kimi şiiirlerinde başarılı olmuştur. Aşağıdaki beyitler bu düşünceleri ispat edebilecek niteliktedir:

Geçmem diyü luğf eyle yemîn etme bu yoldan
 Allâhı severseñ güzelim gel buradan geç G60/ 2

Zevk-i būs-ı cām-ı la’ linden geçilmez Nâfizâ
 Vaqt-i güldür dil ne sâğardan ne dil-berden geçer G121/ 5

Südde-i vuşlatını şanma şifâ-hâne-i ‘ aşk
 Bâb-ı hicrindeki derbânları hep derde çeker G145/ 3

Otuz bir eyledi bayram günüyle rûze-i gam
 Şafâ-yı ‘ id-i vişâliz hilâle muntazırız G314/ 2

Kişver-i gülzârı ber-bâd eyledi ceş-i hazân
 Gel yetiş ey şâh-ı gül bülbüllerin feryâdına G553/ 2

Beni gözden çıkardıñ şol kadar ey çeşm-i hûn-h’ârım
 Ki senden yılda bir görmem nigâh-ı âşinâ şimdi G666/ 2

3. 2. 2. 2. Kafiye

Kafiye, en az iki dize sonunda, anlamca farklı, sesçe benzer iki sözcük arasındaki ses benzerliğidir (Dilçin 2000: 59). Dünya şiirinde de yaygın olarak görülen kafiye, uzun yıllar şiirin vazgeçilmez bir ögesi kabul edilmiştir. Ölçüsüz, uyaksız anlatım biçimleri şiir sayılmamış, bu nedenle bazen ölçülü ve kafiyeli sözcüklerin sıralanması şiir

sanılmıştır. Kafiye odaklanan kimi şairler de zorlandıklarında anlam bakımından konuya uzak sözcüklere başvurmak durumunda kalmışlardır (Aksan 2005: 190).

Orhan Okay, şiirde tekrara dayalı âhengi ortaya çıkaran kafiye için şunları söyler:

Tıpkı müzikte, seslerin belli aralıklarla tekrarlanması gibi, kafiye de belli aralıklarla bir sesin tekrarıdır. (...) İster aruz, ister hece, hattâ bir dereceye kadar serbest vezin, ses unsuru olan kafiye önceden hesap edilmiş yahud o şiir için şairin hesap ettiği aralıklarla kulağımıza veya zihin kulağımıza getirir. İşte şiirin musiki ile ilgisi burada başlar. (Okay 1998: 36)

Tüm klâsik edebiyatlarda olduğu gibi, Divan edebiyatında da şairler geleneğin belirlediği estetik kurallara sıkı sıkıya bağlıdırlar. Bu gelenekte, kafiye daha çok göze hitap eder. Bu nedenle Divan şairleri bazen Türkçe kelimelere getirilen eklerle, birbiriyle kafiyeli olması mümkün olmayan ancak benzer sesleri içeren kelimelerle kafiye yapmışlardır (Macit 2005: 78).

Nâfîz'in şiirlerindeki kafiye kullanımına bakıldığında, şairin bu âheng ögesini gelenek doğrultusunda kullandığı görülür. Divan şairlerinde görülen kafiye kusurlarına onun şiirlerinde de rastlanır.

Nâfîz, Türkçe kelimelerle kafiye yapmaya özel bir çaba göstermiştir. *Dîvân*'da tamamı Türkçe sözcüklerle kafiyelenmiş gazellere rastlanmaktadır. Örneğin, aşağıdaki gazelde ilk mısradaki "bâğ" sözcüğü hariç kafiye Türkçe kelimelerle yapılmıştır:

Gül-i ruhuñ gibi seyr-i şafâ-yı bâğ olmaz
İki gözüm bu meşeldir göze *yasâğ* olmaz

Yem-i hayâle alırsa o mâhı keştî-i dil
Dönüp cüdâ da düşerse yine *ırag* olmaz

Hayât-bağş-ı lebiñ emdigin görürse rakîb
Helâk-ı reşk eger olmazsa dağı *şag* olmaz

Müdâm bezm-i maḥabbetde el çeker sâğar
Niçün yedimde benim bir tolu *ayag* olmaz

Diken o gonçeyi çide eder iken Nâfiz
Niçün bu nergis [ü] gül aña göz *ķulaĝ* olmaz G310

Aşağıdaki gazelde de kafiye'nin tamamının Türkçe sözcüklerle yapıldığı görülmektedir:

Bize cevr eylemekden bilmem ol zālīm uşanmaz mı
‘Aceb ķan içmeden hūnī gözū bir laħza ķanmaz mı

Hilāl etdi beni cevr [ü] sitemle sevdiğim bilmez
Eyā ol mihr-i hercāyī yemīn etsem inanmaz mı

Hezārān var iken şūrīdesi bāĝ-ı temennāda
O gül-ķehre beni de bülbul-i hicrānı şanmaz mı

Raķībe böyle pey-der-pey nedir bu luṭfuña bā’ iş
Amān söyle efendim cevriñe aşlā dayanmaz mı

Teĝāfülle raķīb-i kāfiri öldür bakıp durma
O hūb-ālūde cellād-ı nigāhıñ hīç uyanmaz mı

O nāzūk penbe ten bu āh-ı āteş-zādım oldukça
Beni nār-ı firāķı yaķdı Nâfiz o da yanmaz mı G668

Yukarıda sözü edilen gazeller dışında, *Divân*'da yer alan 270, 329, 457, 459, 565, 622 ve 675. gazellerde de kafiye, Türkçe sözcüklerden seçilmiştir.

Divân'daki gazel ve kasidelerde kullanılan kafiye'lere yakından bakıldığında, Nâfiz'in çoğunlukla bir uzun ünlü ve bir ünsüzden oluşan kafiye-i müreddefe kullandığı görülür. 16 kaside ve 683 gazelin 336'sında bu kafiye türü kullanılmıştır (% 48). En çok kullanılan revî harfleri ise ن (nun), ر (re), م (mim) ve ب (be)'dir. [“ān” (96 gazel, 1 kaside), “ār” (86 gazel, 1 kaside), “-ām” (18 gazel), āb (17 gazel)...]

Gösterdi naķş-ı būķalemūn hūāce-i bahār
Verdi nevāda bülbulū ‘uşşāķ ile ķarār G149/ 1

Piş-i neẗāreden o civāmın gelir geķer
Evc-i felekde mihr-i ciħāmın gelir geķer G254/ 1

Dilā ‘ālemde şanma bāde-i gül-fām ķalmışdır
Bu ‘aşra bāde-i gül-fāmdan bir nām ķalmışdır G276/ 1

Şafā-yı dil ola şirīn hiṭāba muḥtācız
Biraz lebiñ ĝorelim la‘l-i nāba muḥtācız G315/ 1

Nâfiz, gazel ve kasidelerinde, sadece revî harfinin tekrarı ile oluşan mücerred kafiyele de yer vermiştir. Mücerred kafiyelede revî harfi olarak en çok ۱ (elif), ۲ (re) ve ۳ (te) tercih edilmiştir. [“-ā” (9 kaside, 98 gazel), “-er” (1 kaside, 49 gazel), “-et” (1 kaside, 20 gazel), “-ül” (13 gazel), “-em” (10 gazel)...]

Verā-yı cām-ı revzenden gören ol mehveşi tenhā Mücessem bir perî-taşvîr der âyîne de gūyā	G3/ 1
Semeni reng-i ruhu naqş-ı reg-i gūl mü eder Gül-i taşvîr lebi çehçeh-i bülbül mü eder	G213/ 1
Şemîm-i kākülü bād-ı şeh̄er midir bu nedir Hevā-yı sünbül-i Çini eş̄er midir bu nedir	G240/ 1
O mihr-i maşrık-ı tal‘ at bugün bir şem‘ -i mehveşdir Şaķın ruhsār pertev-süz-ı dildir maḥz-ı âteşdir	G271/ 1
Her çehre-nümā sāğar-ı mey cām-ı Cem olmaz Her âyine mir ‘ât-ı Sikender-ḥaşem olmaz	G308/ 1

Nâfiz’in gazellerinde mukayyed kafiyele çok az rastlanır:

Kebg-i dil şehbāz-ı hicriñ pençesin kıldı şikest Şardı burdu şâhin-i vaşlı edince zir-dest	G48/ 1
Dil-i ‘ uşşāk nevā-sāz olup âhengi sever Mutribe ‘ aşık olur nağme-zenān çengi sever	G150/ 1
‘ Uşşāk-ı bî-nevā gibi âhengi sevmişiz Raķķāş-ı nağme-sāza uyup çengi sevmişiz	G343/ 1

Gazellerde, üç sesin benzeşmesinden oluşan zengin kafiye de yer alır. Bu tür kafiyenin en çok “-âne” seslerinin birlikteliğiyle oluştuğu görülür. “Mestâne, peymâne, vîrâne, şâne” sözcükleri bu gazellerde tekrarlanmıştır. Ancak cevvalê/ lâle, endîşe/ şîşe gibi farklı sözcüklerin kafiyesine de rastlanır:

Cām-ı la‘ liñ şun pey-ā-pey ḥātır-ı mestâne yap Bir qadehle sākiyā gel biñ yıķık vîrâne yap	G21/ 1
Zîb-i bezm olsa yine bir dil-ber-i mestâne şūḥ Elde şevķ-i sîneden raķşa gelir peymâne şūḥ	G78/ 1

Şabā gīsū-yı müşk-efşān-ı yāre şānelenmişdir Bu şān ile o şāne zīver-i kâşānelenmişdir	G95/ 1
Māh-ı mihr-āşāra hāle şu‘ le-i cevvēledir Rūy-ı luţfu bir gül-i taşvīre beñzer lāledir	G122/ 1
Ĥoy-gerde olsa şerm ile ol māh-pāremiz Derler göründü şimdi bu yüzden sitāremiz	G283/ 1
Nağd-i ĥātır şaymayan bir sīm-ten mekkāresiñ Kendini dirhem-be-dirhem şatıcı meh-pāresiñ	G460/ 1
Bize ġadr etme amān ġamze-i ġaddāreñ için Çekme ġaddāre-i çeşmiñ dil-i şad-pāreñ için	G506/ 1
Āb [ü] tāb-ı luţf yokdur dīde-i endīşede Bir gül-i taşvīrdir ‘ayn-ı derün-ı şīşede	G604/ 1
Leylī-i zūlfūñ dil-i Mecnūn olur dīvānesi Murġ-ı ‘aşkıñ mū-be-mū zencīr-i pādır lānesi	G629/ 1

Kafiyeyi daha çok göze hitap eden bir unsur olarak kabul eden Nâfiz, Türkçe sözcüklere getirilen eklerle birbiriyle kafiyeli olması mümkün olmayan ancak benzer sesleri içeren sözcükleri kafiye yapmıştır. Bu anlamda, Arapça ve Farsça sözcüklerle Türkçe sözcüklerin kafiyeli kullanımına sık rastlanır. Örneğin aşağıdaki gazelde, “dil-ber”, “şevk-âver”, “anber”, “hancer”, “sâgar” sözcükleriyle “söyler” ve “eyler” sözcüklerinin kafiye yapıldığı görülür:

Cilve-i būs-ı lebin ihsān eder dil-ber turur Neş’e-baḥş olmaġa ḡalbe cām-ı şevk-āver turur
Rūy-ı al üzre ‘arāḡ ḡāl ile tāze ter turur Bu ne ḡikmet nār-ı āb-ālūde bir ‘anber turur
Reh-ġüzārından şaḡın ol kīne-cū ḡūn-ḡārınıñ ḡūn-çekīde el-amān destinde bir hancer turur
Seyr et ol raḡḡāş Zūhre ḡūsn-i farḡ-ı şīveden Çarḡda sâ‘ atde bir devrinde nāz eyler turur
Cām-ı la‘ li va‘ dine turmaz döner ol mehveşiñ ‘Ahdine sâḡī teḡī peymāne gör sâġar turur

Ġamzeler ser-germ-i ‘ işve çeşm mest-i h̄`āb-ı nāz
Nāfize mihr [ü] vefā efsānesin *söyler* turur G223

Aşağıdaki beyitlerde ise, “pâre” ve “cilverkâr” sözcükleri, Türkçe “ara” ve “var” ile kafiyeleşmiştir:

Dil seyr-i ebruvān ile meh-pāresin öper
Gördü hilāli iki kaşı *arasın* öper G249/ 1

Levh[a]-i dilde nakş-ı ruḥuñ cilverkār idi
Her bir nigehe çeḥre-i ümmīd *var* idi G680/ 1

Dîvân'daki 439. gazelde “vefâ”, “mübtelâ”, “safâ”, “âşinâ” sözcükleriyle “saña” ve “baña” sözcükleri kafiye yapılmıştır. 493. gazelde ise, “amân”, “ayân”, “nihân” sözcükleriyle “yalan” ve “inan” sözcükleri kafiyeleşmiştir. Aşağıdaki gazelde de benzer şekilde “zî-şân”, “bârân”, “mey-efşân” ve “urbân” sözcükleriyle Türkçe “kan” sözcüğü kafiyeleşmiştir:

Şarşar-ı āhdan ol zülf-i perîşân dökülür
Rūzgār olsa vezān sünbül-i *zî-şân* dökülür

Şacı verdi ‘ arak-ı al-ı ruḥun zülf-i siyeh
Sūr-ı gülşende güle ebr ile *bārân* dökülür

Ķanı merdümlüğü ol ḥünî nigāhıñ her-dem
Ḥancer-i çeşm ucundan niçe biñ *kan* dökülür

Ra‘ şe-rîz olsa yed-i sākî-i neş’e yer yer
Meclis-i ‘ ayşda pür-cām-ı *mey-efşân* dökülür

Ḥāller ol ruḥ-ı al üzre cedelde şaf şaf
Nāfîzā gülşene şan ‘ asker-i ‘ *urbân* dökülür G206

Nāfîz’in revî harfinin kafiyeleşiminin son harfi olması kuralına uymadığı da görülür. Örneğin 136. gazelde “peymâne”, “mestâne”, “pervâne”, “dâne” sözcükleriyle yönelme eki almış “zî-şâna”, “Ummâna” sözcükleri kafiyeleşmiştir.

Nisbet î’si almış sözcüklerin, belirtme veya iyelik eki almış kelimelerle kafiye yapıldığı da görülür:

Şeb-reng-i zülfü naqş-ı bahârîñ nişânıdır
Kevkebli sünbül ile zemîn âsumânîdir

G144/ 1

3. 2. 2. 2. 1. Kafiye Kusurları

[1] İtâ

Şiirde kafiyenin aynı anlamda tekrarlanması demek olan itâ, *itâ-yı celî* ve *itâ-yı hafî* olarak ikiye ayrılır (Muallim Naci 2004: 83).

İtâ-yı celî ile kastedilen, kelime olarak aynı kafiyenin tekrarlanması ve ek tekrarlarıdır. Gazeldeki kafiye takrarları ve kasidede yedi beyit aradan daha az ara ile yapılan tekrarlar bu kusura girer (Saraç 2007: 274).

Nâfiz'in şiirlerinde itâ-yı celîye sık rastlanır. Divan şiirinde büyük kusur sayılan bu durumu Nâfiz'in pek çok gazelinde görmek mümkündür. Sık rastlanan kelime tekrarlarına aşağıdaki beyitler örnek verilebilir:

Âyâ kıılır mu zülfün o meh âfitâba hep
Şems-i felek düşer mi şehâb-ı *hicâba* hep

Evc-i gurûr-ı mihr-i cemâli medârıdır
Bir gün olur düşer o da nâr-ı *hicâba* hep

G31/ 1-4

***

Her bûsesine bir zer-i maḥbûb yapışdır
Zânûsuna raḳḳâşî seven *hâlî* yatırmaz

Ârâyiş-i bezm et anı Nâfiz gece tenhâ
Âġûşa perî-rûsunu dil *hâlî* yatırmaz

G301/ 2-6

***

Dil şâne gibi zülf-i perîşânîña düşmez
Şad-pâreñi çâk eyleyeseñ *şânîña düşmez*

Hiç bülbül-i dil görmedi bir bü-y-ı vefâñı
Ey gonçe-i nâzım bu seniñ *şânîña düşmez*

G326/ 1-3

Amān ey āteşin-refitār şem^ç -i encümen-ārā
Yanıp táb-ı ğam-ı ^ç aşkıñla *ahter* allar giymiş

Niyāz-ı Nāfize pür-āteş olmuş ol perī-peyker
Ruĥ-ı nārencisi mānend-i *ahter* allar giymiş G367/ 3-7

***

Biñ naĥd-i niyāz ile döküp dirhem-i eşki
Bir cāriye-i sīm-beden *dil-ber* alırsıñ

Bir gece felek vefk-i murād üzre dönerse
Āĝuşuña hāle gibi bir *dil-ber* alırsıñ G465/ 4-7

Kelime tekrarına göre daha az rastlanan ek tekrarlarına da şu beyitler örnek verilebilir:

Dem-be-dem sīr-āb-ı ĥışm-ı ğamze mevc-engiz olur
Tiĝ-i zehr-āb-ı teĝāfül cevher-i ĥün-*rız* olur

Nār-ı hicr-i ĥāl ile āh eylesem ey māh-rū
Rūza dek her bir kevākib arzā āteş-*rız* olur G179/ 1-2

Tekrarı *itâ-yı celî* gibi açık olmayan kafiye tekrarları, *itâ-yı hafî*’yi oluşturur. Aşağıdaki beyitlerde geçen “hün-âb”, “sīm-âb” ve “şâb-âb” sözcükleri bu kusura örnektir:

Bīm-i reng-i nişter-i ğamze düşüp kaçır-ı dile
Dem-be-dem her bir müje fevvāre-i ĥün-*âb* olur

Ğonçe-i la^ç liñ görüp düşmek hevāsıyla bu şeb
Jāle-veş nüh-āsumān bir kaçtre-i sīm-*âb* olur

Feyz-i feyyāz-ı ezel tevfiĥ ederse Nāfizā
Bāĝ-ı kāmıñ mīve-i nā-puĥtesi şād-*âb* olur G180/ 4-5-6

[2] İkfâ

Revi harfinin söyleyiş yakınlığı olan başka bir harfe dönüşmesi şeklinde tanımlanan (Saraç 2007: 274) ikfâya, Nâfiz’in şiiirlerinden şu örnekler verilebilir:

Çarĥ mihri vāsıta etdikce kırş-ı māha hep
Kāsesin deryūze nūr eyler idi her rüz ü şeb G36/ 1

Neş'e-bağış olduçca cām-ı *leb* şeb-i meh-tābda
Nüş-ı mey pey-der-pey olsun *hep* şeb-i meh-tābda G585/ 1

Nâfiz Dîvânı'nda yukarıda sözü edilen kafiye kusurları dışında, yazılışları benzer harfler içeren; ancak ses değeri zayıf kelimelerin de kafiye yapıldığı görülür. Şiirin âhengini olumsuz etkileyen bu zorlama kafiyelerden bazı örnekler aşağıya alınmıştır:

Sînemde cilâ buldu leb-i hancer-i *hasret*
Kâlbimde kavî oldu ser-i neşter-i *fürkat* G46/ 1

Āğüş-ı vaşlı *cilveger* etsek siziñle biz
Mânend-i hâle cām-ı *pür* etsek siziñle biz G341/ 1

Mir'ât-ı dili kılma şikeste *zarar* etme
'Aks-i ruḥ-ı ümmîde yüzüñden *keder* etme G598/ 1

Esrâr-güşâ gül gibi la' li *açılınca*
Leb-beste-i haclet görünür bülbüle *gonçe* Mt93

Saña gizli sözüm var hâtem-i la' liñ gibi *şakla*
Başlısın nām-ı bî-mihriñ dehân-ı ellere *düşme* Mt112

3. 2. 2. 3. Redif

Muallim Naci'nin "Mısrâların yahut beyitlerin sonlarında revî'den sonra aynen tekrarlanan bir veya birden ziyade şey" (Muallim Naci 2004: 76) diye tanımladığı redif, Divan şiirinde kafiyeyi tamamlayarak âhengi oluşturan unsurlardan biridir. Ömer Faruk Akün, redifin şiirdeki rolünü şöyle açıklar:

Redif, simetrik tekerrürü ile şiiri belirli bir kavram veya bir konu etrafında toplayan, bir atmosfer yaratan mihver olmuştur. Ustaca kullanıldığında şiiri bir atmosfer içine alır, onu bir dizi çağrışıma açar. (...) Çok defa şiirde belirli bir duygu ve düşünceye zemin hazırlayan redif ona "yek-âhenk" diye vasıflandırılan konu bütünlüğünü kazandırır. Hâkim olunmak yerine onun esareti altına girilip peşinden sürüklenildiğinde ise manzume her telden çalan bir mâna dağınıklığı içine girer (Akün 1994: 402).

Redifli şiirin kendine has bir güzelliği olduğunu belirten Muallim Naci, redifli güzel bir gazelin matlaı okunduğunda insanın, diğer beyitlerde redifin nasıl bir maharetle tekrar

edildiğini görmek için istek duyacağını belirtir. Redifsiz şiirde ise bu durum yaşanmaz. Onda yalnızca kafiye zevki vardır. Redifli şiir söylemek redifsiz şiir söylemekten daha kolaydır; çünkü mazmunları redif cezbeder. Şairin takip etmek istediği mazmun redife yahut redif mazmuna uymadığında ise söylenen gazel, redifin esareti altında tamamlanır ve belli mazmunları içeren bir şey ortaya çıkar (Muallim Naci 2004: 28). Görüldüğü gibi redif, usta şairin elinde şiirin âhengine ve konu bütünlüğüne katkı sağlarken, orta dereceli şairler için bir kurtarıcı olmuştur.

Nâfız, âhenk ögesi olarak redife önem vermiş ve şiirlerinin büyük çoğunluğunda redif kullanmıştır. 16 kasidenin 9'u redifsizdir. Redifsiz gazel oranı daha düşüktür. 683 gazelin yalnızca 54'ünde redif kullanılmamıştır. Bu durumda kasidelerde redif kullanma oranı % 43, gazelerde ise % 92'dir.

Dîvân'da kullanılan redifler çeşitlilik göstermektedir. Tek bir ekten oluşan redifler yanında birkaç sözcükten oluşan söz öbeği şeklinde redifler de bulunmaktadır. Nâfız'ın kullandığı redifler şu başlıklar altında toplanabilir:

Tek ekten oluşan redifler

Bahâr eyyâmıdır hengâm-ı teşrîf-i gülistândır Dem-i nevrûzdur ferhunde-faşl-ı verd-i handândır	K6/ 1
Nağd-i hâtır şaymayan bir sîm-ten mekkâresiñ Kendini dirhem-be-dirhem şatıcı meh-pâresiñ	G460/ 1
Göñül bir mâh-ı devriñ oldu ser-gerdân-ı hayrânı Ki 'aks-i hüsnü günde döndürür h'urşid-i raşşânı	G663/ 1

Birkaç ekten oluşan redifler

Dil[i] hayrân-ı pür-esrâr eden gönçe-dehânımdır Ğubâr-ı pâyı da 'ayniyle kuhl-i İşfahânımdır	G124/ 1
Gül-gün-ı cām-ı la' li mey-i erguvānlanır Gönçem bu tâb-ı neş'e ile kāmranlanır	G152/ 1
Hengâm-ı şeb o mâhı koyunca rızāsına Eyler harâm h'âbı du-çeşm-i gedāsına	G591/ 1

Tek sözcükten oluşan redifler

Sırr-ı kalbin herkesiñ bir kendü bir Mevlâ <i>bilir</i> Belki kendi hâlini fehm etmez ol dānâ <i>bilir</i>	K9/ 1
Tiğ-i çeşmiñle ne dem sine-i pür-ḥün <i>kesilir</i> Senden ey kanlı niğeh ‘aşık-ı maḥzūn <i>kesilir</i>	G142/ 1
Girān-güşān-ı mey-ḥāra naṣīhatlar eder <i>vā‘iz</i> Yeter verdi şafā-meşreblere cām-ı keder <i>vā‘iz</i>	G421/ 1

Bir ek ve bir sözcükten oluşan redifler

Dāğ-ı sīnem eyledim ol lāle-ruḥ cānāna ‘arż Maḥzar etdim hālimi kıldım yine sulṭāna ‘arż	G410/ 1
Eder Ferhād-ı dil taşvīr-i pür-Şīrīn-nümādan <i>ḥaz</i> Reh-i nehr-i miḥende naqş-ı ḥüsn eyler vefādan <i>ḥaz</i>	G419/ 1
Zaḥm-ı müje-i ğamze-i ğaddārı <i>unutma</i> Ey sine-güşā çarḥ-ı sitemkārı <i>unutma</i>	G607/ 1

Bir ek ve bir sözcük grubundan oluşan redifler

Ol kemān-ebrū dil-i ‘uryāna <i>hiç bakmaz geçer</i> Tīr-i çeşmi ḥātır-ı nālāna <i>hiç bakmaz geçer</i>	G146/ 1
O ḥūnī ğamze-i zālīm-nümāda <i>yoğ mudur inşāf</i> Bu dem ol tiğ-i bī-raḥm-ı cefāda <i>yoğ mudur inşāf</i>	G434/ 1
Çoğ bu şeb olmazsa ol māhı <i>göreydik azacığ</i> ‘Arż-ı ḥāle ol felek-cāhı <i>göreydik azacığ</i>	G452/ 1
Ey meh-ruḥānıñ aḥseni ‘ālemde <i>kim sevmez seni</i> Var mı seven dersen benı ‘ālemde <i>kim sevmez seni</i>	G667/ 1

İki sözcükten oluşan redifler

Yaraşmış al ruḥsār üzre zülf-i müşk-sā <i>top top</i> Dökülmüş ateş-i pür-sūza ‘anber güyyā <i>top top</i>	G20/ 1
Şafā-yı ḥande-cüyān zār [ü] giryān <i>olmağa degmez</i> Gürür-ı devlet-i dünyā peşimān <i>olmağa degmez</i>	G296/ 1

Ruḥda ḥaṭıyla zülf-i perīṣān *ṭaraf ṭaraf*
Gülrāra çıkdı sünbül [ü] reyḥān *ṭaraf ṭaraf* G436/ 1

Ek+ sözcük grubundan oluşan redifler

Bir dem miṣāl-i tır hevāyı *geçer misin*
Ey nevk-i ğamze sīne-güşāyı *geçer misin* G538/ 1

Bir şeb o perī sīne-i pür-şāfa *gelir mi*
Āyīne-i baḥtım ‘aceb inşāfa *gelir mi* G633/ 1

Sözcük grubundan oluşan redifler

Ol hilāl-ebrūmuz āyā *bir görünmez mi baña*
Ġurre-i şevķim hüveydā *bir görünmez mi baña* G13/ 1

Mest [ü] ser-keş yāre ‘arz-ı cāme-ḥ‘āb *etmek de güç*
Cānı sīḥ-i nār-ı fūrķatde kebāb *etmek de güç* G58/ 1

Bir gün olsun gül-‘izārīñ al al *olmaz mı hiç*
Āfītābım mihr-i ḥüsnünde kemāl *olmaz mı hiç* G66/ 1

Bu şeb ne cilveler *etdik benimle yār ikimiz*
Raķīb[i] pür-keder *etdik benimle yār ikimiz* G334/ 1

Būs-ı feminde var mı recā *hiç bilir misiñ*
Yokdur dehān-ı luṭfuña cā *hiç bilir misiñ* G467/ 1

Gül-geşt eder ol serv-i çemen *ben de olaydım*
Yanınca raķībān gibi şen *ben de olaydım* G486/ 1

Nâfiz’in seçtiği rediflerde iki özellik öne çıkmaktadır. İlki, kelime ve kelime grubu şeklindeki uzun rediflerin tercih edilmesidir. Redifli gazel ve kasidelerde, tek bir ekten oluşan redif sayısı çok azdır. Diğer yandan, kelime ve kelime grubu şeklindeki rediflerin sayıca çokluğu dikkat çekmektedir. Kullanılan rediflerin diğer özelliği ise, Türkçe sözcüklerden seçilmesidir. Divan şiirinin bir özelliği olan bu durumu, Ömer Faruk Akün şöyle açıklar:

Redifler çok defa divan şiirinin, Türkçe'nin ifade imkânlarını, söyleyiş hususiyetlerini denediği ve ana dilde kendisini bulduğu bir taraftır. Şiirlerin başka taraflarında rastlanmayan fiil çekimlerini, atmosfer yaratıcı zaman sigalarını, deyimler ve cümlecikleri sergileyen redifler, esas çoğunluğu ile Fars şiirinden tercüme ve nakil olmak bir tarafa, bilâkis orada mukabilleri veya benzerleri bulunmaması yönünden ayrıca orijinallik gösterir. (...) Redif, divan şiirinin yerli olduğu, başka deyişle yerliyi en iyi bulduğu bir cebhesidir. (Aktün 1994: 402)

Nâfiz de seçtiği rediflerle Divan şiirinin bu geleneğini devam ettirmiştir. *Dîvân*'da gazel ve kasidelerde redif olarak kullanılan Türkçe ek, sözcük ve sözcük grupları şu şekilde tablolaştırılabilir:

Ek redifler

-dır/ -dir/ -dur/ -dür	-sına/ -sine	-me	-ler
-ız	-yı	-dırdı	-ım/-im
-inden	-lenmiştir	-le	-ına/ -ine
-ince	-lenmiş	-ımı	-ını
-dı	-un	-lanır	-ımdan mıdır
-ı/-i /-ü	-ımdır/ -imidir	-lendirdiñ	-ından
-imiş	-sıñ/ -siñ	-lara	-larla
-dan/ -den	-ından	-ıñı	-dü
-lıdır	-ımdan	-a/ -e	-si
-miz	-sun	-da/ -de	

Sözcük redifler

baña	yap	alır	artar	suyundadır	çekmiştir	bilir
eder	et	kaldır	keser	okudur	kesilir	geç
bulur	tolaşır	gözedir	çeker	geldi	yapılır	verir
atar	döker	böyledir	olsa	gönder	okur	gösterir
eyler	olur	almazlar	ister	degildir	döker	yaraşır
var	dökülür	eder	getirir	yerindedir	söyleşir	geçer
öğredir	çalar	etdiler	turur	içer	urur	yeşillidir
budur	satar	görünür	vardır	tutar	dediler	çevirir
gösder	kalmışdır	artar	çekilmez	tutmaz	alırız	olmaz
turmaz	almaz	dükenmez	kalmaz	bilmez	gelmez	istememez
diñlemez	çekmez	aldırmaz	düşmez	geçmez	kalmamış	okurmuş
olurmuş	tutmuş	eylemiş	olmuş	almış	etmiş	geçmiş
verilmemiş	as	bulduk	aldık	bulmadık	yok	olmadık
alırısıñ	edersıñ	degil	ol	çekdim	eyledim	etdim
verelim	çıkardım	eyleyelim	güzelim	edemem	eden	sensin
olsun	çeksın	olmasın	olasın	ko	üzre	olmasa
düşdükce	eyle	oldukca	etme	ile	tuyulmasa	yine
basdı	döküldü	beni	oldu	etdi	basdırdı	bilinmedi
gibi	çıkdı	kodu	bozuldu	olmadı	okurdu	şimdi
sarılı	oldu	getirdi	kesildi	idi	mi	

Ek +sözcükten oluşan redifler

-dır baña/ -dür baña	-dır hep	-lar hep	-a hep
-in öp	-i hep	-i unutturdu	-yı tut
-i koc	-den kaçır	-i sever	-a bağlıdır
-a basar	-a çekdiler	-a yazmışlar	-a biner
-i yatırmaz	-a dönmüştür	-i uyar	-in bulur
-a diker	-ina girmişdir	-de midir	-a saymadılar
-ım basar	-a bildirmez	-a dayanmaz	-a atar
-in döker	-a sürer	-i var	-i tutar
-a yetişdir	-i döndür	-i vardır	-dan sor
-ım budur	-sin öper	-den geçer	-i besbellidir
-i güldür	-i neyler	-u neylerler	-dan tuyar
-sından bilir	-den çıkmışdır	-a çekdiler	-i görsünler
-ünden sıkılır	-a dayanmaz	-i yatırmaz	-dır demez
-niña düşmez	-i boz	-maga gelmez	-a açılmaz
-ımız aınmaz	-i sevmişiz	-i biliriz	-le çekiş
-a girmemiş	-a uyarmış	-a düş	-i tolaştırmış
-a söylemiş	-maz mı	-yı basdırmış	-i tutdurmuş
-e bağlanmış	-i bas	-a bas	-den ırak
-a bak	-a çık	-a dek	-i görüñ
-ım ol	-de ol	-a getirdim	-yı görelim
-a karışmam	-ñ için	-a düşmesin	-sın sen
-de görünen	-yı ko	-i gördükce	-i çevirme
-i unutmama	-i bulundu	-e döndü	-unutturdu
-a besbelli	-a çıkardı	-e kesimli	

İki sözcükten oluşan redifler

olmuş saña	oynar turur	eylemek ister	mü eder
olmaz saña	niçün eyler	seniñ midir	eylemek ister
söylerim saña	olmadan kaçır	öyle degildir	mi var
top top	bu nedir	yüz döndürür	keser döker
kat kat	başdan savar	eylemek güçdür	açar kapar
ikide bir	biliriz biz	olmaga degmez	ele girmez
gözümüzden gitmez	söyler söylemez	eyler demez	koynuñdan çıkar
etmege degmez	kılmış kılmamış	allar giymiş	elde bir
der imiş	kalmamış	beri bak	beri gel
ister gönül	gel gel	oldukca sen	çıkamaz mısın
gider misin	bilir misin	çok görmesin	eyler misin
demez misin	mıdır bize	yüz çevirmese	bu gece
mi ola	eyler seni	yok mu	olmaz mı
gelmedi mi	olmadı gitdi	kalsın mı	

Sözcük grubundan oluşan redifler

bir görünmez mi baña	etmek de güç	etsek siziñle biz
var mıdır sevmez seni	sen de bu vardır	ile bilmem ne söylüyor
mıdır bu nedir	ben de olaydım	

Ek +sözcük grubundan oluşan redifler

-ya gelir misin	-yı geçer misin	-ı gördüñ mü	-a baş egmez
-ı böyle geçer	-ım gelir geçer	-a yer kalmaz	-ı bilir mi
-da oldu bugün	-yı boş ko	-ı turma çek çevir	-a dek gideriz
-ı saña derim	-ı göreydik azacık	-ı açmaz kor	-ı görmek isteriz
-a gelir mi	-ı turma çek çevir	-ı unutduñ mu	
-a güç gelmiş	-ıma çık çık	-ya güç geldi	

Görüldüğü gibi Nâfiz, şiirlerinin büyük çoğunluğunda Türkçe ek, sözcük ve sözcük gruplarını redif olarak seçmiştir. Sözcük türü olarak bakıldığında, rediflerin genellikle fiiller ve onların çekimli hallerinden oluştuğu görülür. İstek ve emir kiplerinin yanı sıra soru edatı ile oluşturulmuş rediflere de rastlanır. Muhsin Macit, şiirde fiillerden türetilmiş rediflerin sık kullanımının “ritmik akışkanlığın” bir göstergesi olduğunu belirtir (Macit 2005: 84). *Dîvân*'da Arapça ve Farsça kelimelerin redif olarak seçildiği gazel sayısı azdır. 629 gazelin yalnızca 112'sinde redifler Arapça ve Farsça sözcüklerden oluşur. Bu redifler, “âşinâ”, “peydâ”, “âyine”, “revnak” gibi tek sözcükler olabildiği gibi, içinde Türkçe sözcükler bulunduran “gör hammâmda”, “olsa da mâni‘ degil”, “âlemde kim sevmez seni” gibi söz gruplarından da oluşabilmektedir.

Nâfiz'in kullandığı rediflerin bir kısmı Divan şiirinde kullanılan ortak rediflerdir. Mehmet Akkaya'nın çeşitli Divan şairlerinin gazellerini tarayarak ortaya çıkardığı ortak redifleri Nâfiz'in de kullandığı görülmektedir.¹⁹ Nazire geleneğinin olduğu Divan edebiyatında bu durum kaçınılmazdır.

Sonuç olarak, Nâfiz'in redifli şiir yazmayı tercih ettiği, şiirde âhengi oluşturmada rediflere büyük görev yüklediği, yer yer mısraın yarısını kaplayan uzun rediflerle şiirlerini oluşturduğu söylenebilir.

¹⁹ Mehmet Akkaya, “Dîvân Şâirlerinin Gazellerinde Harf Tercihleri ve Redif Hususu”, *İlmî Araştırmalar*, S. 3: 19-24, İstanbul 1996.

3. 2. 2. 4. Yinelemeler

Edebiyatta Dil Kullanımları adlı eserinde Ünsal Özünlü, yinelemelerin, yazınsal yapıtların, özellikle şiir türlerinin temel ögesi olduğunu, yazınsal yapıtlara bir estetik güzellik getirmek, çağrışımlar yaratmak ve kavramları pekiştirmek amacıyla kullanıldığını söyler. Deyişbilimde (Stylistics) yinelemeler dilbilimsel olarak, ses bilgisi, biçimbilgisi, sözdizim, anlambilim ve metin açılarından sınıflandırılmaktadır (Özünlü 2001: 115).

Divan edebiyatında şairler, şiirlerindeki âhengi arttırmak, vurgu yapmak ve anlamı pekiştirmek amacıyla yinelemelerden farklı boyutlarda yararlanmışlardır. Nâfiz de şiir dilinin bu inceliğinden yararlanmaya çalışmıştır. Deyişbilimin ayırdığı başlıklardan, Nâfiz'in şiirlerinde rastlanan yinelemeler şunlardır:

3. 2. 2. 4. 1. Sesbilgisel Yinelemeler

Şiirin müzik öğelerinden biri olan ses yinelemeleri, diğer yinelemeler gibi, sözleri ve metinleri hatırd tutabilme, kalıcılık sağlama ve oluşturduğu melodi ile okura zevk verme özelliğine sahiptir (Aksan 2005: 205). Divan şiirinde genellikle uyak ve rediflerin tekrarı ile sağlanan bu yineleme türü, mısra sonları dışında, dizenin tamamına hükmeden seslerle de oluşturulmaya çalışılır.

Şiirde bir veya birkaç mısradaki seslerin uyumu, bunların bir manaya göre bir araya gelmesi "armoni"yi oluşturur (Macit 2005: 63). Armoniye sağlayan ise aliterasyon ve asonanslardır. Aliterasyon, şiirde aynı ünsüzlerin tekrarlanmasıyla oluşur. Aynı ünlülerin âhenk oluşturmak amacıyla yinelenmesine ise "asonans" denir. Nâfiz, şiirlerinde âhengi sağlamak için aliterasyon ve asonanslardan yararlanmıştı. Aşağıdaki beyitlerde *h, k, m, p, s, ş* sesleri mısra ya da beyitte tekrarlanarak müzikalite yaratmıştır:

O kanlı yâre ey mecrûh kanda kaldı el şunmağ
Felekde dest-i Behrâmı o hûnî gamze hancerler G164/ 9

Muktezâ-yı bahtımızdır maṭla' -ı iḳbâlden
Bir meh-i nâ-mihribân çıkdı meh-i tâbânımız G288/ 2

Ey dil-i pervâne bî-pervâ bu sūz-ı âh ile Pây-ı şevk-i şu' le-i şem' -i ruḥ-i pür-tāba düş	G375/ 4
Ayağın öpmek ile pāye peydâ eyledik sākī O şāh-ı mülk-i istiḡnâ elinden i' tibār aldık	G445/ 3
Gāhī ḡam-ı ḡazān geḡī ḡār-ı dil-ḡırāş Var mı hezār-ı zār [ü] cefâ-keş şafâ-yı gül	G479/ 2
Ḳıyâmetler kopardı kâmetiñ başına ' uşşâkıñ ' Aceb âşüb-ı devrân fitne-i âḡir-zamânsın sen	G522/ 3
Gitdi ol ḡamzesi ḡün-ḡār dili kanlı sevip Ḳandadır ḡanda bu dem ḡanceri ḡanda ḡörünen	G536/ 4
Nâfiz saña ḡürî desin yoḡsa melek misin nesin Âyâ perî-rû sen nesin ' âlemde kim sevmez seni	G667/ 6

Aşağıdaki beyitlerde ise “â” sesinin tekrarının oluşturduğu âhenk hissedilmektedir:

Ol ḡazâl-i vahşet-ārâ çeşm-i rām olmaz saña Ḥalḡa-i Mecnûn-ı âhim şayda dām olmaz saña	G14/ 1
Şadâ-yı zülf-i düzen-sâzı bî-nevâya feraḡ Şabâ verir naḡam-ı perde-i hevâya feraḡ	G71/ 1

3. 2. 2. 4. 2. Biçimbirimsel Yinelemeler

Şiir dilinde çok kullanılan biçimbirimsel yinelemeler, bağlaç yinelemesi, önyineleme, ardyineleme, kıvrımlı yineleme, zıt yapıllı yineleme, ikizleme, ek yinelemesi gibi alt başlıklarda incelenmektedir (Özünü: 2001: 117-122). Nâfiz'in şiirlerinde sık rastlananları şunlardır:

[1] Önyinelemeler

Birbiri ardına gelen tümcelerin başındaki sözcük ya da söz gruplarının tekrarı ile yapılr (Özünlü 2001: 118). Özge Öztekin, önyinelemelerin, Divan şiirindeki “tekrir” sanatıyla aynı bağlamda değerlendirilebileceğini belirtir (Öztekin 2001: 27). Nâfiz'in murabbalarında ve gazellerinde bu tür yinelemelerden yararlandığı görülmektedir.

Aşağıdaki murabba bendinde “birisi” ve “çifte” sözcükleri mısra başında ve ortasında yinelenmiştir:

Birisi mümtâz-ı ‘âlem *birisi* gönçe-nihâl
Birisi serv-i hürâmân *birisi* bâğ-ı hayâl
Birisi zülf-i perîşân *birisi* ruhsâr-ı al
Çifte güller *çifte* sünbüllerle *çifte* lâleler

Mus50/ III

Aşağıdaki beyitlerde de “bu” sözcüğünün tekrarı dikkat çekmektedir:

Bu sürûru görmedi kable’l-vukû‘ bir çeşm-i şevk
Bu hulûş-ı pâdişâhîdir *bu* tevfiğ-i Hudâ

K1/ 51

Bu nağmeye *bu* şive-i güftâra söz olmaz
Bu nuğka *bu* âgâze-i iş‘âra söz olmaz

G327/ 1

Bu ‘âlemler *bu* demler *bu* güzellikler gider bir gün
 O mihr hasene mağrûr olmasın Nâfiz *bu* dünyâdır

G158/ 9

Nedir böyle edâlar *bu* tegâfüller *bu* evzâ‘lar
 Efendim *bu* fakîri zâr [ü] giryânı unutduñ mu

G665/ 3

Nâfiz’in gazelin tamamında önyinelemelerden yararlandığı da görülür. Aşağıdaki musammat gazelde şiirin melodik yapısı, redifin yanı sıra makta beyti dışındaki beyitlerde yer alan “ey” ve “bu” sözcüklerinin yinelenmesiyle sağlanmıştır:

Ey meh-ruhânîñ ahseni ‘âlemde kim sevmez seni
 Var mı seven derseñ beni ‘âlemde kim sevmez seni

Bu kâmet-i bâlâ ile *bu* cünbüş-i ra‘nâ ile
Bu hüsni müsteşnâ ile ‘âlemde kim sevmez seni

Ey şem‘-i nâz-ı bezmgâh pervâne saña mihr ü mâh
Ey mülk-i hüsne pâdişâh ‘âlemde kim sevmez seni

Bu kullevî destâr ile *bu* cübbe-i zer-târ ile
Bu çözmeli şelvâr ile ‘âlemde kim sevmez seni

Ey çeşm-i sürmedârimız *ey* merdüm-i ebşârimız
Ey yâr-i gül-ruhsârimız ‘âlemde kim sevmez seni

Nâfiz saña hürî desin yoğsa melek misin nesin
 Âyâ perî-rû sen nesin ‘âlemde kim sevmez seni

G667

Önyinelemelerin kullanıldığı bir diğer gazel örneği de aşağıya alınmıştır. Gazelde matla beytinden sonraki ikinci, üçüncü, dördüncü ve altıncı beyitlerin ilk mısralarında “nedir” sözcüğünün tekrarı ile oluşturulmaya çalışılan âhenk, beşinci beyitte “neden” sözcüğü ile bozulmuştur:

Bizimle etdiğın ol ‘ahd [ü] peymānı unutduñ mu
A kâfir merhametsiz yoğsa imānı unutduñ mu

Nedir bî-gāne bî-gāne bu vādiler bu cünbüşler
Ferāmüş eylediñ mi cān-ı nālānı unutduñ mu

Nedir böyle edālar bu teğāfüller bu evzā‘ lar
Efendim bu faķiri zār [ü] giryānı unutduñ mu

Nedir şimdi bu şāhib çıkmacıklar (?) ‘ahdiñ olmuşken
‘Aceb ey bî-ħakīkat niçe imānı unutduñ mu

Neden geldi bu hercāyilik etmek saña mihr-āsā
Eyā ey māh-rū mihr-i gedāyānı unutduñ mu

Nedir bu āşinālık etmemekler Nāfiz-i zāra
Kuluñ bî-çāreyi yā ehl-i ‘irfānı unutduñ mu

G665

Dīvān’da önyinelemelerle oluşturulmuş ilginç bir gazel de mevcuttur. Matla beytinde “bir sencileyin” ve “bir bencileyin” yinelemesini kullanan şair, daha sonraki beyitlerde “bir ben gibi” ve “bir sen gibi” önyinelemesi ile Halk şiirindeki “dedim-dedi” türü şiirleri çağrıştıran tarzda şiirini oluşturmuştur:

Bir sencileyin ğamzesi şehbāz ele girmez
Bir bencileyin murğ-ı nev-āğāz ele girmez

Bir ben gibi Mecnūn ğazāli bulunur mu
Bir sen gibi hiç Leyli-i mümtāz ele girmez

Bir ben gibi dāmen-keş-i ħidmet bulamazsıñ
Bir sen gibi hiç serv-i ser-efrāz ele girmez

Bir ben gibi pür-nağme nevāyi bulunur mu
Bir sen gibi sāzende düzen-bāz ele girmez

Bir ben gibi Nāfiz aña ‘āşık bulunur mu
Bir sen gibi ol ‘āşıķa hem-rāz ele girmez

G331

Aşağıdaki gazelde de “olur mu” önyinelemesiyle şiire âhenk katılmaya çalışılmıştır. Ancak matla beytinin ilk mısraında tekrarlanan bu kelime gurubu, ikinci ve üçüncü beyitlerde ikinci mısraya taşınmış, dördüncü beyitte hiç kullanılmamış, beşinci beyitte ise “olur” şeklini alarak istenen etkiyi yaratamamıştır:

Olur mu dil ham-ı gīsū-yı müşk-efşāneden fāriğ
O Kays-ı silsile-cünbān olmaz şāneden fāriğ

Ne rütbe olsa dāmen-keş o serv-i bāğ-ı istiğnā
Olur mu sāye-baḥş-ı neş'e-i mestāneden fāriğ

Çi sūd ey nāşih-ı būd [ü] ne-būd-ālūde-i maḫşūd
Olur mu mest-i cām-ı ‘aşk dil-i cānāneden fāriğ

Niçün ol şem‘-i ruḥla meşreb-i pervāneye dönmez
Hezār ey gonçe olmaz nāle-i dīvāneden fāriğ

Niyāz-ı gülşene tahrik eder ehl-i hevā Nāfiz
Olur erbāb-ı sevdā cilve-i kāşāneden fāriğG428

[2] Ardyinelemeler

Ardyinelemeler, mısraların sonundaki sözcüklerin ya da sözcük gruplarının tekrarıyla oluşur. Bu tekrarlar, ritmi sağlamanın yanında cümle sonundaki sözcüğün anlamını pekiştirmek ve vurgulamak için de yapılır (Özünü 2001: 118). Divan şiirinde, mısra sonlarındaki rediflerle bu yineleme türü gerçekleştirilmektedir. Redifli şiir yazmayı tercih eden Nāfiz’in şiirlerinde ardyinelemelere sık başvurduğu görülür. Redif bahsinde değinildiği için burada ardyineleme örnekleri verilmeyecektir. Ancak, aynı söz öbeğinin mısraın başında ve sonunda tekrarlandığı bir beyit aşağıya alınmıştır:

Gayrılar mazhar-ı hüsn-i nazariñ oldu yeter
Beri baḫ ey gözünü sevdiğim āfet *beri baḫ*

G453/ 2

[3] İkizleme

Deyişbilimde, biçimbirimsel yinelemelerin bir türü olan ikizleme, aynı sözcüğün bağlaçlı ya da bağlaçsız tekrarı olarak tanımlanır (Özünü 2001: 121). Yaygın olarak “ikileme” adıyla bilinen bu yineleme türü, diğer yinelemeler gibi tekrarın yarattığı etki ile şiirin müzikalitesini arttırmaktadır.

Şiirde kullanılan ikilemeler, tekrarın yanı sıra içerdiği seslerin mısradaki diğer seslerle uyumu ile de âhenk arttırıcı bir ögedir. Nâfiz’in kısmen de olsa buna dikkat ettiği söylenebilir. Yapı olarak daha çok aynı sözcüğün tekrarı ile oluşan ikilemelere yer veren Nâfiz’in şiirlerindeki ikilemeler şu başlıklar altında toplanabilir:

Mısra başında yer alan ikilemeler

Gel gel ey hâme-i Nâfiz-dem-i nuḡḡ-ı i‘ cāz
Vaşf-ı hūba dem-i cān-baḡş ile eyle āġāz Ms1/ 40

Ayak ayak başar çeşm-i recā kāşāne-i hūsne
Nezāre mū-be-mū şan tār-ı zülfü nerdübān eyler G258/ 2

Çemen çemen gezelim seyr-i gülşen eyleyelim
Nezāre-i dil-i şevḡ ile rüşen eyleyelim G499/ 1

Mısra ortasında yer alan ikilemeler

Şikeste beste sünbül *deste dest* sīm zerrīnler
Gül ü lāle hemişe şişe zīb-i bezm-i yārāndır K6/ 6

Yatırdım yalvarıp biñ dek ile ser-keş iken Nâfiz
Kenār-ı bāġa *yap yap* çekdim ol serv-i ḡurāmānı G663/ 5

Nedir *bī-gāne bī-gāne* bu vādiler bu cünbüşler
Ferāmüş eylediñ mi cān-ı nālānı unutduñ mu G665/ 2

Mısra sonunda yer alan ikilemeler

Ol maşdar-ı ‘uyūn-ı sitemden *şakın şakın*
Nâfiz ḡurūş-ı çāh ile icrā yerindedir G209/ 5

Gel bir kadem ayaġıñı öpdür *amān amān*
Sāķi başıp bu bezm-i recāyı geçer misin G538/ 2

Her iki mısraın başında yer alan ikilemeler

Yap yap revîşîñ hüsni-naẓar ğayre mi bilmem
Şeḳ şeḳ bu baḳışlar nedir ‘aşıḳ mı ararsîñ G459/ 2

Dîvân’da, Nâfiz’in yapısını ikilemelerle oluşturduğu iki gazel de yer alır. Bu gazellerin ilkinde, redif olarak tekrarlanan “gel gel” ikilemesinin yanı sıra beşinci beyit dışındaki beyitlerde iki ikileme daha mevcuttur:

Miyânîñi bize şardır *inan inan gel gel*
 Tolaşmasın saña yad el *amân amân gel gel*

Meded meded adîñi çekmesin bu şeb eller
 Vişâliñ olmasın ey meh *yaman yaman gel gel*

Yeter yeter oda şem‘-i ruḥuñla dâğ-be-dâğ
 ‘Ayân miyân sözün etme *beyân beyân gel gel*

Firâşe gül memeler *gel gel* ede inşâf et
 Hezâr-ı hıcre olur mu *inan inan gel gel*

‘Azîmet ile görün da‘vet-i dil-i zâra
 Nihânî olma perî sen ‘*ayân ‘ayân gel gel*

Şaḳın şaḳın bırağıp bezm-i Nâfizi gitme
 Bu demleri añasın bir *zamân zamân gel gel* G481

İkilemelerle örülü ikinci gazelde ise, redif olan “güzelim” sözcüğünden önce ikilemelere yer verilmiş ve “-ân/ -an” seslerinin vurgusuyla âhenk arttırılmaya çalışılmıştır:

Nişân-ı tîr-i nigâhım *amân amân* güzelim
 Harâb-ı çeşm-i siyâhım *inan inan* güzelim

Gider nümâyiş-i gül-berg-i rüyuñ âḳir-i kâr
 Bu rûzgâr añarsîñ *zamân zamân* güzelim

Maḥabbetim saña bir rûtbe yok edâsı anîñ
 Hülûş-ı ḳalbi şorarsîñ *cihân cihân* güzelim

Bu çâr-süy-ı ḫalebde revâca verme kesâd
 Metâ‘-ı vaşlîñi sürme *dükân dükân* güzelim

Çü lâle dâğ-ı derûn kıorsa (?) dil eder i' lân
O da bu sūzişin eder *beyân beyân* güzelim

Şafâ-yı kıand-i lebiñ Nâfiz eylemiş dermiş
Bu güft ü gūy-ı raķibân *yalan yalan* güzelim

G500

Dîvân'da “saf saf”, “taraf taraf”, “çık çık”, “kat kat” ikilemelerinin redif olarak kullanıldığı gazeller de vardır (G437, G436, G440, G448, G38). Farsça kurallara göre yapılmış “dem-be-dem”, “ser-tâ-ser”, “leb-ber-leb”, “nev-be-nev”, “sû-be-sû” gibi ikilemelere de sık rastlanır.

[4] Paralel (Koşut) Yineleme

Bu yineleme türü, “Bir bölümde belli dize sonlarındaki sözcüklerin başka bir bölümde aynı yerlerde yinelenme”si (Özünlü 2001: 121) olarak tanımlanır. Bir mısraın art arda gelen beyitlerde aynen tekrarlandığı farklı bir ifade biçimine Nâfiz'in ilk mesnevisinde rastlanmaktadır. Sultan Mahmud'un tahta çıkışını tebrik amacıyla yazdığı bu mesnevide Nâfiz, padişaktan yardım istemektedir. Durumunun ne kadar kötü olduğunu ise, art arda gelen on beytin neredeyse hepsinin ikinci mısraında “Ey şehensâh-ı cihân bendeñe ihsân eyle” dizesini tekrar ederek vurgulamıştır (Ms1).

Paralel koşutlama, Divan şiirinde, matla mısralarından birinin makta beytinde tekrarlanması demek olan redd-i matlayı çağrıştırmaktadır (Öztekin 2001: 30). Muallim Naci, redd-i matlâın güzel olduğu takdirde bir edebî sanat sayılacağını, aksi takdirde şairin aczine delil olacağını söyler (Muallim Naci 2004: 85).

Tekrara dayalı olduğundan aynı zamanda âhenk unsuru kabul edilen redd-i matlaya Nâfiz'in bazı gazellerinde yer verdiği görülür. Yaygın beğeni doğrultusunda, o da matlâın ilk mısraını, maktâın ikinci mısraında tekrarlayarak şiirin âhengine katkı sağlamaya çalışmıştır. Şairin bu ses unsurundan yararlandığı bazı gazellerinin matla ve makta beyitleri aşağıdadır:

Mehveşim kim bir hilâl-ebrû-yı şeh-r-âşûbdur
Mâh-ı nev cerrâr-ı mihr-i hüsn böyle hübdur

Bedr-i evc-i mihr āyā Nāfiz eyler mi tülū‘
Mehveşim kim bir hilāl-ebrū-yı şehr-āşūbdur G109/ 1-6

***

‘*Āşika söz yeri ey gönçe-dehānım çokdur*
 Bu şaded sevdiğim ağzın aradım hiç yokdur

Hem-zebānıñ ola Nāfiz ötetursun bülbül
 ‘*Āşika söz yeri ey gönçe-dehānım çokdur* G203/ 1-5

***

Yā İlāhī lutf-ı bī-pāyānıña olmaz kıyās
 Baħr-ı iħsānıñla müstağrak bütün eşyā vü nās

Nāfizi var eylediñ yokdan merāmın hāşıl et
Yā İlāhī lutf-ı bī-pāyānıña olmaz kıyās G360/ 1-5

Matla ve makta beyti verilen aşağıdaki gazelde ise tam olarak redd-i matla yoktur; ancak büyük bir söz öbeği tekrarlanmıştır:

Yā Resūlu’llāh vaşfiñ cāna sükkerden leziz
 Medħ-i şānıñ ṭab‘ıma senbüse-i terden leziz

Ḳand-i medħiñ Nāfizā şirindir hem-çü ḥabāb
Yā Ḥabību’llāh vaşfiñ cāna sükkerden leziz G86/ 1-5

[5] Ek Yinelemesi

Ek yinelemeleri, aynı yapım ya da çekim ekinin farklı sözcüklerde kullanılması ile oluşur (Özünü 2001: 122). Divan şiirinde kafiye ve redif sebebiyle mısra sonlarında sık sık karşılaşılan bir yineleme türüdür. Aşağıdaki beytin yalnızca ikinci mısraında olmasına rağmen “-mız” eki bu mısraya bir âhenk kazandırmıştır:

Bende-i dirīne-i dil-dādeyi yād eylesin
 Cānı**mız** cānānı**mız** bir dāne**miz** sulṭānı**mız** G288/ 5

Türkçenin özelliklerinden biri olan pekiştirmelere, deyişbilimin biçimbirimsel yinelemeler alt dalının ek yinelemeleri kısmında yer vermek mümkündür. Nâfiz şiirlerinde, “toptolu”, “kıpkızıl”, “simsiyah”, “mosmor” gibi pekiştirme sözcüklerine yer vermiş, onları sıfat veya zarf olarak kullanmıştır:

Nevā-yı şükr ile herkes pür etdi arz [ü] gabrāyı Du‘ā-yı hamd ile <i>toptolu</i> oldu ‘ālem-i mīnā	K4/ 4
Bir siyeh-çerde perīniñ <i>kıpkızıl</i> meftūnuyuz	Mus47/ I-1
Mūy-ı haṭ-ı sevād ruḥ-ı kuruş-ı māh olur Zer-tār-ı zūlf-i çini bile <i>simsiyāh</i> olur	G177/ 1
Çağır gibi <i>mosmor</i> kesilip şūfi-i ḥayyāt Gör eylediler cāma vü peymāne ta‘arruz	G409/ 3

3. 2. 2. 5 Paralelizm

Paralelizm, mısralar arasındaki benzer dil birliklerinin ve birbirine denk sözcüklerin anlamla bütünleşen ses eşliğinde paralel sıralanışını ifade eder. Burada söz konusu olan aynı kelimelerin her iki mısradaki tekrarlanması değildir. Paralelizimde esas olan ses, anlam ve vezin itibarıyla benzer kelimelerin tekrarıdır (Macit 2005: 53).

Cem Dilçin, paralel ve simetrik yapıların Divan şiirindeki rolü üzerine şunları söyler: “Divan şiirinde paralel ve simetrik yapıların, övme, niteleme, betimleme ve tanımlama... gibi anlatım alanlarında sözün etkisini artırma, anlamı vurgulama, kavramı güçlendirme, konuyu pekiştirme ve özneye öncelik tanıma açısından çok önemli işlevleri vardır” (Dilçin 2004: 57). Divan şairlerinin dikkat ettiği bu söyleyiş biçimine Nâfiz’in şiirlerinde de rastlanmaktadır. Aşağıdaki beyitlerde, beyitteki tüm ögeler arasında paralellik vardır:

Rūḥ-ı ‘ālemdir sürūyuyla cihān memnūn olur Ḳalb-i ekvāndır vücūduyla bulur dünyā şafā	K1/ 89
Bahār eyyāmıdır hengām-ı teşrīf-i gülistāndır Dem-i nevrūzdur ferḥunde-faşl-ı verd-i ḥandāndır	K6/ 1

Şimdi meydān-ı feraḥ esb-i mey-i nābīndır Şimdi devrān-ı şafā sāgar-ı sīm-ābīndır	Ms1/ 84
‘İlm ile cümleden ekmele efzel Re’y ile gayırdan erşed a’çal	Ms2/ 7
Sinemde cilā buldu leb-i ḥancer-i ḥasret Ḳalbidemde ḳavī oldu ser-i neşter-i fūrḳat	G46/ 1
Şabā-yı ḡāliye-sā zūlf-i yārdan gelmez Nesīm-i būy-ı vefā rūzgārdan gelmez	Mt21

Paralelizmin esasını, uzuv sayısının aynılığı, münasebet-nisbet aynılığı ve kuruluş-yapı aynılığı oluşturmaktadır. Bu üç unsurun yer aldığı beyitlerde tam paralelizm söz konusudur. Bu unsurlardan biri ya da ikisi eksikse yarım paralelizm ortaya çıkar (Macit 2005: 57). Yukarıdaki beyitlerde tam paralellik sağlanmıştır. Aşağıdaki beyitler ise yarım paralellik örneklemektedir:

‘Ālemi būy-ı ‘adālet ile ta’ḫīr etdi Dehri hep ḥān-ı ‘aḫā-baḫşı ile sīr etdi	Ms1/ 31
Rūyu bir vech ile ta’bīr ḳabūl eylemeye Ḥüsñü bir şūret ile vaşfa duḫūl eylemeye	Ms1/ 52
Nuḫ ile ādemi ḥalk etdi mūkerrem ḳıldı ‘Aḳl ile ekmele ü şū’retle mūselleme ḳıldı	M1/ 4
Her işe diḳḳati ‘irfān üzre Her umūru bilir itḳān üzre	Ms2/ 9
Derūnu cilvegāh-ı pertev-i envār-ı dānişdir Birūnu evc-i ḥūrşīd-i ‘ulūm ile ziyā-baḫşā	K4/ 24
Lisān-ı şānede kākülleri perişāndır Zebān-ı ḥāmede pīçide müy-ı müjgāndır	G162/ 1
Peş-i zūlf-i siyehinden ruḥ-ı enver görünür Şeb-i tār içre hemān māh-ı mūnevver görünür	G247/ 1

Nāfiz, şiir dilinde paralelizmden zaman zaman yararlanmakla birlikte onu sistemli bir söyleyiş biçimine dönüştürememiştir. Bu nedenle *Dīvān*’ında ustalık gerektiren, özellikle tam paralellik taşıyan beyitlere fazla rastlanmamaktadır.

3. 2. 2. 6. Şiir Dilinde Sapmalar

Doğan Aksan, şiir dilinde sapmaların kapsamını ve edebî esere katkılarını şöyle belirler:

(...) gerek sözcüklerin ses ve biçim özelliklerinde gerek dilin söz dizimi açısından niteliklerinde bilinçli olarak değişikliklere gitmeyi, dilde bulunmayan yeni sözcük ve anlatım biçimlerini kullanma eğilimini içerir. Sanatçı bu eğilimle dile yeni bir güç kazandırmayı, göstergeleri ses ve anlam açısından daha etkili kılmayı, okuyan/ dinleyenin zihninde yeni değişik tasarımlar ve duygu değerleri oluşturmayı amaçlar. (Aksan 2005: 166)

Nâfiz, bazı gazellerinde sözcüksel sapma olarak değerlendirilebilecek yapıda kimi sözcükler kullanmıştır. Bu sözcükler “-lan/ -len” isimden fiil türetme ekiyle türetilmiş fiillerdir. *Dîvân*'da bu tür fiillerin kullanıldığı 4 gazel tespit edilmiştir. Aşağıdaki gazelde “hemyâzelendirdiñ”, “tâzelendirdiñ”, “gâzelendirdiñ”, “şîrâzelendirdiñ”, “dervâzelendirdiñ” sözcüklerinde, sözcüksel sapmalar görülmektedir:

Humâr-1 vaşl ile kuş-1 dili *hemyâzelendirdiñ*
Bizi ey kaşl ya çekdiñ çevirdiñ *tâzelendirdiñ*

Çekip âh ile vesme hatt-1 nezzâr'eyleriz yer yer
‘Arûs-1 hüsünü meşşât-1 yâriñ *gâzelendirdiñ*

Dikilmiş rişte-i zülfüyle tahtîr oldu mecmû‘ am
Yine bu nüshâ-i cevri yazıp *şîrâzelendirdiñ*

Bugün gül-miğ ile sağf-1 vişâli eylediñ pür-zib
Yine beyt-i gülistân-1 dili *dervâzelendirdiñ*

Görüp germiyyet-i rüyuñ hevâ-yı turrede Nâfiz
Bizi ey âfitâb-1 evc-i *dil yelpazelendirdiñ*

G464

Sözcüksel sapmaların kullanıldığı bir diğer gazel şöyledir:

Şabâ gîsü-yı müşk-efşân-1 yâre *şânelemişdir*
Bu şân ile o şâne zîver-i *kâşânelemişdir*

O mest-i cām-1 nâziñ neş'e-i çeşmin temâşâ kıl
Süzülmüş gamze-i maḥmûr gör *mestânelemişdir*

Hevâ-yı leyle-i zülfü dimâğın eyleyip muhtel
Dili olmuş gibi Mecnûn ‘aceb *divânelemişdir*

Dil-i âteş-nihād-ı ‘aşk bî-pervā şeb-i gamda
Yanınca şu‘le-i şem‘-i ruḥa *pervānelenmiştir*

Göñül pîr oldu geçmez ihtiyārî tâzedden Nâfiz
Olup hem bir civāna mübtelâ *pîrānelenmiştir* G95

Dîvân'daki 152 ve 387. gazellerde de “-lan/ -len” ekiyle türetilmiş fiillerin yer aldığı sözcüksel sapmalar bulunmaktadır.

3. 2. 2. 7. Çok Anlamlılıktan Yararlanma

Sözcüklerin göndergesel anlamlarına, yeni yan anlamların eklenmesiyle oluşan çok anlamlılık, dünyadaki her dilde görülen güçlü bir eğilimdir (Aksan 2005: 110). Nâfiz'in şiirlerinde redif olarak kullanılan Türkçe sözcüklerde bu özellikte sık karşılaşılmaktadır. Örneğin, aşağıdaki gazelde redif olan “geçmez” sözcüğü, her beyitte farklı bir anlamda kullanılmıştır. İlk beyitte “etki etmek”, ikincide “gitmek/ uzaklaşmak”, üçüncüde “öne geçmek”, dördüncüde “vazgeçmek”, beşincide ise “yürümek” anlamlarını içerir:

O âhen-dil cefâ-cūya dirîgâ hiç recâ *geçmez*
Derûn-ı seng-i saḥte nevk-i âh-ı mübtelâ *geçmez* (etki etmek)

Şabâ-dil fitne-sâz-ı zülf-i şehnâza esîr oldu
Ser-i ‘uşşâk-ı naḡmekârdan naḡş-ı hevâ *geçmez* (gitmek/ uzaklaşmak)

Ser-i ümmîde müşk-efşân zülfü sâye-baḡş olmaz
Bu devr-i rûzgârîñ seyrini ebr-i semâ *geçmez* (öne geçmek)

Hilâl olsa şeb-i cevriñde görse biñ sitem ‘âşîk
Çü zerre şubḥ-ı dil hiç senden ey şems-i vefâ *geçmez* (vazgeçmek)

Ṭarîk-i ilticâ hep ḥâr-zâr olmuş gibi Nâfiz
Reh-i ümmîdimizden ol nihâl-i ‘işve-zâ *geçmez* (yürümek) G34

Aşağıdaki gazelde “-ı” eki ile birlikte redif olan “bas” sözcüğü matla beytinin ilk mısraında “yakalamak”, ikinci mısraında “ezmek”, ikinci beyitte “durdurmak”, üçüncü beyitte “bastırmak”, dördüncü ve beşinci beyitte “zâr” ve “inkâr” kelimeleriyle birleşik fiil oluşturarak “bağırarak” ve “inkâr etmek” anlamlarında kullanılmıştır:

Hem-kaḫdir cām-ı la‘l-i yār ile aġyārı <i>baş</i> Olmasın deste ḫalīde ayaġ ile ḫārı <i>baş</i>	(yakalamak) (ezmek)
Başma sā‘at gibi girmiş çarḫa ‘aġrebdır raġīb Dönmesin raġġāş-veş ol ḫīle-ger devvārı <i>baş</i>	(durdurmak)
Gevher-i cem‘iyyet-i mażmūn perişān olmasın Bāb-ı ta‘bīr-i kūnūza ḫātem-i eş‘ārı <i>baş</i>	(bastırmak)
Nāle şāyed gūş-i verd-i nāza te‘şīr eyleye Būlbūl-āsā āḫ ü feryād ile bāġa <i>zārı baş</i>	(baġırmak)
Rāz-ı ‘aşġıñ olmasın eşk-i dem-ā-demle şübūt Riġġāt-i ḫalbi nihān et Nāfizā <i>inkārı baş</i>	(inkâr etmek) G404

Nâfiz’in çok anlamlılıktan yararlandığı gazeller bu kadarla sınırlı değildir. Aşağıdaki beyitte de ilk mısradaki “içmek” anlamında kullanılan “çekmek” fiili, ikinci mısradaki “ağrıyı çekmek, yaşamak” anlamında kullanılmıştır:

Dem-ā-dem neş‘e-i cām[ı] raġīb-i ḫīleger çeksın
Şafā mı sāġiyā rindān-ı mey-keş renc-i ser çeksın G530/ 1

Rediflerini çoğunlukla Türkçe sözcüklerden seçen şairin diğer gazellerinde de bu kullanımın örneklerine rastlanır. Nâfiz, Türkçenin işlenmişliğinin ve zenginliğinin göstergesi olan bu anlam özelliğinden yararlanmayı bilmiştir.

3. 3. İÇERİK

3. 3. 1. Dinî Unsurlar

Divan edebiyatının kaynaklarından biri de din ve tasavvuttur. Divan ve mesnevilerdeki tevhid, münacat ve natlarda Allah'ın sıfatları ve Hz. Muhammed'le ilgili hadisler konu edilir, Hz. Muhammed'den önceki peygamberlere telmihler yapılır. Divan şiirinde kullanılan bu dinî unsurlar daha çok ünlü *Kur'ân* yorumlarında verilen ayrıntılı menkabelere dayanır. Bu peygamber hikayelerinden en çok anılanları, Hz. Âdem'in yaratılması, Tufan, Nuh'un gemisi, Süleyman Peygamberin tahtı, yüzüğü, Hz. Yakup'un ızdıraplı hayatı, Hz. Yusuf ve ona âşık olan Züleyha'nın maceraları ve Hz. İsa'nın göğe çekilmesidir (Aksoyak 2002: 291-292).

Nâfiz'in dinî-tasavvufî unsurlara şiirlerinde az yer verdiği görülür. Bazı mesnevi, kaside ve gazellerinde şair, Allah inancı ve peygamber sevgisini samimi bir şekilde dile getirmiştir. *Dîvân*'daki ilk mesnevinin giriş kısmında Allah, Hz. Peygamber, dört halife ve Hz. Hasan ve Hüseyin övgüsüne yer verilir. 7. kasidede Hz. Muhammed için Sultan Ahmed Camii'nde okutulan mevlid ve yapılan tören tasvir edilmiştir. Şeyhülislâm Esat Efendi için yazılan kasidenin (K8) nesip kısmında ise, hac yolculuğu ve orada yaşananlar anlatılmıştır. *Dîvân*'da gazel şeklinde yazılmış ve ayrı bir bölüm olarak *Dîvân*'ın sonuna alınmış 6 münacat ve 5 nat da yer alır. Ancak bunların dışında da tamamında Allah'ın çeşitli vasıflarının anıldığı gazeller bulunmaktadır.

Münacat türünde yazılmış gazellerin birinde Nâfiz, Allah'ın güzel adlarını anmış ve bunların hürmetine yardım istemiştir:

Ey Kerîm [ü] Vâhid [ü] Settâr [ü] Kıddûs es-Selâm
Ey Rahîm [ü] Hâfız [ü] Ğaffâr Rabb-i lâ-yezâl

Ey 'Alîm [ü] Hâkim [ü] Cebbâr [ü] Şabbâr [ü] Şekûr
Ey 'Azîm [ü] Müntakîm Kâhhâr ü 'Afîv Zü'l-kemâl

Yâ karîb [ü] yâ 'acîb [ü] yâ Mucîb [ü] yâ Semî'
Yâ Başîr [ü] yâ Hâbîr [ü] yâ 'Azîz [ü] bî-zevâl

Yâ Hamîd [ü] yâ Mecîd [ü] yâ Cemîl [ü] yâ Celîl
Yâ Şekûr [ü] yâ Şabûr [ü] yâ Ğafûr [ü] Zü'l-celâl G483/ 5-6-7-8

Allah'ın lutfunun sınırı olmaması, şefkatle kullarını himaye etmesi, mucizesinin *Kur'ân* olması gibi düşüncelerin tekrarlandığı münacatlarda Nâfiz, insanlara öğütler de verir. Aşağıdaki beyitte, yardımın kuldan değil yalnız Allah'tan istenmesi gerektiğini belirtmektedir:

Sebebin halk eden Allâh murâdâtı veren Allâh
Şaķın sehv ile kendiñ gibi kıldan isteme nâ-çâr G278/ 3

Hasta olduğu sırada yazdığı anlaşılan aşağıdaki beyitlerde şair, ağrılarının son bulması ve hastalığın yok olması için Allah'tan yardım istemektedir:

Şifâ-sâz-ı cihânsın derdlere dermân olur senden
Meded yâ Rab meded cem' iyyet-i rencim perişân et

Tecellî kıl bir 'abd-i 'âciziñdir Nâfiz-i bîmâr
Vücûdu 'illetin def' eyle yâ Rab luḡ [ü] iḡsân et G40/ 4-5

Allah'ın yüceliği, kişiye cenneti zindan, ateşi gülbahçesi yapacak kudrette olmasıyla açıklanır:

Edersin bir kula cennetver iken başına zindân
Edersin bir kula gülzâr-ı râḡat nârı yâ Hâfiz G420/ 4

Nâfiz zaman zaman âyetlerden iktibaslar yapmıştır. Bazıları birkaç kasidede tekrarlanan bu iktibaslar şunlardır:

Len-Tenâlü'l-Birre Hattâ Tünfikû/ "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz." ²⁰

لن تنالوا البرحتى تنفقوا esrârını
Zât-ı pür-cüd-ı kerem-baḡşı eder halka 'atâ K1/ 71

²⁰ Âl-i 'İmrân 3/ 92

اوفوا / “Size verdiğim nimeti hatırlayın. Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size verdiğim sözü yerine getireyim.”²¹

Mazhar-ı nūr-ı hidāyet görünür ‘ahdi anıñ
Emr-i اوفوايه ‘amel eyleyen ehl-i taqva K5/ 81

قربا / “(Ey Muhammed) Onlara, Âdemin iki oğlunun haberini gerçek olarak oku.

Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen ‘Andolsun seni mutlaka öldüreceğim’ demişti. Öteki ‘Allah ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder’ demişti.”²²

Bā-ḥuşūşā ola va‘ d-i keremi ḥıṣ-i dile
Bunu ta‘rif eder ḥuṭbede lafz-ı قربا K5/ 82

Len-Tenâlü’l-Birre/ “Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça...”²³

اوفوا / “Size verdiğim nimeti hatırlayın. Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size verdiğim sözü yerine getireyim.”²⁴

‘Aṭāsı لن تنال البر envār ile rüşendir
Vefāsı nükte-i tefsir-i اوفوا ile leme‘ āndır K6/ 37

Mâ-câ’ e illâ rahmeten li’l-‘âlemîn / “(Ey Muhammed), Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik”²⁵

Muṣṭafâ ماجاء الارحمة للعالمين
Mihr-i eflāk-ı nübüvvet tâc-ı fark-ı aşfiyâ K7/42

Hâzihî Cennâtü Adnî Fe’ dhulûhâ Hâlidî/ “Bunlar Adn cennetleridir, ebedî kalmak üzere girin buraya.”²⁶

هذه جنات عدن فاد خلوها خالدين
İktibās olsa eger ol meclis-i nūra sezâ K7/ 43

²¹ Bakara 2/ 40

²² Mâ’ide 5/ 27

²³ Âl-i ‘İmrân 3/ 92

²⁴ Bakara 2/ 40

²⁵ Enbiyâ 21/ 107

²⁶ Zümer 39/ 73

Len-Tenâlü'l-Birre Hattâ Tünfikû/ "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz." 27

لن تنالوا البرحتى تنفقوا esrārını
Fî-sebîli'llāh eder büyüklere dā'im edā K7/ 73

Ecra'l-muhsinîn/ "Allah, iyilik edenlerin mükâfatını zayı etmez." 28

اجر المحسنين 'olmaz şübhesiz 'ālemde
Sırr-ı tefsîri bilen bu nükte[yi] zîbâ bilir K9/ 16

Len-Tenâlü'l-Birre Hattâ Tünfikû/ "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz." 29

لن تنالوا البرحتى تنفقوا esrārını
Hâdim-i nūr-ı şerî' at kâşif-i ma' nâ bilir K9/ 17

Kerremnâ Benî Âdeme/ "Biz Âdemoğullarını (öbür yaratıklardan) üstün kıldık." 30

Zâtını fehm [ü] firâsetle kılip müsteşnâ
Vaşf-ı âdemde buyurdu ولقد كرّمنا Ms1/ 5

Ve Mâ-Erse'lnâke/ "Biz seni göndermedik (ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik)." 31

O güher-pâre-i elmâs-nigîn-i levlâk
Oldu ârâyiş-i imkâna وما ارسلناك Ms1/ 11

Kâbe Kavseyni Ev Ednâ/ "İki yay aralığı kadar yahut daha az (kaldı)." 32

Mâlik-i hâtem-i gencîne-i sedd-i kevneyn
Hâzin-i mahzen-i sermâye-i قاب قوسين Ms1/ 14

²⁷ Âl-i 'İmrân 3/ 92

²⁸ Tevbe 9/ 120, Hûd 11/ 115, Yûsuf 12/ 56-90

²⁹ Âl-i 'İmrân 3/ 92

³⁰ İsrâ 17/ 70

³¹ İsrâ 17/54, Enbiyâ 21/ 107, Furkân 25/56, Sebe' 34/ 28

³² Necm 53/ 9

Nâfiz, gazel şeklinde 5 nat yazmıştır. Bu natlarda, Hz. Muhammed'in mahşer gününün yardımcısı olduğu, onun getirdiği dine iman edenlerin iki âlemde keder görmeyeceği belirtilir. Bütün peygamberler birer hidayet yıldızı, Hz. Muhammed ise onların üzerine saadet güneşidir, mahşer gününde peygamberler ordusunun komutanıdır:

‘Umümen enbiyâ her biri bir necm-i hidâyetdir
O encüm üzre nûr-ı Muşafâ şems-i sa‘ âdetdir G280/ 1

Zât-ı pâkiñdir seniñ bî-şübhe ey şâh-ı rusul
Rüz-ı mahşerde sipeh-sâlâr-ı cünd-i enbiyâ G10/ 4

Dîvân'da Hz. Muhammed dışında, Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Süleyman ve Hz. Yunus'a telmihte bulunulmuştur:

Degil tâze maħabbet nev-be-nev Mecnûn [ü] Leylâda
Kühen-câm-ı maħabbet *Âdem* ü Havvâ zamânında G582/ 3

Yâ İlâhî hıfza kâdirsiñ kamu maħlûkuñu
Olsa ‘âlem ser-te-ser âteşle bir tûfân-ı *Nûh* G73/ 3

Dil çehre-sây-ı ferş-i maķâm-ı *Halil* olup
Rûkn-i harîm-i muħtereme ihtirâm eder K8/ 4

Mihr-i ħasret perveriş-yâb-ı gül-i iķbâl olur
Ĥüsn-i rüz-efzûn-ı *Yûsuf* nazra-i *Ya‘ķûbdur* G109/ 5

Ey gönül düşdükce ol üftâde-i çâh-ı zeķan
Yûsuf-ı ümmîd rif‘ at buldu ka‘r-i çâhdan G539/ 4

Degildir çîn-i gîsü rûy-ı la‘li üzre cânâniñ
İħâta kılmış ejder daħme-i mühr-i *Süleymânı* G642/ 3

Ĥidmetiñ erbâbını buldu *Süleymân* -ı zamân
Mükrim oldu bâreka’llâh *Âşaf İbni Berħiyâ* K1/ 78

Zühd ü taķvâ ile *Zü’n-nûn* fazîl-i fâzıl
Kütüb-i ‘ilm ü ‘amel nüşâ-i pür-ħilm [ü] ħayâ K5/ 57

Dört halife ve Hz. Hasan ve Hüseyin'in anıldığı beyitler ise şunlardır:

Yâr-i evvel ki *Ebû Bekr* -i veliyyü’ş-şiddiķ
Faħr-i kevneyn[e] odur râh-ı şeri‘ atda refiķ Ms1/ 19

Yār-i şānī ki odur ḥāzret-i <i>Fārūḳ</i> -ı güzīn Mülk-i İslāma odur ḥışn-ı ḥasīn rükn-i rekīn	Ms1/ 20
Şālīşen ḥāzret-i ' <i>Oşmān</i> ki odur Zü'n-nūreyn Şāḥīb-i ḥilm ü ḥayā şıhr-ı resülü'ş-şāḳaleyn	Ms1/ 21
Rābī' en ḥāzret-i <i>Ḥaydar</i> esed-i Bār-ı Ḥudā Ya' nī oldur ki o dāmād-ı ḥabīb-i Mevlā	Ms1/ 22
Bā-ḥuşūş ol şemer-i naḥl-i velāyet sıbṭeyn Ber-güzīde-güher-i silk-i ḥilāfet ḥaseneyn	Ms1/ 23

Hayatı hakkında bilgi veren kaynaklarda Nâfiz'in herhangi bir tarikata bağlı olduğu belirtilmemektedir. Şiirlerinde de buna dair açık bir ifadeye rastlanmamıştır. *Dîvân*'da iki beyitte "Gülşenî şeyhi" ifadesi yer almakla birlikte, bu ifade herhangi bir tasavvufi anlam taşımaz. Aşağıdaki beyitte, kumrunun boynundaki beyaz tüylerin havaya kalkması, Gülşenî şeyhinin ayağa kalkmasına benzetilmiştir:

Dikildi tavḳ-ı kumrī Gülşenī şeyḫi hevāsıyla Ḥam-i gīsū gibi Keşmīr şalı bir ridādır hep	G26/ 5
---	--------

Diğer yandan, Nâfiz'in bazı şiirlerinde "işrâk" kelimesine rastlanması, onun "işrâkıyyûn" ekolüyle ilgili olduğunu düşündürmektedir. Şehâbeddin Sühreverdî'nin (öl. H. 587/ M. 1191) kurduğu mistik ve teosofik felsefe olarak tanımlanan, belirgin simalarının Eflatun, Hermes ve Pisagor olduğu İşrâkıyye hakkında Mahmut Kaya şu bilgileri verir: "İslâm düşünce tarihinde bilginin kaynağı olarak akıl yürütmeyi (istidlâl) temel alan rasyonalist Meşşâî felsefeye karşı mistik tecrübe ve sezgiye (keşf, zevk, hads) dayanan teosofik düşünce sisteminin adıdır. İşrâkıyyûn da bu düşünceyi izleyenlerin oluşturduğu akımı ifade etmektedir" (Kaya 2001: 435). Fârâbî, İbni Sînâ ve İhvân-ı Safâ'nın işrâki eğilimlerinin Sühreverdî tarafından tasavvufa sokulması, kavram olarak mutasavvıfların bu konuya ilgi duymasına sebep olmuştur. Fahreddin er-Râzî, Nasîrüddin-i Tûsî, Kutbüddin er-Râzî, Kutbüddin-i Şirâzî, Seyyid Şerif el-Cürcânî, önemli temsilcileridir. Günümüzde İran'da "İrfâniyye" olarak bilinen ve etkisini sürdüren bu hareket, Sühreverdî ve İbni Sînâ kadar, hatta onlardan daha fazla Gazâlî'ye ve İbni Arabî takipçilerine, Attar, Şebüsterî ve Mevlânâ Celaleddin Rumî gibi sünnî mutasavvıflara dayandırılmaktadır (Uludağ 2001a: 438-439).

Nâfiz, “iştirâk” kelimesinin yanı sıra, iştirâkıyyenin önemli isimlerinden Eflâtûn, Fahreddin Râzî, Seyyid, İbni Sînâ ve Farâbî’ye özellikle kasidelerinde sıkça yer vermiştir. Bu iki özelliğin bir araya gelmesi, Nâfiz’in bu felsefeden etkilendiğini göstermektedir.

“İştirâk” kelimesinin geçtiği bazı beyitler aşağıya alınmıştır:

K̄alb-i iştirâk-ı h̄akîmi ben ederdim inkâr Eger işbât-ı vücûd etmese kilkiyle baña	K5/ 89
K̄albi mir’ât-ı zamîr-i h̄âlet-i iştirâkıyân H̄âliñi ‘ arz eyleme ol şâhibü’l-fetvâ bilir	K9/ 34
Nûr-ı iştirâkı gurûb eyler idi k̄albinde Keşf-i esrâr-ı dilin görse idi Eflâtûn	K13/ 20
H̄âl-i iştirâka seniñ keşfiñi tercih ederim Olmuş aḥvâl-i cihân cümle saña ḥıfz-i derûn	K13/ 21
Baḥş-i ‘ aşkı germ-i nezzâremle tahrîr eyledim Hikmeti ben sırr-ı iştirâk ile taḫrîr eyledim	G490/ 1

3. 3. 2. Tarihî ve Mitolojik Unsurlar

Şiir Dili ve Türk Şiir Dili adlı kitabında Doğan Aksan, değişik dillerdeki kimi özel adların, insan zihninde birtakım tasarımlar yarattığını belirtmiştir. Özel adlar, insanlar için kişisel ve genel tasarım ve duygular taşıyabilirler. Şairler, zaman zaman özel adların bu yönünden yararlanmışlardır (Aksan 2005: 102). Divan şairleri de bu duygu ve tasarım gücüyle şiirlerini etkili kılmak için tarihî ve mitolojik kahramanlara her dönemde şiirlerinde yer vermişlerdir. Nâfiz’in şiirlerinde de görülen bu unsurları, İran kaynaklı kişiler, kutsal kitaplarda zımnen ve alenen zikredilen ünlü kişiler, mutasavvıflar, hukema ve filozoflar, ünlü aşk kahramanları başlıkları altında incelemek mümkündür:³³

³³ Bu sınıflama, Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yay., Ankara 2000’den yararlanılarak yapılmıştır.

İran Kaynaklı Kişiler: Nâfiz'in şiirlerinde en çok rastlanan mitolojik kahramanlar, İran kaynaklı olanlardır. Şair; Behrâm, Bihzâd, Bijen, Cemşid, Dârâ, Ferîdûn, Hüşeng, Hüsrev, İskender, Kahramân, Mânî, Nerîmân, Rüstem, Sâm, Sührâb, Şâpûr, Zâl adlarına şiirlerinde yer vermiştir. Bu efsanevî kişilikler kasidelerde, övülen kişi ile karşılaştırma, benzetme veya ondan daha üstün görme amacıyla kullanılırken, gazellerde daha çok sevgili ve âşık için benzetme unsuru olmuşlardır. Aşağıdaki örnek beyitlerde olduğu gibi, kimi zaman bu adların birkaçı birlikte anılmıştır:

Şâhib-i sırr-ı zamân Hüşeng-i İskender-nişân Behmen-i devrân Ferîdûn-şân zî-tâc ü kabâ	K1/ 60
Eder diğkat rüsûma hâme-i Bihzâd-endişe Muşavvirler nuğuş-ı hüsnünü hayret-zenân çekmez	G333/ 3
Dil-i Bijen-meniş çâh-ı zenağhdânında kalmışdır Şarılısın rîsmân-ı turreye bî-çâre düşdükce	G563/ 5
Tâze neş'eyle dil-i vîrânesin ma' mür eder 'Âşıkıñ köhne sifâli sâgar-i Cemşid olur	G260/ 4
Hemîşe feylesüfân-ı cihân muhtârıdır şahbâ Neşât-ı 'aşr idi İskender [ü] Dârâ zamânında	G582/ 4
Cem-haşem sultân-ı a' zam Rüstem-i şâhib-ķırân Hüsrev-i 'âlem Ferîdûn-ceyş İskender-eşer	K2/ 3
Dil güft ü gûsun etmede ol şâh-ı 'işveniñ Nâfiz havâdiş-i şeh-i Hüşengi sevmişiz	G343/ 5
Bezm-i bî-gâneyle gamze hem-zebân olmuş eder Kışşa-i rezm-âşinâ-yı Kahramanı güft ü gû	G547/ 3
Şeh-i Hüşeng-ğadem dâver-i Dârâ-ğilmân Ya' nî Keyhusrev-i devrân Süleymân-ı zamân	Ms1/ 27
Niçe taşvîr olur bu hüsn-i rûz-efzûn ey Mânî Hayâl etse du-çeşm-i pür-nemim nağş-ı pür-âb eyler	G137/ 4
Ebrûları bâzû-yı Nerîmânla çekilmez Ol saht-kemân zûrunu Rüstemden oğurdu	G654/ 4
Tîr-i bārân-ı müje ğırbâle döndürdü teni Gamze-i şâhib-ķırânı bilmezem Rüstem midir	G267/ 2

Zahmdâr-ı hancer-i çeşmâniñ olmuşken yine Sînesin çâk etme Sührâb-ı diliñ Rüstem gibi	G643/ 3
Çahramân-cevlân Nerîmân-ı cihân şîr-i jiyân Hârbde şâhib-kırân ü Sâm-ı meydân-ı veğâ	K1/ 61
Hüsrev [ü] Behmen ü Dârâb ser-i derbânı Belki ednâ kıludur Şâpûr Sikender Dârâ	K14/ 34

Kutsal Kitaplarda Zimnen veya Alenen Anılan Kişiler: Bu başlık altında en sık adı geçen kişi Süleyman peygamberin veziri Âsaf'tır. Hızır, Ebi Leheb, Kârûn adları da anılmıştır:

Hîdmetiñ erbâbını buldu Süleymân-ı zamân Mükrim oldu bâreka'llâh Âsaf İbni Berhıyâ	K1/ 78
Müsta' id olmazsa kesb-i nûra mir 'ât-ı kılûb Bî-eşer kâlır gider mişli aniñ Ebî Leheb	G36/ 4
Cemâli âteşin-câmeyle bir şem' -i şebistândır O mâhiñ devr-i raqşı şu' le-i cevvalê-i cândır Çemen-ârây-ı sebz-endâmı kâdd-i sâye-bağş olmuş Hızır -âsâ yetişmiş Nâfizâ serv-i hürâmândır	N7
Naqd-i şevk ile olup ceyb-i bağal mâl-â-mâl Oldu her kîse tehî nâ' il-i genc-i Kârûn	K13/ 9

Mutasavvif Kişiler: Abbâdî, Ebû Hanîfe, Ebu'l-Hayr, Seyyid (Şerif el-Cürcânî), Kutb, Fahr-i Râzî, Sadeddin (et-Teftazânî), Beyzâvî, Mîr (Dâmâd).

Hâme-i şerh-i maqâşid sözü ' Abbâdîdir Nuţku bir şems-i ma' ârif yedi Keşşâf-ı ' atâ	K14/ 55
Bü Hanîfe-i zamân kâşif-i ' ilm-i nâfi' Fahr-i hallâl-i tefâsîr sözü bir Şerh-i Menâr	K17/ 25
Ebû'l-Hayr-i keremdir nuţk-ı luţfu kalb-i ' uşşâka Nağam-sâz-ı derûna mağz-ı devlet ol nidâ geldi	K12/ 13
Seyyid [ü] Kuţb-i cihândır kâşif-i Keşşâfdır Fahr-i Râzî-menkâbet biñ nüşâ-i kübrâ bilir	K9/ 19
İftihâr eyler idi fazl ile Fahr-i Râzî Neşr-i ' ilm etmege dersinden olaydı me' zûn	K13/ 19

Fazılîda ‘ayn-ı hikmet Mîr ü Sa‘de‘d-dîn ü Beyzâvî
‘İlimde Kûṭb ü Seyyid Faḥr ile ‘allâmedir yek-tâ K4/ 21

Hukemâ ve Filozoflar: Aristo, Eflâtûn, Farâbî, Gazâlî, İbni Sînâ, Lokman gibi filozoflara, özellikle kasidelerin medhiye bölümlerinde övülen kişiyi yüceltmek için yer verilmiştir:

Re‘y-i tedbîrine Risto vü Felâtûn varamaz Edemez hikmetinin diḳḳatin İbni Sînâ	K14/ 60
Aristo-hikmet Eflâtûn-ṭabî‘at Bû ‘Alî-fiṭnat Ḥükümde Fâryâbî-ma‘rifet diḳḳatde bî-hem-tâ	K4/ 20
Felâtûn-rây tedbîrinde Risto İbni Sînâdır Cihâna kenz-i hikmet ma‘den-i rüşd [ü] zekâ geldi	K12/ 14
Görseydi Bû ‘Alî ile Fârâbî diḳḳatin Tilmîzi olmasını recâ-yı merâm eder	K8/ 23
Ey Gazâlî-i zamân İbni Hişâm-ı devrân Sensin ol fâzıl-ı câmi‘-i kemâlât-ı fûnûn	K13/ 22
Neş‘e-i şerbet-i hikmet leb[i] ammâ ki ṭabîb Sen o ma‘cûn-ı terîḳ keyfini Loḳmândan şor	G187/ 3

Ünlü Aşk Kahramanları: Nâfiz, aşkı anlatırken ünlü aşk kahramanlarından Mecnûn, Ferhâd, Vâmîk ve Yûsuf‘a telmihte bulunmuştur. Sık anılan bu isimlerin yer aldığı beyitlerden birkaçı aşağıdadır:

Çeşm-i Leylâsın görür ‘ayn-ı gazâl-i nâleden Dil ‘aceb Mecnûndur dîvânenen dîvânedir	G275/ 4
Cünd-i ‘aşk olalı Ferhâda ḳafâdâr-i enîn ‘Alem-i âhını Nâfiz ser-i kühsâra diker	G272/ 5
Vâmîḳ [ü] Ferhâd [ü] Mecnûn beñzemez sevdâmıza	Mus47/ III-1
Dest-i pür-şevḳ-i Züleyhâ-yı baḥt ümmîd ile Yûsuf-ı iḳbâliniñ dâmânını eyler zabiṭ	G417/ 2

Diğer Kişiler: Belkîs, Câfer, Cengîz, Hâtem, Hülâgû, Sencer.

Böyle Belkîs-i perî-çehre bulunsaydı nihân Da‘vet-i dâ‘ire-i Āşafa olurdu sezā	K5/ 47
Hâtemiñ nâminı tayy eyledi mihr-i keremi Ca‘feriñ şânını maḥv etdi bu āşâr-ı saḥā	K5/ 61
Ġâret eyler mülk-i şabr[1] ğamzeler reh-zen midir Yohsa Cengîz-i nigāhı bā‘ iş-i şîven midir	G102/ 1
‘Ayn-ı Rüstem mi Hülâgû mu nigāhı ol şehiñ Çeşm-i hûn-ḥ‘ār-ı cefākārı dem-ā-dem ḳan doker	Mf11
‘Adl-perver pâdişāh-ı baḥr ü ber Sencer-ḡulām Dāver-i Dārāb-çāker ser-be-ser kişver-ḡüşā	K1/ 58

3. 3. 3. Aşk

Edebiyata Dair adlı eserinde Yahya Kemal, Türk edebiyatını inceleyen bir eleştirmen “Türk rûhunda en ziyâde göze çarpan şey aşk ve ihtirastır” dese gözleri kamaştıracak derecede doğru bir söz söylemiş olur, der (Beyatlı 2005: 62). Zengin çağrışımlarıyla aşk, Divan edebiyatının da en cazibeli konularından olmuştur.

Ömer Faruk Akün, Divan şiirinin uyulması gereken bir teşrifatı olduğunu, bu teşrifatın ilk şartının da aşk olduğunu belirtir. Aşk, şair için benimsenmesi ve terennüm edilmesi zorunlu bir duygudur. Bu duyguda şaire düşen rol “âşık”lıktır. Şair, diğer konulara ilgisiz kalabilir; ancak aşk semtinden geçmemesi düşünülemez. Sosyal sınıfı ve cinsiyeti ne olursa olsun kalemi eline alan kişi, âşık kimliğine bürünüp geleneğin belirlediği bir sevgili tipini hep aynı şiddette sevecektir (Akün 1994: 414).

Nâfiz de sözü edilen teşrifata uymuş ve *Dîvân*’ının en geniş kısmını oluşturan gazellerinde, murabba, nazm, matla ve müfredlerinde ağırlıklı olarak “aşk” konusunu işlemiştir. Divan şiirinde aşkın, platonik aşk, beşerî aşk, İlahî aşk gibi farklı boyutlarda ele alındığı görülür. Nâfiz’in şiirlerindeki aşkın beşerî olduğu söylenebilir ve bu aşkın tüm halleri onun şiirlerinde görülür. Çoğunlukla tek taraflı olan bu aşkta, sevgilinin âşığa çektiği ıstıraplar, rakibe edilen iltifat, vuslat özlemi yoğun bir şekilde dile

getirilmiştir. Ancak Nâfiz, Fuzulî gibi karşılık beklemeyen platonik bir aşkı terennüm etmez. Onda daha çok Nedîm tarzı, İskender Pala'nın deyimiyle “afrodizyak aşk” görülür (Pala 1995: 93). Şair, içinden geldiği gibi, samimi bir ifadeyle bu aşkın heyecanlarını anlatır. Vuslat ister, hatta kimi beyitlerinde vuslat mutluluğunu dile getirir. Terennüm edilen bu beşerî aşk neticesinde, “sîne açmak, sarılmak, dudağını öpmek, düğme açmak” gibi ifadelere de yer verilmiştir.

Nâfiz'in aşka bakışı bu şekilde belirlendikten sonra, şiirlerindeki sevgili, âşık, rakip üçlüsü ve aşkın yaşanış biçimi hakkında daha ayrıntılı bilgiler verilebilir. Ancak önce Nâfiz'den bir “sevda hali” tanımı:

Ağladır geh güldürür ol gönçe hayrân ' âşığı
İktizâ-yı hâlet-i esrâr-ı sevdâ böyledir

G153/ 4

3. 3. 3. 1. Sevgili

Divan şiirinde, mecaz veya istiare yoluyla “sevgili” kelimesini karşılayan yüzden fazla kelime ve terkinin bulunması, bu edebiyatta aşka verilen önemin göstergelerinden biridir (Pala 1995: 81). Nâfiz'in şiirlerinde kullandığı bazı hitaplar, sevgilinin kişiliği hakkında ipucu vermektedir: “âfet-i devrân, dil-ber, dil-rübâ, hûnî, kâfir, seng-dil, zâlim, meh-i nâ-mihribân, bî-hakîkat, bî-vefâ, sitem-mutad...” Sevgili, âşığa sürekli dert ve ıstırap verir, taş kalplidir, vefa ve merhamet bilmez. Gururludur, gönül yıkıcı ve kan dökücüdür, sözünde durmaz, rakibe yüz verir, hercayidir, dikbaşlıdır, sert huyludur. Bu özellikler, Divan şiirinin genel sevgili tipolojisini yansıtır. Nâfiz, sevgilinin lutfuna bir kez bile rastlanmadığını, hâlbuki ettiği cevrlerin defter olduğunu şu beytiyle dile getirir:

Görelim bir kere ta' dâd-ı kerem etsin o gül
Biz hezârân yazalım cevri defter verelim

G495/ 4

Diğer yandan, Nâfiz'in sevgili için hep olumsuz ifadeler kullanmadığı, sevgi ifade eden “ömrüm, sultanım, efendim, efendiciğim, iki gözüm, canım, sevdiğim, melek-çehrem, güzelim” gibi sözcüklere de yer verdiği görülür:

Bende-i dîrîne-i dil-dâdeyi yâd eylesin
Cânımız cânânımız bir dânemiz sulţânımız G288/ 5

Divan şiirindeki sevgili tipinin özelliklerinden biri de zenginliği, parayı ve ihtişamı sevmesidir (Pala 1995: 85). Bu durumdan Nâfiz de mustarıptır. Sık sık sevgilinin yalvarmalarına, gözyaşlarına değil de paraya önem vermesinden şikâyet eder. Âşık, bin parça olsa da kıymeti yoktur, sevgiliye mutluluk veren altındır. Kavuşma kasrı yalvarmakla değil, “Firengî altun” ile yapılır. Sevgililerin yüzünü ancak “zer-i mahbûb” güldürür:

Geçer mi bir pûla biñ päre de olsa ‘ uşşâk
Nuķûd-ı zerdîr o maħbûb-ı bî-vefâya feraħ G71/ 3

Yalvarıp yatma yapılmaz kaçır-ı vuşlat pâresiz
Bir Firengî altun ‘ arz et iş o kâfirden geçer G121/ 2

Yüzü sîmîn-bedenânîñ zer-i maħbûba güler
Yäre biñ naķd-i niyâz ile beşâşet gelmez G320/ 6

Âşık parça parça olsa da sevgili söz nakitleriyle sinesini açmaz, fakir âşığın yalvarmaları boşunadır, naz kesesi sözle dolmaz. Gönül nakitlerini dikkate almayan sevgili, kendini “dirhem dirhem” satmaktadır:

Tehî naķd-i niyâzı etme ol meh-päreye hiç şarf
Söz ile kîse-i nâzı olur mu ey gedâ kıni‘ G424/ 2

Açar mı sîne-i sîmînini naķd-i niyâzîñla
Olursuñ päre päre gencini meh-päre bildirmez G284/ 4

Naķd-i hâtır şaymayan bir sîm-ten mekkâresiñ
Kendini dirhem-be-dirhem şatıcı meh-pâresiñ G460/ 1

Ancak sevgili, paraya düşkünlüğünün yüzüne vurulmasından çok da hoşlanmaz:

Yanıñda bir pûla geçmez dedim hiç kalb-i şad-päre
Bu söz ol sîm-ten meh-päreye bir päre güç gelmiş G377/ 5

Nâfiz, sonunda hükmünü verir. Yalvarmanın maddi bir değeri yoktur ve o mehpareler bir pula bin âşığı satarlar:

Geçmez ey kalb-i hâzînim ağlama nağd-i niyâz
Bir pûla meh-pâreler biñ ‘âşık-ı şeydâ şatar G237/ 3

Divan şairleri, yukarıda sözü edilen kişilik özelliklerinin yanında aynı fiziksel özelliklere sahip tek bir sevgili tipini betimlemişlerdir. Geleneğin belirlediği ideal sevgili tipinin boyundan saçına, gözünden kaşına ve dudaklarına kadar söz edilebilecek her hususiyeti ayrı ayrı tespit edilmiştir (Akün 1994: 416). Diğer Divan şairleri gibi Nâfiz de bu hazır unsurlarla sevgilinin güzelliğini anlatmaya çalışır. Birkaç özelliğini belirtmek gerekirse sevgili; esmer, uzun boylu, siyah saçlı, siyah gözlüdür, beli kıl gibidir, ağzı yoktur. Vücudu yasemine benzer, her yanı anber kokar. Kısaca insanın aklını başından alacak kadar güzel bir peridir:

Ref’ et siyâh zülfünü mihr-i cemâlden
Bahtım açılısın ey meh-i nev aç şehâbını G617/ 3

Nigâh-ı Nâfize mir’ât-ı şâf şadr-ı şafâ
Vücūd-ı yâsemeni sîm-ber midir bu nedir G240/ 5

Zülf-i pür-çini ‘arağ-rîz olsa da müşkîn koçar
Büy-ı sünböldür mücessem her yanı ‘anber koçar Mt41

Sevgili, âşğın yalnızca aklını almakla kalmaz, güzellik unsurlarıyla onun canına da kasteder. Aşğın bu savaşçıl dilinin eski çağlardan beri devam ettiğini belirten Rougemont, “Aşk ve Savaş” adlı makalesinde, eski çağlarda ozanların doğal aşkı betimlemek için savaş eğretilmelerini kullandığını söyler. Aşk tanrısı, öldürücü oklar fırlatır. Batıda XII. ve XIII. yüzyıldan itibaren aşk dilinin, yalnızca ilkel savaş hareketlerini belirten deyimlerle değil çok kesin biçimde savaş sanatından ve dönemin askerlik taktiğinden alınmış deyimlerle zenginleştiği görülür (Rougemont 1995: 148). Divan şiirinde de sevgilinin kan dökücü oluşu, âşğın onu avlamak istemesi gibi mazmunlara sık rastlanır. Sevgilinin bakışı Rüstem gibi, Hülâgû gibi sürekli kan döker, kirpiği asker olur, kalbe girer. O kadar zalimdir ki kan dökücü gamzeleri Merih’i bile hançerler:

O kanlı zālîmi gör kıanda varsa sefk-i dem eyler Olur mu çeşm-i hūnî dîde-i hūn-bār ile kıanı‘	G425/ 3
‘Ayn-i Rüstem mi Hülāgū mu nigāhı ol şehiñ Çeşm-i hūn-h̄ār-ı cefākārı dem-ā-dem kıan doker	Mf11
Ƙalbe girerse ceş-i müje kibr ü kîn ile Herbiri bir Tehemten-i rezm-i sipāh olur	G177/ 3
O kanlı yāre ey mecrūh kıanda kıaldı el şınmağ Felekde dest-i Behrāmı o hūnî ğamze hancerler	G164/ 9

Nâfiz, sevgilinin saçları, elleri ve ayaklarının kınalı olmasıyla ilgili betimleme ve benzetmelere çok yer vermiştir. Kına, sevgilinin eline beş kat fazla parlaklık verir ve âşık o güle benzeyen lutuf eli ile onun kendisine selam vermesini ister:

Reng-i hınnāsı vere destine beş kıat revnağ Merhabā eyleye gül gibi yed-i luţfu saña	K5/ 27
---	--------

Sevgilinin kınalı saçı, yeni zuhur eden şafak rengi ile sünbülün allar giymesine benzetilir. Diğer bir beyitte ise, kınalı saçlar, sanki sevgilinin boynunu süsleyen gül renkli şaldır:

Muħannā turre şems-i ruħda Nâfiz al-ğūn şanma Şafağ-reng-i zuhūr-ı nevle sünbül allar giymiş	G397/ 5
Ol siyeh-çerde muħannā zülfün ‘arz etmiş degil Şāl-i gül-ğünun eder zîb-i gelü Keşmîrden	G531/ 5

Nâfiz’e göre kınalı ayakların asıl sebebi, sevgilinin âşıkların kanına ayak basmasıdır:

Mişāl-i gül muħannā-pāy şanma lāle-reng oldu O hūnî kıanına ‘âşıklarıñ her-dem kıadem başdı	G615/ 3
--	---------

Nâfiz, Divan şiirinin siyah gözlü sevgili tipinin yanında ela gözlü ve mavi gözlü sevgiliden de söz etmiştir. Aşağıdaki beyitte şair, sevgilinin siyah ya da ela gözlü olmasını istemektedir:

Kirişme ğamzeler bağıdığca alsa ādemiñ ‘ağlın O çeşm-i āfetiñ ‘aynı siyāh yā[ħud] ala olsa	K15/ 5
---	--------

Dîvân'da iki yerde mavi gözlü sevgiliden söz edilmiştir:

Mükaḥḥal olmadan ‘ayn-ı gazāl-i mihr-i şubḥ-ārā
Siyeh taḥrîr ol çeşm-i kebûda sürmeler çeksin G530/ 2

Ol kebûdî çeşmi oldukça tekellüm-baḥş-ı nâz
Âsumânî kevkebiyle eyledi çeşm-i niyâz
Gökşu şimden şofıra etse ḥavf mıdır süz [ü] güdâz
Geldi Gökşu seyrine bir mâ’-i cârî nâzenîn Mu32/ III

Divan şiirinde âşığa cefa çektiren, vefasız sevgili tipinin bu şiirin temel vasıflarından biri olduğuna ve Nâfiz’in de bu geleneği sürdürdüğüne yukarıda değinilmişti. Ancak, onun bazı beyitlerinde “mihribân sevgili” imajı da görülmektedir. Merhametsiz olması beklenen sevgiliden merhamet görmek şairi de şaşırtır, şükrettirir. O bigâne bakışlar, vefa kaynağı olur:

O bî-gâne bakışlı bir nigâh-ı âşinâ etdi
Bir âfet-çeşm iken her gâmzesin ‘ayn-ı vefâ etdi G631/ 1

Nâfiz’in sözünü ettiği aşıkta vuslat da yaşandığına göre, sevgilinin merhametli olması olağandır. Sevgili, âşığa dudağını öptürerek onu şaşırtır. Âşık, iltifat gördükçe sevinçten uykuları kaçar:

H̄`ābdan bîdār olunca Nâfiz öpdürdü lebin
Bir kerem gördüm ki ta’ bir edemem cânāndan Mt75

H̄`āb girmez gözüme ḥüsn-i nâzar gördükce
Nigeh-i luḥfuḥu ey nūr-ı başar gördükce Mt98

3. 3. 3. 2. Âşık

Ömer Faruk Akün, Divan şiirinde âşık tipinin özelliklerini şöyle belirler: “Divan şiiri, çektiği ıstıraplara rağmen bunları isyan etmeden kabullenen ve bir lutuf gibi karşılayan, aşkın yüksek ruh ve tevekkül terbiyesine erişmiş bir âşık imajını aksettirir. Bütün eziyet ve mihnetler karşısında âşığın aşktan el çekmesi, isyan edip sevgiliden kopması gibi bir tavrı yoktur” (Akün 1994: 415). Nâfiz’in betimlediği âşık da geleneğin belirlediği bu

özellikleri çoğunlukla taşır. Gönlü sevgilinin cevri oklarından kalbura döner; ancak o bin sitem görse de sevgiliden vazgeçmez. Onun mutluluğu, ahu gözlülere av olmaktır:

Pey-â-pey nevk-i cevri-i nâ-becâdan zür-ı bázüdan
Güşâde-sîne-i mazlûm-ı Nâfiz döndü ğırbâle G583/ 5

Gördüğün her çeşm-i meste Nâfizâ turma kapıl
‘Ayn-ı devletdir şikâr olmak gözü âhûlara G552/ 5

Dünyada kendi isteğiyle kimsenin genç sevgiliden vazgeçmeyeceğini düşünen Nâfiz’e göre, aşk ancak bu şekilde tazelenir. Yaşlansa da gönlü genç sevgili istemektedir:

Pîrân-ı ‘aşk tâzelenir nev-civân ile
Kimdir ki ihtiyârı ile nev-res istemez G325/ 6

İhtiyârî tâzeden kim geçdi dehr-i köhnedan
Pîr iken Nâfiz yine bir nev-civân ister gönül G469/ 5

Fuzulî’de en yoğun biçimiyle görülen, vuslat değil sevgiliden dert isteme hali, Nâfiz’in şiirlerinde sık rastlanan bir durum değildir. Ancak kimi beyitlerde, acı çekmekten zevk alan âşık tipinin terennüm edildiği görülür. Sevgilinin atının ayakları altında ezileceğini bilmesine rağmen âşık, sevgili ata binince mutlu olmaktadır. Diğer yandan, âşık için sevgilinin en büyük lutfu, lutfu kesmektir:

Pâ-mâl eder ‘uşşâk-ı niyâzı reh-i gamda
Şâd ol şeh-i nâz esb-i cefâsına binince G564/ 5

Rindân-ı ğanî-‘tab‘ a eger var ise luḡfuñ
Terk-i kerem etmek kadar a‘ lâ kerem olmaz G308/ 3

Sevgilinin eziyetleri karşısında âşığın tek bir silahı vardır: âh etmek. Âşık böyle bir silahı olduğunu bazen sevgiliye hatırlatır bazen de bunu bir tehdit unsuru olarak kullanır. Sevgilinin kalbi taş bile olsa âşığın âh okları tesir eder. İki büküm olan âşığın boyu, yay olup âh ve inkisar okunu sonunda sevgiliye ulaştıracaktır:

İnkisâr-ı sūzinākım yâr kâr eyler demez
Hânümânın nâr-ı ḡasret pür-şerâr eyler demez G322/ 1

O şem ^ç -i hüsne ben süz ü güdâzım hep beyân etdim Tutuşdum âteşin-feryâd ile bir âh-ı serd çekdim	G484/ 4
Ey nerm-sîne saht-kelâm olma Nâfize Şâyed ki âh-ı serd ile pek söylerim saña	G17/ 8
Eder te'sîr nevk-i âh-ı hasret taş ise kalbiñ Şağın ey âyine-rû ehl-i 'aşkıñ inkisârından	G507/ 2
Şağın ey seng-dil kaddi kemân olmuştur 'uşşâkıñ Yetişmez mi saña bu tîr-i âh ü inkisâr âhîr	G242/ 4

Ancak şair, naz ve cefa ile âşığı perişan eden sevgiliye sonsuza kadar bağlı kalmayı düşünmez. O, kendine yeni bir naz eden, bülbül gibi bir gül yanaklı bulacaktır:

Nâfize bir nâz-perveri bulunmaz şandı yâr 'Andelîb-âsâ eder peydâ yine bir gül-'izâr Ser-zenişlerle mişâl-i gönçe eyler iftihâr Ey gül-i 'işve kal imdi hâr ile âgyâr ile	Mus49/ IV
--	-----------

3. 3. 3. 3. Rakip

Cervantes, Stendhal, Flaubert, Prust ve Dostoyevski'nin yapıtlarını inceleyen René Girard, bu eserlerden yola çıkarak arzuyu; özne, nesne ve dolayımlayıcı arasında bir üçgen eğretilemesiyle açıklar. Bir kişiyi, bir nesneyi arzulamaya ikna etmek için aynı nesnenin üçüncü bir kişi tarafından arzulanmış olması yeterlidir. Buradaki dolayımlayıcı, rakiptir. Kişi önce bu rakibin rakip olarak ortaya çıkmasına neden olmuş, onun varlığını dilemiş, sonra da onun yenilmesini istemiştir. Arzunun doğuşunda üçüncü bir şahıs her zaman mevcuttur (Girard 2007: 24-37).

Aşkın kıskançlığa yani bir rakibin varlığına sıkı sıkıya bağlı olduğunu belirten Girard, bu üçgeni Prust'tan yaptığı bir alıntıyla destekler:

Aşkta, mutlu rakibimiz, başka bir deyişle düşmanımız, velinimetimizdir. Bizde yalnızca önemsiz bir fiziksel arzu uyandıran bir varlığa, kendisinden ayırt edemediğimiz çok büyük bir değer katar. Eğer rakiplerimiz olmasaydı, eğer olmadıklarını varsaysaydık... Çünkü gerçekte varolmaları gerekmez. (Girard 2007: 39)

Girard'ın bu kuramının, aşk ilişkisinin âşık-sevgili-rakip üçgeninde yaşandığı Divan şiiri için de geçerli olduğu söylenebilir. Rakibin varlığı, kıskanç âşığın sevgisini sürekli kılmaktadır.

Divan şiirinde idealize edilmiş, özellikleri klişeleşmiş bir tip olarak rakip, “âşık-sair”lerin öfke ve lanetlerinin boy hedefi olmuştur. Sevgiliden vefa görmeyen âşık, gerçek hayatta olsun olmasın sebebini “rakip” veya “ağyâr” da arar. Bu durum asırlarca devam etmiştir (Şentürk 1995: 25).

Şiirlerinde aşk teması baskın olan Nâfiz de sevgili ile arasına giren rakibi daima engel olarak görmüştür. Bunu en genel şekilde, hiçkimsenin sevdiğini rakiple görmek istemeyeceğini söyleyerek ifade eder. Ancak aşkta rakip kaçınılmazdır. Gül mevsimi geçer; fakat ağyarın mevsimi hiç geçmez:

Cânânesin rakîb ile hiç [bir] kes istemez	
Dâmân-ı gülde bülbülü hâr ü has istemez	G325/ 1
Bülbül ne bu derdiñ keder-i hâr dükenmez	
Gül vaḫti geçer mevsim-i ağyâr dükenmez	G305/ 1

Sevgili ağyara o kadar meyillidir ki âşık ne yapsa onun gözünde itibarlı olmaz. Ağyarın kırık kadehinden şarap içer de sevgilinin uzattığı “câm-ı Cem”i almaz. Âşığa yılda bir kez bile göstermediği yüzünü rakibe günde bin kez gösterir:

Ağyârın elinden çeker işkeste sifâli	
Versem de düşüp ayagina cām-ı Cem almaz	G303/ 3
Hâra günde biñ kere ‘ arz-ı ruḫ eyler Nâfizâ	
Yılda ol gül-berg-i ra‘ nâ bir görünmez mi baña	G13/ 5

Sevgili, Nâfiz’i vaatlerle kandırır veya reddederken kendisi rakiple gününü gün etmektedir:

Sîne-i şâfi öpülmüş lâlezâr olmuş bu şeb	
Bezm-i bed-meşrebde zâlim neş’edâr olmuş bu şeb	G35/ 1
Ferdâya şaldı va‘ de-i vaşlı bizi bugün	
Ağyâr aldı yatdı firâşına yârini	G621/ 2

Sīneden bendīnesinden kaç‘ -ı dest eyle gönül
Ellere açıldı genc-i şāhid-i iqbālimiz G307/ 4

Şairi bu durumda en çok rahatsız eden ise, sevgilinin rakiple samimi olup kendisine “ismet yüzünü” göstermesidir:

Ele zālīm miyānın kōcdurur her şeb murādınca
Bize ‘işmet yüzün gösterdi vaz‘ -ı nāzenīn üzre G556/ 3

Kenāra vardı ğayr ile şalındı bu mudur ‘işmet
Hevāya uydu yoldan çıkdı serv-i hoş-ħırāmānım G489/ 5

Sevgilinin rakiple bu kadar yakınlaşmasını, masumiyetin kaybı olarak gören Nâfiz, “ismet kumaşında lekeler peydâ olması” gerekçesiyle sevgiliden vazgeçtiğini söyler:

Bu mudur pāk-dāmenlik libās-ı rif‘ atīnde hep
Lekeler oldu peydā ol kumāş-ı ‘işmetiñde hep
Bütün ‘ālem şafā-yı ser-güzeşt-i vuşlatīnda hep
Yürü ey mihr-i hercāyī ferāgat eyledim senden Mus26/ II

Rakip için, “kâfir, nahs, hırs-meşreb, harāmî, siyeh-rû” gibi sıfatlar kullanan Nâfiz, onu “akreb, hûk, kurd, şeb-pere, seg, meges, yılan, zâg ve zagan”a benzetir. Şair, aşağıdaki beyitte “şîr” ile “seg”i karşılaştırmış ve sevgilinin bulunduğu yerin artık köpeklere yani ağyara mekân olduğunu belirtmiştir:

Şîrlerken pāsbānı seglere oldu mekân
Kūçe-i cānānımız ağyāradır cāy-ı nişest G48/ 4

Diğer benzetmelere de aşağıdaki beyitler örnek verilebilir:

İstimā‘ etme nifāk-āmīz-i ağyārı şakın
Tūtiye şavt-ı zağan sū‘-i tabī‘ at öğredir G229/ 3

‘Arz eyleme gör nigeħ-i ağyāra ‘izārīñ
‘Ayn-ı nazar-ı şeb-pereler nūra dayanmaz G295/ 5

Zehr-i güftār-ı ‘adū rıfķ ile bād-zehr olmaz
‘Aķrebe lezzet-i minnet ile şefķat gelmez G320/ 7

Tek durmayıp ağyār ile yüksekden uçarmış
Ol kebg-i ħasen zāğ ile hem-ber eş olurmuş G370/ 3

Dīv-i raķibi da‘vet eder Nāfizā dirīg Biz ol perī yanında niçün ādem olmadık	G450/ 5
Mānend-i perī da‘vet-i āgyāra ķo‘azmi Görmez misin ey ķuzucağım hīç sen o ķurdu	G654/ 2
Mār āgyārın yüzünden zehr aķar ejder gibi Nīşter āzārını ķalbe şoķar ķancer gibi	G656/ 1

Aşğıdaki dörtlükte ise, “hûk-ı belâ” olarak nitelenen āgyar, aynı zamanda sevgilinin “kumâş-ı leb”ini almaya ķalışan bir hırsızdır:

Çaldırma şaķın kendiñi ol hûk-ı belāya Turma ķazer et ķarşu o mel‘ün-ı cefāya Düzdāna ķumâş-ı lebiñi verme hedāya Āgyārı ķoma yanına sārıķdır efendim	Mus21/ IV
--	-----------

Rakibe yüklenen bu kötü özelliklere rağmen sevgilinin ona yönelmesine bir sebep bulmaya ķalışan Nāfiz, onun sevgilinin eziyetlerine katlanmadığı için kıymetli olduğunu düşünür:

Raķibe böyle pey-der-pey nedir bu luţfuña bā‘iş Amān söyle efendim cevriñe aşlā dayanmaz mı	G668/ 4
--	---------

Nāfiz, rakibi tercih eden sevgilinin sonuçlarına katlanmak zorunda olacağını aşğıdaki dörtlükte şöyle belirtir:

Ķadr kıymet bilmediñ nā-dāna yār olduñ hemān Bülbül açılıp yābāna ķarı kıldıñ hem-zebān Zīb-i destār-ı raķib olmaķla etdiñ kesb-i şān Ey gül-i ‘işve ķal imdi ķar ile āgyār ile	Mus49/ II
--	-----------

Genellikle rakibi tercih eden sevgilinin, âşığı sevindirdiği de olur. Rakibe rağmen sevgilinin kendisine gelmesine sevinen âşık, rakibi üzdükleri için çok mutludur:

Dil-i ser-geşteye ol serv-i ser-keş ‘arz-ı meyl etdi ‘Adū-yı ķara rağmen luţf edip benden yaña geldi	K10/ 30
Bu şeb ne cilveler etdik benimle yār ikimiz Raķib[i] pür-keder etdik benimle yār ikimiz	G334/ 1

3. 3. 3. 4. Vuslat

Divan şiirinde, özellikle Fuzulî'nin platonik aşk anlayışında görülen, vuslatı değil de sevgilinin azarını isteme tavrını Nâfiz'de de görmek mümkündür. Şair, vuslatın mutluluk getirmeyeceği, dertleri arttıracığı düşüncesindedir:

Mülâyemet yüzün gösterme eyleriz bîzâr
Vişâle h'âhişimiz var 'itâba muhtâcız

G315/ 2

Südde-i vuşlatını şanma şifâ-ḥâne-i 'aşk
Bâb-ı hicrindeki derbânları hep derde çeker

G145/ 3

Ancak, bu düşünce onda daimi değildir. Vuslatı arzu ettiği beyitler *Dîvân*'da daha baskındır. Sevgilinin vuslat basamaklarını tek tek çıkmasını ister:

Niçe bir üftâdeye çîn-i cebîn-i nâr-ı hicr
Süllem-i kâsr-ı vişâle el-amân çıkmaz mısın

G514/ 2

Ayrılığın uzamasından endişe eden Nâfiz, vuslat zevkine erişememekten korkar:

Rûz-ı fûrkat uzanır mı böyle ğamla dâ'imâ
Yoḥsa bir şeb Nâfizâ zevk-i vişâl olmaz mı hiç

G66/ 5

Ancak o, sevgilinin nazının sonunda biteceğinden ve vuslat meyvesini kendisine vereceğinden emindir:

Olmaz der ise mîve-i vaşlını Nâfizâ
Aldanma sen o ser-keşe yap yap saña verir

G112/ 5

Sevgilinin dudağını öpmeye razıdır; ama -olursa- kavuşmanın diğer nimetlerini de reddetmez. Zaten bir buse ile kanaat edecek yaradılıştadır:

Lâkin in'âm-ı vişâliñ olsa da red eylemez
Bûs-ı la'liñ Nâfize ancak ki himmet iltifât

G42/ 5

Ben kendü meşrebim bilirim yok kanâ'atım
Bir bûse ile cām-ı lebe zaḥmet olmasın

G542/ 3

Nâfiz, vuslata ermenin mutluluğunu aşağıdaki mısralarda coşkulu bir şekilde dile getirmiştir:

El verdi murādımca bu şeb baña vişâliñ Emdim koçarak būs ederek ol ruḥ-ı alıñ Āgūşa çekip yatdı gönül ḳadd-i nihâliñ Şardım seni ben sîne-i ‘uryāna efendim	Mus 41/ III
Lebleriñ femde miyān elde niyāza yoḳ maḫal Mest-i cām-ı nāzdan bilmem ne ḫāl olmuş saña	G1/ 3
Şeb-i vuşlat zamān-ı cilve-i mehtāba düşdükce Çü hāle sîneye bir māh-peyker sım-ber çekdim	G484/ 3
Nâfiz saña ben söyleyemem lezzet-i vaşlı Ḳand-i leb[i] şorma şeker-efşān biliriz biz	G285/ 7

Şairin vuslatı yer yer müstehcen ifadelerle anlattığı beyitlere de rastlanır:

Dönsün firāş reng-i gül-i cāma ser-be-pā Mānend-i yāsemen var o serv-i revānı ḳoç	G68/ 3
Vişâliñden şafā-yāb olmadıḳ dil-ḫ‘āhımız üzre Arada ḡālibā çoḳ sevdiğim māni‘ ḫicāb olmuş	G382/ 4
Şu‘ūrum gitdi süst-endām olup hengām-ı vuşlatda Beni farḫ-ı maḫabbet cāme-ḫāb içre utandırdı	G675/ 2
O dellāk-ı ‘atā cüdlük ederken geldi āgūşa Deliksiz bir şafā etdik yine ḫammām-ı vuşlatda	Mt107

Ne var ki sevgili aşkına sadık değildir ve bir müddet sonra âşığı terk eder. Bu durumda Nâfiz’e eski günleri yād etmek düşecektir:

Eder mi ḫiç şafā-yı cāme-ḫ‘ābı yād ey Nâfiz Geçen ‘ālemleri hercāyīdir sulṫānımız añmaz	G338/ 5
Beni yād eyleyip yārim düşürmezken lisānından Bütün nāmım çıkardı güyiyā beyt-i dehānından	G528/ 1
Eski bakışlarıñ bize ‘ayn-ı kerem idi İki gözüm bu ḡamze-i tāze-edāyı ḳo	G546/ 4

Bizimle el ele gül-geşt-i bâğ eyler iken evvel
Eder ol naḥl-i hercāyî ırakdan merḥabā şimdi G666/ 5

Vuslat için rakiple sürekli mücadele etmek, sevgilinin cefalarına katlanmak, kavuştuktan sonra onu tekrar kaybetmek Nâfiz'i çok yormuş olacak ki sonunda "libâs-ı vasl" için "çâk-ı girîbân" olmaya değmez, diyecektir:

Niçe bir keşmekeş ellerle ey dil sen de inşâf et
Libâs-ı vaşl için çâk-ı girîbân olmağa degmez G340/ 4

3. 3. 4. Arz-ı Haller

Nâfiz, bazı kasidelerinin medhiye veya tegazzül bölümlerinden sonra, içinde bulunduğu durumu anlatarak kasideyi sunduğu kişiden yardım istemiştir. Halini anlatmaya izin isteyerek başlar:

‘ İzniñ olursa biraz ḥāme şikāyet etsin
Kıla feryād-ı şarîri güle bülbül-āsā K5/ 76

‘ Arz-ı ḥāl eyleyeyim izn-i şerîfiñle k’ola
Lāyık-ı merḥametiñ bu dil-i ğam-ḥ̣ār [ü] zebün K13/ 34

Halk, içinde bulunduğu duruma bıyık altından gülmekte ve bu da şairin belini bükmektedir:

Ḥalk ser-rişte alıp tâb-ı şemâtetle ele
Rîş-ḥand ile bükür ḳaddimi çün çarḥ-ı du-tā K5/ 77

Halini anlatmaya devam eden Nâfiz, 13. kasidede Tebriz'e gitmek isteğini, borçlarının çokluğunu ve babadan kalma evini alacaklılara vermek zorunda kaldığını belirtir. Ailesinin ayıplamalarından ve hizmetçilerin acı sözlerinden dolayı çok üzgündür:

Ārzü eyler iken zevḳ-i hevā-yı Tebrîz
Bize yevmiyye elem verdi bu ḥummā-yı düyün K13/ 35

‘ Ākıbet verdi peder-mānde olan hānemizi
Pîş-i nezzārede dest-i gıramāya gerdūn K13/ 37

Ṭa‘n-ı evlād [ü] ‘ıyāl ile dil ü cān şeker-āb
Zehr-i bed-kār-ı kelām-ı ḥadem ile maḥzūn K13/ 41

Böyle bir efendisi varken halka muhtaç olmasının uygun düşmeyeceğini belirten Nâfiz, memduhunun cömertliğine de vurgu yapar:

Bir seniñ gibi efendim var iken lâyıķ mı
Ḥalka muḥtāc ile olsun mu derūnum mağbūn

Baḥr-ı luṭfuñ baña luṭf eylemeden eksilmez
Yemm-i iḥsānıñı ben teşne-dile eyle füzūn

Umarım ki beni red etmeyesin bî-ḥāşıl
Bāb-ı luṭfuñu Ḥudā kıldı sa‘ ādet-maḥrūn K13/ 44-45-46

Bir başka kasidede Nâfiz, memduhundan mektup yazarak kendini etrafa tavsiye etmesini ister:

Kāğız-ı luṭfuñ ede tavşiyye eṭrāfa bizi
Bir satır mektūb-ı iḥsānıñ kıla himmet baña

Sāyebān-ı devletim olsun şefā‘ at-nāmeler
Dāmen-i luṭfuñla ben de faḥr edem her bir yaña K7/ 75-76

Divân'daki ikinci mesnevinin geniş bir kısmı da arz-ı hale ayrılmıştır. Nâfiz, mesneviyi sunduğu sadrazamı övdükten sonra, kendi halini anlatmış ve yardım istemiştir:

‘ Arz-ı ḥālimi benim gūş eyle
Sem‘ -i inşāf ile luṭf et diñle

Rütbe-i luṭfuña mağrūr oldum
Ḥāme-veş nālede mecbūr oldum Ms2/ 17-18

Suçunun çok olduğundan ve çevresindekilerin hırs ve dedikodusundan söz eden Nâfiz, akranlarından önce ihsan umduğunu belirtir. Bu ihsan, “pāye”dir. Herkese dağıtılan pâyeden kendisi nasiplenememiştir. Ancak, ümidini kesmeyen Nâfiz hâlâ talepkârdır:

Cümleden evvel umardım ihsân
Baña reşk eyleye derdim akrân Ms2/ 47

Pāye fikriyle leged-küb oldum
Kadem-i lutfuña cārüb oldum

Herkese pāyeler oldu taqsım
Hişşeme düşmedi bir ayağ sım Ms2/ 51-52

Beni bir pāye ile mesrūr et
Kālb-i vīrānemi yap ma' mūr et Ms2/ 54

Nâfiz, şikâyetlerini dile getirirken kırıcı olmamaya gayret etmiş, bendelerin şikâyetlerini ancak efendilerine edeceklerini belirterek bir anlamda özür dilemiştir:

Bendeler bâb-ı veliyyü'n-ni' ama nâz eyler
Yine eylerse efendisine eyler şekvâ K5/ 85

3. 3. 5. Rind-Zâhid

Zâhid, Divan şiirinde, yaşayış biçimleri ve felsefeleri farklı olduğu için şair tarafından eleştirilen bir tiptir. Rind temel tipi çevresine âşık, mest, ârif, kâmil yârân vb.; zâhid tipinin yanına ise sofı, hoca, vaiz vb. tipleri yerleştirilir. Böylece eserde bir gerilim-çatışma ortamı oluşturulur. Burada eleştirilen bir kişi değil bir davranış biçimidir (Akkuş 2006: 393).

Daha çok âşıkâne gazeller yazan Nâfiz'in şiirlerinde, rindin yaşam biçimini ve hayata bakışını anlatan beyitlere de rastlanır. Şaire göre, rindlerin gönlü şarapla yapılır ve onların meyhaneye gitmesiyle meyhane mamur olur. Safa ehli olan rind, sevgilinin kadehe benzer dudağını görünce ettiği tövbeden cayar:

Varsa rindân harâbâta yıkılmaz yapılır
Dil-i vīrān-şodeler olmada yap yap ma' mūr G157/ 4

Şābit-kadem-i tevbe iken meclis-i meyde
Rindân göricek cām-ı leb-i yāre bozuldu G652/ 2

Nâfiz, “vâiz”, “sûfi”, “ehl-i riyâ”, “şeyh” gibi adlarla da andığı “zâhid”den daha fazla söz etmiştir. Şair, zâhidi boynunda postu, elinde tesbihi ile halvetten çıkmayan biri olarak görüp samimiyetini sorgular:

Riyâdan bî-riyâ ihlâş ise de çıkma halvetden
Ridâ boynunda tesbîh elde zâhid bu mudur üslûb G29/ 3

“Vâiz” redifli yek-âheng gazelinde Nâfiz, onun hakkındaki düşüncelerini şöyle açıklar: “Şarap içen safa ehline nasihatler ederek keder verir, sevgiliyi bir kez görse âşığı ayıplamaktan vazgeçecektir, yalvarsa bile peri yüzlüler ona gelmez.” Gazelin sonunda şair, yaptıkları için Allah’ın onu affedeceğini düşünür ve vaizin de onu hoşgörmesini ister:

Esîr-i cürm ise ihsân-ı Mevlâya nihâyet yok
Ne var et Nâfiz-i âlûdeye hüsn-i nazar vâ‘ iz G421/ 5

Vaizin başka özellikleri de vardır. Sevgi ilmindeki hikmeti bilmez. Takva elbisesiyle kalbini örter; ancak bu örtü riya örtüsüdür. Aç gözlüdür, altın kadehi görse koşarak almak ister. Gence eğilimlidir; fakat dünya ona bunu kısmet etmez:

İlbâs edegör câme-i takvâ ile kalbi
Bu hırkalar ey şeyh ki esbâb-ı riyâdır G232/ 4

Uçardı zâhid altun halli câmı görse ber-pâda
Ayağı yer başarı mı ‘ayn-ı kesb-i zer huşûşunda G606/ 2

Civâna mâ’îl ammâ ihtiyârî pîr iken vâ‘ iz
Zen-i dünyâ aña bir tâze gül-ruhsâr aldırılmaz G337/ 3

Oysa âşığın kalbi şeyh gibi karanlık değildir, içi dışı birdir. Vaiz kıskançlıktan mosmor kesilse de şair, kadehten ve sevgiliden vazgeçmeyecektir:

‘Âşıkîñ kalbi degil târ çü şeyh-i sâlûs
Zâhir ü bâtını hep bir görünür billûrun G523/ 2

Çağşırın-veş sen kesil moşmor hasedden şüfiyâ
Câma biz dikedik gözü şelvârı görmek isteriz G313/ 4

3. 3. 6. Musikî ile İlgili Unsurlar

Devirlerinin ilim ve sanatlarından haberdar olan Divan şairleri, bu bilgilerini ince zevk, hayal gücü ve benimsedikleri sanat anlayışıyla yoğurarak şiirlerine yansıtmışlardır. Musikî ile ilgili unsurlar da Divan şairlerinin ilgisini çeken konulardan biri olmuştur (Sefercioğlu 1999: 649). Divan şiirinde rastlanan musikî terimleri, Nâfiz'in şiirlerinde dikkat çekici boyuttadır. Makam adları, usûller, musikî aletleri ve diğer kavramlara özellikle gazellerinde sıkça yer vermiştir. Şair, şiirlerinde yer verdiği tabiat ve sosyal yaşamla ilgili kavramlarda olduğu gibi, musikiyi de çoğunlukla aşkı ifade etmeye yardımcı bir unsur olarak kullanır. Bir beyitte musikî ile ilgili birden fazla terim kullanarak tenasüp yapan Nâfiz, böylece şiirin çağrışım gücünü arttırmıştır. Genellikle tevriyeli kullanılan bu terimlerin fazlalığı, Nâfiz'in musikiyi iyi bildiğini düşündürmektedir.

Nâfiz'in şiirlerinde geçen musikî ile ilgili unsurlar; musikî makamları, usûller, musikî aletleri ve musikî ile ilgili diğer unsurlar başlıkları altında incelenecektir.

[1] Musikî Makamları

Dîvân'da tespit edilen makam adları şunlardır: “bahâr, beste-nigâr, bûselik, evc, hicâz, hisâr, hüseyinî, ısfahân, mihr-i cân, muhayyer, nevâ, nevrûz, râhatü'l-ervâh, sabâ, sûznâk, sünbüle, şehnâz, uşşâk, uzzâl, sâz-kâr, zemzeme, zülf-i nigâr.”

Nâfiz, makam adlarını şiirlerinde kullanırken bu kelimelerin gerçek anlamlarını da göz önünde bulundurmuş ve çeşitli hayaller yaratmıştır:

Bî-nevâ ' uşşâk naqş-ı şevk edip âheng-i bâğ
Râhatü'l-ervâh eder kâr-ı şabâ nevrûzdur

G264/ 2

Yukarıdaki beyitte “nevâ”, “râhatü'l-ervâh”, “sabâ” ve “nevrûz” sözcükleri hem gerçek anlamlarıyla hem de musikî terimi olarak kullanılarak çağrışımları arttırılmıştır. Aşağıdaki beyitte ise “bûselik” sözcüğü makam anlamının yanı sıra “buse yeri” anlamını da çağrıştırmaktadır:

Dehânından yine bir tâze vâdî nağme-sâz oldu
Bu ağızla o gül-femden mağâm-ı büselik ister G167/ 3

Nâfiz'in şiirlerinde yer alan makam adlarına şu beyitler de örnek verilebilir:

‘Uşşâka şabâ söylemesin şavt-ı hüseyinî
Şehnâzdadır nağmesi güftârı müferrih G72/ 2

Peyrev olarak zezeme-i sâz-ı niyâza
Şehnâz-ı nigeş nağme-i mızrâba uyarmış G374/ 4

‘Uşşâk olaydı evc-i felekde semâ gibi
Hem-sâz olurdu kâr-ı hevâ İşfahâna dek G461/ 3

‘Uşşâk karar etmedi ol turrede gördü
Evc ile düzen-sâz-ı felek sünbüle döndü G624/ 3

‘Uşşâk-ı nağmekâr ile faşl-ı bahârı var
Şehnâzımıñ benim ile kavlı [ü] kararını var Mt26

[2] Usûller

Türk musikisinde kullanılan “ber-efşân, çenber, dü-yek, fâhte, sakîl, zencîr” gibi usûl adlarına da Nâfiz'in şiirlerinde rastlanmaktadır. Musikî; makam, usûl ve diğer terimleriyle bir bütün olduğu için beyitlerde bu kavramlar iç içe geçmiştir. Usûller de gerçek anlamları ve terim anlamları çağrıştırılacak şekilde kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitler bu durumu örnelemektedir:

Zülf zencîri şabâ ile ber-efşân olalı
Oldu gülzârda her sünbüle dil-beste nigâr K17/ 4

Bezmiñde şakîl ise nevâ-gû dil-i Nâfiz
‘Uşşâk-ı nağam-sâza sitemler niçün eyler G168/ 5

‘Uşşâk[ı] fâhte gibi söyletme perdesiz
Beste-nigârı kılma usûl iledir hisâr G172/ 5

Usûl ile yine beste-nigâra kılmış âgâze
Şabâ Nâfiz bu kârı zülf-i çenberden çıkarmışdır G266/ 6

[3] Musikî Aletleri

Divan şiirinde musikî aletleri, şekilleri, yapıları, seslerinin özellikleri ve adlarının sözlük anlamlarıyla şairlere ilham kaynağı olmuş ve değişik hayaller içinde kullanılmışlardır (Sefercioğlu 1999: 654). *Divân*'ında makam ve usûl adlarına yer veren Nâfiz, musikinin bir diğer unsuru olan çalgı aletlerinden de söz etmiştir. Adı geçen bu aletler “çâr-pâre, çeng, def, iki telli, kânûn, kemân, ney, rebab, şeştâr, tanbûr ve târ”dır.

Telli bir saz olan târ, aşağıdaki beyitte “saç teli” anlamıyla tevriyeli kullanılmıştır. Mızrabı benzeyen sabah rüzgârı, saçın telinin (tar çalgısının) perdesine vurmaktadır. Ayrıca, beyitten tar'ın mızrabla çalındığı bilgisi de çıkmaktadır:

Urdu mızrâb şabâ perde-i târ-ı zülfe
Mû-be-mû eyledi muṭrib-i nağam-sâza heves G352/ 3

XVII. asır Türk musikisinde kullanılan 6 çift telli ve perdeli bir çalgı olan şeştâr, telleri elle çekilerek çalınır (Öztuna 2000: 454). Şeştâr, Nâfiz'in şiirlerinde en sık rastlanan musikî aletidir. Aşağıdaki beyitlerde saç ve şeştâr arasında telleri nedeniyle benzerlik kurulmuştur:

Zülf-i şeş-târın şabâ çalma bize her perdede
Gel bozuk sâz olma kııl evc-i düzen üzre qarâr G233/ 8

Şeş-târ-ı zülfün eyledi sihr-âferîn nîgeh
Efsûn-ı çeşm perde-keş-i fitne-sâz-ı nâz G323/ 4

Perde-i hâli bozuk nağme düzen-sâz olmadı
Bî-nevâyân-ı dili ol zülf-i şeş-ter diñlemez G330/ 2

Türk musikisinde vaktiyle kullanılmış, daha sonra unutulmuş bir saz olan çeng, yay şeklinde yani eğri biçimdedir. Parmakla veya parmağa geçirilen mızrapla çalınır (Öztuna 2000: 66). Sevgilinin cefasıyla iki büklüm olmuş âşıkların boyu, şekil itibariyle çenge benzetilir. Aşağıdaki beyitte de “çengî” sevince “çeng”e dönüleceği belirtilmiştir:

‘Uşşâk-ı nevâ-sâz kemân-veş bunu söyler
Ḳad çenge döner nağmede bir çengî sevince G564/ 3

Kânûn'un çok telli olması, şekli, diz üzerine konarak çalınması, seslerinin mandalla ayarlanması Divan şairleri için hayal kaynağı olmuştur (Sefercioğlu 1999: 659). Aşağıdaki beyitte Nâfiz, kânûn nağmesine benzettiği şiirlerinin, sevgilinin saçından besteye başladığını belirtir. İkinci beyitte ise kânûn, yasa anlamıyla tevriyeli kullanılmıştır:

Şarîr-i hâme şanma nağme-i kânûn-ı eş' arım
Yine zülfü ucundan kıldı Nâfiz besteye âgâz G317/ 5

Sâz-ı nâ-sâz-ı felek böyle bozuk perde iken
Nağme-i 'adl ile âhengini buldu kânûn K13/ 6

İki telli, vaktiyle Anadolu'da kullanılan bir çeşit çift telli bağlamadır (Öztuna 2000: 170). Nâfiz'in bir beytinde bu çalgının adı geçmektedir:

Pîr-i 'uşşâk-ı kemân-quad ile dem-sâz olıcağ
İki telli gibi kıl tâze düzen ikide bir G100/ 8

Nâfiz'in şiirlerinde yer alan diğer musikî aletlerinden "çar-pâre, def, kemân, nây, rebab ve tanbûr" için de aşağıdaki beyitler örnek verilebilir:

Rakqâş-ı nağam-sâz okuyup beyt vişâle
Çâr-pâreyi söylet dil-i ser-bâzıma çık çık G448/ 4

Nâfiz oldukça telâfûm-rîz mızrâb-ı hevâ
Kâse-i tanbûr mevc-i nağme-sâzı etdi cüş G384/ 5

Muṭrib-i dâ'iremiz dağı güler
Döner inler de çü def ḥande eder Ms2/ 39

Düzen-sâz-ı kemân ebrûsu çaldı kalb-i 'uşşâkı
Gönül neyler hevâ-yı çeng ü şeş-târ râst gâhî kec G63/ 4

Riyâz-ı 'işret-âbâd-ı İrem-veş şahn-ı gülşende
Rebâb [ü] ney hem-âheng-i şadâ-yı 'andelibândır K6/ 15

Muṭrib-i şâhib-nefes 'uşşâka peyrev olalı
Kalb-i âteş-demle kıldı nâle-i nâya heves G358/ 3

[4] Musikî ile İlgili Diğer Unsurlar

Dîvân'da makam, usûl ve çalgı adlarının dışında musikî ile ilgili diğer terimlere de yer verilmiştir. Bunlardan sık kullanılanlar şunlardır: “âhenk, beste, bozuk, düm tek, düzen, kâr, karâr, meşk, mızrab, miyan-hâne, mutrib, nagam-sâz, nagme, nakş, perde, perde-i âgâze, pest, peşrev, terâne, usûl, zîr ü bem.” Bu kavramlardan bazılarının geçtiği birkaç beyit aşağıya alınmıştır:

Mutrib düzenle olma hevâyî çü ney bu dem Âheng-i zîr [ü] bemde de şevk [ü] nevâyı tut	G39/ 2
‘Uşşâk bozuk eyleme âheng-i nevâyı Pest oldu niçün perde-i âgâze çekilmez	G287/ 3
Uymuş şabâya peyrev olup pür-hevâ-yı nâz Gördük bozuk düzen yürür ol zülf-i perde-sâz	G345/ 1
Tağıtdı sâz-ı niyâzını nağmede ‘uşşâk Hevâ-yı nâza uyar perdesi nevâkârîñ	G458/ 2
Hayâl-i nakş-ı rüyu çıkmadı âheng-i hâırdan Nağam-sâz-ı nigâhı oldu hep ‘uşşâk-veş kârim	G492/ 3

Görüldüğü gibi Nâfiz, musikî terimlerine şiirlerinde çok yer vermiştir. Hatta bazı gazellerinin bu terimlerle örülü olduğu görülür. Makam ve usûl adlarını çoğunlukla tevriyeli kullanan Nâfiz, musikî aletlerinden de benzetme ögesi olarak yararlanmıştır.

3. 3. 7. Tabiat

Nâfiz’in şiirlerinde doğa tasvirlerine genellikle kasidelerin nesip kısımlarında rastlanır. Burada tasvir edilen mevsim, ilkbahardır. Çoğunlukla benzer ifadelerin kullanıldığı bu anlatımda bahar, öncelikle doğada yarattığı değişimlerle konu edilir. Güneş, yeryüzünü aydınlatır, insanları dertlerinden uzaklaştırır. Tabiatта bir canlanma meydana gelir. Bulut gül suyu saçar, toprak anber gibi olur, bahçe reyhanla kaplanır. Yeryüzünün tazeliğinin sebebi nisan bulutudur, toprak misk kokulu sünbül bahçesi olur:

Etdi gabrāyı münevver yine h̄urşid-i sūrūr Kaldı kimse [ne] zālām ne miḥnetde zebūn	K13/ 3
Bahārın nefḥa-i feyziyle ebr oldu gül-āb-efşān Zemīn ‘ anber-sirişt [ü] sebzezārı cümle reyḥāndır	K6/ 2
Gören kūy-ı zemīni gevher-i yek-tā şanır şimdi Bu āb [ü] tāb-ı gabrā müstefād-ı ebr-i nīsāndır	K6/ 3
Cihān sūnbūsitān-ı müşk-rīz oldu meserretle Nesīm-i būy-ı zūlf-i kām hep bād-ı hevā geldi	K12/ 2

Doğanın vazgeçilmez unsuru olan çiçekler, baharın müjdecisidir. Nâfiz, nesip bölümlerinde en çok gül, menekşe, lale, zerrin ve sünbül den söz eder. Bu çiçekler içinde menekşenin ayrı bir anlamı vardır. Baharın kokusunu tüm çiçeklerden önce o yayar. Kışın sona erdiğinin göstergesi olan menekşe ile bahar bahçesi güzelleşir:

Çemende neşr eder būy-ı bahārı cümleden evvel Benefşe ḥātīme-ṭamğa-yı kālā-yı zemistāndır	K6/ 4
Oldu sebz atlas [ü] yāḳūt-ı kebūd ārāyiş Yine zīb oldu benefşeyle çemenzār-ı bahār	K17/ 18

Nâfiz, çiçeklerin açmasını benzetmelerden yararlanarak anlatmıştır. Lalenin açması renkli çadırlar kurulmasına, tûg-ı şâhîler de çemen tahtındaki padişaha benzetilmiştir. Sûsen ise bahçedeki parlak kandillerdir:

Çıkıp ezhār-ı cündi kırdu rengin ḥaymeler lāle Çemen tahtında yer yer tûg-ı şâhîler nümāyāndır	K6/ 7
Şeb-i ‘ işret bu demde rûzdan ra‘ nā vü rûşen-ter Kenār-ı bāğda sûsen ḳanādīl-i fūrūzāndır	K6/ 12

Dîvân'da bahar betimlemesinin yapıldığı nesip bölümleri dışında da çiçek ve ağaç adlarından söz edilmiştir. Özellikle gazellerde, sevgilinin güzelliği anlatılırken benzetmelik olarak bu unsurlardan çok yararlanır. Sevgilinin saçına benzetilen sünbül, “kevkebli sünbül”, “saçlı sünbül”, “sünbül-i Çîn” türleriyle şiirlerde yer alır:

Āhuvān-ı deşt-i Çine müjdeci ol ey şabā Sevdigim zūlfün külehden saçlı sünbül gösterir	G128/ 4
---	---------

Şeb-reng-i zülfü naķş-ı bahārıñ nişānıdır Kevkebli sünbül ile zemīn āsumānıdır	G144/ 1
Mekān[ı] sünbül-i Çīn olmayınca murğ-ı diliñ Şikenc-i kākül-i müşkīni mesken eyleyelim	G499/ 4

Sevgilinin benzetildiği çiçeklerden biri de daldan dala konması nedeniyle hercayı menekşedir:

Ėayrılar ile bŷy-ı vefā neşv ŷ nemāda Hercāyī benefşe gibi her yerde bitersiñ	G457/ 2
--	---------

Yukarıda sözü edilenlerin dışında *Dīvān*'da “beyaz gül, erguvan, gül-i rana, karanfil, nar çiçeği, nergis, reyhan, şeb-bŷy, yasemen” gibi çiçek adları ve “‘ar‘ar, çenar, sanavber, servi, sidre, ŷd, unnāb” gibi ağaç adları yer almaktadır.

Nāfiz, tüm güzellikleriyle gelen ilkbaharın insanlar üzerindeki etkilerinden de söz eder. “Vakt-i gül” ve “nevrŷz” adlarıyla da anılan ilkbaharda insanlar, āşık olup şarap içmek isterler. Böyle bir mevsimde deliliğin ortaya çıkması normaldir:

Göñüller tazelensin köhne meyle nev-bahār oldu Yine hengām-ı ‘ayş ŷ nŷş-ı bezm-i gül-‘ izār oldu	G647/ 1
Zevķ-i bŷs-ı cām-ı la‘ linden geçilmez Nāfizā Vakt-i güldür dil ne sāğardan ne dil-berden geçer	G121/ 5
Dil-i dīvāne[yi] dārŷ‘ş-şifā-[yı] zülfüne bend et Bahār eyyāmıdır Nāfiz olur elbet cünŷn peydā	G6/ 5

Nāfiz, çok az da olsa sonbahar mevsiminden söz etmiştir. Aşağıdaki ilk beyitte, sonbaharda rŷzgārın sarı yaprakları savurması, altın saçılmasına benzetilmiştir. Diğer beyitte ise, sonbaharın gelişi, hazan askerlerinin gülbahçesi ŷlkesini “berbād” etmesi şeklinde betimlenmiştir:

Hazān şāķ-ı gül altun yerine ey Nāfiz Birin birer çıkarıp dest-i rŷzgāra atar	G238/ 6
Kişver-i gülzārı ber-bād eyledi ceyš-i hazān Gel yetiş ey şāķ-ı gül bŷlbŷllerin feryādına	G553/ 2

Sonbahar içerdığı hüznle, zamanın geçmesi, ömrün tükenmesi anlamlarını çağrıştıracak şekilde de kullanılmıştır:

Yıldız çiçeği gibi ziyā verse de ol gül
Bir gün anı evrāk-ı hazān muzmaḥil eyler G273/ 2

Aldanır reng-i hevā-yı bāga yok fikr-i hazān
Büy-ı gül'çün nāle vü feryād-ı bülbül bu nedir G241/ 4

Âşık, kendi durumunu anlatmak için de sonbahardan yararlanır. Sevgilinin boyunun fidanı rüzgârla salındığında, onun yüreği sonbaharın gül yaprağı gibi titremektedir:

Rüzgār ile nihāl-i kaddi raqş-āver ola
Yüregi 'āşıkların ditrer çü gül-berg-i hazān G521/ 2

Dîvân'da kış mevsimi ile ilgili herhangi bir betimlemeye rastlanmaz. Ancak, sevgilinin giydiği kar saçağı şeklindeki destar dolayısıyla, bir beyitte kar benzetmesi yapılmıştır. Destar, güzellik bahçesine karların top top düşmesine benzetilmiştir:

O servim qar saçağı şekli destārın bozar şanma
Düşer bir bir riyāz-ı hüsnüne berf-i semā top top G20/ 5

Şairin ilkbahar betimlemesi yaparken söz ettiği unsurlardan biri de kuşlardır. Çiçekler gibi baharı müjdeleyen kuşlardan en çok “bülbül”ün adı geçer. Gül bahçesinde şarkılar söyleyen bülbül, âşıkları kendilerinden geçirir:

Bülbül-i nağme-serā kıldı maḳāmın gülzār
Demidir gelse bu āheng ile 'uşşāka cünün G13/ 5

Döndü bülbül dil-i 'uşşāk-ı nağam-sāza bu dem
Yek-nefes kılmadı bir perdede şāḥ üzre qarār K16/ 2

Bülbül ile birlikte “sülün, keklik ve tavus kuşu” bu bahar manzarasını tamamlar:

Tezerv ü kebg ü tāvūsu fezānıñ hem-ḥırām olmuş
Bu demde kūh [ü] şahrā cilvegāh-ı ḥayl-i ḥübandır K6/ 16

Bahar betimlemesi yapılırken çok az söz edilen kuş ve diğer hayvanlardan, benzetme yoluyla sevgili ve âşğın durumlarını anlatmak amacıyla daha fazla yararlanılmıştır. Bu benzetmelerde, sözü edilen canlının özellikleri göz önünde bulundurulur. Sevgili çoğunlukla keklik, ceylan ve sülüne benzetilirken âşık; bâz, şehbâz ve şahine benzetilmiştir. Âşğın şâhbâz gönlü, keklik ve sülün olan sevgiliyi avlamak istemektedir:

Niçün bâz-ı niyâza per-zenân-ı nâz olursuñ sen
Seni ey kebg-i evc-i hüsn eder Nâfiz şikâr âhir G242/ 5

Görünür rez-duhteri-veş gayre zîb-i bezm olur
Ol tezerv-i bâğ-ı ‘ işve mest olup benden kaçar G148/ 2

Sevgilinin acımasızlığının vurgulanmak istendiği beyitlerde durum tersine döner. Âşğın gönlü sabır kekliğine, sevgilinin gamzesi ise şahine benzetilir. Bir başka beyitte, sevgilinin saçında bulunan âşğın gönül çocuğu, ejderhanın ağzında yuva yapan yavru bülbüle benzetilmiştir:

Almağa kebg-i şabrımı deşt-i niyâzda
Per urdu bâz-ı gamzesi kaçd-ı şikâr ile G573/ 3

Göñül tıfl[ı] ham-ı zülfünde cânânın mekân tutmuş
Dehân-ı ejdehâda beççe bülbül âşiyân tutmuş G371/ 1

Görüldüğü gibi Nâfiz, hayvan adlarından daha çok sevgili ve âşık için benzetme ögesi olarak yararlanmıştır. Rakibin benzetildiği hayvanlardan “Rakip” bölümünde söz edilmişti. Şair, aşk ilişkisi dışında hayvan adlarını nadir olarak anmıştır. Çaresizliğini anlatmak için kendisini karıncaya benzettiği beyit bunlardan biridir:

Yâ İlâhî ver iki ‘ âlemde maşşüd-ı dilin
Dermend Nâfiz kuluñ bî-çâre kaldı hem-çü mür G279/ 6

Nâfiz, kozmik unsurlarından “Ferkadan, Mirrîh (Behram), Müşterî, Nesr-i tâir, Süheyl, Süreyya, Şirâ-yı şâmî, Utarid, Zuhâl, Zühre” gibi gezegen ve yıldız adlarına da şiirlerinde yer vermiştir. Kasidelerde genellikle ortamdaki mutluluğu ve huzuru anlatmak için kullanılan bu kavramlar, gazellerde çoğunlukla benzetme unsuru olarak yer almıştır. Sözü edilen gezegen ve yıldız adlarına aşağıdaki beyitler örnek verilebilir:

Zühre dem-sâz olmada dönmekde rakḳāş-ı felek Beyt okurlar Müşterî ile ‘Uṭārid güyyā	K1/ 11
Metā‘ -ı şems-i hüsn-i yāre olduḳ Müşterî ammā ‘Adū Mirrîḥ-şifat mā-beynimizde naḥs-ı şuḡrādır	G158/ 3
O ḳanlı yāre ey mecrūḥ ḳanda ḳaldı el şunmak Felekde dest-i Behrāmı o ḥūnî ḡamze ḥancerler	G164/ 9
Pür olur çeşm-i Zūḥal Nāfiz ḡubār-ı reşk ile Esb-i yāre pāy-māl-i reh-güzār olduḳca sen	G504/ 7

3. 3. 8. Ülke, Şehir ve Yer Adları

Belli özellikleriyle Divan şiirinde yer alan ülke ve şehir adlarına Nâfiz’in şiirlerinde de rastlanır. Adı en sık geçen yerler Çin ve Hoten’dir. Bu iki yerleşim birimini şair, sevgili ile ilgili benzetmelerde kullanmıştır. Sevgilinin saçı, Çin ve Hoten askerine, kokusu Hoten miskine benzetilmiştir:

‘Asker-i ÇİN ü Hoten geçdi kılıçdan mû-be-mû Şanma kesdi kākülün miḳrāş-ı ‘işveyle nigār	G234/ 3
Pişḡāḥ-ı şāḥ-ı iklim-i şabādan mû-be-mû ‘Asker-i ÇİN [ü] Hotendir zülf ser-tā-ser geçer	G215/ 4
Dökülsün nāfe-i müşk-i Ḥaṭā çöz mû-be-mû zülfün Şabā ol sünbül-i pür-çini şāneyle perişān et	G51/ 4

Bu ülkelerin dışında “Bedahşan, Habeş, Hicaz, Isfahan, Mekke (Batha), Mısır, Şam, Kandehar, Keşmir, Tebriz, Yesrib, Yemen” gibi ülke ve şehir adları betimleme yapmak ya da belli özelliklerini benzetme unsuru olarak kullanmak amacıyla *Divân*’da yer alır. Nâfiz’de asıl dikkat çeken, İstanbul’u şiirine sokarak yerelleşmesidir. Bu yüzyılda özellikle Nedîm’de görülen İstanbul’un semtlerine ve eğlence yerlerine, onun şiirlerinde de rastlamak mümkündür. Şair, İstanbul övgüsüne onun güzelleri ile Bağdatlı güzelleri karşılaştırarak başlar. Bağdatlı güvercin bakışlı güzelin İstanbul’a uymayacağını, tath dilli olsa da istenmeyeceğini belirtir:

İstanbul Baġdâdî kebûter-nigeh uymaz
Tûfî gibi söylese de dil-h'âh degildir G175/ 3

Nâfiz, güzelliklerini vurguladığı İstanbul kızlarını sevmemesi için kendisine  g t verir.
 nk  güzellere yaklaştıkça yanaklarının güneşi, âşığı hilal eyler:

Ba' id ol mehveşân-ı şeh-r-i İslâmbolu sevmekden
Hilâl eyler seni Nâfiz  arîn-i mihr-i ruhsârı G670/ 7

İstanbul, şair için sadece bir mekân deġildir. Onun Boġaz'ı ve denizi, sevgilinin g zelliġinin etkili bir şekilde anlatılması için vasitadır aynı zamanda. Sevgilinin gece renkli saçlarının gerdana dökülmesi, Boġaz'a dalga dalga gelen Karadeniz'e benzetilir:

Mevc mevc oldu gelir şan Boġaza Ba r-i Siyâh
Gerden-i yâre d k ld kce o zülf-i şeb-gün K13/ 28

Sevgilinin dişleri ise Boġaz'daki Akdeniz incisine benzetilmiştir:

Boġazda A deñiz d rr ne dönse ol çıkan dürler
Yüzüne gelse inc lar dile si r-i vefâ olsa K15/ 16

Nâfiz'in şiiirlerinde Boġaz dışında İstanbul'un "Hisar, Kirazlı, Vefa ve Aksaray" semtlerinden de söz edilmiştir. Bu yerler, kimi zaman, semt anlamlarının yanında gerçek anlamları  aġrıřtırılacak şekilde kullanılır.  rneġin aőaġdaki beyitte, sevgilinin Aksaraylı olması ile gümüş sineli olması arasında ilişki kurulmuştur:

Ol s m-s neye nazar et A saraylıdır
G yâ v c du h m gümüşden  alaylıdır G226/ 1

Şair, sevgilinin dudaġının g l  i eġi aklına düşerse bulunduġu yerden deġil Kirazlı'ya Hisar'a bile gitmeyi göze alacaġını söyler. Burada Kirazlı'yı sevgilinin dudaġı anlamıyla tevriyeli kullandığı da düşünülebilir:

Düşünce h tira g l-n r-ı la'li c n n n
Deġil  irashya semt-i Hiő ra dek gideriz G311/ 4

Aşağıdaki beyitte de İstanbul'un semtlerinden biri olan "Vefa" tevriyeli kullanılmıştır:

Ey meh sipihr-i bezm-i şafâya gelir misin
Devr-i felekde semt-i Vefâya gelir misin G515/ 1

Sevgilinin gerdanının seyrinde dudağıyla söz birliği eden şair, onun Boğaz zevkini yalnız yapmasını ister:

Ben seyr-i gerdeniñde lebiñle ağız birim
Sen de Boğaz zevkine tenhâ gider misin G516/ 2

Aşağıdaki nazmda, sevgilinin Bebek'te oturduğu anlaşılmaktadır:

Bebekde şimdi bir nev-reste meh-pâre zühür etdi
Hemân mehd-i şadefde dürr-i şehvâre zühür etdi
Görüp endâm-ı mevc-âmîzini ol baħr-i pür-nâziñ
O dem fülk-i dile lerzende hem-vâre zühür etdi N34

Lale Devrinin gözde eğlence yerlerinden olan Sadabad'a Nâfiz'in bir beytinde rastlanmıştır. Beyitte şair, burada yaptıkları safayı sevgilisine hatırlatmaktadır:

Unutduñ mu şafâ-yı seyr-i Sa' d-âbâdı âyâ kim
Neler olmuşdu ey mâh-ı zamânım ol zamânlarla G555/ 2

Lale Devrinin bir diğer eğlence yeri olan Göksu'ya Nâfiz, Sadabad'a göre daha fazla yer vermiştir. Aşağıdaki beyitte, sevgilinin mavi elbisesini görünce Göksu'nun sünbülünün kıskançlıktan gömgök kesileceği belirtilmektedir:

Gökşunuñ gömgök kesilsin sünbül[ü] mâ'î ile
Nâfizâ oldukça kaddi zîb [ü] zîver mâ'îli G672/ 5

Dîvân'da yer alan iki murabbain nakarat bölümlerinde de "Göksu"dan söz edilmektedir:

Göster revişin naħl-i güle serv-i bülendim
Gel Gökşuya al şūflu siyeh-çerde efendim
Gül-nâr ola reng-i çemen ey ħūnî levendim
Gel Gökşuya al şūflu siyeh-çerde efendim Mus28/ I

‘Ālemi tutdu amān ü nāle vü āh ü enīn
 Geldi Gökşu seyrine bir mā’-i cārī nāzenīn
 Gökşuyu gömgök tere batırdı ol çīn-i cebīn
 Geldi Gökşu seyrine bir mā’-i cārī nāzenīn

Mus32/ I

Dîvân’da yer adı olarak “Yeni Saray” ve “Sultan Ahmed Camii” de geçmektedir. Yeni Saray, bugünkü Topkapı Sarayıdır. Hibetullah Sultan’ın doğumu için yapılan şenlikler tasvir edilirken değinilmiştir. Sultan Ahmed Camii ise, her yıl burada okutulan mevlidin anlatıldığı kaside dolayısıyla anılmıştır:

Yeñi serāy döndü bir maḥbūb-ı zümrüd-cāmeye
 Sebze-gün oldu mişāl-i serv-i dil-keş ser-be-pā K1/ 32
 Cāmi’-i Sultān Aḥmed oldu zīnet-baḥş-ı nūr
 Kıldılar ta’zīm için da’vet kibārı ser-be-pā K7/ 3

3. 3. 9. Sosyal Yaşam

Dîvân’da yer alan sosyal yaşama dair unsurları şenlikler, mevlid alayı, divan-ı hümayun toplantısı, kıyafetler, para adları ve yiyecekler başlıkları altında toplamak mümkündür.

3. 3. 9. 1. Şenlikler

Çağatay Uluçay, *İstanbul’da XVIII. ve XIX. Asırlarda Sultanların Doğumlarında Yapılan Törenler ve Şenliklere Dair* adlı eserinde, XVII. asra kadar hanedana mensup sultanların doğumlarına dair çok az vesika olduğunu; ancak XVIII ve XIX. yüzyıllarda doğan sultanların doğum tarihleri ve yapılan törenler hakkında daha fazla belge bulunduğunu belirtir. Bu doğum listelerden biri de III. Mustafa’nın kızlarına aittir. Topkapı Sarayı arşivinde bulunan bu listede Hibetullah Sultan’ın H. 1172’de doğduğu belirtilmektedir (Uluçay 1958: 199).

Hibetullah Sultan’ın şehrayin ve donanma yapılarak kutlanan doğumunu Nâfiz, *Dîvân*’ın ilk kasidesinin nesip bölümünde uzun uzun tasvir etmiştir. Reşat Ekrem Koçu, *Vilâdetname*’ye yazdığı önsözde donanmanın sebebini şöyle açıklar: “I. Mahmud ve III. Osman kız ve oğlan hiç evlâd bırakmadan ölmüşlerdi. Hanedanın ilerisini düşünenler

endişeye düşüyorlardu. Nihayet Hicrî 1172 yılı recebinin on beşinci günü, Mustafa'nın bir kızı dünyaya geldi. Hibetullah adı verilen bu sultanın şerefine de on gün on gece süren bir donanma yapıldı” (Haşmet 1940?: 6). Sadrazam Ragıp Paşa'nın donanmayı yazması için görevlendirdiği şair Haşmet, *Vilâdetname-i Hümayun* adlı eserinde donanma hazırlıklarını şöyle anlatır:

Babı hümayunun içi ve dışı nice kıymetli avizelerle ve nice eşsiz kandiller ve aynalarla süslendi ve aydınlatıldı. (...) Darbhane ve Şehremini ambarlarının kapı ve duvarlarına, altın ve gümüşten yapılmış güneş gibi şekiller ve nice kıymetli nakışlı, işlemeli kumaşlardan flândre şeklinde bayraklar asıldı; saray avlusu sayısız kandillerle donatıldı. Ortakapı'nın iki tarafına gayet büyük aynalar kondu, onlara uygun gayet büyük nadide ve güzide avizeler asıldı. (Haşmet 1940?: 9-10)

Haşim'in tasvir ettiği bu ortamı, Nâfiz'in beyitlerinde de görmek mümkündür:

Görünen zerrîn-nümâ âvizeler top top değil
Rişte-i nür-ı başa'âr yâ 'ayn-ı şems üzre rişâ K1/ 24

Buldu zîver pertev-i nezzâre-i seyyâreden
Nürdan kândillerle ser-be-ser revnâk-nümâ K1/ 34

Şair, betimleme yaparken “Genellikle ince bezden yapılmış, uçkurluk bölümü dar, kurdele biçiminde bayrak”³⁴ olarak tanımlanan ve şenlikte süsleme malzemesi olarak kullanıldığı anlaşılan İtalyanca “flândra” sözcüğüne de bir beytinde yer vermiştir:

Bir hilâl idi du-rûze görünen âyineden
Zü'l-cenâh olan hevâda per-zenân filandera K1/ 26

Sadrazamın evinin süslendiği de Nâfiz'in şu beytinden anlaşılmaktadır:

Keşret-i ârâyiş-i beyt-i vezîr-i a' zâmîñ
Hüsn-i ta' bir ile ta' dâdında 'âcizdir edâ K1/ 35

Haşim'in, “Köşe köşe gönül kandırıcı köçekler ve yer yer hokkabazlar binlerce görülmemiş şeyler tertip ettiler” (Haşim 1940?: 15) diyerek anlattığı şehrayin eğlencelerini Nâfiz şöyle tasvir eder:

³⁴ *Türkçe Sözlük*, TDK, Ankara 1998, s. 794.

Def-zenân-ı şevk rakqâşân-ı devrân her taraf
Şu' be-kârân-ı şafâ cân-bâziyân-ı cilve-zâ K1/ 9

Her şuver oldu temâşil-i tılısmât-ı feraḥ
Her bir eşkâl-i raşad bir ğibṭa-fermây-ı şafâ K1/ 10

Şehrayinin sonunda bir de fişek şenliği yapılmıştır: “Tersanede, Tophanede ve Cebehanede büyük salları yapıldı. Bunların üzerinden Yalıköşkü önünde deniz ve hava fişekleri atıldı. Deniz fişekleri suyun içinden fiskıye gibi fırlıyordu” (Haşmet 1940?: 29). Nâfiz bu gösteriyi şöyle anlatır:

Âteş-endâz-ı şafâyîdir hevâyî şanmañız
Sünbül-i surḥ oldu nârencî perîşân her yaña K1/ 17

Şu' le-i tâb-ı fişeng ile çıkan meh-tâblar
Şem'-i mişbâḥ-ı çerâğandır felekde câ-be-câ K1/ 18

Dîvân'daki 3. kasidenin nesip bölümünde de bir şehrayin tasviri vardır. Bu defa III. Mustafa'nın oğlu Selim'in doğum şenlikleri anlatılmıştır. İ. Hami Danişmend'in *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*'nde verdiği bilgiye göre, Şehzade Selim'in doğumu büyük şenliklerle kutlanmış, yedi gün yedi gece “Şehrâyîn” ve üç gece de “Deniz donanması” yapılmıştır (Danişmend 1961: 41). Nâfiz'in bu eğlenceleri tasvir ettiği birkaç beyit aşağıya alınmıştır:

Rüz ü şeb kevkeblenip bu şevk-i şehr-âyîn ile
Devr-i sa' dın mihr ü meh eyler medâr-ı müstaḳîm K3/ 5

Cilve-i rakqâşiyân-ı nağme-sâzı seyr edip
Çâr-bâğ-ı İşfahân oldu ḥased ile du-nîm K3 / 9

Seyr-i timşâl-i şafâ naqş-ı cedîd-i cilve-zâ
Şekl-i nev-peydâ temâşâlar merâsîm-i ḳadîm K3/ 10

3. 3. 9. 2. Mevlid Alayı

Sultan Ahmed Camii'nde her yıl yapılan mevlid töreni *Dîvân*'ın 7. kasidesinde tasvir edilmiştir. O. Zeki Pakalın, Hazret-i Muhammed'in doğum gününe rastlayan Rebiyülevvelin 12. günü Sultan Ahmed Camii'nde yapılan mevlid alayını, *Atâ Tarihi*'nden şöyle aktarır:

Sultan Ahmed camiinde sadreyn, mevali, müderrisler mertebelerine göre minberin soluna ve sofa kenarına mahfil-i hümayuna doğru, vezirler de mihrabın sol tarafına konulan seccadelere otururlar. (...) Yeniçeri ağası selamlıktan sonra Sadrazama temenna edip oturur. (...) Sadrazam, kalâi ve mevsime göre erkân kürk veya ferace giymiş olduğu ve kendisini sarayından alan divan-ı hümayun çavuşları arkasından takip ettiği halde gelir ve etrafına selâm vererek mihrabın önüne konulan seccadeye otururdu. (Pakalın 1983: 521)

Mevlid töreni için devlet erkânının Sultan Ahmed Camii'ne gelişini Nâfiz şöyle anlatır:

Câmi'-i Sultân Ahmed oldu zînet-bağş-ı nûr Kıldılar ta' zîm için da' vet kibârı ser-be-pâ	K7/ 3
Ûzâzî-' askerler mevâlî vü müderrisler ricâl Her biri bir zînet ile oldular çehre-nümâ	K7/ 7
Geldi defterdâr ile defter emîni vü re'îs Defter-i ' işyâni mağva kıldılar ez-dil recâ	K7/ 8
Şadr-ı a' zam dağı teşrîf edicek iclâl ile Hâzîrûn ta' zîm için turdu ayağa ser-be-pâ	K7/ 11

Padişahın gelişi ile yaşanan hareketliliği Nâfiz ayrıntılarıyla tasvir eder:

Şevket-i şân ile teşrîf etdi sultân-ı cihân Kıldı bu yüzden şehenşâh-ı zamân ' arz-ı liğâ	K7/ 26
Yeniçeri ağası ser-müzesin bûs eyleyip Nağl-i gül gibi bağalde hizmetin etdi edâ	K7/ 27
Geldi şevket-hâneye verdi kafes içre selâm Cümlesi kıldı kıyâm ile du' âya iktidâ	K7/ 29

Ayasofya kürsü şeyhi ve Sultan Ahmed Camii vaizi, kısa bir vaaz verdikten sonra şerbetler dağıtılır ve mevlid okunmaya başlar (Pakalın 1983: 521):

Tabla tabla geldi bādām ü ‘aķideyle nebāt Oldu ağız misk ile şirīn-dehen sükker-edā	K7/ 33
‘Andelibān-ı şafāya şerbet-i gül verdiler Teşnegāna kıldılar rībās ile tāze devā	K7/ 34
Va‘z edip bir bir meşāyiğ oldu semmūr-pūş-ı cūd Kıldılar cümle devām-ı devlete hayr-ı du‘ā	K7/ 36
Nağme-senc oldu kırā’at ile mevlūd-ı nebī Hālet-efzāy-ı derūnumdur bu ezķār-ı nevā	K7/ 37

Mevlidden sonra, müjdecibaşının getirdiği name okunur ve hacıların selamet müjdesi padişaha verilir. Dualar edildikten sonra sadrazam, şeyhülislām ve diğer devlet ricali, camiden çıkıp padişahı selamlarlar ve padişah sarayına döner. Törenin bu bölümü Nâfiz’in beyitlerine şöyle yansır:

Müjdecibaşı o sâ‘at geldi şadr-ı a‘zama İzn alıp vardı huzūr-ı hāzret-i şehden yaña	
Pādişāh-ı ‘ālemi buldu ayağ üzre hemān Nāmesin verdi şerifñ eyledi hayr-ı du‘ā	
Şehriyāra verdi hüccāciñ selāmet müjdesin Hātır-ı sultānı kıldı gül gibi revnaķ-güşā	K7/ 46-47-48
Şadr-ı a‘zam şāhibü’l-fetvā ricāl-i devleti Reh-güzārında kudūme oldular dīde-güşā	
Ol şehenşāh-ı cihān tahtına ‘avdet eyledi Kevkeb-i şevketle evreng-i şeref buldu ziyā	K7/ 50-51

Görüldüğü gibi Nâfiz, mevlid töreninin tüm aşamalarını ayrıntılarıyla anlatmış ve okurun zihninde törenin canlanmasını sağlamıştır.

3.3.9.3. Divan-ı Hümayun Toplantısı

Nâfîz, *Divân*'daki 14. kasidenin nesip kısmında divan-ı hümayun toplantısını tasvir etmiştir. O. Zeki Pakalın merasim usulü hakkında şu bilgileri verir:

Divana sadrazam riyaset eder, divandaki bütün işlerde o mesul olurdu. Vezirler, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, İstanbul kadısı, defterdar, nişancı, yeniçeri ağası, Kaptan paşa, reisülküttap divanın tabîî azasından idiler. (...) Âzanın divandaki yerleri teşrifata tâbi ve herkesin yeri muayyendi (Pakalın 1982: 465).

Nâfîz, önce divan üyelerinin gelişini teker teker anlatır:

Şeyhü'l-islâm olup burc-ı şerefde nâzır
Mâh ile oldu muķârîn şeref-i şems-i duķā

Müftî-i dehr daķı vardı vezîr-i 'aşra
'Ulemâ ķā' idesi oldu huzûrunda edā

Ķāzî-' askerler o gün buldu huzûrunda şeref
Oldu taķbîl yed-i rif' at-i şân-ı fużalā K14/ 6-7-8

Ķapucıbaşılar olmuşdu ser-ā-pā bir dūr
Çehre-fersāy-ı ķudūmu h'ācegān [ü] zu' amā

Çavuşān ü ketebe cümle kibār-ı a' yān
Buldular yüz sürerek zeyl-i kerem-baķş[a] şafā K14/ 14-15

Sim sakalar, erkân yerine oturup sadrazamanın gelmesini beklerken mevsim yazsa buzlu şerbetler, kış ise macunlar getirip vezirlere ve diğer devlet erkânına sunarlardı (Pakalın 1982: 466). Nâfîz de bu ritüelden söz etmiştir:

Sîm saķķāları şerbet ķapucılar sūkker
Verip oldu heme şîrîn-dehenāndır ' ulemā K14/ 22

Padişahın gelmesiyle divan-ı hümayun töreni için her şey hazırdır:

Oldu dîvān-ı hümāyūnu müretteb ol gün
Şevket-i şân ile bir gülşene döndü dünyā K14/ 37

Zıll-ı Hāķ pādişeh-i 'aşr ķu'ūd üzre olup
Cümlesi ķıldı ķıyām ile rūsūmu icrā K14/ 38

Divan üyeleri tören için başlarına mücevveze adı verilen bir başlık, üstlerine de erkân kürk denilen yünlü bir üst kaftan giyerlerdi (Ertuğ 1999: 137). Nâfiz de bu tören elbisesinden söz etmiştir:

Vardılar cümle der-i pâdişeh-i zî-şâna
Giydiler her biri âyîn-libâs-ı ümerâ K14/ 18

3. 3. 9. 4. Kıyafetler

Dîvân'da dönemin Osmanlı giyim geleneğinin yansıtan kıyafet adlarına da rastlanmaktadır. Adları anılanlar şunlardır: “arak-çîn, çakşır, çizme, fes, çözmeli şelvâr, destâr, dülbend, kar saçağı şekli destâr, kaşbastı, kullevî destar, mest, şal, şelvâr, terlik, tutuk.” Bu kıyafetler çoğunlukla sevgilinin güzelliği anlatılırken betimleme amacıyla kullanılmıştır:

‘Îzâr-ı alını dülbend ile setr etdi ol mümtâz
Şanasın lâle üzre tente çekdi bâğbân-ı nâz G317/ 1

Nâfizâ surh [ü] sefidi gönçeden verdi nişân
Gâh al olur gehî destâr-ı cânâne beyâz G412/ 5

Bu kullevî destâr ile bu cübbe-i zer-târ ile
Bu çözmeli şelvâr ile ‘âlemde kim sevmez seni G667/ 4

Kıyafet adları genellikle gazel ve diğer nazım şekillerinde dağınık olarak yer almaktadır. Ancak Nâfiz, “fes” redifli bir gazel yazmış ve tüm beyitlerinde “fes”i anlatmıştır. İlginç olması bakımından gazelin tamamı aşağıya alınmıştır:

Kec-nümâ ser-germ olur bezm içre gör merdâne fes
Câm-ı gül-gün-veş getirmezken seri mestâne fes

Kevkeb-i hâlin hilâl ile su’âl eyler döner
Hep düşer tās-ı felek gibi kefi ihsâna fes

Pür-çemen eyler duhân-ı âh ile gül-püş-ı nâz
Nağl-i verde ‘arz eder güyâ şabâ şeyhâne fes

Ser-bürehne ‘andelîbi ‘aşka feryâd etdirir
Gül gibi ârâyîş-i re’s oldu [ol] rindâne fes

Âteşin-verdi ser-i naḥl üzre gördükce bu şeb
Nâfiz ister şu' le-i şem' i ede pervâne fes G354

Şiirlerde, kıyafetle bağlantılı olarak kumaş çeşitlerine de rastlanır. En sık rastlanan kumaş adı “germ-sûd”dur. İpekli bir kumaş türü olan “germ-sûd” ile Nâfiz, tamlamalar yapmış “cûd, vefâ, vasl” gibi soyut kavramları onunla somutlaştırmıştır:

Kâlâ-yı luḥf ile işimiz mînâkârîdir
Dil germ-sûd-ı cûdu ile ihtîşâm eder K8/ 11

Ḥod-fürüş-ı nâz sūḳ-ı ' işveden taḫra şatar
Germ-sûd-ı vaşl-ı ' uşşâka bu istiğnâ şatar G237/ 1

Ḳumâş-ı zülfünü sūḳ-ı vaşıldan ey Nâfiz
O germ-sûd-ı vefâ ile ihtîşâm alıruz G292/ 5

3. 3. 9. 5. Para Adları

Nâfiz yaşadığı dönemde kullanılan “akçe, dinar, dirhem, Firengî altın, kızıl akçe, kuruş, pâre, zer-i maḥbûb, zer-i maḡşûş” gibi para adlarına şiirlerinde yer vermiştir. Para adları, çoğunlukla parasız âşîğın yalvarmalarına yüz vermeyen sevgilinin yüzünü güldüren unsur olarak kullanılmıştır:

Naḳd-i niyâz geçmedi bir pûla gördüler
Bir pâre yalvarıp zer-i maḡşûşa çekdiler G205/ 2

Yüzü sîmîn-bedenânın zer-i maḥbûba güler
Yâre biñ naḳd-i niyâz ile beşâşet gelmez G320/ 6

3. 3. 9. 6. Yiyecekler

Dîvân'da, âşîğın yanan gönlünü anlatmak için kullanılan “kebâb” ve “biryân” dışında yemek adına rastlanmaz:

Yaḳdı yandırdı kebâb etdi yine laḫm-ı dili
Nâfiz ol mest-i nigeḫ biryâna hiç baḳmaz geçer G146/ 5

Nâfiz, tatlı ve şeker adlarına daha çok yer vermiştir. Şiirlerde, “gül-şeker, helvâ, hazır helvâ, pâlûde-i şeker, râhatü'l-hulkûm, senbûse, sükkerî” gibi tatlı adlarına, “akide, bâdem, nebât” gibi şeker adlarına ve “şerbet-i gül” gibi içecek adlarına rastlanmıştır. Tatlı adları çoğunlukla sevgili için benzetmelik olarak kullanılır. Sevgilinin baldırı, pâlûde-i şekere benzer, boğazı lokumdan daha tazedir:

Pâlûde-i şeker gibi ditrerken ayağı
Baldır demek o sâķ-ı laṭife vebâldir G189/ 2

Râḫatü'l-ḫulkûmdan terdir gelûsu şorma hîç
Ol leb-i şîrînden el sükkerî ḫelvâ şatar G237/ 4

3. 3. 10. Dünya Görüşü

Nâfiz, şiirlerinde yoğun olarak aşkı konu edinse de yaşadığı dönemin sosyal ortamından uzak değildir. *Dîvân*'da yer yer rastlanan eleştiriler ve hayata dair öğütler bu düşünceyi desteklemektedir. Şairin çağına yaptığı eleştirileri, diğer Divan edebiyatı şairlerinde de görmek mümkündür.

Öncelikle Nâfiz'in yaşadığı dönemde nelerden şikâyetçi olduğuna bakmak gerekir. Dünyayı âdil bulmaz, adaleti temsil eden Müşteri yıldızının eli dışında dünyada adaletin kalmadığını düşünür:

Bîş ü kem sencîde olmaz çarḫda mîzân ile
Dest-i 'adl-i Müşterî üzre terâzû ḫalmamış G319/ 5

İnsanların sadece zenginliğe ve güzelliğe önem vermeleri de Nâfiz'in eleştirdiği durumlardandır:

Hâle ḫâle 'ayn-ı iḫbâle naḫar yoķ kimsede
Şimdi raĝbet mâla Nâfiz bir de rûy-ı aladır G122/ 5

İnsan ilişkilerinde hoş görülmeyen huyların başında gurur ve kibir gelir. Şair, sahip olduğu varlıklarla diğer insanlara tepeden bakanları eleştirmiştir. İnsanın değeri sahip olduğu kıymetli elbise ile belli olmaz; çünkü hamamda zengin-fakir ayrımı yoktur:

Fazlı olmaz ihtişâm-ı cāme ile ‘ādemoñ
Pā-bürehne bir olur bay ü gedā hammāmda G596/ 2

Allah’ın onu “cīfe”den yarattığını bilmeyen kişi, halka kibir gözü ile bakar. Şair, insan olup da haddini bilmeyen bu kimselere Allah’ın ceza vermesini ister:

Bilmez ki cīfeden anı halk etdiğin Hudā
Her-demde çeşm-i kibr ile halka verir cevāb

Yā Rabb böyle zālime ver kim cezāsını
Maḥlūk olup da haddini bilmez o bī-ḥicāb G24/ 3-4

Nāfiz’in eleştirdiği davranışlardan biri de açgözlülüktür. Tamahkâr insanlar, tuzlu denizin akarsuya doymaması gibi mala mülke doymazlar. Şair, açgözlülükten uzak durarak daima şükretmek gerektiğini belirtir:

Ṭama‘ kārāna gelmez cem‘ -i māl-i kenz ile inşāf
Olur mu baḥr-i şüre āb-ı nehre Nāfizā kāni‘ G424/ 5

Gedā-çeşm olma Nāfiz şükr edip dā’im ḡanī-ṭab‘ ol
Maḳām-ı rif‘ atıñ ‘anḳā-şifat ārāyiş-i Ḳāf et G47/ 5

İçinde yaşanan haksızlıklardan ve insanların mutluluğu tam olarak yakalayamamasından dünyayı, feleği sorumlu tutar şair. Dünyanın öyle bir midesi vardır ki hazmedemeceği hiçbir şey yoktur. Kocakarıya benzeyen dünya, ilkbaharla süslense de ona güzellik gelmez:

Bu felekdir devletiñ tábānlığı ḳalmaz tamām
Devr ile noḳşān bulup māhı hilāl olmaz mı hīç G66/ 3

Mi‘ de-i ‘acaze-i dehirden ḥazer eyle
Zī-hāzimedir hīç ni‘ am [ü] tūşe dayanmaz G293/ 4

Nev-bahār ile cihān Nāfiz olur mu tecdīd
Gāzeden pīre-zen-i dehre ṭarāvet gelmez G320/ 8

SONUÇ

XVIII. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin dışarıda yenilgiyle sonuçlanan savaşlar ve toprak kayıpları, içerde ise siyasî ve ekonomik sıkıntılarla çöküntüyü yaşadığı bir yüzyıl olmuştur. Önceki yüzyıllardaki hâkimiyeti ve ihtişamı kalmayan Osmanlı Devleti'nin bütün kurumlarında çözülmenin izlerini bulmak mümkündür. Batının askerî ve teknik anlamdaki başarısı, bu yüzyılda geleneksel kurumları canlandırmak yerine çağdaşlaşma eğilimini doğurmuştur. Bu amaçla yapılan faaliyetlerden biri, Avrupa ülkelerine elçiler göndermektir. Bu elçiler, diplomatik ve ticari ilişkilerin yanı sıra kültürel anlamda da ülkedeki değişimi başlatmışlardır. Lale Devrinde başlayan bu kültürel değişim I. Mahmud ve III. Selim gibi yenilikçi padişahlarla devam etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin geçirdiği bu değişim edebiyata hemen yansımamış, XVIII. yüzyıl Divan edebiyatı, bir takım yeni unsurlarla önceki yüzyılın devamı olarak gelişimini sürdürmüştür, şair sayısı artmıştır. Bu yüzyılda, edebiyatta en dikkat çeken özellik, yerlileşmedir. Mahallî konuların ve günlük dilin şiire girmesi, Nedîm'in şiirlerine zarif ve lirik bir anlatım katarken üstat olmayan şairlerde basitlik ve zevksizlik göstergesi olmuştur. Bu yüzyılda şair sayısının artmasının nedenlerinden birinin de şiir dilinin halka yaklaşması olduğu söylenebilir.

XVIII. yüzyılın *Dîvân* sahibi şairlerinden biri de Nâfiz'dir. "Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz ve *Dîvânı* (İnceleme-Metin-Özel Adlar Dizini)" adlı çalışmamızda, Nâfiz'in eserlerinden *Dîvân*'ının çevriyazılı metni hazırlanmış, şiirleri biçim ve içerik olarak incelenerek şairin edebî yönü ortaya konmaya çalışılmıştır.

Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz, Osmanlı Devleti'nin kırk dokuzuncu şeyhülislâmı İmam Mehmed Efendi'nin oğludur. Amasya sancağına bağlı Ladik kasabasından olduklarından "Lâzîkî-zâde" lakabıyla anılmaktadır. Hakkında bilgi veren bazı kaynaklarda lakabı "Kezûbî-zâde" şeklinde de geçer. H. 1130'da (M. 1718) müderris olan Nâfiz, daha sonra Filibe ve Diyarbakır mollası, Mekke ve İstanbul kadısı olmuş, H. 1177'de (M. 1763) Anadolu kazaskerliğine getirilmiştir. Nâfiz'in son görevi, H.

1181'de (M. 1767) getirildiği Rumeli kazaskerliğidir. Şair, bu göreve getirildikten 55 gün sonra vefat etmiş ve Eyüp'te Küçük Emir Efendi Türbesi'nin karşısına defnedilmiştir. Fatma Hanım'la evli olan Nâfiz'in Abdülaziz Mehmed, Abdülhamid ve Mehmed adlarında üç oğlu vardır. Oğulları da müderristir.

Nâfiz'in üç eseri tespit edilmiştir. Bunların ilki, Ebû Muhammed Ganim El-Bağdadî'ye ait *Dürretü'l-muhâkemât fi Şerh-i Melceü'l-kuzât inde Tercih-i'l-beyyinât* adlı eserin Türkçe tercümesidir. İstanbul Üniversite Kütüphanesi Basmalar Katoloğunda kayıtlı olan bu eserin, bazı üniversite ve halk kütüphanelerinde nüshaları mevcuttur. Kitapta 26 bölüm vardır ve her bölümde İslâm hukukuna ait bir konu hakkında açıklamalar yapılmıştır. Nâfiz'in ikinci eseri, *Letâifü'l-Hayâl*'dir. Şairin “Şuarâ-yı Rum”a ait beyitleri derleyerek oluşturduğu bu şiir mecmuası, 156 varaktan oluşur. Mecmuada, matla ve müfredat başlıkları altında “gamze”, “nigâh”, “intizâr”, “aşk u mahabbet” gibi konularla ilgili olarak birçok Divan şairinden seçilen beyitler toplanmıştır. Bu eserde özellikle Sâbit, Neşatî, Halefî, Fehim, Riyazî, Sabrî gibi şairlerin beyitlerine sık rastlanır. Şairin mecmuada kendi beyitlerine de yer verdiği görülür. Bu beyitlerin büyük bir kısmı *Dîvân*'ında yer almamaktadır.

Nâfiz'in üçüncü eseri, bu çalışmanın da konusu olan *Dîvân*'ıdır. İstanbul Üniversite Kütüphanesi T 550 numarada kayıtlı olan *Dîvân*'ın başka nüshası tespit edilememiştir. Müellif hattı olduğu eserin 220. varağına, torunu Mehmed Emin tarafından düşülen nottan anlaşılan *Dîvân*'ın bazı sayfaları eksiktir ve yanlış dikilmiştir. 17 kaside, 2 mesnevi, 1 terkeb-i bend, 1 müseddes, 51 murabba, 681 gazel, 1 müstezat, 2 kıta, 44 nazm, 113 matla, 14 müfreden oluşan *Dîvân*'da eksik sayfalar nedeniyle terkeb-i bendin başı ve müseddesin sonu yoktur. Ayrıca bir gazelin de yalnızca iki beyti bulunmaktadır. Şiir mecmualarında yer alan şiirler ve *Letâifü'l-Hayâl*'deki matla ve müfredlerle birlikte *Dîvân* yaklaşık 5508 beyittir.

Dîvân'da 17 kaside görünmekle birlikte iki kaside birbirinin neredeyse aynısıdır. Dört kasidede, III. Mustafa'nın kızı Hibetullah Sultan'ın doğumuna, III. Mustafa'nın oğlu Şehzade Selim'in doğumuna ve Mehmed Salih Efendi'nin şeyhülislâmlık makamına getirilişine tarih düşülmüştür. Ayrıca mesnevilerden biri I. Mahmud'un tahta çıkışına,

kıta-i kebire ise, Başdeftardar Mustafa Behcet Efendi'nin çocuğunun doğumuna tarih düşürülmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Nâfiz, kasidelerinin nesip bölümlerinde genellikle bahar tasviri yapmıştır. Ancak, Sultan Ahmed Camii'nde Hz. Muhammed'in doğumu nedeniyle her yıl yapılan Mevlid törenin ve Divan-ı Hümayun toplantısının tasvir edildiği nesipler, konunun farklılığı ve tasvirlerin canlılığıyla dikkat çekmektedir. Nâfiz'in kasidelerinde öne çıkan bir özellik de "arz-ı hal"lerdir. Bu bölümlerde verdiği bilgilerden, mollalık, kadılık, Anadolu ve Rumeli kazaskerliği gibi görevlerde bulunmasına rağmen Nâfiz'in maddî sıkıntılar yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle memduhuna durumunu ayrıntılarıyla anlatıp yardım ister.

Nâfiz Dîvânı'nın en geniş kısmını gazeller oluşturmaktadır. Gazelleri çoğunlukla beş beyitten oluşan Nâfiz'in sebk-i Hindî etkisiyle sözü az ve derin söyleme düşüncesinden etkilendiği söylenebilir. Daha çok âşıkâne gazeller söyleyen Nâfiz, benzer hayal ve mazmunları sık kullanarak tekrara düşmüştür.

Nâfiz, Nedim etkisiyle murabba nazım şekline de *Dîvân*'ında yer vermiştir. Murabbalarda dili daha da sadeleşen Nâfiz, bu şiirlerde Göksu gibi devrinin eğlence yerlerinden de söz ederek şiirini yerlileştirmiştir. Terkib-i bend, müseddes ve müstezat nazım şekilleriyle de birer şiir söyleyen Nâfiz, her türde şiir söyleyebildiğini göstermek ister gibidir.

Nâfiz'in mahallileşme akımının etkisiyle Türkçe sözcüklere fazla yer vermesi bazı aruz kusurlarına yol açmıştır. Diğer yandan, *Dîvân*'da Türkçenin aruza başarıyla uygulandığı beyitler de bulunmaktadır. Divan şiirinde, aruz ölçüsü dışında âhengi sağlayan unsurlardan biri de kafiyedir. Şiirlerinde müreddef kafiyeye daha çok yer veren Nâfiz'in Arapça ve Farsça sözcüklerle Türkçe sözcük ve ekleri kafiye yaptığı görülür. Âhenk unsuru olarak redife büyük önem veren şair, gazellerinin % 92'sinde redif kullanmıştır. Şüphesiz bunda, redifin mazmunları belirleyerek şaire yardımcı olmasının etkisi vardır. Üstelik nazirecilik geleneği sonucu rediflerin bir kısmı hazırdır ve müşterek kullanılır.

Nâfiz, şiirlerinde müzikaliteyi arttıran ses yinelemelerinden, biçimbirimsel yinelemelerden ve paralelizmden zaman zaman yararlanmıştır. Ancak bu unsurlar, Fuzulî gibi büyük şairlerde olduğu gibi belli bir plan dâhilinde ve bilinçli kullanılmamıştır.

XVII. yüzyılda Divan edebiyatını etkisi altına alan sebk-i Hindî, XVIII. yüzyılda da bu etkisini sürdürmüştür. Nâfiz'in şiirlerinde halk söyleyişleri ve deyimlerle birlikte uzun tamlamalara, somutlayıcı anlatıma ve örnekleme tekniğine başvurmasını Hint üslûbunun etkisiyle açıklamak mümkündür. Bu üslûbunun özelliklerinden biri olan, soyut kavramları somut unsurlarla ifade etme biçimine Nâfiz'in ikili ve zincirleme tamlamalarında sıkça rastlanır. Sebk-i Hindî'de beyit yapısı da önemlidir. Şairler, ilk mısradaki söylenen düşüncüyü, ikinci mısradaki gözlem ve deneyime dayanan bilgi ile örneklerler. Nâfiz'in bu anlatım tekniğinden zaman zaman yararlandığı görülür. Bu üslûbun bir diğer özelliği, birbiriyle çelişkili kavramların aynı tamlamada yan yana getirilmesidir. Nâfiz bu ifade tarzına şiirlerinde daha az yer vermiştir. Şiirlerini çoğunlukla redifli yazması, redd-i matla ve gazel-i dü-matla gibi daha çok sebk-i Hindîyi benimseyen şairlerde görülen tekniklere yer vermesi, Nâfiz'in bu üslûptan etkilendiğini gösteren diğer özelliklerdir.

Nâfiz Dîvânı, sarayda yapılan törenler ve devrinin sosyal yaşamına dair bilgiler vermesiyle önem kazanmaktadır. Anadolu ve Rumeli kazaskerliği yapan Nâfiz, devlet erkânının içinde olduğundan Sultan Ahmed Camii'nde yapılan Mevlid alayını ve Divan-ı Hümayun toplantısını kasidelerinin nesip kısımlarında betimlemiştir. Nâfiz, Hibetullah Sultan ve III. Selim'in doğumlarında sarayda yapılan şenlikleri de anlatarak tarihe ışık tutmuştur. Şairin dikkat çeken bir yönü de musikî terimlerine şiirlerinde çok yer vermesidir. Bu terimleri çoğunlukla tevriyeli kullanan Nâfiz'in musikiyi iyi bildiği anlaşılmaktadır.

Nâfiz Dîvânı'nda tekrarlanan mısra ve beyitlere sık rastlanır. Şair, gazelin bir beytini nazmda tekrar edebilmekte veya iki ayrı gazelde birbirine benzeyen mısralara yer verebilmektedir. *Dîvân*'da, dikkat çeken bir özellik de bazı yerlerin boş bırakılmasıdır. Bu duruma özellikle kasidelerin duaya geçiş beyitlerinde rastlanır. Bunların bir kısmına

şairin mahlası olan “Nâfiz” ya da “Nâfizâ” sözcükleri getirildiğinde anlam ve vezin tamamlanmaktadır. Ancak, dua beyitleri dışında ve mahlas ile tamamlanamayan boşluklar da mevcuttur. Bu özellikler *Dîvân*'ın henüz müsvedde halinde olduğu, şairin üzerinde çalışacağı izlenimi vermektedir.

Şiirlerinde düştüğü tekrarlar göz önüne alındığında Nâfiz'in, hemen her nazım şeklinde şiirler söyleyerek *Dîvân* tertip eden devrinin şiir meraklılarından biri olduğu söylenebilir. Özellikle gazellerinde ve murabbalarında Nedîm etkisi görülen şair, sebk-i Hindî etkisiyle ince hayaller de yakalamıştır. Diğer yandan Nâfiz, şiirleriyle devrinin sosyal yaşamına ve bazı tarihî olaylarına ışık tutmuştur.

4. BÖLÜM: LÂZİKÎ-ZÂDE FEYZULLAH NÂFİZ'İN DÎVÂNININ ÇEVİRİYAZILI METNİ

4. 1. Yazma Tanıtımı

Başka nüshası tespit edileyen *Dîvân*, İstanbul Üniversite Kütüphanesinde T 550 numara ile kayıtlıdır. Eser, *Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*'nda şöyle tanıtılır:

Baş: کل بری ای سودازده عشق خدا شوقله ایلیلم حمد و سپاس مولی

Son: صارلدی دامن احسانه لطف ایت کرم سندن امار نافذ کنهکار

Md. ta: 229 yk, 202×130 ölç, talik yz, 15 st, aharlı avrupa kt, çiçekli bk, ilk çift sayfa çiçekli cl, diğer sayfalarda yok, arkası meşin üstü güvez bez kaplı ct.

Başta kütüphanenin resmî mührü basılı ve bir temellük kaydı yazılıdır (TYDK 1969: 814).

Eserin 220. varağında Arapça şu ifade ve imza görülür:

هذه دیوان و هذه الخط مرحوم و مغفور له نافذ افندی ابن شیخ الا سلام محمد افندی

علیهم الرحمة آمین یا معین بحرمة طه ویسن من نسله الفقیر السید محمد امین

نافذ افندی زاده غفرله برب الکعبه

“Bu Divan ve bu yazı Şeyhülislâm Mehmed Efendi'nin oğlu merhum ve magfur Nâfiz'e aittir. Allahın rahmeti onların üzerine olsun. Ey muin, Taha ve Yasin hürmetine bu duayı kabul et. Onun torunlarından fakir Seyyid Mehmed Emin Nâfiz Efendi-zâde. Kabe'nin Rabbi onu korumuştur.”

Nâfiz'in torunu Mehmed Emin Efendi'nin yazdığı bu nottan *Dîvân*'ın şair tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır.

Sayfaları eksik ve yanlış dikilmiş *Dîvân*'da 17 kaside, 1 kıta-i kebire, 2 mesnevi, 51 murabba, 1 müseddes, 1 terkib-i bend, 674 gazel, 1 müstezat, 2 kıta, 44 nazm, 113 matla, 14 müfred, gazel şeklinde yazılmış 6 münacat ve 5 nat bulunmaktadır. Sayfa eksikliğinden dolayı terkib-i bendin başı ve müseddesin sonu yoktur. Bir gazelin de yalnızca iki beyti mevcuttur. Şiirlerin hiçbirinin başlığı yoktur ve nazım şekilleri karışık olarak sıralanmıştır.

Dîvân'da 126b'de "Molla Câmî Gûyed" başlığı altında 2 ve 136b'de "Hazret-i Mevlânâ Gûyed" başlığı altında 6 Farsça beyit bulunmaktadır.

4. 2. Çevriyazılı Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol

1. Çevriyazıda, *Dîvân*'ın İstanbul Üniversite Kütüphanesi T 550 numarada kayıtlı aslının Milli Kütüphanedeki Yz A 4797 numaralı mikrofilmli esas alınmıştır.
2. *Dîvân*'da karışık olan nazım şekilleri Kasideler, Mesneviler, Kıta-i Kebire, Musammatlar, Gazeller, Müstezat, Kıtalar, Nazmlar, Matlalar, Müfredler şeklinde sıralanmış ve köşeli parantez içinde bu adlar belirtilmiştir.
3. *Dîvân*'da 1. sıradaki kaside ile 16. kaside küçük farklılıklar dışında aynı olduğu için 16. kaside tekrar yazılmamış, aradaki farklılıklar 1. kasidede dipnot olarak gösterilmiştir.
4. *Dîvân*'ın yanlış dikilmesi nedeniyle 44. varakta ت (te) kafiyesi ile başlayan gazellerin başı 136. varaktadır. Çevriyazılı metinde gazeller kafiye sırasına konmuş ve varak numaraları dipnotta belirtilmiştir.
5. *Dîvân*'ın sonuna eklenen gazel şeklinde yazılmış 6 münacat ve 5 natın bir kısmı gazellerin içinde aynen veya küçük farklılıklarla yer almaktadır. Farklılıklar dipnotta gösterilmiş, gazellerin içinde bulunmayan nat ve münacatlar kafiye sırasına göre gazeller bölümüne yerleştirilmiştir.

6. Nâfiz'in çeşitli şiir mecmualarında da şiirleri tespit edilmiştir. Bunların bir kısmı *Dîvân*'daki kasidelerin nesip ya da tegazzül bölümlerinden veya gazellerden alınmıştır. Bunlar dipnotta belirtilmiştir. Bir kısmı ise *Dîvân*'da yer almayan şiirlerdir. Bunlar da kafiye sırasına göre metne yerleştirilmiş ve dipnotta hangi şiir mecmuasından alındığı gösterilmiştir.
7. “Şuara-yı Rum”a ait şiirleri derlediği *Letâifü'l-Hayâl* adlı eserinde Nâfiz'in kendi matla ve müfredleri de bulunmaktadır. Bunların bir kısmı *Dîvân*'daki gazellerde aynen veya küçük farklılıklarla yer alır. Bunlar dipnotta gösterilmiştir. *Dîvân*'da yer almayan beyitler ise kafiye sırasına göre matla/ müfred bölümlerine yerleştirilmiş ve dipnotta varak numaraları belirtilmiştir.
8. *Dîvân*'da aynı nazım şekli içinde veya farklı nazım şekillerinde tekrarlandığı tespit edilen beyit veya dörtlükler dipnotta gösterilmiştir.
9. Metin tamiri gereği metne eklenen bölümler köşeli ayraçla ([ ]) gösterilmiştir.
10. Dipnotlar gösterilirken önce beyit numarası sonra metne alınan kelime yazılmış, iki noktadan (:) sonra fark belirtilmiştir. Beyit numaralarının yanına yazılan “a” ilk mısraı, “b” ise ikinci mısraı göstermektedir. Aynı dizedeki dipnotlar “/” ile gösterilmiştir.
11. Vezin gereği oluşan ses düşmeleri kesme işareti ile (') gösterilmiştir.
12. “Āşnâ, āftâb, şehryâr ...” gibi kelimelerde medli okumadan kaynaklanan ses türemeleri gösterilmiştir. (“āşiyân, āfitâb, şehriyâr ...”)
13. “zemân/ zamân, temâm/ tamâm” gibi iki farklı okunuşu bulunan kelimelerde ikinci şekil tercih edilmiştir.
14. İmale ve zihaf lar çevriyazıda gösterilmemiş, metindeki yazıma bağlı kalınmıştır.

15. *Dîvân*'da *Kuran-ı Kerim*'den yapılan alıntılar dipnotta gösterilirken sure adı ve numarası yazılmış, “/” işaretinden sonra âyet numarası belirtilmiştir. (Necm 59/ 9, ...)

16. Arapça, Farsça kelime ve eklerin imlasında büyük oranda İsmail Ünver'in “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalesinde teklif edilen yazımlara uyulmuştur.³⁵

17. Çevriyazıda Farsça labial hı, ḥ şeklinde gösterilmiş ve Tulga Ocak'ın bu konudaki makalesi esas alınarak خورشید , خواجه , خواب gibi sözcükler ḥāb, ḥāce, ḥurşid şeklinde yazılmıştır.³⁶

18. Farsça izafet tamlamalarında muzaf ve mevsuftan sonra izafet kesresinin yazımında kalınlık ve incelik uyumu göz önünde bulundurulmuş, atıf vavları ise bu uyum dikkate alınmadan “ü / vü” biçiminde yazılmıştır.

19. Özel adlar büyük harfle başlamış, bu adlara gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır.

20. *Dîvân*'da bazı yerler boş bırakılmıştır. Bu boşluklar uzun çizgi ile (_____) gösterilmiştir.

21. Metinde okunamayan kelimeler Arap harfleriyle yazılmış, anlam vermekte zorlanılan kelime ve/ veya beyitlerin sonuna soru işareti (?) konmuştur. Harfleri tespit edilemeyen kelimeler ise sıra noktalar (.....) ile gösterilmiştir.

22. Vezni bozuk olan mısralar, dipnotta belirtilmiştir.

23. Metinde aşağıdaki çevriyazı sistemi uygulanmıştır:

³⁵ İsmail Ünver, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi*, C.9, S.1, Ankara 1993, s. 51-89.

³⁶ Tulga Ocak, “Labial Hı'nın Çevriyazıda Yazımı Sorunu”, *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, Nevin Önerker Armağanı*, Ankara 1997, s. 167-172.

ء	’
ا	Ā ā
ث	Ṣ ṣ
ح	Ḥ ḥ
خ	Ḫ ḫ
ذ	Ẓ ẓ
ص	Ṣ ṣ
ض	Ẓ ẓ / Ḍ ḍ
ط	Ṭ ṭ
ظ	Ẓ ẓ
ع	‘
غ	Ġ ġ
ق	Ḳ ḳ
ك	ñ
و	Ū ū
ى	ī ī

24. Çevriyazı ve İmla: Hayati Develi “18 yüzyıl Türkiye Türkçesi Üzerine” adlı makalesinde bu yüzyılda Türkiye Türkçesinin gelişimini büyük oranda tamamladığını söyler. Yazı dili doğal olmayan zamanla geliştirilmiş standart bir dildir ve bu dil imla adı verilen kolay değişmeyen kurallar sistemine sıkı sıkıya bağlıdır. Dilin önceki devrelerinde üzerinde anlaşmaya varılmış bu kurallar, zamanla konuşma dilinin ses değerlerinden farklılaşır. Yazı, XVIII. yüzyıldan daha önce konuşma dilini yani

telaffuzu aksettirmekten büyük ölçüde uzaklaşmıştır (Develi 1998: 27-29). Araştırmacının görüşleri esas alınarak XVIII. yüzyılda dudak uyumunun tamamlandığı; ancak klâsik imlanın bunu yansıtmadığı düşüncesiyle *Nâfiz Dîvânî*'nin çevriyazısında sözcükler dudak uyumuna sokulmuştur.

4. 3. Çevriyazılı Metin

DİVÂN-I NÂFİZ EFENDİ

[KASİDELER]

1

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Hâmdu li'llâh ruḡ-güşâ oldu yine rüy-ı şafâ
Buldu mir'ât-ı cihân her vech ile ḡüsn-i bahâ
2. Şems-i evc-i salṭanatdan ḡâveristân-ı sürür
Pertev-ârâ oldu ekvâna bugün buldu ziyâ
3. Kesb-i nür etdi tülû' -ı mihr-i şevḡ ile cihân
Mâh-ı tâbâna bu şeb âyâ niçe gelmez nemâ
4. Kevkeb-i şevḡ ile şeh-r-âyîn edip mâh ü nücüm
Çarḡ kılmışdır gül-i mihri çerâḡân ibtidâ
5. Mâh-tâb almış gül-i ḡ'urşîdi tezyîn etmege
Âfitâb olmuş donanma ile bir şem' -i hevâ
6. Şems şemse bir kitâba nokṡa-i zer-ḡal nücüm
Döndü ṡoḡuz ḡat ḡayâle nakş ile nüh âsiyâ
7. Şanmañız ḡandîl-i encümle sipihriñ devridir
Micmer-i şevḡini nür-efşân eder dest-i semâ
8. Şu' le-i şemsiñ ruḡu neş'eyle oldu al-gün
ḡüsnüne verdi gül-i mâhiñ feraḡ tâb ü cilâ
9. Def-zenân-ı şevḡ rakḡâşân-ı devrân her ṡaraf
Şu' be-kârân-ı şafâ cân-bâziyân-ı cilve-zâ
10. Her şuver oldu temâşîl-i ṡılısmât-ı feraḡ
Her bir eşḡâl-i raşad bir ḡıbṡa-fermây-ı şafâ

1. 6b

4a mâh ü nücüm: mâh nücüm (16. K)

7b nür-efşân: nâr-efşân (16. K)

11. Zühre dem-sāz olmada dönmekde raqqāş-ı felek
Beyt okurlar Müşterî ile ʿUṭārid güyiyā
12. Dil degil taşvîrler belki nevākār olmada
Kıldı teʿşîr-i şafā şîʿ rā-yı şîʿ re mübtelā
13. Şevk olmuşdur mücessem vaşf-ı şeh-r-āyîn eder
Zevkde ḥānendelikle kārda şubḥ ü mesā
14. Başladı kalyon semāʿ a devre geldi çekdire
Keştî-i Nūḥu getirdi gerdişe ḳasr-ı semā
15. Ṭop-ı raʿ d-āvāzdan şavt-ı teşekkür gūş olur
Naʿ re-i red-kūhdan (?) yer yer çıkar ḥamd ü şenā
16. Dūdu būy-ı sūnbūlistān-ı şabā vü çîn olur
Şuʿ lesinden gönçe gül-gūn-pūş olup verdi şadā
17. Āteş-endāz-ı şafāyîdir hevāyî şanmañız
Sūnbūl-i surḥ oldu nārencî perîşān her yaña
18. Şuʿ le-i tāb-ı fişeng ile çıkan meh-tāblar
Şemʿ -i mişbāḥ-ı çerāgāndır felekde cā-be-cā
19. Bād-ı taşvîr-i ḥayāl ile döner nezzāreye
Çeşm-i ḥayrān ile naḳşın ʿarz edip yelmiş şabā
20. Gülşen-i şevk oldu bu şeb şevk-i rüşen şuʿ leden
Etdiler tāb-ı gül-i şemʿ i ḥıyābān her yaña
21. Allı yeşilli çiçeklerle donandı bāğ-ı sūḳ
Nev-şüküfte gönçeye döndü dil-i beyʿ ü şirā
22. Çār-sū oldu murabbaʿ -gū ʿ anāşırla tamām
Her şuver farḥ-ı feraḥdan oldular erkān aña
23. Germ-sūd-ı sūḳ-ı şevk üzere olan āvîzeler
Naḳş-ı zer-tār-ı şafādır resm-i ḥüsn-i bî-bahā
24. Görünen zerrîn-nümā āvîzeler top top degil
Rişte-i nūr-ı başar yā ʿ ayn-ı şems üzere rişā

11a olmada: olma (16. K)

13a eder: ile (16. K)

20a Gülşen-i sūḳ oldu rüşen şevk-i rüşen şuʿ ledir (16. K)

22b oldular erkān aña: buldu erkān-ı nidā (16. K)

23b ḥüsn-i: ḥüsnü (metin) / naḳş: naḳşı (16. K)

25. Ğonçe ħandān nergisiñ çeşmi süzölmüş neş'eden
Pür-neşāṭ olmuş gül-i gülşen şabā eyler nevā
26. Bir hilāl idi du-rūze görünen āyineden
Zü'l-cenāḥ olan hevāda per-zenān filandera
27. Çehre-ārāy-ı şafā her vaz' olan āyineniñ
Çeşm-i ħalbin etdi āġuş-ı temāşā rü-nümā
28. Nev-be-nev buldu bahāristān-ı 'ālem āb ü tāb
Geldi dehre gülsitān-ı şevķ ile neşv ü nemā
29. Mevce-i āb-ı zümürüdden alıp rengin çemen
Serv-i sebz-endāma Hızr-āsā yetişdirdi ħabā
30. Ķalbi-i 'ālem ĝonçe-i negşüfte-veş açıldı hep
'Andelībān-ı sürür ile cihān ħātır-güşā
31. Neyyir-i a' çam gibi beyt-i cedid-i şehriyār
Nev-şüküfte ĝonçe-i pür-nür şandım rü-nümā
32. Yeñi serāy döndü bir maḥbüb-ı zümrüd-cāmeye
Sebze-gün oldu mişāl-i serv-i dil-keş ser-be-pā
33. Beyt-i şā'ir-veş muraşşā' ḥāneler zer-ħall ile
Oldu her kāşāne kevkeble felekden bī-recā
34. Buldu zīver pertev-i nezzāre-i seyyāreden
Nürdan ħandīllerle ser-be-ser revnāķ-nümā
35. Keşret-i ārāyiş-i beyt-i vezīr-i a' çamiñ
Ḥüsni-i ta'bir ile ta' dādında 'ācizdir edā
36. Zīb [ü] zīverle 'arūs-āsā müzeyyen ḥānedir
Beyt-i zer-kārı yazılmış rüy-ı Leylādır baña
37. Geldi Behrām-ı feraḥ ħalbe muħaddem ceyš olup
Cünd-i ĝam büldān-ı dilden oldu ser-cümle hebā
38. Neydi ol demler ki cevri-i ĝam pey-ender-pey idi
Eşk-i çeşm idi dem-ā-dem cezr [ü] medd-i mübtelā

25 Bu beyit, 16. kasidede 27. beyittir.

26 Bu beyit, 16. kasidede 25. beyittir.

26a görünen: görünür (16. K)

27 Bu beyit 16. kasidede 26. beyittir.

31b Nev-şüküfte bir gül-i mehdır cemāli rüşenā (16. K)

36a ḥānedir: ḥāneler (16. K.)

39. Çāh-ı cevre ğam düşürmüşken şafā aldı eli
Şimdi el yetdi şafā zeyline ey dest-i rehā
40. Pā-zede olduk ıarık-i ilticāda bir zamān
Eylemiş idi bizi ğadri leged-küb-ı cefā
41. Dest-i cevrinden ğalāş oldu ğirībānlar şükür
Şaḡş-ı ğamdan intikām aldık ederken ilticā
42. Çüb der-dest herkesiñ derbānı maḡbüb-ı sürür
Redd için vaz' oldu kābūs-ı ğamı ser-tā-be-pā
43. Çeşm-i sūzende nihān mekkāre ğam ğeçmiş gibi
Tab' -ı bedkār ü sitem-mu' tāddan olmuş cüdā
44. Āfitāb-āsā ıulū' etdi yine cām-ı feraḡ
Ḥamdü li'llāh böyle bir eyyām ğördük neş'e-zā
45. Ḥayr-maḡdem ol şehensāh-ı cihānıñ luḡfudur
Şevk-i ğerm-ā-ğerm ile sūr-ı sürür[u] pür-şafā
46. Cūş edip herkesde enhār-ı teşekkür yem gibi
Oldu her dilde telāḡum-riz deryā-yı şenā
47. Lem' a-baḡş oldu yine şems-i ḡulūş ile felek
Şubḡ-ı ḡāırdan fūrüzān oldu envār-ı du' ā
48. Bu şadāyı müjde-i dest-i şabā kıldı bülend
Ġūş-ı çarḡ oldu ıanin-endāz-ı şükri-i bī-riyā
49. Cümle erbāb-ı 'ulūm ile bütün ehl-i ıarık
Şād ü ḡandān oldular bī-ḡadd edip ḡamd ü şenā
50. Rüz ü şeb şükri etdiler bu ni' met-i 'uzmāya hep
Maḡz-ı luḡf-ı Ḥaḡ bilip ḡamd etdiler şubḡ ü meşā
51. Bu sürürü ğörmedi ḡable'l-vuḡū' bir çeşm-i şevk
Bu ḡulūş-ı pādişāhīdir bu tevfiḡ-i Ḥudā
52. Ḳalb-i ḡalḡa şöyle te'sir eyledi feyz-i sürür
Mişlini ğūş etmemiş eslāfdan bay ü gedā
53. Her şuver oldu lisān-ı ḡāl ile pejmürde-ġū
Eyledi tebsire āġāze bu nuḡḡ üzre baña

39b el: yed (16. K)

40b leged-küb: leget-küb

43b bedkār ü: bedkār (16. K)

46b deryā-yı şenā: olur pāy-ı şenā (16. K)

54. Şulb-i ‘ālī-baht teşrīfi bu hāl-i sa‘ ddir
Fāl-i hayr-ı nūr-ı çeşm-i salţanat ‘ayn-ı vefā
55. Zıll-ı Yezdān şāh-ı devrān şehriyār-ı kāmkar
Hāzret-i hākān-ı a‘zam a‘nī Sultān Muştafā
56. Zīb-i taht-ı āl-i ‘Oşmān şān-ı tēc-ı Ferķadān
Şevket-i baht-ı cihān sultān-ı büldān-ı ‘aţā
57. Gevher-i ārāyiş-i evreng-i tēc-ı salţanat
Şark ü ğarbiñ şehriyār-ı ekremi şāhib-livā
58. ‘Adl-perver pādişāh-ı baħr ü ber Sencer-ġulām
Dāver-i Dārāb-çaker ser-be-ser kişver-ġüşā
59. Rūh-ı ‘ālem pādişāh-ı muħterem maħz-ı kerem
Hādım-i Beyt-i Harem ārāyiş-i cāy-ı şenā
60. Şāhib-i sırr-ı zamān Hüşeng-i İskender-nişān
Behmen-i devrān Ferīdün-şān zī-tēc ü kabā
61. Qahramān-cevlān Nerīmān-ı cihān şir-i jiyān
Harbde şāhib-kırān ü Sām-ı meydān-ı vegā
62. Cem-himem Keyħusrev-i şāhib-kerem Hātem-şiyem
Nirem-i Rüstem-vegā Gerşāsb-ı rezm-āşinā
63. ‘İlm ü fazlı Qıţb-ı Seyyid ‘aql ü rüşdü Bū ‘Alī
Re’y-i tedbiri Felāţun fehmi Fārābī-edā
64. ‘Ayn-ı hikmetdir kelāmı nuţkudur şems-i beyān
Şerħ [ü] tefsir [ü] cevābı müfti-i Keşf ü Şifā
65. Tābiş-i ħ’urşid-i zühdü lem‘a-baħş-ı vechidir
Nūr-ı sımāsı sücüd āşarı ile pür-ziyā
66. Lāne-i ‘adlinde emniyyet o rütbe rüz ü şeb
Āşiyān eylerdi bī-pervā per-i bāzı hümā

56a taht: taht

58a ‘adl-perver ü pādişāh-ı baħr ü ber ü Sencer-ġulām: ‘adl-perver pādişāh-ı baħr ü ber ü Sencer-ġulām (16. K)

59b cāy-ı: cāy ü (16. K)

60b tēc ü kabā: tēc kabā (16. K)

61b şāhib-kırān ü: şāhib-kırān (16.K)

63a ‘ilm ü: ‘ilm (16. K)

66b bāzı: bāz (16. K)

67. Būy-ı hulkuyyla şabā bir şemme geşt-i deşt ede
Her gıyehden sünbül-i Çînî olurdu müşk-sā
68. Hâtem-i ihsânına Hâtem olur fass-ı nigîn
Nağş-ı mühr-i luţfu fazla meşğ eder fenn-i ğınā
69. Kilkidir mizāb-ı zer ‘ ayn-ı midādı nehr-i sîm
Teşnegānı etmede sîr-âb-ı ihsân dā’imā
70. Ma‘n ü Ca‘ fer bende-i efgendesidir cūdunuñ
Sāye-i kilk-i kerem-bağşasıdır ebr-i seğā
71. لن تتالوا البرحتى تنفقوا³⁸ esrārını³⁸
Zāt-ı pür-cūd-ı kerem-bağşısı eder halka ‘ aţā
72. Merhamet şefkat mürüvvet cāmedir endāmına
Rü’yet-i hâl-i ra’iyyet ‘ ayn-ı çeşm olmuş aña
73. Hāk-ı pâyıñ pādişāhım sürme etdim çeşmime
Hamdü li’llāh ‘ ayn-ı kalbe şimdi buldum kīmyā
74. Böyle bir şāh-ı mubaşşır gelmemiş bu mesnede
Bu reviş lem‘ān eder mir’āt-ı kalbinde hafā
75. ‘ Aql ile dühâtdandır mû-şikāf endişesi
Dānişi h‘urşid-i ‘ ālem gibi olmuş pür-ziyā
76. ‘ Aql ü rüşd-i pākine budur kavî bürhānımız
Kadrini bildi emānet ehliniñ aldı du‘ ā
77. Buldu şāhib-ḥikmeti ḥamd ola sultān-ı cihān
Rāğıb oldu kıldı şems-i mühr ile mihre sezā
78. Hıdmetiñ erbābını buldu Süleymān-ı zamān
Mükrim oldu bāreka’llāh Āşaf ibni Berḥiyā

67a geşt-i: geşti (16. K.)

67b olurdu: olur (16. K)

70a Ma‘n ü: Ma‘n (16. K)

³⁸ Āl-i ‘ İmrân, 3/92

71b kerem-bağşısı: kere-bağşası (16. K)

72a merhamet ü şefkat ü mürüvvet cāmedir endāmına (metin)

73a hāk-ı pâyıñ: hāk-ı pâyı (16. K)

74b bu reviş: nūr-veş (16. K)

75a dühāt: dühād (metin)

78b Berḥiyā: Belḥiyā (metin)

79. Feylesüf-i zî-fünün Risto-yı Büzurce-nümün
Re'y-i tedbiri Nizâm-ı mülk ile şâhib-Şifâ
80. Kuṭb-ı Râzîdir kelâmı Āşaf-ı hikmet-beyân
Nuṭṭu Fârâbî ' ilimde Seyyid-i müşkil-güşâ
81. Cevher-i iksîr-i pâyın bulsa dest-i bād ile
' Ayn-ı kalbine ederdî İbni Sînâ tütüyâ
82. Dest-i re'yiyle dür-i nazm-ı cihân buldu nizâm
Silk-i tedbire dizildi lü'lü'-i baḥr-i ḥafâ
83. ' Ayn-ı isrâfı bulup zîb-i ḥazîne eyledi
Zer gibi olmuş iken ceyb-i izâ' atde hebâ
84. Ḥidmeti ihlâş-ı sa'y üzre bu dîn [ü] devlete
Ḥayr-ḥ'âh-ı şâh-ı ' âlemdir mu'îni kibriyâ
85. Niçe ta' dâd ede ḥüsniyyâtını kilik-i süḥan
Ḥâme taḥrîrinde ' âciz vaşfına yetmez şenâ
86. Sa'yını meşkür kalbin eyleye ma'mûr Ḥaḳ
Çeşm-i bed dür ola mesrûr ola kalb-i âşinâ
87. Ba' de-zîn tevfiḳ ile olur niçe ḥayra qarîn
Lâyîḳ-ı ḥüsn-i nazardır pâdişâhımdan aña
88. Ḥazret-i Mevlâ şehenşâhın vere dil-ḥ'âhını
Dâ'imâ zevḳ ü sürûr ile ola ḥâtır-güşâ
89. Rûḥ-ı ' âlemdir sürûruyla cihân memnûn olur
Kalb-i ekvândır vücûduyla bulur dünyâ şafâ
90. Bu neşâṭ olsun gül-âb-âsâ mükerrer isteriz
Gonçe-i şad-berg-veş kat kat şafâ versin Ḥudâ
91. Vâlidî gibi kafâdârı ola şeh-zâdeler
İftihâr ede bu ni' metle görüp bay ü gedâ
92. Düşmeniñ şâne-şifat çâk ola kalbin isteriz
Ḥaḳ te'âlâdan sürûr-ı pâdişâhımdır recâ
93. Nûr-ı çeşmiyle Ḥudâ etsin mu'ammer zâtını
Ḥürmet-i nûr-ı Muḥammed ḥürmet-i beyt-i Ḥudâ

79a zî-fünün: zî-fünün ü (metin)

88a şehenşâhın: şehenşâhıñ (16. K)

92 Bu beyit, 16. kasidede 93. beyittir.

93 Bu beyit, 16. kasidede 94. beyittir.

94. Hāzret-i Bārī şafā-yı hātırın hıfz eylesin
Zāt-ı pür-cüd-ı şehenşāha du' ā kıl Nāfızā
95. Dāğ-ber-dāğ ola düşmen çāk çāk olsun 'adū
Şu' le-i minşār-ı reşk ile tutuşsun dā'imā
96. Gülsitān-ı devleti şad-berg-veş şad-sāl ola
Gele bu yüzden hezār-ı tab'ına kāt kāt şafā
97. Hāmdü li'llāh feyz-i feyyāz-ı ezelden 'āleme
Müntehir oldu bu tārīh-i şafā müjde saña
98. Şulb-i sulţān Muştāfādan geldi bir dür 'āleme
Hibetu'llāh oldu 'ayn ü kalb-i sulţān Muştāfā
- Tarih H. 1172 (Hibetullah Sultan'ın Doğumu)*

2

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Hāzret-i hākān-ı a'zam pādīşāh-ı bahr ü ber
A'nī sulţān Muştāfā ārāyış-i taht-ı zafer
2. Mālik-i heft-eqālīm şehriyār-ı şark ü garb
Dāver-i devrān şehenşāh-ı cihān Cemşid-fer
3. Cem-haşem sulţān-ı a'zam Rüstem-i şāhib-kırān
Hüsrev-i 'ālem Feridün-ceyş İskender-eşer
4. Böyle bir sulţān-ı kāmīl gelmemiş bu mesnede
'Ayn-ı hikmet şems-i 'irfān cāmī'-i 'ilm [ü] hüner
5. Her umūra pertev-ārā neyyir-i ilmi muhīt
Her bir işde zerre-perver mihr-i rüşdü müstaķar
6. Hāmdü li'llāh geldi şulbünden bu necm-i pür-şeref
Oldu nūr-efzā o gün sa'd ile h'urşid-i seher
7. 'Ayn-ı kalb-i 'āleme verdi ziyā hep tal'atı
Kevkeb-i dürri ile ol lü'lü'-i lālā-yı ter

---

94 Bu beyit, 16. kasidede 95. beyittir.

95 Bu beyit, 16. kasidede 92. beyittir.

2. 10a

2a Bu mısraın vezni bozuktur.

8. Buldu şeh̄r-āyīn ile diller yine şevk-i cedīd
Nev-be-nev māh-ı şafāyı gördü her şāhib-başar
9. Ğonçe-i şad-berg-veş oldu mükerrer zevk ü şevk
Bülbüle neş'eyle verdi mihr ü meh kat kat haber
10. Neş'e pey-der-pey şafā hey hey dem-ā-dem ' ayş ü nüş
Herkesiñ sür ü sürürü zevk ü şevk-i ser-be-ser
11. Şems-i tāli' sa' d-ı müsta' lī felekde Müşteri
Zühre-aḥkām-ı şeref-baḥşā ile devr-i Kāmer
12. Ḥazret-i Ḥaḳ şād ü ḥurrem ede şāh-ı ' ālemi
Tül-ı ' ömr ile vere dil-ḥ' āhını hep bī-keder
13. Leyle hırka old[u] mihr-i seher etdi tülū'
Bu berā'et oldu şer' -i Aḥmed üzre müjdeler
14. Mişl-i ḥazzü'l-ünşeyeyn olur züküre fāl-i ḥayr
Cümle maḳşūdun Ḥudā _____ verir mesrūr eder
15. Bir murād-ı ḥayr ile geldi bu tārīḥ-i şafā
Şāh-ı sulṫān ' ayn-ı iḳbāl oldu nāsa müjdeler

3 *

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ḥamdü li'llāh oldu tevfiḳ-i Ḥudā luṫf-ı kerīm
' Ālemi leb-rīz-i şevk etdi bu iḥsān-ı ' azīm
2. Ğonçe-i ṫab' ı güşāde eyledi bād-ı feraḥ
Sū-be-sū müjde-resān oldu yine peyk-i nesīm
3. Çīne bād olsun vezān ersin şabāya müjdeler
Kām-ı ekvānı pür etsin hep bu āşār-ı şemīm
4. Ḳalb-i ' ālem neyyir-i feyz-i şafādan rüşenā
Pertev-ārāy-ı sürür oldu felek bī-vehm ü bīm

11b devr-i: devri

13a Bu mısram vezni bozuktur.

3. 10b

* Bu kaside, MK 06 Mil Yz A 497 numarada kayıtlı *Mecmûa-i Eşâr* (ME 3) 51b'de de yer almaktadır.

1a luṫf-ı: luṫf ü (ME 3)

5. Rūz ü şeb kevkeblenip bu şevk-i şeh-āyīn ile
Devr-i sa' dın mihr ü meh eyler medār-ı müstakīm
6. Rişte-i nūr-ı du-çeşm-i şems olur āvīzeler
Oldu mışbāh-ı nücūm ile münevver her ħarīm
7. Şevkden her nokta bir beyt-i ma' ānī nuṭk eder
Şā' irāne neş'eden ħarf-i kelām oldu kelīm
8. Reşk ile dil-bestedir bu faşla eyyām-ı bahār
Her maḳām eyler gül-i zerrīn ile taḳsīm-i sīm
9. Cilve-i raḳkāşiyān-ı nağme-sāzı seyr edip
Çār-bāğ-ı İşfahān oldu ḫased ile du-nīm
10. Seyr-i timşāl-i şafā naḳş-ı cedīd-i cilve-zā
Şekl-i nev-peydā temāşālar merāsīm-i ḳadīm
11. Ḳalb-i dünyā şād-kām oldu neşāt-ı şāhdan
Rūḫ-ı 'ālemdir muḫīṭ olmaz mı bu şevk-i cesīm
12. Pādīşāh-ı baḫr ü ber nūr ü sürūr-ı şarḳ ü ğarb
A' nī sulṭān Muştafā ' ayn-ı Murād-ı Bū Selīm
13. Ḥāzret-i Dārā-ḫaşem ārāyiş-i taḫt-ı kerem
Cem-himem İskender-i 'ālem şeh-i Āşaf-nedīm
14. Şulb-i şehden geldi bir şeh-zāde-i 'ālī-neseb
'Ömrün efzūn eylesin şihḫat ile Rabbü'r-raḫīm
15. Zühre dāye mihr ü meh gehvāre dārı āfitāb
Müşterī-baḫt-ı 'Uṭārid ola ḫidmetde muḳīm
16. Vālidī gibi ḳafādārı ola şeh-zādesi
Dā' iyāna maḫz-ı luṭf olsun bu elṭāf-ı 'amīm
17. Nāfızā bir remz ile çıḳdı bu tārīḫ-i laṭīf
Dād-ı Ḥaḳdır oldu bu şeh-zāde bir ḳalb-i Selīm

Tarih H. 1175 (Şehzade Selim'in doğumu)

10a şafā: şafā vü (ME 3)

12 Bu beyit, ME 3'te 14. beyittir.

13 Bu beyit, ME 3'te 15. beyittir.

13b Cem-himem ü İskender-i 'ālem ü: Cem-himem İskender-i 'ālem ü (ME 3)

14 Bu beyit, ME 3'te 16. beyittir.

15 Bu beyit, ME 3'te 12. beyittir.

16 Bu beyit, ME 3'te 13. beyittir.

16b maḫz-ı luṭf: luṭf-ı maḫz (ME 3)

4

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bi-ḥamdi'llāh şerefle şems-i devlet oldu pertev-zā
Meh-i ḳalb-i meşāliḫ nūr-i şāliḫle ziyā-baḫşā
2. Bi-ḥamdi'llāh bugün bir ni' met-i 'uzmā zuhūr etdi
Göründü neyyir-i şubḫ-ı sa' ādet ḫalka nūr-efzā
3. Şadā-yı şükr ile leb-riz olur cām-ı cihān bir bir
Pür oldu neş'e-i ḫamd ile ke's-i ḫātır-ı dünyā
4. Nevā-yı şükr ile herkes pür etdi arz [ü] ḡabrāyı
Du'ā-yı ḫamd ile toḫtolu oldu 'ālem-i mīnā
5. Cihāniñ neyyir-i baḫtı tülū' etdi sa' ādetle
Göründü ḫālī' -i 'ālem murād üzre şeref-ārā
6. Şu'ā' -i mihr-i devlet pertev-endāz oldu ekvāna
Mişāl-i māh-ı nev kesb etdi nūrun 'ālem-i ḡabrā
7. Açıldı ḡonçe-i iḳbāl-i 'ālem bād-ı nuşretle
Şafir-i şevḫ ile ḫalk-ı cihān bülbül gibi ḡüyā
8. Ruḫ-ı sūr-ı sūrūru gördü herkes rū-ḡuşā şimdi
Bu şevḫ üzre cihān hep oldu şehr-āyin-i zevḫ-ārā
9. Dimāḡ-ı 'ālem oldu hep mu'aḫtar bŷy-ı müjdeyle
Biri birine herkes verdi şandım ḡonçe-i bŷyā
10. Mevālī cüşiş-i feyz-i şafādan 'ayn-ı şevḫ oldu
Şuyun buldu ricāl-i medrese şükrün eder icrā
11. Hezār-ı pür-ḡubārı ḡonçe-veş almış idi ḫayret
Bu esrār-ı dile ḡülşende hep ḫandān idi a' dā
12. Vaḫīm olmuşdu eczā-yı hevā ta' fin-i 'ārızla
Nefeslendik bu dem bād-ı ināyet oldu rūḫ-efzā
13. Ḥazāna dönmüş idi ḡonçe-i negşüfte-i ḫātır
Açıldı ḡül gibi şād-āb-ter oldu dil-i dānā
14. Ḥalāş oldu şeb-i tārik-i ḡamdan dīde-i 'ālem
Bu 'ayn-ı müjde ile rüşen oldu çeşm-i şubḫ-āsā

15. Hülûş-i alb ile Őukr eylemek vcib bize ey dil
Bu yol ehl-i arke reh-ber oldu kevkeb-i Şi' r
16. Nie amd olmasın vird-i zebnım zver-i nukum
O z-fazlın niki-t nŐa-i ztın edem inşa
17. Cenb- Őeyh'l-islm-i zamn 'allme-i devrn
Semiyy-i far-i 'lem mesned-r zver-i fetv
18. Őalh- zhd [] tav-y 'ilimde cmlenden a'lem
Fazılda nukudur mŐkil-gŐy- nŐa-i ma' n
19. Fıhda 'ilm-i Ysufdur Őalh ile Muammeddir
Fazl-i fazl  zb-i Şadr- fetv zver-i tav
20. Aristo-ikmet Efltn-abi'at B 'Al-finat
Hkmde Frybi-ma' rifet dikatde b-hem-t
21. Fazılda 'ayn- ikmet Mir  Sa' de'd-dn  Beyzv
'ilimde ub  Seyyid Far ile 'allmedir yek-t
22. R's-i mes'ele Őer-i kelm- pr-beynıdır
Cevb Őri-i KeŐŐf  nuku zbde-i ma' n
23. MiŐl-i yine iŐrk ile albi nmyndır
Dili envr- mir't-i keŐifde neyyir-i tav
24. Dernu cilvegh- pertev-i envr- dniŐdir
Birnu evc-i 'urşid-i 'ulm ile ziy-baŐ
25. Yem-i fazl [] mui-i bar-i 'irfndır 'umm zre
Őabh- 'ilmidir Şems-i ma'rif nŐa-i ihy
26. Ru- inŐf- hkm mihr-i 'lem gibi zhirdir
Ceml-i 'adli rŐendir  'urşid-i cihn-r
27. Zamnında maal yok ŐaŐ- gdre ba' de-zn bildik
Hzr- alb ile herkes Őaflar eylesin peyd
28. Degil gdr eylemek vaz' - selefle dg-ber-dildir
Şu'' - mihr-i inŐfi 'a klmıŐ aa Mevl
29. Tevecchde ulb- nsa grdm amd  Őukr zre
Bu yzden aladım mir't-i tevfi olduun ihd

16a vird-i: virdi
20b ma'rifet: ma'rifet 
21b Seyyid: Seyyid 
26b ceml-i: cemli

30. Ümîdim bu Hudâdan hep mü'eyyedir umûrunda
Emâre hayr ile çehre-güşâdır çün ruḥ-ı eşyâ
31. Ki her bir harf nuḥk olsa hezârân şükre lâyıkdır
Bir iki yüzden oldu dil-güşâ bu ni' met-i 'uzmâ
32. Lisânım zîver-i hayr-ı du'âdır 'ömrüm olduḡca
Şenâsın ederim ârâyiş-i nazm-ı ruḥ-ı inşâ
33. Ele re's-i du'âyı Nâfizâ aldım dedim târiḥ
Muḥammed Şâliḥe fetvâ maḡâmın sa' d ede Mevlâ
34. Zâlâm-ı şeb zuhûr-ı şems ile hep maḡv olur birden
Şerefde nûr-ı câh el-ḡaḡ hüveydâ oldu meh-âsâ
35. Söz açdı fâl-i hayr üzre du-bâlâ zevḡ ile ḡâmem
Du-târiḥdir ḡanâyim-i cihânı ni' am-i 'uzmâ

5

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Bir güzel câriye olsa nigeḡ-i şevḡe sezâ
Ḥüsn ü ḡulḡ ü ḡarekât ü sekenâtı ra' nâ
2. Müşk-i Çînî-i ḡam-ı zülfü boyunca zer-târ
Mû-be-mû giyse ḡaḡâyî gibi miskî dîbâ
3. Kâkülü kesme kesimli ola pişânesine
Şâneler çâk ola kıldıḡca dil [ü] câna vefâ
4. Çîn-i pür-çîn ola ḡisûları ejder-vârî
Ḥurresi mâr-ı 'adûya ola evren-âsâ
5. Cebhesi meh gibi lem' a vere devr-i ḡamere
Şeb-i meh-tâbda var mı bu ziyâ baḡ âyâ
6. Vesme-i ḡâme siyeh ḡaşlarına mû olsa
Ebruvân sırçalı semmûr gibi verse cilâ
7. Mû-be-mû çekmese minnet müje kuḡle kılca
Mûy-ı 'aynı görüne keşret ile sürme-nümâ

8. Ğamze bađdıķca kirişmeyle pür olsa çeşmi
Nıgeh-i nāzı ola dıdeñe ‘ ayn-ı yaĝmā
9. Şişe-i da‘ veti gördükce süzülse çeşmi
Ādemiñ ‘ aqlını alsa o perī bī-pervā
10. O ğara gözlü ğuzu dönmeye baħr-i siteme
Mevce-i cebhe ola süd gibi deryā-yı vefā
11. Vechi her vech ile ħūrřide döne tābiřle
Ruħunu ede ğamer āyine-i ħüsn [ü] bahā
12. Görüne nāfe-i gül gibi tebessüm edicek
Berg-i al-ı ruħuna ola zenaħdān peydā
13. Gül-i şad-berge döne ‘ arız-ı verd-i alı
Ruħ[u] her vech ile almış ola yüz reng-i vefā
14. Bedr-i ‘ ālem gibi ruħsarı ola nūrānī
Çekme enfi görüne ğış‘ a meh-i nev-āsā
15. Beñzeye tāze gül-āba ‘ arağ-ı verd-i ruħu
Ola ħoy-gerde ħicāb ol gül-i gülzār-ı ħayā
16. La‘ line noğta-i la‘ lī diyü bir ad ğosalar
Őıĝmasa aĝzına ol ğonçe-femiñ nām-ı cefā
17. Ğoğķa-i la‘ line pür-dür diyeler ehl-i güher
Vere incü gibi dendānı nizām üzre źiyā
18. Aĝzını öpmege her sözde çeker dil ħasret
Nuřķ-ı řirīn-i şeker-rizine ħayrān bebgā
19. Dehene alsa aĝız miski leb-i gül-rengi
Gül-şeker gibi ola ğonçesi ħāzır ħelvā
20. Sözü řirīne şeker-ħande ola lezzetde
Ğand-i ğüftarı vere şütiye sükker ğüyā
21. Naĝme-sāz-ı lebi ğüftāra ser-āĝāz etse
Ede ğaddini kemān reşk ile erbāb-ı hevā
22. Müjeler ħāme-i ta‘ bir ile cedveller iken
Ser-i mü ğalsa zekān vaşfına cāy-ı imlā
23. Sīb-i ğabĝabları al ma dese alma demese
Al al olsa o elması gelü[-yı] gül-āsā

24. Görüne reng-i nefes mevce-i âmed şud ile
O kadar şâf-gelü ola mişâl-i mînâ
25. Sîne âyîneye mir'ât-ı temâşâ olsa
Sîm pehlûsu ola mâh-ı nev-i şa' şa' a-zâ
26. Gülşen-i sînede o gül memeler kıpmuş ola
Açıla bād-ı tebessümle o gül-gönçe-nümâ
27. Reng-i hınnâsı vere destine beş kat revnak
Merhabâ eyleye gül gibi yed-i luţfu saña
28. Ser-i engüş-ti muhannâsı döne 'unnâba
Kilk-i sîmînine vermiş gibi naqş-ı tamğa
29. Sâ' id-i sîmi gümüş gibi görünse berrâk
Bend-i destî-i zeri nûr-ı başara ola aña
30. Mû-miyânı o kadar nâzûk ola besbelli
Bâr ola haţt-ı nigâh-ı dil-i şeydâdan aña
31. O miyân mûy-ı hayâle tolaşınca şıkılır
Rişte-i çeşm ola âgüş-ı kemer-bend-i recâ
32. Zahr-ı zânûda serin ola riyâdan bîrûn
İ' tidâl-i semeni bula bu yerlerde nemâ
33. Kâmeti serv gibi eylese refîâr-ı hırâm
Sâyesinde şalina gül gibi erbâb-ı hevâ
34. Kebg-refîârına bâz-ı dil-i perdâz şikâr
Ola tāvûs-ı harem nâzına şayd-ı selvâ
35. Baħr-i mâhî gibi endâmın ede nâfe bedîd
Dâmen-i 'işmetine degmeye hiç dest-i şıbgâ
36. Gül gibi pây-ı muhannâsı vere neş'e dile
Ayağı kaldırır gör sâķi yeter bu şahbâ
37. Kâdemini başa geçe hişşe-i nûr-ı başara
Bezme gelince ayağın vere hep pây-ı şafâ
38. Gerden ü sîne vü hâl ü ruħuna hâl olsa
Orada burada olsa nuķat-ı ħarf-i recâ

27b yed-i: yedi

35b şıbgâ: şıbgâ

37 Bu beytin üzeri çizilmiştir.

39. Lüknet-i nâzı degil kilik cevâba tolaşa
Dehene müy miyân lafzını almış güyâ
40. Şâ'ir-i mâhir aña remz ile bir beyt oqusa
Zâhir ü bâhir olur beste miyân-ğâne nevâ
41. Biñ niyâz ile yapılsa o gül-endâma su'âl
Nâziş-i vuşlatı bir küsmecik etse peydâ
42. Resm-i pervâza o şebbâz-ı vefâ per ursa
Nağş-ı ümmîdi gelince çıkara bî-pervâ
43. Nâz-ı Şîrîni ede Hüsrev-i nağş-ı Ferhâd
Çeşm-i hayrânı kıla şîvesi taşvîr-nümâ
44. Çeşm-i nâzın niğehi sende ola 'ayniyle
Etmeye dîdesi hüsni nazarı ğayre sezâ
45. Şem' -i bezm[i] ruğ-ı pür-süz gibi kıorsa yanıp
Oda yanmış dile pervâne ola bî-pervâ
46. Hüsni her vech ile mümtâz ola ser-tâ-be-ğadem
Buluna taht-ı rızâda o meh-i şubh-ı hayâ
47. Böyle Belkîs-i perî-çehre bulunsaydı nihân
Da'vet-i dâ'ire-i Âşafa olurdu sezâ
48. Muştafâ ismi vezîr ibni vezîr-i a'zam
Hâzret-i Âşaf-ı ser-tâc-ı rü'üs-i vüzerâ
49. Pertev-i nür-ı vekâlet meh [ü] şems-i 'âlem
'Ayn-ı mâhiyyet-i âşârı o zî-mihr-i ziyâ
50. Şadr-ı 'âlî kerem-efzây-ı cihân 'ayn-ı rüsüm
Zîver-i mesned-i kânûn-ı 'atâ bağr-i sağâ
51. Kâr-dân-ı sühan-ârây-ı kemâlât-ı hüner
Şâhib-i seyf-i kalem kenz-i fûnûn-ı ma'nâ
52. Hüsni tedbîr ile Rısto-yı zamân Âşaf-şân
Fehmi Bûzurce-i mihr râyı Nizâm-ı dünyâ
53. Fâryâbî-i 'aşır hikmet ile Eflâğün
Kuğb-ı Râzî-i zamân 'aql ile kalb-i hükemâ

54. Eşer[i] nuṭḡ-ı mülük ile nüvişte-fermān
Deheni maḡrec-i iḡsān-ı emīrū'l-ümerā
55. Nuṭḡkudur ḡāfız-ı ḡānūn-ı rüsüm-ı dīvān
Zātı ser-levḡa-i mecmū' a-i İbni Sīnā
56. Kenz-i luṭf [ü] keremi baḡr-i muḡiṭ-i ' irfān
Ḥikmet-i ' ayn-ı kelāmı dürer-i şerḡ-i Şifā
57. Zühd ü taḡvā ile Zü'n-nūn faẓīl-i faẓıl
Kütüb-i ' ilm ü ' amel nüṡḡa-ı pür-ḡilm [ü] ḡayā
58. Re'y-i tedbīrine üftādedir ' aḡl [ü] dāniş
Çāker-i derḡeh-i fermān olur rüṡd ü zekā
59. Dā'im endişesi te'līf-i ḡulūba mā'il
Rüz ü şeb fikri olur sā' i-i ḡalb-i fuḡarā
60. Cümle şermende vü iḡsānı ricāl-i devlet
Cümle maḡcüb-ı keremdir ' ulemā vü şuleḡā
61. Ḥātemiñ nāmını ṡayy eyledi mihr-i keremi
Ca' ferīñ şānını maḡv etdi bu āşār-ı seḡā
62. Levḡ-i tāriḡe yazar vaḡ' a-nüvisān keremin
Şā' irān cūdun eder dür gibi naẓm ü inşā
63. Fitne-kārān-ı cihān oldu zamānında maḡv
Etdi işbāt-ı vüçüd emn ile cism-i dūnyā
64. Cemī' ezdād zamānında olur ise olur
Şir āhū ile bārūd ile āteş hem-cā
65. O şehensāḡ-ı cihān ḡazret-i sulṡān Maḡmūd
Eyle ol zātı İlāḡi keremiñle ibḡā
66. Ḥaḡ ḡaṡālardan emīn eyleye zātın dā'im
Ede ' ālemde murād üzre niçe zevḡ ü şafā
67. Böyle bir zātı bulup ḡıldı vekīl-i muṡlaḡ
Ḥazret-i pādişehi ḡaḡḡ-ı cihān etdi şenā
68. Şems-i rāyı şeb-i endişeyi rüşen eyler
Nūr-ı tedbīri olur merdüm-i çeşm-i ' uḡalā

69. Cîl-i cüdu gibi va‘ d-i kerem[in]de sâbit
Pertev-i luṭfun eder zîb-i ruḥ-ı ‘ ahd [ü] vefâ
70. ‘ Ahdiñe kuṭb-ı şimālî gibi rûşen şâbit
Va‘ diñe merkez-i ḥ‘ urşîd gibi nûr-efzâ
71. Cümle tevfiḳ-i Ḥudâdır bu ḥulûş üzre eşer
Zâtını kıldı Ebû’l-Ḥayr cenâb-ı Mevlâ
72. ‘ Âkıl oldur ki ḥayır ile tezekkür oluna
Ola iḥsânı tevârîḥ-i du‘ âya imlâ
73. Ni‘ met ü naḳmet olur lemḥ-i başarda zâ’ il
‘ Ayn-ı bîdârı görür ‘ âlemi ḥ‘ âb [ü] rü’ yâ
74. ‘ Âlemiñ naḳş-ı ber-âbı bu şuda resm olıcaḳ
Görüne cüy-ı ‘ arâz-rengi serâb-ı bî-mâ
75. Şadr-ı ‘ âli keremâ merḥametâ zî-ḳadrâ
Ey eden mesned-i Âşafda maḳâmın icrâ
76. ‘ İzniñ olursa biraz ḥâme şikâyet etsin
Ḳıla feryâd-ı şarîri güle bülbül-âsâ
77. Halk ser-rişte alıp tâb-ı şemâtetle ele
Rîş-ḥand ile bûker ḳaddimi çün çarḥ-ı du-tâ
78. Ebr-ı luṭfuñla ruṭûbet bulalım derken biz
Tâb-ı ğam teşne dile kıldı ḳuru pâyeye ‘ aṭâ
79. Biz reh-ı rif‘ ata yol bulmuş iken lâyıḳ mı
Ḳadem-i pâyeye leged-küb-ı ṭarîk ede baña
80. Olmaya naḳş-ı mücessem gibi naḥl-i mihrîñ
Sâye-i luṭfuñu biz görmeyelim mi âyâ
81. Mazḥar-ı nûr-ı hidâyet görünür ‘ ahdî anıñ
Emr-i اوفاويه ‘ amel eyleyen ehl-i taḳvâ³⁹
82. Bâ-ḥuşûşâ ola va‘ d-i keremi ḥ‘ îş-i dile
Bunu ta‘ rîf eder ḥuṭbede lafz-ı قریبا⁴⁰

79b leged-küb: leket-küb

³⁹ Bakara 2/ 40, Mâ’ide 5/ 1, En‘âm 6/ 152, ‘Araf 7/ 85, Hûd 11/85, Nahl 16/ 91, İsrâ 17/ 34, Şu‘arâ 26/ 181

⁴⁰ Mâ’ide 5/ 27

83. Zeyl-i ihsân-ı kerem luṭfuña zî'l-yed geçinip
Dâmen-i luṭfuñu dutdu yine pek dest-i recâ
84. ' Ahdi icrâda midâd-ı keremiñ sâbitdir
Hâmede emr-i seheldir sühân-ı hükmi ' aṭâ
85. Bendeler bâb-ı veliyyü'n-ni' ama nâz eyler
Yine eylerse efendisine eyler şekvâ
86. Bî-nevâ hâme nağam-sâz-ı leṭâyif oldu
Kâddini ede kemân tîr-i şikâyet hâşâ
87. Ben ğubâr-ı dili güldürmege esrâr oğurum
Hayretim ğonçe-i ğandânıña verdikce şafâ
88. Câme-i luṭfuñu boyumca görüp mesrûrum
Germ-sûd-ı keremiñle ederiz şükr ü şenâ
89. Kâlb-i işrâk-ı ğakîmi ben ederdim inkâr
Eger işbât-ı vücûd etmese kilkiyle baña
90. Şekl-i evvelden edip hâme kıyâs-ı bürhân
Söz netîce bulur etmem hele şuğrâ vü kübrâ
91. Zülf-i şeb-ğunu gibi serv-ğad-i dil-ber-veş
Nâfizâ tül [ü] dırâz oldu sühân eyle du' â
92. Görmeye rûy-ı keder âyine-i iğbâli
Göstere vech-i ümîdi aña dâ'im Mevlâ
93. İki ' âlemde keder görmeye vech-i ğalbi
Şadr-ı rif' atde anı ğâ'im ede luṭf-ı Ğudâ
94. Nev-be-nev aḥsen-i takvîm ile arz ola cedîd
Tâze tâze edesin ' ayş ü dem ü zevğ ü şafâ

6

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bahār eyyāmıdır hengām-i teşrîf-i gülistândır
Dem-i nevrüzdur ferhunde-faşl-i verd-i hândandır
2. Bahârın nefha-i feyziyle ebr oldu gül-âb-efşân
Zemîn ' anber-sirişt [ü] sebzezarı cümle reyhândır
3. Gören küy-ı zemîni gevher-i yek-tâ şanır şimdi
Bu âb [ü] tâb-ı gâbrâ müstefâd-ı ebr-i nîsândır
4. Çemende neşr eder büy-ı bahârı cümleden evvel
Benefşe hâtîme-şamga-yı kâlâ-yı zemistândır
5. Gül-âb-ı jâle-efşânı nesîm-i şubha vâ-beste
Şabâ bezm-i çemende micmer-i gül-gonçe-gerdândır
6. Şikeste beste sünbül deste deste sîm zerrînler
Gül ü lâle hemîşe şîşe zîb-i bezm-i yârândır
7. Çıkıp ezhâr-ı cündî kurdı rengîn haymeler lâle
Çemen tahtında yer yer tûğ-ı şâhîler nümâyândır
8. Şabâ neşr-i hevâ-yı büy-ı zülfüyle vezân oldu
Yine gömgök kesildi şerm ile sünbül perişândır
9. Seher ol gamzesi fettânı gül-geşte gelir derler
Yine her kûçede nergisleri bâğın nigezbândır
10. Zamânı geldi geşt-i geştâr ü seyr-i şahrânın
Leb-i cûda niçe serv-i revân bir çide-dâmândır
11. Çıkıp seyr etmek ister âb [ü] tâbın gülşeniñ güyâ
Nihâl-i yâsemîn piçide-i serv-i hîrâmândır
12. Şeb-i ' işret bu demde rûzdan ra' nâ vü rûşen-ter
Kenâr-ı bâğda süsen şanâdîl-i fûrûzândır
13. Zemîn mir'ât-ı çarha pertev-endâz olmada her şeb
Degil encüm bün-i ezhârdan ' aks-i çerâğândır
14. Niçe rengîn-edâ eş'âr okur taksîm edip bülbül
Gülün mecmû' ası evrâk-ı gülde hep perişândır

15. Riyāz-ı 'işret-âbâd-ı İrem-veş şahn-ı gülşende
Rebâb [ü] ney hem-âheng-i şadâ-yı 'andelibândır
16. Tezerv ü kebg ü tâvûsu fezânîñ hem-hırâm olmuş
Bu demde küh [ü] şahrâ cilvegâh-ı hayl-i hûbândır
17. Şağın sahtî-i vuşlat olma 'âşık bezm-i 'âlemde
Dil-i fülâd-ı yâre mevc-i câm-ı bâde sühandır
18. Bu te 'şîrât feyz-i nev-bahârîden degil ey dil
Mü 'eşşir kalb-i ekvâna kelâmı bir gülistândır
19. Niçe nevrüz-ı firüz [ü] niçe hurrem bahâr oldu
Bu sâl-i meymenet-fâliñ müfâdı luţf ü ihsândır
20. Huceste-sâl-i sa' d-ahter ki halk-ı 'âlem âsüde
Zamân-ı hazret-i Râgıbdâ bu luţf-ı firävândır
21. Semiyy-i fahr-i 'âlem Râgıb-ı luţf ü mürüvvetdir
Cenâb-ı şadr-ı 'âlî Âşaf-ı zî-cüd [ü] ihsândır
22. O destür-ı mu' azzam-pâye yokdur mişli dânişle
Meger mir 'ât-ı şânında hüveydâ zâtı akrândır
23. Şabâh-ı tal' atı âfâkı rüşen kıldı ser-tâ-ser
Sipîhr-i şadrgâh-ı devlete h' urşid-i rahşândır
24. Vücûdu câmi' -i ' ilm [ü] kemâlât ile meşhündür
Derûnu gevher-i feyz ile memlû kenz-i ' irfândır
25. Fazılda Fahr-i Râzî keşf ile ' allâme-i Keşşâf
' İlimde Seyyid ü Sa' d-ı cihândır Çuţb-ı devrândır
26. Bahâristân-ı fazlı Hâfız-ı vaşşâf-i gülşendir
Şifâ ' -i şadr-i nuţk-ı pür-sürûru şerh-i Bustândır
27. Kelâm-i dürr-i menşûru künûz-i bahr-i dânişdir
Beyân-ı hikmet-ârâsı netice ' ayn-i itkândır
28. Felâţun-re 'y [ü] Fârâbî-ţabî' at Bû ' Alî-fiţnat
Nizâm-ı mülk tedbiri sözü hikmetle Loqmândır
29. Cevâbı feylesûf-ı zî-fünûn-ı câmi' -i ' irfân
Lisân-ı hikmetinden rûh-ı Risto bir sebağ-h' ândır

16a tezerv: tezerv

17b fülâd: fülât/ sühân: sühân

19a hurrem: hurrem

28a Felâţun-re 'y ü: Felâţun re 'yi

30. Şabā neşr eyledikce reng-i bûy-ı hâtem-i mührün
Çemende her giyehden nağş-ı zerrinler nümâyandır
31. Tevārîh-i du‘ âya resm olundu ism-i pür-cüdu
Bu te’şîrât tâb-ı pertev-i envâr-ı ihsândır
32. Şehâda İbni Zâ’idden ziyâde söylesem vâkı‘
‘Aţâda Ca‘ fer ü Yahyâ-yı Fazla luţfu rüçhândır
33. Degil zer destine almağa rağbet eylemez iksîr
Ġinâ-yı tab‘ ile zâtı mişâl-i şems-i rağşândır
34. Cemî‘ te’lîf [ü] tedbîr ile sebkat etdi eslâfi
Bu rütbe nâm-ı nağş-ı mühr-i devlet luţf-ı Yezdândır
35. Mağabbet zâtı ‘ arızda degil a‘ râz ile meşhûn
Bu ne işrâk-ı kalb-i hikmet [ü] âyîne-i cândır
36. Mişâl-i kuţb-ı şâbit va‘ dine kı‘im olur dâ’im
Şu‘â‘-i ‘ahdi cümle merkez-i mihr üzre devrândır
37. ‘Aţâsı لن تنال البر envâr ile rüşendir⁴¹
Vefâsı nükte-i tefsîr-i اوفى ile lem‘ândır⁴²
38. Cemî‘ mağlûk ahlâk-ı halâ’ik ola hep taħrîr
Kitâb-ı şân hüsn-i zâtına bir noқта nişândır
39. Niçe ta‘ dâd eder evşâf-ı memdûhun leb-i hâme
Hezârân nüsha taħrîr eylese ‘aczi nümâyandır
40. Neşâf-ı vaşfi şâd-âb etdi ey dil hâme-i huşku
Mişâl-i ney-şeker tâze ter ü şîrîn gazel-ġ‘ândır
41. Şabâ-veş dil şemîm-i zülf için kûyuñda gerdândır
Hevâdâr-ı ser-i gîsû-yı müşkîniñ perîşândır
42. Ġubâr-ı mağdemiñ çeşm-i dile kuġl-ı Şîfâhândır
Gel ey nûr-ı başar gör sürmemiz ‘ayniyle ihsândır
43. Gelince duġter-i rez bezme tevbe bozdurur sen de
‘Arûsâne lebiñ emdir bizi ey ‘işve-zen kıandır
44. Nigâh-ı mestiñ ile çeşm-i mağmûruñ gören añlar
Biri aşûb-ı cândır birisi şehhâr-ı fettândır

⁴¹ Âl-i ‘İmrân 3/ 92

⁴² Bakara 2/ 40, Mâ’ide 5/ 1, En‘âm 6/ 152, ‘Araf 7/ 85, Hûd 11/85, Nahl 16/ 91, İsrâ 17/ 34, Şu‘arâ 26/ 181

45. Edersîñ geh garîk-i luţf olursuñ gâh dâmen-keş
Cihân ey kûlzüm-i ‘ işve bu cezr [ü] medde hayrândır
46. Yed-i küstâh-ı ağıyâr-ı cefâdan şakınır hüsün
Hayâl-i verd-i rüy-ı yâre müjgânım hıyâbândır
47. Dehâna almaz etmez yâd dil sîb-i zenahtânın
Gezend-i zaḥm-ı dendân-ı hayâlinden hirâsândır
48. Naķîza gelmez ol ‘ âli-cenâba olsa şeb-kerde
El ermez hâle-i âgûşa girmez mâh-ı tâbândır
49. Görüp her şem‘ -i hüsni olmada _____ hevâdarı
‘ Aceb pervâne-meşreb âteşin-dil nâ-be-sâmândır
50. Felek-ķadrâ keremkârâ hıdîvâ Âşafâ şadrâ
Kefîñ kân-i kerâmetdir derîñ deryâ-yı îhsândır
51. Vefâda âb-ı rüy-ı şadr-ı eslâf olduĝuñ zâhir
‘ Aţâda nâm-ı mühr-i Hâteme şânîñ nighbândır
52. Kuşûrum dâmen-i ‘ afvîñla setr et ‘ âcizim vaşfa
Du‘ â-yı devletîñ farz olduĝu baña nümâyândır
53. Bu luţfu ‘ ömrüm olduķca çıkarmam levḥ-i ḥâţırdan
Çü hâme ḥıdmet-i hayr-du‘ â _____ saña şândır
54. Cenâb-ı ḥâzret-i feyyâz-ı ‘ âlem ḥıfz ede zâtın
Cemî‘ ekdârdan tevfiķ ile bu luţf-ı Yezdândır
55. Ola her maţlabı gül-gonçe gibi ‘ ömr ile ḥâşıl
Zemîn âmed şod-i ezhâr ile dâ‘im gülistândır

45b hayrân: hayrân / cezr: cezr

47b gezend: كوزند

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Nūr-baḥşā oldu mevlūd-ı ḥabīb-i kibriyā
Döndü mir'āta o nūr-ı tāb ile arz ü semā
2. Pertev-ārāy-ı sa' ādet oldu ol rüz-ı şerīf
Çeşm-i şemsiñ ' aynıdır cümle kulüb-i aşfiyā
3. Cāmi'-i Sulṭān Aḥmed oldu zīnet-baḥş-i nūr
Kıldılar ta' zīm için da' vet kibārı ser-be-pā
4. Cümleden evvel gelip oldu şeref-baḥş-i mekān
Ḥazret-i dārü's-sa' āde pişvā-yı ezkiyā
5. Verdi cāmi' de maḳarr-ı pādişāha zīb ü fer
Şems-i evc-i rif' ate kıldı felekde şanki cā
6. Muntazır oldu şehensāh-ı cihāna ez-derün
Eyledi gül-gönçe-i iḥlāşını zīnet-güşā
7. Kāzi-' askerler mevālī vü müderrisler ricāl
Her biri bir zīnet ile oldular çehre-nümā
8. Geldi defterdār ile defteremīni vü re'īs
Defter-i ' işyānı maḥva kıldılar ez-dil recā
9. Kıpudan paşa celīs oldu yemīn-i āşafa
Gönçe-veş gösterdi güyā verd-i bāğ-ı āşinā
10. Meclis-i pāka gelince şeyḫü'l-islām-ı zamān
Etdiler cümle kıyām ile hezārān ilticā
11. Şadr-ı a' zam daḫı teşrīf edicek iclāl ile
Ḥāzırün ta' zīm için turdu ayağa ser-be-pā
12. Şadr-ı a' zam şeyḫü'l-islām zīnet-i miḫrāb olup
Kıldılar zāt-ı hümāyūna ma' an ḥayr-ı du' ā
13. Dāverā Dārā-nişān Sulṭān Maḥmūd-ı cihān
Saltanat-ārāy-ı devrān melce'-i bay ü gedā

---

7. 20a

1b arz: ' arz

7a Kāzi-' askerler ü mevālī vü müderrisler ü ricāl

11b ḥāzırün: ḥāzırün

14. Pādişāh-ı mağrib ü maşrıķ hıdīv-i baħr ü ber
Hādım-i Baḥā vü Yesrib ‘ādil-i kişver-güşā
15. Ğāzī-i ‘ālem mücāhid fātiħ-i mülk-i ‘adū
Kāmi‘-i ‘işyān ü tuğyān kâḫı‘-i ceşş-i veğā
16. Ebr-i evc-i merḥamet enhār-ı ‘ayn-ı salṭanat
Mevc-i baħr-i ma‘delet şāhib-‘aḫā zıll-ı Hudā
17. Şāhibü’t-taķvā velī bir şāh-ı kāmil şübhesiz
Nik-ḥaşletle mişālin görmemiş çeşm-i semā
18. Ḥaķ te‘ālā eylesin zātın ḫaṭālardan emīn
Zevķ ü şevķ ile bula evreng-i iķbāli beķā
19. ‘Azm-i mevlūd-i nebī-i muḫterem kıldı o şāh
Oldu ālāy-i hümāyūnu müretteb ser-be-pā
20. Raḫş-ı iclāle süvār oldu şerefle şehriyār
Maşrıķından güyiyā kıldı ṭulū‘ şems-i duḫā
21. Pīşgāhında yedekler ol mücevher ser-be-ser
Mihr [ü] māh-āsā verir etṭrāf-i esvāķa ziyā
22. Döndü ḫ‘urşīdiñ ziyāsına şolaķlar kevkebi
Māni‘-i nezzāre-i şems-i cihāndır güyiyā
23. Zīb ü ferle pīşgāhına düşüp hep bendeler
Oldu encüm āfitāba güyiyā revnaķ-nümā
24. Çūķadārān-ı rikābı pāyına zīver-resān
Ağayān ile sileḫdārı olup zīnet-fezā
25. Kıldı rif‘at-ḫāneden şāh-ı cihān ‘azm-i ḫıram
Yümn ile zīb-i yemīn oldu ağa-yı zī-vefā
26. Şevket-i şān ile teşrif etdi sultān-ı cihān
Kıldı bu yüzden şehensāh-ı zamān ‘arz-ı liķā
27. Yeñiçeri ağası ser-müzesin būs eyleyip
Naḫl-i gül gibi bağalde ḫidmetin etdi edā
28. Etdiler ta‘zīm-i istiķbāli micmerle tamām
Nefḫa-baḫşāy-ı dimāğ-i ‘ālem oldu ser-be-pā
29. Geldi şevket-ḫāneye verdi ķafes içre selām
Cümlesi kıldı kıyām ile du‘āya iķtidā

30. Rūy-ı ihlāş ile sultān-ı cihānbāna hemān
Şadr-ı a' zam eyledi būs-ı zemīn ile du' ā
31. Kām-baḥşāy-ı dimāğ olmaḡda dūd-ı ' anberīn
Sū-be-sū buldu şuyun āb-ı gül-āb-ı pūr-şafā
32. Baltacılar zūlfünü āvīze-i ruḥsār edip
Ḳıldılar reng-i nebāt-ı müşk ile ḳalbe cilā
33. Ṭabla ṭabla geldi bādām ü ' aḳīdeyle nebāt
Oldu ağız misk ile şīrīn-dehen sūkker-edā
34. ' Andelībān-ı şafāya şerbet-i gül verdiler
Teşnegāna ḳıldılar rībās ile tāze devā
35. Oldu sīr-āb-ı ni' am ' aṭşān-ı cūy-ı cūd olan
Buldu nehr-i şevḳ ile ḥ' āhişgerān ' ayn-ı şifā
36. Va' z edip bir bir meşāyih oldu semmūr-pūş-i cūd
Ḳıldılar cümle devām-ı devlete ḡayr-ı du' ā
37. Nağme-senc oldu ḳırā'at ile mevlūd-ı nebī
Ḥālet-efzāy-ı derūnumdur bu ezḳār-i nevā
38. Ḳıldılar anlar daḡı evc-veş (?) şalāt ile selām
Cāmi' ü 'n-nūr oldu evşāf-ı resūl-i zī-livā
39. Ba' de-zīn sultān-ı gerdūna du' ālar ḳıldılar
Şurre vü ḡil' atla mūkrem oldular ser-tā-be-pā
40. Vaḳt-i mevlūd ḡabīb-i ekremi zīkr etdiler
Nūra ḡarḳ oldu sa' ādetle o dem arz ü semā
41. Doḡdu ol şems-i sa' ādet nūr-ı çeşm-i kā' ināt
Cümle ta' zīmen ḳıyām edip dediler merḡabā
42. Muştafā ⁴³ما جاء الارحمة للعالمين
Mīhr-i eflāk-ı nübüvvet tāc-ı fark-ı aşfiyā
43. ⁴⁴هذه جنات عدن فاد خلوها خالدين
İḳtibās olsa eger ol meclis-i nūra sezā
44. Pertev-ārāy-ı sa' ādet ḳıldı bezmi ser-be-ser
Zīkr-i sultān-ı risālet pişvā-yı etḳıyā

38a evc-veş: evcler-veş

⁴³ Enbiyā 21/ 107

⁴⁴ Zümer 39/ 73

45. ‘Āşıkān zıkr eyleyip kıldı şalāt ile selām
Āyet-i rah̄metle etdi şādıkān şavt-ı edā
46. Müjdecibaşı o sâ‘ at geldi şadr-ı a‘ zama
İzn alıp vardı huzūr-ı h̄azret-i şehden yaña
47. Pādişāh-ı ‘ālemi buldu ayağ üzre hemān
Nāmesin verdi şerīfiñ eyledi h̄ayr-ı du‘ ā
48. Şehriyāra verdi h̄üccāciñ selāmet müjdesin
H̄atır-ı sultānı kıldı gül gibi revnağ-güşā
49. Ebr-i rah̄met gibi yağmā sükkerī şerbet olup
Buldu bārān-ı tevāb ile derūn neşv ü nemā
50. Şadr-ı a‘ zam şāhibü’l-fetvā ricāl-i devleti
Reh-güzārında kudūme oldular dīde-güşā
51. Ol şehensāh-ı cihān tahtına ‘avdet eyledi
Kevkeb-i şevketle evreng-i şeref buldu ziyā
52. Sāye-endāz-ı serāy oldu kudūm-ı şehriyār
Verdi devlet-h̄āneye zāt-ı h̄ümāyūnu şafā
53. H̄azret-i dārü’s-sa‘ āde āgası ol zī-himem
Pādişāh-ı ‘āleme oldu bağaldār-ı du‘ ā
54. Eyledi tebrīk mevlūd-ı nebiyy-i ekremi
Ol şeh-i kişver-güşāya kıldı ihlāş-ı edā
55. Mazhar-ı eltāf-ı h̄ākānī olup semmūr ile
İltifāt-ı pādişāh-ı ‘āleme oldu sezā
56. Şevk-i ihsān-ı şehensāhī verip kalbe ferah
Eyledi cüş ü h̄urūşun gevher-i baħr-i ‘atā
57. Kıldı hep sīm ü zeri keff-i kerem-baħşı nişār
Gonçe-i bādāmı saçdı güyiyā dest-i şabā
58. Bendegān yağmur gibi yağmāya h̄amle kıldılar
‘Ayn-ı devlet oldu mevc-i cüş-i ebr-i şehā
59. Öyle āga-yı keremkār ü mekārım-pişedir
Aña maħşūş ü sezādır h̄ātem-i dest-i ‘atā

48b h̄atır-ı : h̄atırı

50a şāhibü’l-fetvā: şāhibü’l-fetvā vü

60. Nāzır-ı vaqf-ı harem emvāc-ı deryā-yı kerem
Dide-i qalb-i himem ‘ ayn-ı vefā cūy-ı şafā
61. Hāfız ‘ Oşmānī-ḥatı Keşşāf-ı keşf-i müşkilāt
Nūr-ı çeşm-i ma‘ rifet kilki medār-ı ilticā
62. Baḥr-i ‘ irfān nüşḥa-i iḥsān kitāb-ı Gülsitān
Her sözü bürhān ḥakīm-i nükte-dān kân-i zekā
63. Ḥayr-ḥ‘āh-ı dīn [ü] devlet bende-i şāh-ı cihān
Şādıķū’l-ķavl [ü] penāh-ı bī-kesān şāḥib-vefā
64. ‘ Āqıl ü kāmīl edīb-i zī-fünūn ehl-i şalāḥ
Ḥāşılı bir kāmīl-i yek-tā maşārif-āşinā
65. Ḥüsn-i tedbīr ile Rıştı fıkır-i şāķıb ile Kıtıb
Fāḥr-i Rāzī-menķabet ḥikmetle şāḥib-i Şifā
66. Merd-i ser-bāz ü ḥired-endāz ü şāḥbāz-ı hüner
Rüstem-i yeke-süvār ü Sām-ı meydān-ı veġā
67. Nāvek-i çeşmi deler düşmenleriñ baġrın tamām
Nirem [ü] Rüstem ‘ itābı çeşmi bir tiġ-i ķazā
68. Ḥilmi deryā-yı mürüvvet luḥfu mevc-i merḥamet
Ḥulķudur ‘ ayn-ı ‘ ināyet destidi[r] ceyb-i saḥā
69. Cümle evrāķ-ı çemen gül-ġonçe-veş büyā olur
Büy-ı ḥulķuyla vezān olsa gülistāna şabā
70. Gülşen-i iḥsānı devlet-ḥāne-i murġ-ı derūn
Dāmen-i luḥfu ḥiyem ceybi tınāb-ı zer-nümā
71. Cevher-i luḥfu ma‘ ādin-i ‘ urūķ-ı cism-i cūd
Hep ġubār-ı pāyıdır ‘ ayn-ı şemisde ķīmā*
72. Ḥayra mā’ il fikri dest[i] bānī-i beyt-i derūn
Ḥāme-i iḥsānı te’lif-i ķulūba mübtelā
73. لن تنالو البرحتى تنفقوا. ⁴⁶ esrārını
Fī-sebīli’llāh eder büyüklere dā’im edā
74. Dāverā Dārā kerem-baḥşā ḥıdīvā serverā
Ey midād-i cūdun eden dillere ‘ ayn-ı vefā

71a ma‘ ādin: ma‘ ādīn

⁴⁶ Āl-i ‘ İmrān 3/92

75. Kāğız-ı luṭfuñ ede tavşiyye eṭrāfa bizi
Bir saṭır mektüb-i iḥsānıñ kıla himmet baña
76. Sāyebān-ı devletim olsun şefā' at-nāmeler
Dāmen-i luṭfuñla ben de faḥr edem her bir yaña
77. Olmasın kaṭ' -ı nazardan bu dil-i üftādemiz
Düşmesin düşkünler ile yollara mişl-i gedā
78. Eyleseñ ḥüsn-i nazār ' ayn-ı keremle bendeñe
İşimiz altun olur rāhıñ gubārı kīmyā
79. Bî-kese ey zî-kerem ḥāmeñ ' ināyet eylesin
Ez-derün luṭf-ı kelāmıñla dile gelsin gınā
80. _____ kıldıñ muṭavvel nüṣḥa-i medḥi yeter
Muḥtaşar et bûy-ı gül-veş vermesin taşdı' aña
81. Her ziyāretgāhda eyle du' ā ihlāş ile
Rikḫat-i ḳalbi zuḥūr etdikce her şubḥ ü mesā
82. Görmesin gül-gonçe-i iḳbāli eyyām-ı ḥazān
Dā'imā bulsun ṭarāvetle şafā neşv ü nemā
83. Ḥaḳ te' ālā şāh-ı ' ālemle vücūduñ ḥıfz ede
Ḥürmet-i Baṭḥā vü Yeşrib ḥürmet-i Merve Şafā
84. Ḥürmet-i faḥr-i cihān [ü] ḥürmet-i Beyt-i Şerif
Vere dil-ḥ' āh üzre cümle maḳşadıñ Bār-ı Ḥudā

8 *

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. ' Āşık teveccüh-i reh-i Beytü'l-ḥarām eder
Leyl ü nehār çeşmine ḥ' ābı ḥarām eder
2. Gīsü-yı müşk-fām nazardan düşüp tamām
' Anber-şemim beyt-i Ḥudāya kıyām eder

84a cihān ü: cihānı

84b Bār-ı: Bārı

8. 23a

* Bu kasidenin 35-40. beyitleri MK 06 Mil Yz A 1935 numaralı *Mecmua-i Eşâr* (ME 2), 12a'da kayıtlıdır.

3. ‘Aynına girmez oldu siyeh-çeşm-i dil-berān
Nūr-ı sevād-i Mekke ile şubh ü şām eder
4. Dil çehre-sāy-ı ferş-i maḳām-ı Ḥalīl olup
Rūkn-i ḥarīm-i muḫtereme iḥtirām eder
5. Yüz şevḳ ile sürüp ḥacerü’l-esvede ruḥu
Bu vech ile cemāl-i dili müşk-fām eder
6. ‘Umreyle maḥrem olsa Şafāda sürür ile
Sa’y-ı ṭavāf-ı Beyt-i Şerīfe ḥirām eder
7. Mizāb-ı zerde pür-dil eder şüst ü şüy-ı rü
Şu niçe āb-ı şevḳ ile zevḳ-i müdām eder
8. Dil-teşne āb-ı zezeme cüy-ı Şafā ile
Mā’ü’l-ḥayvāniñ ‘aynın iĉen zevḳ-i tām eder
9. Luṭfuyla göstere yüzünü çehre-i ümīd
Vech-i ḥulūşu zīver-i bāb-ı selām eder
10. Ol ḥāk-i kīmyā-eşer altun eder işi
‘Ayn-ı ḳulūba sürme-i çeşmi nizām eder
11. Kālā-yı luṭf ile işimiz mīnākārīdir
Dil germ-sūd-ı cūdu ile iḥtişām eder
12. Ḳurbānını keser erişen ‘abd luṭfuna
Bu lāzımeyi mücrim olan iḡtinām eder
13. Ol ravza-ı mübāreke-i faḫr-i ‘āleme
Rū-māl dīde-i eşki döküp iltiyām eder
14. Merve Şafāda sa’yım olur ḥidmet-i du‘ā
Mevlā zamān-ı devletini ber-devām eder
15. Eyler efendisine mükerrer du‘aları
Ol bendeler ki Müzdelifede maḳām eder
16. İḫsānı ile nā’il olanlar o beldeye
İḫrām-ı zıkr ile ‘Arafāta ḥirām eder
17. Eyler veliyy-i ni‘mete ihlāş ile du‘ā
Ḳāzī o ḥuṭbeyi cemel üzre tamām eder

3b ‘aynına: aynıya

13b rū-māl: rū-māle

18. Es' ad Efendi Һazreti kim zāt-ı kāmiliñ
Luṭf-ı Һudā meşihat ile ber-devām eder
19. Mecmū' a-i mu' āf ü ' allāme-i zamān
Baħr-i muħiṭ-i ' ilmine ' ālem kıyām eder
20. Şems-i ' ulūm cāmi' -i ' ilm ü kemāldır
Āşār-ı Һikmeti sözümlü işbāt-ı tām eder
21. Mihr-i ' adāletiniñ olur maṭla' ı vedād
Nūr-ı ' aṭā[-yı] ḫāmesi ref' -i zālām eder
22. Te' lifiniñ belāgat ü ma' nā vü lafzını
Ne Seyyid ü ne Sa' d ü ne İbni Hişām eder
23. Görseydi Bū ' Alī ile Fārābī diğğatin
Tilmīzi olmasını recā-yı merām eder
24. ' Aklıyyede ' uqūl yetişmez ḫayāline
Naḫliyyede nuḫūlünü dil zīb-i kām eder
25. Pür müşk-bū ḫulāşa-i ' anber-midādıdır
Zerrin-sāğ- ḫāmeyi naḫçir-i kām eder
26. Āşār-ı kilki ḫırz-ı derūn-ı kibārdır
Güftār-ı pāki ile cihān kesb-i nām eder
27. Mizāb-ı āb-ı Һikmet olan kilik-i zī-eşer
Dil-teşne-i ' ulūma beyān-ı kelām eder
28. Söyler şarir-i ḫāmesi tūṭi gibi kerem
Mir' āt-ı nuṭku ziver-i rüy-ı merām eder
29. Ḳā' im bi-nefsihidir ele ihtiyācı yok
Tevfiğ Һudā umūruna imdād-ı tām eder
30. Tāb-ı temūz-ı ğadr ile ḫātır-güdāziye
Āb-ı keremle dāmen-i luṭfun ḫıyām eder
31. Bir ferde ğadr-i sebğat ile eylemez sitem
Ber-muḫtezā-yı ' adl bunu iltizām eder
32. Dönmüşdü rişte-i ser-i zülfe ṭarīkimiz
Dür gibi şimdi dest-i kerimi niżām eder

33. Kurtuldu kıl ü kâlden erbâb-ı silsile
Bir ben değil bu şükrü bütün hâş ü 'âm eder
34. Dil de teğazzüle edip âgâze şevk ile
'Uşşâk-ı bî-nevâ nağamından hırâm eder
35. Açmaz o gönçe-fem lebini zîb-i câm eder
Al-ı varâk da hâtem-i la'line nâm eder
36. Olduğca bād-ı âh vezân rûzgâr ile
Ol serv-i ser-keşîde eger belki râm eder
37. Ol nahl-i bâğ-ı 'işve verir mîve-i ümîd
Olur beter gönül niçe bir fikr-i hâm eder
38. Devr ile sâkî murğ-ı dile âteş eyleyip
Halka-i dūd şu'le-i refîarı dâm eder
39. Teng-i dehân-ı yârime nisbet cihân kadar
Ol cüz'-i noқта kim ne fehim iktisâm eder
40. Yüz verdi gibi [Nâfîze] şâh-ı hezâr-ı şevk
Şad-berg-i rüy-ı alına biñ 'arż-ı kâm eder
41. Mihr-i sipihr merhâmet[iñ] şübhesiz bugün
'Adliñ ğazâl-i maşrıq-ı inşâfi râm eder
42. Ey âfitâb-ı evc-i kerem zerreñim seniñ
Bu tâb-ı iftihâr ile dil ihtîşâm eder
43. Çokdan bu hânedân-ı kirâmîñ çerâğımız
Bu şân ile raķîb-i bekâm ihtirâm eder
44. Bu dem nigâh-ı merhâmetiñden düşerse dil
A' dâ şemâtet ile hemân intikâm eder
45. Mekkeyle kıl çerâğ beni umarım Hudâ
Bu 'abd-i 'âcizi o maķâma ğulâm eder
46. Gerçi ki pür nuķûd-ı hevâ ile kîsemiz
Allâhadır ümîdimiz imdâd-ı tâm eder
47. Ol müflise ki hâzret-i Mevlâ ede kerem
Bir zî-nuķûdu maşraf-ı râhına râm eder

38b dâm (ME 2): hırâm (metin)

40a yüz verdi: yüz urdu (ME 2)/ ____: Nâfîze (ME 2)

48. Ol teng-dest vüs' atini Hâk murâd ede
Bir varımız bahîli zer ile gulâm eder
49. _____ yeter efendiñi taşdı' eylediñ
'Âkıl çarâ' at ile kelâma hitâm eder
50. Şadrında dâ'im eyleye tevfiğ ile Hudâ
'Âlemde mihr ü mâh ki her şubh ü şâm eder
51. Bulsun gazâl-i devleti günden güne şeref
Mişe-i çarhı dâ'im esed kim künâm eder

9

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Sırr-ı kalbin herkesiñ bir kendi bir Mevlâ bilir
Belki kendi hâlini fehm etmez ol dâ'nâ bilir
2. Hâzret-i fa'âl kalb-i 'abdine eyler nazar
Ey gönül kıl hâliñi pinhân gerek ifşâ bilir
3. Kimseye fâş etmege esrârın 'âşık istemez
Gayrıyâ nâ-mahrem [ü] hâl-i dili şeydâ bilir
4. Secdegâh-ı şebde eşk-rîz olan 'âşıkların
Bî-riyâ âb-ı hulûşun 'âlim-i tenhâ bilir
5. Ferş eden dergâh-ı Mevlâda cebîn-i kalbini
Vech-i pür-tevfiğe rûy-ı şükrü nûr-efzâ bilir
6. Şevk-i esrâr-ı teheccüdün alan feyz-i seher
Zevk-i âşâr-ı sücûdu ni' met-i 'uzmâ bilir
7. Kalbini işrâk-ı evvâbîn ile rûşen kılan
Rûz ü şeb nûr-ı şalâtı bâ' iş-i ihyâ bilir
8. Cebhesin ârâyiş-i nûr-ı şalâh eden hîred
Vech-i âşâr-ı sücûdu zîver-i sîmâ bilir
9. Şekl-i ekvânı taşavvur eyleyen şâhib-hulûş
Zâhiri hep sırr emri şüret-i ma' nâ bilir

---

9. 25a

4a Bu mısraın vezni bozuktur.

10. Keşf eden esrār-ı tevḥīdi derūn-ı ādeme
Cümle te'şīrāt-i ismi bildirir Mevlā bilir
11. Vāşıl-ı Ḥaqq olmaz illā zıkr ile ehl-i kulüb
Reh-nümāy-ı nūr-ı tevḥīd olduğun esmā bilir
12. Feyz-i feyyāz-ı ezel böyle tecellī eylemiş
Pertev-i ilhām ile bu sırrı hep dānā bilir
13. Ni' met ü naqmet geçer lemḥū'l-başarda ḥāb ile
'Ālem-i ta'bir-i dünyāyı bilen rü'yā bilir
14. Vaqt-i fırsat ālet-i ḥayr olduğun tevfiḳ ile
Kendiye 'aql ü zekāvet ni' met-i 'uzmā bilir
15. Müsta' idde pertev-i mihri eşer eyler çü māh
Nūr-ı ḥayr-ı 'aql-ı kāmīl hep ziyā-baḥşā bilir
16. Zāyi' olmaz şübhesiz 'ālemde اجر المحسنين ⁴⁷
Sırr-ı tefsīri bilen bu nükte[yi] zībā bilir
17. لن تتالوا البرحتى تنفقوا esrārını ⁴⁸
Ḥādīm-i nūr-ı şerī' at kāşif-i ma' nā bilir
18. Şeyḥū'l-islām-i zamān 'allāme-i āl-i resūl
Murtażā vü şāhibü't-taḳvā anı dünyā bilir
19. Seyyid [ü] Kuṭb-ı cihāndır kāşif-i Keşşāfdır
Faḥr-i Rāzī-menḳabet biñ nüşḥa-i kübrā bilir
20. Baḥr-i 'ilmidir muḥiṭ-i dürr-i menşūr-ı 'aṭā
Ḥikmet-i 'ayn-ı kelāmı cevher-i ma' nā bilir
21. 'Aql ile dühātdandır 'ilm ile 'allāmedir
İbni Sīnādan kelāmın fehm eden aḳvā bilir
22. Zī-fünūn [ü] cāmī'-i 'ilm [ü] kemālāt [ü] hüner
Zühd ile ebrārdandır 'ārif [ü] dānā bilir
23. Vech-i pākinde nümāyān pertev-i nūr-ı şalāḥ
Eylese ehl-i başar nezzāre nūr-efzā bilir,

⁴⁷ Tevbe 9/ 120, Hūd 11/ 115, Yûsuf 12/ 56-90

⁴⁸ Âl-i 'İmrân 3/ 92

21a dühāt: dühād

23a pertev-i: pertevi

24. Nūr-ı taḫvā zāhir ü hem bâṭımın şāfi kılıp
‘Ayn-ı ‘ibretle nigāh eden sözüm a‘lā bilir
25. Ḳalbi tevḥīd-i cenāb-ı Ḥālīke āyīnedir
Dil bu nūr-ı feyz ile anı ziyā-baḥşā bilir
26. Şāfdır āyīne-veş inşāf[ı] pertev-baḥş olur
Pür-ziyā-yı luṭfunu dil mihr-i nūr-efzā bilir
27. Ḳahr-ı pākār ile diller bir zamān ber-bād idi
Bād-ı inşāfi bunu maḥv eyledi dünyā bilir
28. Ḳavmimiz şimdi pey-ā-pey luṭf ile şermendedir
Resm-i eslāf-ı hedāyādan bile ibā bilir
29. Ni‘ met-i Mevlādır erbāb-ı tarīke zātı hep
Müsta‘iddān bu ‘aṭāyı devlet-i ‘uzmā bilir
30. Bilmeyenler ḳadrini küfrān olurlar şübhesiz
Luṭf-ı Ḥaḳla ni‘ metiñ şükrün yine dānā bilir
31. Rūy-ı ḡadre yoḳ maḥal āyīne-i ḳalbinde hīç
Merḥametle vech-i inşāfi kerem-ārā bilir
32. Ḥamdü li’llāh kimsede sebḳatle yoḳ fikr-i keder
Muḳtezā-yı resm ile her ḥālī ser-tā-pā bilir
33. Ğadr-i eslāfa bile rencide-ḥāṭırdır hemān
Nūr-ı inşāfi tarīke zulm-i nā-bercā bilir
34. Ḳalbi mir’āt-ı zamīr-i ḥālet-i işrāḳiyān
Ḥālīni ‘arz eyleme ol şāḥibü’l-fetvā bilir
35. Şekl-i evvelden ḳıyās ile netīce fehmi olur
Eyleme şuḡrā vü kübrā her işi a‘lā bilir
36. Kilk-i ter bu naḳş ile oldu ḡazel-perdāz-ı şevḳ
Resm-i eslāf-ı ḳaşā’id birle dürr inşā bilir
37. Dil ḡubār-ı pāyını mecmū‘ a-i kīmyā bilir
Sīne-i sīmīnini bir nüṣḥa-ı sīmyā bilir
38. Tiḡ-i ‘aynı nüṣḥa-i teṣrīḥi ezber eylemiş
Şāriḥ-i metn-i cefādır ḥikmet-i ihfā bilir

39. Şem^ç-i hüs-nü murğ-ı âteş-bâl ile olmuş cenâh
Pür-şerer pervâne per-i süzu bî-pervâ bilir
40. Gül durur hayrân gubâr-âlûde tab^ç -ı bâğda
Gönçeniñ esrâr-ı hâlin bülbül-i şeydâ bilir
41. Kâfiye tekrâr olunsa ç ayb olunmaz şâ^ç ire
Gül şadâ-yı çeçeh-i bülbül gibi icrâ bilir
42. Bağş-i cüz^çiden lebi işbât eder fenn-i kelâm
Noğta-i mevhûme-i femdir beyân ammâ bilir
43. Defter-i a^ç mâle taħrîr oldu ef^ç âl-i nihân
Çeşm-i nâ-binâ temâşâdır yine ihfâ bilir
44. Baħr-i bî-pâyân-ı ç afv [ü] rahmet-i Hakkâ kıyâs
Dil muhîṭ-i cürmünü bir kaçreden ednâ bilir
45. Zâtıña ihlâş ile hayr-i du^ç âdır ħidmeti
Kendini cürm ile _____ cümle ednâ bilir
46. Yâ İlâhî kıl o zâtı mesned üzre ber-devâm
Kullarıñ yâ Rab bunu dâ^çim rızâ-peymâ bilir
47. Dâ^çimâ ister rızâñ üzre ç amel eyle naşîb
Reh-nümâ kıl aña tevfiķi seni Mevlâ bilir

10 *

mefâ^ç ilün mefâ^ç ilün mefâ^ç ilün mefâ^ç ilün

1. ç İnâyetli efendimden bir esb-i bād-pâ geldi
Piyâde ħâṭırım şâh oldu rûhânî şafâ geldi
2. Bu ihsân-ı mükerrer ç ıṭr-ı şâhiden nişân geldi
Dil-i nâ-kâma bûy-ı dehen-i gül-berg ç aṭâ geldi
3. Mişâl-i bûy-ı gül bunda nihân ħüs-ni nazâr vardır
Niğâh-ı luṭfu baña ç ayn-ı cûd-ı pür-vefâ geldi
4. Verir hep tab^ç a çin-i perçemi müşk-i Ĥotenden bû
Dimâğ-ı arzûya nefḥa-bağş oldu şabâ geldi

40a tab^ç -i: tab^ç ı

10. 26b

* Bu kasidenin 27-31. beyitleri MK 06 Mil Yz A 1935 numaralı *Mecmua-i Eşar* (ME 2) 12a'da da kayıtlıdır.

5. Cebînde şabâhü'l-ḥayrî bir necm-i sa'âdetdir
Bu kevkeble maḥaḳ-i neyyir-i ḳalbe ziyâ geldi
6. Çü ebrü çîn-i gerdânı leṭâfet-baḥş-i ḥâṭırdır
Dile zülf-i siyâhı kâkül-i pâ-der-hevâ geldi
7. Göñül 'îd etdi gördü sîb-i çeşmin 'ayn-ı nuşretle
Dil-i müjgânları almağa dest-i merḥabâ geldi
8. Muṭallâ sîm dur[ur] sîne-i gül-rengi 'ayniyle
Ḳalem-güş [ü] mücellâ-mü semend-i cilve-zâ geldi
9. 'Abâyî ḳavmine derken ṭarîk-i 'örf ile at ṭut
Cilâlî raḥt ile nefsi-ḥarâmîye ğınâ geldi
10. Müsâvî pîş [ü] zahrî bir dil-ârâ ḥüba dönmüşdür
Ḳudümüyle dile vefḳ-i murâd üzre şafâ geldi
11. Bu küh-peyker-i cism ile deverân etse bir demde
Niçe maḥbûb-ı Mışra raḳş seyrinden ḥaṭâ geldi
12. Ḥıyâbân-ı gülistâna döner zahrî metânetde
Süvâra 'andelîb-âsâ süheylinden nevâ geldi
13. Bu gül-gün cism ile şaḥn-ı çemende nev-ḥıram olsa
Şanırlar kim nihâl-i verd-i ra'nâya şabâ geldi
14. Şabâ-seyr ü kümeyt-i gül-beden bir çâr-pâdır kim
Baña cevlanı raḥş-ı Rüstem ile hem-hevâ geldi
15. Süm-i âteş-feşânı la'l-i rengîne eder ḥande
Şitâb etdikce na'leyn ile bir gül-gün-nümâ geldi
16. Şu'â'-i dîde rüşen olmasın mı 'ayn-ı iḥsândır
Ġubâr-ı pâyı çeşm-i ârzüya tütüyâ geldi
17. Atıverdi ḳulun derken fezâ-yı şahn-ı luṭfundan
Atı verdi şıṭabl-ı cüddan ḳalbe şafâ geldi
18. Ḥulûş üzre teveccühde derünüm zıkrin eylerken
Bir ilhâm-ı şadâ bir ḥâlet-i feyz-âşinâ geldi
19. Bu şavtı istimâ'a 'arz edince sem'-i iḳbâle
Menâmımda baña bir ḥoş peyâm-ı müjde-zâ geldi

20. Vezîr-i muhterem ‘âlî-himem luṭf-ı Hudâdır bu
Muḥammed ismle şâhib-i kerem şad[r]a beḳâ geldi
21. Cenâb-ı şadr-ı ‘âlî Āşaf-ı zî-şân-ı pür-iḥsân
Bu vâlâ mesnede tevfiḳ-i Ḥaḳ erdi nemâ geldi
22. ‘İbâdu’llâha ‘ayn-ı merḥametdir çeşm-i iḥsânı
Nigâh-ı luṭfu ile ḥalka hep zevḳ ü şafâ geldi
23. Bi-ḥamdi’llâh lisân-ı ḥalka hep ḥayr ile düşmüşdür
Bu bir tevfiḳ-i zât-ı ḥazret-i Ḥaḳdır aña geldi
24. Şarîr-i ḥâme nuṭḳ-ı ḥayr eder güftâra geldikce
Lisân-ı nehr-i cüd [ü] merḥamet ebr-i seḫâ geldi
25. Refâhiyyetde ister nâs ez-dil re’fet-i ṭab‘ı
Anıñçün her taraftan tuḫfe-i medḫ ü şenâ geldi
26. Bu şevḳ ile zebân-ı kilik-i ter âheng-i bâğ oldu
Hezâr-ı ḳalb-i ‘uşşâḳa ḡazel semti nevâ geldi
27. Ḥayâl-i rüy[u] bî-da‘vet göründü rû-nümâ geldi
Perî-veş şîşe sîb-i çeşmim oldu dil-rübâ geldi
28. Ayaḡ elde seriñ zânûda leb-ber-leb şafâlarla
Dile ey tâze-rû ol eski demler ser-be-pâ geldi
29. Yine bir gül-‘izârîñ müjdesiyle naḡmekâr oldu
Düzen-sâz-ı dile tâze hevâlarla şabâ geldi
30. Dil-i ser-geşteye ol serv-i ser-keş ‘arz-ı meyl etdi
‘Adû-yı ḥâra raḡmen luṭf edip benden yaña geldi
31. Bozuldu reng-i tâb-ı çeşm âhımdan yine [Nâfiz]
Nigâh-ı ḥışmı ḥün-âlûde ḡamze pür-cefâ geldi
32. Muṭavvel oldu şî‘riñ gel ma‘ânî muḫtaşar eyle
Kitâb-ı metn-i ḳalbi şerḫe ḥâme pür-şenâ geldi
33. İlâhî görmesin ekdâr gününü du-‘âlemde
Ḥulûş üzre benim de ḫâtırına bu du‘â geldi

27b sîb: zîb (ME 2)

31a *Dîvân*'da boş bırakılan bu yere ME 2'de [Nâfiz] yazılmıştır.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Hâbbezâ mevsim-i ârâyiş-i ' işret geldi
Nev-nihâl-i gül-i iqbâle lefâfet geldi
2. Niçe şükr etmeyelim şıdık ile feyz-i Hâkka
Mevce-i baħr-i kerem-pâş ile şervet geldi
3. Kuvvet-i nâmiye-i luḫf verip neşv ü nemâ
Çemen-i gülşen-i âmâle tarâvet geldi
4. Sû-be-sû olmada sîr-âb-i kerem teşne-dilân
Huşk [ü] tefsîde leb-i ḫ'âhişe şerbet geldi
5. Nûr-pâş oldu felek evc-i murâd üzre dönüp
Şems-i iqbâlimize pertev-i rif' at geldi
6. Pertev-i mihr ile hep tîre-dil oldu rûşen
Kurş-ı mâh-ı emele nûr-ı hidâyet geldi
7. Nağme-i bülbüle âheng olup bülbüleler
Ruḫ-ı câm-ı güle âşâr-ı beşâset geldi
8. Zevk-i rûḫânî ile ' âlem olup sāgar-ı şevk
Her dil-i teşneye şahbâ-yı şetâret geldi
9. Dîde-i devlete vermişdi remed renc-i sebel
' Ayn-ı tedbîr-i niżâm ile başîret geldi
10. Nûr-ı çeşm-i vüzerâ ḫâzret-i şadr-ı a' zam
Muştafâ-nâm meh-i evc-i sa' âdet geldi
11. Şehriyâr-ı kerem-âşâra vekîl-i muḫlak
Böyle bir zât-ı kerem-şâna vezâret geldi
12. Zîb-i taḫvâ ile ârâste şâhib-temkîn
Mecma' -ı ḫilm ü ḫayâ maḫz-ı fażîlet geldi
13. Nûr-ı inşâfı verir pertev-i mir'âta niżâm
Mâh-veş tîre-dilân-ı ğama şafvet geldi
14. ' Adl-endîşe kerem-pîşe vü Āşaf-tedbîr
Mesned-i şadra sezâ kân-ı mürüvvet geldi

15. Zıll-ı ihsānı olup fark-ı ‘ibāda memdūd
Kehf-i ‘adlinde dil-i ‘āleme rāhat geldi
16. Kilki meşşāta-i ruhsār-ı merām-i ‘ālem
Hüsn-i tedbiri ile devlete şevket geldi
17. Ey hümā kār[ı] senā-ḥānıñ olan bendelere
Sāye-endāz olacaḡ vaḡt-i ḡimāyet geldi
18. ‘Avn-i Bār ile ‘aḡā-pāş ola dest-i pākiñ
‘Āleme maḡz-ı kerem olmaḡa fuḡsat geldi
19. Şeref-i rif‘atimiz tāc-ı ser-i devletimiz
Kevkeb-i ‘izzetimiz oldu sa‘ādet geldi
20. Ey veliyyü’n-ni‘amım luḡfuñu ta‘dād edemem
Ḥāmeye ‘acַz-i şenā ile ḡacālet geldi
21. Bir ḡazel naḡşına luḡf ü keremiñ vaşfında
Ḥāḡıra resm-i edeb üzre cesāret geldi
22. Fetḡ-i şandūḡa-i kām-ı dile nevbet geldi
Devr-i çarḡ ile çalıp çarpmaḡa sā‘at geldi
23. Dest elmasına naḡl-i keremiñ oldu resīd
Sīb-i ihsāna murād üzre ḡalāvet geldi
24. Naḡş-i mūdān ḡül-i taşvīr olup encüm-i zīb
Düş-ı āmāline i‘zāz ile ḡil‘at geldi
25. Ḥāme olduḡca kerem-sāz ü zayf-taḡsīm
Ḥişşe-i faşl-i şafā-naḡmeye ḡısmet geldi
26. Ḥān-ı ihsān ile ser-tā-be-ḡadem sīr olduḡ
Maḡbaḡ-ı luḡf ü keremden niçe ni‘met geldi
27. Naḡar-ı çeşm-i niyāzım niḡeh-i nāza varıp
‘Ayn-ı luḡf oldu ḡinā ile meserret geldi
28. _____ eyle ḡulūş üzre du‘ā ol zāta
Ḳutb-ı ‘ālem diyü evān-ı icābet geldi

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bi-ḥamdi'llāh muvāfiḳ rūzgār oldu şabā geldi
Gül-i tevfiḳ-i devlet yine ḥoş geldi şafā geldi
2. Cihān sünbüsitān-ı müşk-rîz oldu meserretle
Nesīm-i bŷy-ı zŷlf-i kām hep bād-ı hevā geldi
3. Hevā-yı şevḳ buldurdu hevāsın küşte-i baḥtın
Şabā ile bu yüzden verd-i şad-berg-i vefā geldi
4. Sa' ādetle açıldı gönçe-i rif' at murād ŷzre
Nihāl-i bāḡ-ı şadra yŷmn ile neşv ü nemā geldi
5. Eden seyr-i ŷulŷ' -ı kevkeb-i baḥtını sa' d-āver
Şanır baḥr-i şerefdan mihr-i şubḥ-i pŷr-żiyā geldi
6. Kıyās etme telāḫumdan rişāş-ı baḥr olur peydā
Nişār etdi dŷr-i iḥsānını dest-i şabā geldi
7. 'Alilān-ı cihān-binān gördŷ rŷy-ı maḳşŷdun
Yine çeşm-i ŷmide mŷjde 'ayn-ı tŷtiyā geldi
8. Getirdi tŷtiyā-yı pāy-ı teşriḫin şabā kāma
Derŷna şevḳ fikre zevḳ ebşāra cilā geldi
9. Ğubār-ı maḳdem-i teşriḫi 'ayn-ı ḳalb[e] cevherdir
Bugŷn fŷlk-i felek şems ile pŷrdŷr kīmyā geldi
10. Yine ḳalyon ile teşriḫ edince tāze 'id oldu
Şadā-yı ŷop-ı ra' d-āvāz ile biñ merḫabā geldi
11. Temevvŷc eyledi baḥr-i leḫāfet oldu şeh-r-āyın
Ṭonanma-yı hŷmāyŷn ile ol şāḫib-'atā geldi
12. Ḳapudan Muştafā Paşa yem-i 'irfān-ı devrāndır
Ḥurŷş-ı mevc-i cŷd ile dile cŷy-ı ḡinā geldi
13. Ebŷ'l-Ḥayr-i keremdir nuḫḳ-ı luḫfu ḳalb-i 'uşşāḳa
Naḡam-sāz-ı derŷna maḫż-ı devlet ol nidā geldi
14. Felāḫŷn-rāy tedbirinde Risto İbni Sīnādır
Cihāna kenz-i ḫikmet ma' den-i rŷşd [ŷ] zekā geldi

---

12. 29a

2b zŷlf-i: zŷlfŷ

15. Ma' ādin-i fazīlet zī-fünün [ü] hāzin-i hikmet
Künüz-ı ma' rifet āşār-ı kilik-i pür-zıyā geldi
16. Veğāda Rüstem-i ' ālem cedelde Kahramāndır hem
Dilir-i şaf-şiken merd-i hüner ceng-āzmā geldi
17. Lisān-ı luṭfu te' līf-i kulūba mā' il olmuşdur
Kelāmı sā' i-i ḥayr olduḡu merde bükā geldi
18. Olunca sū-be-sū cūy-ı ' aṭası teşneye cārī
Ḥıyābān oldu luṭf-ı sevḳe her bay [ü] gedā geldi
19. Derūnunda şıyānet dīn [ü] devlet etmedir dā' im
Bi-ḥamdi' llāh cihāna böyle bir şāḥib-vefā geldi
20. Dil-i vīrān-şode dest-i ' aṭasıyla yapılmışdır
' Umūm-ı nāsa maḥz-ı ḥayr olan kişver-güşā geldi
21. O paşa-yı kerīmü' t-ṭab' ın evşāfında gā' ibden
Nevā-pīrāy-ı güş-ı ḥāmeye böyle şadā geldi
22. Hemān ben de tefe' 'ül eyledim bu nüşha-i dilden
Emānet āyeti levḥ-i derūna ibtidā geldi
23. O şevḳ ile gāzel-perdāz-ı vaşf oldu leb-i ḥāme
' Arūs-ı rüy-ı ma' nā zīver-ārā çehre-sā geldi
24. Kenār-ı bezme bir bī-gāne-meşreb āşinā geldi
Pey-ā-pey cām-ı la' lın verdi gül-āsā baña geldi
25. O mihr-i mācerā-cū dem-be-dem nem ḳaptı eşkimden
Şuyunca gerçi dīde vardı gelmez dil-rübā geldi
26. Egerçi gird-bād-ı fūrḳati çok fırtına etdi
Nesīm-i i' tidāl-i vuşlatı bād-ı hevā geldi
27. Yem-i hicrānda çekdirdi bize vāfir kürek şimdi
Edip orsa poça fülk-i vişāli cā-be-cā geldi
28. Dile deryā-yı ḥāre-cāmesiyle yelken etdikce
Dümen şuyunda bir lenger ḳopardı āşinā geldi
29. Yüzüne urdu derler cūşiş-i baḥir ḥicābından
' Araḳlar berg-i gül-ruḥsāra ey verd-i ḥayā geldi

15a ma' ādin: ma' ādīn

15b kilik-i: kilki

30. Bu dem kıl turre-zen mihr-i vefā-ṭabline gīsūsun
Vezān ol müjdelerle ey şabā nevbet saña geldi
31. Görünce ehl-i ṭab‘ a merḥametli meşrebin _____
Ḥulūş üzre derūna rif[‘]at ile bu du‘ ā geldi
32. İlāhī ḥürmet-i zāt-ı şerīfiñ ver murādın hep
Yüzünden ‘ācizine diyelim luṭf [ü] ‘atā geldi

13

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Ḥamdü li‘llāh ki cihān oldu ser-ā-ser memnūn
Şaḥn-ı ‘ālemde zuḥūr etdi şafā gün-ā-gün
2. Teşne-i şevḳ ile ‘ālem ṭoludur hem-çü ḳadeḥ
Cūş-i feyz ile pürdür dil ü cān-ı gerdün
3. Etdi ḡabrāyı münevver yine ḥ‘urşid-i sürür
Ḳalmadı kimse [ne] ḳalām ne miḥnetde zebūn
4. Būy-ı gül-ḡonçe-i inşāf olup ‘ālem pāş
Etdi ta‘ṭir dimāḡ-ı zu‘afā-yı gerdün
5. Bülbül-i naḡme-serā ḳıldı maḳāmın ḡülzār
Demidir gelse bu āheng ile ‘uşşāḳa cünūn
6. Sāz-ı nā-sāz-ı felek böyle bozuḳ perde iken
Naḡme-i ‘adl ile āhengini buldu ḳānūn
7. Cevher-i ferd feraḥ oldu netice sābit
Ḳaldı māhiyyet-i ḡam nām-ı heyülā gibi dūn
8. Vesme-i şevḳ ile ebrū-yı cihān zīb-efzā
Kuḥl-i ‘adl ile şafā-dide naḳar-senc-i ‘uyūn
9. Naḳd-i şevḳ ile olup ceyb-i baḡal māl-ā-māl
Oldu her kīse-tehī nā’il-i ḡenc-i Ḳārūn
10. Her tehī-dest olup vāşıl-i iksir-i murād
Buldu ḳalbinde ḡnā müflis ü ḥulyā-meftūn

13. 30a

4b zu‘afā-yı: zu‘afāyı

11. Şimdi herkesde zuhūr eyledi āsār-ı neşāt
Meger olmaya dil-i ‘ aşık-i şeydāda cünün
12. Pür iken her dil-i ğam-dīde ğubār-ı ğamdan
Oldu lebrīz-i şafā şevk [ile] her cām-ı derün
13. Bu hevā-yı gül-i güلزār-ı şafāya bādī
Nedir ey naqş-ı nevākār-ı hezār-ı memnün
14. Dedi bir pür-keremiñ kürsī-i evşāfında
Böyle destān ser-āġāz ede meddāh-ı fünün
15. Şeyhü’l-islām-i zamān hazret-i hem-nām-ı rusul
‘ Adl ü inşāfi ile halk ser-ā-ser memnün
16. Dürer-i baħr-i muħiṭ nazar-ı ‘ ayn-ı ‘ ulüm
Ġurer-i kenz-i ma‘ ārif ser-i dürr-i meknün
17. İftihār-ı fuzelā müstened-i ehl-i naķī
Müttekā-yı zu‘ afā tesliye-baħşāy-ı derün
18. Feylesūfān-ı cihān Seyyid [ü] Risto-yı zamān
İbni Sīnā-yı ‘ aşır hikmet ile Eflātūn
19. İftihār eyler idi fażl ile Faħr-i Rāzī
Neşr-i ‘ ilm etmege dersinden olaydı me’zūn
20. Nūr-ı işrāķı ğurūb eyler idi kalbinde
Keşf-i esrār-ı dilin görse idi Eflātūn
21. Hāl-i işrāķa seniñ keşfiñi terciħ ederim
Olmuş aħvāl-i cihān cümle saña hıfz-ı derün
22. Ey Ġazālī-i zamān İbni Hişām-ı devrān
Sensin ol fāzıl-ı cāmī‘ -i kemālāt-ı fünün
23. Hāķ bu kim cümle kemālāt-ı fünün-ı ‘ ālem
Baħr-ı fażlıña kıyās ile olur kaṭre-nümün
24. Sensin ol neyyir-i eflāk-ı ‘ ulüm-ı ‘ ālem
Nūr-ı fażlıñla zemīn oldu ser-ā-ser memnün
25. Baħr-i ‘ ilmiñ o kadar oldu muħiṭ ‘ āleme kim
Cümle hıfzında rumūzāt-ı şürūh ile mütün

26. Şāhid-i ḥüsnüñü tavşif için ey ‘allāme
Bir ğazel meşķ edelim k’ola ma‘ānī-meşķūn
27. Seyr-i gül-rūyuña yüz vech ile Leylā Mecnūn
Niçe biñ cān ile olmaya hezār-ı meftūn
28. Mevc mevc oldu gelir şan Boĝaza Baħr-i Siyāh
Gerden-i yāre döküldükce o zülf-i şeb-gūn
29. Tamlā yāķūta döner sāĝar-ı billūr elde
‘Aksini cāma düşürdükce o rūy-ı gül-gūn
30. Ādeme cilve verir mışra‘-i āzāde gibi
Nedir ol ķāmet-i dil-keş ħarekāt-ı mevzūn
31. Bülbül-i dil nigeh-i nāzına tākāt mi eder
O baķışlar gül-i taşvīrin eder baĝrını ḥūn
32. Göricek cünbüş-i sīm-ābda ol ğamzeleri
Kalmadı _____ āvārede hiç şabr ü sūkūn
33. Ebr-i şefķat keremā cūşiş-i Baħr-i ‘Ummān
Sāye-baħş-ı sır-ı ķalb-i fuķarā-yı maḥzūn
34. ‘Arz-ı ḥāl eyleyeyim izn-i şerīfiñle k’ola
Lāyık-ı merḥametiñ bu dil-i ğam-ḥ‘ār [ü] zebūn
35. Ārzü eyler iken zevķ-i hevā-yı Tebrīz
Bize yevmiyye elem verdi bu ḥummā-yı düyūn
36. Filibe ḥāşılı hep fā’iz-i şarrāf oldu
‘Amel-i şer gibi ķaldı bize deyn-i eفزūn
37. ‘Āķıbet verdi peder-mānde olan ḥānemizi
Piş-i nezzārede dest-i ğuramāya gerdūn
38. Ḥāzret-i ‘ālem-i Settār bilir aḥvālim
Ķatı düşvārdır ey ebr-i kerem ḥāl-i derūn
39. Ḥaķ bilir öyle zarūretledir aḥvālim kim
Şarf-i yek-rūze için ellere olduķ medyūn
40. Günde bir şey’mi fūrūḥt etmededir şarf-ı fikr
Bedel-i tuḥfe-i endīşe-i şī‘r ü mażmūn

41. Ta‘n-ı evlād [ü] ‘ıyāl ile dil ü cān şeker-āb
Zehr-i bed-kār-ı kelām-ı ḥadem ile maḥzūn
42. Ḥamdü li’llāh naẓar-ı ‘āṭıfetiñle bendeñ
Degilim ḥāşılı her vech ile aḳrāndan dūn
43. Her biri şehd-i mezāk ile olup şirīn-kām
Beni telḥ-ābe-dehān eyledi şafrā-yı dūyūn
44. Bir seniñ gibi efendim var iken lāyık mı
Ḥalkā muḥtāc ile olsun mu derūnum maḡbūn
45. Baḥr-i luṭfuñ baña luṭf eylemeden eksilmez
Yemm-i iḥsānıñı ben teşne-dile eyle füzūn
46. Umarım ki beni red etmeyesin bī-ḥāşıl
Bāb-ı luṭfuñu Ḥudā kıldı sa‘ ādet-maḳrūn
47. _____ eyle du‘ā devlet ü iḳbāli için
K’ede maḳbūl du‘āmızı Ḥudā-yı bī-çūn
48. Gülşen-i devletiñi ḥıfz ede bād-ı ğamdan
Görmeye rüy-ı ḥazān ol gül-i bāġ-ı gerdūn
49. Tā ki ‘ālemde şafā cilve-nümā olduḡca
Ola fetvā ile ḳalbiñde feraḥ rüz-efzūn

14

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Rū-ġüşā oldu sa‘ādetle dem-i ‘id-i şafā
Çehre-fersāy-ı rūsūm etdi ruḥun bay ü gedā
2. ‘Ālemiñ gül gibi āyine-i baḥtı açılıp
Cümleñiñ oldu ‘arūs-ı emeli çehre-nümā
3. Herkes itmām-ı ḳavānīne olup āmāde
Bezī-i ceḥd eyledi cümle vūkelā ser-tā-pā
4. Şadr-ı a‘zam bu ḳadar debdebe-i revnaḳ ile
Şeyḥü’l-islāma gelip eyledi resmi icrā

14. 32a

3b ser-tā-pā: ser-tā vū pā

5. Etdiler kâ' ide-i vefkı ile استقالی
Mâh-ı sellem (?) olup ârâyiş-i kânün-ı şenâ
6. Şeyhü'l-islâm olup burc-ı şerefde nâzır
Mâh ile oldu muķārın şeref-i şems-i duhâ
7. Müftî-i dehr dağı vardı vezîr-i 'aşra
'Ulemâ kâ'idesi oldu huzûrunda edâ
8. Kâzî-'askerler o gün buldu huzûrunda şeref
Oldu taķbîl yed-i rif'at-i şân-ı fuzalâ
9. Her biri 'örf ü izâf ile gelip tebrîke
Bûs-ı dâmânı mevâlîye olur cây-ı şafâ
10. Dest-i pâkini eder cümle meşâyih taķbîl
Şeref-i şoĥbete müştâķ 'umûmen fuzalâ
11. Silsile-baĥş-ı rûsûm oldu maķâm-ı dîvân
Bûs-ı dâmânı müderrisleri kıldı ignâ
12. Şeref-i zeyli verip cümle ricâle revnaķ
Buldular yüz sürerek dâmenine neşv ü nemâ
13. Rûde-i 'izzetine geldi ocaķlı bir bir
Ĥân-ı luĥfuyla olur sîr-i ni'am ehl-i câ
14. Ķapucıbaşılar olmuşdu ser-â-pâ bir dür
Ķehre-fersây-ı kudûmu ĥâcegân [ü] zu'amâ
15. Ķavuşân ü ketebe cümle kibâr-ı a'yân
Buldular yüz sürerek zeyl-i kerem-baĥş[a] şafâ
16. Teşnegân-ı fuķarâ âb-ı keremle sîr-âb
Şerbet-i luĥf ile şîrîn-dehenândır zu'afâ
17. Zülf-i ĥübân gibi olduķda şeb-i 'id bedîd
Ķıldı sevdâ-zede-i dilleri mânend-i şabâ
18. Vardılar cümle der-i pâdişeh-i zî-şâna
Giydiler her biri âyîn-libâs-ı ümerâ

19. Bağal-ı luṭf-ı ricāl ü ‘ulemāya şarılıp
Şarṭ-ı ta‘ zîmi keremle ḳapucı ḳıldı edā
20. Kevkeb-i şān ile faḥḥār olan erbāb-ı düvel
Bāb-ı şāhīde piyāde görünür mişl-i gedā
21. Gūş-ı iḳbāl ile diñle bu şadā-yı şānı
Nebet-i şāh-ı cihān gulḡule-i kūs-ı şafā
22. Sım saḳḳāları şerbet ḳapucılar sükker
Verip oldu heme şīrīn-dehenāndır ‘ulemā
23. ‘Ūd-ı pür-dūd-ı şafā cūd ile mev‘ ūd olarak
Geldi kām-ı dil-i pür-sūda o şeb bŷy-ı vefā
24. Ba‘ zılar cilve-i külhānda yerin gulşen eder
Dūdunu sünbül eder nārını verd-i ra‘ nā
25. Bu da bir gūne keremdir vükelāya ruḥşat
Kimi tecdīd-i vuzūda kimi etmekte şenā
26. Geldi taḥrīr ederek rütbe-i teşrīfātı
Herkesiñ oldu merātible rüsümü icrā
27. Ba‘ de-zīn nazra-i müftīye varıp bu yüzden
Yek-be-yek etdi vücūh-ı ‘ulemāyı inhā
28. Çekilip rŷy-ı şubuh gibi beyāza cümle
Şadr-i a‘ zam yedine oldu rüsümā[t] ilḳā
29. Hālet-efzāy-ı derŷn oldu ezān-ı ‘Arabī
Etdiler sūnneti farz ile ‘umŷm ŷzre edā
30. Şems-i şubḡ-ı şeref-i ‘īd nŷmāyān oldu
Kevkeb-i ṭālī‘ -i devlet görünür nŷr-efzā
31. Oldu evreng-i selāṭīn-i zamān zīb-i rüsŷm
Etdi ḳānŷnī-i ‘Oşmānī yine ‘arż-ı liḳā
32. O şehensāh-ı cihān Hāzret-i Sulṭān Maḥmūd
Taḥt-ı iclāle sa‘ ādetle olup revnaḳ-zā
33. Şāh-ı Cem-cāh velī-ḥaşlet [ü] Hātem-iḥşān
Ḥayr-ḡāh-ı fuḳarā menba‘ -i enhār-ı ‘aṭā

34. Hüsrev [ü] Behmen ü Dārāb ser-i derbānı
Belki ednā kıludur Şāpūr Sikender Dārā
35. Öyle bir pādīşeh-i salţanat-ārādır kim
Nik-ħaşletle şenāsin edemez ħāme edā
36. Ĥaĥ te‘ālā ede sulţān-ı cihānı dā’im
Revnaĥ-ı salţanatı gün-be-gün olsun a‘lā
37. Oldu dīvān-ı hümāyūnu müretteb ol gün
Şevket-i şān ile bir gülşene döndü dünyā
38. Zıll-ı Ĥaĥ pādīşeh-i ‘aşr ku‘ūd üzre olup
Cümlesi kıldı kıyām ile rüsūmu icrā
39. Yüz sürüp dāmen-i sulţāna naĥībū’l-eşraf
Oldu āyīn-i şehensāhı bu vech ile edā
40. Ĥān-ı Cengīziñ olup pūrları ĥil‘at-pūş
Etdiler dāmen-i pāk-i shehe çehre-fersā
41. Getirip ‘izzet ü ikrām ile şāhib-mührü
Sim çübunu çavuşbaşı eder velvele-zā
42. Şadr-ı a‘zam yer öpüp bir niçe yerde geldi
Oldu serv-i semen-āsā şalınıp pā-ber-cā
43. Çehre-sā oldu ĥulūş ile kudūm-ı şāha
‘İzz ile durdu yemininde olup revnaĥ-zā
44. Pādīşeh kıldı kıyām ile vezīre ikrām
Şavt-ı kāmūn ile etdi çavuşān ‘arz-ı nevā
45. Oldu ārāyiş-i evreng silehdār ile
Eyledi cānib-i ceybinde kıyāmını āga
46. Serāy āgası muşāhibler ile turdu tamām
Taĥt-ı pūr-rif‘ata oldu āgayān zīb-i kafā
47. Pişgāh-ı şeh-i zī-şāna ĥıyābān oldu
Peykān ü ĥapucuyān ü çavuşān ü zu‘amā
48. Lāne-i devlete şadreyn-i cenāheyn olmuş
Per-zenān oldular icrā-yı rüsūma güyā

49. Şeyhü'l-islâm alıp 'izzet ile vü rif' at ile
Nazar-ı pâdişehi vardı edip 'arz-ı şenâ
50. Turdu sulţân-ı cihân çünki kıyâma ol ân
Pîşgâh-ı şeh-i gerdûna gelip kıldı du' â
51. Güş eden cümleten ihlâş ile âmîn dediler
Etdiler hayr-du' â pâdişehi bay ü gedâ
52. Resm-i âyîn-i mülûk üzre vezîr-i a'zam
Oldu kânûn-ı Süleymâniye zîver-pîrâ
53. Yed-i pâkine alıp defteri takrîr etdi
Herkesiñ mertebesin eyledi ta'rif [ü] edâ
54. Âb-ı rûy-ı vüzerâ hazret-i şadr-ı 'âlî
Muştafâ-ism şerâfetle vekîl-i 'uzmâ
55. Hâme-i şerh-i maķâşid sözü 'Abbâdîdir
Nuţku bir şems-i ma'ârif yedi Keşşâf-ı 'atâ
56. Hâfız-i 'ilmine olmuş idi Sûdî ihsân
Gülsitân-ı dili bir bâğ-ı Sürûrî güyâ
57. Dest-i dür-pâşıdır emvâc-ı ma'ânî-i dürer
Yedi bir baħr-i muħîţ-i kerem ü 'ayn-ı vefâ
58. 'Ulemâya eşer-i kilik Bahâristândır
Gülsitân-ı keremi kâm ümîdi büyâ
59. Bâğ-ı 'irfâna kelâm-ı keremi nuţk-ı hezâr
Gül-i ihsânı olup zîb sezâ bay ü gedâ
60. Re'y-i tedbîrine Riştö vü Felâţûn varamaz
Edemez hikmetinin diķķatin İbni Sînâ
61. 'İllet-i kâfiyedir kilki devâ-yı mücez
Marâz-ı cehle kelâmıdır işârât-ı Şifâ
62. Cüşiş-i merħameti mevc-i muħîţ-i şefkat
Âb-ı cüy-ı keremi teşneyi eyler irvâ
63. Bi't-tabî' 'adl ü kerem kıлмаğa mâ'il zâtı
Rûy-ı ğadr âyine-i kalbine girmez aşlâ

64. Şer' ü kânün ile te'lif-i kılûba mâ'il
Kilk-i zî-merhâmeti bânî-i beyt-i fuqarâ
65. Desti vîrân-şode-i hâtır[1] ma' mür eyler
Yed-i ihsânı eder hâne-i kâlbi ihyâ
66. Şarşar-ı hışmı edip mülk-i 'adüyu ber-bâd
Hâne-i kâlbini düşmenleriñ eyler ifnâ
67. Olmaz 'uşşâk zamânında enîs-i nâle
Ki meger ede şarîr ile kâlem şavt-ı nevâ
68. Dûde-i 'anber-i ihsânı midâd-ı 'irfân
Âb-ı 'ayn-ı keremi nehr-i kemâlât-ı vefâ
69. Bülbül-i hâme şenâsıyla tegazzül eyler
Yine tek durmadı kesmedi lisânın kaç' â
70. Geçdi kâat kâat güle biñ reng hezâr-ı şeydâ
Açmadın gönçe-i şad-berg-i şabâ bād-ı hevâ
71. Tutdu şefkât yüzünü gerçi o meh-rû bu gece
Çin-i zülfü tağıdıp 'aklı hâta kıldı hâta
72. Ol perî da' vet-i tenhâya işâret eyler
Gösterir dâ'ire-i bezmi nihân çeşmi baña
73. Gârete gamze-i Tâtârı aklar cûlar-veş
Tîr-bârân ile mülk-i dilim oldu yağmâ
74. Kılıp 'uşşâka düzen zülfü nevâdan _____
Mûy-ı hâmeyle çalar tîr ü kemân-ı ma' nâ
75. Dâverâ dâd-verâ zî-keremâ merhâmetâ
Ey eden sâye-i luğfunu dile ebr-i seğâ
76. Hîdmet-i hayr-du' aңызda kûşûrum yoğdur
Dil-i pür-cürm [ü] günehde ne kadar çoksa hâta
77. Cürmümüz keşret-i ebyât gibi nuğ edicek
Keremiñ âyet-i 'afv ile cevâb etdi aña
78. Hep mağâk-ı meh-i re'yimde kûşûrum yoğdur
Şems-i luğfuñ yine 'afv ile verir aña ziyâ

79. Dönmeye gönçe-i taşvîre hûkûk-ı sâbık
Nağş-ı luţfuñda görünmez umarım resm-i fedâ
80. Luţfuñ ol mertebe vâsi' ki kıyâs eylersek
Felek-i a' zam olur nisbet ile kûtb-ı semâ
81. Teşneye cûy-ı kerem-bağışın olur ' ayn-ı murâd
Nîl-i mağşûda midâdındır olan ebr-i ' aţâ
82. Nüşhamız oldu muţavvel yetişir muhtaşar et
_____ eyle o zî-şâna hulûs üzre du' â
83. İsteriz fahr-i cihân hürmetine Mevlâdan
Vere dil-h'âhı ile cümle murâdını aña
84. Görmeye rûy-ı keder âyine-i iğbâli
Göre kerrât ile zevk-i ruğ-ı bayram-ı şafâ

15

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bize dellâle bir duhter bulunsa pür-şafâ olsa
Mezâkımca ser-â-pâ hûb hüsnu bî-bahâ olsa
2. Ham-ender-ham ola zer-târ-ı zülf-i müşki boyunca
Meşâm-ı ârzûya mû-be-mû ' anber-zedâ olsa
3. Çü şâne zülf ucundan pâre pâre olsa ' aşıklar
Girîbân-ı taħammül çâk çâk olmağ revâ olsa
4. Güşâde çehre-i berrâk lem'ân etse mâh-âsâ
Hilâl ebrûsu semmûr-ı siyehden pür-cilâ olsa
5. Kirişme gamzeler bağıdıka alsa âdemiñ ' aqlın
O çeşm-i âfetiñ ' aynı siyâh yâ[hud] ala olsa
6. Dönüp bağıdıka bâr-ı çeşmi murğ-ı dil şikâr etse
Karılsa dide-i âhûsuna dil dil-rübâ olsa
7. Döne her birisi bir tîr-i dil-düz-ı cihân-gîre
O müjgânlar kemâl-i keşretinden sürme-sâ olsa

8. Ser-ā-pā gūş mezzūn çekme enfi i' tidāl üzre
Müdevver çehresi mihr-i sipihr-i pür-ziyā olsa
9. Cemāl-i şāfina mir 'āt-veş nezzāre olduķca
Du-naķş-ı gül derūn-ı āyineden çehre-sā olsa
10. Gül-i şad-bergden yüz kat cemālī al al olsa
Tebessümle zenaĥlar gül yüzünde rū-nümā olsa
11. Açılsa gelse gülzār-ı ruĥu naķş-ı leţāfetle
Hezār-ı dil nigāĥ etdikce āheng-i nevā olsa
12. Dehānı ġonçe-i aşfer lebi yāķūtdan aĥmer
Dür-i dendān ter her bir sözü rūĥa ġidā olsa
13. Cevāb etdikce ol ķand-i lebi sükker-nişār etse
Dehen lü 'lü ' ile bir ĥoķķa-i la' līn-nümā olsa
14. Zeķan mezzūn ' izārı al-ġūn ol çeşm pür-efsūn
Beyāz-ı sīb ġabġab sükkerin-leb ĥoş-edā olsa
15. O şāfī gerdeni billūr-ı berrāķ olsa da baķsañ
Görünse mevce-i reng-i nefes ĥālet-zedā olsa
16. Boġazda Aķdeñiz dürrüne dönse ol çıkan dürler
Yüzüne gelse incūlar dile siĥr-i vefā olsa
17. Mücellā sīnesi āyīneye mir 'āt-ı ĥüsn olsa
Beyāz-ı nāfesi ķāfūra dāġ-ı ibtilā olsa
18. O pistānlar turunc ü ġonçeden bŷy-ı ĥaber verse
Şemīm-i nefĥa-baĥşāy-ı vücūdu müşk-sā olsa
19. Baķılsa sā' id-i berrāķına bir sīm-i ĥālīşdir
Ser-engüştüne tuġra yerine evvel ĥinā olsa
20. Vere ġammāzeler zāhr-ı yedinde cilveler beş kat
Bize ellere ķarşu böyle dest-i merĥabā olsa
21. Belī mŷy-ı miyānı kıldan ince isteriz ammā
Yine ārāyiş-i āġūş-ı ' uşşāķa sezā olsa
22. Ruĥunda gerdeninde sīnede şāf-ı miyānında
Bu ĥāl-i ' anberin ol bī-bedelde cā-be-cā olsa

11b āheng-i: āhengi

15a billūr-ı: billürdan

18a turunc: türunc

23. Du-māhī oldu zann etse gören endāmını nāfiñ
Yem-i vaşlı yine dāmān-ı yad elden cüdā olsa
24. Levendāne kıyāfet yāl ü bālī ola müsteşnā
Semende i' tidāl üzre sürinler bī-riyā olsa
25. O yāriñ 'ālem-i nevmi gül ü nergislere dönse
Dem-ā-dem cāme-ḡ'āb-ı cilvekārı pür-şafā olsa
26. Mişāl-i penbe laḡmi nerm ola her cānibi mevzūn
Ḥırām etdikce pālūde vücūdu cilve-zā olsa
27. 'Arūsāne gelince duḡter-i rez gibi naḡş alsā
Ayaḡ elde rūsūm-i sefke sākī āşinā olsa
28. Nihāl-i ḡaddi ne kūteh ne ḡ'od ḡāyet ḡavil olsa
Çü serv-i bāḡ tāze ḡāmeti zīb-i vefā olsa
29. Döne naḡl-i gül-i gülzār-ı nāza al [ü] sebz ile
Çiçekli cāmesi bir çeşm-i bülbül ḡoş ḡabā olsa
30. Ser-ā-ser ol ḡadi 'ar' ar zer-ender-zerle fer bulsa
Ḥumāş-ı germ-sūd-ı ḡüsne tellerle binā olsa
31. Kıyāmetler ḡoparsa başına reftārı 'uşşākıñ
Şalındıḡca nihāl-i kāmeti nāzūk-edā olsa
32. Ne meşşāḡa ne ḡāze lāzım olsa öyle mümtāza
Ser-ā-pā ḡüsn-i rüz-efzūnu hep dād-ı Ḥudā olsa
33. Zārāfetde nezāketde leḡāfetde ḡaḡıḡatde
Nazāri olmasa her vech ile bir meh-liḡā olsa
34. Derūnu sende olsa şem'-i bezm olmasa bir ferde
O da yanıḡ dil-i āteş-nihāda mübtelā olsa
35. Nazarda böyle bir āfet ḡöñülde ibtilā üzre
Derūn-ı kīse şabr-ı 'āşık-āsā pür-hevā olsa
36. Görüp āyine-i ḡāl-i hezārım gül gibi gelse
Bu yüzden çehre-i meh-pāremiz müşkil-ḡüşā olsa
37. Felekde ḡandeyi ben ḡösterirdim ol meh-i tāba
'İnāyetlü efendim bir kezin benden yaña olsa

23b dāmān-ı: dāmānı

24a yāl ü bāl: lāybāl

27a duḡter-i: duḡteri/ sefk: sefk

38. Vezîr ibni vezîr-i a'zam 'Abdullâh Paşa kim
Olursa şadr-ı 'âlî böyle hikmet-âşinâ olsa
39. Vekîl-i muṭlaḳ-ı şâh-ı mu'azzam ü fâzıl-ı 'âlem
Kerîm-i muḫterem 'âlî-himemdir ilticâ olsa
40. Ḳulûb-ı nâsa mıḳnâṭis-i luṭfu rehber-i ümmîd
Yed-i cûduna lâyıḳ mühr bir ḳuṭb-ı semâ olsa
41. 'İlimde Seyyid ü Râzî keremde cümle mümtâzı
Rezimde Rüstem-âvâzî olur vaḳt-i vegâ olsa
42. Mezâyâ-yı şî'r [ü] fehminde Şevket ile bâḳîdir
Nikât-ı 'ilm ile 'allâmedir naḳle rızâ olsa
43. Kelâm-ı hikmet-âmîzinde ḳânûn-ı edeb zâhir
Şifâ-sâz-ı beyân-ı nuṭḳu her-demde edâ olsa
44. O deryâ-yı muḫîṭ-i mevc-i iḫsândır ki yek-laḫza
Yanında ḳatre-i nâ-çîz olur baḫr-i 'aṭâ olsa
45. Olurdu aṭlas-i gerdûna dek pür-sîm [ü] zer yer yer
Yed-i iḫsân-güşâsı zîb-i dâmân-ı gedâ olsa
46. Ğazâlân eyler idi mehd âgüş-ı pelengânı
Nesîm-i ḫilm[i] te'sîrât-ı ekvâna ğidâ olsa
47. Olurdu yek-ḳademde mülk-i düşmen pâ-zede cümle
Ne dem çeşm-i süvâr-ı esb-i ḫışmı bād-pâ olsa
48. Bulunmaz böyle bir memdûḫ-ı câmi' -i hüner aşlâ
Tevârîḫ-i selef manzûr-ı çeşmiñ ser-be-pâ olsa
49. Yeter ol zâtı taşdı' eylediñ _____ niyâz eyle
Ḳabûl eyler anı Mevlâ ḫulûş üzre du'â olsa
50. Bi-ḫaḳḳı enbiyâ vü evliyâ budur du'âmız kim
Mu'îni cümle işde luṭf ü tevfiḳ-i Ḥudâ olsa
51. Ṭulû' etdikce her mihr-i ruḫân-ı ḫüsn ile 'âlem
Bi-ḫaḳḳı nûr-ı Aḫmed pertev-i şadra beḳâ olsa

16 *

17

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Geldi gülzāra yine kār-ı nevā ile hezār
Şebi nevrūzuna taḫsīm ederek faşl-ı bahār
2. Döndü bülbül dil-i 'uşşāḳ-ı naḡam-sāza bu dem
Yek-nefes ḳılmadı bir perdede şāḡ üzre ḳarār
3. Fāḫīma dikdi uşül ile gözün nergise dek
Tār-ı sünbül düzenin bozdu yed-i zülf-i nigār
4. Zülf zencīri şabā ile ber-efşān olalı
Oldu gülzārda her sünbüle dil-beste nigār
5. Ḥār-ı dīvār-ı gülistāna ḫasedden bülbül
Ber-hevā devr ederek her müjesin ḳıldı ḫişār
6. Bāḡda zülf-i 'arūsa saçı verdi açmaz
Saçlı sünbüllerini bād-ı hevā ḳıldı nişār
7. Hele bu dem dili ses ḳıkmaya bülbül-nefes et
Neyleriz şafḫa-i edvārı var iken gülzār
8. Dökdü biñ yüz şuyunu ḳıldı uşül ile duyek
Düzenin etdi o ..... bir gül-i şad-berge hezār
9. Verdi māhiyyet-i verdinde hezār ... vücūd
'Aynını şīşe-i gülşende şanırmış aḡyār
10. Ḥumret-i rüy-ı gül oldukça 'alāyım demeye
Reg-i berg-i teri ḳaşd eyledi müjgān-ı hezār
11. Sīm-telden ḳafese düşdü şanırdı kendin
Gül-bün olduysa mekān bülbüle vaḳt-i emḫār
12. Şāl-i gül-günunu ārāyiş-i düş etdi güle
Hep bu luḫf ile ..... eden 'arz-ı vaḳār

* 37a; Bu kaside 1. kaside ile küçük farklılıklar dışında aynıdır. Bu nedenle tekrar yazılmamış, farklılıkları 1. kasidede dipnot olarak gösterilmiştir. Bkz. Kaside 1.

17. 42a

4a ber-efşān: ber-feşān

7a dem: demde

13. O da dāğ-ı dilini ıorsa (?) güle gösterdi
Kıldı pervānesini lāle ile şu^ç le-i nār
14. Reşk edip bülbüle pervāne yine bī-pervā
Perini şāğ-ı gülün ıaşdına kıldı minşār
15. Tutdu göbek burusu nāfe-i müşk-i Çini
Müşk-i Rūmī-i zemīn-i teni olduıca nişār
16. Şanma zerrīn görünür tarı-ı kafesdārında
Şebike kīseye şanki zer-i maıhbūb şayar
17. Yāsemen serv der-āğūş-ı hevāsında durup
Soldurur rüy-ı sefāhati[ni] hicre her-bār
18. Oldu sebz atlas [ü] yāğūt-ı kebūd ārāyiş
Yine zīb oldu benefşeyle çemenzār-ı bahār
19. Ol kadar şāf ki mir^çāt-ı çemen feyzinde
Sāyesin dağı şükūfeyle pür eyler eşçār
20. Şanmañız bād-ı bahārīden eden bu eşeri
Rūzgār eyledi bir bāğ-ı ç adālet izhār
21. Kālb ā^ç yān edemez verd-i sefid [ü] ala
ç Andelīb etse bu dem āteş-i tedbīrini zār
22. Hāzret-i Es^ç ad Efendi gül-i bāğ-ı ç irfān
Gül-bün-i ç ilm [ü] ç amel gülşen-i zūhd [ü] ebrār
23. Şeyhü'l-islām-i zamān mihr-i sipihr-i ihsān
Hayyir-i ç ālemiyān maşrıq-ı necm-i aqtār
24. Oldu gül-gonçe-i fetvā ile taqvā cāmi^ç
Gülşen-i zūhdü maqām-ı şulehā-yı ahyār
25. Bū Hanīfe-i zamān kāşif-i ç ilm-i nāfi^ç
Faıır-i hallāl-i tefāsīr sözü bir Şerıı-ı Menār
26. Cümleden efzel ü a^ç lem[dir] o min küll-i vücūh
Zātı ç allāme-i ç aşır olduğı ke^çş-şems ü nehār

16b şanki: şay ki

17b sefāhat: sefāhat

18a atlas: atlas/ yāğūt: yāğūd

24a maqām-ı: maqāmı

27. Bir müdekkik mütebahhir ki gören te'lifin
Müşkilâtını eder nuḡ ḥurūf-ı güftār
28. Hüsni ta' bîr ile âyine-i âşârında
Rüy-ı ma'nâ ede her vech ile ' arz-ı dîdār
29. Dür-i te'lifi olur zîb-i kütüb-hâne-i dil
Hâme-i zî-eşeri tâc-ı ser-i nuḡ-ı kibār
30. Hep işârât-ı mezâyâ-yı maḡâşid söyler
' Ulemâya eşer-i hâmesi eyler izhâr
31. Kerem [ü] luḡfuna Hâtem varamaz Ca' fer ile
Cüd [ü] ihsânına olmaz raḡam-ı ḡadd [ü] şümār
32. Bülbül-i dil niçe ta' dâd ede faẓl-ı hünerin
Gül-i ta' bîr ile yok gülşen-i vaşfa miḡdār
33. Kebg-i şeb-reng-i şenākârını zabṭ eyleyemem
Fâris-i ḡayl-i dilim ' aczini eyler izhâr
34. ḡamdü li'llâh edeli mesned-i fetvâyi makâm
Herkesiñ oldu libâs-ı ḡarekâtı hem-vār
35. Görür âyine-i inşâfda vechin nâzır
Rüy-ı ümmîdi bu yüzden eder ' arz-ı ruḡsâr
36. Râh-ı ümmîdi yitirmiş idi erbâb-ı ṭarîḡ
Şimdi ihsâmı eder herkese yoluyla medâr
37. Bî-nevâ semt-i gül-i luḡfu muḡayyer kıldı
Evc-i rif' atde bevâbî dilime verdi ḡarâr
38. Pây-bûsuyla başıp süllem-i pâye[ye] ayak
ḡaşr-ı ümmîde ḡadem-ber-ḡadem etdim reftâr
39. Nev-bahâr-ı gül-i evşâfi feraḡ-zây-ı derûn
Etmesin niçe tegazzül dil-i şühürde (?) -şi' ar
40. Çeşm-i yâre deme zaḡmıñ dil-i bî-dâda kıyar
Perde-sâz-ı nigeḡi ḡamze-i pür-ḡâba uyar
41. Beñlere kıldı düzen ḡâtır-ı târ-ı zülfü
İkide birde hezâr-ı dil olur yine dūḡār

33b fâris: fâriş / ḡayl-i: ḡayli

41a ḡâtır-ı: ḡâtıra

42. Da' vet-i āyine-i dīdeme gelmez mi hayāl
Ol perī şīşe-i nezzārede etmez mi .....
43. Al ruhsār ile müjgānını kıldıkça hayāl
Oldu 'uşşāk nev-āğāz gözüm nūru hisār
44. Çār-ebrūsü iki beyt-i mü'essir okunur
Şeref-i vefk-i murabba' da eşerdir der-kār
45. Āşikār eyler iken ğamzesi kebg-i nāzı
Yine murğ-ı dile şehbāz-ı nigeş kıldı şikār
46. Per-i nezzāre-i ümmīdi eder pervāne
Āteşin-cāme ile şu' le-i tāb-ı reftār
47. Eşk-i dīdem varır ammā ki şuyunca Nāfız
'Ālem-i āba dem-ā-dem şeb-i vuşlatda toyar
48. Dāverā merḥametā kār-ı mürüvvet şadrā
Ey eden dāmen-i luḫfu ile mazlūma medār
49. Müfred olsaydı mürekkeb eşer-i luḫf etmez
Hāmesi naḫl-i keremdir ḫaḫ[ı] 'ayn-ı enhār
50. Merkez-i ḫuḫbu olur dā'irede şābit hep
Nef'i var (?) ḫalk-ı cihān etdigiçün leyl ü nehār
51. Ḥaḫ te'ālā şeref-i şems-i vücūdun umarız
Maşrıḫ-ı nokḫa-i ḫaḫḫ-ı ḫamel eyler her-bār
52. Dād [ü] feryād elinden ḫuşemānıñ şeb ü rüz
Ḥalka-i der gibi bābım gözedir leyl ü nehār
53. Arpalığı siler aşḫāb-ı düyünun hırşı
Diş biler üstümüz[e] aç gözü toymaz nā-çār
54. Eger etrāfım alırlarsa o şavt-ı bedler
Esb-i ḫab'ımı eder pā-zedesi āḫir-i kār
55. Sözü keskin kılıcı seyf gözü per şalıcı
Özü bozuḫ çalıcı her biri tiğ-i ğaddār
56. Ḥüb-ı kebg-i kerem eyler ise imdādımıza
Anlara dest-i redi göstereyim sāyem-vār

47b āba: ābı

51a te'ālā: te'ālādan

57. Dil-i maḥzūnumu şād ede begāyet luṭfuñ
 Kıla şehir-i feraḥı ḥāme zamīme tekrār
58. Maḳşad-ı ḥāme şikāyet degil ey bāğ-ı sürūr
 Gonçe-i ṭab' ıñı güldürmege söyler esrār
59. Kılma şuğrā ile kübrā gül ü bülbül diyerek
 Bu imiş oldu netice gül-i esrār-ı bahār
60. Niçe bir şekve beyān oldu muḥtaşar et
 Kıl du' ā etme muṭavvel sözü Nāfiz her-bār
61. Ḥüsn-i tevfiķi refiķ ede sa' ādetle Ḥudā
 Dā'im etsin şeref-i zātıñı Rabbü'l-ğaffār
62. Merkeziñ kuṭb-ı şimālī gibi şābit olsun
 Ḥaķ ede kevkeb-i iķbālīni kā'im her-bār
63. Gonçe-i devleti şād-āb-ter olsun dā'im
 Görmeye rüy-ı ḥazān ol gül-i bāğ-ı āşār

60a Bu mısram vezni bozuktur.

63a şād-āb-ter: şād-āb-fer

[KITA-İ KEBİRE]

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Cenâb-ı Muştafâ Behcet Efendi-zâde ol pür-cüd
Ola dil-ıh'âhî üzre her murâdı ' izz ü rif' atle
2. Kudūmu zīb-baḥş-ı şıkk-ı evvel ola pür-tevfik
O mesned aña mevrūş-ı pederdir şān ü rif' atle
3. Olur fenn-i kalemde ḥāme ' āciz vaşfa başlarsa
Fezā-yı ' ilm[i] cevlangāh ederdı kilki diḳḳatle
4. Hudā bir nūr-ı dīde kıldı şulbünden aña iḥsān
Emīn ola cemī' ekdārdan ' ömrü selāmetle
5. Çıḳıp bir vaşf ile Nāfiz dedim tārīhini ez-dil
Muḥammed verdi mehd-i dehre ḥüsnü zīb-i behcetle

Tarih H. 1177 (M. 1763)

[MESNEVİLER]

1

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Gel beri ey dil-i sevdā-zede-i 'aşk-ı Hudā
Şevk ile eyleyelim hamd ü sipās-ı Mevlā
2. Kilk-i ter vehle-i evvelde du' ā eyleyerek
Başlasın vaşf-ı Hāka hamd ü şenā eyleyerek
3. Evvel ol şāni' -i bī-çün-ı kader-pirāye
K'eyledi ahsen-i ziverle bizi pirāye
4. Nuḫ ile ādemi halk etdi mükerrerem kıldı
'Aql ile ekmel ü şüretle müselleme kıldı
5. Zātını fehm [ü] firāsetle kılip müsteşnā
Vaşf-ı ādemde buyurdu ⁴⁹ ولقد كرمنا
6. Kurdu bir süllem-i tertīb-i merātib muṭlaḫ
Derecātıyla ola her biri tā mazhar-ı Hāka
7. Öyle bir Hālik-i yek-tā-yı 'azimü'ş-şāna
Edelim şarf-ı nefes hamdine dervişāne
8. Başla gel şāh-ı rusul vaşfına ey kilik-i vefā
Bulasın tā iki 'ālemde şafā neşv ü nemā
9. Vaşf-ı maḥbūb-ı Hudāda edegör iḫdāmıñ
Tā ki meddāh-ı nebī diyü oḫunsun nāmıñ
10. Fātiḫ-i daḫme-i gencine-i nūr-ı şāhī
Eyledim beste sitāyiş ile hep efvāhı
11. O güher-pāre-i elmās-nigīn-i levlāk
Oldu ārāyiş-i imkāna ⁵⁰ وما ارسلناك
12. Mihr ü māh-ı du-cihān faḫr-i resülü'ş-şākaleyn
Neyyir-i nūr-ı Hudā ya' nī ḫabīb-i kevneyn

---

1. 1b

4a ādemi halk etdi: ādemi vü halk etdi

⁴⁹ İsrā 17/ 70

⁵⁰ İsrā 17/54, Enbiyā 21/ 107, Furkân 25/56, Sebe' 34/ 28

13. Şeh-i evreng-i risālet meh-i burc-ı rahmet
Dāver-i rüz-ı cezā dest-resā-yı ümmet
14. Mālik-i hātem-i gencīne-i sedd-i kevneyn
Hāzin-i maḥzen-i sermāye-i قَاب قَوْسِيْن ⁵¹
15. Neyyir-i hāver-i envār-ı ‘ulūm-ı du-cihān
‘İllet-i gā’iye-i āyine-i kevn ü mekān
16. Mıhr ü meh olmaz idı zerre kadar nūr-efşān
Pür-zıyā cebhesiniñ ‘öşrü eger olsa ‘ayān
17. Öyle peygamber-i şöhret-dih-i seyr-i eflāk
Ümem-i sâ’ireden oldu aniñ ümmeti pāk
18. Edelim şıdķ ile biz aña şalāt ile selām
Āl ü eşhābına ezvācına hem bi’l-ıkrām
19. Yār-i evvel ki Ebū Bekr-i veliyyü’ş-şıddıķ
Fahır-i kevneyn[e] odur rāh-ı şerī’ atda refıķ
20. Yār-i şānı ki odur hāzret-i Fārūķ-ı güzın
Mülk-i İslāma odur hışn-ı hasın rükn-i rekın
21. Şālişen hāzret-i ‘Oşmān ki odur Zü’n-nüreyn
Şāhib-i hilm ü hayā şıhr-ı resülü’ş-şakaleyn
22. Rābi’ en hāzret-i Hāydar esed-i Bār-ı Hudā
Ya’ nı oldur ki o dāmād-ı habīb-i Mevlā
23. Bā-ḥuşuş ol şemer-i naḥl-i velāyet sıbteyn
Ber-güzide-güher-i silk-i hilāfet ḥaseneyn
24. Sā’ir eşhābına vü āline daḥı her ān
Olsun ithāf şalāt [ü] şalavāt-ı rahmān
25. Ba’ de-zın vaşf-ı şehensāh-ı cihānı edelim
Medḥ-i Cem-cāh [ü] Ferīdün-ı zamānı edelim
26. Dāver-i rüy-ı zemın pādişeh-i taḥt-nişin
Düşmene düşmen-i dīn rahm-zen-i cān-ı hāzın
27. Şeh-i Hüşeng-ḥadem dāver-i Dārā-ğilmān
Ya’ nı Keyḥusrev-i devrān Süleymān-ı zamān

---

⁵¹ Necm 53/ 9

28. Māye-i kân-ı sehâ menba‘ -ı deryâ-yı ‘aṭâ
Vāyedâr-ı fuṣalâ püşt ü penâh-ı fuḳarâ
29. Şeh-i evreng-i cihân hazret-i Sulṭân Maḥmūd
Eyledi zâtını dünyâya kerem Rabb-i vedūd
30. Etdi ḥ‘urşîd gibi zâtını Haḳ dîne ‘alem
Ziver-i dest-i kerem-rîzi anıñ tîḡ-i ḳalem
31. ‘Ālemi bŷy-ı ‘adâlet ile ta‘ṭîr etdi
Dehri hep ḥ‘ân-ı ‘aṭâ-baḥşı ile sîr etdi
32. Tîḡ-i hıfzıyla cihân naḳmetini ḳaṭ‘ etdi
Fitne başını alıp ḥavf ile ḳıḳdı gitdi
33. Bād-ı ḥışmı ola ger mülket-i a‘dāya vezân
Niçe biñ düşmeni mesmŷm olur ol demde hemân
34. Devr bir mertebe āsŷde ki her ḥār-ı belâ
Bŷlbŷl-i zāra olur pister ü bālîn-i şafâ
35. ‘Āleme āb-ı ‘adâlet şu ḳadar cārîdir
Ābiñ āteş daḡı hem-meclis ola yārîdir
36. Bŷyle bir şāh-ı cihân gelmedi dünyâ yüzŷne
Gelmedi gelmeye mişli var ise zâtı yine
37. Sāye-i devleti mihr-i şeh-i ‘ālemdir bu
Mihr ü meh sāḡar-ı meclis ola ol demdir bu
38. Haḳ te‘ālâ ede sulṭân-ı cihānı dā‘im
Zevḳ ü rāḡat ile taḡtda ola biñ yıl ḳā‘im
39. Gel gel ey ḥ‘āce-i bendergeh-i kālâ-yı sŷḡan
Tercemân-ı dil ü cān nāḳıd-ı ma‘nâ-yı sŷḡan
40. Gel gel ey ḥāme-i Nāfiz-dem-i nuṭḳ-ı i‘cāz
Vaşf-ı ḥŷba dem-i cān-baḡş ile eyle āḡāz
41. İsterim sen açılıp gül gibi ḡandān olasın
Dāḡil-i dā‘ire-i zŷmre-i yārān olasın
42. Fikr-i āşārıñ ile şun‘ -ı Ḥudāyı bileler
Ḥālîḳ-i baḡr ü ber ü arz ü semāyı bileler
43. Bileyim derseñ eger ḡŷblarıñ mŷmtāzın
Mŷlk-i ḡŷsnŷñ şeh-i fettān-bŷt-i ṭannāzın

44. Çeşm-i idrāk ile eşkāl-i bütāna nazār et
Şafha-i hüşnü zer-endüde-i nür-ı başār et
45. Evvelā çin-i ser-i zülf-i ham-ender-hamı gör
Kākül-i tuğ gibi başda siyeh perçemi gör
46. Cebhede bād-ı ‘itāb ile temevvücler ola
Yem-i pişānide cezr ü med-i bahr ü ber ola
47. Vesmesin eyleyicek hāme-i meşşāta ‘ayān
Tig-i Mirrih ile hün-paş ola ebrü-yı bütān
48. Müjeler süzen-i dil-düz ola niştervārī
Reg-i cāndan dōke kan hancer-i dil-bervārī
49. Çeşmi şemşir-i kazā gibi amān bilmez ola
Günde biñ bende helākıyla hālel gelmez ola
50. Hancer-i gamzede zehr-āb ola zehr ile tola
Cān-güdāzāne nazār fitne-nümā zālīm ola
51. Nigehi kevn ü mekānı ede hışm ile harāb
Hānümān-süz ola āteşkede-i kahr ü ‘itāb
52. Rūyu bir vech ile ta‘bır kabül eylemeye
Hüşnü bir şüret ile vaşfa duhül eylemeye
53. Nuḫka geldikce ola ‘arız[ı] gül dildārın
Aça gül-gonçesini bād-ı tebessüm yārın
54. Lāle-i āteş-reng ola ‘izār-ı cānān
Dāğ-ber-dil ede her māhı o mihr-i rahşān
55. Deheni teng ola bir mertebe kim hūbānın
Şıgmaya noḫta-i mevhum lebi üzre anın
56. Dām-ı ālām-ı belādır dene çāh-ı zeḫana
Bün-i gird-āb-ı kazā nāfe ola yāsemene
57. Günde biñ Yūsuf-ı dil ola zenaḫdāna esir
Mısr-ı hüşnün bula üftādesi çāh-ı iksir
58. Hālet-efzā ede mey-gün lebi şahbāyı
Çāk çāk eyleye gül-gonçe gibi mināyı

46b cezr: cezr

54a Bu mısram vezni bozuktur.

59. Olsa gül-berg-i ruḥ-ı yār ‘ araḫ-rîz-i ḥicâb
Diyeler etdi tereşşuḫ gül-i sîr-âb gül-âb
60. Dür-i dendâni ki ‘ aks-efgen ola şahbâda
Ma‘ den-i lü’lü’-i ter gösterir ol mînâda
61. Ḥaṭ-ı müşkîn-i cemâli ola ‘ anber-efşân
Gülşen-i ḥüsne benefşe ‘ araḫı olsa revân
62. Sîb-i gâbgâb ola ey ḥâm-ṭama‘ naḥl-i vefâ
Mîve-i vaşlını vermezse daḫı serv-âsâ
63. Görüne mevc-i nefes gerden-i şâfisinden
Tâ boğaz cezr ü medi dem-be-dem olsa rüşen
64. Sîne bir rütbe mücellâ ola olduḫca ‘ ayân
Zerre-veş maḥv-ı vücûd eyleye mihr-i raḫşân
65. Ḳad-i mevzûnu nihâl-i İreme nâz etse
Ḥarekâtıyla kıyâmet günün ibrâz etse
66. Mü-miyânı o ḫadar nâzûk ola ḥübânîñ
Bâr ola ḫaṭṭ-ı şu‘â‘ ı beline cânânîñ
67. Dil-rübâ ḥüsn ile ḫulḫ ile pesendide ola
Şehrler bunculayın mâh-liḫâlarla ṭola
68. Ḳalmaya ḫâliye meclisde ayaḫ basmaḫa yer
Ṭola meydân-ı maḫabbetde leb-â-leb sâḫar
69. Yine bu şart ile kim bî-ḡam ola ḫalk-ı cihân
‘ Ayš ü nüş-ı ṭarab-engîz-i neşâṭ ile hemân
70. Ḥaḫ bu kim zevḫ ü şafâ üzre cihân âsûde
Şimdi ḡam-ḫâne-i dil oldu neşâṭ-âlûde
71. Ḥamdü li’llâḫ bu zamân emn ü amân üzre cihân
Olsa âhûlara hem-cilve n’ola şîr-i jiyân
72. Rûzgâr etdigi evzâ‘ a peşimân oldu
‘ Ayn-ı ‘ aşîḫ gibi ḡam gördü ki ḫandân oldu

59a ruḥ-ı: ruḫu

62 Bu beytin üzeri çizilmiştir.

63 Bu beyit LH. 54b’de şu şekildedir:

Görünür mevc-i nefes gerden-i şâfisinden

Boğazın cezr ü medi dem-be-dem olsa rüşen

68 Bu beytin üzeri çizilmiştir.

68a ḫâliye: hâliye

73. Ğam iken hāşılı sermāye-i baht-ı bed-şüm
Kaldı der-halka (?) hisābı görölüp cümle ğumūm
74. Handeden ağızı açık kaldı ğamiñ şimdi hemān
‘Ālem-i ‘ayş ü neşātı görüp olmuş hayrān
75. Şimdi Ğiv-i ğamı بورزی neşāt etdi zebūn
Bijen-i derd ü elem çāhda kaldı maĝmūm
76. Bād-ı neş’eyle dön[en] kāseleri tıldu yine
Keştī-i ğam bün-i gird-āb-ı neşāt oldu yine
77. Hāmīl-i neş’e olup dā’ire-i meyyāli
Merkeze döndü medār-ı sūhan-ı ğam hālī
78. ‘Arşada qalmaz idi haq bu ki ma‘ mūr ribāt
Rişte-i ‘ömr-i ğamı kesmese miqrāz-ı neşāt
79. Ğamı eşkāl-i humārīden edip istihrāc
Şekl-i me’mūnide bir neş’e bulup şimdi revāc
80. Şimdi ‘aşık bile şahş-ı ğamı arar bulamaz
Neş’e-i vuşlat elinden yaqasın kırtaramaz
81. Keştī-i neş’e yem-i cilvede etdikce şināh
Adı batdı ğam ü derd ü elemin h’āh nā-h’āh
82. Ğam iken hāşılı sermāye-i ehl-i ‘irfān
Şimdi ğam gitdi ‘adem şehrine bī-nām ü nişān
83. ‘Aşra bir böyle feraḥ-zā gelecek derler idi
Biñ yüz kırk üçe bu sāl-i hümāyūn erdi
84. Şimdi meydān-ı feraḥ esb-i mey-i nābīndır
Şimdi devrān-ı şafā sāĝar-ı sīm-ābīndır
85. Yoq ğamiñ nāmını bir kimse bilir ‘ālemde
Cümle zevk ü feraḥ ü cilve vü ‘ayş ü demde
86. Halk bir mertebe pūr-neş’e bu devr-i Cem mi
Buña nisbetle zamān-ı Cem-i devrān dem mi
87. Bu ne hālet ki cihānda arasañ ehl-i ğamı
Gösterirler saña bir bir varaq-ı ‘ayş ü demi

---

77 Bu beytin üzeri çizilmiştir.

80a şahş-ı: şahşı

88. Bu ne sırdır diyü bir kāmile etdikde su ’āl
‘Ayş ile kāse-i dehri pür eden neş’e mişāl
89. Dedi ey tālib-i merdān-ı Hudā gūş eyle
Mevc-i güftārımı deryā gibi al cūş eyle
90. Bād-ı luṭf ü keremi dehre sirāyet etdi
Güyyiā baḥr ü beri gülşen-i cennet etdi
91. Şeh-i İskender-i dādār-ı zamān kişver-i cūd
Zıll-ı Haḫ pādīşeh-i ḫāzret-i Sulṭān Maḥmūd
92. Mālik-i rūy-ı zemīn pādīşeh-i kuṭb-ı cihān
‘Aḫl-ı şānī-i nighbān-ı ḫidīv-i devrān
93. Dāver-i Cem-ḫaşem ü Behmen-i ḫāḫān-reviş
‘Aḫl-ı kül kāmīl ü dānā vü Aristo-dāniş
94. Ḳahramān-ḫaşmet ü Rüstem-‘ azamet merd-i cihān
Sām ü Gerşāsib-ı بورزی Nerīmān-ı zamān
95. Şeref-i şems ‘Uṭārid-ḫālem ü burc-ı ḫamel
Müşteri Zühre Ḳamer baḫt-ı merātibde Zūḫal
96. ‘Ādil ü kāmīl [ü] şāḫib-hüner ehl-i ‘irfān
Merḫamet kānī kerem ma‘deni ebr-i nīsān
97. Sāye-i luṭfu ile neşv ü nemā buldu cihān
Perveriş-yāb olup ‘adliyle bütün kevn [ü] mekān
98. Şöyle bir kān-i keremdir ki Hudā-yı müte‘āl
Nāmı zikr olduḡu yerlerde ḫomaz gerd-i melāl
99. Sāye-i luṭfunuñ arz üzre düşe tedbiri
ḫaşre dek ol yeri kim ḫazsa bulur iksiri
100. Reşḫa-yāb-ı keremi olsa gedāya derḫāl
Heft-deryā gibi cūş eyler anıñ üstüne māl
101. Sū’-i tedbirde eger sehv ile ḫılsa fi’l-ḫāl
ḫayra tebdil eder ānide Hudā-yı müte‘āl
102. Emrine eyledi dünyāyı muṭī‘ Bār-ı Hudā
Oldu fermān-beri hem tır-i cefā tıḡ-i veḡā

93a Behmen-i ḫāḫān-reviş: Behmen ü ḫāḫān-reviş

99a arz: ‘arz

103. Yed-i luṭfundan olunca yine emr ü fermān
Yedi ıḳlıme eder ḥüḳmünü cārī her ān
104. O ḳadar ḥüḳmüne münḳād bu mīnā-yı felek
Fevrī ‘ aksine döner eylese fermān gülerek
105. Mīl-i ḥıfzı felegiñ çeşmine etdikde eşer
Sürmedār etdi gözün şīrleriñ āhūlar
106. Ḥıfzı bir mertebe kim görüñ bize ‘ işret eder
Bāz turaçla şīr āhūlar ile ülfet eder
107. ‘ Ayš ü nüş eyleyelim böyle zamān girmez ele
Bülbüle ol gül-i cāmı şunuyor ḥārı bile
108. Böyle eyyām-ı feraḥ-baḥşı görüp ehl-i sūḥan
Her biri gülşen-i endīşesini ḳıldı ḥasen
109. Kimi nev-güfte ḡazel eyledi tezyīl saña
Kimi nev-güfte ḳaşīd ile bulup cilve-nümā
110. Baña da vaşf-ı şerīfiñde erip feyz-i sürür
Eyledi bāde-i dilden yine bir neş’e zuhūr
111. Gülşen-i ḥāṭıra bir tāze zemīn oldu bedīd
Daḫı şemm eylememiş rāyiḥasın güft ü şinīd
112. Dür-i nazma vereyim rişte-i ḥāṭırda nīzām
Silk-i tedbīr ile bulsun o manzūme ḥitām
113. Ḥāmemiñ aḡzını öpdüm dedim ey kilik-i şafā
Baña bu demde ḳanı yā ḳanı imdād-ı vefā
114. Dedi ey şā’ir-i leffāf-ı perīşān-edā
Yürü endīşeñe yalvar biraz et ‘ arz-ı recā
115. Vardım endīşemiñ ayaḡına yüzler sürdüm
O da müstāḡnī-i nāzende dirīḡā gördüm
116. Bekledim vaḳt-i neşāṭını anıñ niçe zamān
Gözledim bir raşadın düşüreyim diyü hemān
117. Hele bir kerre sürüruyla görüp ḥande-künān
Dedim ey gülşen-i endīşe amān eyle amān

118. H ndeler etdi tel şımı görüp ba na biraz
Ağlama dedi yeter ra m edeyim sa na biraz
119. Dil-i endi se ağız bir edicek h me ile
Çıkdılar şaf a-i evr ka siyeh c me ile
120. C m-ı endi seyi p r-b de  odum meyd ne
Yine   işretkede-i nev bize dem y r ne
121. Olalar diyü hüner ehli şaf -y b-ı sühan
S -be-s  oldu g ş de yine ebv b-ı sühan
122. Bu nev- ř r nigeht ehl-i s hanıň çeřmine n r
Bezm-i ğamda olan  ft delere c m-ı s r r
123. Sürme-i çeşm-i dil   c n sühan-d n dir
Merdüm-i d de-i   irf n sühan-d n dir
124. Neşve-i b de-i rind n-ı şaf -keşdir bu
S gar-ı   işret-i h urş d-i vef -keşdir bu
125. D fi  -i k viş-i ğam v ye-keş-i zevk   şaf 
Neş  -i c m-ı vef  hem-dem-i   ayş-ı şu   ar 
126.   Aşık eglencesi endi sesi fikr-i c nı
Ĝam-keşin neş  -i  r m-ı dil-i n l nı
127. Var k-ı berg-i güle d ĝ-ı der n-ı t ze
Dil-i mecm    aya ser-rişteleri ş r ze
128. T ze her mışra   ı bir ma zen-i esr r-ı şaf 
Beyt-i nev-cilvesi bir ş hid-i ferhunde-lik 
129. Geldi t rihine b -feyz-i H d -yı ma   b d
R y-ı  r yiş-i mecm   -i Sult n Ma m d
130. Oldu t rih tam m ey meh-i s k -i felek
C mı eksiltme getir devre ayak baş gülerek
131.  sum n-ı dil   c ndan ferah etmeye   ub r
 fit b-ı gül-i ikb l ede burcunda z h r
132. Ufuğ-ı dilde tev li-i şaf  oldu f r   
Burc-ı endişede bir şark  m h etdi  l   

128a ma zen: ma zen

132b Bu mısraın vezni bozuktur.

133. Ey ṭabīb-i dil ü cān derdime dermān eyle
Ey ŧehenŧāh-ı cihān bendeñe iħsān eyle
134. ‘ Abd-i memlūk-ı ŧenā-ħ̃ānıñı ħandān eyle
Ey ŧehenŧāh-ı cihān bendeñe iħsān eyle
135. Kuluñu ‘ ahd-i ŧerifiñde ŧehā aç etme
Tır-i cevriñe ħasūduñ dili āmāc etme
136. Ğayre Allāhı severseñ beni muħtāc etme
Ey ŧehenŧāh-ı cihān bendeñe iħsān eyle
137. Yüz süren ħāk-i rehiñe bulur iksir-i murād
Naẓar-ı ‘ āıfetiñ ‘ āleme kıldı imdād
138. Kıl bugün zerre kadar zerreñi miħriñ ile yād
Ey ŧehenŧāh-ı cihān bendeñe iħsān eyle
139. Ne gelipdir ne gider sen gibi ŧāh-ı devrān
Görmemiŧ ŧimdiye dek miŧliñi ħiç çeŧm-i cihān
140. Kıldım ilhām-ı Ğudāyile bunu vird-i zebān
Ey ŧehenŧāh-ı cihān bendeñe iħsān eyle
141. Görüp iŧiden eder ħazretiñi Ğaħķa du‘ ā
Kıldılar zātıñ için ħaħķ-ı cihān ħamd ü ŧenā
142. Nāfize kıl kerem ey ŧāh-ı cihān baħt-ı ‘ aħā
Ey ŧehenŧāh-ı cihān bendeñe iħsān eyle
143. Söz tamām oldu du‘ ā vaħti hemān ey dil-i zār
Yalvarıp naħd-i siriŧkiñ edegör ħāke niŧār
144. Dergehinde ede maħbūl du‘ āmız ma‘ būd
Baħmaya yüzümüzüñ ħarasına Rabb-i vedūd
145. ‘ Ömrünü devletini eyleye Mevlā efzūn
‘ İzzet ü rif‘ at ile ola ŧafā-yāb derūn
146. Gül-i ümmīdi ħazān olmaya görmeye kesel
Böyle bir feyz-i ħayātı vere feyyāz-ı ezel
147. Heft-kıŧverde ola ħükm-i ħümāyūnu revān
Yedi iħlīmiñ ola ħavmi muṭı‘ -i fermān

138a zerre: zerre

139a gelipdir ne: gelipdir ü ne

143a söz: söze

148. Merkez-i dā'ire-i zevk ede Mevlā anı
Rüz [ü] şeb mihr ü meh etdikce felek gerdanı

2

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Hāzret-i Āşaf-ı zī-şān-ı kerem
A' nī hem-nām-ı ḥabīb-i ekrem
2. Hāzret-i Aḥmed-i ' ilm ü ' irfān
İbni Sīnā-yı zamān Āşaf-şān
3. Mesned-ārāy-ı vezīr-i a' zam
Şāhib-i şadr müdir-i a' lem
4. Āb-ı rüy-ı vüzerā-yı ' ālem
Nūr-ı çeşm-i vükelā-yı ekrem
5. Merḥametkār ü müşīr-i devrān
Şefkat-ārāy-ı medār-ı iḥsān
6. Zāt[1] mecmū' a-i envār-ı kemāl
Kalb[i] cilvegeh-i mir'āt-ı cemāl
7. ' İlm ile cümleden ekmel efzel
Re'y ile ğayrıdan erşed a' kal
8. Nüşa-i luṭfu kitāb-ı ḥikmet
Bāb-ı iḥsānı beyān-ı hey'et
9. Her işe diqqati ' irfān üzre
Her umūru bilir itkān üzre
10. Hāme ta' dād edemez evşāfin
Baḥre terciḥ ederim inşāfin
11. Naḳz-i ' ahd eylememişdir bir kez
Va' dine kuṭb-ı şimālī merkez
12. Naş-ı kātı' la eder ' ahde vefā
Ġazl-i rabṭa gibi dönmez kaṭ' ā

13. Va' d-i eslāf gül-i taşviri
Bî-eşer diyü eder ta' biri
14. Ğayrınıñ va' di gibi olmaz lām
Mim-i merkez gibi ' ayn-ı encām
15. Böyle bir zāt bulunmaz ey dil
' Arz-ı hāl eyle bunu ni' met bil
16. Āşafā zī-keremā merḥametā
Ey eden mührini pertev-ārā
17. ' Arz-ı hālimi benim gūş eyle
Sem' -i inşāf ile luṭf et diñle
18. Rütbe-i luṭfuña mağrūr oldum
Hāme-veş nālede mecbūr oldum
19. Baḥrdir cürm-i muḥītim ammā
Kaṭredir ' afvīña nisbet deryā
20. Dād ü feryād ṭarīk ehlinden
Yolsuz olsun diyeyim ḥazrete ben
21. Nuṭk-ı eslāf kavm-i bükalemün (?)
Resm-i reng-i ruḥ-veş nā-mevzūn
22. Sözleri biri birine uymaz
Perdede reng-i hevā-veş ṭurmaz
23. Görmedim böyle gürūh-ı ḥussād
حزنيه birbirine dāde-i şād
24. Rāstī hep bu hevālar kec idi
Rūzgār ile geçenler geçdi
25. Niçe efsūnla ederler ḥamle
Şimdi fırsat gözedirler cümle
26. Bir ālāy pīr-reviş hırş-ı şebāb
Çekmege zūrī ile tīr-i şitāb (?)
27. Piç ü tāb ile çalışır herkes
Birbirin sebḳate bālā ile pes

21b Bu mısram vezni bozuktur.

28. Müterâşşıddır efendim hālā
Der-kaḫā sebḫate nāvek-āsā
29. Eger etmezse ‘ināyet keremiñ
Olmaz ise naḫar-ı mültezemiñ
30. Esb-i ümmīdi geḫer āḫir-i kār
Hırş-ı tām ile baḫarlar her-bār
31. Yetiř imdādıma ey Rüstem-i zūr
Olmayım ḫavs-i sitekle maḫdūr
32. Ğadr-i eslāfı beyān eyler isem
Söz ḫavil olur eger söyler isem
33. Naḫarıñ olsa ḫuyūdāta hemān
Ğadrim āyīne-şıfat ola ‘ayān
34. Rūy-ı ḫalka baḫacaḫ yüz yoḫdur
Bī-vecih ḫadrim efendim çoḫdur
35. Nār-ı ḫayretle olup şem‘ [ü] ḫerāḫ
ḫalbimiz lāle gibi dāḫ-be-dāḫ
36. ḫil ü ḫāl ile olup ḫüft ü şenīd
ḫavmimiz etmededir ḫa‘n-ı şedīd
37. ḫatı ḫüçdür bu şemātet ḫāli
Naş ile şābit olur aḫvāli
38. Uḫacaḫdı naḫam-ı bī-hengām
ḫa‘n[e]-sāz oldu nevākār-ı maḫām
39. Muḫrib-i dā’iremiz daḫı ḫüler
Döner inler de ḫü def ḫānde eder
40. Āteş-i ḫayrete sīm-āb oldum
Āh-veş ebḫire-i āb oldum
41. Meh-i ḫadriyle ḫöñül āzurde
Mişl-i kettān ḫam ile efsurde
42. Diken üstünde hezāra döndüm
Rāzıyım ḫülşen[i] terke kendim

43. Bir seniñ gibi efendim var iken
Sedd-i rāh ola baña ğadr-i diken
44. Cūy-bār-ı keremiñken mebzūl
Teşne-dil bu şuda kıalsın mı melūl
45. Bunu ihsāniña lāyık ğöremem
Şān-ı zī-şāna muvāfık ğöremem
46. Cümleden evvel umardım ihsān
Baña reşk eyleye derdim akrān
47. Farḡ-ı cūduñla maķālāt etsem
Ḳulluğuñ ile mübāhāt etsem
48. Sen veliyy-i ni' am-ı zāhirsıñ
Emr-i Haķla her işe ķādirsiñ
49. Ben şenākār-ı ķadīmi şād et
Keder-i silsileden āzād et
50. Şalıvermem yed-i ihlāsımı kes
Dāmen-i luḡfuñu ḡıtdum evs kes
51. Pāye fikriyle leged-kūb oldum
Ḳadem-i luḡfuña cārūb oldum
52. Herkese pāyeler oldu taķsīm
Hişşeme düşmedi bir ayağ sīm
53. Ḳaldırıp ayağımı duğter-i rez
Naẓarıñ pāye ise al dedi tiz
54. Beni bir pāye ile mesrūr et
Ḳalb-i vīrānemi yap ma' mūr et
55. Kimseyi pāyemiz etmez tekdīr
Budur inşāf-ı ḡarīk-i tedbīr
56. Ben başeski ķuluñum hem ser-dār
Bir ocaķ-zādeyim üzmede ne var
57. Olmayım āteş ile dāğ-be-dāğ
Şem'-i mihriñle beni eyle çerāğ

58. Olmazam luṭfuña küfrān-ı ni‘ am
Eylediñ bendeñe sen maḥz-ı kerem
59. Etmediñ sa‘ y ü keremde taḫşır
Āşafā çāre ne budur taḫdır
60. Rūy-ı pāye baña yüz tutmuş iken
Ayağın aldı yed-i baḫt-ı kühen
61. Ruḫ-ı ümmīd niçe göstere yüz
Seng-i baḫt etdi şikest āyinemiz
62. Meh-i tāli‘ bize hīç yüz vermez
Baḫt-ı hercāyī de ‘ahde ṭurmaz
63. Niçe bir ḫālīme inşāf etmez
Kīneden āyineyi şāf etmez
64. Bilirim farṭ-ı güneh bendendir
Cürmümüz māh gibi rüşendir
65. Yetişir ṭül [ü] dırāz-ı şekvā
_____ eyle ḫulūş ile du‘ ā
66. Ḥıfz ede zātını Mevlā dā‘im
Ḳuṭb-ı ‘ālem gibi olsun dā‘im
67. Ṭül-i ‘ömr ile bula zevḳ ü şafā
Her işinde ola tevfiḳ-i Ḥudā

[MUSAMMATLAR]

1

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

I

1. Kesildi aramızdan āşinālık
2. Behey zālīm nedir bu bī-vefālīk
3. Düşer mi şāmiña bu nā-sezālīk
4. Behey zālīm nedir bu bī-vefālīk

II

1. Güler yüz görmedik senden dirīgā
2. Niçe bir hışm evzā'-i dil-ārā
3. Bu demde ağlamakdır baña evlā
4. Behey zālīm nedir bu bī-vefālīk

III

1. 'Adūlar maḥrem-i bezm-i vişālīñ
2. Enīs ü hem-dem-i esrār-i ḥālīñ
3. Faḫīriñdir faḫaḫ hep pāy-mālīñ
4. Behey zālīm nedir bu bī-vefālīk

IV

1. Beni gördükce rū-gerdān olursuñ
2. Döner kīn ile ḥūn-efşān olursuñ
3. Raḫībe yüz verip ḥandān olursuñ
4. Behey zālīm nedir bu bī-vefālīk

V

1. Yaşım gördükce artırdıñ cefāyı
2. Ferāmūş eylediñ 'ahd-i vefāyı
3. Unutduñ mācerā-yı mübtelāyı
4. Behey zālīm nedir bu bī-vefālīk

VI

1. Delersiñ tır-i müjgānıñla sīnem
2. Raḥim bilmez misin mānend-i Rüstem
3. Desinler saña Nāfız gibi ʿālem
4. Behey zālīm nedir bu bī-vefālīk

2

mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

I

1. Aqıtma dīdemiñ hicr [ü] ğamiñla eşk-i ḥün-pāşın
2. Gözüm nūru buñar başına gel alma gözüm yaşın
3. Cemāl-i āfitābıñ nūra döndürsün buñar başın
4. Gözüm nūru buñar başına gel alma gözüm yaşın

II

1. Nümāyāndır sirişk-i ḥasret ile ḥāl-i nā-çarı
2. Ne ḥācetdir ifāde giryekārān-ı dil-i zārı
3. Bilirsiñ mācerāyı eyleme hercāyilik bārī
4. Gözüm nūru buñar başına gel alma gözüm yaşın

III

1. Du-çeşmim intizār-ı maqđemiñle oldu ḥün-efşān
2. Bu demde eşkimizden mā-ʿ adā nem var ki olsun kan
3. Aqıp yollarda qaldı Nāfızā bu dīde-i giryān
4. Gözüm nūru buñar başına gel alma gözüm yaşın

---

2. 196a

I/1 ḥün-pāşın: ḥün-pāşım

II/3 hercāyilik: hercāyilik

3

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I

1. Şaķınma rüyuña çeşm-i temennā olmasın aķvel
2. Seni bir görmege biñ cān ile müştākız 'ömrüm gel
3. o rüy-ı enveriñ haķı-ı şu' ā' [1] eylesin muħtel
4. Seni bir görmege biñ cān ile müştākız 'ömrüm gel

II

1. Bir āletdir yürürsüñ va' de-i kemmün ile her-dem
2. Bu yerde ne biter reng etmeden ehl-i dili bilsem
3. Kerem kı1 eyle teşrifñle erbāb-ı ğamı ħurrem
4. Seni bir görmege biñ cān ile müştākız 'ömrüm gel

III

1. Çekilsin bir kenāra duħter-i rez خوان şimdi
2. Ħarābāt ehl-i ayaķdan yapılsın bir zamān şimdi
3. Mey-i cām-ı lebiñ seyrine عش yerler cihān şimdi
4. Seni bir görmege biñ cān ile müştākız 'ömrüm gel

IV

1. Çü māh-ı nev hilāle döndü ķaddim intizārñla
2. Çekilmezmiş kemān ebrularıñ hicr [ü] ğubārñla
3. Tamām et Nāfiziñ kāşānesin mihr-i 'izārñla
4. Seni bir görmege biñ cān ile müştākız 'ömrüm gel

4

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I

1. Firāk-ı derd-i hicrāniñ seniñ zālīm meger yeymiş
2. Görüp divāne olmaķdan seni hiç görmemek yeymiş
3. Cefālar eylemek 'uşşāķa ķalbiñde pey-ā-peymiş
4. Görüp divāne olmaķdan seni hiç görmemek yeymiş

---

3. 196b

4. 197a

II

1. Kerem yok çünkü sende çıkma seyre ey perî-peyker
2. Ruḥuñ mir'âtını bu şekl ile gel gö[r]mesin gözler
3. Amân luṭf eyle 'aqlın alma ḥalkıñ bārî ser-tâ-ser
4. Görüp dīvâne olmağdan seni hiç görmemek yeymiş

III

1. Dili ey zülf-i Leylâ kıldıñ âḥir ser-be-pâ Mecnûn
2. O âhû gözleriñle nitdiñ etdiñ göz göre meftûn
3. Saña biñ cân ile olmuşken 'aşık etmediñ memnûn
4. Görüp dīvâne olmağdan seni hiç görmemek yeymiş

IV

1. A kâfir merḥametsiz zerre deñlü şefkat etmezsiñ
2. Bilirim yokdur imânıñ bizimle ülfet etmezsiñ
3. Dirîgâ Nâfiz-i Mecnûnuña bir rağbet etmezsiñ
4. Görüp dīvâne olmağdan seni hiç görmemek yeymiş

5

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

I

1. Çok şükür gördük cemâl-i tâbdârıñ sevdiğim
2. Rüşen etdi qalbimi mihr-i 'izâr[ıñ] sevdiğim
3. Âfitâb-ı tal' atıñla gül-'izârıñ sevdiğim
4. Niçe günlerdir çekerdik intizârıñ sevdiğim

II

1. Kıl ü kâl etdim ḥayâl-i vuşlatıñ çöz rüz ü şeb
2. Ol siyeh gisûlarıñdır yine bu derde sebep
3. Ârzü-yı dil miyân-gîr olma dersin mâha hep
4. Ḥâtırımında fikr-i zülf-i müşk-bârıñ sevdiğim

III

1. Saña sultān-ı cihān dersem yaraşır dā'imā
2. Şāh-ı mülk-i nāzsiñ olmaz nazıriñ hāliyā
3. BİL ki lāyıkdır saña kul olmağa şāh ü gedā
4. Şol kadar vardır yanımda i'tibāriñ sevdiğim

IV

1. Bir bahāne leyte eylersiñ lebiñ emsem desem
2. Gel a kâfir kâfir olmadım saña 'aşık isem
3. Zerrece geçmez kabüle her ne yapsam neylesem
4. Nāfize ancak cefā etmek mi kâriñ sevdiğim

6

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

I

1. Ne gönlüm eylediñ vaşlıñla pür-şād
2. Behey kâfir eliñden dād ü feryād
3. Ne hod kıldıñ ham-ı zülfüñden āzād
4. Behey kâfir eliñden dād ü feryād

II

1. Niçe günlerdir ey h'urşid-i rahşān
2. Cemāliñ mihriñ etdiñ baña pinhān
3. Amān bilmez misiñ bir lahza bir ān
4. Behey kâfir eliñden dād ü feryād

III

1. 'Aceb ey merhametsiz yok mu şefkat
2. Diliñde zerrece mihr-i maḥabbet
3. Cefā etmek mi sizde dā'im 'ādet
4. Behey kâfir eliñden dād ü feryād

IV

1. Görünüp ey perī-rū baña tenhā
2. Dönüp Mecnūn edip etdiñ temāşā
3. Ki soñra çekdik istiğnā [vü] ḥayfā
4. Behey kâfir eliñden dād ü feryād

7

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

I

1. Kerem me'mül ederken cevri ni artırdı gitdikce
2. Nic' olur hâlimiz ol merhametsiz böyle kalırsa
3. O istignâya çekdi yalvarıp biz minnet etdikce
4. Nic' olur hâlimiz ol merhametsiz böyle kalırsa

II

1. Niçe demler durur kan ağlarız ol hünî rahm etmez
2. Ne zâlimdir ki bir râh-ı vefâya meyl edip gitmez
3. Varıp biñ 'arz-ı hâl etsem o şâha bir işim bitmez
4. Nic' olur hâlimiz ol merhametsiz böyle kalırsa

III

1. Niğâh-ı iltifâtıñ kesdi bizden göz göre zâlim
2. Gözüne girmedi bu kanlı yaşla çeşm-i meyyâlim
3. Vişâle çâremiz yok bir Hudâya kaldı ahvâlim
4. Nic' olur hâlimiz ol merhametsiz böyle kalırsa

IV

1. Neden bizden bu rütbe ictinâbı ol sitemkârıñ
2. Gözedir hâtırın sultânımız besbelli ağyârıñ
3. Bilinmedi hülüşu bu hayâtıma dil-i zârıñ
4. Nic' olur hâlimiz ol merhametsiz böyle kalırsa

V

1. Tazallüm añlamaz feryâd güş etmez amân bilmez
2. O kâfir ğamzeler imâna gelmez müslümân olmaz
3. Mağabbet nidügin fehm eylemez Nâfiz fiğân bilmez
4. Nic' olur hâlimiz ol merhametsiz böyle kalırsa

8

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I

1. Unutdurduñ baña seyr-i ruḥuñla 'ālem-i devri
2. Seni gördükde dünyālar benim oldu gözüm nūru
3. Tecellī-i cemālīñ pür-sürūr etdi bu mehcūru
4. Seni gördükde dünyālar benim oldu gözüm nūru

II

1. 'İzārīñ gözüme ḥasret çekerdīñ rü-be-rü cānā
2. Niçe günler durur dilde mekān tütmuşdu bu sevdā
3. Bi-ḥamdi'l-lāh dilimde ne hicr var şimdi ne sevdā
4. Seni gördükde dünyālar benim oldu gözüm nūru

III

1. Nazar-müştaş iken ol āfitāb-ı evc-i devvāre
2. Odur ki izin vereñ toyunca seyr-i dīdāra (?)
3. Mükāfāt eylediñ mihr-i ruḥuñla 'āşık-ı zāra
4. Seni gördükde dünyālar benim oldu gözüm nūru

IV

1. Ne var böyle görün gāhī beni incitme sultānım
2. Bilirsīñ saña biñ cān ile 'āşık çeşm-i giryānım
3. Ruḥuñ görmekle Nāfız gibi ben de şād ü ḥandānım
4. Seni gördükde dünyālar benim oldu gözüm nūru

9

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. Cünbüş eyle gülsitān-ı 'işvede
2. Şalın ey serv-i ḥırāmanım şalın
3. Kāmet-i bālāñı göster şürede
4. Şalın ey serv-i ḥırāmānım şalın

---

8. 198a

III/ 2 Bu mısram vezni bozuktur.

9. 198b

II

1. Halkı lâl eyle bu dem güftâr ile
2. ‘Âlemi âşüfte kı1 reftâr ile
3. Turma cevlân et yürü etvâr ile
3. Şalın ey serv-i hırâmânım şalın

III

1. Kayd-ı zülfüñe düşüp âzâdeler
2. Dergehiñde yüz süre dil-dâdeler
3. Pây-mâl olsun saña üftâdeler
4. Şalın ey serv-i hırâmânım şalın

IV

1. Qaddiñ ile bād-ı nâz eyle hırâm
2. Eyle naḥlistân[1] şerm ile tamâm
3. Nâfiz-i şürideñi kı1 şād-kâm
4. Şalın ey serv-i hırâmânım şalın

10

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

I

1. Yūsuf-ı dil yine zindân-ı hicirde kaldı
2. Bir Züleyhâ-yı zamân şabr [ü] kararım aldı
3. Beni ihvân-ı gamı çâh-ı firâka şaldı
4. Bir Züleyhâ-yı zamân şabr [ü] kararım aldı

II

1. Hicr-i cānāna taḥammül mü olur hiç bir ân
2. İntizâr ile dil-i zārımıñ aḥvâli yaman
3. ‘Aceb olmaz ne kadar eylesem âh [ü] efgân
4. Bir Züleyhâ-yı zamân şabr [ü] kararım aldı

III

1. ‘Aql [ü] fikrimi alıp eyledi Mecnûn beni
2. Zülf-i Leylâsı mı kıldı gönül âşüfte seni
3. Bõ[yle] dîvâne mi eylerler ‘aceb her seveni
4. Bir Züleyhâ-yı zamân şabr [ü] kararım aldı

IV

1. Niçe âh etmeyeyim hasret ile leyl ü nehâr
2. Niçe kan dökmeeyim fûrkat [ile] zâr-ı hezâr
3. Niçe feryâd ü figân etmeyeyim âhîr-i kâr
4. Bir Züleyhâ-yı zamân şabr [ü] kararım aldı

11

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

I

1. Nedir ‘ömrüm dil-i hicrâna çäre
2. Dayanılmaz bu rütbe intizâra
3. Tabîb ol el-amân mecrûh-ı zâra
4. Dayanılmaz bu rütbe intizâre

II

1. Niçe günler durur mihr-i ‘izârı
2. Unutdurdu dil[e] leyl ü nehârı
3. Bu mu âyîn-i resm-i şivekârı
4. Dayanılmaz bu rütbe intizâra

III

1. Göreydim ayda bir kerre cemâliñ
2. Çeker miydım gam-ı hicr-i hilâliñ
3. Ki günden güne devr oldu vişâliñ
4. Dayanılmaz bu rütbe intizâra

IV

1. Sen inşâf eyle ey şâhân-ı ğaddâr
2. Niçe şabr eylesin bu Nâfîz-i zâr
3. Çekilmez tîĝ-i hasret zaĥmı her-bâr
4. Dayanılmaz bu rütbe intizâra

12

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I

1. Hilāl oldum hayāl-i ebruvān-ı fitnekārıñla
2. Gel ey zālīm gözüm yollarda qaldı intizārıñla
3. Du-çeşmim yaşı hūn-bār oldu hicrān-ı 'izārıñla
4. Gel ey zālīm gözüm yollarda qaldı intizārıñla

II

1. Baña teşrîf va' d eyler iken serv-i hırāmānıñ
2. Ne hâcetdir 'aceb dūn şaldı şit-i şūh-i cevlānıñ
3. Beni nā-dīde şimdi bir gedā-çeşm etdi peymānıñ
4. Gel ey zālīm gözüm yollarda qaldı intizārıñla

III

1. Cemāl-i āfitābıñ dīdeler ya-veş hayāl eyler
2. Güneş yüzlüm beni mihr-i ruhuñ şekl-i hilāl eyler
3. Mişāl-i eşk-i gül-gūn rüy-ı alıñ reng-i al eyler
4. Gel ey zālīm gözüm yollarda qaldı intizārıñla

IV

1. Münevver eylediñ mi hānesin āyā raķibānıñ
2. Neden bu kec-' aţalıkla bu Nāfiz kula ihsānıñ
3. Bu mu 'ahd-i amānıñ bu mudur va' d-i firāvānıñ
4. Gel ey zālīm gözüm yollarda qaldı intizārıñla

13

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I

1. Niçe demler durur qan ağlarız hiç yok mu bir şefkat
2. Behey bī-merhamet āfet yeter çekdik yeter hasret
3. Ne dīniñ var ne imānıñ a kâfir sen de inşāf et
4. Behey bī-merhamet āfet yeter çekdik yeter hasret

---

12. 199a

II/I teşrîf: teşrîfe

13. 199b

II

1. Nigāhıñ aldı ‘aqlım nazra-i evvelde sulṭānım
2. Bizi ruḥsārıñ etdi ‘āleme teşhīr efgānım
3. Beni āyīne-rūyuñ eyledi dīvāne ḥayrānım
4. Behey bī-merḥamet āfet yeter çekdik yeter ḥasret

III

1. Kuluñ esirgemezsiñ ey mürüvvetsiz şeh-i ‘ālem
2. ‘Aceb hīç yok mu dīniñ gibi sende merḥamet bilmem
3. Firāk-ı intizārıñ cānıma kār etmede her-dem
4. Behey bī-merḥamet āfet yeter çekdik yeter ḥasret

IV

1. Dile luṭf-ı ḥimāyet eyleseñ bir kerre de bārī
2. Ne var ey mihr-i evc-i merḥamet yār-i vefādārī
3. Karīn-i ‘afvıñ et pür-cürm ise de ol günehkārı
4. Behey bī-merḥamet āfet yeter çekdik yeter ḥasret

V

1. Saña Nāfiz kuluñ geçdiler ise i‘ timād etme
2. Şaḥın ‘ömrüm şaḥın rāh-ı nifāk-ı düşmene gitme
3. Eger raḥm eylemezseñ el sözüyle bārī incitme
4. Behey bī-merḥamet āfet yeter çekdik yeter ḥasret

14

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

I

1. Perīşān eylediñ hicr-i ğam-ı zülfüñle aḥvālīm
2. Dayanılmaz bu rütbe intizāra gel behey zālīm
3. يكلمن hīç cemālīñ gö[r]meyince çeşm-i meyyālīm
4. Dayanılmaz bu rütbe intizāra gel behey zālīm

II

1. Ne kâfirsîñ ki bilmezsiñ amânın ‘ aşık-ı zârîñ
2. Ne işler işlediğîñ görmüyorsuñ çeşm-i hûn-hârîñ
3. Huzûr-ı Hâkka vardıkda ne söylerler ‘ aceb yarın
4. Dayanılmaz bu rütbe intizâra gel behey zâlim

III

1. Degilsek de seniñ yanında âdem ey melek-simâ
2. Bizi gözden gönülden böyle dür etmek neden âyâ
3. Perîsiñ Nâfîze eyle ‘ azîmet bir kere tenhâ
4. Dayanılmaz bu rütbe intizâra gel behey zâlim

15

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

I

1. Meded aç şems-i rüyuñ gibi râzım
2. Gel ey âyîne-sîne ser-firâzım
3. Görünsün peyker-i çeşm-i niyâzım
4. Gel ey âyîne-sîne ser-firâzım

II

1. Çü mir’ât et derünuñ kineden şâf
2. Cemâl-i mihriñ olsun zîb-i evşâf
3. Niçe bir bu sitem sen eyle inşâf
4. Gel ey âyîne-sîne ser-firâz[ım]

III

1. Du-çeşm-i manzarın et rüşen ey mâh
2. Gele müjgâna yüz mihr-i sehergâh
3. Ruḥ-ı ḥurşidiñe yolun görem âh (?)
4. Gel ey âyîne-sîne ser-firâzım

IV

1. Yeter bî-gâne vâdî âşināya
2. Mükedder olma āh-ı mübtelāya
3. Ğubār-ālūdesin Nāfîz gedāya
4. Gel ey āyîne-sîne ser-firāzım

16

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

I

1. Gözüm nūru şaķınmazdıñ yüzüñ baķdıķca ben evvel
2. Nedir şimdi bu rütbe nāzlar bu tāze vādiler
3. Düşer mi şānıma hercāyilikler der iken evvel
4. Nedir şimdi bu rütbe nāzlar bu tāze vādiler

II

1. Görüp gül-çehre rüyuñ eylenirken ' aşık-ı şeydā
2. Görünmeziñ niçe aylar geçer ey māh-ı bî-hem-tā
3. Bize küsdüñ mü incindiñ mi cürmüm var m'ola āyā
4. Nedir şimdi bu rütbe nāzlar bu tāze vādiler

III

1. ' Aceb var mı diken mā-beynimizde gül-' izārımla
2. Ara yerde geçen hār-ı cefā mı rüzgārımla
3. Maħabbet gitdi mi bi'l-cümle senden āh [ü] zārımla
4. Nedir şimdi bu rütbe nāzlar bu tāze vādiler

IV

1. Yüzüñ görsem desem yüz biñ bahāne zāhir eylesiñ
2. Döner ' uşşāķa dersin seyr-i gül-ruħsārı neylersiñ
3. Görünmeziñ bize Nāfîz hele neylerseñ eylesiñ
4. Nedir şimdi bu rütbe nāzlar bu tāze vādiler

17

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. Şem' -i mihr-i 'ālemi söndürdü vech-i aḥseniñ
2. Yağdı bir māh-ı şeb-ārā çarḥa rüy-ı rüşeniñ
3. Kim severdi mū-miyān şirīn-zebān gül-ruñ seniñ
4. La' liñ öpsem ruḥlarıñ ḳoḳsam beliñ ḳoḳsam seniñ

II

1. Tābiş-i rüy [ü] cebīniñle olup rüz ü şebim
2. Āsumān-ı behcetiñde mihr [ü] mehdır kevkebim
3. 'Andelībim naḥl-i ümmīdim benim gönçe-lebim
4. La' liñ öpsem ruḥlarıñ ḳoḳsam beliñ ḳoḳsam seniñ

III

1. Kām-yāb-i vuşlatiñ aḡyār etmesin gāzab
2. 'Āşık-i nā-kāma tā-key bī-sebeb renc [ü] ta' ab
3. Bār[i] bir kerre kemer-āsā ne var ey gönçe-leb
4. La' liñ öpsem ruḥlarıñ ḳoḳsam beliñ ḳoḳsam seniñ

IV

1. Pür-vefā ḡam-gülsitān-ı 'aşr içre her zamān
2. Ārzū-yı büy-ı vaşlıñ ile Nāfız-veş hemān
3. Nefḥa-i gül-berg-i rüyüñdan alıp ey naḥl-i cān
4. La' liñ öpsem ruḥlarıñ ḳoḳsam beliñ ḳoḳsam seniñ

18

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

I

1. Netice bulmadı mı cevri 'āşıkāneleriñ
2. Daḡı dükenmedi mi bī-maḥal bahāneleriñ
3. Olunca böyle m' olur va' d-i nāzūkāneleriñ
4. Daḡı dükenmedi mi bī-maḥal bahāneleriñ

II

1. Firâķ-ı mihr-i ruķuñla yanıp yakıldı tenim
2. Bugün yarın diyü kıaddim hilâle döndü benim
3. نى مى اققه tuşuşdurma yanmasın dehenim
4. Daķı dükenmedi mi bî-maķal bahâneleriñ

III

1. ‘ Aceb buz üzre midir şimdi ‘ ahd [ü] peymâniñ
2. بر نيده مى bu şovuk sözle yanma biryâniñ
3. Kıanı mürüvvet [ü] inşâf [ü] dîn ü imâniñ
4. Daķı dükenmedi mi bî-maķal bahâneleriñ

IV

1. İcâbet eylemediñ da‘ vet-i dil-efġara
2. Perî-veşim ŧayanılmaz bu rütbe eŧvâra
3. Bu intizâr yetişmez mi Nâfiz-i zâra
4. Daķı dükenmedi mi bî-maķal bahâneleriñ

19

mefâ‘ ilün fe‘ ilâtün mefâ‘ ilün fe‘ ilün

I

1. Taķammül etmege yokdur mecâlimiz bir ân
2. Bu fûrķate dayanılmaz amân a zâlim amân
3. Firâra şabr ü şikîbim nic’eylesin mekân
4. Bu fûrķate dayanılmaz amân a zâlim amân

II

1. ‘ Adüya geldiġi demde ħimâyet eylersiñ
2. Baña gelince bî-vefâ zarâfet eylersiñ
3. Hemân ġarîbiñi aldır nezâket eylersiñ
4. Bu fûrķate dayanılmaz amân a zâlim amân

III

1. Unutma kavlı [ü] karar-ı nigāh-ı fettānıñ
2. Çıkarma cān ü gönülden bu ‘ahd [ü] peymānıñ
3. Sever سه دور hele olmaz ise ihsānıñ
4. Bu fūrķate dayanılmaz amān a zālīm amān

IV

1. Ğarībıñ olmuş iken Nāfız-i şafā-mu‘ tād
2. Yaķarsıñ anı da nār-ı ğama zehir bīdād
3. Saña beyān ede bārī bu āteşi-feryād
4. Bu fūrķate dayanılmaz amān a zālīm amān

20

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

I

1. ‘Azm-i gülzār eyledi reftār-i mevc-engīz ile
2. Dediler nūru gönüller şabr[1] cānlar pāresi
3. ‘Ālemi ğarķ etdi cūşun şīve-i نبتين ile
4. Dediler nūru gönüller şabr[1] cānlar pāresi

II

1. Göz süzölmüş al al olmuş kızarmış mül gibi
2. Sīne ‘uryān kec küleh jülīde mū sünbül gibi
3. Çıķdı gülşenden bu eṭvār ile naḥl-i gül gibi
4. Dediler nūru gönüller şabr[1] cānlar pāresi

III

1. Sāğar elde neş’e dilde ḥır[e]-mest olmuş gelir
2. Bir gözü maḥmūr gūyā mey-perest olmuş gelir
3. El-ḥazer mestāneler ḥancer-be-dest olmuş gelir
4. Dediler nūru gönüller şabr[1] cānlar pāresi

IV

1. Mihr-i rüyu pençedâr olmuş meh-i rahşân ile
2. Her gören dil-dâdesi ölmez niçe biñ cân ile
3. ‘Aşķ bu bir dânedir Nâfiz bu ħüsn [ü] ân ile
4. Dediler nûru göñüller şabr[1] cânlar pâresi

21

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

I

1. Cân rüyuña yüz vech ile ‘âşıkdır efendim
2. Āh-ı leb-i nâliš buña nâtiķdır efendim
3. ‘Uşşâķ-i dil-efgâra amân merĥamet eyle
4. Bî-hüde cefâ eyleme yazıķdır efendim

II

1. Şâyed saña kim añladalar ‘âşık-i zârı
2. Pür-ĥışm ede şâyed seni taĥrîke حارى
3. Ehl-i ġaraza şorma amân bendeñi bârı
4. Söyletme raķîbânı münâfiķdır efendim

III

1. Aķrânıñı bu çarĥ-i felek gördü mü âyâ
2. Ey nûr-i başar var mı felekde saña hem-pâ
3. Ĥurşîdi mişâl eyleyemem ĥüsnüñe ammâ
4. ‘Aksiñ saña bakılsa muţâbıķdır efendim

IV

1. Çaldırma şaķın kendiñi ol ĥük-i belâya
2. Turma ĥazer et karşı o mel' ün-ı cefâya
3. Düzdâne ĥumâş-i lebiñi verme hedâya
4. Ağyârı ĥoma yanıña sârıķdır efendim *

---

21. 202a

* Bu bendin altında şu tek mısra vardır: “Sulţân-ı cihân olmaġa lâyiķdır efendim”

22

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. Tīg-i fūrkat cānıma kār eyledi hancer gibi
2. Gel efendim sevdiğim serv-i ser-efrāzım benim
3. Tır-i h̄asret işledi nabz-ı dile nışter gibi
4. Gel efendim sevdiğim serv-i ser-efrāzım benim

II

1. Lāleler-veş dāgdār etdi beni nār-ı firāk
2. Bükdü kıaddim 'ar' ar-āsā tünd-bād-ı iştiyāk
3. 'Azm-i gülzār edelim tā-key bu hier [ü] iftirāk
4. Gel efendim sevdiğim serv-i ser-efrāzım benim

III

1. Şimdilik cām-ı niyāz ü nāza etme i' tibār
2. Cāme-ḥ'āb āmāde mey ḥāzır şafā pür-intiḫār
3. Nār-ı cān ditrer yürek oynar gönülse bī-ḫarār
4. Gel efendim sevdiğim serv-i ser-efrāzım benim

IV

1. Etdirirsin Nāfiz-i zāra hezār-āsā feza'
2. Dem-be-dem giryān edip a' dāy[ı] güldürme aña
3. Tāze gülsün alma āh ü inkisār-ı mübtelā
4. Gel efendim sevdiğim ser[v]-i ser-efrāzım benim

23

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. Biñ cefā kıldıñ esir-i zülfüñe ey bī-amān
2. Yok mu imāniñ amān bilmez misiñ kāfir amān
3. Merḫamet etmezsiñ aşlā 'ālemi tutdu fiğān
4. Yok mu imāniñ amān bilmez misiñ kāfir amān

---

22. 202a

IV/1 feza': fezā

IV/4 ser-efrāz: ser-firāz

23. 202b

II

1. Hasetiñle hâlimiz oldu rîsmân ey bî-vefâ
2. Rûz [ü] şeb kan ağlarız hicriñle bir raḥm et baña
3. Sen de inşâf eyle ben de etmeyim şekvâ saña
4. Yok mu îmâniñ amân bilmez misiñ kâfir amân

III

1. Bilmezem cürmüm nedir ey pâdişâh-ı mülk-i nâz
2. Kuluñam ‘afv et günâhım diyü etdikce niyâz
3. Cevriñ artırdıñ diriğâ olmadıñ hâtır-nevâz
4. Yok mu îmâniñ amân bilmez misiñ kâfir amân

IV

1. Hayli demdir fûrkatîñle eyleriz âh ü enîn
2. Saña te’şîr etmedi feryâd bu zâr-ı hazîn
3. Niçe bir bu Nâfiz-i bî-çâre[ye] bu kibr [ü] kîn
4. Yok mu îmâniñ amân bilmez misiñ kâfir amân

24

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

I

1. Amân kâr etdi cism-i şabra zaḥm-ı tîğ-i hicrâniñ
2. A kâfir merhametsiz zerre deñlü yok mu îmâniñ
3. Ne işler işledi gamzeñ gibi gör çeşm-i fettâniñ
4. A kâfir merhametsiz zerre deñlü yok mu îmâniñ

II

1. Ne müşkil kâr imiş etmek taḥammül derd-i hicrâna
2. Bu hûnîn giryeden bir dem amân yok çeşm-i hayrâna
3. Eger inşâf ise bir çâre eyle ehl-i ‘irfâna
4. A kâfir merhametsiz zerre deñlü yok mu îmâniñ

III

1. Niçe bir bu sitemler niçe bir bu nâz [ü] istiğnâ
2. Cemâl-i mehveşinde yok mu şefkat merḥamet âyâ
3. Yeter etdiñ cefâlar ehl-i İslâma yeter cânâ
4. A kâfir merhametsiz zerre deñlü yok mu îmâniñ

IV

1. Kerem me'mûl ederken biz 'izâr-ı âfitâbından
2. Der idik bir gün olur mihr-i ma'la'-i .....
3. Ruḥ-ı ḥ'urşîdîni cevr a'îladım hep ictinâbından
4. A kâfir merḥametsiz zerre deñlü yok mu imânîñ

V

1. Eger inşâf ise ancak olur bu cevr-i nâ-bercâ
2. Ezîyyet eylemek saña mı kaldı 'aşıkâ ayâ
3. Ḥimâyet olmadı bir kerre senden Nâfîze ḥayfâ
4. A kâfir merḥametsiz zerre deñlü yok mu imânîñ

25

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

I

1. Çekilmez bu cefâ 'uşşâka her-bâr
2. Amân ey merḥametsiz yâr-i ğaddâr
3. Leb-i gonçeñ gibi kaydıñ dil-âzâr
4. Amân ey merḥametsiz yâr-i ğaddâr

II

1. Nigâhımdan edersîñ ictinâbı
2. Bu yüzden bize eylersîñ 'azâbı
3. Hele hiç eksik etmezsiñ 'itâbı
4. Amân ey merḥametsiz yâr-i ğaddâr

III

1. Bize rağmen 'adüya luṭf edersîñ
2. Nihânî 'âlem-i âba gidersîñ
3. Baña cevriñi neylersîñ edersîñ
4. Amân ey merḥametsiz yâr-i ğaddâr

IV

1. Neden geldi bu rütbe ser-zenişler
2. Yanında bir günāh etdim ise ger
3. Edelim tevbeler Nāfız ser-ā-ser
4. Amān ey merḥametsiz yār-ı ğaddār

26

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I

1. Kesildi gün-be-gün ḥ'urşid-i luṭfuñ pertevi benden
2. Yürü ey mihr-i hercāyī ferāġat eyledim senden
3. Nümāyān oldu bī-mihr olduġuñ yüz ŧems-i rüşenden
4. Yürü ey mihr-i hercāyī ferāġat eyledim senden

II

1. Bu mudur pāk-dāmenlik libās-ı rif' atıñde hep
2. Lekeler oldu peydā ol ḳumāş-ı 'işmetiñde hep
3. Bütün 'ālem şafā-yı ser-güzeşt-i vuşlatıñda hep
4. Yürü ey mihr-i hercāyī ferāġat eyledim senden

III

1. Felekde bilmedi[n] gitdiñ nedir semt-i vefā ḥayfā
2. Bu vādide mi ser-gerdānlıġ-ı Ḳays ile Leylā
3. اولندن āfītāb-ı ṭal' atıñ dil düşmen-i dānā
4. Yürü ey mihr-i hercāyī ferāġat eyledim senden

IV

1. Hezāra meyl ile gül-çehreñ olmazmış ḳanā' atde
2. Yine zerreden artıġ mihr-i rüyuñ bende ḥayretde
3. Var iken Nāfızā yüz biñ hezārı zeyl-i ḥasretde
4. Yürü ey mihr-i hercāyī ferāġat eyledim senden

27

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

I

1. Nigāhıñ gibi kāfir pür-cefāsın
2. Ne hercāyī ne zālīm bī-vefāsın
3. Hezāra gül-ruhuñ-veş āşināsın
4. Ne hercāyī ne zālīm bī-vefāsın

II

1. Revā mıdır bu 'ömrüm mübtelāya
2. Bu vādīde görünmek āşināya
3. Ne müşkilmiş қаpilmaқ bī-vefāya
4. Ne hercāyī ne zālīm bī-vefāsın

III

1. Bize va' d eylediñ teşrifiñ ammā
2. Peşimānlıklar olmuş soñra peydā
3. Olunca böyle olsun 'aşk [ü] sevdā
4. Ne hercāyī ne zālīm bī-vefāsın

IV

1. 'Aceb sizde bu mudur 'ahd [ü] peymān
2. Bu mu mülk-i ḥasende resm-i sulṭān
3. Ne renkler oynadıñ bize nümāyān
4. Ne hercāyī ne zālīm bī-vefāsın

V

1. 'Aceb kimlerle etdiñ zevk-i 'ālem
2. Kim oldu bezm-i ḥāşşü'l-ḥāşşa maḥrem
3. Ne cürm eyledi Nāfiz saña bilmem
4. Ne hercāyī ne zālīm bī-vefāsın

28

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

I

1. Göster revîşîñ naḥl-i güle serv-i bülendim
2. Gel Gökşuya al şūflu siyeh-çerde efendim
3. Gül-nār ola reng-i çemen ey ḥūnī levendim
4. Gel Gökşuya al şūflu siyeh-çerde efendim

II

1. Kat kat görünür zîr-i niḳābından o kākül
2. Gömgök kesilirse yeridir şerm ile sünbül
3. Âdem niçe kılsın bu siyeh zülfe taḥammül
4. Gel Gökşuya al şūflu siyeh-çerde efendim

III

1. Mā'îli olursa 'aceb olmaz gül-i alîñ
2. Feyz etmiş aña reng-i şarābīde nihālîñ
3. Dāğ oldu gül-i ala çü lāle ğam-ı ḥālîñ
4. Gel Gökşuya al şūflu siyeh-çerde efendim

IV

1. Gökşuya şalıp çîn-i siyeh-zülfü tarāvet
2. Endāmını kıldı yine pür-müşk-i leṭāfet
3. Bir daḥı [bu] yüzden ne var et gel bize himmet
4. Gel Gökşuya al şūflu siyeh-çerde efendim

V

1. Fülk-i nazar olduğca varıp ğarḳa-i etvār
2. Endāmını hep mevce-i nāz eyledi reftār
3. Nāfizde o nār çiçeği şūflu بونی var
4. Gel Gökşuya al şūflu siyeh-çerde efendim

29

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. Hasetiñle 'aşıkıñ hāli yaman
2. El-amān hercāyī zālīm el-amān
3. Fūrkatıñle 'ālemi yaqdı[ñ] hemān
4. El-amān hercāyī zālīm el-amān

II

1. Kimlere olduñ 'aceb bālin-tırāz
2. Kimlere açdıñ bu şeb kālā-yı nāz
3. Kime etdiñ cāme-ḥ'ābıñda niyāz
4. El-amān hercāyī zālīm el-amān

III

1. Saña kimdir añladık cevır ögreden
2. Mācerāya vākıf olduğ cümleten
3. Fitne-cūlar cevrine qapılmasın
4. El-amān hercāyī zālīm el-amān

IV

1. Verme gel āyīne-i ṭab' a gubār
2. Tāzesin alma ḥazer kıl inkisār
3. Taşa kār eyler bilirsıñ āh [ü] zār
4. El-amān hercāyī zālīm el-amān

V

1. Nāfizi cevrıñle mu' tād eyleme
2. Düşmeni ḥandān edip şād eyleme
3. Meclisiñde elleri yād eyleme
4. El-amān hercāyī zālīm el-amān

30

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

I

1. Niçe āh etmeyeyim serv-i bülendim gitdi
2. Niçe kan dökmeyeyim şāh-ı levendim gitdi
3. Ne tırursuñ yürü feryād figān eyle yürü
4. Ağla ey dīde vü dil ağla efendiñ gitdi

II

1. Niçe eyler dil-i dīvāneyi Mecnūn-ı firāk
2. Şeb olur Leylāsı olmasa görünen nüh-ıtağ
3. Göñlümüz gözümüz ol mihr-i cihāna müştāk
4. Ağla ey dīde vü dil ağla efendiñ gitdi

III

1. Bizi ferdāya şalıp gayrılara yār oldu
2. Būsedden gülgül olup rüy [ü] ' izārı şoldu
3. Gayretinden gözümüz kan yaşı ile tıldu
4. Ağla ey dīde vü dil ağla efendiñ gitdi

IV

1. Ne ' aceb eylese her-demde du-çeşmim zārī
2. Kōdu peygüle-i fürkatde dil-i ğam-ğārı
3. Künc-i hicrāna bırağdı bizi Nāfız-vārī
4. Ağla ey dīde vü dil ağla efendiñ gitdi

31

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

I

1. Zülf-i Leylāsın añıp peyrev-i Mecnūn oldum
2. Bir siyeh-çerde perī-çehreye meftūn oldum
3. Dil-i dīvāne-menişden yine memnūn oldum
4. Bir siyeh-çerde perī-çehreye meftūn oldum

II

1. Yüzümüz karasına bakmadı ol zülf-i siyāh
2. Dil-i pür-cürmümüz[e] eyledi terciḥ-i nigāh
3. Bizde bu vech iledir çehr[e]-nümā rūy-ı günāh
4. Bir siyeh-çerde perī-çehreye meftūn oldum

III

1. Zülf-i şeb-gün benim şabr [ü] kararım aldı
2. Dil bu baḥt-i siyeh bende cefāya şaldı (?)
3. ناطروش او قدہ nev-resīde göñlüm kaldı
4. Bir siyeh-çerde perī-çehreye meftūn oldum

IV

1. Niçe āh etmeyeyim hicr ile ey Nāfiz-i zār
2. Bir siyeh-dil ile aḥvālimiz oldu düşvār
3. Şimdi taḥlişe göñül çāre ararken tekrār
4. Bir siyeh-çerde perī-çehreye meftūn oldum

32

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. 'Ālemi tutdu amān ü nāle vü āh ü enīn
2. Geldi Gökşu seyrine bir mā'-i cārī nāzenīn
3. Gökşuyu gömgök tere batırdı ol çīn-i cebīn
4. Geldi Gökşu seyrine bir mā'-i cārī nāzenīn

II

1. Nīl-gün cāmeyle gördük mihr ü meh ruḥsārını
2. Lāciverd etmişler ol gül şemseniñ ḥāl-kārını
3. Mā'ili oldu bütün 'ālem görüp reftārını
4. Geldi Gökşu seyrine bir mā'-i cārī nāzenīn

III

1. Ol kebūdī çeşmi oldukça tekellüm-baḥş-i nāz
2. Āsumānī kevkebiyle eyledi çeşm-i niyāz
3. Gökşu şimden şoñra etse ḥavf mıdır sūz [ü] güdāz
4. Geldi Gökşu seyrine bir mā'-i cārī nāzenīn

IV

1. Cünbüş ü cevlānı maḳdūr-i beşer midir ‘aceb
2. Eyledi zālīm temāşāgāhını ḥalka ta‘ab
3. Ğulgule düşdü bütün insān ile eşyāya hep
4. Geldi Gökşu seyrine bir mā’-i cārī nāzenīn

V

1. Başdığı yerler benefşezār ederdı ser-be-pā
2. Her giyāh-ı ḥuşk olurdu feyz ile ‘ālem-nümā
3. Baksa gök yāḳūta bir Nāfız bulur neşv ü nemā
4. Geldi Gökşu seyrine bir mā’-i cārī nāzenīn

33

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

I

1. Meh-cebīnim dil-nişīnim sīne-bendim Rüstemim
2. Nāzenīnim ḥurde-bīnim şeh-levendim Rüstemim
3. Dil-sitānım mihr-i raḥşānım semīn بتم
4. Sevdigim sulṭān-ı zī-şānım efendim Rüstemim

II

1. Niçe ādem şabr eder bu ḳāmet [ü] eṭvārīña
2. ‘Ar‘ar etmezken taḥammül şu‘le-i refṭārīña
3. Ser-be-pā āşüfte ‘ālem ṭūṭī-i güftārīña
4. Sevdigim sulṭān-ı zī-şānım efendim Rüstemim

III

1. Ḳalmadı arama ṭāḳat ḥiç dil-i bī-çārede
2. Nişlesin bir ṭırmadı şabr ü sükūn āvārede
3. Kām-baḥş ol cāme-ḥāb āmādedir berbārede
4. Sevdigim sulṭān-ı zī-şānım efendim Rüstemim

IV

1. Pirehen-veş sîneye çeksem seni ağıyarsız
2. Bir beyâz gül verdi derdim bâğbânım hârsız
3. ‘Ālem-i âgûşa ‘âlem der miyim dildârsız
4. Sevdigim sultân-ı zî-şânım efendim Rüstemim

34

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün

I

1. Gel روزن ey âfet-i devrân dil-i cānım
2. Şerife şeref ver göreyim mihr-i cihānım
3. Burc-i hameli cilveger et mäh-ı zamānım
4. Şerife şeref ver göreyim mihr-i cihānım

II

1. Et t̄ali' imi şems-i ruḥuñ gibi ziyāda
2. K̄oma beni zulmetkede-i hicr [ü] cefāda
3. Baḥt-i siyehim göstere yüz rüy-i şafāda
4. Şerife şeref ver göreyim mihr-i cihānım

III

1. Çıksın gözü ağıyâr nıgehbānıñ olursa
2. Naḥs ile kırān eyleme cevlanıñ olursa
3. Düşmen ile gelme bize iḥsānıñ olursa
4. Şerife şeref ver göreyim mihr-i cihānım

IV

1. İkbālîñ ile Nāfizi şāh-ı cihāna
2. Dārātını ḳo dursun vaḳf-i mekāna
3. Sa' d eyle gönül mülkü[nü] gel ḥāne-be-ḥāne
4. Şerife şeref ver göreyim mihr-i cihānım

---

34. 206a

IV/ 1 Bu mısraın vezni bozuktur.

IV/ 2 Bu mısraın vezni bozuktur.

35

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

I

1. Kalmadı cefâ-yı gam-i hicriñle amânım
2. Gel başıñ için merhamet-i mihr-i zamânım
3. Tutdu felegi nâle vü feryâd ü figânım
4. Gel başıñ için merhamet-i mihr-i zamânım

II

1. Bu hüsn-i cihân-tâb ile sen mihr-i zamânsın
2. Hem mihr-i zamân hem meh-i rahşân-ı cihânsın
3. Bir pâdişeh-i dil-ber-i şannâz-i bütânsın
4. Gel başıñ için merhamet-i mihr-i zamânım

III

1. İnşâf kanı kanı mürüvvet kanı şefkat
2. Kanı kerem [ü] luţf [ü] 'atâ rahm [ü] mürüvvet
3. Kanı ya haķikât kanı ya mihr-i maħabbet
4. Gel başıñ için merhamet-i mihr-i zamânım

IV

1. Hicrân-ı vişâliñle gönül nâle-künândır
2. Lâkin yine esrâr-i lebiñ dilde nihândır
3. Nâfiz gam-i hicriñ çekiyor niçe zamândır
4. Gel başıñ için merhamet-i mihr-i zamânım

36

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

I

1. Niçe eflâke çıkmasın figânım
2. Yüzün döndürdü benden mihrübânım
3. Nümâyân oldu yüz dâğ-ı nihânım
4. Yüzün döndürdü benden mihrübânım

II

1. Gözüm nürünü incitdi mi āhım
2. Nedir bilmem yanında hiç günāhım
3. Ruḥun būs etmedi ḥaṭṭ-ı nigāhım
4. Yüzün döndürdü benden mihribānım

III

1. Tecellī etmediñ geçdiñ yüz ile
2. Ne vardı bir nigāh etseñ göz ile
3. Kavilden döndü gitdi el sözüyle
4. Yüzün döndürdü benden mihribānım

IV

1. Neẓāremden şakındı rüy-ı tābın
2. Nigāh-ı ‘ aşıkıñ çeksın ‘ azābın
3. İştidik Nāfiz aşlın ictinābın
4. Yüzün döndürdü benden mihribānım

37

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

I

1. Emdim lebiñi şehd [ü] şeker buldum efendim
2. Koğdum ruḥu[ñu] gülden eşer buldum efendim
3. Gece-i vaşılıñda açıldı dür-i maqşūd
4. Öpdüm yine la' liñi gevher buldum efendim

II

1. Maẓmūn-ı zarāfetde olur mu saña beñzer
2. Yok şive-i eṭvārına karşı söyler
3. Bu ḥüsn _____ nigāhıñ ni' am eyler
4. Her vech ile ben sende gevher buldum efendim

III

1. Yüz medḥ ederim gün başına mihr-i cemāliñ
2. Biñ yerine حف edemem yine hilāliñ
3. Ārām edeli dilde şafā-baḥş-ı vişāliñ
4. Fikrimle cemāliñde neler buldum efendim

IV

1. Nāfiz kulumu sevmek ile dersin uşanmam
2. .... a cānım iki gözüm ben inanmam
3. Maḥşūn-i vefā (?) düşmene bir laḫza dayanmam
4. Sulṭānımı her sözde gerçek buldum efendim

38

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I

1. Niçün yüz döndürürsün cūşış-i mevc-i nigāhımdan
2. Var ise cürmümüz deryā kadar de geç günāhımdan
3. ' Aceb nitdik ki rü-gerdān olursun dūd-ı āhımdan
4. Var ise cürmümüz deryā kadar de geç günāhımdan

II

1. Revā mıdır bu ey sulṭān-ı mülk-i istiğnā
2. Sen inşāf et kuluñ saña şikāyet eylemiş farzā
3. Meh-i rüyuñ şakındıñ var mı bir noḫşānımız āyā
4. Var ise cürmümüz deryā kadar de geç günāhımdan

III

1. Buña kan ağlarım ' ibretle ben leyl ü nehārımda
2. Yanında yok kayıkcılar kadar bir i' tibārım da
3. Eger sehv ile ' işyān eyledimse āh ü zārımda
4. Var ise cürmümüz deryā kadar de geç günāhımdan

IV

1. Żarar ne rüyuña bir kerre başsa Nāfiz-i zārıñ
2. Dükenir miydi zālīm mevc-i ḫüsn-i baḫr-i ruḫsārıñ
3. Dil-i gird-ābıñ üzre döndü bizden şems-i ruḫsārıñ
4. Var ise cürmümüz deryā kadar de geç günāhımdan

IV/3 laḫza: laḫza

38. 207b

II/1 Bu mısraın vezni bozuktur.

II/3 meh-i: mehi

39

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I

1. Firāk-ı intizārın cānıma kār etdi sulṭānım
2. Seni görmege biñ cān ile müştākız gel 'ömrüm gel
3. Bu hicrāna niçe ādem taḥammül eylesin cānım
4. Seni görmege biñ cān ile müştākız gel 'ömrüm gel

II

1. Yazılmışdır ḥayāl-i naqş-ı rüyuñ çeşm-i cānımda
2. Şanıırım her niğeh etdikce sulṭānıma yanımda
3. Bu mışrā' dır hemān vird-i zebānımda lisānımda
4. Seni görmege biñ cān ile müştākız gel 'ömrüm gel

III

1. Kadem-rencide kıl gel ḥāne-i 'uşşāk-ı nālāna
2. Gedāyı yoğlasañ gelmez ḥalel hıç şān-ı şāhāna
3. Neden geldi bizi böyle bırakmak nār-ı hicrāna
4. Seni görmege biñ cān ile müştākız gel 'ömrüm gel

IV

1. Kuluñ memnün mesrūr eyle teşrifiñle hem-vāre
2. Cemāl-i mihrine bir pāre kılsın bārī nezzāre
3. Karārım kalmadı bu intizāra eyle bir çāre
4. Seni görmege biñ cān ile müştākız gel 'ömrüm gel

40

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün

I

1. Āyā bu ruḥuñ mihr-i münevver mi efendim
2. Ḥāl-i siyehiñ ..... āḥer mi efendim
3. Büyā çiçegiñ şemmi 'ıtr-ı fitne mi bilmem
4. Yoğsa bu koğan misk ile 'anber mi efendim

39. 207b

IV/4 Seni görmege biñ cān ile: Seni biñ cān ile görmege

40. 208a

I/3 Bu mısram vezni bozuktur.

II

1. Gün yüzüne h̄urşid-i ruḥuñ eyle ber-ā-ber
2. Bir zerre kadar ḳalmaya tā mihr-i münevver
3. ‘ Ālem bütün aransa bulunmaz saña beñzer
4. Āyinede baḳ ‘ aksiñe beñzer mi efendim

III

1. Her ḥūriyi evṣāfa getirmez dil-i memlū
2. Esrār-i lebiñle açılır mı gül-i hoş-bū
3. Sen var iken ey ṣūḥ-ı perī-ḳehre melek-rū
4. Ādem bu sözü ḡayrıya söyler mi efendim

IV

1. Hep söyledi dil saña ḥikāyāt-ı viṣāliñ
2. Nāz-ı oḳuna varamadık ḳeşm-i ḡazāliñ
3. Gül gibi açıldı gülerek ḡonḳe-i alıñ
4. Sulṫanıma Nāfiz ‘ aceb eyler mi efendim

41

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

I

1. Merdāne-reviş ṣāh-ı levendāne efendim
2. Refṫār[ı] güzel cünbüş[ü] mestāne efendim
3. Ey leyle-i zülfüm ḡam-ı hicriñ ile diller
4. Mecnūn gibi olsun mu bir dīvāne efendim

II

1. Bu vādī-i nā-dīde görülmüş mü beşerde
2. Yazıldı perilikde ruḥuñ dīde-i terde
3. Bir daḡı naḡiriñ mi gelir devr-i ḳamerde
4. Eṫvārı nezāketli zarifāne efendim

III

1. El verdi murādımca bu şeb baña vişālīñ
2. Emdim қоқарақ бүs ederek ol ruḡ-ı alıñ
3. Āġūşa çekip yatdı gönül ḡadd-i nihālīñ
4. Şardım seni ben sīne-i ‘uryāna efendim

IV

1. Bu çarḡ-i felek gibi şaḡın dönme sözüñden
2. Nezzāremi dūr eyleme āyīne yüzüñden
3. Düşmen sözü’le Nāfizi çıkarma gözüñden
4. Dur başıñ için ‘ahd ile peymāna efendim

42

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

1. Ḳanı ol günler bizi luḡfuñla ḡandān etdiġiñ
2. Ḳanı ey ḡünī bizimle ‘ahd [ü] peymān etdiġiñ
3. Olduñ ellerle bu dem zevḡ-i vişāl-i yār ile (?)
4. Ḳanı ey ḡünī bizimle ‘ahd [ü] peymān etdiġiñ

II

1. Kec-‘ aḡalıḡla beyān olmaz iken şānıñ seniñ
2. Kāviş-i ḡār ile pūr-ḡün oldu dāmānıñ seniñ
3. Böyle mi me’mül ederdik luḡf [ü] iḡsānıñ seniñ
4. Ḳanı ey ḡünī bizimle ‘ahd [ü] peymān etdiġiñ

III

1. Der iken çıḡmaz hezārān-āşinā verd-i cinān
2. Bir çiçek gül ḡopduñ ey hercāyī naḡl-i ḡülsitān
3. Saña mı ḡaldı ‘aceb daldan dala ḡonmaḡ hemān
4. Ḳanı ey ḡünī bizimle ‘ahd [ü] peymān etdiġiñ

IV

1. Unutuldu aramızda niçe fehm ile ḡasem
2. Hep ferāmūş oldu gitdi ‘ahd [ü] mişāḡ-i kerem
3. Fehm olundu ki degildir va‘ dine şābit-ḡadem
4. Ḳanı ey ḡünī bizimle ‘ahd [ü] peymān etdiġiñ

V

1. Tā ezelden bu mudur sevmek sevimlik ‘ādeti
2. Böyle mi Şirîn Mihr Leylâ [vü] ‘Azrâ ülfeti
3. ‘Andelîbiñ var iken hâr aldı bâğ-i vuşlatı
4. Qanı ey hūnî bizimle ‘ahd [ü] peymân etdigiñ

VI

1. Şarşar-ı gam gönçe-i vaşlıñ perîşân eyledi
2. رنگسرا نادای bir başqa gülîstân eyledi
3. Gayretimden eşkimi bu mâcerâ kan eyledi
4. Qanı ey hūnî bizimle ‘ahd [ü] peymân etdigiñ

VII

1. Gönçe-i bâğ-ı hayâña nitdilerse etdiler
2. Reng-i al ile niqâb-ı ‘işmetin çâk etdiler
3. Nâfizi mehcūr edip benden dahı dūr etdiler
4. Qanı ey hūnî bizimle ‘ahd [ü] peymân etdigiñ

43

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

I

1. Revâ mıdır bu hasret ile âh [ü] zâr ede ‘aşık
2. Degildir şâh-ı zî-şânım seniñ bu şanıña lâyıq
3. Sezâ mı mâh-ı rüyuñ görmeden mehcūr ola şadıq
4. Degildir şâh-ı zî-şânım seniñ bu şanıña lâyıq

II

1. Meger hep va‘d-i bî-encâmmış va‘d-i firāvânıñ
2. Şu üzre naqş imiş gūyâ rüsüm-i ‘ahd [ü] peymânıñ
3. Quluña bu mudur âyâ kemâl-i luţf [ü] ihsânıñ
4. Degildir şâh-ı zî-şânım seniñ bu şanıña lâyıq

III

1. Düşürmezken saña böyle vaz' -i bî-vefâyânı
2. Cenâbıñmış meger hercâyiler ıqlımı sultânı
3. Olunca böyle olsun Nâfizâ sultân-ı hubânı
4. Degildir şâh-ı zî-şânım seniñ bu şanıña lâyıq

44

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

I

1. Dirîgâ tâb [ü] tãkat komadıñ raħm eyleyip bende
2. Behey hercâyî kâfir yoğ mu imân merħamet sende
3. Beni gördükce pür-neş'e olursuñ bezm-i şivende
4. Behey hercâyî kâfir yoğ mu imân merħamet sende

II

1. Edersiñ nâz ü ' işveyle perîşân ' aqlımıñ varın
2. Niçe cem' iyyet-i hâtır bulur zülf-i giriftârın
3. Terennüm-sâz olursuñ güş edip ' aşıklarıñ zârın
4. Behey hercâyî kâfir yoğ mu imân merħamet sende

III

1. Ne zâlimsin ki bir semt-i vefâda hiç bulunmazsıñ
2. Hele ' ömrüm hele cevr [ü] cefâda hiç bulunmazsıñ
3. Yazıklar saña bir kez kim ' aţâda hiç bulunmazsıñ
4. Behey hercâyî kâfir yoğ mu imân merħamet sende

IV

1. Bize günden güne başka edâlar eylediñ peydâ
2. ' Aceb mihr-i ruħuñ mihr eylemekden döndü mü ayâ
3. Kerem yoğ mu kuluñ Nâfiz kabâhat eylemiş farzâ
4. Behey hercâyî kâfir yoğ mu imân merħamet sende

III/1 Bu mısraın vezni bozuktur.

45

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

I

1. Ey yüzü yüz kat gül-i şad-berg-i terden kırmızı
2. Kıp kızıl dīvāne kıldı seyr-i gül-rūyuñ bizi
3. Ol Һarāmī gözleriñ 'ālem elinde 'ācizi
4. Āh zālīm dīni yoқ imānı yoқ kāfir kızı

II

1. Añlamaz gūş-ı girān-ı nāz āh [ü] merħamet
2. Ğamze kāfir dūst bilmez āh [ü] vāh [ü] merħamet
3. Çeşm-i İslām-düşmeniñ kılmaz nigāh-ı merħamet
4. Āh zālīm dīni yoқ imānı yoқ kāfir kızı

III

1. Çeşm-i kāfir-kīşine meyl edeniñ ħāli yaman
2. Diñlemez biñ kerre dersek de a kāfir el-amān
3. Nāfizā eyle hemān bu mışra'ı vird-i zebān
4. Āh zālīm dīni yoқ imānı yoқ kāfir kızı

46

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

I

1. Bizi söyletmedi bir sīnesi āyīne-naẓīr
2. Yine bir tūṭī-zebānıñ diline olduқ esir
3. Şerbet-i Һand-i lebi eyledi derde tedbīr
4. Yine bir tūṭī-zebānıñ diline olduқ esir

II

1. Lükneti var deme fehmi [et] o şeker ازارك
2. Hiç ħurūf ayrıla mı taṭlı dilinden yāriñ
3. Ne ħalāvetle verir lezzetini güftārıñ
4. Yine bir tūṭī-zebānıñ diline olduқ esir

45. 209b

46. 210a

I/3 derde: derde de

III

1. Beni ihsânına kul eyledi ol şâh-ı vefâ
2. Hep işâretle eder gamzeleri luţf [ü] ‘ aţâ
3. Ol güzel gözleri râz-i dili söyler güyâ
4. Yine bir tûfî-zebânîñ diline olduĝ esîr

IV

1. Āh biñ va‘ d[e]-i ferdâ ile ‘ aqlım aldı
2. Nâr-ı ‘ aşkıyla dili Nâfız âteşe şaldı
3. Kıpılıp sözüne ol gonçe-femiñ dil kaldı
4. Yine bir tûfî-zebânîñ diline olduĝ esîr

47

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

I

1. Bir siyeh-çerde perîniñ kıpkızıl meftünuyuz
2. Şimdi bir Leylâ-yı hüsnüñ ‘ aşık-ı Mecnünuyuz
3. Bir şeb-i zülfün kemâl-i luţfunuñ memnünuyuz
4. Şimdi bir Leylâ-yı hüsnüñ ‘ aşık-ı Mecnünuyuz

II

1. Kays-veş şahrâ mekânım olsa lâyıkdır benim
2. Hâlîme ahvâl-i Mecnünî muvâfiğdir benim
3. Bir gözü âhüya göñlüm yine ‘ aşıkdır benim
4. Şimdi bir Leylâ-yı hüsnüñ ‘ aşık-ı Mecnünuyuz

III

1. Vâmık [ü] Ferhâd [ü] Mecnün beñzemez sevdâmıza
2. Bârî ta‘rif olsa bu yüzden göñül Leylâmıza
3. Vechi var dîvâne derlerse dil-i şeydâmıza
4. Şimdi bir Leylâ-yı hüsnüñ ‘ aşık-ı Mecnünuyuz

IV

1. Başımızda lâne-sâz oldu gam-ı zülf-i siyâh
2. Çeşm-i âhûsu dil[i] hasret-zede kılmağda âh
3. Murğ-ı şabrı aldı bâz-ı gamzeler h‘âh ne h‘âh
4. Şimdi bir Leylâ-yı hüsnüñ ‘ aşık-ı Mecnünuyuz

V

1. Kimse ta' yīb etmesin her āh-ı şu' le-yābıma
2. Bir nazar kılsınlar ol h' urşid-i ' ālem-tābıma
3. Nāfızā daħl etme māder-zāde ıztırābıma
4. Şimdi bir Leylā-yı hüsñüñ ' āşık-ı Mecnūnuyuz

48

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

I

1. Niçe tākāt gelir bu iftirāka
2. Dayanılmaz bu rütbe iştiyāka
3. Netice şabr olunmaz hiç firāka
4. Dayanılmaz bu rütbe iştiyāka

II

1. Seni görmege müştākız efendim
2. Firākiñla yitirdim kendi kendim
3. Sen inşāf eyle ey serv-i bülendim
4. Dayanılmaz bu rütbe iştiyāka

III

1. Nic' olur hāsretiñle hāl-i ' āşık
2. Eger olmaz ise ' ahdinde şādık
3. Beni ey Leylā Mecnūn etme yazık
4. Dayanılmaz bu rütbe iştiyāka

IV

1. Saña lāyık degilsem daħı ey mäh
2. Tenezzül kıl kuluña gāh [ü] bī-gāh
3. Günāhım var ise gel eyle āgāh
4. Dayanılmaz bu rütbe iştiyāka

49

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. 'Andelībiñ terk-i bāğ-ı vaşlıñ etdi zār ile
2. Ey gül-i 'işve ƙal imdi ħār ile ağyār ile
3. Dil hezār-āsā firāƙıñ çekmede biñ nār ile
4. Ey gül-i 'işve ƙal imdi ħār ile ağyār ile

II

1. Ƙadr kıymet bilmediñ nā-dāna yār olduñ hemān
2. Bülbül açılıp yābāna ħārı ƙıldıñ hem-zebān
3. Zīb-i destār-ı raƙīb olmaƙla etdiñ kesb-i şān
4. Ey gül-i 'işve ƙal imdi ħār ile ağyār ile

III

1. Hātır-ı şeydāyı hātırdan ferāmüş eylediñ
2. Rāz-ı ħasret dīde-i ħayretle hāmüş eylediñ
3. Sen beni ferdāya şaldıñ ğayrı āğüş eylediñ
4. Ey gül-i 'işve ƙal imdi ħār ile ağyār ile

IV

1. Nāfize bir nāz-perveri bulunmaz şandı yār
2. 'Andelīb-āsā eder peydā yine bir gül-'izār
3. Ser-zenişlerle mişāl-i ğonçe eyler iftiħār
4. Ey gül-i 'işve ƙal imdi ħār ile ağyār ile

50

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. Gülşen-i nezzārede şems [mi] bu āb [ü] tāb ile
2. Çifte güller çifte sünbüllerle çifte lāleler
3. Şişe-i iƙbāle ƙonmuş eşk-i dil sīr-āb ile
4. Çifte güller çifte sünbüllerle çifte lāleler

II

1. İki nev-reste nihāl-i gül bulup neşv ü nemā
2. Cilvegāh-ı gül-‘ izārı etdiler gül-gün-nümā
3. Oldular ārāyiş-i piş-i nigāh-ı mübtelā
4. Çifte güller çifte sünbüllerle çifte lāleler

III

1. Birisi mümtāz-ı ‘ālem birisi gönçe-nihāl
2. Birisi serv-i hırāmān birisi bāğ-ı hayāl
3. Birisi zülf-i perīşān birisi ruhsār-ı al
4. Çifte güller çifte sünbüllerle çifte lāleler

IV

1. Birisi nūr-ı du-çeşmim birisi merdümleri
2. Sünbül ü lāle degil gül-gönçelerdir her biri
3. Bir gönül kapdı hezārān nāz edip iki perī
4. Çifte güller çifte sünbüllerle çifte lāleler

51

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

I

1. Nedir bu ‘aql alıcı ‘işvekārī
2. Behey zālīm görünme halka bārī
3. Velī etdiñ dil-i Mecnūn-ı zārī
4. Behey zālīm görünme halka bārī

II

1. Diliñde merhametsiz yok mürüvvet
2. Perisiñ etme ādemlerle ülfet
3. Çıkıp dünyayı Mecnūn kılma luţf et
4. Behey zālīm görünme halka bārī

III

1. Verirsiñ cāna lerziş ‘ işvelerle
2. Diliñ ‘ aqlın alırsiñ bir nazarla
3. Meleksin ülfet eylersiñ beşerle
4. Behey zālīm görünme halka bārī

IV

1. Uçurduñ rāhatın hep ‘ aşıkānın
2. Akıtdıñ gözlerin eşk-i revānın
3. Kerem Nāfiz eger olmazsa cānın
4. Behey zālīm görünme halka bārī

***

52

mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün

I

1. Bi-ḥamdi’l-lāh du‘ ā-güyān-ı ‘ ālem oldular şādān
2. Qarın oldu qabūle hep münācāt-ı dil-i giryān
3. Maşūn oldu kederden zāt-ı pākiñ ey kerīmü’ş-şān
4. Yeñiden eski ‘ ālem tāzelendi tāze buldu cān
5. Libās-ı şıḥḥati zeyn-i vücūduñ eyledi Yezdān
6. Cihān şit ü şadā-yı şükr ile tıldu hemān ol ān

II

1. Sen ol Āşaf-şiyemsiñ kim nazīriñ görmemiş dünyā
2. Qapuñda niçe Eflātūn ü Risto var niçe dānā
3. Bir ednā bendeñe teşbīh olunmaz Hüsrev ü Dārā
4. Bilir kadriñ aniñçün ol şehensāh-ı cihān-pirā
5. Hezārān-sāl ede Allāh te‘ ālā devletin dā’im
6. Murādıñca seni de ḥidmetinde eylesin qā’im

III

1. Hilāfım yoq bi-Rabbi Ka‘ be ey şıhr-ı şehensāhi
2. Mizāciñ inḥirāfında olunca halkıñ āgāhı
3. Cihānı tıtdu feryād-ı münācāt-ı sehergāhı
4. Hıuşūşā bu kuluñ eflāke çıqdı nāle vü āhı
5. Vücūduñ ‘ āfiyetle dā’im etsin ḥazret-i Allāh
6. Olasın ‘ illet ü ḡamdan müberrā bī-keder her-gāh

IV

1. Mizāc-ı nāzenīninde işābet eyledikde ğam
2. Hūlūş-ı şıdk ile cümle du‘āya başladı ‘ālem
3. Dediler yā ḥakīm-i muṭlaḳ ü yā ḳādir ü erḥam
4. Saña ḳıldıḳ emānet ol vezīr-i a‘zamı her-dem
5. Sa‘ādet ‘āfiyet ver dā‘im ol zāt-ı keremkāra
6. Şafālar eyleyip rāḥat ola dünyāda hem-vāre

V

1. Görüp re’s-i şerīfīn ser-be-ser bir pāre ser-beste
2. Süzüldükce du-çeşm-i ḳahramānīn böyle āheste
3. Bütün ḥalḳ-ı cihān dāġ-ı ğam ile oldular ḥaste
4. ‘Aceb maḥbūb-ı ‘ālemsin ki ‘ālem saña dil-beste

[Bu müseddesin devamı bulunamamıştır.]

***

53

[Bu terkib-i bendin başı bulunamamıştır.]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

I

(...)

5. Olsa imān eşeri cüz’i diliñde nā-çār
Ehl-i İslāma teraḥḥumde olurduñ der-kār
6. İctinābīñ bu ḳadar ne ola benden güzelim
‘Āşıḳ-ı şadıḳıñım ḥüsnüñe kāfir degilim

II

1. ‘Arz-ı ḥāl etmege yoḳ bende cesāret aşlā
Sen şeh-i ḥüsne niçe bir edelim yā şekvā
2. Ne ḳadar zulm [ü] ta‘addi de ederseñ farzā
Yine ḥoşnūddur şorulsa dil-i āşüfte-nümā

3. Şu kadar var ki qarîn-i keremiñdir a' dâ
Budur olursa eger bâ' iş-i âh-ı şeydâ
4. Yohsa ' uşşâka düşer mi ede feryâd-fezâ
Râz-ı gül-gönçe-i la' liñ niçe etsin ifşâ
5. Bülbüle olmuş iken ta' ne-zen-i استيزا
Dayanımız bu ferâmûşa kuluñ şubh ü mesâ
6. Böyle birden bire üftâdeñi düşmez atmağ
Yerine pister ü bâlîn-i ' adûya yatmağ

III

1. Merhametsiz ne idi ' ahd ü şadâkat evvel
Yâ nic' oldu bu kadar va' d-i haķiķat evvel
2. Çäre-sâzım ne idi bendeñe ' izzet evvel
Ne idi eyledigñ ' arz-ı maħabbet evvel
3. Niye verdiñ kuluñ âşüfteye ruħşat evvel
Niçün etdiñ dil-i divâneye rağbet evvel
4. Mağsadiñ etmek idi kať' -i maħabbet evvel
İktizâsı ne idi bendeñe şefkat evvel
5. Eylemek ister iken şanıña haşmet evvel
Ey perî-rû yok idi sende bu vaħşet evvel
6. Bilmezem cürm [ü] günâhım nedir ey Rüstem-i nâz
Beni bu sırra güzel başıñ için kıl hem-râz

IV

1. Görmedik hayli zamândır perî-rû tal' atıñı
Dîvler aldı gibi dâ' ire-i da' vetiñi
2. Eylediñ gül-i beyâbâna sezâ vuşlatıñı
Kılmadıñ âdeme lâyıķ ola ünsiyetiñi
3. Eyleseñ الين ile ağlar mı idim ülfetiñi
Düşmenân etdi bu derde tutuķ-i ' işmetiñi (?)
4. Gülgül etdiñ bozulan ..... behcetiñi
Eyledi ' âlemiñi bilmez iken ülfetiñi

5. Bir dem olmaz ki gönül çekmeye yüz hasretiñi
Sedd-i rāh-ı nıgeh etdiñ kuluña vaşsetiñi
6. Ey şeh-i bāğ-ı kerem luţf [ü] mürüvvet bu mudur
Ya hezār-ı dile gülzār-ı ‘adālet bu mudur

V

1. Āfitāb-ı ruḡuña nāzır iken ehl-i niyāz
Rūyuñu görmege eyler gezer ey mehveş-i nāz
2. Keremiñ gibi nihān olmağa kıldıñ āğāz
Ey efendim yine mihrine ‘adū mu hem-rāz
3. Bu teveccüh nedir ağıyāra olasin dem-sāz
Yoḡsa ‘uşşāka bu yüzden mi göründüñ mümtāz
4. Hāzer eyle hāzer olma dil-i ağıyāra nevāz
Nār-i gayretle olur şem‘ -i derūn sūz [ü] güdāz
5. Āb-ı luţfuñ kerem et ey dūr-i baḡr-i i‘ cāz
Eyleme cevr ü cefā ..... tūl [ü] dirāz
6. Gün yüzüñ gün başına gösterir iken rūşen
Görmedik zerrece bir mihr-i maḡabbet senden

VI

1. Ey meh-i evc-i vefā var ise bende nokşān
Bendeler pādişehi gāhice eyler ‘işyān
2. Mücrimi ‘afv edegelmiş yine ḡāşşiyet-i şān
Şeh-i ḡüsne yaraşır ‘āleme bezl-i iḡsān
3. Günehim olmasa ger luţfuña olmaz şāyān
Bā-ḡuşuş ehline ola keremiñden erzān
4. Dā’imā zıkr-i cemiliñde olur ‘ālemiyān
Bā‘ iş-i ḡayr-du‘ ā luţf [ü] keremdir her ān
5. Kula şāyeste tenāddır şeh-i ḡübāna hemān
Merḡamet kānı ‘atā ma‘ denisin çün şāhān
6. Şerbet-i vaşlıñ ile olmaz ise her çāre
La‘ liñ eltāfına kıl Nāfiz-i zārı hem-vāre

VI/ 2 yine ḡāşşiyet-i şān: yine her ḡāşşiyet-i şān

VI/ 6 Bu beytin ikinci mısramda vezin bozuktur.

[GAZELLER]

1

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Meh bükülmüş çin-i ebrü-yı hilâl olmuş saña
Kevkeb-i fitne yanıp derhâl hâl olmuş saña
2. Biri sine biri reng-i turrede naqş-ı cedid
Rüz ü şeb iki muşanna' dest-mâl olmuş saña
3. Lebleriñ femde miyân elde niyâza yok maḥal
Mest-i cām-ı nâzdan bilmem ne hâl olmuş saña
4. Mest gamze sine ' uryân kec küleh ḥancer be-kef
Bezm-i meyde bilmem ey zâlim ne hâl olmuş saña
5. Gayrı bir ma' nâ mı fehm etdiñ ' aceb ey şâh-ı gül
' Arz-ı hâlim bâ' iş-i ruḥsâr-ı al olmuş saña
6. Ol perî mir'âtdan gösterdi rüy-ı mehveşin
Tâli' iñ var Nâfizâ ' arz-ı cemâl olmuş saña

2

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Şeb-i zülfün kılinca mû-be-mû şâneyle ' anber-zâ
Boyunca miskî tel dîbâsı giydi ol ḳad-i Leylâ
2. Süzölmüş gamzeler mestâne gelmiş ḥayretim görmüş
Hezâra söylemiş esrâr-ı cām-ı gonçeyi güyâ
3. Çü lâle çâk çâk ü dâğ ü dâğım nâr-ı gayretle
Nişân-ı büse gördüm ben ruḥuñda cā-be-cā cānâ
4. Görürseñ ' aşıkıñ rüy-ı niyâz-ı ma' nî-i hâlin
Saña mir'ât-ı ḥüsn-i nâz olur ta' bir-i istiğnâ
5. Nihân etmiş yeşil atlâsda Nâfiz şanma pistânın
Hezâra gonçesin ḳoynunda şâklar gül-bün-i ḥaḍrâ

---

1. 136b

2. 136b

1b ḳad-i: ḳadi

5a atlâs: atlas

3

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Verâ-yı cām-ı revzenden gören ol mehveşi tenhâ
Mücessem bir perî-taşvîr der âyîne de gūyâ
2. Mücellâ çoçıda seyr et o sebz-endâmı bî-pervâ
Saña altun kafesde söyle[şi]r bir tūṭî-i gūyâ
3. Giyerdi kâmeti mevc-i hevâdan sünbülî hâre
Nesîm-i ' işveden bulduçca cünbüş zülf-i müşk-âsâ
4. Ṭarîk-i būs-ı cām-ı la' le çekmezken emek (?) evvel
Nigâh-ı hasrete yol bulmaz olduç şimdi vâ-veylâ
5. Yine dâm-ı hām-ı zülfünde kebg-i dil esîr oldu
Per ü bâli şikeste murğa döndü şabr-ı bî-pervâ
6. Kıyâmetler kopardı başına her serv-i âzâdîñ
Hırâm etdikce bād-ı nâz ile ol kâmet-i bālâ
7. Gelü-yı şâf bir rütbe mücellâdır o meh-rūnuñ
Olur mevc-i nefes şüret-nümâ çün sâgar-ı mînâ
8. Hezârân vech ile cilve-nümâ her bir hayâlinde
Niçe taşvîr olur ol hüsni-rüz-efzün-ı müsteşnâ
9. Dil-i mesti düşürdü neş'e-i fikr-i lebiñ cāma
Gönülsüz gitdi sâkî meclisiñden Nâfiz-i şeydâ

4

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Nür-bahşâ pertev-i ruhsâresi güldür baña
Nağme-i güftâr-ı çeşmi şavt-ı bülbüldür baña
2. Her şuver hâdiş diyü bâṭıl kılarısnî bahşimi
Devr-i çin-i zülfü işbât-ı teselsüldür baña

---

3. 137a

4. 137a

3. Fikr-i zülf-i müşk-sā-yı ‘ anber-efşān-ı nigār
Gülşen-i dilde açılmış saçlı sünböldür baña
4. Pāy-būs-ı kīmyā-āşārīñ olmuşken işim
Böyle müflis kaldığım ancak tekāsüldür baña
5. Düst düşmen āşinā bī-gāne Nāfiz ol şehe
Lāzım olan şimdilik şabr ü taḥammüldür baña

5

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ol şāh-ı kec-‘ atā-menişe ‘ ālem āşinā
Bī-gāne düst düşmen-i nā-maḥrem āşinā
2. Keştī-i dil şināver-i ‘ ayş olsa çok mudur
Sāḥil-nişīn-i ‘ aşk olurmuş yem-āşinā
3. Eşkim ki etdi ol leb-i dil-tengi ḥandenāk
Elbette gönçedir bu olur şebnem-āşinā
4. ‘ Ömr-i ‘ azīzi eyledi teslim destine
Sührāb-ı sīne-çāk olıcağ Rüstem-āşinā
5. Nāfiz teşekkür etse sezādır neşāt-ı dil
Renc-i ğumūm-ı düşmen ü ‘ ayş [ü] dem āşinā

6

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Olur her baḥr-i ter-i gülde bir gird-āb-ı ḥūn peydā
O ḥasretle eder her lālede dāğ-ı derūn peydā
2. Ne mümkün söyleşilmek olsa şad Sāmīr gibi sāḥir
Ki her bir cünbüş-i ğamzeñde olmuş biñ füsūn peydā

---

5. 137b
1a ol: ey
3a leb-i: lebi
6. 137b

3. Ciger pür zaḥm-ı ḥün-ālūde her-dem tīg-i ḥasretle
‘ Aceb mi dīde giryān olsa eşk-i lāle-gün peydā
4. Ḥudā bir şeyde pinhān etmege kādir hezār-eflāk
Olursa çok mu her bir zerreden biñ çarḥ-ı dūn peydā
5. Dil-i dīvāne[yi] dārü’ş-şifā-[yi] zülfüne bend et
Bahār eyyāmıdır Nāfiz olur elbet cünün peydā

7

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Āteş-efşān açılır gonçe-i gülzār baña
Dāğ-ber-dil görünür lāle-i kühsār baña
2. Kūçe-i yārda ruḥşat bulamam feryāda
Ne ‘ aceb uydu ulaşdı seg-i ağıyār baña
3. Lāl-i ḥasret-zede-i sürme-i çeşmiñ olalı
Ḥande eyler nıgeh-i şüret-i dīvār baña
4. Genc-i ḥüsnüñde raşad kılalı sāhir nıgehiñ
Mār āhū görünür zülf siyekār baña
5. Nāfizā āteş-i hicr ile o lāle rüyuñ
Dāğ-ber-dil görünür lāle-i kühsār baña

8

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Rütbe-i silsiledir zülf-i girih-gır baña
Sebeb-i devlet olur gerdiş-i zencır baña
2. O kadar ḥancer-i mest-i nıgehi verdi hirās
Devr-i sāğar görünür ḥalka-i şemşır baña
3. Nağş-ı çeşmi o kadar etmiş eşer ‘ āleme kim
Kār-ı ğamzeñ oğudu nergis-i taşvır baña

7. 137b

8. 138a

4. Çarh vermek gül-i h̄'urşide hüner mi revnağ
Çehre-i fāli'imi eylese tenvîr baña
5. Geceden gündüzümü fark edemem ben Nâfiz
O kadar verdi şafâ nâle-i şeb-gîr baña

9

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Şem' -i 'aşkım bād-ı dil fânūs-ı vaḥdetdir baña
Meş' al-i şevkım ki eşkim nūr-ı rahmetdir baña
2. Halka-i zencîrî-i der-pây-ı mevc-i intizâr
Çine-i gird-âb-ı çeşm-i baḥr-i ḥikmetdir baña
3. Ḥamdü li'llâh kıatre-i nâ-çîz-i 'âlî-meşrebim
Feyz-i feyyâz-ı ezel feyz-i sa'âdetdir baña
4. Müşterî-baḥtım ki seyr-i evc-i idbâr-ı Zühâl
Maşrıḳ-ı iḳbâl ile h̄'urşid-i rif' atdir baña
5. Zâde-i ṭab' ımla her gün eylerem 'arz-ı şeref
Maṭla'-i şî'rim sipihr-i mihr-i 'izzetdir baña
6. Böyle eş'âr-ı gâlaṭ-pîrâye kec-ma' nâ ile
Nâfizâ tanzîr üstâdı ḥamâkatdir baña
7. Levḫî-i ser-levḫa-i şâ'ir ki eş'ârı anîñ
Mâye-i feyz-i derün hem levḫ-i ḥikmetdir baña

10 *

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ey şefî' -i rûz-ı maḥşer ey ḥabîb-i kibriyâ
Zât-ı pâkiñdir iki 'âlemde halka pîşvâ

---

9. 138a

10. 138b, 228a

* Bu gazel, *Dîvân*'ın sonuna 1. Nat olarak tekrar yazılmıştır.

1b zât-ı pâkiñ: nūr-ı çeşmiñ (1. Nat)

2. Nefs[e] nefsi olduğu hengām-ı dehşetde o gün
Yâ Resûlu'llâh faḫaṭ sensin diyen vâ-ümmetâ
3. Hâzret-i Hâḫ kıldı zâtuñ raḫmeten li'l-âlemîn
On sekiz biñ âleme maḫz-ı saâdetsin şehâ
4. Zât-ı pâkiñdir seniñ bi-şübhe ey şâh-ı rusul
Rûz-ı maḫşerde sipeh-sâlâr-ı cünd-i enbiyâ
5. İki âlemde ḫalâş olur kederden şübhesiz
Yâ Hâbîbu'llâh edenler zât-ı pâke iḫtidâ
6. Şad-hezârân ḫalk vaşf ü na't-ı mi'râc etseler
Yine olmaz zerresi ḫurşidiñ ey şems-i duḫâ
7. Rûz-ı rest-â-ḫizde Nâfiz ḫuluñ ḫoma ğarîb
Yâ İlâhî eyleme ol maḫz-ı raḫmetden cüdâ

11

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Yed-i teb tutdu dāmân ü girîbânım benim cānâ
N'ola dîtrer ṭurursa ḫavf ile cān ü tenim cānâ
2. .... eyleser de devrân
Yine mîzrâb zen-veş oynasın zîr demem cānâ *
3. Lebim tebḫâledâr oldu yine ḫummâ-yı ḫasretle
Şadâ-yı nâleden ḫaldı dehân-ı şîvenim cānâ
4. Şikâyet rûzgârîñ nâ-ber-â-ber vaż'-ı devrinden
Eder geh germ ü geh bârid mizâc-ı gülşenim cānâ
5. Teb-i ğamdan n'ola Nâfiz gibi ğam çekmesek ṭursaḫ
ḫâkîm-i muṭlaḫ [ü] feyyâz-i âlem me'menim cānâ

2b dehşetde o gün: dehşetkedede (1. Nat)

3a Hâzret-i Hâḫ kıldı zâtuñ: Hâḫ te'âlâ seni kıldı (1. Nat)

6a Bu mısra 1. Nat'da şöyledir: "Vaşf-ı mi'râc etseler ḫalk-ı cihân yüz biñ sene"

11. 138b

* Bu beytin üzeri çizilmiş ve yanına şu not düşülmüştür: "Kâfiyesinde sehv buyurulmuş kâbil-i tashih degildir."

12

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Mihr-i bahtuñ māhıñı bir mihribān etdi saña
Hāle-veş t[ā]li' şeref-bağş-ı miyān etdi saña
2. Mū-be-mū ey murğ-ı dil yok lāne-i hicriñ
Dām-ı çin-i zülfü zevk-i āşiyān etdi saña
3. Şanma şerminden dehānın setr eder destiyle yār
Hātem-i la' lin bu la' b ile nihān etdi saña
4. Sāhir-i zülfün füsün-sāz oldu Mecnūn-ı dile
Fitnede Leylā gibi mekr-i zenān etdi saña
5. Müjde Nāfiz känd-i güftār-ı mezāk-ı şevk ile
La' lin ol şirīn-sühan bir hem-zebān etdi saña

13

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ol hilāl-ebrūmuz āyā bir görünmez mi baña
Ğurre-i şevkim hüveydā bir görünmez mi baña
2. Mihrimiz revzen-güşāy-ı şubh-ı iqbālim iken
Pertev-endāz-ı temāşā bir görünmez mi baña
3. Rū-güşā oldu gelince meclise rez-duğteri
Ol 'arūs-ı bezm-i şahbā bir görünmez mi baña
4. Şişe-i mey-pişe-i mir 'āt-ı da' vet olsa bağ
Ol perī-ruhsār tenhā bir görünmez mi baña
5. Hāra günde biñ kere ' arz-ı ruğ eyler Nāfizā
Yılda ol gül-berg-i ra' nā bir görünmez mi baña

12. 139a

13. 139a

14

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ol gāzāl-i vahşet-ārā çeşm-i rām olmaz saña
Halka-i Mecnün-ı ahım şayda dām olmaz saña
2. Ma' den-i sīmīn-i sīne mālīkāne olsa da
Ol gümüş şahrāsı naqden iltizām olmaz saña
3. Elleri fikr-i ayağında döner gördüm çü mey
Mest-i nāzım gerdiş-i tekrār-ı cām olmaz saña
4. Hām-dest ağıyāra meyl eyler nihāl-i rüzgār
Çek eliñ ol sā' id-i sīmīn hām olmaz saña
5. Hār ile ārāyiş-i neşv ü nemāda Nāfizā
Zīb-i āgüş-ı recā ol gönçe-fām olmaz saña

15

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Berg-i ruhsār-ı ' araknākiñ kızarmış cā-be-cā
' Aşr ile ey gül şıkıldıñ mı bu mu reng-i hayā
2. Pertev-ārā āfitāb-ı maşrıq-ı ' ālem gibi
Sāde-rū revzen-güşā mähim görünmez mi baña
3. Olsa mir 'āta muqābil sīne-i pür-şāf-ı yār
Şişe-i mey görünür āyīne-i ' ālem-nümā
4. Pertev-i şems-i ' ināyet olsa her bir zerreye
Rüz ü şeb āşār-ı mihr olurdu andan rü-nümā
5. Ğamzesi Nāfiz süzöldü bāde-i nāzişle gör
Eyledi mest-i tegāfül çeşmini cām-ı vefā

14. 139b

15. 139b

16

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Bendînesi çözülmüş ilik söylerim saña
Bir pîrehenle kaçma ilik söylerim saña
2. Tîr-i müje nağamla deler bağrımı bu dem
Sîne kemân mı havf ki delik söylerim saña
3. 'Uşşâk-ı bî-nevāya çıkar perde-i vişâl
Pes tutma kâdr-sâzîñi dik söylerim saña
4. Elması bend-i gerden ile sîb-i ğabğabı
Olmaz naz[î]ri bâğ-ı ferîk söylerim saña
5. H'urşîd-i evc-i nâz güzellikde yok eşi
Yek-dânedir sözü biricik söylerim saña
6. Nakşın çıkardı mühr-i femîñ bûse Nâfîzâ
Ammâ ki resm-i la' li emik (?) söylerim saña

17

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Bak mâh-ı tal' atına melek söylerim saña
Hür-ı cinân bedr-i felek söylerim saña
2. Ey neş'e-i lebiyle çeken kulkul-i mey[i]
Derd-i ser-i humârını çek söylerim saña
3. Şanma fesâne kışşamı güş eyle şâh-veş
Ben ser-i güşuna niçe dek söylerim saña
4. Bî-reng ü bûy gonçe-i taşvîr-i mekr ü âl
Dâğ-ı fetîl-i lâle çiçek söylerim saña
5. Durma yüzüñ ğubâr ile ey gonçe-i hezâr
Esrâr-ı hayretim gülerek söylerim saña

---

16. 139b

2a müje: müjeyle

17. 140a

1b hür-i: hûri

6. Cām-ı füsün[u] kılķul-i meyle pür eyleyip
Sākī rumūz-ı vuşlata dek söylerim saña
7. İbrāmı ķo lisān-ı niyāzımı fāş için
Bir kerre cām-ı nāzişi çek söylerim saña
8. Ey nerm-sīne saht-keleām olma Nāfize
Şāyed ki āh-ı serd ile pek söylerim saña

18

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Pāy-bend olalı ol zülf-i girih-gİR baña
Leylī [vü] Kaysı oķur beste-i zencİR baña
2. Ben o Mecnūn-ı ğazāl-ülfetim ey Leylī-nigāh
ŞİR [ü] şİRİN verir her nigeH-i şİR baña
3. Ol siyeh-çerde hayāliyle edersem gül-geşt
Görünür şaĥn-ı çemen gülşen-i KeşmİR baña
4. Reg-i ağyāra eder nişter-i çeşmiyle ' ilāc
O řabīb-i dil ü cān eylese tedbİR baña
5. Verdi esmā-yı gülü vaķt-i seher nāle vü zār
Gülşenī şeyĥi edip bülbülü teşĥİR baña
6. Müşterī Şems Kāmer ellere ĥāk-i pāyı
Nāfızā kuĥl-i deri māye-i iksİR baña

19

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Fikr-i ruĥsārīñla dil bir şaĥn-ı gülşendir baña
Gül cemāliñ añmasam gülşen de külĥendir baña
2. Fitne-engİZ-i nigāh-ı ğamze ĥavfindan yine
Güşe-i çeşm āfetin gör ' ayn-ı me'mendir baña

3. Kārbān-ı şabr-ı dil gāretger-i müjgānıdır
Ğamze-i düzdidesi bir ħūnī reh-zendir baña
4. Cām-ı la' liñ sāğarı mezheb diyü vermez döner
Bu felek-meşreb taḃī' at ƙalbe sendendir baña
5. Āsūmān-ı dilde olduğca o meh-rū cilveger
Her şeb-i tārik Nāfiz rüz-ı rüşendir baña

20

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Yaraşmış al ruḥsār üzre zülf-i müşk-sā top top
Dökülmüş āteş-i pür-sūza ' anber gūyiyā top top
2. Geline ol ' arūs-ı ' işve-zen biñ mekr-i nāzişle
Ederler rüyuna āvīze-i zerrīn-nümā top top
3. Degil elde hevāyile ḥaṭ-ı zülf-i nigār ey dil
Benefşe verdi deste şan yed-i bād-ı şabā top top
4. Hırāmān oldu semt-i gülşene ħübān-ı ħüsn-ārā
Ederler gonçe-i gül-bün-şifat seyr-i şafā top top
5. O servim ƙar saçağı şekli destārın bozar şanma
Düşer bir bir riyāz-ı ħüsnüne berf-i semā top top
6. Ƙabül etdikce feryād-ı hezārı gūş-ı gül Nāfiz
Çıkar şavt-ı tūfeng-i nāle-baḥşı pür- hevā top top

21

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cām-ı la' liñ şun pey-ā-pey ḥātır-ı mestāne yap
Bir ƙadehle sākiyā gel biñ yıķık vīrāne yap
2. Eylesin vaşlıñ ḥarābāt ehlini ma' mūr-i şevƙ
Gel kenār-ı sine-i ' uşşāƙa ' işret-ḥāne yap

3b düzdide: düzdide

20. 142a

21. 142a

3. Olmasın ol ' işve-zen muhtâc-ı dest-i mâşıta
Zülfün ey mikrâş kes gīsuların ey şâne yap
4. Būs ederken lü'lü'-i dendânın ol gönçe-femiñ
Çıkmasın ses la' lin öp gizlice bir dür-dâne yap
5. Bâğ-ı vaşlı gülsitân et nağş-ı büseyle tamâm
Sîm ü zerrîn ile Nâfiz sine-i cānâne yap

22

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Bu hevâlarla açılmaz neyleyim ol gönçe-leb
Çäk çäk oldu dimâğ-ı bülbül-i bâğ-ı tarab
2. Şanma hatt-ı müşk-sâ kıldı ruğ-ı yâri siyâh
Düd-ı âh-ı ' aşık-ı miskîn bu yüzden çıkdı hep
3. Vaşf-ı müşk-efşân-ı zülf etdimse kıldım mı hatâ
Ey gözü âhû nedir bu çîn-i ebrüya sebep
4. Şubh-ı rüyün Leyli-i zülfün yine kılmış hayâl
Çeşm-i Mecnûnun budur âmed şodu her rüz [ü] şeb
5. ' Âlem-i âb etdiğin kâkülleri ifşâ eder
Nâfizâ hercâyî-meşrebde bu mu cây-ı edeb

23

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Dil-i ğamnâkîma ver mağz-ı luţfuñla şafâ yâ Rab
Göñül mir'âtına gösterme ekdâr-ı cefâ yâ Rab
2. Kemâl-i' acz-i mağlûk ile bî-dermân olan derde
' Aţâ vü luţf ile senden olur ancak devâ yâ Rab

---

22. 142a
4a zülfün: zülfe
23. 142b

3. Eger ism-i ğafūruñ olmasaydı ħāl müşkildi
Zuhūr etmekde uldan nev-be-nev cürm [ü] ħaa yā Rab
4. İki ‘ālemde rūy-ı rāatı görmek ne mümkindi
Eger imdādıma ermezse lufuñla‘ aa yā Rab
5. Benim yo istinādım ğayrıya ey Hāli-i ekvān
Kerem ümmid eder Nāfiz uluñ senden ‘ aa yā Rab

24

me‘ ulü fā‘ ilātü mefā‘ ilü fā‘ ilün

1. Mazlūma cevr ü ğadr ile her kim verir ‘ azāb
Anı da müntakim olan Allāh eder ħarāb
2. Bād-ı ‘ itābla dili vīrān edenleri
Yā Rabb rüzgār ile ıl ħānümān-arāb
3. Bilmez ki cīfeden anı ħalk etdigin Hūdā
Her-demde çeşm-i kibr ile ħalka verir cevāb
4. Yā Rabb böyle zālime ver kim cezāsını
Malū olup da ħaddini bilmez o bī-icāb
5. Allāh-ı zū‘-celāle ħavāle edip anı
Şükr eyle luf-ı Hāa şaın etme irtikāb

25

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Luf ile bir dem dehānın açmadı ol ğonçe-leb
Çāk çāk oldu dimāğ-ı bülbul-i bāğ-ı arab
2. Şanma ħa-ı müşk-sā ıldı ru-ı yāri siyāh
Dūd-ı āh-ı ‘ aşı-ı miskīn bu yüzden ıdı hep

3b cürm ü: cürmü

24. 142b

25. 143a

1b Bu mısra, 22. gazelin ilk beytinin ikinci mısraı ile aynıdır.

2 Bu beyt, 22. gazelin ikinci beytiyle aynıdır.

3. Vaşf-ı müşk-i çin-i zülfün ile kıldık mı haṭā
Ey gözü āhū nedir bu çin-i ebrūya sebeb
4. Her-dem eşkin ‘ andelīb-i ḥasretiñ kan eyleme
Bir güler yüz göster ey gül-gonçe-leb ne bu gāzab
5. Faḥr edermiş ‘ ālem-i bezmi ‘ adūlarla bize
Nāfıza hercāyī-meşrebde budur farṭ-ı edeb

26

mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün

1. O mihr-i maşrık-ı ṭal‘ at yine çehre-güşādır hep
Bugün al-ı şafaḫ hem-ṭālī‘ -i mihr-i vefādır hep
2. Görüp sākī şaḫın hemşire olma duḫter-i rezle
Bu ‘ aşrīñ dil-beri bī-gāne-meşreb āşinādır hep
3. Maḥalsiz ḥāle dāḡ-ı nā-be-cā derler demezler kim
Siyeh-bīn-i cihānı sürme-i çeşm-i ḥaṭādır hep
4. Dem-ā-dem ḫaṭre-i eşkim eder pā-māl taḫḫīri
Bu baḫrīñ dürr-i ḡalṭānın bilirken bī-bahādır hep
5. Dikildi ṭavḫ-ı kumrī Gülşenī şeyḫi hevāsıyla
Ḥam-ı ḡīsū gibi Keşmīr şālī bir ridādır hep
6. Ola mı pençe-gīr-i dest-i yāri Nāfız[ā] bī-zūr
Zamāne dil-beri cevriyle Rüstem-veş bahādır hep

27

mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün

1. Yanında oldu bī-gāne ḫadīmī āşinālar hep
Degil sizden yine var ise bizdendir ḫaṭālar hep
2. Nihān etme kimiñçündür bu eşk-i dem-be-dem bildik
Gözüm nūru ne şaḫlarsīñ duyuldu mācerālar hep

3b Bu mısra, 22. gazelin üçüncü beytinin ikinci mısraı ile aynıdır.

26. 143a

5b ḫam-ı : ḫamı

27. 143a

3. Hılāf-i ‘ahd [ü] peymāna yemīn etmiş budur ‘ahdı
Olursa böyle olsun āferīn ‘ahd-i vefālar hep
4. Göründü āyīne rüyunda kaç‘-i rü’yet-i hātır
Meger çeşm-i ferāğa ola ğayrı rü-nümālar hep
5. Bize el vermedi çekdirmeydi şeb-gīr-i hicrānı
Dedi bezmimde lāzım dest-i redd-i merḥabālar hep
6. Demezmiş bir kere eski ğarībim ğamdadır Nāfiz
Ederken nev-be-nev ellerle biñ zevk [ü] şafālar hep

28

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Olmadı seyr-i ruḥuñ maḥfī felekde bir naşīb
Āfitābım şimdi sāyem bile yanımca raḳīb
2. Yād-ı mihr-i cān ile feyz-i bahār-ı şevkden
Ni‘met-i gülden teşekkürdür şadā-yı ‘andelīb
3. Yokdur ey gül dāğlardan ğayrı bir hem-nālesi
Bülbül-i dil bāğ-ı kūyuñda figān eyler ğarīb
4. Yāre dermiş zaḥm-ı sīne merhemi şarmaḳ seni
Hātır-ı mecrūḥu şerḥ etdi dil-i şeydā ‘acīb
5. Çāk-ı sīneñ nāfe dek gördükce tāb-ı ‘işveden
Ey cefā-cū ḳalmadı Nāfizde hiç şabr ü şikīb

29

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Āyā var mı felekde sen gibi bir mäh-ı şeh-r-āşüb
Seniñ devriñde oldu mihr-i ‘ālem gerdiş-i maḥbüb
2. Ne söylerdi göreydiñ bülbül-i dil bezm-i gülşende
Eger ağyār-ı hār olmasa ol gül-çehreye mensüb

---

28. 143b

2b bahār-ı: bahārı

29. 143b

3. Riyādan bī-riyā ihlāş ise de çıkma halvetden
Ridā boynunda tesbîh elde zāhid bu mudur üslûb
4. O āhū-çeşm için pūyende-i rāh-ı talebdır lîk
Raķīb-i seg uyuzluk ile āhır olmasa maġlûb
5. Tehî kâġıd degildir Nāfızā menşūr-ı ‘ālemdir
Vesātetle maġabbet ‘aķd eder mührü ile mektûb

30

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Āb-ı feraġla tesliye-baġş olmasa şarāb
Bezmi yaķardı nār-ı gama ‘aşķ-ı şu‘le-tāb
2. Engüşt-i alı şanma siler eşk-i çeşmini
Āb üzre yüzde ķaldı beş on dāne-i ‘unāb
3. Düşdükce ‘aks-i tābiş-i ruġsārı ‘āleme
Gird-āb-ı āteş olmadadır ġāķ ü bād ü āb
4. Germiyyet [ü] leţāfet [ü] ġüsnünden ol meġiñ
‘Ālem-nümā bir āyinedir şüret-i niķāb
5. Evc-i felekde mihr-i ruġuñla şeref bulup
Yanar çerāġ oldu bugün şem‘-i māh-tāb
6. Yā Rab çıkarma dā'ire-i zevķden bizi
Gelmeye merkez-i dile pergār-ı inķılāb
7. Takrîr-i ser-ġüzeştimiz efsün şanır ġören
Nāfız bu şeb fesānem o yāre getirdi ġ'āb

31

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Āyā ķılır mu zülfün o meh āfitāba hep
Şems-i felek düşer mi seġāb-ı ġicāba hep

2. Zıll-ı buḥār-ı mihr-i sipihre döner hemān
‘Arz etse nū[r]-ı rüyunu nār-ı niḳāba hep
3. Harf-i niyāza şerḥ-i kitāb-ı cedelde baḳ
Metn-i kelām-ı nāz ..... redd-i cevāba hep
4. Evc-i ğurūr-ı mihr-i cemāli medārıdır
Bir ğün olur düşer o da nār-ı ḥicāba hep
5. Ḥandeyle geldi yatdı recāya o yārimiz
Giryān gelince cilvegeh-i cāme-ḥāba hep
6. Nāfiz düşünce verd-i ‘araḳ-çini şerm ile
Ḥoy-gerdelik göründü cebīn-i ğül-āba hep

32

mef’ülü fā’ ilātü mefā’ ilü fā’ ilün

1. Rengīn eder o ğül-ruḡu tāb-ı şarāb-ı nāb
Al etdi bülbüleyle ḥicāb-ı şarāb-ı nāb
2. Reng-i ‘araḳla ol ğül-i ḥoy-gerde söyledi
Ālāyla şıḳdı verdi ğül-āb-ı şarāb-ı nāb
3. Yıḳdı o yāri neş’e-i bīdār şubḡa dek
Süzdürdü vaḥşī çeşmini ḥāb-ı şarāb-ı nāb
4. Zīr-i zılāl-ı turrede ḳaldı mı ğün gibi
Müşkīn sehāb[ı] ḳıldı niḳāb-ı şarāb-ı nāb
5. Nāfiz leyāl-i bezm-i ḥumār ile söyleşir
Devr-i ḳadeḫle etdi ḥisāb-ı şarāb-ı nāb

---

32. 144b

2b Ālāyla şıḳdı: Ālāyla etdi şıḳdı

5a Nāfiz leyāl-i: Nāfizi leyl-i

33

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Geh ruḥ ü geh la' lin geh sīmīn-ber ü gerdānın öp
Tut o sīm-endāmı ıoc başdan başa her yanın öp
2. Gül ruḥun şem et gehī ol pür-ḥam-ı müřkīne baı
Sünbül-i Ćinī olan ol zülf-i müřk-efřānın öp
3. Böyle ağız miski düşmez her dehān-ı ' āřııa
Em mezākıñca leb-i řirīn-şeker-efřānın öp
4. 'Uıde-i ümmīdi et dest-i niyāz-ı vefı-i nāz
şarf edip naıd-i recāyı şarılıp dāmānın öp
5. Mīve-ĉin-i vuşlat olsun Nāfizā bāğ-ı recā
Başlayıp zülf-i ruḥundan sīb-i ğabğabdānın öp

34

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Beste-i zencīr-i zülf etdiñ dil-i āfākı hep
Bağlanır Mecnūn gibi Leylāsına müřtākı hep
2. Neş 'e-i mihr-i sipihr [ü] maşrıı-ı cām-ı řafā
Pertev-ārā kıldı ḥüsnü kāse-i āfākı hep
3. Keşf-i mihrī māha döndürdü bugün seyr et tamām
Nūr-baḥřā řeb-ĉerāğ-ı řiře-i berrākı hep
4. Reng-i fikr-i ḥaııı kılmış ḥāme-i şi' ri siyāh
Eyledi naış-ı süveydā ' ālem-i evrākı hep
5. Duḥter-i rez-veş gelince bülbüle gülşende gül
Nāfizi verdi ele dutdu ayağı sākı hep

---

33. 144b

4a niyāz-ı: niyāzı

34. 145a

5a duḥter-i: defter-i

35

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Sine-i şāfi öpülmüş lālezār olmuş bu şeb
Bezm-i bed-meşrebde zālīm neş'edār olmuş bu şeb
2. Söyledir mīnā kimiñ āyīne-i iqbālisin
Ey perī rāz-ı nihāniñ āşikār olmuş bu şeb
3. Halka-i devr-i kadeh şākī yolunda dām olup
Rāh-ı vaşla bu tarīk ile medār olmuş bu şeb
4. Cām-ı la'lim görmesin bir āşinā derken dönüp
Meclis-i bī-gānelerde bāde-ḥ'ār olmuş bu şeb
5. Rūzgār etmiş nesīm-i şevk ile sīne-güşā
Gonçe-i baḥtūñ açılmış saña yār olmuş bu şeb
6. Perde-birün-ı sitem nā-sāz-ı āheng-i recā
Nağme-i nāz ü niyāzı naşşkār olmuş bu şeb
7. Cāme-ḥ'āba düşdü mestāne o yāre geçdi āh
Nāfizā bādī-i vuşlat inkisār olmuş bu şeb

36

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çarḥ mihri vāsıta etdikce kurş-ı māha hep
Kāsesin deryūze nūr eyler idi her rüz ü şeb
2. Bī-muḥābā ise de ikrāh olan şey'e bu dil
Maḫhar-ı ni' met olur ihlāş ile ḥüsn-i taleb
3. Nesl-i pāk-ı muḫbir-i şādık dedi ibni kerīm
Zāt-ı zī-şāna verir kat kat şeref 'ālī-neseb
4. Müsta' id olmazsa kesb-i nūra mir'āt-ı kulüb
Bī-eşer kalır gider mişli aniñ Ebī Leheb

---

35. 145a

4b ḥ'ār: ḥār

36. 145a

2a muḫābā: muḥābā

5. ‘Āmil ol ‘ilm-i şadākāt ile Nāfiz bul felāh
 Hıyra olunca muķābil kesb olur luţfa sebeb

37

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Amān aç sīne-i billūruñu ‘uşşākı sūzān et
 Bugün de kār-ı pertev-süz-ı ruhsārıñ nümāyān et
2. Ele al nabz-ı hal-i ehl-i ‘aşkı ey tabīb-i cān
 Meded bīmārıña ma‘cūn-ı la‘liñ emdir ihsān et
3. Hezār-ı nālekārıñ nağme-i pey-der-peyin diñle
 Mişāl-i gönçe tāb-ı neş’eden çāk-ı girībān et
4. Tarīķ-i gülşeni pāk eyle çıkdıkca temāşāya
 O serviñ yoluna seyl-āb-ı eşki çeşm-i rīzān et
5. Münāsib mi murād-ı Nāfizi izhār agyāre
 Anı sen ceyb-i āgūşuñda cāniñ gibi pinhān et

38

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Zülfünü kıldı şabā zīver-i behcet kāt kāt
 Sünbül-i bāğı şikest etdi bu ğayret kāt kāt
2. Tutuķ-ı reng-i ‘izār ile hezāra çü ‘arūs
 Verdi yüz ol gül-i şad-berg leţāfet kāt kāt
3. Dehen-i luţfuñu gördükce hezār duyulmaz
 Oldu ol gönçe-lebe bŷy-ı maħabbet kāt kāt
4. Mihre her vech ile terciħ olunur şems-i ruħu
 Gül-i ħ’urşıdden a‘lā meh-i tal‘at kāt kāt
5. Bize göstermedi ebrŷlarını zŷlf-i siyeh
 Ebr-i şām oldu bu şeb māni‘-i rŷ’yet kāt kāt

---

37. 45a

4b çeşm-i: çeşmi

38. 45a

6. Dāmen-i rakşı hevā ile tolu mişl-i ḥabāb
Çarḫa döndürdü gibi gerdiş-i hey'et kıat kıat
7. Çü kemer-bend-i recā müy-yı miyāna tolaşır
Şarılı[r] dest-i şafā çin-i maḥabbet kıat kıat
8. Pāy-yı kilik-i süḫanı nevbet ile baş Nāfiz
Beyt-i ma'nıye çıkar süllem-i rif'at kıat kıat

39

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Ey turre destim al ele cām-yı şafāyı tüt
Kesme 'alāka riştesini mübtelāyı tüt
2. Muṭrib düzenle olma hevāyī çü ney bu dem
Āheng-i zīr [ü] bemde de şevk [ü] nevāyı tüt
3. Bir kerre bārī iki gözüm bak du-çeşm ile
Ḥüsn-i nazarla dön nıgeh-i kec-nümāyı tüt
4. Cevr ile gezme vādī-i vaḫşetde serserī
Gir küçe-i maḥabbete beyt-i vefāyı tüt
5. Yek-dāne dür gibi şadef-i cāme-ḫāba gir
Bir pāre pend-i Nāfizi gūş et recāyı tüt

40

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. İlähī faḫr-i 'ālem ḫürmetine baña dermān et
Bu renc ü miḫnet-i derd-i dili def' eyle iḫsān et
2. İlähī bir güneḫkārım ki kārım cümle 'işıyandır
Ḥabībiñ ḫürmetine bendeñi zār etme ḫandān et
3. 'Aṭā vü luṭf ü iḫsān ü kerem senden olur ḫāşıl
Bir 'abd-i 'ācizim yā Rab beni luṭfuña şāyān et

---

39. 45b

40. 45b; 227a (Bu gazel *Divān*'ın sonuna 2. Münacat olarak tekrar yazılmıştır.)

4. Şifâ-sâz-ı cihânsın derdlere dermân olur senden
Meded yâ Rab meded cem' iyyet-i rencim perişân et
5. Tecellî kı1 bir 'abd-i 'aciziñdir Nâfîz-i bîmâr
Vücûdu 'illetin def' eyle yâ Rab luţf [ü] ihsân et

41

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Olduğca dilim silsile-cünbân-ı maĥabbet
Mecnûnda alır mıydı 'aceb şân-ı maĥabbet
2. Pertev vereli neş'esi târ-ı şeb-i ğamda
Pür-nür-ı şafâdır mey-i raĥşân-ı maĥabbet
3. Bir Leylî-i zülfe ola Mecnûn muĥayyed
ays eyledi ehl-i dile fermân-ı maĥabbet
4. Biz peyrev-i pâkîze Züleyhâ-yı zamânız
Gitmez elimizden ser-i dâmân-ı maĥabbet
5. Bir dil-ber-i Şîrîne ul ol Hüsrev-i 'aş ol
Emr eyledi Nâfîz bize sulţân-ı maĥabbet

42

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Bendeñe etseñ ne var ey bî-mürüvvet iltifât
Şânıña vermez ĥalel 'uşşâa şefat iltifât
2. Pâsbân-ı şehr-i vuşlatdır şeb-i hicrânda
'Aşa âyâ o meh eyler mi raĥbet iltifât
3. Ben perişân-ĥâl maĥdûruñ olam lâyık mıdır
Edesin cem' iyyet-i aĥyâra 'izzet iltifât
4. Şânıña lâyık keremdir ey şehensâh-ı ĥasen
Dermend 'aşlara eyle ĥimâyet iltifât

5. Lâkin in'âm-ı vişâliñ olsa da red eylemez
Büs-ı la'liñ Nâfize ancak ki himmet iltifât

43

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ser-mest-i mey-i nâz iken ol şüha niyâz et
Kıfl-i der-i ümmîdi bu takrîb ile bâz et
2. Şâyed aña bir rikâat-i kalb ede sirâyet
Yanıp yakılıp ağlayarak tâze niyâz et
3. Ey dil yine bir şem'-i ruhuñ 'aşkı ile yan
Pervâne-şifat âteş[e] yan süz [ü] güdâz et
4. 'Uşşâk-ı nevâkârı bu 'aşk ile tuşuşdur
Âh-ı diliñi şu'le-i âvâze-i sâz et
5. Mağşûduñ eger 'âlem-i cânân ise bî-kayd
Nâfiz ser-i kâr-ı dili ağıyar-nevâz et

44

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Leylâ-yı şeh-i hüsne varıp 'arz-ı niyâz et
Feryâdiñi Mecnûn gibi kâğız-ı râz et
2. Gülzâr-ı firâka dil-i pür-süz ile âhıñ
Negşüfte-i reng-i haţţ-veş gül-bün-zâr et
3. Sende nazârım dîde-i terdir görünüşde
Ey nür-ı başâr seyr-i ruhuñ girye-nevâz et
4. Ârâyiş-i 'işret yine gül ile hasendir
Hep bezmiñi ârâste-i 'işve-tırâz et
5. Bu yüzden olur şüret-i mağşûd-ı niyâzım
Ey mihr-i rahım Nâfize biñ vech ile nâz et

---

43. 46a

44. 46b

2b Bu beyitte vezin ve anlam çıkmamaktadır.

45

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn

1. Ey naḥl-i gülistān-ı şafā çık cevelān et
Cūy-ı çemeni şevk-i ḥirāmıñla revān et
2. Hācet degil incāzına bir va' d-i kemūndur
Hulyā edelim vuşlatıñı va' de-i cān et
3. Sırran lebiñ öpdüğümü fāş eyleme ğayre
Luṭfuñla dehānıñ gibi bu rāzı nihān et
4. Sākīdir ağırlık götüren sūr-ı şafadan
Ey duḥter-i rez bu söze meyl eyle nişān et
5. Nāfiz sözüñü muhtaşar et etme muṭavvel
Eş' ārı ma' āniyle kelāmıñda beyān et

46

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn

1. Sīnemde cilā buldu leb-i ḥancer-i ḥasret
Kālbimde kavī oldu ser-i neşter-i fūrkat
2. Luṭfuñla ne var merḥamet et ey şeh-i zālīm
Bir kerre de gel başıñ için eyle mürüvvet
3. Sākī ayağıñ devre getir duḥter-i rezle
Dolsun bu revişle қо biraz sāğar-ı ' işret
4. Ey naḥl-i kerem cilve-zen ol şahn-ı çemende
Sāyeñde bugün eyleyelim ' ālem-i şöḥbet
5. Ol bed-gühere hezl ile nezzāre edermiş
Etmış nıgeh-i nāzı hele ḥayli nezāket
6. Çekdirme çile Nāfize bu kez kerem eyle
Ey kaşı kemānım niçe bir tır-i eziyyet

---

45. 46b

46. 46b

6a çile: çile

47

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Amân mir'ât-ı sineñ kînelerden bārî pür-şâf et
Ğubâr-âlûde olmak tâ-be-key 'uşşâka inşâf et
2. İşin altun etmek ister isen sūķ-ı vuşlatda
Ya al ķo sine-i simîne yâhūd 'âlem-i nâf et
3. Zer-i hâliş gibi şems-i ruħun kıl vezn ile vaşfin
Murâd iksîr ise medh-i ğubâr-ı pây ile kâf et
4. Biraz arslan südü görmekle bezm-i duħter-i rezde
Saña sâķi demezler kelle-germ oldukça biñ lâf et
5. Gedâ-çeşm olma Nâfiz şükr edip dâ'im ğanî-ţab' ol
Maķâm-ı rif' atîñ 'anķâ-şifat ârâyiş-i Ķâf et

48

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Kebg-i dil şehbâz-ı hicriñ pençesin kıldı şikest
Şardı burdu şâhin-i vaşlı edince zir-dest
2. Yapılırdı 'arz-ı hâl-i mey-furūşân-ı niyâz
Bâde-i nâb ile huşyâr olmasa o çeşm-i mest
3. 'Arz edip timsâl-i deyr-i şüretin mir'âtda
Küfr-i zülfün kâfir-i ħüsn eyledi bir büt-perest
4. Şirlerken pâsbâni seglere oldu mekân
Küçe-i cânânımız ağyâradır cây-ı nişest
5. Pençeñi bursa ne var Nâfiz kef-i ser-bâz-ı 'aşķ
Bu meşeldir derler eller dest-ber-bâlâ-yı dest

---

47. 47a

48. 47a

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. O gül-ruhsârı yād etdikce bülbül gibi feryād et
Hızān-veş h̄ârı bād-ı āh-ı pür-sūzuñla ber-bād et
2. Hezār-ı naǧmekārıñ zīb-i gülzār olmadan cānā
Dil-i pür-zār [ü] nā-şāda hemānā hānde kı l şād et
3. Ayaklandır bizi cām-ı leb-i la' liñle ey sākī
Yıķılmış göñlümü luţfuñla ma' mür eyle ābād et
4. Benim kim şīşe-zenlik herze-gülük eski kārımdır
Beyābānda beni reşk-āver-i Mecnūn [ü] Ferhād et
5. Hem-āǧūş-ı firāş [ü] būriyāyi hāsret aldıkca
Şafā-yı cilvegāh-ı cāme-h̄ābın Nāfizā yād et

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Olmasa huşyār nāz-ı ğamze-i mestāne mest
Hiç olur muydu niyāz-ālūde dil mestāne mest
2. Elde tutmaz ayağı dest-i temennā muntażam
Bir h̄arāb-ı cām-ı şahbā ' aşık-ı dīvāne mest
3. Görmesin cām-ı niyāzı el-hāzer h̄ūnī gözü
Kec-küle h̄ancer be-kefdir ol şeh-i merdāne mest
4. Naǧme-sāz olup h̄abāb-ı neş'eye gülden hezār
Āteş-i ' aşk ile pür-süz-ı hevā pervāne mest
5. Pençe-i müjgān-ı şāne Nāfizā tel kırmāsın
Dil perişān degmesin ol zülf-i müşk-efşāna mest

---

49. 47b

50. 47b

1a nāz-ı: nāzı

51

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Güşād et sīne-i billūruñu dünyāyı tábān et
O mir'āt-ı cihānı dīde-i gerdūna raḥşān et
2. Ruḥundan buse verdikce nigāhıñ çeşm-i luṭf ile
Bu yüzden ḥātır-ı 'uşşākı 'ayniyle iḥsān et
3. Görürseñ şūret-i iḳbāli bī-cā naḳş-ı āb-āsā
Ne yüzden görünür āyīne-i ekvānı seyrān et
4. Dökülsün nāfe-i müşk-i Ḥaṭā çöz mū-be-mū zülfüñ
Şabā ol sünbül-i pür-çini şāneyle perişān et
5. Ğubār-ı ḥātırım ḥayretle gördükce ḥayāl eyle
Dili gül-gonçe-i esrār-ı la'liñ ile ḥandān et
6. Ḥarīm-i Ka' be-i vaşla meded aḡyāra yol verme
Ser-i dīvār-ı kūyun Nāfizā ḥār-ı muḡaylān et

52

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Nedir bu tāze-be-tāze edālara bā' iş
Hücüm-ı dest-i recā mı cefālara bā' iş
2. Bezimde neş'e-i mir'āt-ı bāde gördükce
İki gözüm el ile bu şafālara bā' iş
3. Nedir bu sübḥa-şümār ile gerdiş-i mīnā
Dönerse şeyḥe olur mu riyālara bā' iş
4. Hezārı reşk [ü] helāk eylemek midir kaçdı
Nedir 'aceb ki bu gül-gün ḳabālara bā' iş
5. Bu tun o yārime maḥż-ı kerem iken Nāfiz
Nedir 'adūya biline vefālara bā' iş

53

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. H̄ayāl-i zūlfü dil-i bî-ķarārıma bā' iş
Nigāh-ı fikri ten-i dāğdārıma bā' iş
2. Dil istivāda ķalıp fikr-i zūlf-i rūyuñla
Budur ber-ā-ber-i leyl ü nehārıma bā' iş
3. Görünmek ile alıp 'aqlım eyledi Mecnūn
Degil midir o perī āh ü zārıma bā' iş
4. H̄ayāl-i sehvde ibrām-ı h̄āhişimdendir
Bu ictināb-ı şeh-i 'işvekārıma bā' iş
5. Şikeste eyledi mir'āt-ı h̄ātırım Nāfız
O cām-ı la'le budur inkisārıma bā' iş

54

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Doldurdu dilim nağme-i sevdā-yı havādiş
Āhengimi naķş etdi bu dem nāy-ı havādiş
2. Devr edeli aħkām-ı gülü mihr-i sipihriñ
Günde açılır verd-i temāşā-yı havādiş
3. Dil b̄y-ı haberle yelerek buldu hevāyı
Sen de gül için olma şabā pāy-ı havādiş
4. Da'vet edegör ķalbine sen ol perī-rūyu
Kıl āyine-i vaşlı mücellā-yı havādiş
5. Her devri olur kevkeb-i hikmetle hüveydā
Ecrām-ı zuhūrāt-ı felek-zāy-ı havādiş
6. Nāfız düşeli elsine-i nāsa miyānı
Dil-bestedir ol velvele-ārāy-ı havādiş

53. 48a

2b leyl ü: leyli

54. 48b

55

mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Olsun beyân kelâm-ı dil-i pür-ḥitâb-ı baḥş
Şerḥ ola nüktehâ-yı mütün-ı kitâb-ı baḥş
2. Şerḥ eylesin mi ḥikmet-i ' ayn-ı dili nigeḥ
Ol seyyid-i maḥabbet eder ictinâb-ı baḥş
3. Yansın şerâr-ı âh ile bustân gam-ı hezâr
Olduḡca gülsitân-ı diliñ pür-şihâb-ı baḥş
4. Bimâr-ı ' aşka sâķî lebin ver şarâb-ı gül
Ḥikmet-şinâs ṭab' a devâdır lu' âb-ı baḥş
5. Zîb-i maḥâsin-i ' ulemâ Nâfizâ budur
Güller gibi açıla yine ol cevâb-ı baḥş

56

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Zâtiñdir olan bu şuver-i ' âleme bâ' iş
Sensin yine ḥalk olmasına âdeme bâ' iş
2. Kevneyne bütün raḥmet edip kâdir-i yek-tâ
Kıldı seni maḥlûḡ olan ' âleme bâ' iş
3. Şıdk ile seniñ ümmetiñ olmaḡdadır ancaḡ
Cennetde olan devlet-i ' ayş [ü] deme bâ' iş
4. Nâmiñ añıla riḡkat-i ḡalb ola ne demdir
Her-demde budur zevḡ ile çeşm-i neme bâ' iş
5. Taḡdîr-i Ḥudâ ile eyâ kân-i şefâ' at
Sen olmaz iseñ ' afv-ı dil-i cürmüme bâ' iş
6. Aḡvâli diġer-gün olur Nâfiz-i zârîñ
Bulmaz iki ' âlemde ḡalâş-ı gama bâ' iş

---

55. 48b

1a beyân: beyânı

5b ol: ol gül

56. 48b

57

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Mest çeşmi neş'e-bağşây-ı şafâ olmaz mı hiç
Ğamze-i bî-gâne-meşreb âşinâ olmaz mı hiç
2. Tercemân iken dem-â-dem eşk-i hûn-âlüdemiz
Çeşm-i kâfir-kîşe nakl-i mâcerâ olmaz mı hiç
3. 'Ahd [ü] peymânı edip peymâne-i bezm-i vefâ
Duğter-i rez tevbe bozduçca haţâ olmaz mı hiç
4. Eyleme güftâr-ı kec 'ömrüm şıķılma mest iken
Toğru söyle saña gizlice recâ olmaz mı [hiç]
5. Bir nümâyişdir riyâz-ı hüsnu tarh[ı] sinedir
Lâle-ğadlerde 'aceb bÿy-ı vefâ olmaz mı hiç
6. Câm-ı la' liñ cilvegâh-ı çeşmim oldu ey perî
Şişede 'aksin görenler mübtelâ olmaz mı hiç

58

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Mest [ü] ser-keş yâre 'arz-ı câme-h'âb etmek de güç
Cânı sıh-i nâr-ı fûrkatde kebâb etmek de güç
2. Ref [i] 'âlem-süz olur ref' olmasa dil-süz olur
Perde müşkildir o mihre bî-niğâb etmek de güç
3. O da müşkil kim yana nâr-ı firâka kaçtre dil (?)
Nazra-i pür-süzü rÿy-ı âfitâb etmek de güç
4. Cevr-i pey-der-pey tağammül-süzdur ammâ gönül
Ârzümend-i و خالى ictinâb etmek de güç
5. Gerçi dâmen-bÿs-ı şâhib-i kâr ile işde murâd
Mînnet-i du-tâyı Nâfiz irtikâb etmek de güç

57. 49a

5b lâle-ğadlerde: lâle-ğadlerdir

58. 49b

3b nazra-i: nazrî-i

5b du-tâyı: du-tânı

59

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Nāz[1] ser-keş yāre vaşl için niyāz etmek de güç
Şabr[1] āteş-süz-1 ḥasretle güdāz etmek de güç
2. Terki müşkil nağme-perdāzān-1 gülzār-1 ruḥun
Dā'im āheng-i hezār-1 ' işve-sāz etmek de güç
3. Ğamze-i ğammāzı cām-1 nāz ile ser-mest iken
Söylemezsem ḥāl müşkil keşf-i rāz etmek de güç
4. Ārzū-yı ḥām hiç şabır olur mu ' aşıkā
Mive-i ḥüsne maḥalsiz dest-dırāz etmek de güç
5. Cevrimiz maḥz-1 keremdir luḫfumuz dermiş sitem
Nāfizā bu ḳaḫr ü mihri imtiyāz etmek de güç

60

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Benden yāḫud aġyārdan ey sīm-ten geç
Mā-beyne cedel düşmeye derseñ yine sen geç
2. Geçmem diyü luḫf eyle yemīn etme bu yoldan
Allāhı severseñ güzelim gel buradan geç
3. Ḥaḫ ḳapladı ruḫsār-1 siyeh-çerde-i yāri
Olmaz Ḥabeş ezhār-1 çemenzār-1 Yemen geç
4. Gül-geşt ise maḳşūduñ eger serv-i çemān-veş
Gel mihribānım erdi ḫazān vaḳt-i çemen geç
5. Kim sebḳat eder eşheb-i nazmıñ yine Nāfiz
Esb-i dil-i çāpük ile meydān-1 süḫan geç

59. 49b

60. 49b

1a Bu mısram vezni bozuktur.

61

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Kılmaz nezâre 'âşıka ol gül-'izâr hîç
Bir dem gözüne girmede merdüm-şî'âr hîç
2. Ol meh hilâf-ı 'ahd-i medâr üzre devr eder
Çarh-ı felek ki dönmede etmez karar hîç
3. Dil-düz ise o gamze-i cevşen-güdâz-ı yâr
Tîr-i nigâhı geçmede etmez mi kâr hîç
4. Lâ-büd hazânı der-pey olur ey hezâr-ı zâr
Gördüñ mü güller ile kıla bir bahâr hîç
5. Nuş etme rind-meşrebe gel zâhid[â] müdâm
Olsun mu câm ü tâzeye hîç tevbekâr hîç
6. Etdi kumâş vişâli rakîbâna pây-mâl
Nâfız dirîğ böyle güzel yâdigâr hîç

62

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Zülf-i yâr âyineden büse-kenâr olsun mu hîç
Rişte-i 'ayn-ı mihirden hişşedâr olsun mu hîç
2. Teşne olma va'd-i kemmün-ı leb-i bî-mihrine
Mevce-i baħr-i serâba i'tibâr olsun mu hîç
3. Da'vet-i câm ile olmaz ol perî-çehre şikâr
Nâ-becâ efsün ile siħr-âşikâr olsun mu hîç
4. Neş'edâr-ı gülşen-i fikr-i ruħu olmazsa dil
Şîşe-i hâtır-ı gül naķş-ı bahâr olsun mu hîç
5. Baħş kıo naķş-ı dehânından çemende ey hezâr
Nokta-i mevhüma cürm-i gonçe kâr olsun mu hîç

---

61. 50a

62. 50a

6. Tāze tāze ‘āşık ister bir gül-i nev-restedir
Nāfizā pīr-i hezār-ı şevke yār olsun mu hīç

63

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Oķur fenn-i rūsüm-ı cevri ezber rāst gāhī kec
O sīne.....nā-şer‘ide söyler rāst gāhī kec
2. Hevā-yı bād-ı āhım sünbülün hep dār-ı çin eyler
Şabādan oldu ebr-i zülfi dil-ber rāst gāhī kec
3. Nesīm-i ‘işve bŷy-ı mŷy-ı hālinden buķūr eyler
Dimāğ-ı şevke geldi dŷd-ı ‘anber rāst gāhī kec
4. Düzen-sāz-ı kemān ebrŷsu çaldı ķalb-i ‘uşşāķı
Göñŷl neyler hevā-yı çeng ŷ şeş-tār rāst gāhī kec
5. Sözüñ toğrusu Nāfiz egri güftāra maķal yokdur
Kelāmın etdi ol meh nā-ber-ā-ber rāst gāhī kec

64

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Bŷy-ı gülden cāmelendikce o verd-i ter-mizāc
Aldı verdi reng-i feryād-ı hezārıñ bī-revāc
2. Oldu hŷoy-gerde ‘araķla ol ruķ-ı şu‘le-mizāc
Ķatre-i āb-ı gül-āb āteşle etmiş imtizāc
3. Resm-i hŷsn-i ‘aşķı ‘āşık edemez dilde nihān
Şŷret-i naķş-ı derŷnuñ āşıkār eyler zŷcāc
4. Yāsemen-sā gerdeniñ kāfŷra ķor dāğ-ı hāsed
Sīne-i sīmīniñi āyine eyler .....
5. Tār [ŷ] pŷd-ı miski-dībādır boyunca kākŷlŷ
Germ-sŷd-ı şevķ-i vuşlatda budur farķ-ı revāc

---

63. 50b

4b şeş-tār: şeş-ter

64. 50b

3a hŷsn-i: hŷsnŷ

6. Tıb yed-i baht ile el bir eyleyince Nāfızā
Dest-būs-i yāre ol takrīb ile bulduk ' ilāc

65

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Yā İlahī derd-i bī-dermāna luṭfuñdur ' ilāc
Dergehinden ğayrıya olur mu ' arz-ı ihtiyāc
2. Yine ' ilmiñdir bu ..... vākıfı ey pāk-zāt
Bir kuluñ pā-māl-i devlet bir kuluñ şāyān-ı tāc
3. Yā İlahī maḥz-ı luṭfuñla yine sensin veren
İki ' ālemde ḳumāş-ı devlete veren revāc
4. Maḥz-ı luṭfuñdan ḳula ey ḳudret issi pādişāh
Kevkeb-i mihr ü meh ile ' āleme ḳıldıñ sirāc
5. Nāfız-i bī-çāre ' āciz ḳaldı tedbīr etmedin
Yā İlahī derd-i bī-dermāna luṭfuñdur ' ilāc

66

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Bir gün olsun gül-^ç izārıñ al al olmaz mı hīç
Āfitābım mihr-i ḥüsnüñde kemāl olmaz mı hīç
2. İrtifā^ç -i şems-i iḳbāliñle olma ğırranāk
Bu kemāl-i devlete bir gün zevāl olmaz mı hīç
3. Bu felekdir devletiñ tábānlığı ḳalmaz tamām
Devr ile noḳşān bulup māhı hilāl olmaz mı hīç
4. Böyle bir pākāne zūlm etmekdesin kāfir niye
Rüz-ı rüst-e-ḥızde senden su 'āl olmaz mı hīç
5. Rüz-ı fürḳat uzanır mı böyle ğamla dā 'imā
Yoḥsa bir şeb Nāfızā zevḳ-i vişāl olmaz mı hīç

67

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Şāh-ı zālīm-ğamzeye bir 'arz-ı hāl etmek de güç
Āh-ı mazlūm-kār ile şerh-i maḳāl etmek de güç
2. Nīm-mest iken recā-yı vuşlātı emr-i muḫāl
Toluya doldur o yāri bī-mecāl etmek de güç
3. Yāre merhemler gibi elle şarıldıñ derdim āh
Saḳlamak müşkil bu zaḫmı şerh-i hāl etmek de güç
4. Mest-i bī-ārām olursam daḫı ğamzeden hezār
Bī-muḫābā 'aşıḳa zevḳ-i vişāl etmek de güç
5. Yāri müşkil eylemek ārāyiş-i pīş-i nazar
Dā'imā endişe-i zīb-i ḫayāl etmek de güç
6. Yok yere Nāfiz dehān-ı luḫfunu şorma bize
Luḫfu dursun sırr-ı la' linden su'āl etmek de güç

68

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Bir gece da' vet et o periyi nihānī ḳoc
Al dā'ire-i hāleye māh-ı cihānı ḳoc
2. Endāmın eyle zīver-i āğüş-ı ārzü
Çek cāme-ḫ'āb-ı şevḳe o mū[y-ı] miyānı ḳoc
3. Dönsün firāş reng-i gül-i cāma ser-be-pā
Mānend-i yāsemen var o serv-i revānı ḳoc
4. Destiñi eyle mınḫaḳa-i sīm-i nāf-ı yār
Şarıl kemerbaşı gibi mū[y-ı] miyānı ḳoc
5. Raḳḳāş-ı nāzı ḳoynuna al devr-i çarḫda
Sā' at başında Nāfiz o māh-ı zamānı ḳoc

---

67. 51a

4b bī-muḫābā: bī-muhābā

68. 51b

69

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Şem' -i bezm olsa yapışmaz dāmen-i peymāne hīç
Āteş-i seyyāle şundu mu aña mestāne hīç
2. Dest-i miqrāş-ı sitem kesdi Һarīr-i Һāhişim
Rişte-i ümmīd geçmez sūzen-i müjgāna hīç
3. Nokta-i la' li ile pūr-nām iken ol Һonçe-fem
Yok bu ma' nāniñ yeri būs-ı leb-i cānāna hīç
4. Düşmen-i İslām imiş yok bu ma' nāniñ yeri
Gelmedi gitdi o kāfir Һamzeler imāna hīç
5. El etek çekdi yine naqd-i niyāz[ıñ]dan seniñ
Düşmediñ mi Nāfizā geh pāy geh dāmāna hīç

70

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Hicr-i zülfüyle şeb-i Һasret figān etmek de Һüç
Şu' le-i āhi o meh-rūdan nihān etmek de Һüç
2. Murğ-ı dil bī-lāne pervāz eylemek müşkil velī
Pençe-i şebbāz-ı zülfün āşiyān etmek de Һüç
3. Kebgine hem-çeşm olup āzāde-reftār iş degil
Hem- inānın cünbüş-i serv-i revān etmek de Һüç
4. Ser-Һüzeştiñ çeşm-i pūr-efsāneye naql eyleme
Kışşa-i Һālī o yāre dāstān etmek de Һüç
5. Bī-cefā dil-ber cefā-mu' tād olur mu Nāfizā
Meşreb-i nā-mihribānı mihrībān etmek de Һüç

---

69. 51b

5a etek: adıñ

70. 52a

3a kebgine: kebgini

71

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Şadā-yı zülf-i düzen-sāzı bî-nevāya feraḥ
Şabā verir nağam-ı perde-i hevāya feraḥ
2. Nifāk-ı ğamze de ḳor mu nigeḥde ḥüsn-i naẓar
Verir mi ğamze-i bî-ġāne āşināya feraḥ
3. Geçer mi bir pūla biñ pāre de olsa 'uşşāk
Nuḳūd-ı zerdır o maḥbūb-ı bî-vefāya feraḥ
4. Cilā-yı ḥüsn-i mihirden bulur secencel nūr
Selām-ı sāde verir ḳalb-i mübtelāya feraḥ
5. Hırāmı cāme-i sebz ile ḳılsa serv-āsā
Verirdi reng-i çemen Nāfizā gedāya feraḥ

72

mef' ūlü mefā' ilü mefā' ilü fe' ūlün

1. Gülşende nesim-i gül-i ruḥsārı müferriḥ
Bū oldu şafā-kām-ı hevākārı müferriḥ (?)
2. 'Uşşāḳa şabā söylemesin şavt-ı ḥüseynī
Şehnāzdadır nağmesi güftārı müferriḥ
3. Sākī bize rez-duḥterini eyleme mestūr
Cām-ı lebidir neş'e-i ser-şārı müferriḥ
4. Nezzāresidir rūḥa ġidā her nigeḥinde
Ḥabb-ı feraḥ-ı ḥāl-i siyekārı müferriḥ
5. Nāfiz ne şafā bey' ü şirā[-yı] mey-i vuşlat
Bezmiñ yine germiyyet-i bāzārı müferriḥ

---

71. 52a

72. 52a

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Hâk-i Yeşribdir gubâr-ı tütüyâ-yı çeşm-i Nüh
Zevk-bahşây-ı hevâsıdır gıdâ-yı feyz-i rüh
2. Ümmete fazl-ı İlahîdir ziyâret Mekkeyi
‘Âleme andan zühür etdi bütün nür-ı fütüh
3. Yâ İlahî hıfza kâdirsiñ kamu mañlûkuñu
Olsa ‘âlem ser-te-ser âteşle bir tûfân-ı Nüh
4. Bâb-ı tevbe fazl-ı luţfuñla güşâde olmasa
Çâre-cü olmazdı mücrim kullara ‘ahd-i naşüh
5. Yâ İlahî hıfz luţfuñdur yine sensin ‘alim
Görmedi bu âna dek Nâfiz kuluñ cām-ı şabüh

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Neş'e-bahşây-ı lebiñ añdırmasa cām-ı ferañ
Dilde qalmazdı şafâ-yı gonçe-i nām-ı ferañ
2. Cām-ı la' liñ görmesin etsek taleb görme ba' id
İñşirâñ-ı sinedir gamnâke in'âm-ı ferañ
3. Tâ-be-key gam eylesin rindânı muhtell-i dimâğ
Büy-ı şevk olsun hevâ-yı ‘ayş ile kām-ı ferañ
4. Niçe bir olsun hezâr-ı nâle-senc gam-ı süküt
Gül gibi gelsin açılsın kām-ı gül-fâm-ı ferañ
5. Yâ İlahî luţf-ı hıfzıñla medid et bir zamân
Nâfizâ pür-feyz-i Hağdır böyle eyyâm-ı ferañ

75

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Terkîb-i şafâ olalı eczâ-yı müferrih
Pür kıldı dilim sâğar-ı şahbâ-yı müferrih
2. Sevdâ-zedeye emse murâd ey dil-i pür-derd
Ma'cün-ı leb-i la'li e'tıbbâ-yı müferrih
3. Zevk ister iseñ ey nazar-ı bülbül-i hasret
Bâğ-ı ruhudur seyr-i temâşâ-yı müferrih
4. 'Uşşâk esirân firâk [ü] gam-ı hicre
Ancak ser-i küyudur anıñ cây-ı müferrih
5. Bir şüh-ı siyeh-çerde-i girân (?) mâhı sevdik
Oldu dil-i Mecnûnuma Leylâ-yı müferrih

76 *

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Yâ İlahî hükm-i luḡfuñla döner her-bâr çarḡ
Emriñ olmazsa bitirir devrini devvâr çarḡ
2. Ey Kerîm [ü] Hâlik-i yek-tâ bütün maḡlûḡdur
Kevkeb [ü] mâh [ü] felekler mihr-i pür-envâr çarḡ
3. Seyr-i sa'd ü rec'-i naḡs olmazdı devr-i kevkebe
Olmasa 'âlemde kendi ḡâline nâ-çâr çarḡ
4. Bülbülân bilmez felekden eyler istimdâdını
'Abd-i 'âciz gibi bî-dermândır her-bâr çarḡ
5. Nâfizâ ol daḡı bir maḡlûḡdur edip ḡatâ
Şekve-güyân derler imiş devr-i nâ-hem-vâr çarḡ

75. 52b

* Bu gazelin yer aldığı sayfanın (53b) üstünde şaire ait olup olmadığını tespit edemediğimiz şu beyit yer almaktadır:

Bu cihânıñ mâlı câhı ..... 'âlem-i pür-ḡayâl
Şâd ederse maḡrûr olma âḡirinde cevr ü melâl

76. 53b

3a seyr-i sa'd ü rec'-i naḡs: seyr ü sa'd ü rec' ü naḡs

77

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Yağdı yandırdı cihānı tābiş-i rahşān-ı ruḥ
Nār-ı hışmıyla tağayyür bulmadı hiç şān-ı ruḥ
2. Hāli kevkeb meh cebīn kavş-i kuzah ebr[ü-yı] yār
Şubḥ gerdendir şafaḥ 'ārız felek devrān-ı ruḥ
3. Bir gül-i zībāya beñzeditim çeh-i nāfi bedīd
Ol zenaḥdānlar ki olur zīnet-firāzān-ı ruḥ
4. Al al olmuş gül-i şad-berg-i bāğ-ı behcetiñ
Vech[i] var مردين bu yüzden kılsa feyz-efşān-ı ruḥ
5. Berg-i gülde şanki 'aks-i merdüm-i çeşm-i hezār
Nāfizā bu gördüğün hep ḥāl-i müşk-efşān-ı ruḥ

78

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Zīb-i bezm olsa yine bir dil-ber-i mestāne şūḥ
Elde şevḳ-i sīneden raḳşa gelir peymāne şūḥ
2. Āşinādır yine şevḳ-āver miyān-ı meclise
Neş'e-baḥşāy-ı şafā olsun mu hiç bī-gāne şūḥ
3. Ey hezār-ı zār söyle var mı bezm-i bāğda
'Āşık-ı şühürde-meşreb (?) ḡonçe-i cānāne şūḥ
4. Cāme-ḥ'āba mest ü lā-ya' kıl düşer ol cām-ı nāz
Olsa ger bezm-i ma' āşirde niyāz-efsāne şūḥ
5. Nāfizā tel kırmasın başdan niyāzıñ şānesi
Kıl ḥazer teller taḳındı zūlf-i müşk-efşāna şūḥ

77. 53b

78. 54a

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Emr-i künle oldu peydâ arz ile seb' -i şidād
Zāt-ı pākīndir İlähî Hâlik ü Rabbü'l-i' bād
2. Âb-ı kevşer hürî ğilmân cennet [ü] mülk-i cinân
' Âşık-ı dīdāra yā Rab cümleden sensin murād
3. Emriñ ile baħr ü ber yek-laħzada âteş olur
Emriñ olsa arz zümürüd-fām olur vaħt-i haşād
4. Ey Kerīm ü Kādir [ü] dānā Hudā-yı kâ'ināt
Devlet-i dāreyn luṭfuñla olur hep imtidād
5. Düşe taqđır-i muvāfiķ halk olur esbābı da
Yoħsa mümkün mi ola tedbīr ile devlet-nihād
6. Hürmet-i ' izz ü celāliñ hürmet-i zātıñ için
Eyle yā Rab derdmend Nāfiz kuluñu ber-murād

mef' ülü fâ' ilātü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Zülfü maħāk-ı bedr-i ħasen yā şehāb-ı ' id
Yā[ħud] kūsūf-ı şa' şa' a-i āfitāb-ı ' id *
2. Ellerle merħabādan o gül-ruħ şıkılmasa
El eylemezdi derünī böyle ħicāb-ı ' id
3. Ey rüşenā-yı dīde gör ol mäh-ı enveri
Olmaz felekde derler ise mäh-tāb-ı ' id
4. Hoy-ker[d]e gül ruħun öpülcek derdim ol mehe
Çıkdı hezār-ı ' aşķa bu yüzden gül-āb-ı ' id
5. Mihr-i ' izār-ı pākīñe Mesīħ-nazar muħāl
Hācet mi tāb-ı nūr-ı cemāle niķāb-ı ' id

79. 54b

2a ğilmân cennet: ğilmân ü cennet

4b dāreyn: dāreyne

80. 54b

* Bu beyt, LH. 2a'da yer almaktadır.

2b Bu mısraın vezni bozuktur.

6. Kaç kaç boyunca kıldı bu müşkîn zülfü zîb
Gül-rüyün açdı reng-i [ş]ebâne (?) şiyâb-ı ʿîd
7. Laʿl[î]n ʿaķîde-i lebin öpmek lezîz olur
Şîrîn [ü] nerm olur bize Nâfîz [o] ħ̣ʿâb-ı ʿîd

81

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Etmesin rāh-ı talebden girye-cū kaç-ı ümîd
Seni yollardan geçirmez kırkarım seyl-i şedîd
2. Cām-ı revzenden göründü şanma şemʿ-i talʿatı
Tārem-i eflākdan mihr-i münîr oldu bedîd
3. Sen meh-i nā-mihribānñ rüz ü şeb lutfun gören
Gecesi leylî-i kadr olur günü her rüz-ı ʿîd
4. Nazra-ı hasret niçe ruhsārîña etsin nigeħ
Ĥār-ı divār-ı müjem şerm üzre bir sedd-i sedîd
5. Söyle ey serv-i ĥîrāmān-ı gülistān-ı cefā
Böyle dāmen-keşligi[ñ]den var mı bir güft [ü] şinîd
6. Kayd-i zülfüñe düşüp Nâfîz қо etsin der-kenār
Defter-i dilden o şehriyār eder kaydın resîd

82

mefāʿilün feʿilâtün mefāʿilün feʿilün

1. Açdı mı gönçe-i iķbālîmi nesîm-i murād
Dimāğ-ı ḥ̂ʿāhişe gelmez mi bir [re]sîm-i murād
2. Karîn-i mazhar-ı lutf-ı Ĥudā olursa gönül
Verā-yı perde-i âmāl olur ĥarîm-i murād
3. İķāmet[in]de kadîm añılıp olur maʿmūr
Du-şeb kibāra müsāfir olan muķîm-i murād

6b açdı: açıldı/ şiyâb: siyâb

81. 55a

82. 55a

4. Muvâfiķ olmaya taķdîr-i derde yoķ tedbîr
Ne yüzden ise ‘ilâcı olur ĥakîm-i murâd
5. Ĥazâ ’in-i kerem ile pâdişâh-ı gerdûn eyle
Pür etdi kîse-i ümmîdi naķd-i sîm-i murâd
6. İlâhî feyz-i nem-i baĥr-i cûduñ ile bu dem
Gül-i ümîdimi yüz ĥat açā nesîm-i murâd
7. Olur[sa] mażhar-ı luţf-ı Ĥudâ işiñ Nâfiz
‘Arûs-ı kâmiña eyler ĥarem ĥarîm-i murâd

83

mefâ’ ilün fe’ ilâtün mefâ’ ilün fe’ ilün

1. Şüküfte olmasa gül-gönçe-i bahâr-ı ümîd
Açılmaz idi hezâr-ı dil-i nizâr-ı ümîd
2. Tutuķ-güşây-ı ruĥ-ı nev-‘ arûs-ı iķbâle
Ne yüzden etse tecellî olur nigâr-ı ümîd
3. Olurdu şâf dil-i pür-gubâr-ı câm-ı murâd
Pür etse çeşm-i merâmı reh-i ĥubâr-ı ümîd
4. Şeb-i firâķ nihâyet bulursa vaşl ile
Doĥardı mihr-i murâdımla hep nehâr-ı ümîd
5. Olursa feyz-i kerem mihr-i tâli‘ imle bedîd
Olurdu gülşen-i iķbâlimizde bâr-ı ümîd
6. Bu yüzle çehre-i âmâl olurdu şüret-ĥîz
Görünse ĥâze-i iķbâl ile ‘izâr-ı ümîd
7. Olurdu meylîne bâ‘ iş o mehveş[e] Nâfiz
Felekde dönse Ĥamerle zer-i medâr-ı ümîd

5a Bu mısram vezni bozuktur.

6a cûduñ ile: cûduñla eyle

83. 55b

84

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Müferrih-i dil ü cāndır huşul-i yād-ı murād
Şafā-resān-ı de[r]ündür nevā-yı ad-ı murād
2. Nühüfte-gönçe-i ümmidimiz güşād olur
Doğunsa gülşen-i iqbāle feyz-i bād-ı murād
3. Berāt-ı h̄āhişe tevfiķ olursa kilik-i ezel
Yazardı kayd-ı hayāt-ı şafā midād-ı murād
4. Du-şeş olursa dil-i zārīñ arzusu tamām
Düşerse şeş-der-i ümmidde güşād-ı murād
5. Gül añsa ..... mi olur donanması bülbülde
Diken nihāl-i gülü kılmasa remād-ı murād
6. Ğam [ü] keder eşer etmeye cām-ı dilde ğubār
Derün-ı Nāfiz[e] feyz et İlāhī şād-ı murād

85

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Āfitāb-ı rüyuña mihr-i cihān eyler ḥased
Peyker-i āyineye āyinedān eyler ḥased
2. Ey gül-i şad-berg-i bāğ-ı işve verme derd yüze
Yüzüñe yüz vech ile zirā hemān eyler ḥased
3. Şevķ-i gülzār-ı ruḥuñla nāle-senc olduğca dil
Nağme-sāz-ı aşkıña hep bülbülān eyler ḥased
4. Fitneden bī-kayd ğamdan sāf-dil āzāde-ser
Zevķ-i derviş-i cihān-gerde cihān eyler ḥased
5. Ol perī-ruḥsārı da' vet eylesem tenhāya ben
Āşikār etmezse de Nāfiz nihān eyler ḥased

---

84. 55b

4b şeş-der: şeş-ter

6a derün-ı: derünü

85. 56a

86

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Yā Resūlu'llāh vaşfiñ cāna sükkerden leziz
Medh-i şāniñ ṭab' ima senbūse-i terden leziz
2. Dīde müştāk vechiñe şems ile raḥmet şübhesiz
Seyr-i rüy-ı āfitābiñ şems-i ḥāverden leziz
3. Ey meh-i evc-i nübüvvet ' aşıkān-ı ümmete
Seyr-i ebrū-yı hilāliñ kān-ı enverden leziz
4. Būy-ı gül-rüyüñ dimāğ-ı arzū-yı ümmete
Nefḥa-baḥşāy-ı şafā-yı verd-i aḥmerden leziz
5. Kānd-i medhiñ Nāfizā şirindir hem-çü ḥabāb
Yā Ḥabību'llāh vaşfiñ cāna sükkerden leziz

87

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Bī-zebān ḥālimi ol kāfire söyler kāğız
Tercemān-ı dil-i sevdā-zededir her kāğız
2. Rüy-ı zerd ' aşıka sermāye-i maḥşūd olur
Yaraşır ' aḥd-i mihir eylemede zer kāğız
3. Yār-i ser-keş bize nāz etmede etdikce niyāz
Arada ' aḥd-i müverrişde hünerver kāğız
4. Eşer-i ḡamzeleriñ dilde şifā-yāb olsun
Baña bir çeşm-i kebüter ile gönder kāğız
5. Mühr-i mihriñle ser-ā-pā dilimiz naḫş-ı nigīn
Olsa sinem n'ola sulṭānıma Nāfiz kāğız

---

86. 56b; 228a (Bu gazel *Divān*'ın sonuna 2. Nat olarak tekrar yazılmıştır.)

1a Resūlu'llāh; Ḥabību'llāh (2. Nat)

2a Dīde müştāk vechiñe şems ile raḥmet: Dīde-i müştāka ey ḥ'urşid-i raḥmet (2. Nat)

5a ḥabāb: nebāt (2. Nat)

87. 57a

88

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn

1. Oldukça nağam-sāzı nevādan mütelezziz
‘Uşşākı olur evc-i hevādan mütelezziz
2. Būs-ı lebiñiñ ey perī zevķin n’ola añsaķ
Ādem olur elbetde şafādan mütelezziz
3. Oldukça gedā telh-i sitemden mütekedir
Ol şāh şeker-hāy-ı cefādan mütelezziz
4. ‘Uşşāk-ı güneh-mu’ terif etdikce tazarru’
Zühhād-ı riyā-pişe haţadan mütelezziz
5. Em la’ l-i şeker-pāşını Nāfiz o tabibiñ
Bimār-ı lebi ķand-i şifādan mütelezziz

89

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ķand-i güftār-ı şeker-riz-i lebi terdir leziz
‘Āşıķa şirīn kelāmı nāz-perverdir leziz
2. Gül-şekerdir būs-ı la’ l-i rüyuñ ey gül-gonçe-leb
Tāze tāze büy-ı verd-i ta’ m-ı sükkerdir leziz
3. Gerçi dürd-i bāde telh eyler dimāg-ı h’āhişi
Neş’e-baḥşā bād-ı la’ liñ ile sāgardır leziz
4. Bu ağız miski dehāniñ gonçeden büyā laţif
Rāḥat-ı ervāḥ-ı nuţķuñ cāna sükkerdir leziz
5. Ćin-i zülfü nefḥa-baḥşāy-ı dimāg [ü] dīdedir
Ḥalkā ḥalkā سیرسم dūd-ı ‘anberdir leziz
6. Genc-i bād-āver yā genc-i şāygāni Nāfizā
Bir açılsa sine-i simin-i dil-berdir leziz

---

88. 57a

3b ḥāy-i: ḥār-ı

89. 57a

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Şayma sâkî cām-ı mey-efşân[1] tırma çek çevir
Devre gelsin sübha-i mercân[1] tırma çek çevir
2. Sâgarı pür eyleyip tâb-ı mey-i h̄'urşid ile
Ey felek devr et meh-i tâbân[1] tırma çek çevir
3. Mehd-i âgüş-ı recâ gehvâre-i endâm ola
Tıfl-ı nevdîr hâleye cānân[1] tırma çek çevir
4. Devre çık pür-neş'e ol devrân seniñdir sâkiyâ
Esb-i gül-gün-ı şabâ-cevlân[1] tırma çek çevir
5. Ey yed-i küstâh-ı şâne tel kırarsıñ mû-be-mû
Nâfizâ-veş zülf-i müşk-efşân[1] tırma çek çevir

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Sâkiyâ sâgar[1] şun hâtır-ı rindân yapılır
Neş'e-i şîşe-i beyt-i dil-i virân yapılır
2. Rûzgâr olalı agyâra muvâfık ey bād
Yıkılır bülbül-i dil hâr-ı gülistân yapılır
3. Hâl eder 'uqde-i gisûları şâne yap yap
Mû-be-mû beyt-i mu'ammâ-yı dil ü cān yapılır
4. Hâtır-ı münkesir ey âyîne-rû gösterme
İnkisârımla perî-hâne perişân yapılır
5. Çekme gam ser-keş ise gerdiş-i esb-i vuşlat
Bir mu'allim ile ol tünd-rev âsân yapılır
6. Mû-miyân kârını Nâfiz tolaşınca şarılıp
Al kemer-bend gül-endâmına dāmân yapılır

90. 58a

91. 58a

6a kârını: kârına

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. O yâre derdimi şerh ede bir ehl-i hüner gönder
Cevâb-ı redde muhtâc olmasın şâkı haber gönder
2. Gül-âb bir 'arağ olmasın ruḥ-ı gül-berge fikrimle
Çıkar büy-ı gül[ü] inbîḳ-i dilden yâre yer gönder
3. Mezâḳ erbâbına şîrîn dehânı lezzet-ârâdır
Getir bir tatlı sözle câm-ı la' lin pür-şeker gönder
4. Burulduysa saña bir pâre ol meh-pâre pür-naḳd ol
O sîmîn-sîneye boş kîseden yalvarma zer gönder
5. Dehânın öp getir câm-ı leb-i şevḳ-âverin bezme
Şafâ-yı dilden ey Nâfiz rakîbâna keder gönder

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ol seg-i aḡyâr seyr et yâr ḳoynuñdan çıkar
Kilk-sîretdir şaḳın dildâr ḳoynuñdan çıkar
2. Mîve-i ümmîd-i ḥâm-ı dest-i dil olsun tamâm
Sîb-veş pistânîñi her-bâr ḳoynuñdan çıkar
3. Gelmeme bülbülleri lâyıḳ mıdır ey rûzgâr
Ḡonçe-i şâh-ı gül[ü] tekrâr ḳoynuñdan çıkar
4. Şanma bedr-i vech zîr-i turreden oldu 'ayân
Mâhdır ol ebr-i şevḳ-âsar ḳoynuñdan çıkar
5. 'İḳd-ı mihr-i ḡayrı Nâfiz şaḳladı bizden bu şeb
Dest-mâl-i nev-nişânı yâr ḳoynuñdan çıkar

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bize hüsni nazardan gamze-i cânâne dönmüşdür
O ahü-çeşm Mecnün-dideden yâbâna dönmüşdür
2. Şafâ-yı hâtır-ı sâķide neş'e görmedim bildim
Çü mâh-ı nev tehî bu gerdiş-i peymâne dönmüşdür
3. Çü pervâne hevâ-yı sūziş-i ahım beyân olmuş
O şem' -i âteşin-reftâr bizden yana dönmüşdür
4. Bu tekyegâhda zâhir perestân-ı riyâkârân
Bırakmış hırķa-i kibrini dervîşâna dönmüşdür
5. Bir ağız etdi şirîn la' l[i] Nâfiz büse-bağş oldu
Dehânı ol cefâkârıñ leb-i ihsâna dönmüşdür

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Şabâ gîsū-yı müşk-efşân-ı yâre şânelenmişdir
Bu şân ile o şâne zîver-i kâşânelenmişdir
2. O mest-i cām-ı nâzıñ neş'e-i çeşmin temâşâ kıl
Süzülmüş gamze-i maħmūr gör mestânelenmişdir
3. Hevâ-yı leyle-i zülfü dimâğın eyleyip muħtel
Dili olmuş gibi Mecnün 'aceb divânelenmişdir
4. Dil-i âteş-nihâd-ı 'aşķ bî-pervâ şeb-i ğamda
Yanınca şu' le-i şem' -i ruħa pervânelenmişdir
5. Gönül pîr oldu geçmez ihtiyârî tâzeden Nâfiz
Olup hem bir civâna mübtelâ pîrânelenmişdir

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Nāfe-i Çinî ham-ı gīsū mu müşkîn-mū mudur
Sünbül-i bāğ-ı Haṭā bu yā bu ' anber-bū mudur
2. Āb-ı hüsn-i nāmiye endāmına āyine mi
Mevce-i ' ayn-ı tarāvet ol ḳad-i dil-cū mudur
3. Ḳalbi esrār-ı ğubār-ı ḥaṭṭ la' li gül durur
Bilmem ol ğonçe-dehānım ḥoḳḳa-i dārū mudur
4. Resm-i cerem (?) büse mi gül mü riyāz-ı sinede
Yoḥsa zerrin cā-be-cā ārāyiş-i pehlū mudur
5. Rüstem-i āşüb nevk-endāz-ı rezm-i ğamze mi
Tir-i dil-düz-ı sitem āzmāyiş-i ebrū mudur
6. Neş'e-i cām-ı bahārī mi bu naḳş-ı nālekār
Bülbüle feryāda bādī ey şabā gül-rū mudur
7. Da' vete etmiş ' azimet ol perī gör şişe pür
Yā buḥūr-ı āh bezm-i şebde esmā-gū mudur
8. Neş'e-i dīger meh-i leylā-yı vaşlı germ eder
' Ālem-i āğuşa hāle cilve-i zānū mudur
9. Şem' -i vādī-i ğama ser-geşte mi Mecnūn-ı ' aşḳ
Devr eden pervāne-veş yā ol gözü āhū mudur
10. Hüsn-i ta' bīri resīmāniñ ' aceb resm-i ḥayāl
Hāme-i taşvīr-i Māni naḳş-ı ḥaṭṭ-ı mū mudur
11. Ḥāzret-i ' Abdī Efendi kim şarīr-i ḥāmesi
Tūṭī-i şirīn-süḥan-veş Nāfizā pür-gū mudur
12. Kāse-i ta' bīri pür reng-i mey-i ma' nā ile
Şevket [ü] Dīvān-ı Ḥāḳānī gibi memlū mudur

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Nāfe-i Çinî ham-ı zülfüñ mü müşkîn-mü mudur
Sünbül-i bāğ-ı Hāṭāyî mi ya 'anber-bū mudur
2. Cāme-ḥ'āb-ı vaşla da' vetsiz gelir gör ol perî
'Ālem-i āgūş-ı tenhā cilve-i zānū mudur
3. Resm-i naḫş-ı buse mi gül mü riyāz-ı sinede
Cā-be-cā zerrîn yapışmış yāsemen-pehlū mudur
4. Rezm [ü] bezm[i] fark olunmaz şāh-ı ıklīm-i ruḥuñ
Tîğ-i hūn-efşān mı bilmem sāye-i ebrū mudur
5. Neş'e-i cām-ı bahārî mi bu germiyyet 'aceb
Bā' iş-i feryād-ı bülbül Nāfiz ol gül-rū mudur

mef' ülü fâ' ilātü mefā' ilü fâ' ilün

1. Dil dest-i himmete uçurup kebg-i nāz alır
Şayd-ı şikār için eline şāhbāz alır
2. Deste kemān-ı nāzını ol cilve-sāz alır
'Uşşāḳ-ı tîr-ḳaddi hevāyî niyāz alır
3. Şıḳ boğazın Hişārda mey içme el görür
Rez-duḫteri ḫarāmîlik eyler boğaz alır
4. Hāṭır-şikeste etmede seng-i cefāları
Mîr'āt-ı inkisārımı ol şāh-ı nāz alır
5. Başa çıkar mı şāhin-i pervāza bāz-ı rāz
O kebg-i nāzı pençesine bî-niyāz alır
6. Şayyād-ı ğamze pür-fiten-i der-kemîn-i nāz
Nāfiz kebüter-i diliñ ol ḫile-bāz alır

---

97. 59b (Bu gazelin bazı beyitleri 96. gazelle benzerlik göstermektedir.)

98. 59b

3a boğaz: boğaz

3b ḫarāmîlik: ḫarāmîlik

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Leblerin emdir leb-i dildār[1] durma çek çevir
Sākiyā ol cām-ı şevk-āşār[1] durma çek çevir
2. Tāze devre gir çekip yat halka-i bezm içre dön
Ey riyā-gū sübha-i inkār[1] turma çek çevir
3. Rismān-ı zülf[ü] bī-tāb etmesin dülāb-ı çarḥ
Gel yetiş şāne o müşkīn-tār[1] turma çek çevir
4. Çıkdı elden ol dili kanlı harāmī gānzeler
Cāma mest ol hāncer-i ḥūn-ḥār[1] turma çek çevir
5. Sāgar-ı al ile meydān al bugün Nāfiz yürü
Esb-i gül-gūn-ṭab' [ü] hoş-reftār[1] turma çek çevir

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Geçme biñ reng hezār-i dile sen ikide bir
Kılma ey gül müjeñi ḥāra diken ikide bir
2. Cāme kıl bülbüle gül-reng ile sen ikide bir
Eyle ey gül müjeñi ḥāra diken ikide bir
3. Ḥār kat kat girih-i zülfüñü kıldı beste
Bu nedir ey gül-i şad-berg-beden ikide bir
4. Ellere revnaq-ı gammāzesi beş kat görünür
Rū-nümā ruḥda zenaḥdān [ü] zeḫān ikide bir
5. Ḥāra kat kat açılır gonçe lebi gül memeler
Bu nedir ey gül-i şad-berg-beden ikide bir
6. Şülüş-i kand-i lebi oldu raḳībe ḥişşe
Mīvesin telḥ verir naḥl-i çemen ikide bir
7. Zār edip kalb-i hezārıñı açılma ḥāra
Olma gül-naḥl gibi yediveren ikide bir

8. Pîr-i 'uşşâk-ı kemân-ğad ile dem-sâz olıcağ
İki telli gibi kııl tâze düzen ikide bir
9. Nâfizâ kaçma kara ise de düş zülfüne sen
Öperim hâl-i siyâhın hele ben ikide bir

101

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Meded ey rind-i mengüş bezme gel cām-ı şafâ kaldır
Yanınca bir nihâl-i mest-i ' işve dil-rübâ kaldır
2. Şıkıldı duğter-i rez ' aşrımız nâzük şurâhî-veş
Ele verme boğazı gel ayağı sâkiyâ kaldır
3. Hezârân murg-ı dil şayd eylemişdir dâne-i hâliñ
Bu mekr-âmiz dām-ı kākül[ü] ey bî-vefâ kaldır
4. O sîmîn-sâka tamğa-yı şafâ pây-ı muğannâdır
Gelince deste vuşlat imtiğânın ser-be-pâ kaldır
5. Zekân elması bir la' lîn ..... zîb-i gülşendir
Amân verme sağın ol yâdigârı Nâfizâ kaldır

102

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ğâret eyler mülk-i şabr[ı] ğamzeler reh-zen midir
Yoğsa Cengîz-i nigâhı bā' iş-i şiven midir
2. Āteş-i âhım ne hâletdir ki te 'şir eylemez
Seng mi kalbiñ seniñ ey bî-vefâ âhen midir
3. Nâf-ı sîm-endāmı gül gibi açıldı ey şabâ
Bu şikâf-ı pîreheñ mi gerdiş-i dâmen midir

---

101. 60b

1a mengüş: menguş

2b boğaz: boğaz

5a Bu mısranın vezni kelime eksikliğinden dolayı bozuktur.

102. 60b

4. Çin-i zülfünden hâzer edi[p] seversek gâzsesin
Düşmede gird-âba hâncerler cedel ehven midir
5. Dâm-ı zülfünden remide oldu Mecnûn-veş gönül
Ey gözü âhû bu vahşet Nâfîze senden midir

103

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Görsem ey sâķi dehânîñ la' l-i dil-ber elde bir
Câm-ı gül-günü yetişdir devr-i sâğar elde bir
2. Niçe biñ vech ile feryâd etmesin her şeb hezâr
Dide-i gayrıda yüz şad-berg-i aħmer elde bir
3. Rûy [ü] zülf ü çeşm destimde yedimde la' l-i yâr
Sünbül [ü] gül deste deste gonçe-i ter elde bir
4. Sine germe el-hâzer müjgân ü çeşm [ü] gânzeye
Tir-i pür-ķandil der-kef tiğ ü hâncer elde bir
5. Cümle etdik noķta-i hâl-i cemâlini hisâb
Defter oldu Nâfîzâ bu hâbb-i 'anber elde bir

104

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Kâlâ-yı niyâzı o gül-endâma yetişdir
Dök bülbüle bâdeyle sözü câma yetişdir
2. Buldâriye bel bağladı ol mû[y]-miyânım
Besbelli ki ister anı bayrama yetişdir
3. Ey vâsiṭa-ı neşv ü nemâ yelme hevâyî
Ol tâze nihâli şeb-i iķdâma yetişdir

---

103. 61a

3a zülf ü: zülfü

5a Yan tarafa "aldı" yazılmıştır.

104. 61a

4. Vaşfiñla pür olsun der iseñ nüşha-i hâtır
Dil nâme-nüvişte ola sen câme yetişdir
5. Yağmäladı mülk-i dili Cengîz-i nigâhı
Nâfiz o şeh-i hüsne amân-nâme yetişdir

105

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Sevmem şikâkı resm-i vefâ meşrebimcedir
Âyîn-i 'ayş ü nüş-i şafâ meşrebimcedir
2. Sâkî mezâk-ı zâhid[e] pes tâze gül-şeker
Şun köhne telh bâde baña meşrebimcedir
3. Bezme şehâb-ı cüd-ı kedü tolu yağdırır
Olsun hemîşe kâm-ı revâ meşrebimcedir
4. Olmam ğubâr-ı bûd [ü] nebûd ile dil-hırâş
Şahbâ-yı bezm-i bîm ü recâ meşrebimcedir
5. Âvâz-ı nüş-[â]-nüş-i şabâ ..... bülbüle
Ey muṭrib-i terâne-serâ meşrebimcedir
6. Mey-zevrağ ile 'âlem-i âb et baṭî' şarâb
Sâhil de olsa ğavṭa-nümâ meşrebimcedir
7. Sîr-âb-ı sebz-i ter ola hâmeñ çün ey şeker
Nâfiz bu sükkerin-edâ meşrebimcedir

106

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Sâkî şafâ-yı câm-ı vefâ meşrebimcedir
Bûs-ı dehenle zevk ü şafâ meşrebimcedir
2. Şürâbe-nüş-i lücce-i imsâk añlamaz
Rûd-âb-ı hoş-ğuvâr-ı şehâ meşrebimcedir

---

105. 61b

3a cüd-ı: cüd ü

106. 61b

3. Derd-i serim gül-âb ile geçmez benim tabîb
Derdime [ol] mey ile devâ meşrebimcedir
4. Olsam ‘aceb mi nâm-ı redî duhter-i reziñ
Cüş ü hurûş-ı reng-i bahâ meşrebimcedir
5. Nâfiz kümeýt-i şâgar[1] meydâna çek çevir
Gül-gün-câm-ı bezm-i şafâ meşrebimcedir

107

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1. Libâs-ı al-gün-ı bülbülân hün-ı reg-i güldür
Anıñçün câme-i gül-reng-i mül de çeşm-i bülbüldür
2. Verir nezzâreye keyfiyyet-i diğeri temâşası
Mey-i reng-i temâşâ feyz-bağş-ı neş‘e-i müldür
3. Terennüm-sâz olup ‘uşşâk sâkî etme seyr-âheng
Bizim âğâzemiz bezm-i tarabda şavt-ı gülğuldür
4. Ğidâ-yı rûh olur rûhâniyâna şâne-zen olsañ
Şabâ ol zülf-i müşk-efşân yediñde saçlı sünbüldür
5. Dil-i miskîn dimâğ-ı ‘aşka nükhet-bağş ‘anber-veş
Bu germiyyetle düd-ı pür-şafâ semmür kâküldür
6. Muvâfık olmasa tedbîrine tağdîr-i Rabbânî
Kıyâs eyler tağayyür rüy-ı mağşûda tekâsüldür
7. Döner Nâfiz mey-i ma‘nâ-yı şi‘riñ câm-ı gülzâra
Şarîr-i çehçeh-i hâme hezâr-ı verd-i gülğuldür

108

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1. Hâzân olur gül-i bāğıñ hezârı böyle geçer
Hezâr-ı nâle-keşîñ âh ü zârı böyle geçer

---

107. 61a

108. 62a

1a hâzân: hazân

2. Ne işler işledi geçdi dile o hūn-ḥ'ārīñ
Ḥadeng-i ḡamze-i cevşen-güzārı böyle geçer
3. Nesīm-i ' işve hevādan hevāya şaldı bizi
Yel oḡlunu seveniñ rüzgārı böyle geçer
4. Ser-i rehinde şaķın tırma o perī-ṭab' iñ
Nihāl-i kām̄et-i āteş-nişārı böyle geçer
5. Ğubār-ı maķdem[i] iksīr-i naķd-i ḡalb olmuş
O şems-i cevher-i nāzīñ ' ayārı böyle geçer
6. O naḡl-i ser-keş-i sīr-āb içün dil-i zārīñ
Şehāb-ı āh-ı dil-i ḡatre-bārı böyle geçer
7. Seni fūnūn-ı maḡabbetde Nāfizā o şehiñ
Ma' ānī-i edeb-i baḡş kārı böyle geçer (?)

109 *

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

1. Mehveşim kim bir hilāl-ebrū-yı şehr-āşūbdur
Māh-ı nev cerrār-ı mihr-i ḡüsn böyle ḡūbdur
2. Farṭ-ı ' işmetden ḡubār-ālūde der āyīne[ye]
Eylemez timşāline nezzāre bir maḡcūbdur
3. Şems-i vaşlıñla şeref bulsun tūlū' -i kevkebim
Senden ey meh-pāre bir ḡüsn-i nazar maṭlūbdur
4. Ḥaṭṭ ile nām-āver olmuşdur şeh-i elfāz ile
Mühr-i mihre bā' iş-i şān [ü] ḡışm-ı mektūbdur
5. Mihr-i ḡasret perveriş-yāb-ı gül-i iķbāl olur
Ḥüsn-i rüz-efzūn-ı Yūsuf nazra-i Ya' ḡūbdur
6. Bedr-i evc-i mihr āyā Nāfiz eyler mi tūlū'
Mehveşim kim bir hilāl-ebrū-yı şehr-āşūbdur

4b kām̄et-i: kām̄eti

6b ḡatre-bār: ḡatre-i bār

109. 62b

* Bu gazel, 184. gazelle hemen hemen aynıdır.

4b Bu mısraın vezni bozuktur.

110

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Zīb-i ser-i bezm et o meh-i enveri döndür
Sāķi yetiş ol cām-ı ziyā-güsteri döndür
2. Pür görsün o meh kāsesini bir niçe günler
Luṭf eyle felek mihr-i cihān-perveri döndür
3. Kec-fikr ile geçdikce o naḥl-i gül-i gülşen
İmān ile toḡru aña sen sāḡar[1] döndür
4. Endāmıñı ārāyiş-i āḡūş-ı firāş et
Bir pāre miyān cilvesine elleri döndür
5. Bu kevkeb ile Zühre-i raķķāş-cefāsın
Ey dest-i çarḡ sā'ati çaldır yine döndür
6. Nāfız aña geçmez zer-i dek kīse-i dilden
Dök naḡd-i niyāziñı o simin-beri döndür

111

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Bir dil ki feyz-i būs-ı lebiñle şafā bulur
La'lin ḡadeḡde mevce-i āb-ı şifā bulur
2. Neşḡ etdi çin-i kākülünü ḡaṭṭ-ı müşk-bār
Dil nüşḡa-i cemāle bu yüzden ḡaṭā bulur
3. Gird-āb-ı ḡamda ḡalmaya ser-geşte-i ümīd
Ol keştī rüzḡār ile bir gün hevā bulur
4. Elbetde bir bozulma gelir rüy-ı 'āşıķa
Mihr-i maḡabbetin arasa dil-rübā bulur
5. Ağyāra cüy-ı luṭf-ı kerem-baḡş-ı nāz olur
Seng-i cefāsını atacak mübtelā bulur

---

110. 62b

3a gül-i gülşen: gül ü gülşen

111. 62b

6. Pervâne-veş derûn tutuşdurdu âh ile
Dil yaqdı qorsa bir gün o da Nâfizâ bulur

112

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Feyz-i hevâ peyâmını peyk-i şabâ verir
Şâh-ı güle bu müjdeyi bād-ı hevâ verir
2. Bir naql-i buse bir demiñi vaşl eder kerem
Bir iki yüzden ehl-i derûna şafâ verir
3. Ol naql-i nâz eşkim ile ser-firâz olur
Elbetde serve âb-ı dem-â-dem nemâ verir
4. Hâl-i lebinî öpdürür erbâb-ı meclise
Güyâ ki ehl-i keyfe ağızdan gîdâ verir
5. Olmaz der ise mîve-i vaşlını Nâfizâ
Aldanma sen o ser-keşe yap yap saña verir

113

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Emdir femiñ desem baña beyt-i dehân oğur
La' li ağız eder yeri yoq dâstân oğur
2. Ezberledi Bahârsitâni varaq varaq
Bülbül gibi ol gonçe-dehen Gülsitân oğur
3. Gördü ki da'vete o perî 'âzim olmadı
Şişeyle evc-i dâ'ireye pek nihân oğur
4. Şanmañ ki güşuna qodu şavt-ı niyâzını
'Uşşâq sem'-i tıfl-ı hevâya ezân oğur
5. Naqş-ı gubâr-ı pâyına yüz sürme ey şabâ
'Uşşâq o kuhl-'ayn[a] haţ-ı İşfahân oğur

---

112. 63a

113. 63a

6. Nāfiz nüvişte-kışşama bakmaz cefā eder
Ġayra vefā fesānesin ol mihrībān oğur

114

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Ġubār-ı maqđemiñ çeşm-i dile kuhl-i Şifāhāndır
Gel ey nūr-ı başar göz sevmemiz 'ayniyle ihsāndır
2. Geline duğter-i rez bezme tevbe bozdurur sen de
'Arūsāne lebiñ emdir bizi ey 'işv[e]-zen kıandır
3. Gül-i taşvire beñzer resm-i kıaddi mihrībānlıkda
O serv-i hoş-ğırāmān mīve vermez nağl-i ħirmāndır
4. Gelū-yı yāsemīniñ reng-i sünbül eyleyen kimdir
Hezār-ı dil gülistān-ı ġamiñda zār ü giryāndır
5. İsā'et eyledim sermāye-i vaşlı ħaḡā etdim
Mişāl-i pīr-i nā-bālig ġoñül tıflı peşimāndır

115

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. O mihr-i evc-i nāza ġāzeden ħüsn [ü] bahā artar
'Avārızla kıamerde ġün-be-ğün nūr-ı zıyā artar
2. Ĥayāl-i zülf-i pūr-çiniñ kıılınca mū-be-mū dīde
Ĥaḡā vādileri yāda gelir dilde hevā artar
3. Dile bir ħālet-i dīger gelir yāriñ miyānında
Şeb-i vaşlıñ resen-bāz-ı şafāsında şadā artar
4. Şarāb-ı la'lini ser-şīşe-i bezm-i vişāl etsek
Mey-i seyyāle cüş eyler ayağ elde şafā artar

114. 63b

1b Bu mısra, "göz sevmemiz" yerine "gör sürmemiz" şekliyle 6. kasidenin 42. beytinde tekrarlanmıştır.

2 Bu beyit, 6. kasidenin 43. beytinde tekrarlanmıştır.

5a isā'et: işā'et

115. 63b

4a bezmi: bezm-i

5. O tūṭī-i şeker-baḫşıñ leb-i şīrīnin öpdükce
Yine tek durmadı Nāfiz göñül başka recā artar

116

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Müjeler ğamzede ḫüsn-i nazarı açmaz қor
Tīr-i dil-düz ile nūr-ı başarı açmaz қor
2. Defter-i ḫüsnünü ser-cümle ḫisāb eylerken
Kilk-i nāzı raқam-ı ' işvegeri açmaz қor
3. Dīde-i ğayrıya āyīne-i İskender eder
Saña göstermedi ol sīm-beri açmaz қor
4. Oda şem'-i ruḫ-veş yandı nihānī қorsa
Giregör āteş-i ' aşkı o perī açmaz қor
5. Öpdürür la' lini Nāfiz ele ammā ki saña
Görünür beste-dehān ol güheri açmaz қor

117

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Çöz zülf-i girih-gīri şehā sende bu vardır
Aç nāfe-i pūr-müşk-i Ḥaṭā sende bu vardır
2. Mihriñi nihān etme açıl gülşen-i nāz ol
Ey gönçe-i gülzār-ı vefā sende bu vardır
3. Āteşle yanıp sūz-ı dili ṭurma beyān et
Ey micmer-i pūr-dūd-ı hevā sende bu vardır
4. Terkīb-i gül [ü] ' anber ile mümteziç oldu
Ey ḫāl-i ruḫ-ı müşk-nümā sende bu vardır
5. Geldiñ yelerek Nāfize zülfünden o māññ
Kim derdi ki ey bād-ı şabā sende bu vardır

---

116. 64a

4a Bu mısraın vezni bozuktur.

117. 64a

118

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ol gönçe-dehen gül-bedenim zîb-i serimdir
Zîb-i serim ol gönçe-i gül-berg-i terimdir
2. Nergis gözü gül ruhları kâkülleri sünbül
Ol gül memeler hânde-i bâğ-ı eşerimdir
3. Her cünbüş[ü] ârâyiş-i gülzâr-ı şafâdır
Reftâr[ı] hâsed-gerde-i serv ü seherimdir
4. Elden koyamam ayağın ol mâh-ı vişâliñ
Câm-ı leb[i] raqş-âver-i nûr-ı başarımdir
5. Hâl-i ruh[u] mir'ât degil zâhir o mâhiñ
Nâfiz benim ol merdüm-i çeşm-i nazarımdir

119

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Şayma 'ayn-i dîdeden Ceyhûn luğf-ı hûn keser
Zahm şerh etdikce her-dem yâre dil efsûn keser
2. Müşk-fâm-ı turesin ohşar benân[ı] mü-be-mû
Güyyâ mikrâş-ı 'işve sünbül-i şeb-gün keser
3. Ol gül-endâma çiçekli câme dikdikce hezâr
Duğter-i rezle şarâbî câmesin gül-gün keser
4. Şerhalarla döndürür dâğ-ı dil[i] darb-hâneye
Şanki ceyb-i sine yoğlar elleri altun keser
5. Çeşm bir nâ-mihribân sehâredir Nâfiz şağın
Hep mağabbet riştesin ol tîğ-i pür-efsûn keser

120

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Her-dem eṭrāfın o serviñ dil-i giryān ʔolaşır
Sebzēzār eylemege gülşen[i] bārān ʔolaşır
2. Bu mu inşāf ki biz dest-i rediñ olduḡca
El kemer-bend-i miyān olmaḡa el'ān ʔolaşır
3. Rūzgār etmeye muḥtāc yed-i şānesine
Bād-ı āh ile şaḡın zūlf-i perişān ʔolaşır
4. Rīsmān-ı nazār[1] şarmış iken gül-bedenin
Yine ser-rişte ele almaḡa yārān ʔolaşır
5. El verirse o gül-endāma şarıl fırsatla
Nāfizā serv-i semen-dest olan 'uryān ʔolaşır

121

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Dām-ı āḡūş-ı raḡīb-i ḡīle-perverden geḡer
Öyle bir raḡḡāşdır kim çarḡ çenberden geḡer
2. Yalvarıp yatma yapılmaz ḡaşr-ı vuşlat pāresiz
Bir Firengī altun 'arz et iş o kāfirden geḡer
3. Ol perī bir yol reh-i piş-i nazardan geḡmedi
Cūy-veş ammā ḡayāli dīde-i terden geḡer
4. Ey kemān-ebrū hedef olsun mu bāzūña raḡīb
Nāvek-i müjgānları fūlād [ü] mermerden geḡer
5. Zevḡ-i būs-ı cām-ı la' linden geḡilmez Nāfizā
Vaḡt-i güldür dil ne sāḡardan ne dil-berden geḡer

---

120. 64b

121. 65a

4b fūlād: fūlāt

122

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Māh-ı mihr-āşāra hāle šu' le-i cevvēledir
Rüy-ı luţfu bir gül-i taşvire beñzer lāledir
2. Cāme-i nārenci šanma šu' le-i reftār ile
Bir gül-endām-ı perī-rū āteş-i seyyāledir
3. Düşmedi āgüş-ı i' zāza felekde bir gün āh
Eller o meh-rūya her šeb cāme-ḡ'āb-ı hāledir
4. Ḥāl-i Hindūlar nücūmu ebruvānıdır hilāl
Ol ' arağ berg-i gül-i ruḡsār üzre jāledir
5. Hāle ḡāle ' ayn-ı iḡbāle nāzar yok kimsede
Şimdi rağbet māla Nāfiz bir de rüy-ı aladır

123

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Biñ kez o ebrū-kemānım nāvek-i müjgān atar
Sinesin ' aşık güşād eyler hedef-veş cān atar
2. šu' le-i āhı fişeng-endāz-ı nār-ı ' aşğ edip
Cünd-i iblis-i raḡibe āteş-i sūzān atar
3. ' Aks-i çeşm[i] devr-i sāğarla göründü bādede
Güyyā meydāna Rüstem tiğ-i ḡün-efşān atar
4. Al ele nabz-ı dili emdir ᡡabībā la' liñi
Niçe bir dest [ü] yed-i hicrān ile širyān atar
5. Tır-veş dest-i nifāḡa düşmeden Nāfiz šaḡım
Seni beyt-i sineden ol ḡaşı ya giryān atar

---

122. 65a

123. 65a

2a nār-ı: nārı

124

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Dil[i] hayrân-ı pür-esrâr eden gönçe-dehânımdır
Ğubâr-ı pâyı da 'ayniyle kuhl-i İşfahânımdır
2. Çü mâh-ı nev olur şü[r]et-nümâ her günde bir yüzden
O hercâyî-reviş hep pertev-i nâ-mihribânımdır
3. Dem-â-dem âb ü tâbı eşk-i germ-â-germ ile bulduñ
Seni ey gönçe gül gibi açan sırr-ı fiğânımdır
4. Kıyâmet-kâmeti nahl-i gülistân-ı temâşâdır
Riyâz-ı 'işve-i endâm bir serv-i revânımdır
5. Hayâl-i ebruvânı gerdenimde şeh-i hüşnüñ
Mişâl-i tavk-ı kumrî dest-mâl-i el-amânımdır
6. Şabâ kaldırma zülfün seyr-i bâğ-ı sîne eylerken
O gîsûlar benim şems-i cemâle sâyebânımdır
7. Degil bî-câ temâşâ-yı ruhunda zâr ü feryâdım
Hezâr-ı şasretim Nâfîz bu vâdî gülsitânımdır

125

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Gerdeni hâl-i ruhun h'oy-gerde enver gösterir
Sîmyâdır âteş [ü] âb ile ahter gösterir
2. Geçmedi naqd-i niyâzıñ bir pûla ey teng-dest
Sîm-tenlerle işin altun eden zer gösterir
3. Şanma çîn-i zülfünü şân ile 'arz eyler saña
Pençe-i 'uqâb-ı hüşnünde bir ejder gösterir
4. Kıl nazar 'ayn-ı keremle ey perî-peyker deyip
Dil aña mir'ât-ı ahvâlin mükerrer gösterir

5. Şāh-ı gülşen sīnesinden Nāfizā kıpmuş gibi
Sīnesin açıp nihālim ğonçe-i ter gösterir

126

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Günde şems-i rüyun ol mihr-i şeb-ārā gösterir
Şubh-ı ümmīdi bu yüzden pertev-efzā gösterir
2. Böyle pey-der-pey şafā başkın verir bī-gāneye
Korkarım zālīm raķīb ile temāşā gösterir
3. Çıkmadı naķş-ı dehānı noķta-i mevhümedir
Hātem-i la' li aransa sırr-ı ihfā gösterir
4. Şerbet-i vaşlın dirīĝ edip dil-i dīvāneden
Vermeyip ma' cūn-ı la' linden müdāvā gösterir
5. Sīnesi berrāk vechinden göründü Nāfizā
Rūy-ı iķbālimde mir 'āt-ı mücellā gösterir

127

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. 'Aks-i rüyun sīne-i 'uşşāķa dil-ber gösterir
Pertev-i şemsi döner mir 'āt-ı enver gösterir
2. Bir hilāl-ebrū iken gör maşrıķ-ı iķbālde
Kendin on dördünde ol māh-ı münevver gösterir
3. Şāfdır billür-veş ser-tā-be-pā ol sīm-ten
Her ne 'uzvuna niĝāh etsek ser-ā-ser gösterir
4. Āsumānī cāmeden 'arz etdi hāl-i sīnesin
Bu raşadgehde felek bir sa' d-ı aķter gösterir
5. Naķş eden Nāfiz o tūķi-i şeker-gū leblerin
Bir muşavvirdir ki ğüyā la' li söyler gösterir

5a şāh: şāh

126. 66a

127. 66a

1b pertev-i: pertevi

128

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çeşm-i cemmāşım süzer 'ayn[ı] teğāfül gösterir
Gamzeler hüsni-nazar bilmez tekāsül gösterir
2. Gülşen-i kalbiñde bñ var mı diyü eyler su'āl
Remz ile rñy-ı hezār-ı dñdeye gül gösterir
3. Bñ-nevāyān-ı dili şāh-ı güle edip nedim
Perde-sāz-ı nālesin 'uşşāka bñlbñl gösterir
4. Āhuvān-ı deşt-i Çine müjdeci ol ey şabā
Sevdigim zñlfñn külehden saçlı sñnbñl gösterir
5. Remz ile beyt-i dehānından alınmadı haber
Bir mu'ammādır lebiñ hñç şorma müşkil gösterir
6. Bend-i sine ellere bir genc-i bād-āver olup
Nāfizā fetḥ-i tılısmātı taḥayyül gösterir

129

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Çek şerbet-i lebini ḥalāvet şuyundadır
Ey dil bu gül-şeker mi [ki] lezzet şuyundadır
2. Öp gevher-i lebini gönñl 'ayn-meşreb ol
Ol la'l-i ābdār seḥāvet şuyundadır
3. 'Arz eyle mācerāyı döküp eşki dem-be-dem
Ol sāye-cñ-nihāl leḥāfet şuyundadır
4. Hñn-āb-ı tiğ-i gamzeye etme recā şaḥın
Şemşir-i hñşm-ı dñdesi ḥumret şuyundadır
5. Nāfiz nesim-i luḥf-ı Hudā olıcaḥ vezān
Zevraḥçe-i ümīd selāmet şuyundadır

128. 66b

129. 66b

5b ümīd: ümmīd

130

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Tut zârîñi 'uşşâķ-ı nev-âġâza ber-â-ber
Feryâdiñ ola Zühre-i dem-sâza ber-â-ber
2. El yetmez iken kâmet-i yâre tolaşırıñ
Olsun mu semen serv-i ser-efrâza ber-â-ber
3. Şevķ-âver olur sâķ-ı bahârı dil-i zârîñ
Gülzâra çıķa câm ile bir tâze ber-â-ber
4. Çekmekde gelir mi 'acabâ sine-güşâyâ
Nevk-i müjeler ġamze-i ġammâza ber-â-ber
5. Hem-pâye midir sâķî-i şahbâ-yı 'arūsân
Başma ayaġı olmaz o şehnâza ber-â-ber
6. Murġ-ı nażarım bâz-ı nigâhıyla bir olsun
Kebġ-i dil-i Nâfiz çıķa pervâza ber-â-ber

131

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. O gül-'izâr-ı ruġuñ bâġ-ı B[ü]stân oķudur
Hezâra ġ'âce-i gül faşl-ı Gülsitân oķudur
2. Olunca beste nigâra hevâ ile 'uşşâķ
Düzenle sâzı çalar kâr-ı Işfahân oķudur
3. Kitâb-ı mihr [ü] vefâdan sebaķ sebaķ diyerek
Rüsüm-ı nâz ü niyâzı o mihrîbân oķudur
4. Çalıp nefesle dili ses çıkarmayıp neyler
Bu demde şeyġ-i riyâ-sâz hep nihân oķudur
5. Keşîde-tîġ-i nigeħdir şaķın şaķın Nâfiz
Cefâ kılıcı o kâfir saña amân oķudur

132

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Perde-bîrûn-ı niyâza şavt-ı bî-âgâz oğur
Cilve-sâzım bî-nevâ ' uşşâka hep şehnâz oğur
2. Destvân-ı iltimâsa ' arz eder murğ-ı zeri
Almağa bâzû-yı iğbâle yine şehbâz oğur
3. Ol perî-ruhsâr[1] da' vet kıl buğûr-ı âh ile
Hep ' azîmet-h'ân-ı vuşlat zülfünü pür-nâz oğur
4. Çekdi çille ol kemân-ebrû hevâsın etmedi
Yine hağğ-ı tîr-i müjgânın görüp dil nâz oğur
5. Açmayıp küttâb-ı efsûnu esâmî defterin
Nâfizâ erkâm-ı vaşlı cümle harf-i râz oğur

133

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. O gâzâlâne bağış vâdî-i haşmet gözedir
Bâz-ı nezzâresi murğ-ı dile zağmet gözedir
2. Şâhin-i himmet[i] hep kebg-i vişâl üzre şalar
' Âşıkân tâze şikâr olmağa fırsat gözedir
3. Ser-be-pâ çeşm-i dilim gamzeñe nezzâre için
Seni gözler gözüm ey dîdesi âfet gözedir
4. Ebr-i zülf ile nihân etme hilâl ebrûsun
Dür-bîn-i nîgehim bir meh-i tal' at gözedir
5. Bâğbân-ı ruğ-ı alñ olalı bülbül-i dil
Nâfizâ murğ-ı nazâr gülşen-i vuşlat gözedir

---

132. 67a

2b yine şehbâz: yine bir şehnâz

5b harf-i: harfî/ oğur: olur

133. 67b

2b olmağa: almağa

134

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn

1. Ver cām-ı gülü bülbüle bir sāgar[ı] güldür
Leb-rîz-i țarab ile o ŧevk-āver[i] güldür
2. Aç gönçe-i esrār-ı hezārāne ŧaķāyık
Bir bŷy-ı lațif ile gül-i aķmer[i] güldür
3. Kān āğlar iken dest-i rediñ dide sezā mı
Engüŧt-i muķannāñı öpen elleri güldür
4. Pervāne çerāğıña uyandır güle dāğ et
Lāleyle bu ŧeb ŧem'-i ziyā-güster[i] güldür
5. ŧād eyle dil-i Nāfiz[i] ey gönçe-i ķandān
Esrār-ı ğubār-ı ķaț-ı la'-i ter[i] güldür

135

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çeŧm-i dilde rakŧ ķadd-i cilve-zā oynar țurur
Ābda naħl-i ŧafā-cŷ gŷyiyā oynar țurur
2. ŧu' le-i ħüsnü dile ķundaķ bıraķmıŧken yine
Mehd-i āğüŧumda ol țıfl-ı cefā oynar țurur
3. Kanda ğördüm ħünī çeŧmin bir dem ārām etdigin
Seyf-i ħŷn-ħ'ār-ı cefāsı dā'imā oynar țurur
4. Sā' at ile 'aķr[eb]-i çarķa döner rakķāŧ-veŧ
Her daķıķa ol حراس ile gedā oynar țurur
5. Bād-ı āħım Nāfiz olduķca ŧabā ile vezān
'İŧve-sāz-ı tār-ı zŷlf-i dil-rübā oynar țurur

---

134. 67b

1a ver: veren

135. 67b

5b tār: țār/ zŷlf-i: zŷlfü

136

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Cām-ı la' lini gören ' ahd ile peymāne döker
Ayağı tutmaz eli sāğar[1] mestāne döker
2. Şem' -i hüsünün o perīniñ bu şeb eyler da' vet
Bāl [ü] perrin yağar āteşlere pervāne döker
3. Pāre pāre olarak hāl-i perīşāne için
Yed-i şāne zeri ol turre-i zī-şāna döker
4. Āsiyāb-ı felegi kendimi (?) nesrīn etdim
Dām eder sünbülesin kevkebini dāne döker
5. Kākülün kıldı şabā şanma perīşān Nāfiz
Sünbülü bād-ı hevāsın yem-i ' Ummāna döker

137

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Görüp mihr-i ruḥun bedr-i felek şerm [ü] hicāb eyler
Geh eyler hāle peydā geh olur ebri niķāb eyler
2. Görenler mest h'āb-ı nāz-ı ğamzeñ bezm-i vuşlatda
Der-āğuşum ḥayāl-i ārzū-yı cāme-h'āb eyler
3. Nedir bu şīve-i nādir ber-ā-ber çeşm-i dil-berde
Nıgeh dā'im tesellī ğamze pey-der-pey ' itāb eyler
4. Niçe taşvīr olur bu ḥüsn-i rüz-efzün ey Mānī
Ḥayāl etse du-çeşm-i pür-nemim naķş-ı pür-āb eyler
5. Tekellüf ber-ṭarāf şahbā-keş-i bezm-i maḥabbetsin
Seni Nāfiz bu mestāne-reviş ḥāne-ḥarāb eyler

---

136. 68a

3b yed-i: yedi

137. 68a

1b hāle: ḥāle

2a h'āb: ḥāb

138

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Göñül bir gül-^ç izārîñ hasretiyle āh ü zār eyler
Gülistān-ı maḥabbetde rüsümāt-ı hezār eyler
2. Çemen-ḥaṭ rüy[u] gül nergis gözü kākülleri sünbül
Bu fikr ile zemīn-i dīdede ^çāşık bahār eyler
3. Gülüñ evc-i nihāli terk[i] hep ^çuşşāka rağmendir
Hezār-ı bī-nevā esmā maḥāmında qarār eyler
4. Felekde ol gazāl-i āfitābı şayd için ^çāşık
Hilāl-i sāğar-ı devrānını dāma medār eyler
5. Duḥān-ı āh ile nār-ı maḥabbet hiç nihān olmaz
Maḥāmın āteş-i sūzān Nāfiz āşikār eyler

139

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çeşm-i efsünkārı bīdār-ı nigāhından tıyar
Rāz-ı pür-pervāz-ı bāzı ḥ^çābgāhından tıyar
2. İşini altun eder iksir-i remz-i çeşm ile
Bendeler hengām-ı luṭfu ^çayn-ı şāhinden tıyar
3. Şu^ç le-ger ebri o meh germ-i hevāsından bilir
Āteş-i pür-sūz-ı ^çaşkı tāb-ı āhından tıyar
4. Maḥdem-i teşrifiniñ nūr-ı başar añlar yolun
Naḥş-ı pā-būs-ı ḥayāli resm-i rāhından tıyar
5. ^çAnber-efşān olmağa bir şemme yok sa^ç y-i hevā
Nāfizā bu luṭf[u] dil zūlf-i siyāhından tıyar

140

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. O verd-i naḥl-i nāza ḥāme gül rengi ḳabā eyler
Dikenlerle çemende ḳāmet[i] neşv ü nemā eyler
2. Siper etmek murādı ḳalb[i] nevk-i ḡamzeye yoḥsa
O bī-gāne baḳışlı hīç nigāh-ı āşinā eyler
3. Bize gösterdi çeşmi devr-i cāmı ' ayn-ı şevḳ oldu
Bu yüzden ol perī āyīneden ' arz-ı vefā eyler
4. Temāşā-meşreb-i mest-i nigāh-ı sākī-i devrān
Ḥumār-ı ḡuşşa-i hicri görüp zevḳ ü şafā eyler
5. Olur ' ibret-nümā naḳş-ı ḡazāl-i çeşmi ḥulyāda
Dil-i Mecnūnu [vü] Leylā-yı ḥüsnü Nāfizā eyler (?)

141

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. O meh-pāre görüp naḳd-i niyāzım nāza çekmiştir
Anıñçün ḳavs-i dil efsāneden ḥemyāze çekmiştir
2. Degil nāme-nüvişte ' aks-i müjgānım ruḥ-ı yāre
' Arūs-ı ḥüsne müy-ı ḥāme ile ḡāze çekmiştir
3. Verā-yı ebr-i ḥaṭ ḳılmış ' izārın rüzgār āḥir
O meh-i bedr-cemāle ḡüyyā yelpaze çekmiştir
4. Şikārın aldı şayyād-ı niyāz-ı ' aşḳ bī-pervā
O kebg-i deşt-i nāzı pişgāh-ı bāza çekmiştir
5. Edip bezm-i mey[i] amāde-i dām-ı recā Nāfiz
Nihānī beyt-i vaşla köhne meyle tāze çekmiştir

---

140. 68b

2a nevk-i: nevke

5b dil-i: dili/ Leylā-yı: Leylāyı

141. 69a

1b ḥemyāze: hemyāze

4a niyāz-ı: niyāzı

142

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Tığ-i çeşmiñle ne dem sîne-i pür-hün kesilir
Senden ey kanlı nıgeh ' aşık-ı maḥzün kesilir
2. Dāğ-ı dil şerḥa vü sîne degil ey meh-pāre
Ḍarb-hāne-i dil-i zārda altun kesilir
3. Seyl-i enhār-ı sirişki yed-i luḫfu tıtdı
Dest-i germiyyet ile cūşış-i Ceyhün kesilir
4. Ğamze-i mest[i] ṭarab-hāne-i sākiden gör
Ḥişşe-i neş'e-zen-i sāğar-ı gül-gün kesilir
5. Reh-zen-i ğamzeleri urdu ṭarık-i şabrı
Nāfiz ebnā-yı sebiliñ yolu efzün kesilir

143

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ey kaşı ya kemān-ı cefāñı çeken bilir
Zür-ı hevā-yı tiriñe sîne geren bilir
2. Ḳaddi şarābī cāme ile neş'e-baḫş olur
Ey gül-beden bu bezm-i şafāyı diken bilir
3. Pehlūsu naḫş-ı buseyi şaklar hezār .....
Gül-çin-i bāğ-ı sinesin ol gül-beden bilir
4. Ḍarb-hāne-i rumūz-ı dilim başma üstüne
Ṭuğra-zen-i recāmızı ol sım-ten bilir
5. Nāfiz o serv-ḳadde şarılsaḳ niyāzımız
Āğüş-ı mū-miyāna ṭolaşmış semen bilir

---

142. 69a

2b Ḍarb-hāne: Ḍarīb-hāne / dil-i: dili

143. 69b

3a Bu mısraın vezni kelime eksikliğinden dolayı bozuktur.

144

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Şeb-reng-i zülfü naqş-ı bahārın nişānıdır
Kevkebli sünbül ile zemīn āsumānıdır
2. Cām-ı lebiñle sīne perī-ḥāneye dönüp
Gel gör buḥūr-ı āh ile da' vet nihānıdır
3. Ey gül nedir bu sīne-i gülgül bahārda
Pür-ḥün-ı 'aks-i çeşm diliñ gülsitānıdır
4. Qaddi riyāz-ı 'işveniñ 'ayn-ı ḥayāludur
Endāmı bāğ-ı neş'eniñ āb-ı revānıdır
5. Dest-i figān dāmen-i şāḥ-ı gülü tutup
Nāfız bu nāle şanma hezār el-amānıdır

145

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

1. Zülf-i zer-tārını sīmīn bedene perde çeker
Zer-keşān fiḍḍaya şan تلبیتی zerde çeker
2. Mū-be-mū naqş-ı sevād ile kılıp ḥāme siyeh
Yüzüne zülf-i siyāhın o siyeh-çerde çeker
3. Südde-i vuşlatını şanma şifā-ḥāne-i 'aşk
Bāb-ı hicrindeki derbānları hep derde çeker
4. Tābiş-i şerm ile berg-i gül[ü] çekmezse ḥakīm
'Arağ-ı verd-i teri hep ruḥ-ı ḥ'oy-gerde çeker
5. Re's-i Qays üzre degil lāne-i murgān resmi
Ser-nüviştesini ser-geştesi hep serde çeker
6. Zülf-i Leylāsı beni eyledi Mecnūn Nāfız
Reng-i dūd-ı dilim āḥir o siyeh-çerde çeker

146

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ol kemân-ebrû dil-i ' uryâna hîç bakmaz geçer
Tîr-i çeşmi hâtır-ı nâlâna hîç bakmaz geçer
2. Ğayrı gözler ğamzeler zeyl-i ğubârımdan kaçar
Pâyına sürme yüzüñ dâmâna hîç bakmaz geçer
3. Kîse-i ümmîdin eyler nağd-i minnetden tehî
Dîde-i ehl-i ğınâ ihsâna hîç bakmaz geçer
4. Etdi mir'ât-ı şikeste va' dini durmaz döner
' Ayn-ı naḥvet sâġar-ı peymâna hîç bakmaz geçer
5. Yağdı yandırdı kebâb etdi yine laḥm-i dili
Nâfiz ol mest-i nîgeh biryâna hîç bakmaz geçer

147

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Câm-ı lebinî ' aşık-ı nâ-kâma çekdiler
La' lîn-şarâb[1] rind-i mey-âşâma çekdiler
2. Gül-reng-i germ-sûd-ı recâyı çü nâr-ı ' aşk
Rindân gül-âb-ı verd gibi câma çekdiler
3. Bâġ-ı niyâz-ı mekre vişâli düşürdü
Dâm-ı hezâr-ı dil o gül-endâma çekdiler
4. Şanmañ ki nağş-i vesme ile ebruvân-ı yâr
Tuġra-yı nâza resm-i siyeh-nâme çekdiler
5. Esb-i recâyı Nâfiz[e] hep atı verdiler
Ol şeh-süvâra zîn ile bayrama çekdiler

---

146. 70a

147. 70a

3a Bu mısraın vezni bozuktur.

148

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. 'Andelībān şanma kim şevk ile şivenden kaçır
Hār ile hem-nağme görmüş verd-i gülşenden kaçır
2. Görünür rez-duhteri-veş gayre zīb-i bezm olur
Ol tezerv-i bāğ-ı ' işve mest olup benden kaçır
3. Lānesiz Kaysı görüp ser-geşte-i deşt-i cünün
Āhuvān rem-kerde murgān zevk-i meskenden kaçır
4. Şahne-i hüsnü kemend-endāz-ı zülf ile görüp
Ol hārāmī gamzeler seyr eyle rahşenden kaçır
5. Lebleri ārāyiş-i cām-ı şarāb iken ele
Ayağı kaldırdı sākī Nāfizā senden kaçır

149

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Gösterdi naqş-ı bükalemün h̄'āce-i bahār
Verdi nevāda bülbülü ' uşşāk ile qarār
2. Dest-i hazān berg-i gülü bāda verdi hep
Tābi' olur hevāsına mānend-i rūzgār
3. Nakqāş-ı nev-bahār gülü ala çekmede
Reng-i nümāsına nazar etmez m'ola hezār
4. Kıldı halīde her sözünü bāğda hezār
Nergisleri gözüne diken oldu hem-çü hār
5. Bāğa benim ile şalın ey serv-i hoş-hırām
Sāyeñde Nāfiz eyleye ' uşşāk-veş qarār

150

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Dil-i 'uşşāk nevā-sāz olup āhengi sever
Muṭribe 'āşık olur nağme-zenān çengi sever
2. Hürde-bîn ile dehen hokka-i la' lî görünür
Bülbül-i dil yine ol gönçe-i dil-tengi sever
3. Bu ne keyfiyyet-i dildir buña hayrānım ben
Gönçem esrār-ı gubār-ı haṭṭıñı bengî sever
4. Rezm [ü] bezmin görüp aşübgeh-i duḡter-i rez
Sākî-i ceşş-i şafā velvele-i cengi sever
5. Gördü resm-i mey-i gül-günunu bezmiñ Nāfiz
Verdi yüz al hezāra ruḡu gül-rengi sever

151

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Tuymasın vuşlat sözün el sū-be-sū fırsat bulur
Güft ü gū eyler şemātetle 'adū fırsat bulur
2. Ey şabā bir gün dimāğ-ı müşk-i Çini būs eder
Nefha-baḡşā nāf-ı zülfünden ki bū fırsat bulur
3. Cāme-ḡābiñ olmasın vuşlat-güşāy-ı luṭf-ı nāz
Korḡarım dest-i niyāz ey māh-rū fırsat bulur
4. Āb-ı çeşmimden nihān oldu perī-rüy-ı hayāl
Merdüm-i dil eyler anı cüst ü cū fırsat bulur
5. Dāmen-i vaşlın şafaḡ gibi verir ol meh ele
Nāfizā bir gün bu dest-i ārzū fırsat bulur

---

150. 71a

3b haṭṭıñı: haṭṭıñı

151. 71a

152

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Gül-gün-ı cām-ı la'lı mey-i erguvānlanır
Gönçem bu táb-ı neş'e ile kāmranlanır
2. Şems-i cemāl gülşene pertev-figen olur
Sırr-ı emirle rûh bulur gönçe cânlanır
3. Büy-ı vefâ dimâg-ı hayâline girmemiş
Ol gül niçe hezâr-ı dile mihrībānlanır
4. Ey gönçe ziver-i ser-i destârim ol yetiş
Kays-ı hezâra fark-ı heves âşiyānlanır
5. Nâfiz libās-ı sünbülünün mālı olur
Ol meh benefşe-reng giyer âsumānlanır

153

fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilün

1. 'Ahdine tırılmaz döner ol mäh-ı ra'nâ böyledir
Âh edip tırma felek devrinde dünyâ böyledir
2. Bir pūla geçmez dirîgâ naqd-i hulyâ böyledir
Çekme ey meh-pâre gam hep kesb-i sîmyâ böyledir
3. Ey meh-i nev devr-i şahbâ-yı lebiñle rüz ü şeb
Geh tehî geh pür döner cām-ı feraḥ-zâ böyledir
4. Ağladır geh güldürür ol gönçe hayrân 'aşığı
İktizâ-yı hâlet-i esrâr-ı sevdâ böyledir
5. Fursat el vermez ki bitsin dest-i küstâh-ı recâ
Keff-i yed yetmez yine ol nâ-şikîbâ böyledir
6. Râhat isterseñ riyâyı büriyâdan hırka et
'Âlem-i tezvîrde Nâfiz müdarâ böyledir

154

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Mihr-i sipihr-i maşrıq-ı hüsni ziyâdadır
Günden güne o mâh-ı felek hep ziyâdedir
2. Bâziçe-i şafağdan o şems-i hasen çıkar
Nerrâd-ı tâli'-i dil o günden güşâdedir
3. Yelme bu rûzgârda neş'eyle serserî
Re's-i nesim-i fülk-i derün bād-ı bâdedir
4. Çeşmine girmedir heves etme çü sürme hiç
Bî-gâ[ne]-âşinâ nigehiñ 'ayn-ı bâdedir
5. Nakş-ı ümîd Nâfiz olur rû-güşâ tamâm
Mir'ât-ı hüsni ol mehiñ ammâ ki sâdedir

155

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Şerh etme çâk-ı zaḥm-ı dili yâre bağıdır
Bir bestedir nevâsı leb-i yâre bağıdır
2. Niçe bu rûzgârda bād-ı hevâ yeler
Bād-ı şabâ ki zülf-i siyekâra bağıdır
3. Dil döndü murğ-ı beççe-i pâ-beste-lâneye
Târ-ı külâle-i ser-i dildâra bağıdır
4. Dâmân-ı yâr dest-i raḳîb ile bend olur
Bir riştedir kim gonçe ile ḥâra bağıdır
5. Biñ pâre ol yolunda açılmaz leb-i vişâl
Bir 'uqde-i füsündür o meh-pâre bağıdır
6. 'Uşşâk beste-ḥâtır-ı serdir hevâ-yı 'aşḳ
Ḳânûn-ı perde-sâz nağamkâra bağıdır
7. Mûy-ı ḥaṭ ile bend lisân-ı edâ olur
Nâfiz zebân-ı ḥâme ki eş'âra bağıdır

156

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ādem beşeriyetle saña der mi melekdir
Ne geldi seniñ gibi perī ne gelecekdir
2. Māh-ı ruhuñ öpdürmege 'ahd eylediñ ammā
Bundan da dönersiñ ey efendim bu felekdir
3. Öpmege yemīn eyledi el pāyını gerçi
Şahbāy[1] çek ey nūr-ı başar ayağı dekdir
4. Kānd-i lebiñ āgūş-ı mezāk üzre emerken
Şirīn sözü icrā-yı şafā et ne demekdir
5. Āyīne-i kılbe edegör 'aksini da' vet
Nāfiz saña bir māh-ı perī-çehre gerekdir

157

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Kahr [ü] mihr āyine-i şadrda olmaz meştür
Gıl [ü] gış şaklayamaz kılbede şāfi billür
2. Sīnesin etdi siyeh cāmeden ol māh bedīd
Vaqt-i şeb yine tülū' eyledi şems-i pür-nūr
3. Yada verme adını sevme görüp duhter-i rez
Halka teşhīr eder ādemi şūḫ-ı meşhūr
4. Varsa rindān ḫarābāta yıkılmaz yapılır
Dil-i vīrān-şodeler olmada yap yap ma' mūr
5. Hāḫ zuhūr eyledi sīm-i zekānında Nāfiz
Mū..... oldu dirīgā o Hāḫāyī fağfūr

---

156. 72a

1b perī ne: perī vü ne

157. 72b

158

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Vücūduñ ' ayn-ı mäh-ı āsumān-ı ' ālem-ārādır
Ne hikmetdir seniñ mähıyyetiñ bir baḥş-i ' uzḡadır
2. Taşavvur etdigin [ey dil] seniñ taşdıḡ-i sevdādır
Ümīd-i genc-i vuşlat mümteni' bir mālīhulyādır
3. Metā' -ı şems-i ḡüsn-i yāre olduḡ Müşteri ammā
' Adū Mirriḡ-şıfat mā-beynimizde naḡs-i şuḡrādır
4. Degil ḡāl-i siyeh yer yer cemāli üzre ol mähıñ
Ṭulū' etmiş felekde cā-be-cā necm-i Şüreyyādır
5. Dem-ā-dem dīdeler giryān-ı pür-ḡün olmada her-dem
Birisı kīse-i ḡaccām birisi meşk-i saḡḡādır
6. Zükām-ı ḡamla āşüfte-dimāḡız çāre-cū olsun
Bu ḡoy-gerde gül-āb-ı āb-ı ruḡ kim ḡāliye-sādır
7. Görürsüñ mevc mey nüş etse sākī bezm-i ' işretde
Bilürken gerden-i berrāḡ şāfi cām-ı mīnādır
8. Raḡīb-i kāfire ey dil tekāpū eylemek lāzım
O pāk-i zāt için murdāra sed zirā müdārādır
9. Bu ' ālemler bu demler bu güzellikler gider bir gün
O mihr ḡasene maḡrūr olmasın Nāfiḡ bu dūnyādır

159

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Bülbülden aldı dāmenin aḡyāra yār olur
ḡavfım budur o gül-bedeniñ zeyl-i ḡār olur
2. ḡod-bīnliḡiñ görür ḡaṭı şüret verir aña
Bir vaḡt olur ki āyineden şermsār olur

---

158. 72b

4b cā-be-cā: neyyir-i (LH. 56b)

5b meşk: meşḡ

159. 73a

3. Bezm-i sebük-serānda çekilmez girān raķīb
Kaldır ayağı şıķlet eder belki bār olur
4. Sū'-i qarīn ṭabī'atına döndürür şaķın
Ser-āteşe mūmās ile 'ayniyle nār olur
5. Nāfız o şems-i ruķ yine nem ķapdı dīdeden
Zūlfü şehāb-ı āh ü dili bī-ķarār olur

160

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. O şem'-i ḥüsnü bī-pervā per-i pervāne yazmışlar
Perī-nāme yazınca ķıl ķalemle yana yazmışlar
2. 'İzām-ı mıştar-ı sīne ḥurūf-ı ḥāli şerḥ etmiş
Suṭūr-ı 'arz-ı ḥāli ol şeh-i ḥübāna yazmıřlar
3. Beyāz-ālūde-i eşk ile ol māha bulup fırsat
'Adūlar bu nifāk-ı remz ile āyā ne yazmıřlar
4. Miyānın merkez-i āgūř-ı pergār-ı recā bulmuş
Şafā-yı cāme-ḥ'ābı cilve-i kāřāne yazmışlar
5. Sevād-ı nāme gibi rū-siyeh şeb-reng dil-i ađyār
Bulup naķř-ı nifākı Nāfızı cānāna yazmışlar

161

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Müje tahrīr edip ḥāli ḥaṭ-ı pūr-nāme yazmıřlar
O şāha ķıl ķalemle ser-nüvişt-i nāme yazmışlar
2. Görünce cebhe-i ebrūsunu remz-i ḥavādiřle
Bu beyt-i dil-keşi ser-levḥa-i eyyāma yazmışlar

---

160. 73a

1a per-i: peri

2a mıştar: maşdar

5a şeb-reng: şeb-rengi

161. 73a

1b nüvişt-i: nüvişti

3. Bulup naqş-ı niyâzı hoş-nüvisân-ı Bahâristân
Bu gül-gün pûş-ı nâza bir şarâbî câme yazmışlar
4. Edip reyhânî hattın gülsitân-ı hüsnüne taḥrîr
Şikeste-ḥâṭır-ı ta'lik-i vaşf-ı ḥâme yazmışlar
5. Hurûf-ı vuşlatı vefk-i murâd üzre ḳonup Nâfiz
Murabba' - ṭâli' -i sa' d-ı nağamdan kâma yazmışlar

162

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Lisân-ı şâmede kâkülleri perişândır
Zebân-ı ḥâmede piçide müy-ı müjgândır
2. Bün-i zeḳanda degil müşk-i Çini-i ḥâli
Yapışmış ' anber-i ter bir Ḥaṭâyî filcândır
3. Görünce şems-i ruḥuñ bedr-i cebheñi rüşen
Dedim felekde döner mihr [ü] mâh-ı raḥşândır
4. Ğubâr-ı ḥâr-ı ' adü girmez ol nazargâha
Ḥayâl-i rüyuña çüb-ı müjem nigebbândır
5. Zâhîr-i ḥâleti isâr (?) -i nâleden zâhîr
Yedim bu ḥâme ile Nâfizâ neyistândır

163

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. La' liñ emdir ḥikmetin şorma dil-i şeydâ bilir
Çekdiği derd [ü] cefâ-yı ' aşk[ı] bir Mevlâ bilir
2. Ğamzeñ inkâr eylesin da' vâma şâhiddir müjeñ
Ey kemân-ebürü bize etdikleriñ dünyâ bilir
3. Ne alır naqd-i niyâzı ne eder bir pâre nâz
Yalvarıp yatmasın ol meh-pâreye sîmyâ bilir

---

162. 73b

163. 73b

3a niyâzı ne: niyâzı vü ne

4. Ne tutar dest-i recāyı ne verir cām-ı vişāl
Sākī ancağ devr-i pey-der-peyle istiğnā bilir
5. Nağş-ı āb-ı çāh-ı cāhiñ resmine āgāh olan
Mevce-i ‘ ayn-ı serāb ile anı hem-cā bilir
6. Gerdiş-i ārām-ı dūnyā böyle nağş-endāz iken
Anı niçe ‘ aql-ı kāmil kendine ibkā bilir
7. Çeşm-i bahtı Nāfiziñ bīdār olur ise bu şeb
H̄ābgāhını o yāriñ tolaşır tenhā bilir

164

mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün

1. Bahāristān şerh-i sīne-i nīzeyle zīverler
Bilir Kānūn-ı teşrihi Şifā-yı şadr ezberler
2. Beyāz-ı şafha-i şadrın çekip āgūş-ı taħrīre
Seni ey sīm-ber bu üstüñān-ı sīne mıştarlar
3. Gören h̄oy-gerde-i tāb-ı hayā gerdān-ı vaşfinda
Gelū-yı yār için nazm oldu [der] dūrler gibi terler
4. Şabā bir şemme hāl ü nāf-ı zūlfün Çine neşr etdi
Şafāsından mu‘ attar oldu kām-ı müşk [ü] ‘ anberler
5. Riyāz-ı dīdede hūbān-ı serv-endām turup şaf şaf
Hıyābān oldu şandım gülşen-i iqbāle ‘ ar‘ arlar
6. Hezāra müjde reng-i tāb-ı meyden bāğ-ı hūsnünde
Gül-i şad-berg-veş kat kat açılmış verd-i aħmerler
7. Şabā çevgān-ı çarha rūzgār-ı zūlf uydurmuş
Rübūde kılmadan gūyu dil-i pūr-devr-i çenberler
8. Eden Leylā-nümā sīmīn-tenānı reng-i gīsūdur
Siyeh-çerde görünmüş şüretā Mecnūn-ı esmerler
9. O kanlı yāre ey mecrūh kanda kaldı el şunmağ
Felekde dest-i Behrāmı o hūnī gamze hancerler

4a dest-i recāyı ne verir cām-ı vişāl: dest-i recāyı vü ne verir bir cām-ı vişāl
164. 74a

2a mıştar: maşdar

10. Görür hep çeşm-i bîdârı ruḥ-ı nevmi perîşân-ḥâl
Ḥîrâm etmiş mi âyâ câme-ḥâba ḥâb-ı dil-berler
11. Mücessem naḳş-ı bî-câ devletin gör bezmgâhîñ hep
Rûsûm-ı i' tibâr-ı bî-eşer taşvîr-i bî-ferler
12. Degil Şi' râ-yı şâmî-ḥâl evc-i ruḥda kevkeble
Pes-i şeb-gün-ı zülfünden göründü Nâfiz aḥterler

165

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Nigâh-ı bü'l-hevesân nûr-ı rû'yet almazlar
Felekde hâleye bir mâh-ı ḥal' at almazlar
2. Kitâb-ı kenzde aḥfâ-yı sîmyâ okuyup
Zamânemizde ḥulûş-ı şadâkat almazlar
3. Kûlûb-ı bî-başarân naḳş-ı dehr[e] bakmazlar
Görüp 'alâyim-i ekvânı 'ibret almazlar
4. Girân-gûşa o şîrîn kelâmı kâr etmez
Dehân-ı telḥ-zenân zevḳ ü lezzet almazlar
5. Sebûk-serân getirsin mi imtinân Nâfiz
Gürûh-ı bâde-keşân bâr-ı şıḳlet almazlar

166

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Reng-i te'sîr-i gül-i rûyuñ ḥazâmı al eder
Her varaḳdan bülbüle 'arz-ı ruḥ-ı timşâl eder
2. Kâlb-i 'uşşâka bu yüzden gösterir vech-i vefâ
'Aks-i rûyun görmege âyîneden iḳbâl eder
3. Nûr-ı tevḥîd ile rûşen-dil olan 'aḳl-ı ma'âd
İmtişâl-i ḥükm-i emr-i ḥazret-i fa'âl eder

10b ḥâb: ḥâb

165. 74b

2a aḥfâ-yı: aḥfâyı

166. 74b

4. Mū-miyānīñ ki haṭ-ı bustān-ı rūyuñ kıldı yād
Mū-şikāfān baḥş ile besbelli kıl ü kāl eder
5. Nāfizā şanma süveydā-yı diliñdir çeşm-i hāl
Feyz-i nūr-ı ‘arşdır mir’āt-ı ‘ayn-ı hāl eder

167

mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün

1. Sözüne şūfī cāme dikdi yüzü bādelik (?) ister
Göñüldür dügmeli öksüzce (?) bir tāze ilik ister
2. Derāy-ı nāle-i bāzīçe-i şavt-ı niyāz ile
Bu şeb ol tıfl-ı mehd-i ‘işve bir eglencelik ister
3. Dehānından yine bir tāze vādī nağme-sāz oldu
Bu ağızla o gül-femden maḳām-ı būselik ister
4. Edip levḥ-i ḥayāle ḥāme naḳş-ı rūy-ı ḥūrşidiñ
Bu resm üzre meh-i tāb-ı ruḥuñdan gündelik ister
5. Yıkıp yakmaḳ murādīñ ise Nāfiz belde-i vaşlı
Pey-ā-pey pür-hevā-yı āteş-i ḍarb-ı çelik ister

168

mef‘ ülü mefā‘ ilü mefā‘ ilü fe‘ ülün

1. Rencīde-terī ğamze-i dil-ber niçün eyler
Fenn-i siper-i tīrini ezber niçün eyler
2. Mıştar gibi sīnende görüp şekl-i ‘izāmı
Taḥt-ı yed-i cevri etmede muştar niçün eyler
3. Etdikce kerem remz-i işāretle o ḥūnī
Zālīm nigeḥin zīver-i ḥancer niçün eyler

---

167. 74b

2a nāle-i: nāleyi

168. 75a

2a mıştar: maşdar

4. Yoğ zıll-ı ‘atā naħl-i şadinde bugün anıñ
Bī-bergine yā sāye-i ‘ar‘ ar niçün eyler
5. Bezmiñde řaķil ise nevā-gū dil-i Nāfiz
‘Uşşāķ-ı nağam-sāza sitekler niçün eyler

169

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Dūd-ı āhim pür-hevāya dermiş ol meh-pāre devr
Mümkin olsa der idik ebr-i řabā devvāre devr
2. Gence mālİK ol o sīm-endāmı bul bir tāzelen
İşin altun et gümüş vādide çık bir pāre devr
3. Bu hevāda va‘ d-i bī-encām naķş-ı āb iken
‘Ayn-ı ‘ahd ol cūşiş-i mevc-i kerem ikrāra devr
4. Ey hezār-ı nağme-sāz-ı gülşen-i pür-şevķ-i ‘aşķ
Nālekār olma yeter bir gül için bī-çāre devr
5. Kıl hayāl-i şabrı rezmigāh-ı ‘aşķında penāh (?)
Sen de Ferhād-ı zamān ol vādī-i kuhsāra devr
6. Şeh-süvārım esb-i nāza etdi irhā-yı ‘inān
Nāfizā pā-māl-i nāz olma řaķın bir pāre devr

170

mefā‘ ilün fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün

1. Nesīm-i āh ile pür-nevm iken o yāri uyar
Hevā-yı ebr-i leřāfet-keş-i bahārı uyar
2. Bu demde beste-i zencir-i zülf[ü] neylersin
Nevā-yı perde-i ‘uşşāķ-ı sāz-kārı uyar
3. İşitse zemzeme-i naķşkār-ı muşrib[i] gül
Hezār fāħteye nağme-i hisārı uyar

4. Raķib etmedi bīdār ħ̣āb-ı ħ̣argūşu
O bed-nevā ile hem-reng olup o ħ̣ārı uyar
5. Nifāk [ü] mekrine ol ħ̣ārîñ i' timād etdi
Ĥulūş-ı Nāfız[i] naql et o gül-ı izāri uyar

171

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Dil-i sevdā-zede feryād ile cānān ister
Gül-şeker leblerini derdine dermān ister
2. Serv-ķadlerle riyāz-ı çemen olsun pür-zīb
Dile ārāyişe pür-sāye ħ̣ıyābān ister
3. Münkeşif-i zıd ile ekşer-i eşyā görünür
Bülbül-i zār bu dem gönçe-i ħ̣andān ister
4. Çarķ deryūze durur bāb-ı kerem-baĥşādan
Devr edip kāse-i māhı ile iĥsān ister
5. Nāfızā gönçeyi keyfiyyet-i esrār ile dil
Güldürüp āyine-i bāğda ħ̣ayrān ister

172

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ĥaķ geldi ħ̣āl-i rüyunu öpdürdü yatdı yār
Aĥşam erişdi kevkeb-i baĥt oldu āşikār
2. Rū 'yāda vaşf-i la' lini verdi dehānıma
Ĥābīde baĥtımı niçe ta' bir eder o yār
3. Destinde döndü şişe perī-ĥāneye bu şeb
Bezme gelince āyine-i cām ile nigār

4a ħ̣āb: ħ̣āb

171. 75b

4a deryūze durur: deryūzededir

172. 75b

4. Bir taze sevdi pîr olası yeñiden yine
Ol nev-civânımıñ ne güzel ihtiyârı var
5. ‘Uşşâk[1] fâhte gibi söyletme perdesiz
Beste-nigârı kılma uşul iledir hisâr
6. Nâfiz hezâr-ı dil edicek vaşf-ı ruhların
Şâh-ı nihâl-i hâmede bitdi gül-i bahâr

173

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

1. Dil kitâb-ı tal‘atından Maṭla‘-ı Envâr okur
Yâre ‘aks etdi zamîrim Maḥzen-i Esrâr okur
2. ‘Andelîbân rû-be-rû ṭurmuş zemîn-i bâğda
İki abdâl-ı nağam-pîrâ gibi eş‘âr okur
3. Dâ‘ire pür-nağme muṭribler buḥûr-ı âh ile
Da‘vete etmiş ‘azîmet bir perî-ruḥsâr okur
4. Ehl-i derde kıldı rûḥânî devâ ḥikmet budur
Ḥaste-i çeşmi tabîb olmuş gibi bîmâr okur
5. Seyr et ol şayyâd-ı âhüyu şikâr-ı vaşl için
Şâhbâz-ı ğamzesin dest-i dile her-bâr okur
6. Gül-‘izârın Nâfizâ taşvîr edip levḥ-i dile
‘Andelîb-i nağme-gü ḥ‘ânende-i naḳş-kâr okur

174

mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün

1. O yâri ḥ‘âb ile eller bulup yanına girmiştir
Diken gül-çide olmuş bâğ-ı iḥsânına girmiştir
2. Bu dem ol kanlı zâlim kanda ḥancer-keş idi bilmem
Mişâl-i tiğ-i ḥünî kimleriñ kanına girmiştir

3. Dil-i şad-pâresin hep dest-i küstâh-ı recâ kılmış
Anıñçün şâne müy-ı zülf-i pîçânına girmiştir
4. İnandırılmaz hülûş-ı ‘âşıkâ igvâ verip yâre
Raķīb iblīs-i pür-telbīs olup yanına girmiştir
5. İzâ’et kılmadı bād dehr ‘ayn-ı tabī’ at oldu
Der-i kuhl-i niyâzım dest-i müjgânına girmiştir
6. Çü bülbül bâda verdi hep hâzânı nâle-i mesti
Hevâlanmış gibi rindân gülistânına girmiştir
7. Bağal-gİR-i şeh-i nâz olmadan çekdi yedi Nâfiz
Edeble el uzatmış şimdi dāmânına girmiştir

175

mef’ülü mefâ’ilü mefâ’ilü fe’ülün

1. Çāh-ı zekānı hāle füsüngāh degildir
Necm-i raşad-ı Naḥşebimiz çāh degildir
2. Ol naḥs-i raķīb üzre şalan pertev-i iḥsān
Evc-i şeref-i tal’atıñ ey māh degildir
3. İstanbula Bağdādī kebüter-nigeh uymaz
Tūtī gibi söylerse de dil-ḥāh degildir
4. Mihr-i ruḥudur vāsıta sūz-ı dil-i zāra
Ḳalbine mü’eşşir şerer-i āh degildir
5. Mirriḥ-i başar pençe-i müjgān ile Nâfiz
Dest-i nigeh-i gānzesi kūtāh degildir

176

mef’ülü fâ’ilātü mefâ’ilü fâ’ilün

1. Bāz-ı niyāz-ı ‘âşıkâ yār olmadan kaçır
Ol kebg-i deşt-i nāz şikār olmadan kaçır

2. Āhū-yı dil remīde-i bī-raḥm-ı çeşmidir
Kāfir elinde şayd-ı ḥişār olmadan kaçır
3. ‘Ayn-ı cefā o ğamze-i āşüb-ı pür-fiten
Dil zulm-i çeşm-i yār ile zār olmadan kaçır
4. Olmadı sāye-baḥş-ı zemīn-i niyāzımız
Ol serv-i ‘işve zīb-i kenār olmadan kaçır
5. Nāfiz sebük-rev-i dilimiz şıķlet istemez
Şadr-ı şafā-yı meclise bār olmadan kaçır

177

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Müy-ı ḥaṭ-ı sevād ruḥ-ı kuruş-ı māh olur
Zer-tār-ı zülf-i çini bile simsiyāh olur
2. Reng-i ḥayāl-i zülf hevālansa her nefes
Sünbülisitān-ı ‘ayn-ı derün tarḥ-ı āh olur
3. Kālbe girerse ceş-i müje kibr ü kīn ile
Herbiri bir Tehemten-i rezm-i sipāh olur
4. Dīvān-ı ḥüsn-i Şevket-i evreng-i ḥükm-i yār
Şehr-i derūna taḥt-nişīn pādīşāh olur
5. Geçmez o māh-pāreye Nāfiz recā-yı nāz
Ḥayfā yolunda naķd-i niyāzım tebāh olur

178

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Ḥurūf-ı redd-i cevābı cevāba şaymadılar
Nuķūd-ı defter-i cevri kitāba şaymadılar
2. Raķamla defter-i zencīr-i zülfünü صربا
Nuķaṭ-ı ḥāl ile cem‘-i ḥisāba şaymadılar

177. 77a

178. 77a

2b Nuķaṭ: Nuķūṭ / cem‘-i: cem‘i

3. Şarāba fūlfül-i hālını ‘aks edip mestim
‘Adedle nuql-i lebinden kebābe şaymadılar
4. Yıkıldı beyt-i kulüb-ı gedā yapıldı o şah
Şayıldı hāne-i gülşen harābe şaymadılar
5. Hilāle bakma gör ol bedri Nāfizā rūşen
Bu luṭf-ı büseyi ‘ahd-i şebāba şaymadılar

179

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Dem-be-dem sīr-āb-ı hışm-ı gānze mevc-engīz olur
Tīg-i zehr-āb-ı tegāfūl cevher-i hūn-rīz olur
2. Nār-ı hicr-i hāl ile āh eylesem ey māh-rū
Rūza dek her bir kevākib arza āteş-rīz olur
3. Dilde bir rütbe harāret var ki eylerse nigāh
Heft-deryā-yı cihān bir kaṭre-i nā-çiz olur
4. Tīr-bārān-ı kemān-ebrū-yı yārimden şakın
Her müje bir nevk-i ceş-i ‘asker-i Cengīz olur
5. Nāfizā vermez maḥal nuṭk-ı niyāza lāl eder
Nāz-ı efsūn-ı lisān gānze-i sihr-āmīz olur

180

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Bād-ı gāmla eşkimiz bir baḥr-i āteş-tāb olur
Mevc-i āh-ı şu‘le-bār-ı giryemiz gird-āb olur
2. Fikr-i şems-i ṭal‘atıñla ‘ayn-ı ‘aşkım şöyle kim
Zerreye kılsam nazar h‘urşid-i ‘ālem-tāb olur
3. Rū‘yet-i taşvīr-i gānzeñle du-çeşmim fikrime
Rişte-i nūr-ı başar müjgān-ı çeşm-i h‘āb olur

4. Bīm-i reng-i nişter-i ğamze düşüp qaşr-ı dile
Dem-be-dem her bir müje fevvāre-i ħün-āb olur
5. Ğonçe-i la' liñ görüp düşmek hevāsıyla bu şeb
Jāle-veş nüĥ-āsumān bir qaṭre-i sīm-āb olur
6. Feyz-i feyyāz-ı ezel tevfiķ ederse Nāfizā
Bāĝ-ı kāmıñ mīve-i nā-puḥtesi şād-āb olur

181

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Mehveşinden kim dil-i Mecnūnumuz maḥzūr olur
Leyle-i rāḥat şebistān-ı şafādan dūr olur
2. Var mı āyā māh-ı şehr-i ' işvede bir böyle tāb
Her hilāl-ebrū kemāl-i ħüsn ile meşhūr olur
3. Bir ayaĝ ile ħarābāt ehlini yap sākiyā
Qalb-i vīrān-ḥāne dest-i luḫ ile ma' mūr olur
4. ħüsn-i ħulku eyleyip meşhūr-ı āfāk ol mehiñ
Gün-be-gün bedr-i cemāli mihr [ile] pūr-nūr olur
5. Zülme aşlā Ḥāliķ-i arz ü semā vermez rızā
Nāfizā ĝadr eyleyenler saña hep maĝrūr olur

182

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ebrū-yı vesmedār degil müyların döker
Tiĝ-i ' itābı ħalka-i pūr-cevherin döker
2. Baḫr-i melāḥat-i qadiñ olduķca cūş-ı nāz
Deryā-yı ḥāre revnaķ-ı mevc-i terin döker

---

181. 77b

1a maḥzūr: maḥzūr

2a şehr-i: şehri

4b pūr-nūr: pūr-envār

182. 78a

2b Deryā-yı: Deryāyı

3. Āheste kı̄l hırāmiñi ey tünd-hū amān
Şelvāri hāra mevc-i şafā-güsterin döker
4. Hıa şanma şu^ç le-gır-i cemālinde per-zede
Pervāne şem^ç -i tal^ç at-i hākisterin döker
5. Uydu hevā-yı naħlimize rüzgāri gör
Tündi-i bād-ı cevri ile berg-i terin döker
6. Şanmañ ki zerd hāme şikest oldu Nāfizā
Esb-i ma^ç ān[ī] cilvede na^ç l-i zerin döker

183

fā^çilātün fā^çilātün fā^çilātün fā^çilün

1. Ğamze çin-i zülfünü dā'im zer-ender-zer döker
Tig-i hūni halka halka mū-be-mū cevher döker
2. Derd-i ser verdi humār-ı guşsa sākī gördü dil
Bāde-peymā oldu ğayrı çāre yok ölçer döker
3. Gerdeni bir mertebe berrākdır kim şaydılar
Koynuna nūş eyledikce içmeyip sāgar döker
4. Zülf-i müşkiniñ görünce bāğda çin-i 'arağ
Berg-i sünbül şerm ile gömgök gül üzre ter döker
5. Şanmañız kandil-i encüm şu^ç le-pāş-ı çarh-ı dūn
Her gece dest-i felek āteşle pür micmer döker
6. Şayd-ı murğ-ı 'aşka bāğ-ı behcet-i iqbāle
Hāl ü zülfün dāne vū dām eyleyip serper döker
7. Kal^ç a-i vaşlı halāsa düşmen-i ağıyardan
Sāhil-i iqbāle sultān-ı heves 'asker döker
8. Kilk-i pür-gūdur şadef Nāfiz ma^ç āni baħrine
Ağzı durmaz dürr-i nazmı dā'imā söyler döker

184

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Mehveşim kim bir hilāl-ebrū-yı şeh-r-āşūbdur
Mihr [ü] meh-cerrār-ı nūr-ı hüs-n böyle hūbdur
2. Farṭ-ı 'işmetden ğubār-ālūde der āyineye
Eylemez timsāline nezzāre bir maḥcūbdur
3. Mihr-i vaşlıñla şeref bulsun ṭulū'-i kevkebim
Senden ey meh-pāre bir hüs-n-i nazar maṭlūbdur
4. Haṭṭ ile nām-āver olmuşdur şeh-i elfāzdan
Naşş-ı mühre bā' iş-i şān ü ḥaşem mektūbdur
5. Pertev-i şems-i teveccūhdür hilāli māh iden
Hüs-n-i rüz-efzūn-ı Yūsuf nazra-i Ya' kūbdur
6. Bedr-i evc-i mihr āyā Nāfiz eyler mi ṭulū'
Mehveşim kim bir hilāl-ebrū-yı şeh-r-āşūbdur

185

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Āh-ı 'ālem-süz-ı ḥasret ıztırābımdan mıdır
Yoḥsa bilmem āteşim hep āfitābımdan mıdır
2. Pirehen-veş bilmezem fersūde-ḥāṭır olduğum
Ṭālī' imden midir āyā māh-tābımdan mıdır
3. Kāviş-i ḥāṭır-ḥırāş-ı fikr müjgāniñ mıdır
Ḥārḥār-ı sīne tār-ı cāme-ḥ'ābımdan mıdır
4. Berḳ-i şems-i ṭal' atıñ tā tīre-i eflāke yā
Ebr-i āteş-pāş-ı āh-ı şu' le-yābımdan mıdır
5. Rū-be-rū ey mihr-peyker māni'-i nezzāremiz
Tāb-ı hüs-nüñden midir farṭ-ı ḥicābımdan mıdır

---

184. 78b

5b rüz-efzūn: rüz-efsūn

185. 78b

6. Söyle Nāfiz bā' iş-i bend-i gelū-yı iltimās
Sürme-sāy-ı dīde-i hāzır-cevābımdan mıdır

186

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Kümeyt-i sāğar[1] sāķi fezā-yı cāna sürer
Dola[n]dırır durur ammā ki ahramāna sürer
2. Fütāde nad-i niyāzını şarf-ı sū etmiş
umāş-ı vaşlı ıkışmaz diyü bahāne sürer
3. Bu sürme kul-i cevāhir diyü tefāhür edip
ubār-ı pāyını müjgān-ı 'āşıkāna sürer
4. Cebīnin etdi 'ara-in-i dest-māl-i hicāb
Bu 'ıtr-ı fitne-i zülfü şabā bahāne sürer
5. Kemān-ı şıdını pür kılsa abza-i fuarā
adeng-i āh-ı dili fark-ı āsumāna sürer
6. Bu rüzgārda mazlūmuñ āhı ile 'aceb
Felek bu āteş-i fülkü yine ne yana sürer
7. ılınca ejder-i zülfüyle ışşamı irād
Yılan hikāyesi söyler baña fesāne sürer
8. Hevāsı Nāfiz o ebrū-kemāniñ el verse
adeng-i amzesi menzil alır nişāne sürer

187

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Ārzū-yı dilimi sen leb-i cānāndan şor
Arama sūkkeri sū-ı şekeristāndan şor

---

186. 79a
5b āh-ı: āh ü
187. 79a

2. Būs-ı la^ı l-i leb-i cānāneye rāğıb bisyār
Tālib-i gevher[i] var şāh-ı Bedaḥşāndan şor
3. Neş^ı e-i şerbet-i ḥikmet leb[i] ammā ki ṭabīb
Sen o ma^ı cūn-ı teriñ keyfini Loḫmāndan şor
4. Sırr-ı baḥş-i femini ḥall ise maḫsūd ey dil
Müşkilāt-ı deheni rāz-ı leb-i cāndan şor
5. Gayırdan şorma leb-i sükkeriniñ lezzetini
Nāfizā luṭf ile var ḥātır-ı cānāndan şor

188

mef^ı ūlū fā^ı ilātü mefā^ı ilü fā^ı ilün

1. Muṭrib nağamda ḳāl ile bilmem ne söylüyor
‘Uşşāḳa bu mişāl ile bilmem ne söylüyor
2. Raḳḳāş nāz-ı ḥāl ile bilmem ne söylüyor
Oynar yatur mişāl ile bilmem ne söylüyor
3. Cām-ı lebin dikenler ile gördü sāḳiyā
Ol ḡonçe ḥār-ı al ile bilmem ne söylüyor
4. Gūyā nücūm-ı noḳta-i ḥālını tarḥ edip
Remmāl-i ‘aşḳ fāl ile bilmem ne söylüyor
5. Yāriñ miyānın ‘ālem-i āḡūşda görüp
Ġamze lisān-ı ḥāl ile bilmem ne söylüyor
6. Nāfiz bu tāze vādī-i ‘işmet görülmemiş
Pūşīde-ser o şāl ile bilmem ne söylüyor

189

mef^ı ūlū fā^ı ilātü mefā^ı ilü fā^ı ilün

1. Gül-çin rūy-ı aliñ olalı melāldir
Naḳş-ı ḥasende bu ḳopuşuñ reng-i āldır

2a la^ı l-i: la^ı li

188. 79b

4a noḳta-i: نوكته

189. 79b

2. Pālūde-i şeker gibi ditrerken ayağı
Baldır demek o sāk-ı laṭife vebāldır
3. Dil-ḥāhım üzre yalvaramam her-dem-i vişāl
Raʿşe gelir vücūduma bilmem ne ḥāldır
4. Ey bü'l-heves nedir bu kadar ḥāhiş-i murād
Germiyyet üzre şoḥbete māniʿ vişāldır
5. Ne ser-keş oldu mīve-i vuşlat ne ḥod nerm
Ḳaddi o naḥl-i bāzūnuñ iʿtidāldır
6. Nāfiz şeb-i niyāzı uzatma bugün yeter
Bir gece daḥı ḳalması yāriñ muḥāldır

190

mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

1. O şāhın ğamzeler pür-ʿişve bir çeşm-i Ḥicāzīdir
Anıñ her pençe-i müjgānı kār-ı şāhbāzīdir
2. Cihānı fitne vü āşüb-ı rüst-ā-ḥiz eden yer yer
Ḥıram-ı ḳadd-i şehnāzı nigāh-ı ḥile-sāzıdır
3. Olur mu fikr ile cüzʿ-i dehānı şüret-i taḳsım
Leb-i tengine ḥişşe nokṭa-i mevhūme rāzıdır
4. O bī-gāne-edā hercāyi ʿuşşāka ḳarīb olmaz
Niyāzı redd-i dest-i çeşm eden ifrāt-ı nāzıdır
5. Murādı Nāfiziñ çeşm-i tekellüm-sāz-ı mestiñdir
Gözüm nūru nigāh-ı nāzıñı görmek niyāzıdır

4a bü'l-heves: بولہوس

5b Bu mısram vezni bozuktur.

190. 80a

2b nigāh-ı: nigāhı

4b ifrāt: ifrād

191

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Şem' -i ruhsâr-ı güle âteşi dîbâ yaraşır
Muṭlaḳâ ḥüsn-i gelû-sûza bu a' lâ yaraşır
2. Hancer elde kec-i destâr perîşân-ḥîrâm
Ḥîre-mest oldu gelir nâz ile ammâ yaraşır
3. Şeh-i evreng-i kerem şevket-i ḥüsn [ü] ânsîñ
Her gedâ pâyiña eylerse temennâ yaraşır
4. Seyr-i bâğa yaluñuz gitme amân sulṭânım
Ḳoya (?) erdikce seniñ bir iki şeydâ yaraşır
5. Zîb-i 'aks oldu gibi merdüm-i çeşm-i Nâfiz
Ḥâl-veş âyine-i rüya temâşâ yaraşır

192

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Kâlâ-yı cefâdan ki ferîg eylemek ister
Düzdîde nigâhını sitîg eylemek ister
2. Olsun demiş ey ḥâm-ṭama' naḥl-i ümîdiñ
Hep mîve-i vaşlıñı dirîg eylemek ister
3. Pür-ḥışm nigeḥ 'arz eder ol ğamzesi cellâd
Aġyâr[1] yine ṭu' me-i tîg eylemek ister
4. Aġyârı gözüyle yedi ol ğamzesi cellâd
Ḥînzîr yine ṭu' me-i tîg eylemek ister
5. Bir gün görürüz der iken aġyâr-ı siyeh-rû
Şems-i ruḥuna zülfünü mîg eylemek ister
6. Ol dil-ber-i sîmîn-teni taḥşîline Nâfiz
Mâ-lâ-bedenen sa' y-ı belîg eylemek ister

---

191. 80a

192. 80b

193

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Mihr-i ruḥ-ı 'uṣṣâḳ hilâl eylemek ister
Günden güne hem kesb-i kemâl eylemek ister
2. 'Uṣṣâḳ temennâ-yı vişâl eylemek ister
Ḥübân ise hep emr-i muḥâl eylemek ister
3. Ağyâr ile nûş-ı mey-i gül-fâm dilermiş
Bülbüllerine ğayr-i helâl eylemek ister
4. Her-demde demiş tîĝ-i zebânım tolu kandır
Ol ḥünî yine 'âşıka âl eylemek ister
5. Bir beyt-i mu' aḳkad mı du-ebrü-yı hilâli
Bu müşkili ol mâha su'âl eylemek ister
6. Bir şey ki hemân müşkil-i nezd-i 'uḳalâdır
Mechül-i 'aṭâyâ-yı ḥayâl eylemek ister
7. Pervâne-i pür-süz yakıp âteşe Nâfiz
La'lini döner şem' -i zülâl eylemek ister

194

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Yâriñ dil-i dīvānemize raĝbeti vardır
Dīvāne velî kuṭb kadar himmeti vardır
2. Çarḫiñ göreyim derseñ o raḳḳâşa döner der
Çaldır bize bir sîne kemân sâ' ati vardır
3. Derḫâl temennâ-yı vişâl eyleyiyazdım
Duydum ḥaṭ-ı iḥsân yazar şefḳati vardır
4. Şehrî midir âyâ o kamer-çehre felekde
Bir mâh-ı dil-âşüb kadar şöhreti vardır

---

193. 80b

2a 'uṣṣâḳ: 'uṣṣâḳa

194. 81a

2b bize: bire

5. Leylā-yı ümīde nazār-ı ḥasret eder mi
Nāfız dil-i Mecnūnumuzuñ ğayreti vardır

195

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün

1. Ol serv-i ḥırāmānda bir başka reviş var
Şāh-ı gül-i nevdır şalınır tāze geliş var
2. Cāme yetişir dikme gözüñ şūfi sözü kes
Engürīde rez-duḥter[i] bāğına biniş var
3. Bāzū-yı niyāz ile çekilmez dile hergiz
Ol kaşı kemāna geçinir ḥayli kuruş var
4. Bir çeşm-i kebüterle bu şeb leb-be-leb olmuş
Çift etmege murğ-ı dile tek durmadı iş var
5. Nāfız saña sine gerip eylerse niyāzı
Ḥancer-be-kef ebrūları çin ile çekiş var

196

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ol gül-endāmiñ miyān-ı vuşlatı besbellidir
Cilve-i āğuş [ü] meyl-i kāmety besbellidir
2. Maşrıq-ı iḳbālde şubḥ-ı semā-yı ḥüsne baḳ
Pertev-i ḥ'urşīd-i evc-i ḫal' atı besbellidir
3. Vüs'at-ı endāmına zer-tār buldār istemiş
Germ-sūd-ı mü-miyān-ı diḳḳati besbellidir
4. Ol hilāl-ebrū işāret eylemiş mäh-ı neve
Remz-i zevḳ-i cāme-ḥ'āba himmeti besbellidir
5. Dest-i ḥār etmiş gül-i bāğ-ı ruḫuñ çide tamām
Nāfızā naḳş-ı bahār-ı behceti besbellidir

197

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Câm-ı lebiñi kim ki görür sâgar[ı] neyler
Nezzâre eden sineñe İskender[i] neyler
2. Ārāyiş-i gīsūñu kıoma Ka' be-i hūsne
Ṭāvūs-ı harem cünbüş-i bāl ü per[i] neyler
3. Vırâne dili yıkdı ele almağa ister
Ol ğamzesi kâfir yıkılan kişver[i] neyler
4. Ebruları şemşir-i raşad genc-i hasende
Zülfüyle muṭalsım o perī ejder[i] neyler
5. Ol mihr-i ruḥa ğāze vü meşşāta gerekmez
Ḥ'urşid-i cihān-tāb hasen-i ziver[i] neyler
6. 'Uşşāk pey-ender-pey edip nāleye āheng
Muṭrib nağam-ı dem-be-dem-i diller[i] neyler
7. Mānend-i meges başla büre var diye Nāfiz
Hıleye öpen kıand-i leb[i] sükker[i] neyler

198

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Būs-ı 'izār-ı la'lini ol 'işveger verir
Evvel budur rüsüm bilir gül-şeker verir
2. 'Uşşāk fikr-i 'anber-i ḥāliyle āh eder
Güyā ki dūd-ı micmer-i pür-müşk-i ter verir
3. Pervāne şem'-i 'aşkıñı eyler ğidā-yı rūḥ
Her şeb ki sūziş-i diline zib-i per verir
4. İksār-ı nuṭk-ı hile-i ağıyār[ı] etme yād
Āyine-i ḥulūş-ı derūna keder verir

---

197. 81b

2a ārāyiş-i: ārāyiş-/ gīsūñu: gīsūña

198. 81b

3b diline: dilini

5. Nāfiz havāş-ı âteş-i seyyāle şanma gör
Cām-ı niyāzı ol ruḥ-ı pür-tāba ter verir

199

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Bīmār-çeşm tıbb ile hikmet-resān olur
Nabz-āşinā-yı ḥāl-i dil-i 'āşıkān olur
2. Lem' ān-ı ḥüsnü pīş-i nazardan ḥafī degil
Kevkeble dīdeden o perī-rū nihān olur
3. Mānend-i lāle dāğ-ı derün etdiğiñ sitem
Ey yādigār-ı 'işve o da bir nişān olur
4. Evc-i melāḥatiñ meh-i tābānıdır o māh
'Älemde ne anıñ gibi bir mihrībān olur
5. Ferdāya şalma Nāfizi bugün yarın diyü
Bārī recāyı söyle bu şeb ne zamān olur

200

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ey nāle tāb-ı zülf-i şeb-ārā seniñ midir
Ey Müşterī bu ṭālī' -i Şi' rā seniñ midir
2. Ey ğamze söyle mekr-i ḥibāl-i ḥayyāl ile
Kār-ı füsün siḥr-i temāşā seniñ midir
3. Cām-ı lebiñ teselsül-i devr ile neş'e-riz
Dönmüş raḳīb-meşrebe şahbā seniñ midir
4. Āyā çü hāle ḥ'ābgeh-i ğayrıda bu şeb
Nev-cilve-i miyān-ı meh-āsā seniñ midir
5. Şıkdıñ gül-āb-ı rüyunu gülgül edip yine
Nāfiz bu verd-i ter gül-i ra' nā seniñ midir

201

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Nūr-ı luṭf-ı yāri ḳalb-i mübtelāsından bilir
Ḥālet-i 'aşḳı tecellî-i şafāsından bilir
2. Kim der ol nūr-ı başar geṇer görünmez bir ḳadem
Ol perî şekl-i ğazālî naḳş-ı pāsından bilir
3. Resm-i āheng-i hezārı gül-'izārından alır
Reng-sāz-ı nağmeyi naḳş-ı nevāsından bilir
4. Resm-i ḥālin būriyā-pūş-ı mūrāyiniñ tıyar
Vā' iz[i] esbāb-ı pür-reng-i riyāsından bilir
5. Rūzgārıñ cünbüşün bād-ı ḥavādiş fāş eder
Nāfizā köhne-bahārı dil hevāsından bilir

202

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Ḥāb-ı nāzından anı ede niyāzım bīdār
O perî-dīdeyi gör nevm ile āhenge uyar
2. Seni pīrahene dek şoymağa eller tılaşır
Belde bekler çü kemer gece ḥarāmî ağyār
3. Tār-ı zülfü düzene başladı sāz-ı dilime
İkide birde şabāyile bozuḳ oldu hezār
4. Bî-nevā nāle-i 'uşşāḳa ḳulaḳ tıtmadı gül
Tār-ı ğisū gibi dil sünbüle hep verdi ḳarār
5. Dīde nergis ruḥ[u] gül ğonçe lebi sünbül mū
Nāfiz āyine bu yüzden açılır bāğ-ı bahār

---

201. 82a

1b ḥālet-i: ḥāleti

202. 82b

203

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. 'Āşıkā söz yeri ey gönçe-dehānım çokdur
Bu şaded sevdiğim ağzın aradım hiç yokdur
2. Hergiz oldukça muķārın atılır yābāna
'Āşıkıñ ķaddi kemān gamze-i cānān oķdur
3. Müşterī-i dile bilmem ne düzen etdi o meh
Zühre-i sāz-ı felekle arası bozuķdur
4. Leb-i Şirīn hayāliyle ķanā' at eyler
Hep gözü hasret ile Hüsrev-i 'aşıkıñ tokdur
5. Hem-zebānıñ ola Nāfız öteķursun bülbül
'Āşıkā söz yeri ey gönçe-dehānım çokdur

204

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Ruķuñ aç turrenden ol maţla' -i envārı görsünler
Ne yüzden pertev-efzā maşrıķ-i esrārı görsünler
2. Gelince nev-' arūs-ı bezm-i vuşlat-ı dil ayak baş
O şeb rez-duķteriyle cām-ı şevķ-āşarı görsünler
3. Pey-ender-pey şurāhīlerle meydān neş'e-baķş olsun
Şadā-yı ğulğul-ārā sāğar-ı ser-şarı görsünler
4. Bu şeb ol nev-hilāliñ diķķat etsin ebruvānı[a]
Du-çeşm-i ğurde-binān rü'yet-i dīdārı görsünler
5. Tetebbu' eylesinler şafĥa-i Dīvān-ı Şevketden
Mezāmīn-i ruķunda nüşĥa-i eş' ārı görsünler
6. Temāşā eylesinler ĥāl-i müyīdār-ı ruķsārın
Gece bir ĥāl ile ol necm-i ğīsūdārı görsünler

---

203. 82b

204. 83a

3a şurāhī: şurāhī

7. Olup ‘ayn-ı hâkîkat zî-başıret kalb-i ‘âşıqdan
Benim çeşmimle baqsınlar o mâhı bārî görsünler
8. Kıpırmağile dest-i ârzû bir gül bu gülşende
Ele söyler hezâr ammâ ki Nâfîz hârî görsünler

205

mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

1. Câm-ı lebini sîne-i pür-cüşa çekdiler
Eller ayağı sâkî-i ser-hoşa çekdiler
2. Naqd-i niyâz geçmedi bir pûla gördüler
Bir pâre yalvarıp zer-i mağşûşa çekdiler
3. Eller o mû-miyân[1] şarıp devr ile tamâm
Ol mâh-tâb[1] hâle-i âgûşa çekdiler
4. Zer-târ edip nezâre ser-i zülf-i mû-be-mû
Tel başma dest-mâlini şan gûşa çekdiler
5. Ol kebg-i sîne-pîşe ki per-zenân
Bâz-ı nigâh-ı Nâfîze tûşa çekdiler

206

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1. Şarşar-ı âhdan ol zülf-i perîşân dökülür
Rûzgâr olsa vezân sünbül-i zî-şân dökülür
2. Şaçı verdi ‘araç-ı al-ı ruğun zülf-i siyeh
Sür-ı gülşende güle ebr ile bārân dökülür
3. Kânı merdümlüğü ol hünî nigâhıñ her-dem
Hancer-i çeşm ucundan niçe biñ kan dökülür
4. Ra‘şe-rîz olsa yed-i sâkî-i neş’e yer yer
Meclis-i ‘ayşda pür-câm-ı mey-efşân dökülür

---

205. 83a

5a Kelime eksikliği nedeniyle bu mısram vezni bozuktur.

206. 83b

5. Hâller ol ruḥ-ı al üzre cedelde şaf şaf
Nâfizâ gülşene şan ‘ asker-i ‘ urbân dökülür

207

mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

1. ‘Uşşâk ḳalb[i] cilvegeh-i naḳş-ı tîr eder
Hergiz rüsüm-ı ‘ aşıkı âheng-i sîr eder
2. Bir tâze nev-civân seven ihtiyâr ile
Anı ‘ acüz-ı dehr ḳoca etmekle pîr eder
3. Ol büt-perest sihr ile ‘uşşâk-bestedir
Zencîr-i zülf-i kâfiri müslim esîr eder
4. El bir edip raḳîb ile ser-pençe-i nigâh
‘Ayn-ı yed-i tegâfûlüne dest-gîr eder
5. Olduḳca bād-ı âh vezân resm-i ‘aşḳ ile
Zülf-i siyâhı mevce-i naḳş-ı ḫarîr eder
6. Düşmen-nümây-ı mekr-i vişâlini Nâfizâ
Yâr-i şadîḳ-i hicr-i dile hep ḫabîr eder

208

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1. Dest-i sâḳî bize bir sâḡar-ı aḫmer getirir
Bezme ârâyişe bir gül gibi dil-ber getirir
2. ‘Araḳ-âlûde olur germ-i neẓâremle o gül
Tâb-ı meyden şıḳılır iki gözüm ter getirir
3. Şâm-ı zülf-i siyehiñden dile bu bād-ı şimâl
Mû-be-mû bād-ı hevâ tâze ḫaberler getirir
4. Geçmedi bir pûla hiç naḳd-i ḫulûş-ı ‘aşık
Ele meh-pâreleri yalvararaḳ zer getirir

5. Nāfizā yār dili kıılmağa mesrūr-ı ni‘ am
Bu kerem-nāmeyi bir çeşm-i kebüter getirir

209

mef‘ülü fā‘ilätü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Şirîn lebiñ mezākımız ammā yerindedir
Alsam mür ile ağzıma cānā yerindedir
2. Baḥş-i miyānı verdi netice vişāl ile
Tāze kıyās-ı lafz ile ma‘ nā yerindedir
3. Raḳḳāş-ı dehr-kārı o sâ‘ at çevir getir
Ey çarḫ durma ‘aḳreb-i اعدا yerindedir
4. Geçdi zamān-ı fırsatı şirîn-keḷām ile
Ṭūṭi-femim ne söylese saña yerindedir
5. Ol maşdar-ı ‘uyün-ı sitemden şaḳın şaḳın
Nāfiz ḫurūş-ı çāh ile icrā yerindedir

210

fā‘ilätün fā‘ilätün fā‘ilätün fā‘ilün

1. Ḥātem-i la‘lin dile vermez bütün yarım başa
Naḳş-ı luṭfun ol meh-i nā-mihribān yarım başa
2. Āh ü feryādım yeñilmez küşt[i]-gır-i ḫasretiz
Nāle-keş bülbülleri hep şiven [ü] zārım başa
3. Ğayrılar āräyiş-i bezm olduğun vermez rızā
Meclis-i ‘uşşāḳ fırsat bulsa dildārım başa
4. Didesi ‘ayn-ı keremdir ḫayr-maḳdem ḡamzesi
Ḳalbime pāy-ı nigāhın çeşm-i mekkārım başa
5. Nāfizā ‘uşşāḳ naḳş-ı nāleye şüret verip
Perde-i çeşm-i ḫayāle resm-i zer-kārım başa

211

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. El o nūr-ı başarı sîne-i ' uryāna başar
Hâtem-i la' lin öper berg-i gülistāna başar
2. Çekdi bizden kadem-i luṭfunu ol lāle- ' izār
Pāy-ı mührün varak-ı dāğ-ı dile yā ne başar
3. Fikr-i cām-ı leb[i] ' aks oldu dile düşdü diyü
Şahne-i çeşm görüp bāde başar hāne başar
4. Zīb-i bezm oldu diyü sāğar[1] mānend-i nigīn
Hâtem-i cām-ı lebiyle dil-i mestāna başar
5. Dest-ber-dest gelince şeb-i vuşlat Nāfız
Ol ' arūs-ı kadem-i ' işve zarīfāne başar

212

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Günāh-ı müdde' iyān cām-ı neş' edāra biner
Olursa şāhid-i zūru leb-i nigāra biner
2. Degil hevā ile ber-bād Rüstemāne yetiş
Hāzān-ı şāh-ı felek esb-i rüzgāra biner
3. Nevā-yı nağme-i ' uşşāk tütma pes muṭrib
Maḳām perdesi dervāze-i ḥişāra biner
4. Hezār[1] şayda çıkar āşikāre kebg-āsā
O şāhbāz-ı çemen vaḳt-i gül şikāra biner
5. Lebinde Nāfize bir va' d-i buse var duyduk
Şaḳın bu ' ahd [ü] nezr gerden-i nigāra biner

---

211. 84b

2b varak-ı: varaça

212. 84b

5b biner: başar

213

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Semeni reng-i ruhu naqş-ı reg-i gül mü eder
Gül-i taşvîr lebi çehçeh-i bülbül mü eder
2. Çemeni sünbül-i Çînî gibi kılmış miskîn
Hep bu nâfe eşeri sâye-i kâkül mü eder
3. Çeşm-i bîdâre-i nahvetle uyar ağıyâra
H̱âb-ı nâz ile gözü yoğsa tegâfûl mü eder
4. Pişine naqd-i niyâzını kor ehl-i tecrîd
Varını yârına vermekde ta' allül mü eder
5. Dest-i iğbâle düşerse şeb-i vuşlat Nâfiz
Hidmet-i dâmen-i cânâna tekâsül mü eder

214

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Ol perî sîne açıp esrâr-ı ihfâ söyleşir
Kâlb ile âyîne-i envâr sîmyâ söyleşir
2. 'Āşıkâ şîrîn kelâm ile tekellüm eyleyip
Kand-i güftâr ile ol tûñi-i güyâ söyleşir
3. Sâğar-ı gül bülbüle gulgul nevâsın dîñledir
Şiše-i meyden görür sâķî temâşâ söyleşir
4. Keyfle hayrân-ı ğubâr-âlûde hod-gü bülbülân
Gonçe-i esrâr turmaz ğayr-ı ma' nâ söyleşir
5. Alınır bir gün olur Nâfiz feminden intikâm
Gerçi zâlimdir leb-i cânân ammâ söyleşir

---

213. 85a

214. 85a

5b leb-i: lebi

215

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Pişgâhından o meh bir yol vefâ eyler geçer
Peyk-i âhımla tarîk-i vuşlata reh-ber geçer
2. Yâri h̃oy-gerde görüp germâbede mest-i ' arak
Sâgar-ı la' linine âb-ı niyâzı ter geçer
3. Cürm-i ' uşşâka dönüp isnâd eder her perdede
Va' d-i vuşlatda karar etmez o şeh söyler geçer
4. Pişgâh-ı şah-ı iklim-i şabadan mü-be-mü
' Asker-i Çin [ü] Hotendir zülf ser-tâ-ser geçer
5. Kalb-i agyâra eşer etmez mi Nâfiz âhımız
Üsrüb-i gâzî nişân-ı kâfire işler geçer

216

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Ol lâlê-' izârim katı hercâyî çiçekdir
Yok büy-ı vefâ bâ' iş-i itlâf-ı emekdir
2. Bir gün ede mihr-i ruhuñu zîr-i ebr-i haţ
Devrân seni bu nâza peşimân edecektir
3. Bir rütbede âmâde ola nâhun-ı âhiñ
Her ' uqde-keş-i sinede te' şîr gerekdir
4. Düm tek diyerek çifte düyek besteler ile
Ol tütüye bir eş olagör çift ola tekdir
5. Nâfizine dest-i red el[e] būs-ı yed eyler
Şağdan şağa biñ güne yemîn etse de dekdir

---

215. 85a

2a mest-i: mest ü

216. 85b; 59a (ME 1) Bu gazel, 06 Mil Yz A 1793 numaralı *Mecmua-i Eşâr* 59a'da da kayıtlıdır.

3b ' uqde-keş: ' uqde-keşi/ te' şîr: te' şîri (ME 1)

4a ile: eyler (ME 1)

217

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ğayre nazarıñ baña 'aṭā öyle degildir
Ey 'ayn-ı cefâ çeşm-i vefâ öyle degildir
2. Ey rind-i mey-âlûde gören rāst-ı derün hiç
Mānend-i menār ola riyā öyle degildir
3. Şām-ı ser-i zülfün bize 'arz etdi 'ışāda
Ey şems-i seher vaqt-i ziyā öyle degildir
4. Aldanma görüp şışedeki şüret-i şevke
Mes'ül olasın naqş-ı şafā öyle degildir
5. Maḥşüş şafālanmada bāde vere yāda
Cām-ı leb-i pür-neş'e-zedā öyle degildir
6. Nāfiz femini kand-i leb eyler saña gelse
Şirīn dehenin verse baña öyle degildir

218

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Kār-ı gamze fitne tār-ı zülf[e] sehnāz öğredir
Çeşm-i pür-ḥ'āba o yārim perde-i sāz öğredir
2. Ğonçe-i la'li mu'allim-ḥāne-i esrār olup
Bengiyān-ı pür-ğubāra nüsha-i rāz öğredir
3. Murğ-ı şabrı pişgāh-ı cilve-i perdāz eder
Çeşm-i şayyādı kebüterle döner bāz öğredir
4. 'Āşık[a] ma'şük[u] ḥāl-i Leylī [vü] Mecnün eder
Ben niyāzı meşke başlatdım nigh nāz öğredir
5. Zülfüne Nāfiz şabā gibi hevādār olmada
Günde pāy-ı bāz-ı 'aşka evc-pervāz öğredir

219

mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Gerdân-ı sîm-günüña beñzer semen mi var
Şeb-büy-ı kâkülüñ arada müşk ben mi var
2. Kesdiñ yed-i niyâzımı verd-i nihâlden
Dest-i recâda ey gül-i 'işmet diken mi var
3. 'Uşşâk-ı bî-nevâya erer söyle muṭribâ
Ol nağme-sâz-ı nâza uyar 'işve-zen mi var
4. Neş'e-i mey maḥabbet ile vezn olur mu gör
Rıfl-ı girân-ı 'aşkı bezimde çeken mi var
5. Nâfiz hezâra söyle bu bâğ-ı cihânda hiç
Ol gönçe-fem gibi nağam eyler dehen mi var

220

fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilün

1. Seyf-i nâzı çeşm-i giryânım keser bir yan çalar
Girmez 'uryân câme-ḥ'âb-ı vaşla zâlim yan çalar
2. Tiğ-i cevri şöyle bir ḥün-ḥ'âr-ı zâlim-pişedir
Hem keser zaḥm-ı dil-i mecrüh[u] hem seyrân çalar
3. دورد ğamze bir 'aceb aġyâr-ı mekr-âmîzdir
Âşikâr etmez kumâş-ı vaşlı hep pinhân çalar
4. Tercemânlıkda zebân-ı ğamze lüknet 'arz eder
Kâfiriñ seyr et lisân-ı 'işvesi سریان çalar
5. Ğamze-i Tâtârına uydu ḥaṭâ etdi şabâ
Şehr-i Çini zülfü ber-bâd eyledi bir ân (?) çalar
6. Nâfizâ her sâ' at ol raqqâş-ı muṭrib-kâr-veş
Çarḥa uydurmuş döner çâr-pâresin cânân çalar

---

219. 86a

4a vezn: vezân

220. 86a

221

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Devr eden her şeb dil-i ser-geşte cānānın bulur
Seyr eden çarh[ı] raşadla mäh-ı tībānın bulur
2. Ey perī-rū dīdeden etme nihān la' liñ şaşın
Bu dil-i bāzīçe-kārım mihr-i ihsānın bulur
3. Rūzgār etmiş niçe ser-keşleri ser-ber-zemīn
Dest-i āh ile eger bir gün seni yanın bulur
4. Ol kemān-ebrū nişāngāhın niçü[n] inkār eder
Sineye el şunsa dil biñ nevk-i peykānın bulur
5. Bezm-i meyden dönmedi cām-ı lebin verdi dönüp
Ahd [ü] peymānında Nāfiz şāh-ı hūbānın bulur

222

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Gāh şükr-iftār-ı leb geh zevk-i temcīd etdiler
Şā'im-i imsāk-ı hicrān 'id-ber-'id etdiler
2. Hürde-reftārān gül-[g]eşt-i recā vādīsini
Nev-hırām-ı kebg-i deşt-i nāza taqlīd etdiler
3. Hānumān-ı şabra Tātār-ı müjeñ gāret için
Gamze-i şāhib-livāya emr-i te'kīd etdiler
4. Kırma yazı ile şavt-h'ān-ı rakībiñ destini
Levh-i cāma hāme-i kaṭ' ile teşdīd etdiler
5. Haṭṭ-ı bustān (?) yazıp ol mäh-ı بستان ruḥa
Şehr-i Şāma Nāfizā bir nāme tesvīd etdiler

---

221. 86b

222. 86b

1a gāh: geh

4a şavt-h'ān: şavt-hān

223

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cılve-i būs-ı lebin ihsān eder dil-ber tırur
Neş'e-baḥş olmağa kalbe cām-ı şevk-āver tırur
2. Rūy-ı al üzre 'araḫ ḥāl ile tāze ter tırur
Bu ne ḥikmet nār-ı āb-ālūde bir 'anber tırur
3. Reh-güzārından şaḫın ol kīne-cū ḥūn-ḥ'ārınıñ
Ḥūn-çekīde el-amān destinde bir ḥancer tırur
4. Seyr et ol raḫḫāş Zühre ḥüsn-i farḫ-ı şiveden
Çarḫda sâ' atde bir devrinde nāz eyler tırur
5. Cām-ı la' li va' dine tırmaz döner ol mehveşiñ
'Ahdine sâḫi tehī peymāne gör sâḡar tırur
6. Ğamzeler ser-germ-i ' işve çeşm mest-i ḥ'āb-ı nāz
Nāfize mihr [ü] vefā efsānesin söyler tırur

224

mef' ūlü mefā' ilü mefā' ilü fe' ūlün

1. Ḳand-i leb-i sâḫiye vebāl ise de baldır
Geline ele duḫter-i rez ayaḡı ḫaldır
2. Çi fā'ide bu şebnem-i eşk-i dil-i bülbül
Bir gül-bedene ver de nuḫūd-ı dili aldır
3. Her perdede bir şavt ile pistānın öperken
Al peşrev-i sine ederek sâ' ati çaldır
4. Bulduḫca şuyun nāz ile ol baḫr-i melāḫat
Keşti-i niyāzı o yem-i vuşlata şaldır
5. Et ' ayş-i şebāne seḫerī zevḫi ḫaçırma
Nāfiz meded ol cām-ı lebi geceye ḫaldır

---

223. 87a

3a kīne-cū: kīne-ḫū

224. 87a

225

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Dil o gīsü-yı ḥam-ender-ḥam-ı dil-berde midir
Yā nevā-beste-i zencīr-i cünün serde midir
2. 'Ayn-ı nūr-ı nazar ol Leylī-i esmerde midir
Merdüm-i çeşm-i derūnuñ o siyeh-çerde midir
3. Bāb-ı vuşlatda olur der-be-der 'aşık ammā
İbtilā-yı ser [ü] çeşm cilvegeh-i derde midir
4. Keşf-i esrār-ı dili gamzeleri şerḥ edicek
Nüşa-i bāb-ı maḥabbet 'aceb ezberde midir
5. Sāde zevk-i nigehe nā'il olur mu bilmem
Nāfiz[iñ] hep nazarı cilve-i dīgerde midir

226

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ol sīm-sīneye nazar et Aqsaraylıdır
Güyā vücūdu ḥām gümüşden kalaylıdır
2. Seyr eyle 'aynın etme teveccüh ālāylara
Ol sürme-sāy-ı çeşm-i ala bak alaylıdır
3. Gonçe lebinde neşv ü nemā[-yı] ḥaṭı degil
Ol gül-şeker şarābī çemen berg-i çaylıdır (?)
4. Bir gün mevālidāt ile bir fitne toğurur
Çarḥıñ o Zühre-devr-zeni (?) günlü aylıdır
5. Girāy-ı çeşm çāk-ı girībāna el şunar
Tātār gamze nāmı ki Qaplan Giraylıdır
6. Nāfiz kumāş-ı vuşlatına hişşedār olur
Azār ile gedādır [o] ammā ki baylıdır

---

225. 87b

3b çeşm: çeşmi

226. 87b

2a eyle: eyleye

227

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Fikr-i lebiñle cām mey-i erguvān içer
Güyā ki şerbet-i gül[ü] dil-teşnegān içer
2. Müşkīn-i çīn-i sünbül-i zülfün döker ruḡa
Şanmañ bizimle gönçe lebiyle duḡān içer
3. Şandım ki ḡaṭṭ-ı la' li zuhūr etdi 'anberīn
Ol gül meger ki gönçe lebiyle duḡān içer
4. Her ḡanda bulsa 'āşık[a] vermez amān zamān
Şaḡın o ḡünī ḡamze bu demlerde ḡan içer
5. Gördükce eşk-i çeşmimi her-dem güler 'adū
Güyā zemīn-i şüredir āb-ı revān içer
6. Nāfiz inanma 'ahdine te'vīl eder saña
Cām-ı yemīni dek ile ol bī-amān içer

228

mefâ'ilün fe'ilätün mefâ'ilün fe'ilün

1. Nişān-ı nāvek-i āhı dil āşikāre urur
Tezerv-i vuşlatına at sürer şikāra urur
2. Şuyunca ḡand-i lebiñ dürr-i yem-i vaşl[ı] āl
Leb-i terini öpen la' l-i ābdāra urur
3. Dili vü dīde vü fikri eder ruḡu rüşen
Şu'ā'-i mihr-i cihānı niçe diyāra urur
4. Raḡībe şu'le-i refṭarı şem'-i bezm oldu
O lāle-ruḡ bize biñ dāḡ-ı pür-şerāre urur
5. O kebg-i nāzı nihānī şikār için Nāfiz
Per-i niyāzını bāz-ı dil āşikāre urur

---

227. 87b

3a ḡaṭṭ-ı: ḡaṭṭı

228. 88a

3b mihr-i: mihr ü

229

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Kānd-i la'li rāst söyler kâlbe şoḥbet öğredir
Tūṭi-i gūyāsına şavt-ı faşāḥat öğredir
2. Naḳş alır nezzāreden ressām-ı gāmze el edip
Göz ucuyla sūzen-i müjgān[a] şan'at öğredir
3. İstimā' etme nifāḳ-āmiz-i aḡyārı şaḳın
Tūṭiye şavt-ı zaḡan sū'-i ṭabī'at öğredir
4. Bir mu'ammādır ki maẓmūn-ı nigāhı remz ile
Beyt-i ebrūya niçe remz [ü] işāret öğredir
5. Yine nev-peydā oyun gösterdi mehd-i vuşlatı
Nāfizā ol ṭıfl-ı işve tāze lu'bet öğredir

230

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Zīb-i çemen o naḥl-i dil-ārā yeşillidir
Mānend-i serv kāmēt-i bālā yeşillidir
2. Ārāyiş-i riyāz-ı ḥasen berg-i ḡonçedir
سن surḥ sebzeñi گیل-i ḥamrā yeşillidir
3. Mār-ı adūlarıñ kör ola dāḡ-ı reşk ile
Ḥāl-i ruḥ-ı zümürödü gūyā yeşillidir
4. Şanmañ ki nev-demide olan sebz-ḥaṭṭıdır
İ' rāb-ı beyt-i ḥüsnü ser-ā-pā yeşillidir
5. Olsun zemīn sāye-i ḳaddiñle sebzezār
Ey serv-i nāz ṭūṭi-i gūyā yeşillidir
6. Ursun derūn-ı Nāfize deryā-yı ḥāre-mevc
Baḳ rūzgāra kim yem-i ḥaḍrā yeşillidir

229. 88a

230. 88b

3b zümürödü: zümürütü

6a deryā-yı: deryāyı

231

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Ham-ı zülfüñ beyâz-ı şafha-i ruhsâra tuğradır
Hınâlar dest-i sîmînde hâliş resm-i tamğadır
2. Lebiñ emdir diyü imâ ile söyledim ammâ kim
Devâ-yı hoşka-i la' lîni çıkmaz bir mu' ammâdır
3. Hatı şanma beyâz-ı çehrede ol şâhid-i nâzîñ
Talâk-ı hüsn için hükmünde hüccet ile imzâdır
4. Ne lâzımdır bu dem ey eşk-i dîde çâk-ı pâ-bûsu
Teyemmüden bilirsîñ mâ' -i şâfi âb-ı aqvâdır
5. Görünsün ol perî âyîne-i iqbâl-i Nâfizden
Anı teşhîre câm-ı da' vet-i eş'âr sîmyâdır

232

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Her gönçeniñ evrâk[1] güle hânde-zedâdır
Bülbül de ğubâr-ı nağam esrâr-güşâdır
2. Bu vech iledir bak şuver-i 'âlem-i işbât
Mir'ât-ı cihân bûkalemün-naşş-nümâdır
3. Şuğrâ ile kübrâsına bak şekl-i cihâniñ
Baş etme netice bu kıyâs ehl-i hevâdır
4. İlbâs edegör câme-i takvâ ile kalbi
Bu hırkalar ey şeyh ki esbâb-ı riyâdır
5. 'Aynıyla döner câh-ı felek naşş-ı ber-âba
Nâfiz bu cihâniñ şuveri mevce-i mâdır

---

231. 88b

232. 89a

233

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Meh-cebîni üzre kıldı şanma zülfün müşk-i tār
Bir gümüş âyineniñ oldu sevâdı âşikâr
2. Beste-i zencîr-i zülfüñdür seniñ 'uşşâka zâr
Bî-nevâ Mecnûna ey Leylâ uşûl etmez mi kâr
3. Pîş-rev pây-ı hevâ oldukça bulmadı düzen
Fîtne-sâz-ı perde-i kâkülde dil etmez karâr
4. Qaldırır turreñi bir şeb [o] şabâ pîşânededen
Gösterir mi leyle-i mehtâbı âyâ rûzgâr
5. Ey gül-i ârâyiş-i bâğ-ı hayâl-i bülbülân
Gel yetiş ol zîb-i destâr-ı ser-i feryâd [ü] zâr
6. Sînesin mir'ât eder h'urşide ebrûsun hilâl
Var mıdır âyâ felekde böyle bir âyinedâr
7. Ğamze-i ğammâzı geçdi sîneye kâr eyledi
'Âşîka kıyruk şalarken sürme-i dñnbâledâr
8. Zülf-i şeş-târın şabâ çalma bize her perdede
Gel bozuğ sâz olma kıllı evc-i düzen üzre qarâr
9. Hağ degildir nev-demîde çehre-i berrâğda
Arz-ı beyzâ oldu bu vech ile Nâfîz sebzezâr

234

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Senden ey gül büy-ı luğf ümmîd eder varır hezâr
Rûzgâr etmezse de kâm-ı recâyı nâfe-vâr
2. Rûz [ü] şeb ehl-i hevâ[yı] bî-şabâ yelmekdedir
Nağl-i nâzım pâyıña rû-mâl olurmuş rûzgâr

---

233. 89a
9a arz: 'arz
234. 89b

3. ʿ Asker-i Çin ü Hoten geçdi kılıçdan mû-be-mû
Şanma kesdi kâkülün mikrâş-ı ʿ işveyle nigâr
4. Şemʿ -i süsen-şuʿ lesin gül dūdunu sünbül şanıp
Geceler pervâne-veş feryādın artırdı hezâr
5. Bağı yanıqlardan ey âyine-ruhsârım şakın
Taşa kâr eyler bilirsin âh ü süz-ı inkisâr
6. Kâlb-i hâra reşk ile olur halide tîr-i gam
Sâye-i müjgân-ı gülden bülbülân kıldıkça zâr
7. Niçe ʿ uşşâk-ı nevâ-sâzı düzen-bâz olmasın
Etmez ol şehnâz-ı ʿ işve sînede Nâfiz qarâr

235

mefʿülü fâʿilâtü mefâʿilü fâʿilün

1. Ümmîd-i vuşlatın ederiz ârzü budur
Mirʾât-ı dilde çehre-güşâ reng-i rû budur
2. Düşdü lisâna oldu şemâtet ʿ adûlara
Saña nihânî söyledigim güft [ü] gû budur
3. Âhü-yı Çini vâdî-i Mecnûna döndürür
Ol nâfe-rîz kâkül-i pür-müşk-bû budur
4. Ey sürme-sây-ı gamze-i pür-gü sükûtu қо
Saña zebân-ı hâl diyen mû-be-mû budur
5. Nâfiz şular gibi tolaşır bâğ-ı küyuñu
Ey nahl-i verd eyledigim cüst [ü] cû budur

4a dūdunu: derdini

235. 89b

1a ârzü: ârzü

236

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Tāb-ı rüyün dest-māl-i zülf ile setr etdi yār
Çaldı ebr içr[e] açılmaz verd-i mihr-i tābdār
2. Al rüyün dest-māl-i kākülün şanma siler
Rūzgār etdi güle āräyiş-i zülf-i nigār
3. Dest-māl-i zülfün almışdır ele şanma o mäh
Bir şemāme ' anber olmuşdur yedinde cilvekār
4. Şardı naqş-ı büse-i bī-gāneyi zālīm yine
Dest-mālin āşināya gösterir semm-i bahār (?)
5. Gerden-i sīmīnine pīçide şanma dest-māl
Tavq-ı kumriye o kebg-i ' işve olmuş hem-' ayār
6. Dest-māl[in] remz-i āgüş etdi endāma o meh
Eller ile mū-miyān besbelli oldu hāle-vār
7. Dest-mālin sīnesi üzre görüp Nāfiz dedim
İki gönçe şaklamış berg-i semende rūzgār

237

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Hūd-fürüş-i nāz sūk-ı ' işveden tafra şatar
Germ-sūd-ı vaşl-ı ' uşşāka bu istiğnā şatar
2. Nāfe-çin-i zülfünü bād-ı hevā eyler mezād
Hāl-i ruhsārı şabā da ' anberin-sārā şatar
3. Geçmez ey kalb-i hazīnim ağlama naqd-i niyāz
Bir pūla meh-pāreler biñ ' aşık-ı şeydā şatar
4. Rāhatü'l-hulqūmdan terdir gelusu şorma hiç
Ol leb-i şirinden el sükkeri helvā şatar
5. Şüst [ü] şū edip duhānın Nāfizā ehl-i duhān
Alana dūd-ı riyāyı āh ile a' lā şatar

238

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Şafâ-yı bâğ-ı ruḥun va' dini bahâra atar
O gül ḥilâf çıkar cürm[ü] hep hezâra atar
2. Olursa 'âzim-i da' vet nihânî dâ'ireye
Gelince ol perîyi gizli bir kenâra atar
3. Şaḫın o kaşî kemân Rüstem-i kemân-keşden
Ḥadeng-i çeşm[i] nişāngâh-ı ḳalb-i zâra atar
4. Şarâb-ı la'1 ile şîrîn-mezâḳ olan rindiñ
Şifâ-yı şadr ile hep nabz[1] bir ḳarâra atar
5. Şorulsa ol leb-i Şîrîne ḥâl-i Ferhâdı
Cevâb-ı âb ile hep kâr[1] kühsâra atar
6. Ḥazân şâḥ-ı gül altun yerine ey Nâfiz
Birer birer çıkarıp dest-i rûzgâra atar

239

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. 'Āşîḳiñ elde şikârî ḥünî bir mümtâzı var
Murğ-ı diller alıcı perrende şan şebbâz[1] var
2. Câme-ḥ'âb-ı cilve[de] avlar o âhû ḡamzeyi
Ṭaş yatur görmekte şayyâd-ı diliñ hem-râz[1] var
3. Peyrev olmuşdur hevâya şayd-ı şahrâ-yı ḥâsen
Yine şehnâzım şabâ-reftârına âḡâz[1] var
4. Rûzgâr ile yeler yetmez idi mekr [ü] düzen
Dâma düşmez ol ḡazâliñ çeşm-i efsûn-sâz[1] var
5. El-ḥâzer ey rûbeh-i pür-ḥîle [vü] ḥar-ḡuş 'adû
Bâd-pâ-şîrân-ı deştîñ yine nevk-i tâz[1] var
6. Deşt-i vaḥşetde remîde olsa Nâfiz 'âşîḳiñ
Ol ḡazâl-i 'işveyi şayd edici ser-bâz[1] var

240

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Şemīm-i kākülü bād-ı seher midir bu nedir
Hevā-yı sünbül-i Çini eşer midir bu nedir
2. Ğidā-yı habb-ı feraḥ 'aks-i merdüm-i dili
Ruḥunda ḥāl-i siyeh müşk-i ter midir bu nedir
3. Gül-āb-ı ter mi gül-i rüyu üzre bu 'araḳı
Çekide ḳatre-i 'ıtr-ı naẓar mıdır bu nedir
4. Nedir bu āteş-i-rü üzre zülf-i çin-der-çin
Duḥān-ı 'anber-i pür-nār-ı ser midir bu nedir
5. Niğāh-ı Nāfize mir 'āt-ı şāf şadr-ı şafā
Vücūd-ı yāsemeni sīm-ber midir bu nedir

241

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Al al olmuş ruḥ-ı rengin-i gülgül bu nedir
Sāğar-ı la' liñde farḫ-ı neş'e-i mül bu nedir
2. Āhū-yı deşt-i Ḥoten ḳurbān olur her mūyuna
Müşk-baḫşā nāfe-riz-i çin-i kākül bu nedir
3. Mü-be-mü zülfün ḫayāl etdikce ey bāğ-ı ḫasen
Nev-demide gülşen-i fikrimde sünbül bu nedir
4. Aldanır reng-i hevā-yı bāğa yok fikr-i ḫazān
Būy-ı gül'çün nāle vü feryād-ı bülbül bu nedir
5. Nağme der-pey cām-ı mey ney ile germ-ā-germ iken
Çehçeh-i bülbül mü Nāfiz şavt-ı gülgül bu nedir

---

240. 90b

2a Bu mısram vezni bozuktur.

4a çin-der-çin: çin-ender-çin

241. 91a

2b müşk-baḫşā: müşk-baḫşāy-ı

242

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Seḥâb-ı haṭṭ çekdiñ rüyuña ey meh-^ç izâr âḥir
Yüzüñden kaṭ^ç -i nezzâre eder ^ç aşık-ı zâr âḥir
2. Sebük-ser ol şikâl-i devlet ile olma âlûde
Çırar şâḥ-ı nihâli keşret üzre olsa bād âḥir
3. Şafâ üzre iken gör tıfl-ı dil bādî-i evvelde
Düşürdü ḥazz-ı nefse cismimi bu i^ç tibâr âḥir
4. Şaḥın ey seng-dil kaddi kemân olmuşdur ^ç uşşâkıñ
Yetişmez mi saña bu tîr-i âḥ ü inkisâr âḥir
5. Niçün bâz-ı niyâza per-zenân-ı nâz olursuñ sen
Seni ey kebg-i evc-i ḥüsn eder Nâfiz şikâr âḥir

243

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Dūd-ı âhımdan o meh-rû dâ'imâ yüz döndürür
Ebr-i âteş-tâbdan berg-i vefâ yüz döndürür
2. Bir kere seng-i felâḥan-vâr gendüm (?) dönmedin
Kâse-i deryüzesin nüh-âsiyâ yüz döndürür
3. Ellere şad-dâm-ı ḥîle ^ç arz eder yüz vech ile
Devre çıkmış sübḥasın ehl-i riyâ yüz döndürür
4. Mû-miyânı hâle-i âgûşa gelmez ol mehiñ
Dün gece besbelli etmişsin ḥaṭâ yüz döndürür
5. Vech[i] var yüz vermese şems-i ruḥu Nâfiz saña
Ṭâlî^ç îndendir o ḥ'urşid-i ḥayâ yüz döndürür

244

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Çık seyre o naḥl-i gül-i gülşende ber-â-ber
'Ar' ar ola aġyâr ile ŧermende ber-â-ber
2. 'Aks-i ruḥ-ı alıñla çemen gülşene dönsün
Gül-geŧt-i ŧafâ eyleyerek ben de ber-â-ber
3. Hem-re[n]g olalar perdekeŧ-i nâz [ü] niyâza
ŧehnâza ser-âġâz ede ḥ'ânende ber-â-ber
4. Aġız aġıza sîne-be-sîne tek ü tenhâ
Äġüş miyân cilve-zenân ḥande ber-â-ber
5. Nâfiz mey-i vaŧlımı ŧeḫâretle yaparsa
Öp câm-ı lebin dil arada sen de ber-â-ber

245

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Miḫrâŧ-ı desti zülfü ser-â-ser keser döker
Güyâ du-tiġ ile ser-i ejder keser döker
2. Ḥâl-i 'izâr nâḥun ile küh-ḥırâŧ eder
ŧandım ki micmere yine 'anber keser döker
3. Qanı o ḥünî ġamzede evvel olan kerem
ŧimdi o qanlı ḥancer[i] diller keser döker
4. Çeŧmi firâq-ı cismi 'araq-rîz-i germ edip
Mânend-i eŧk-i dîde-i pür-ter keser döker
5. Nâfiz kümeyt-i câma yetişmez yed-i taleb
Raḥŧ-ı ümîdi sâġar-ı aḥmer keser döker

---

244. 91b

3b ḥ'ânende: ḥânende

5a ŧeḫâretle: ŧeḫâretle

245. 91b

246

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Kef-i sākī yed-i şahbāyı koyup cām[1] tutar
Bırağıp elden ayağı leb-i gül-fām[1] tutar
2. Dest-i iqbāl-i miyānın tolaşır āgūşa
Bülbül-i dil ele almış o gül-endām[1] tutar
3. O kadar şöhre-i āfākdır o mäh-ı felek
Ğurre-nāme gibi dünyāyı bütün nām[1] tutar
4. Rūzedārān-ı maħabbet ni' am-ı vaşl ile
Aç qalır mı yed-i süfre-keş-i bayram[1] tutar
5. Hıa-ı reyhānī kitāb-ı dile ta' lık olarak
Bülbül-i kühī gülistān yaraşır şām[1] tutar (?)
6. Sā' id-i sım kef-i furşata girse Nāfiz
O zamān dest-i recā dāmen-i iqdām[1] tutar

247

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Peş-i zülf-i siyehinden ruħ-ı enver görünür
Şeb-i tār içre hemān mäh-ı münevver görünür
2. Revzen-i dıdeme geldikce hayāl-i dıde
Çeşm āfet niĝehi ' ayn-ı dil-āver görünür
3. Perde-i çeşm-i haķıķat ile ruħ naķş olsa
Hıa-ı müsvedde-i reng-i gül-i aħmer görünür
4. Sıne-i şāf olur çehre-nümāy-ı ümmıd
Dıde-i qalbe o mir 'āt-ı muşavver görünür
5. Rüz-ı rüşen gibi Nāfiz ufuk-ı tāli' den
İrtifa' almaĝa ol neyyir-i hāver görünür

248

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Emdir piyâle-i lebiñi meşrebim budur
Dönsün bize o cām-ı kerem maṭlabım budur
2. Ebr-i siyāh-ı zülf ile ḥāl-i gerdeni
Merşüd olan felekde şeb [ü] kevkebim budur
3. Geh ṭurre-i cebîne geh et rüyuna nazar
Seyr eyle mihr [ü] mähımı rüz [ü] şebim budur
4. Bu şemm-i gül-‘ izārıñ ile kām-ı bülbülüm
Bağ ders-i gülsitān-ı ruḥa mektebim budur
5. Esrār-ı şî‘ r-i Nāfız[i] ey ḡonçe ezber et
Ey ḥāme söyle nuṭḡ-ı ḥurūf-ı lebim budur

249

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Dil seyr-i ebruvān ile meh-pāresin öper
Gördü hilāli iki kaşı arasın öper
2. Bir tāze la‘ lin eyledi dendān-zede o yār
Dil aḡz[ı] var ola diyü diş yarasın öper
3. Olmuş raḡīb tāze seriḡa (?) ile müttehem
Genc-i ḥasende la‘ l-i güher-pāresin öper
4. Gördükde cāme-ḥ̣ābda bî-‘ ahd vaşlını
Çekdi yemîne muşḥaf-ı ruḥsāresin öper
5. Kaldırdı zülf-i yāri şabā rüzgār ile
Tel başma diyü dāmen-i zer-tāresin öper
6. El ermez ise destine Nāfız çekip ayag
‘Uşşāḡ pāy-ı sākî-i mey-ḥ̣āresin öper

---

248. 92b

249. 92b

3b güher: gevher

6b mey-ḥ̣āresin: mey-ḥāresin

250

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. ‘Alem-i naḥli şeh-i gül reh-i gülzāra diker
Müje-i ḳalb-i hezārı sipeh-i ḥāra diker
2. Aşmadan tā ki ḥalāş etmeye rez-duḥterini
Muġnī çı bint-i ḥarāmīsini bāzāra diker
3. Şehriyār-ı nıgehinden gözedir ḥüsn-i nazār
Rū-be-rū çeşm-i sıyehkārına nezzāre diker
4. Süzülür bezme kebüter nıgehi mestāne
Per görüp neş‘e-i pervāzını āvāre diker
5. Ḳılmaġa şāh-ı nıgāhına işāret ḥālin
‘Aynına remz ile ‘avzı (?) dil-i bī-çāre diker
6. Nāfizā şāh-ı nıgeh verse kelāma ruḥşat
Ser-i güftār-ı recāyı leb-i dildāra diker

251

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Leb-i şīrīnine şor ḳand-i mükerrer vardır
Bunda bir ḫatluca söz cilve-i dıġer vardır
2. ‘Araż-ı ‘arız-ı reng-i güle baġ ey bülbül
Bunda bir feyz-resān naḳş-ı muşavver vardır
3. Ḥālīdir diyü şikest eyleme mir‘āt-ı dili
Nazār et anda nihān bir perī-peyker vardır
4. Yelerek peyk-i şabā Çın [ü] Ḥoḫenden geldi
Şāmdan bād-ı hevā tāze ḫaberler vardır
5. ‘Araḳ-ı rüyuna derlerse gül-āb ey Nāfiz
Berg-i rüyunda da bir büy-ı gül-i ter vardır

---

250. 93a

5a ḥālin: ḥālini

251. 93a

5b gül-i: gülü

252

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Mū-be-mū ol zülf-i Leylā dilleri başdan şavar
Ser-be-ser Mecnūnun eyler serseri başdan şavar
2. Ehl-i sūzu dāğ-ı şevk ile çerāğ etmez döner
Şem'-i hüsnü t̄ā'ir-i āteş-peri başdan şavar
3. El bir edip h̄ātır-ı şad-çāk ile germābede
Şāne piç [ü] t̄āb ile zülf-i seri başdan şavar
4. Tatlu söz kār etmedi ağıyār gördü āh ile
Gösterir reftār-ı dūd-ı micmeri başdan şavar
5. Ehl-i sevdā hep ser-i zülfünde der-zencir iken
Saña ey Nāfiz görünmez ol perī başdan şavar

253

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Dest-i bād-ı āhımız gīsū-yı müşk-efşān tutar
Sünbül-i Çine şabā güyā yed-i ihsān tutar
2. Dest-i şāne çekmedi zülf-i girih-girinden el
Çāk olan seyf-i sitemden dāmen-i sultān tutar
3. Volta urdu gird-bād-ı rüzgārı gördü dil
Fülk-i ümmide hevā-yı aşk ile liman tutar
4. Pır olan gelmez kafā-yı (?) tazedede bād-ı hevā
Dāmenin dest-i şabā-veş merdce (?) cünbān tutar
5. Nev-'arūs-ı vuşlatı muhtāc-ı faşl olmuş bu şeb
Çeşm-i bīmārın o hūn-h̄ār-ı nigāhıñ kan tutar
6. Beyt-i āgūş-ı recā endāmına āyinedir
Sinesin uşşāk Nāfiz h̄āne-i mihmān tutar

252. 93a

2b t̄ā'ir-i: t̄ā'iri

253. 93b

254

mef' ülü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Pîş-i nezâreden o civânım gelir geçer
Evc-i felekde mihr-i cihânım gelir geçer
2. Tîr-i müjeñle sînemi bî-gâne eylediñ
Bir gün o dağı kaşı kemânım gelir geçer
3. Seyl-âb-ı eşk-i çeşmime meyl etmedi çi sūd
Yaşım alıp o serv-i revânım gelir geçer
4. Bir gün ..... haţ ile vaqt-i husūf olur
Çalmaz bu hüsn bedr-i zamânım gelir geçer
5. Peykân-ı inkisâr eşer etmedi şandır
Nâfiz bu yolda âh ü figânım gelir geçer

255

fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilün

1. Müşk-i Çîn-i zülfünü bād-ı şabâ ifşâ eder
Bu hevâyı nâfe-i deşt-i Hoten sevdâ eder
2. Bezm-i gülşende süzöldükce yine mest ğamzeler
Farţ-ı cām-ı nâz güyâ nergis-i şehlâ eder
3. Naĥl-i kıddiñ kim ĥırâm etse nesîm-i nâz ile
Servler reftârını ârâyış-i şahrâ eder
4. Mû-be-mû bād-ı niyâz oldukça âhımla vezân
Zülf-i nâzı zîver-i ruĥsâ[ra] istignâ eder
5. Hük-m-i yevm-i şân her gün ĥüccetin işbât eder
Mühr-i mihriyle debîr-i çarĥ şân imzâ eder
6. Çeşm-i kalb-i münkir-i ĥod-bîn ey şüret-perest
Âteşin-âyîneyi inkâr-ı nâ-bînâ eder

7. Sīne-i sīmīnin ol meh-pāre açdı şevk ile
‘Ayn-ı ümmīde gümüş vādīde bir sīmyā eder
8. ‘Ahd-i bī-encāma Nāfız i‘timād etme şaşın
Hep bugün yarın diyü biñ va‘de-i ferdā eder

256

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Hıkmitle nıgeh her müjesin nışter eyler
Çeşmiñ bu bağışlarla mı hüşn-i nazar eyler
2. Yer yok nıgeh-i hüşrete ol ‘ayn-ı sitemde
Bağ çeşmine hüşn-i nazarı bī-eşer eyler
3. Mestāne nigāhı süzülür bezme gelince
Sākī yine rez-duhterini gör neler eyler
4. Başladı püre var diyü mānend-i meges-rān (?)
Bāzīçe-i kand-i lebinı pür-şeker eyler
5. Bir dem geçilir mi nağamāt-ı nıgehinden
Neylese eder Nāfız[e] ol ‘işveger eyler

257

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Cām-ı la‘liñi gören gonçe-i hamrā dediler
Güş eden nağmelerin bülbül-i güyā dediler
2. Ben de bilmem bu siyeh hālīñi ‘anber dediler
Zülfüñe mülk-i Hoten nāfeñe büyā dediler
3. Cebheñe mäh-ı şebistān letāfet söyler
Ruħuña mihr-i sipihr-i şafağ-ārā dediler
4. Lebiñe cām-ı ferağ-bağş-ı muşaffādır der
Sineñe āyine-i şāf-ı mücellā dediler

5. Berg-i gülde ruḡ-ı ḡoy-gerdeñe jāle derler
‘Araḡ-ı cisme gül-āb ü dür-i deryā dediler
6. Gördüler çıkmadı nām-ı kerem-i būs-ı femi
Nāfızā beyt-i dehānına mu‘ ammā dediler

258

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Hezār-ı dāstān-gū çeḡeh-i ders-i fiḡān eyler
Gülistān-ı ruḡundan baḡs-i müşkil imtiḡān eyler
2. Ayak ayak başar çeşm-i recā kāşāne-i ḡüsne
Nezāre mū-be-mū şan tār-ı zülfü nerdübān eyler
3. Dem-ā-dem zaḡm-ı müjgān üzre yāre şerḡ edip ḡālin
Raḡīb-i [bed]-ḡūyu her ḡanda bulsa dīde ḡan eyler
4. Siyeh-seng-i ḡulüb-ı düşmene bāzūñu gösterme
Şaḡın ey ḡaşı ya tır-i müjeñ kāfir nişān eyler
5. Görüp ḡancer be-kef ol dest-i nāzīñ dest-i redde dil (?)
Yemīn ile eden baş-ı recā-yı el-amān eyler

259

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. ḡulüb-ı nevke müjeñ cilve-i kemān eyler
Döner nişān-ı du-ebrūsunu beyān eyler
2. Dehānın öpmege bāzīçe eylesek o perī
Niḡīn-i la‘lini gör dīdeden nihān eyler
3. Hilāl-i yek-şebi yārim bütün ebirden görür
O ebruvān-ı siyeh ḡurredan ‘ayān eyler

---

258. 94b

3b -ḡūyu: -ḡūyunu

259. 95a

4. Zāmīr-güşāy-ı dil-i ‘āşıkā olup mir’āt
Şükūk-ı ‘ālemi ihlāş imtiḥān eyler
5. Firāş-ı cilveñe sū’-i zan eder her şeb
O ḥile-bāz saña Nāfizā gümān eyler

260

fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün

1. Āsumān-ı ḥüsne necm-i ḥāl bir nāhīd olur
Rüyuna tutduḡca destin pençe-i ḥ’urşīd olur
2. Berg-i ruḡsārın zamān-ı ḥaṭṭını yād etse dil
‘Ārız-ı kāfūr-gūnu kāgad-ı tesvīd olur
3. Şāḡ-ı gül neşv ü nemā bulduḡca germ-i şevḡden
Āteşin-feryād-ı bülbül bā’ iş-i teşdīd olur
4. Tāze neş’eyle dil-i vīrānesin ma’ mūr eder
‘Āşıkıñ köhne sıfālī sāḡar-ı Cemşīd olur
5. Nāfizā eşyāda fikr etdikce şun’-ı Ḥālīḡi
Hep lisān-ı ḡalb-i şāfi ‘āşıkā tevḡīd olur

261

fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilün

1. Sāḡī raḡş eyleyerek sāḡar-ı şahbā çevirir
La’b ile re’s-i benān üstüne mīnā çevirir
2. Ḥār mir’āt-ı gülü bülbüle ḡiç göstermez
O perī-çehreyi ‘uşşāḡdan a’ dā çevirir
3. Dil-i dīvāneye yok şūret-i mir’āt-ı nazār
Ol perī dā’ire-i da’ veti tenhā çevirir

4b ‘ālemi: ‘ālem ü

5a Bu mısraın vezni bozuktur.

260. 95a

2a yād: yār

4a dil-i: dili

261. 95a

4. Halka-i dām-ı hıyel gösterir ehl-i cāha
Sübhasın şeyh-i riyā-piše ser-ā-pā çevirir
5. Edip endāmını ārāyiş-i āgūş-ı recā
Cāme-ḥāb içre anı Nāfiz-i şeydā çevirir

262

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Handeden gülgül olur gonçe-i bāğ-ı ruh-ı yār
Bülbüle sāğar-ı güldür diyü söyler esrār
2. Kuvvet-i hāfıza yokdur dehen-i pür-gūda
Nağz-i güftārını tekrār ile eyler izhār
3. Turre çıkmaz başa mizābda şems-i ruhla
Rüz-ı rüşenle ber-ā-ber mi olur hiç şeb-i tār
4. Tā ki rez-duḥteri 'uşşāk ile beste olmaz
Mey ḥarāmīlik eder eyleyemez aşma qarār
5. Dehen-i hāmede müy-ı ḥatı inşā edicek
Şi' r-i müşkīnini eş'ār ile eyler iş'ār
6. Görse de dā'ire-i da'vet-i āgūşu nihān
Edemez ol perī-rū āyine-i dilde qarār
7. Nāfizā ḥāra o gül-cāme kılp ḥüsn-i naẓar
Gözüne girdi diken bülbüle oldu āgyār

263

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Raqībi bāb-ı şehriyārdan dūr eylemek güçdür
Derinden intisāb erbābını ḥor eylemek güçdür
2. Yıkarsañ kalb-i vīrānım yapılmaz cām-ı luṭfuñla
Ḥarāb-ı ḥāne āsān mülk-i ma' mūr eylemek güçdür

262. 95b

1a gülgül: gülgüli

3b şeb-i tār: şeb ü tār

4b ḥarāmīlik: ḥarāmīlik

263. 95b

3. Cevāb-ı neş'e-bağş-ı yār şād etmez dil-i zārı
Mey-i la' liyle mağzūn ḳalb[i] mesrūr eylemek güçdür
4. Nişār et cāme-ḫ'āba yalvarıp naḳd-i niyāzın hep
O yār-i çeşm-i mest-i nāza pek zūr eylemek güçdür
5. Olur mu bāb-ı şehriyārdan aḡyār-ı bed zā'il
Sipihr ü kevkebi devr ile mehcūr eylemek güçdür
6. Hezārān gonçe-i esrār fāş eyler gece Nāfiz
Çü pervāne bu sözü 'aşḳ-ı mestūr eylemek güçdür

264

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. 'Azim-i seyr-i çemenzār ol şehā nevrūzdu
Naḫl-i gülşen-zıbsin eyle şafā nevrūzdu
2. Bī-nevā 'uşşāḳ naḳş-ı şevḳ edip āheng-i bāḡ
Rāḫatü'l-ervāḫ eder kār-ı şabā nevrūzdu
3. Gonçe reng-i eşk-i bülbülden olup gül-gün-püş
Sen de ey gül-cāme et ..... ḳabā nevrūzdu
4. Bugün 'ahd-i mihriñ olmuşdu amān taḫvīl[i] ḳo
Bu şerefden dönme ey şems-i ziyā nevrūzdu
5. Yār ile gül-geşt eder herkes ber-ā-ber vaḳtidir
Sen de gel ey neyyir-i evc-i vefā nevrūzdu
6. 'Andelībān Nāfiz eylermiş sitāyiş güllere
Biz de etdik meşḳ-i şı' r-i dil-güşā nevrūzdu

265

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Ḥayāl-i buse-bağş-ı va' de-i kemmün[u] neylerler
Dil-i āyineden şüret-nümā altun[u] neylerler

2. H̄ayāl-i zılla dā'ir (?) pertev-i ruhsār[ı] gösterme
Ceb-i āyīneden 'arz etdiğiñ altun[u] neylerler
3. 'İtāb ile keder verdi hezāra sāgar-ı la'liñ
Ferah-baḥş olmayan ey gül mey-i gül-gün[u] neylerler
4. Gerekdir rāst-ı ihlāş-i dile şu' bān ile bürhān
H̄ayāl-i piç [ü] tāb-ı zülf-i pür-efsün[u] neylerler
5. Gül-i şem'e lisān-ı hāl[i] pervāne gece söyler
Bu gülşende hezārān nāle-i eفزün[u] neylerler
6. H̄ayāl-i kıadd[i] Nāfiz çeşmime 'ayn-ı serāb olmuş
Hırāmān cevfi-i māda 'ar'ar-ı mevzün[u] neylerler

266

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Şabā hālın miyān-ı zülf-i dil-berden çıkarmışdır
Felek şan necm-i baḥtı ebr-i hāverden çıkarmışdır
2. Ğazāl-i hāme nāf-ı hāl [ü] zülf[ü] vaşf ile şatmış
Bize 'atḥār-ı Çini müşk [ü] 'anberden çıkarmışdır
3. 'İzām-ı sine[yi] şerḥ etme hikmetle kılıp ezber
Bu teşriḥ-i nuḳūlu şekl-i mıştardan çıkarmışdır
4. Firengi bir binā kār etmedi nazra-ı ağıyāra
Seni çeşm-i ğazab bir la'l-i hāncerden çıkarmışdır
5. Daḫı inbiḳ-i nezzāreyle bāde kıldı ḥoy-gerde
Gül-ābın bu 'araḳ-çin-i hevā terden çıkarmışdır
6. Uşul ile yine beste-nigāra kılmış āğāze
Şabā Nāfiz bu kārı zülf-i çenberden çıkarmışdır

266. 96b

3b mıştar: mıştar

4a nazra-i: nezzāre

267

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Tāb-ı meyden ruḥları gülgül ' araḫdan nem midir
Yoḥsa germ-ülfet-i gül ḥ'urşid ile ŧebnem midir
2. Tır-i bārān-ı müje ğırbāle döndürdü teni
Ġamze-i ŧāḥib-ķırānı bilmezem Rüstem midir
3. Ey terāzū ol mehi mizān-ı ' aḫla ur hele
Müşterisiyle ķırān etmekde biş ü ķem midir
4. Bezmġāḥın cilve-i naḫş-ı mücessem eylemiş
Resm-i zevķ-i Cem mi yā taşvır olan ' ālem midir
5. Eyleyip Beytü'l-ḫarām-ı ḥüsnünü Nāfiż ḫarām
Maḥrem-i nūr-ı ruḫa hem rāz hem maḥrem midir

268

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Riyāz-dideyi ' aksiyle gül-' izār eyler
Ol āb-ġineyi pür-naḫş nev-bahār eyler
2. O ġonçe-lebde ne bu keyf-i ḫālet-i esrār
Hezār-ı ḫasret[i] söyletdi pür-ġubār eyler
3. Kitāb-ı ḥüsnüne ser-levḫa naḫş-ı ebrūlar
' Arūs zülf çözer nüŧhaya kenār eyler
4. ŧaḫın ki seng-i zeri ķadr-i cām-ķalb olma (?)
ŧikeste-ḫāḫır ile ' aks-i inkisār eyler
5. Kemend-i müyunu ķıldıkca dāmġāḥ-ı füsün
Perende-murġ-ı dil[i] Nāfiżā ŧikār eyler

---

267. 96b

4a bezmġāḥın: bezmġāḥın

5a ḥüsnünü: ḥüsnüne

268. 97a

269

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. 'Uşşâka sînesin o münevver açar kıapar
Âyînesini o ziyâ-ver açar kıapar
2. Dil-ber ki şadr-ı sînesini vaşf eder döner
Güyâ kitabını okur ezber açar kıapar
3. Esrâr-ı keyf-i gönçeyi añmaz gubâr ile
Geh ketm-i râz eder gehi söyler açar kıapar
4. Ol mest-i nahvet-i mey-i 'işve ki çeşmini
Pür-h'âb edip süzer gibi şâgar açar kıapar
5. Boyunca çîn-i zülfünü zer-târ edip şabâ
O germ-süd-ı miski söyler açar kıapar
6. Nâfiz dehân-ı tengi tekellümde hânde-gü
Gül-gönçesin tebessüm-i dil-ber açar kıapar

270

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

1. Söyledip gülğul-i pür-câm[1] rezinden şakınır
Güft ü gûdan seni ağıyâr sözünden şakınır
2. Kıyamaz bakmağa taşvîr ruh-ı pür-âtesine
Anı çeşm-i dil ü cân bulsa gözünden şakınır
3. Rû-be-rû olmaya bir vech ile ağıyâra ruhuñ
Şeh-i hüsnüm seni küffâr yüzünden şakınır
4. Nakş-ı pâ bezm-i reh-i gayrıya taşvîr olalı
O gâzâlim bizi hep resm izinden şakınır
5. Senge te'sîr edermiş nigehe ağıyârıñ
Seni Nâfiz o nazar-senc gözünden şakınır

---

269. 97a

1b Bu mısraın vezni bozuktur.

5b Bu mısraın vezni bozuktur.

6a dehân-ı tengi: dehân-ı tengini

270. 97a

271

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. O mihr-i maşrıq-ı tal' at bugün bir şem' -i mehveşdir
Şağın ruhsār pertev-süz-ı dildir mağz-ı âteşdir
2. Atar tîr-i müje herkes hevâ-yı zûr-ı bāzûsu
O kaşı ya ser-i meydāna taş dikmiş kemān-keşdir
3. Olur kıtb-ı fûnûn-i hāmesi ekvān-ı ahkāmıñ
Ne hikmetdir bu hey'etle o meh enşarı احوشدر
4. Vezān olsa müsā' id rûzgārıñ bād-ı āh ile
O serv-i kıad kenār-ı bezme baş egmez ne ser-keşdir
5. Niçün ölçer biçer cāme şarābî germ-süduñdan
Kenār-ı bezm ol hayyāt-ı ' işve zîver-i peşdir
6. Kümeyt-i cām ile tîz-rev olup meydān al Nāfiz
Piyāde kıaldı sākî sîb-i bezmiñ zîverā بیشدر

272

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Cāma meylin göricek çeşmin[i] ağıyāra diker
Gül rûfû-gerlik edip ğamzeleri hāra diker
2. Rûzgār ile kenāra çekilir naḥl-i kıadi
O gül-endāmı recā cilve-i gülzāra diker
3. ' Ayn-ı kıalb etmege iksîr-i gözü sürme gibi
' Āşıkān çeşmini hāk-i reh-i dildāra diker
4. Çeşm-i mestin göricek rind-i kıadehkārıñ o şûḥ
Sākî ol neş' e ile sāğar-ı devvāra diker

---

271. 97b

5a cāme: hāme

5b peşdir: بیشدر

272. 97b

4a mestin: mestiñ/ kıadehkārıñ: kıadehkāra

5. Cünd-i 'aşk olalı Ferhāda kafādār-ı enīn
'Alem-i āhını Nāfız ser-i kühsāra diker

273

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Erbāb-ı sebīle reh-i mekri hīyel eyler
Yolsuz revīşin ehl-i tarīke hālel eyler
2. Yıldız çiçeği gibi ziyā verse de ol gül
Bir gün anı evrāk-ı hāzān mużmaḥil eyler
3. Mū gibi ḥayāl oldu dile baḥş-i miyānı
Erbāb-ı ḥired bāb-ı vefāda cedel eyler
4. دریتی aḡyār şaḡın düşmeye cāma
Sākī meded āyīneñe 'aks-i kesel eyler
5. Ne gülşen [ü] ne cū[y] verir tāb [ü] tarāvet
Mecnūn dili Leylā gibi Nāfız güzel eyler

274

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Gümüştēn sīneñ aç āyīne-i 'ālem-nümā göster
Cihāna şīşe-i efsūn ile bir sīmyā göster
2. Cihān hercāyī hep bī-gāne-meşreb cūy-veş tırmar
Ḥaḳīḳat üzre şābit gel baña bir āşinā göster
3. Gül-i taşvīr-i naḥl-i ḳadd āb ü tāb ile pūr-şevḳ
Bize gül-reng-i naḳş-ı cilve-i neşv ü nemā göster
4. İşiñ şan' atla altun eylesin bād-ı şabā derseñ
Ġubār-ı pāyımı 'ayniyle çeşme kīmyā göster
5. Kūmeyt-i sāḡarı meydān-ı şevḳ üzre getir devre
Müdām ey rind-i mey-keş neş'e-i cām-ı şafā göster

6. Perîşân etdiler şîrâze-i mecmû' a-i mihri
Baña Nâfiz me'âl-i nüşa-i şerh-i vefâ göster

275

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ğanze-i maĥmûr gör mestânedden mestânedir
Hem süzülmüş çeşm hem peymânedden peymânedir
2. Ŗu' le-i ĥüsnü ĥayâliyle dönüp pür-süz olur
Murĝ-ı âteş-bâl dil-i pervânedden pervânedir
3. Vermez esrâr-ı ĥikâyât-ı derûn ĥ'âb-ı kelâl
Ser-güzeşt-i ehl-i dil efsânedden efsânedir
4. Çeşm-i Leylâsın görür 'ayn-ı ĝazâl-i nâleden
Dil 'aceb Mecnûndur dîvânedden dîvânedir
5. Süllem-i kaşr-ı vişâle Nâfizâ başsın ka-dem
Beyt-i âĝüş-ı recâ kâŝânedden kâŝânedir

276

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Dilâ 'âlemde şanma bâde-i gül-fâm ħalmıŝdır
Bu 'aşra bâde-i gül-fâmdan bir nâm ħalmıŝdır
2. Varıp erbâb-ı tab' iñ bezm-i 'ayş ü 'iŝretin gör kim
Tehîce sâĝar-ı mînâ şikeste câm ħalmıŝdır
3. Ziyâ'-i nûr-ı ŝubĥ-endişesinden dest-şü ol kim
Bu faşla mâ-ĥaŝal târikî-i aĥŝam ħalmıŝdır
4. Serây-ı dehri devr etseñ ser-â-ser Nâfizâ görseñ
Ne bir maĥdûm-ı zî-himmet ne bir ĥuddâm ħalmıŝdır

6b me'âl: me'âl

275. 98b

3a ĥ'âb: ĥâb

276. 36a ME 4 (Bu gazel, 06 Mil Yz A 508 numaralı *Mecmua-i Eşâr*, 36a'da kayıtlıdır.)

277

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Ver murādım ey Kerım [ü] Hâlik [ü] perverdegâr
Feyz-i luţfuñla dil-i maĥzūnumu ħıl tâbdâr
2. Yâ İlâhî cümleten 'ilmiñdedir sensin 'Alım
Bu مراتات cihân pinhân gerekse âşikâr
3. Ey Kerım [ü] zât-ı bî-hemtâ ħula iĥsânlarıñ
Olmaz evşâf-ı 'adedle derkine ĥadd [ü] şümâr
4. Ķullarıñ bir yanda kesb eyler bir yanda râĥatı
Ni' met-i feyz-i keremdir her ħula leyl ü nehâr
5. Hâlimiz düşvârdır luţfuñ mededdir derdime
Eyle yâ Rab ħuluñ Nâfiz-i ġarîbi kâmkâr

278

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bilen sensin benim aĥvâlimi ey 'âlim [ü] settâr
Veren sensin murādât-ı cihâni her ħula her-bâr
2. Huşülü bir murâdın olsa emr-i ĥazret-i Bârî
Eder hiç yokdan esbâbın müheyyâ Hâlik ü Ğaffâr
3. Sebebin ĥalk eden Allâh murādâtı veren Allâh
Şaĥın sehv ile kendiñ gibi ħuldan isteme nâ-ċâr
4. Kibârıñ olsa bir renci elinde def'e ħâdir mi
Olunca böyle bu olur mu andan maĥşadıñ der-kâr
5. İlâhî saña tefvîz etdi Nâfiz ĥâl-i nâ-ċârın
O bî-kes ħuluñu mesrūr-ı luţfuñ eyle bî-âzâr

277. 227a (Bu gazel, *Dîvân*'ın sonunda 3. Münacat olarak kayıtlıdır. Kafiye gereği buraya alınmıştır.)

278. 227a (Bu gazel, *Dîvân*'ın sonunda 4. Münacat olarak kayıtlıdır. Kafiye gereği buraya alınmıştır.)

279

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Yâ Resûlu'llâh kudümünle cihân buldu sürür
Pertev-i şems-i ruhuñla ' âlemi pür etdi nür
2. Raḥmeten li'l- ' âlemîn etdi Hudâ zâtıñ seniñ
Nür-1 dîniñ etdi ' âlemden şebân-1 küfrü dūr
3. Yâ Resûlu'llâh bu mücrim ümmete sensin şefi'
Ḥürmetiñçün ' afv eder rüz-1 cezâ Rabbü'l-ğafür
4. Vaşf-i mi' rāciñ ne mümkindir lisân ile ola
Niçe ma' nâlar ki vardır eylemez ' aqlla şudür
5. Ḥürmet-i fahr-i cihân ey Ḥālîk-i perverdegâr
Ḥürmet-i mi' rāc ü zātıñ ḥürmet-i aḥvâl-i Tūr
6. Yâ İlâhî ver iki ' âlemde maqşud-ı dilin
Dermend Nâfiz kuluñ bî-çâre qaldı hem-çü mür

280

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. ' Umümen enbiyâ her biri bir necm-i hidâyetdir
O encüm üzre nür-1 Muştafâ şems-i sa' âdetdir
2. Cenâb-1 kibriyânıñ luţfudur dünyâ vü mâ-fihâ
Du- ' âlem-i nâsa nür-1 vücüd-1 pāk[1] ḥüccetdir
3. Bu devlet olmamışdır bir nebîye luţf-ı Bārîden
Maqâm-1 pāk-i Maḥmûduñ ki ' uzma-yı şefâ' atdır
4. Seniñçün ḥalk olundu cümle eşyâ yâ Resûlu'llâh
Du- ' âlem ḥalkına zât-1 şerîfiñ maḥz-1 devletdir
5. Şefâ' at kıl daḥîlim saña luţf et yâ Ḥabîbu'llâh
Du- ' âlemde veren maqşudu zât-1 pāk-i ḥazretidir

279. 228b (Bu gazel, *Dîvân*' in sonunda 3. Nat olarak kayıtlıdır, kafiye gereği buraya alınmıştır.)

280. 228b (Bu gazel, *Dîvân*' in sonunda 4. Nat olarak kayıtlıdır, kafiye gereği buraya alınmıştır.)

281

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

1. Meded kııl bendeñe bir ' arz-ı dîdâr
Döne mihr-i sipihre haţţ-ı enzâr
2. Vücûduñ feyz-i nûr-ı zât-ı muţlak
Lisâniñ tercemân-ı gül-i esrâr
3. Eger olmasañ olmazdı du- ' âlem
Sen olmağile oldu cümle âşâr
4. Resûl-i Kirdgâr [ü] fahr-i ' âlem
Hâbîb-i hazret-i settâr ü gaffâr
5. Hâbîb-i muhterem fahr-i du- ' âlem
Resûl-i zât-ı a' zam tâc-ı esrâr
6. Şarıldı dâmen-i ihsâna luţf et
Kerem senden umar Nâfiz günehkâr

282

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Zuhûr etdikde haţ rüyunda yârin hüsn [ü] ân artar
Çemen peydâ olunca çünki zîb-i gülsitân artar
2. Tesâdüf eylesem ol gönçeye sînem olur şad-çâk
Gül-i ra' nâyı gördükde figân-ı gülsitân artar
3. Vezân oldukça bād-ı şubh dâ'im .... dildârdan
Dimâğ-ı dilde büy-ı kâkül-i ' anber-feşân artar
4. Firâğ-ı yâr ile derd-i derûnum pek füzûn oldu
.....olunca ıztırâb-ı hastegân artar
5. Hemîşe gördüğüm cevr [ü] ezâdır ol cefâkârdan
Anıñçün dilde Nâfiz âh [ü] feryâd ü figân artar

281. 229a (Bu gazel, *Dîvân*'ın sonunda 5. Nat olarak kayıtlıdır, kafiye gereği buraya alınmıştır.)

282. 06 Mil Yz. Cönk 256, 145b'de kayıtlıdır.

5a cevr ü: cevri

5b feryâd ü: feryâdı

283

mef'ülü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. H'oy-gerde olsa şerm ile ol mäh-pāremiz
Derler göründü şimdi bu yüzden sitāremiz
2. Lem'ān-i şems-i tal'atı her gün kemāl ile
Müstagrağ etdi pertev-i nūr-ı nezāremiz
3. Ruhsār üzre sünbül-i zülfün döküp şabā
Al-ı gül üzre mevc-i siyeh verdi hāremiz
4. Naqd-i niyāz ile yapılır mı bu şeb 'aceb
Bozuldu duhter-i rez ile yine aramız
5. Nāfiz ben 'ācizim dil-i pür-derde n'ışleyim
Çaldı hakīm-i muṭlaқа tedbir [ü] çāremiz

284

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Rumūzun 'ārifān-ı 'aşk olan ağıyāra bildirmez
Hezār esrārı söyler gönçeye dil hāra bildirmez
2. Nihān eyler gönülde mühr-i mihr[i] her gece gerdün
Edip bāziçe peydā ister ..... bildirmez
3. O hūnī gāmzeye zaḥm-ı dil[i] şerḥ eylemez 'āşık
Olan mecrūḥ-ḥātır tığ-i çeşm-i yāre bildirmez
4. Açar mı sīne-i sīmīnini naqd-i niyāzıñla
Olursuñ pāre pāre gencini meh-pāre bildirmez
5. Nedīm-i maḥrem-i bezmi getir ister imiş Nāfiz
Çü pervāne rumūz-ı şem'ı şehriyāra bildirmez

---

283. 98b

2b pertev-i: pertevi

284. 98b

285

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ne haṭ [ü] ne ḥod zülf-i perîşân biliriz biz
Gülzâr-ı ruḥa sünbül ü reyḥân biliriz biz
2. Haṭṭ ile dehendir diyemem ol leb-i tenge
Şefkat yazılır ḥâtem-i iḥsân biliriz biz
3. Ne eyle perî da' vet [ü] ne âyineye bak
Esrâr-ı ḥafî sîne-i cânân biliriz biz
4. Şabr-ı dil-i ' aşık gibi hîç ṭurmaz oturmaz
Bir mâh-ı cihân naḥl-i ḥırâmân biliriz biz
5. Ol pây-ı muḥannâyı ayak seyrine çıkdık
Sâkî ne ḳadeḥ ne gül-i ḥandân biliriz biz
6. Bir berg-i semen üzre iki ḡonçe mi durmuş
Bülbül öte ṭursun gül-i pistân biliriz biz
7. Nâfiz saña ben söyleyemem lezzet-i vaşlı
Ḳand-i leb[i] şorma şeker-efşân biliriz biz

286

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Lisânın kâşif-i esrâr eder esrâra yer ḳalmaz
Zebânın ḡonçe-i gülzâr eder ezḥâra yer ḳalmaz
2. Hezâr âgyâr iken feryâd ile tekrâra yer ḳalmaz
Göñül âzâr ile pür-zâr iken güftâra yer ḳalmaz
3. Perî-rüyân şafâgâh-ı dil-ârâm-ı gül (?) etmez
Maḥabbet-ḥâne-i ḳalbinde hîç âgyâra yer ḳalmaz
4. Zuhûr-ı haṭ lebi şîrîn-keâm eyler dehen ṭursun
Nebât-ı Şâm varken Mısr [ü] Ḳandehâra yer ḳalmaz

---

285. 99a

286. 99a

1b ezḥâr: izḥâr

3a Bu mısraın vezni bozuktur.

5. Olurken güft [ü] gū mir'āt-ı iqbālīmle şüret-gīr
O tūṭī-i tekellūm-sāz ile güftāra yer almaz
6. Nağam-sāz-ı lebi nev-beste tār-ı zülfe seyr-āheng
Düzen-bāz-ı hezāra çehçeh-i şeş-tāra yer almaz
7. Riyāz-ı bezm-i şevke Nāfizā ağıyar uğratma
O gülzār-ı maħabbetde cefā-yı ħāra yer almaz

287

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Pīrāne der-āğūşa gece tāze çekilmez
Ruħsar-ı 'acūz-ı siteme gāze çekilmez
2. Bīş ü kem ile sīm-tenin vezne getirmez
Mizān-ı niyāz ile o annāze çekilmez
3. 'Uşşāk bozuq eyleme āheng-i nevāyı
Pest oldu niçün perde-i āgāze çekilmez
4. Zūr-ı sitem-i tīr-i müjeñ bir şeb uyunmaz
Ey aşı kemān çille-i ħemyāze çekilmez
5. Ol tūṭī-i pervāz-ı hevā dāma düşer mi
Nāfiz afes-i sine-i 'uryāna çekilmez

288

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Rişte-bāz[i] arzusun eyler iken cānımız
Āşinālık riştesin aṭ' eyledi cānānımız
2. Muḳtezā-yı baħtımızdır maṭla' -ı iqbālden
Bir meh-i nā-mihribān ıḳdı meh-i tābānımız

---

287. 99b

4b ħemyāze: hemyāze

5b Bu mısraın kafiyesi bozuktur.

288. 99b

3. Her nazarda oldu mir'ât-ı hayâl-i behcetiñ
Eşk-rîz oldukca her-demde ser-i müjgânımız
4. Bezm-i fûrkatde habâb-ı câm-ı şahbâ-veş müdâm
Hün-pâş olsa ' aceb mi dîde-i giryânımız
5. Bende-i dîrîne-i dil-dâdeyi yâd eylesin
Cânımız cânânımız bir dânemiz sulţânımız
6. Va' d-i bî-encâmını ' ayniyle nakş-ı âb eder
Bir şuda tûrmaz cevâb-ı resm-i bî-peymânımız
7. Yad ta' rîf eyleyip ağıyâra zu' m etmiş demiş
Nâfiz[â] nâlânımız âşüfte vü hayrânımız

289

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Ne luţf-ı leyleye şâdız ne cevr-i mihre giryânız
O nâ-temîz Mecnûn-ı vefâyız tûrfe hayrânız
2. Degildir berg-i âteş-süz sînem gül-bün-i şu' le
Gül-i şem' -i çerâğ [ü] lâlezâr-ı dâğ-ı pinhânız
3. Bakılsa mihr-i raşşân-ı niyâzız evc-i rif' atde
Hâzîz-i pây-mâl-i nâziş-i her mâh-ı tâbânız
4. Ne mâ' iliz medâr-ı merkez-i hâricle bu çarha
Ne seyr-i gerdiş-i ecrâm-ı kevkeb ile devrânız
5. Hâzer kıl tâzesin ey nev-nihâl-i ' işve nâlişden
Cihân-süz-ı şerâre şu' le-i âh-ı karîbânız
6. Deme erbâb-ı tab' a bî-güneh zulm eyledi şâhım
Yetişmez mi bize bu cürm Nâfiz ehl-i ' irfânız

290

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Sevip bir çengī muṭrib sâz-ı zülf-i yâra baş egmez
Şabâ uydu hevâ-yı sünbüle şeş-târa baş egmez
2. O ser-keş serv-i ' işve bād-ı āh [ü] zâra baş egmez
Hevâ-yı rûzgâr [ü] seyl-i âteş-bâra baş egmez
3. Ser-âmed kâmeti bālâ-nişîn-i gülsitân-ı nâz
O serv-endâm hiç bir ' ar' ar-ı gülzâra baş egmez
4. Verir hep gerdenin dest-i dile cām-ı lebiñ ammâ
Şurâhî gibi sâkî şâ' ir-i ser-şâra baş egmez
5. Düşünce sâye-i gîsûsu sünbülzâr-ı Çîn üzre
Nesîm-i nâfe-i müşkîn bir ' aṭṭâra baş egmez
6. Çemende fikr-i zülfünle vezân oldukça feryâdım
Şadâ-yı ' aks-i āhım sünbül-i kühsâra baş egmez
7. Ederdim gönçe-i esrâr[1] zîb-i re's-i yâr ammâ
Ser-i destâr-ı ser-keş Nâfiz-i nâ-çâra baş egmez

291

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Cefâ-keş rind-i şadî derd-i sâğardan kesel dutmaz
Hevâ-pervâz bezm-i neş'e-i dâm-ı hîyel tutmaz
2. Edeble hikmet-ârâ çeşm-i bîmâr ile bahş etsek
Cevâbı men' eder ilzâm olmaz bir meşel tutmaz
3. Binâsı devlet-i mağrûruñ eşk-i çeşm olur durmaz
Esâs[1] âb-ı cârî üzredir ammâ temel tutmaz
4. Raķîb[i] himmet ister pîr-i meyden tâze ey sâkî
Görünce cām-ı la' liñ ra' şe-rîz olmuşdur el tutmaz

---

290. 100a

4a gerdenin: gerdeniñ

4b şurâhî: şurâhî

291. 100b

5. Vezān olmaz ise feyz-i 'ināyet ḥazret-i Ḥaḫdan
Riyāz-ı arzūda ğars olan naḫl-i emel tūtmaz

292

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Ḥayāl-i la'liñ ile destimize cām alırız
Zamān-ı Ḥātem-i devriñde biz de nām alırız
2. Bu şeb ki döndürürüz la'liñi tehī cāma
Lebiñden ey meh-i nev bir gün intikām alırız
3. Ḥazāne-i kerem-i ḥazret-i Ğaniden hep
Cihānda kısmetimiz varsa biz de kām alırız
4. Açıp o sīm teni mālīkānemiz oldu
Gümüş ev issini emr ile iltizām alırız
5. Kūmāş-ı zülfünü sūḫ-ı vaşıldan ey Nāfiz
O germ-sūd-ı vefā ile ihtişām alırız

293

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Ol mest-i recā hiç dil-i pür-cūşa dayanmaz
Cām-ı niĝehi minnet-i ser-ḫoşa dayanmaz
2. Dāĝ-ı dil-i aĝyār[a] o meh-pāre şarılmış
Bir pāre dirīĝā zer-i maĝşūşa dayanmaz
3. Ol sīm-beden mest-i recā görse bezimde
Altun alır 'aqlın gece ğuruşa dayanmaz
4. Mi'de-i 'acaze-i dehirden ḫazer eyle
Zi-hāzimedir hiç ni'am [ü] tūşe dayanmaz

5b ğars: ğarş

292. 100b

4b ev issini: ev ü issini

293. 101a

4b hāzime: ḫāzime

5. Sem^ç-i gül-i ter nâle-i bülbül ile pürdür
Nâfîz bu şadâ havşala-i gûşa dayanmaz

294

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Pertev-efzâ oldu çıkdı mihr-i pür-envârimız
Maşrık-ı iqbâle döndü revzen-i enzârimız
2. Çekdi mıknâñis-i qalbim semte ol âhen-dili
Kehrübâ-kâr eyledi hâşşiyet-i âşârimız
3. Tâze vâdide şalındı serv-i ser-keş-veş yine
Nev-hırâm-ı ' işvedir seyr et o nev-reftârimız
4. Seng-i qalb-i yâre etmez mi eşer bir kez ' aceb
Hâsret-i ebrûlarıyla nevk-i âh ü zârimız
5. Rû-nümâ oldu bu yüzden vech-i bahtım Nâfîzâ
' Arz-ı dîdâr etdi mir 'ât-ı ruḥ-ı dildârimız

295

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün

1. Sîmîn ten[i] dest-i zer-i pür-zûra dayanmaz
Bağ naḫd-i niyâzı yed-i mestûre dayanmaz
2. Mestâne nigâhı süzülür câm görünce
Sâķî reviş-i kâse-i billûra dayanmaz
3. Râm etdiler o ser-keş[i] rindân-ı kadehkâr
Gör bād-ı hevâ bâde-i engûra dayanmaz
4. Zaḫm-ı ruḥ-ı yâr eyleme aḡyâr benânîñ
Gül kâviş-i hâr-ı leb-i maḫmûra dayanmaz
5. ' Arz eyleme gör niḡeh-i aḡyâra ' izârîñ
' Ayn-ı naḡar-ı şeb-pereler nûra dayanmaz

5a sem^ç: şem^ç
294. 101a
295. 101a

6. Ğurrende-i kat kat siper-i cāh-ı felekse
Bir nāvek-i āh-ı dil-i mağdūra dayanmaz
7. ‘Uşşāk-ı sebük-rev ü ğanī-meşreb-i Nāfız
Evzā‘-ı girān-hālet-i mağrūra dayanmaz

296

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Şafā-yı hānde-cūyān zār [ü] giryān olmağa degmez
Ğurūr-ı devlet-i dünyā peşimān olmağa degmez
2. Düşüp zülf-i girih-girine kalma piç [ü] táb üzre
Gönül cem‘iyyet-i hātır perişān olmağa degmez
3. Edem kendimi dersin pāsban-ı bāb-ı yār ammā
Saña aĝyār nevbet-çüb-ı derbān olmağa degmez
4. O serv-i ser-keşimden el etek çekmiş iken ey dil
Elim bir kerre zīb-i dest [ü] dāmān olmağa degmez
5. Çü şāne zülf ucundan keşmekeş kaldın veli Nāfız
Mişāl-i gönçe dil çāk-i giribān olmağa degmez

297

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Kıldıkça ruḥ-ı zülfünü Leylā şeb-i nevrüz
Mecnūna ber-ā-ber görünürdü gece vü rüz
2. Pervāne peri perde-i pür-şem‘-i ruḥ etdi
Pervāne oda oldu bu āheng ile dil-süz
3. Sevdā-yı siyeh-zülfü taĝıt nūr-ı ruḥuñla
Rüz eyle bugün bahtımı ey mihr-i şeb-efrüz
4. Bir kaşı kemān muṭrib-i nev-sāza uyarmış
‘Uşşāka şabā kıldı yine naĝme-i nevrüz

---

296. 101b

297. 101b

3a taĝıt: taĝıd

5. ‘Arz etdi ruḥun maşrıq-ı iḳbāl-i ufuḳdan
Nāfız saña göründü bugün ṭālī’ -i firüz

298

mef’ülü mefā’ilü mefā’ilü fe’ülün

1. Sîhi siteme dönmede biz şişde kebâbız
Hem şişede pür-âteş-i seyyâle şarâbız
2. Bir vech ile yoḳ ol perî-ruḥsâr ile ülfet
K’o dâ’ire-i da’vet-i tenhâda şihâbız
3. Encâmını fehm eylemişiz mebde’-i ḥattıñ
Ser-defteri cümle eden erkâm-ı hisâbız
4. Sürme-i zamân ile gelü-beste hibâliz
Biz lâl gibi ‘âcize-i redd-i cevâbız
5. Ekvânı görüp bûkalemün naḳş ile Nāfız
Ḳavs-i قصه حك resmine taşvîr-i sehâbız

299

mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün

1. Medâr-ı necm-i ḥayretle tarîḳ-i vaşla râh olmaz
Delîle yol bulunmaz ḥükm-i ḥâl ile güvâh olmaz
2. Beyâz-ı sîneye zülf-i siyâhı sâyedâr olsa
Sevâdı ‘arizîdir gerçi zâtî simsiyâh olmaz
3. Olur mu şems-i ruḥsâra işâret şöhre-i ebrü
Hilâl-i yek-şebe şubḥ-ı nazarda tâb-ı mâh olmaz
4. ‘Araḳ ruḥsâr-ı âteş-tâbına âhımla germ-ülfet
Niçe âb [ü] hevâ nâr-ı zemîne cilvegâh olmaz

5. Ruḥ [ü] cebhe dile Nāfiz ziyā-yı nūr 'aks etmez
Nuḳūş-ı şemse-i levḥa kitāba mihr ü māh olmaz

300

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Gelip bir āşiyān-ı naḥl-i yek-tā üzre pek tırmaz
Hezāra cüft olur murğ-ı gül-i şad-berg tek tırmaz
2. Mişāl-i sübḥa-gerdān sākiyā gel edelim ta' dād
Döner zir-i nuḳūd-ı sāğarı destiñle çek tırmaz
3. Alır nezzāreden ser-rişte düşmez dām-ı āğūşa
O rind-i ḥile-bāza eylesek biñ kerre dek tırmaz
4. Perī-ḥāne olan āyine-i iḳbālîmi gör kim
O şîşe-zîb-i pür-timşāl[i] da' vet eylesek tırmaz
5. O ğamze mest olup ifşā-yı rāza Nāfizā işler
Dönüp bir sāğar-ı vuşlat-ğüşā nüş edicek tırmaz

301

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Ehl-i seḥeri fikr-i ğam-ı ḥālî yatı[r]maz
Sevdā-zedeyi kevkeb-i iḳbālî yatırmaz
2. Her bûsesine bir zer-i maḥbûb yapışdır
Zānûsuna raḳḳāşı seven ḥālî yatırmaz
3. Ehl-i raşad aḥkām-ı Şüreyyāya baḳar mı
Ressāmını ḥāl-i ruḥ-ı eşkālî yatırmaz
4. Bîdār eder dîde-i pür-ḥ'ābını nāle
Feryād-ı şeb ol nergis-i a' mālî yatırmaz

5b nuḳūş-ı: nuḳūşu/ şemse-i: şemse vü
300. 102b
301. 102b
2a yapışdır: yapışdırır
4a ḥ'āb: ḥāb

5. Bülbul bilir ‘ahdiñ gül-i taşvîr ile yek-reng
Biñ va‘d-i kemûnu dil-i meyyâli yatırılmaz
6. Ārāyiş-i bezm et anı Nāfiz gece tenhā
Āgūşa perî-rûsunu dil hālî yatırılmaz

302

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Şevkiz eşer-i sāye-i sevdāda nihānız
‘Aşkız güher-i reng-i süveydāda nihānız
2. Ābız ki leb-i hāncer-i şahbāda nihānız
Hūnuz reg-i berg-i gül-i ra‘nāda nihānız
3. Eyyāma göre kullanırız fülk-i ümīdi
Keştî-revişiz mevc-i müdārāda nihānız
4. Feyz-i Haq ile çarh-ı kemāl üzre şükür kim
Mîhr-i hüneriz çeşm-i şeb-āsāda nihānız
5. Nāfiz işim altundur iksîr-i nazarla
‘Ayniyle o sîmîn-ten-i sîmyāda nihānız

303

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Biñ dek ile bir dem sözüml ol gönçe-fem almaz
Ol beççe-i nev-bülbul[e] beñzer ki yem almaz
2. Pey-der-pey eder la‘l-i lebin zîb-i dil ü cān
Ol hoşka-i lebrîz-i vefā biş ü kem almaz
3. Ağyārın elinden çeker işkeste sifāli
Versem de düşüp ayağına cām-ı Cem almaz
4. Bir pâre zer-i da‘vet-i ağyāra dayanmaz
Etsem o perî-çehreye yüz biñ kâsem almaz

---

302. 102b

303. 103a

3a ağyārın: ağyārîñ

5. Yoğ rağbeti murğ-ı dile hîç gamze-i yâriñ
Şehbâz-ı per-işkeste şikâr-ı harem almaz
6. Cezb eyledi eşkim gibi nağd-i dil-i cümle
Nâfiz bugün ol şems-i hasen dağı nem almaz

304

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Reng-i gül-berg-i cemâli gözümüzden gitmez
‘Ayn-ı al olmada alı gözümüzden gitmez
2. Mest dil şahne-i çeşmine nezâre edemez
Çüb-ı مرکانه vâlî gözümüzden gitmez
3. Resm-i taşvîr-i ruhu perde-i çeşme çekilir
Nağş-ı tamğa-yı hayâli gözümüzden gitmez
4. Hep gubâr-ı kademi kuhl-i başar ‘ayniyle
Sürme-i pây-ı nihâli gözümüzden gitmez
5. Ben derim merdüm-i çeşmim o siyeh fülûle lîk
‘Ayn-ı hâl olmada hâlî gözümüzden gitmez
6. ‘Ayn-ı şevk oldu bize dîde-i hicrân Nâfiz
Eşk-i şâdi-i vişâli gözümüzden gitmez

305

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Bülbül ne bu derdiñ keder-i hâr dükenmez
Gül vaqti geçer mevsim-i ağıyâr dükenmez
2. Devr-i felek-i câmda gör nağş-ı tehî pür
Her meh dükenir neyyir-i envâr dükenmez
3. Şebnem dükenir eşk-i du-çeşmâna hâlel yoğ
Tûfân dükenir cüşiş-i enhâr dükenmez

4. Hep naqd-i recā genc-i dilimden telef oldu
Hiç daḥme-i bī-va' d-i leb-i yār dükenmez
5. Gencine dükenmez deme ey ḥ'āce-i dīnār
Mālīñ dükenir daḥme-i āṣār dükenmez
6. Eṣyā-yı şuver ḥādiş olup cümlesi zā'il
Muḥdeş dükenir ḥikmet-i Settār dükenmez
7. Bu keşret-i cürm ile yeter ağlama Nāfiz
Bī-ḥadd olan ol raḥmet-i Ğaffār dükenmez

306

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Ḥazāna döndü gülşen tāb-ı āhımdan şafā kıalmaz
Yeter bu nāle bülbül ol gül-i terde nemā kıalmaz
2. Zamān-ı devlet-i ḥüsnüñe mağrūr olma sulṭānım
Ḥazer kııl alma āh-ı 'āşıkı dünyā saña kıalmaz
3. Ḥudā ḥıfz eylesin bir şu' le-i ḥüzn olmasın zāhir
Seriñ üzre döner pervāne-veş bir āşinā kıalmaz
4. Hezārān tünd-bād-ı şīven-i hicrān serd etdi
Ruḥ-ı vuşlat-nümāy-ı gülde hiç reng-i ḥayā kıalmaz
5. Budur me'mül olan pā-der-hevā naqş-ı ḥavādişden
Saña ey bī-vefā etdikleriñ cevri ü cefā kıalmaz
6. Nigāh-ı ser-keşān germ-i nazardan ğayrı fikr etdi
Anuñçün bizde Nāfiz bir gece ol bī-vefā kıalmaz

307

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Yāre taqrir etmege mümkün degil aḥvālimiz
Oldu ḥayfā mümteni' arz-ı dil-i meyyālimiz

2. ‘Āşıka bir vech ile rûy-ı vefâ göstermedi
Girmede bir şürete âyine-i timşâlimiz
3. Bâgda şem‘-i gül[ü] yâd eyleyip bülbülleri
Nâlede pervâneye döndürdü hep bu hâlimiz
4. Sînenen bendînesinden kaṭ‘-i dest eyle gönül
Ellere açıldı genc-i şâhid-i iḳbâlimiz
5. Bâz-ı pervâz-ı dilimde şöyle ḥ‘âhiş lânedden
Hem-cenâḥ olup uçardık olsa perr ü bâlimiz
6. Vâkt-i fırsat Nâfızâ şarf eyle biñ naḳd-i niyâz
Luṭf-ı vaşl-ı yâre hiç sedd olmasın ihmâlimiz

308

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

1. Her çehre-nümâ sāğar-ı mey cām-ı Cem olmaz
Her âyine mir‘ât-ı Sikender-ḥaşem olmaz
2. Mîzân-ı kadeḥ meclis-i meyde ḳo pür olsun
Eksilmese ger bâde çekildikce kem olmaz
3. Rindân-ı ganî-ṭab‘ a eger var ise luṭfuñ
Terk-i kerem etmek ḳadar a‘lâ kerem olmaz
4. Baḥr-i dil-i pür-cüşuma eşkim niçe beñzer
Enhârda mevc olsa bile mevc-i yem olmaz
5. Nâfız bize luṭf eyler ise ḥâzret-i Mevlâ
Feyz-i keremiyle iki ‘âlemde ğam olmaz

309

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1. O kebg-i ‘işve her şehbâz-ı ‘aşka âşikâr olmaz
Yuvasın yapma sevdâsında per urma şikâr olmaz

---

308. 104a

1a cām-ı: cām ü

309. 104b

2. H̄ayāl-i gül-‘izār-ı sākīye h̄ār olmasın perde
Derūn-ı şīšemiz ‘aks-efgen-i naqş-ı bahār olmaz
3. Riyāz-ı bezme gelmez serv-i ser-keşdir hezār-āsā
Açılmaz gönçemiz cām-ı ferahdan neş’edār olmaz
4. Yoluyla yıķ (?) kenār-ı bezme meşrebce varıp sākī
Tārīķ-i vuşlata devr-i kadeh-veş bir medār olmaz
5. Ğubār-ı haţţına gül-gönçe-i esrār söylesek
Buña hayrānız ol mir’at-ı ruhsāra ğubār olmaz
6. Şaķın ol çeşm-i nā-bīnā leged-kūb etmesin bezmi
Sefih [ü] bī-başar ķalb-i ‘adūda nūr-ı ‘ār olmaz
7. Niçe ta‘dād olur haķķ-ı ni‘am bāb-ı teşekkürde
Nemek resmin ğürisne-çeşm-i nā-dān ber-ħudār olmaz
8. ‘Araz-bār olsa Nāfız ħüsn-i zātisine ol māhīñ
O kaşlar vesme-ālūd [ü] o ğözler sürmedār olmaz

310

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Ğül-i ruħuñ gibi seyr-i şafā-yı bāĝ olmaz
İki ğözüm bu meşeldir ğöze yasaĝ olmaz
2. Yem-i ħayāle alırsa o māhı keştī-i dil
Dönüp cüdā da düşerse yine ıraĝ olmaz
3. H̄ayāt-baħş-ı lebiñ emdigin ğörürse raķīb
Helāk-ı reşķ eger olmazsa daħı şaĝ olmaz
4. Müdām bezm-i maħabbetde el çeker sāĝar
Niçün yedimde benim bir tolu ayaĝ olmaz
5. Diken o gönçeyi çide eder iken Nāfız
Niçün bu nergis [ü] gül aña ğöz kulaĝ olmaz

6a leged-kūb: leget-kūb

310. 104b

2a keştī-i: keşte-i

311

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Fiğân [ü] zâr ederek küy-ı yâre dek gideriz
Derâ-yı derdir o vaḥşet-diyâra dek gideriz
2. Bahâr eyledi şahrây[1] cüy-veş mâ'il
Sirişk-i çeşm ile cüy-ı kenâra dek gideriz
3. Hücüm-ı nâr-ı firâkıyla lâle-rüyânıñ
Derûna dâğ yaqıp şu'lezâra dek gideriz
4. Düşünce ḥâṭıra gül-nâr-ı la'li cânânıñ
Degil Kıraslıya semt-i Ḥişâra dek gideriz
5. O ğamzelerden o kâfir baqışlıdan Nâfiz
Şikâyete o şeh-i işvekâra dek gideriz

312

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Eder bî-gânelerle nüş-ı mey vaqt-i zamân bilmez
O ser-mest-i sitem bezm-âşinâdır el-amân bilmez
2. Hezârıñ nâle-i dil-süzunu feryâd-ı şevk añlar
Diriğâ ol gül-i ter süziş-i âh ü fiğân bilmez
3. Ne bilsin fenn-i âdâb-ı maḥabbetde nedir ḥikmet
Ma'ânî üzre ta'rif edemez vâ'iz beyân bilmez
4. O yâre ser-güzeştım oldu bir efsâne-i فویى
Ḥikâyât-ı maḥabbet söylemez hiç dâstân bilmez
5. Gedâ mümkün mi şâha' arz-ı ḥâl etmek murâd üzre
Benim ḥâl-i dilim Nâfiz o sultân-ı cihân bilmez

313

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Bir şafā-yı cām-ı la' l-i yāri görmek isteriz
Nūr-ı şahbā-yı sürür-āşarı görmek isteriz
2. Görmedim 'ālemde rüyun bāde-i gül-çehreniñ
Sākiyā gel sāgar-ı devvārı görmek isteriz
3. Rū-nümā olsun gül-i mir 'āt-ı iqbāl-i derün
Biz hezār-āsā ruḥ-ı gülzārı görmek isteriz
4. Çakşırın-veş sen kesil moşmor ḥasedden şüfiyā
Cāma biz dikkik gözü şelvārı görmek isteriz
5. Eylesin ref' -i tutuk bir yol 'arūs-ı cām-ı mey
Nāfizā bezm[d]e o sūz-āşarı görmek isteriz

314

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Esīr-i fūrkat-i hicriz vişāle muntazırız
Zalām-ı şebde o mihr-i cemāle muntazırız
2. Otuz bir eyledi bayram günüyle rüze-i gam
Şafā-yı 'id-ı vişāliz hilāle muntazırız
3. O mihr-i ṭal' atı gör ḥük-m-i ḥāl-i müsta' lī
Raşad-şinās-ı nücūmuz o ḥāle muntazırız
4. Şeb-i ḥayāldedir dil hevā-yı zülfüyle
Ol āfitāb-ı münevver-cemāle muntazırız
5. Seniñçün ey gül-i bāğ-ı hezār Nāfiz-veş
Raķīb-i ḥār ile ceng ü cidāle muntazırız

313. 105a

4b gözü: sözü

314. 105b

315

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Şafâ-yı dil ola şîrîn hîtâba muhtâcız
Biraz lebiñ görelim la'l-i nâba muhtâcız
2. Mülâyemet yüzün gösterme eyleriz bîzâr
Vişâle h'âhişimiz var 'itâba muhtâcız
3. 'Îlâc gamze-i bîmâra etmege tedbîr
Tabîb-i la'l ile bahş-i cevâba muhtâcız
4. Cihânı yakdı tutuşdurdu âteşin-rüyu
O mihr-i tal'ata bir gün niķâba muhtâcız
5. Cemî' umûruñu Mevlâ kerem eder Nâfîz
O dergeh-i kerem-i bî-hisâba muhtâcız

316 *

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ey nahl-i şafâ-bahş-ı gülistân ser-efrâz
Vay bāğçe-i serv-i hîrâmân ser-efrâz
2. Sensin yine mihr ü meh-i tâbân ser-efrâz
Âşüb-ı cihân fitne-i devrân ser-efrâz
3. Şîrîn unutturdu şeker-pâş lisânîñ
Ey muṭrib-i hoş-nağme hoş-elhân ser-efrâz
4. Mişliñ bu cihân şafhasına bir daḥı gelmez
Ey şâh-ı zamân Rüstem-i Destân ser-efrâz
5. Ḥasret ile aḥvâli yaman Nâfîz-i zârîñ
Raḥm eyle amân ey şeh-i ḥübân ser-efrâz

---

315. 105b

* Bu gazelin tamamında “ser-firâz” redifi kullanılmıştır; ancak vezin gereği “ser-efrâz” olmalıdır.

316. 106a

2a mihr ü: mihri

317

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. 'İzār-ı alını dülbend ile setr etdi ol mümtāz
Şanasın lāle üzre tente çekdi bāgbān-ı nāz
2. Görünce şāne ile şem' -i hüsñ üzre ham-ı zülfün
Kıyās etdim ki kıldı lāneden pervāneler pervāz
3. Lebi bir buse vermekle eder biñ nağme 'uşşāka
Maķām-ı büselikte 'işve-sāzım eyledi şehnāz
4. Hezār-ı gamze-i gammāz olsa gönçeye maķrem
Nigāhı fāş eder esrār olmaz hem-zebān-ı rāz
5. Şarīr-i hāme şanma nağme-i kånün-ı eş' arım
Yine zülfü ucundan kıldı Nāfiz besteye āgāz

318

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çıkdı gitdi zīr-i destimden benim ol kebg-i nāz
Dökdü kaldı perr ü bālin şāhin-i evc-i niyāz
2. Dil hezār-āsā niçe çāk-ı girībān olmasın
Mū-miyān gönçe-veş eller ile oldu perde-sāz
3. Tiğ-i çeşmi bir amān bilmez siyeh-mest-i gurūr
Gamze-i gammāzına mümkün degil ifşā-yı rāz
4. Āteş-i 'aşkıyla ol şem' -i ruħuñ pervāne-vār
'Arz eder dil qorsa (?) nār-ı hicr ile sūz [ü] güdāz
5. Nāfizā ser-rişte vermezdik ele bir la' b ile
Rişte-bāzī oynasa tenhā o tıfl-ı hile-bāz

---

317. 106a

4a hezār-ı: hezār-ı/ gönçeye: gönçe-i

318. 106a

319

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Râz-ı pinhânım o şevk-âşâr söyler söylemez
Döndü ol bülbüllere esrâr söyler söylemez
2. 'Āşıkı mir'ât-ı sineñ lâl geh pür-gü eder
Beñzer ol tütüye kim güftâr söyler söylemez
3. Târ-ı zülfüne nağam-zen oldu mızrâb-ı şabâ
Rüzgâr ile yine şeş-târ söyler söylemez
4. Ol şabîbe şorma ma'cün-ı lebiñ emdir diyü
Bu devâ terkibini nâ-çâr söyler söylemez
5. Al dehânından haber Nâfiz 'atâ-yı büseyi
Öp hemân la'l-i lebin dildâr söyler söylemez

320

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Sidr[e]-i kaddi gibi serv-i kıyâmet gelmez
'Āleme böyle nihâl-i gül-i cennet gelmez
2. Çeşm-i cellâdına zâr ile melâlet gelmez
Seyf-i meslûle o dem hûn-ı nedâmet gelmez
3. Leb-i şirîne nifâk üzere telh-gü olmaz
Gül-i firdevse 'avârızla merâret gelmez
4. Gördü âdemcesine 'azmimizi oldu nihân
Ol perî dâ'ireye eyleme da'vet gelmez
5. Dil[i] vaşl ülfet-i ârâyiş-i pister yapmaz
Herkesi zevk-i miyâniyla kanâ'at gelmez
6. Yüzü sîmîn-bedenânıñ zer-i maħbûba güler
Yâre biñ naqd-i niyâz ile beşâset gelmez
7. Zehr-i güftâr-ı 'adû rıfık ile bād-zehr olmaz
'Akrebe lezzet-i minnet ile şefkat gelmez

8. Nev-bahār ile cihān Nāfiz olur mu tecdīd
Gāzeden pīre-zen-i dehre ʔarāvet gelmez

321

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Sākī şīrīn-gū olup ayağına baldır demez
La' l-i mey-gūnun görüp dest-i dile aldır demez
2. Ey perī eyle icābet da' vete bir şeb gönül
Beyt-i mir'āt-ı şafā-āgūşa hiç ƣaldır demez
3. Ey kemān-ebrū ات bezme bu dem ses ƣıkmasın
Peş[r]lev-i şabrım nefesle muṡribā ƣaldır demez
4. Ellere fass-ı nigīn eyler ayağ-ı bezmini
Sīm sākın dest-i vaşl-āmādeye ƣaldır demez
5. Āba dek eyle o māhī şayd ise Nāfiz murād
Zevraƣ-ı ümmīdi baħr-i vuşlata şaldır demez

322

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. İnkisār-ı sūzinākım yār kār eyler demez
Ĥānümānın nār-ı ƣasret pūr-şerār eyler demez
2. Vaz' -ı ģāṡır-sūzun ol lāle-^ç izārın seyr eden
Dāğdār eyler dilimde āh ü zār eyler demez
3. Verme sırr-ı gōnçe-i la' lin hezārīñ ağızına
Noƣta-i esrār baħş-i iftiħār eyler demez
4. İ' tibār ağıyāra hep ^ç uşşāk-ı zār āzārda
Nā-ber-ā-ber vaz' ın eller āşikār eyler demez

---

321. 107a

4a ayağ-ı: ayağı

322. 107a

2a eden: ايدك

5. Güllerin çide edip Nâfiz riyâz-ı sîneden
Dest-i küstâh-ı dilim nağş-ı bahâr eyler demez

323

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Kaşd etdi şayd-ı murğ-ı dile şâhbâz-ı nâz
Şâhîn-şikâr pençeli ol hîle-bâz-ı nâz
2. Bâd-ı şabâya peyrev olunca hevâ-yı âh
Zencîr-i zülfün eyledi çîn ol hicâz-ı nâz
3. Pür-hışm gamze şive-i nâdir ber-â-berî
Şîrîn-kelâm dîdesi hâtır-nevâz-ı nâz
4. Şeş-târ-ı zülfün eyledi sihr-âferîn nigeş
Efsün-ı çeşm perde-keş-i fitne-sâz-ı nâz
5. Hâsret-nezâre Nâfize hep oldu pür-ı itâb
Gamze cevâb-ı redd ile bilmez niyâz-ı nâz

324

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Her şem' -ruhân germ-nigâh etmege degmez
Pervâne-i dil-süz ile âh etmege degmez
2. Şâm hattı için dūd-ı dili eyleme tesvîd
‘Âkıl ruh-ı âmâl siyâh etmege degmez
3. ‘Aks-efgen-i mihr-i ruh-ı yâr olmasa rüşen
Dîde nazarın zîver-i mâh etmege degmez
4. Üftâde-i şadr olma düşüp çâh-ı gumūma
Dil himmetin ârâyiş-i câh etmege degmez
5. Nâfiz var iken Rüstem-i çeşmi gibi Dârâ
Büldân-ı dile gamzeyi şâh etmege degmez

---

323. 107a

1b pençeli: pençesi

324. 107b

3a mihr-i: mihri

mef' ūlü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Cānānesin raķīb ile hīç [bir] kes istemez
Dāmān-ı gülde bülbülü hār ü has istemez
2. Neyler nühüfte rāzımı izhār gayrıya
Çaldı nefesle gönlümü muṭrib ses istemez
3. Eyler güşāde revzen-i ihlāşı her taraf
Beyt-i hayāli ol perīye maḥbes istemez
4. Yokdur havāss-ı lāmise dest-i ümīdde
Degmez elim o āteş-i hūsne mes istemez
5. Şeb-reng zülfü oldu ' arak-çin o ser-keşe
Gelse kenār-ı bezme şarābī fes istemez
6. Pīrān-ı ' aşk tāzelenir nev-civān ile
Kimdir ki ihtiyārı ile nev-res istemez
7. Tiğ-i nigāh-ı yāre verirse serin raķīb
Yollar keser o ḥünī anı اوسکس istemez
8. Āşaf-nażar [o] Ḥāzret-i Rāğīb kerīm-dil
Vaḳtinde āh ü zār edici bir kes istemez
9. Ḥāli degil mi saçma kara Nāfiz ol kesin
Püskürme beḥli cāriye-i Çerkes istemez

325. 107b

1 Bu beyit, Şefkat, Silahdar-zāde Tezkirelerinde ve *Tuhfe-i Nâilî*'de yer alan gazelin ilk beytidir.

2 Bu beyit, Şefkat, Silahdar-zāde Tezkirelerinde ve *Tuhfe-i Nâilî*'de yer alan gazelin 3. beytidir.

4a havāss: ḥavāşş

5a Bu mısra, Şefkat, Silahdar-zāde Tezkirelerinde ve *Tuhfe-i Nâilî*'de yer alan gazelin 2. beytinde şu şekildedir:

Şeb-reng kākülüdür ' arak-çin o gonçeye

6a Bu mısra, Şefkat, Silahdar-zāde Tezkirelerinde ve *Tuhfe-i Nâilî*'de şöyledir:

Şaçma qaradır işi o şahşın ki Nāfizā

326

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Dil şâne gibi zülf-i perişanıña düşmez
Şad-pāreñi çāk eyleyeseñ şanıña düşmez
2. Tār-ı ser-i zülfünde resen-bāz-ı hevādır
Üftāde iken çāh-ı zenaḥdāniña düşmez
3. Hiç bülbül-i dil görmedi bir bŷy-ı vefāñı
Ey gönçe-i nāzım bu seniñ şanıña düşmez
4. Ey nŷr-ı başar maḥdemine sŷrme gözüñ hiç
Kuḥl olmak içün pāyıña dāmāniña düşmez
5. Biñ dest-i recā zeyl-i viřāliñde şarılmış
Nāfiz ne şurur dāmen-i iḥsāniña düşmez

327

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Bu nağmeye bu şive-i güftāra söz olmaz
Bu nuşka bu āgāze-i iş'āra söz olmaz
2. Teng-i femiñe sığmadı hiç ḥarf-i niyāzım
Cāy-ı sŷḥān ol la' l-i keremdāra söz olmaz
3. Ol tŷṭi-i řirīn-sŷḥānım kılsa tekellŷm
Hiç kand-i kelām-ı şeker-āřāra söz olmaz
4. 'Uřřāk edip şavt-ı dem-ā-demle pŷr-āheng
Ey bülbül-i dil çehçeh-i gülzāra söz olmaz
5. Ḥemyāze-keş-i hicrisin ol kaşı kemāniñ
Nāfiz yine efsāne-i eş'āra söz olmaz

---

326. 108a

327. 108a

5a ḥemyāze: hemyāze

328

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çalmasıñ muṭrib bozuk şeş-tār-ı zülf-i nāz[1] boz
Ey kemān-ebrū nişān-ı tır-i menzil-sāz[1] boz
2. Duḡter-i rez ile şaḡın tāze جـ cüft ol dönüp
Kiştzār-ı sinede tek ṭurma bāğ-ı rāz[1] boz
3. Kīne-cūlar güft ü gūya bulmasıñ ruḡşat şaḡın
Nuṭḡ-ı şıdḡ ile tefāruḡ ḡamze-i ḡammāz[1] boz
4. ḡamzesin sīr-i niyāz et murḡ-ı dil olsun emīn
Almasıñ derseñ şikārı ḡāhiş-i şebbāz[1] boz
5. Ol perī-ruḡsāra ol Nāfiz 'azāyim-ḡān-ı 'aşḡ
Sihri-efsūn-sāz-ı çeşm-i dil-ber-i mümtāz[1] boz

329

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Bir şeb o perī bize nihān gelmege gelmez
Gelse bile gör da' vet ile ḡalmaḡa gelmez
2. Sāḡī çekerek ṭut eliñi bezme gelince
Ayaḡımı rez-duḡteriniñ almaḡa gelmez
3. Şemşīr-i nigāhiñ kesici-veş yolum aldı
Ey āfet-i ḡaddāre ḡöñül çalmaḡa gelmez
4. Nāz-ı niḡehiñ murḡ-ı dile dest-i recāda
Ey ḡamzesi şayyād yine şalmaḡa gelmez
5. Şalsın girān-cām ḡoma meclise Nāfiz
Rindān-ı sebük-neş'eye bār olmaḡa gelmez

330

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Bād-ı feryādım dem-ā-dem ol gül-i ter diñlemez
Rūzgārımdan şabā sem' ine söyler diñlemez
2. Perde-i hāli bozuk nağme düzen-sāz olmadı
Bī-nevāyān-ı dili ol zūlf-i şeş-ter diñlemez
3. Nār-ı āhıñ olmasın pervāne şem' -i hüsünüñe
Sūziş-i ' aşkı nümāyān etme dil-ber diñlemez
4. Ol mü'ellif naqd-i hātır var iken şerh etmesin
Üstüh'ān-ı sineden hiç naql-i mıştar diñlemez
5. Pend-i pīrānı o tāze Nāfizā gūş eylemez
Nev-civānım kışşa-i Zāl-i dil-āver diñlemez

331

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün

1. Bir sencileyin gamzesi şebbāz ele girmez
Bir bencileyin murğ-ı nev-āğāz ele girmez
2. Bir ben gibi Mecnūn gazāli bulunur mu
Bir sen gibi hiç Leyli-i mümtāz ele girmez
3. Bir ben gibi dāmen-keş-i hıdmet bulamazsıñ
Bir sen gibi hiç serv-i ser-efrāz ele girmez
4. Bir ben gibi pūr-nağme nevāyī bulunur mu
Bir sen gibi sāzende düzen-bāz ele girmez
5. Bir ben gibi Nāfiz āña ' aşık bulunur mu
Bir sen gibi ol ' aşıkā hem-rāz ele girmez

---

330. 109a

2a hāli: hāli

4b mıştar: mıştar

331. 109a

3b ser-efrāz: ser-firāz

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Kef-i mizân dilâ bār-ı girân-ı ebruvân çekmez
‘ Aceb bir çille-keşdir hergiz ol zür-ı kemân çekmez
2. O kim ağuşa hem-çü hâle bir mäh-ı cihân çekmez
Felekde leyle-i qadriñ şafâsın her zamân çekmez
3. ‘ Adû biñ kez atarsa tîr-i âhı taş diker şanma
Hevâsı menzile erdirmez anı dil kemân çekmez
4. Sirişk-i pây-mâl etmek şuyunda her-dem ol zâlim
Mişâ[l]-i jâle eşk-i çeşmi her mihr-i cihân çekmez
5. Bu âteşle hayâl-i berg-i gül-ruhsârıñ olmazsa
Gül-âb-ı eşki inbîk-i du-çeşm-i bülbülân çekmez
6. Bilirsîñ rûzgârı volta urma sâhil-i vaşla
Kenâra bu hevâ fûlk-i ümîdi her zamân çekmez
7. Kitâb-ı rüyuna haţţ-ı nazardan hal-kenâr eyle
Bu vech üzre müzehheb cedvel-i zerrîn-nişân çekmez
8. Görüp yâri büküldük mârpiç-âsâ geçip serden
Raķibâ dūd-ı âhiñ bir mülevveşdir ki cân çekmez
9. Kulüb-ı yâri mıķnâţis dekkiyle çekip a‘ dâ
Bizim iħlâşımız bir kehrübâdır kim şaman çekmez
10. O tıfl-ı dâm-ı düşmen rişte-bâzî semtine gelmez
Mişâl-i murğ-ı zîrek kayd-ı fikr-i rîsmân çekmez
11. Gelince bezme ayak başma Nâfîz pây-bûsuna
Seni şadr-ı firâşa ol ‘ arûs-ı dil-sitân çekmez

333

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Niyāz etdikce benden la' lin ol şīrīn-zebān çekmez
Pür eyler cām-ı nāzı kıand-i lebden her zamān çekmez
2. Nihāl-i ' işvesi neşv [ü] nemāya başladı tāze
O serv-endām şanma kıadd ü kıamet ' izz [ü] şān çekmez
3. Eder dikķat rūsūma hāme-i Bihzād-endiše
Muşavvirler nuķūş-ı hūsnünü hayret-zenān çekmez
4. Saķızda dil o kāfir kıızı aķzından çekip saķız
Ele pāyını vermez ayaķı hiç imtinān çekmez
5. Getirmez bār-ı minnet lāne-çīn (?)-i zūlf ey Nāfiz
O şehbāz-ı hümā-pervāz beyt-i āşiyān çekmez

334

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Bu şeb ne cilveler etdik benimle yār ikimiz
Raķīb[i] pür-keder etdik benimle yār ikimiz
2. O nergise güle ben çeşm [ü] rüyuna baķdım
Bu bāģa bir nazār etdik benimle yār ikimiz
3. O sāģar-ı meye ben cām-ı la' line şundum
Şafā-yı gül-şeker etdik benimle yār ikimiz
4. O merķamet yüzünü tıttu ben haķā etdim
Tamām-ı hayr ü şer etdik benimle yār ikimiz
5. O kıseye kıodu el ben de ol gümüş nāfa
Hīsāb-ı sīm ü zer etdik benimle yār ikimiz
6. O turre bā' iş-i şī' r oldu Nāfizā taḅ' a
Netīce bir eşer etdik benimle yār ikimiz

335

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ol gönçe ğubār ile güler ħāra açılmaz
Mektūm olan esrārını aġyāra açılmaz
2. Mecnūn-ı cihān-geşte olur bādiye-peymā
Ferhād gibi vādī-i kühsāra açılmaz
3. 'Āşık dehen-i şāne gibi 'uġde-güşā mı
Tel kırmadı dil turre-i tarrāre açılmaz
4. Fāş eyledi feryād ile rāz-ı dil[i] ħalkā
Güyā ki güle bülbül-i bī-çāre açılmaz
5. Sīm-ħāne midir sīnesi āyīne mi bilmem
Gencinemiz inşāf ile bir pāre açılmaz
6. Bendine ile sīnesi bir genc-i muġaffel
Nāfiz yed-i inşāfa o meh-pāre açılmaz

336

mef'ülü fā'ilātü mefâ'ilü fā'ilün

1. Güyā olursa tūṭī-i şīrīn-zebānımız
Āyīne-i mezāk ile söyler dehānımız
2. Reftār etdi mevce-i cūy-ı çemen-mişāl
Kimlerle çıkdı gülşene serv-i revānımız
3. Biñ kez raķīb sīneye çekmiş nişān-vār
Ol kaşı yada ħaldı kemān-ı gümānımız
4. Korsa (?) beyān kılmadı āhım o lāle-ruġ
Fāş etdi ħalkā āteş-i dāġ-ı nihānımız
5. Bilmem ki ħalbi seng mi āhen mi Nāfizā
Kār etmez oldu nāvek-i āh ü fiġānımız

337

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Hezāra açma dest-i iltimāsı hār aldırılmaz
O gül-ruhsār māni' dir ele ağıyār aldırılmaz
2. Ğazāl-i çeşmini āgāh eder feryād-ı şayyādıñ
Şikārın esb-i tāzī gibi hiç ağıyār aldırılmaz
3. Civāna mā' il ammā ihtiyārī pīr iken vā' iz
Zen-i dünyā aña bir tāze gül-ruhsār aldırılmaz
4. Uyup hār-ı ' adūya rüzgār-ı tünd-bād-ı baht
Yedine ol nihālin gonçe-i esrār aldırılmaz
5. Göñül bir bü'l-heves şayyād-ı deşt-i ārzū Nāfiz
Tezerv-i nāz şehbāz-ı niyāza bār aldırılmaz

338

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Ferāmūş etdi hātırdan bizi cānānımız añmaz
Uyup hercāyī bahta dīde-i giryānımız añmaz
2. Eder kāni' raķībin zaħmını peykān-ı pūr-hūnu
Bizi bir la' l-i pāreyle şeh-i hūbānımız añmaz
3. Çi hāşıl gūş-ı verde çeħçeh-ārā olduñ ey bülbul
Hezār-ı zār[1] diñletmez gül-i hāndānımız añmaz
4. O Şīrīn-gū saña söyler mi tūṭī gibi ey Ferhād
Var iken Hūsrev-i ' aşķı lisān-ı şānımız añmaz
5. Eder mi hiç şafā-yı cāme-h' ābı yād ey Nāfiz
Geçen ' ālemleri hercāyīdir sulṭānımız añmaz

---

337. 110b

5a bü'l-heves: بل هوس

338. 110b

339

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Zülf [ü] rüyuñdur niyâz-ı dîdede endîşemiz
Sünbül [ü] gülden pür olmuşdur bahâr-ı şîşemiz
2. Sâye-bağş-ı dîde kıldı zülf-i zer-târın felek
İrtifâ' -i şems-i hüsnu aldı hayt-ı rîşemiz
3. Pertev-i ruhsâr[ı] sâkî maşrıq-ı iqbâl edip
Döndü bir mihr-i sipihr-i nâza evc-i şîşemiz
4. Olmasın berg-i ruhuñ şü[r]et-nümây-ı mihr-i cân
Tâze gülsün alma gel bu âh-ı hasret-pîşemiz
5. Nâvek-i âh-ı sehergâh eylemez Nâfiz eşer
Âhen-i qalbine kâr etmez hevâ-yı tîşemiz

340

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Şafâ-yı hânde-cüyân zâr [ü] giryân olmağa degmez
Gurûr-ı devlet-i dünyâ peşimân olmağa degmez
2. Düşüp zülf-i girih-gîrine qalma piç ü tâb üzre
Göñül cem' iyyet-i hâtır perişân olmağa degmez
3. Buğâr-ı nağvet-i mesti dimâğın kılmâsın muhtel
Gubâr-ı keyf-i dil esrâr-ı hândân olmağa degmez
4. Niçe bir keşmekeş ellerle ey dil sen de inşâf et
Libâs-ı vaşl için çâk-ı girîbân olmağa degmez
5. Ne kûteh-baht olur keff-i dirâz-ı 'âşık-ı bî-bâk
Eli bir kerre dest-gîr-i dâmân olmağa degmez
6. Niçe dem pâsbân-ı bâb-ı cânân olduq ey Nâfiz
Dağı bir kerre nevbet baña derbân olmağa degmez

339. 111a

340. 111a (Bu gazelin ilk iki beyti 296. gazelin ilk iki beytiyle aynıdır.)

5b Bu mısraın vezni bozuktur.

341

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Āgūş-ı vaşlı cilveger etsek siziñle biz
Mānend-i hāle cām-ı pür etsek siziñle biz
2. Cām-ı niyāz ü nāz dönüp mihr ü meh gibi
Ağyārı zevke pür-keder etsek siziñle biz
3. Hābsü'l-ḥadīd (?) -i ḳalb-i raḳīb[i] şafā ile
Tir-i sipihre bir siper etsek siziñle biz
4. İnşāfa sīne yüz tuṭup ' uşşāḳ eder ḫaṭā
Düşdükce bārī ḫayr ü şer etsek siziñle biz
5. Nāfız o sīm nāfede sen ' ayn-ı kīsede
Bārī ḫişāb-ı sīm ü zer etsek siziñle biz

342

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ol gül dil-i nālendeyi bir kez aña düşmez
Bu rütbe vefāsızlığı söyleñ aña düşmez
2. Şemm etdiresin verd-i ter-i rüyuñu ḫāra
Ey gönçe-i taşvīr-i ḫayā bu saña düşmez
3. Esrārıñı ey gönçe hezār-ı dile naḳle
Olsam da gubārıñ ile ḫayrān baña düşmez
4. Ol serv-i gül-endām olup mest-i mey-i nāz
Bir bezme yıḳılmaz yine hīç bu yaña düşmez
5. Şarf eyleyesin naḳd-i sirişkiñ tek ü tenhā
Nāfız bu seniñ dīde-i giryānıña düşmez

343

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. 'Uşşâk-ı bî-nevâ gibi âhengi sevmişiz
Raqqâş-ı nağme-sâza uyup çengi sevmişiz
2. Çıkdıkca naqş-ı la'l-i lebi bâğ-ı dilde hep
Resm-i bahâr-ı gonçe-i gül-rengi sevmişiz
3. Ağyâr-ı hırş-meşreb ile hep cedeldeyiz
Küffâr-ı bed-nihâd ile biz cengi sevmişiz
4. Söyle hezâr gonçeye 'âşık mısın bu dem
Neylersen eyle biz de bu âhengi sevmişiz
5. Dil güft ü gûsun etmede ol şâh-ı 'işveniñ
Nâfiz havâdiş-i şeh-i Hüşengi sevmişiz

344

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. O âhen-dil cefâ-cüya dirîgâ hiç recâ geçmez
Derün-ı seng-i sahte nevk-i âh-ı mübtelâ geçmez
2. Şabâ-dil fitne-sâz-ı zülf-i şehnâza esir oldu
Ser-i 'uşşâk-ı nağmekârdan naqş-ı hevâ geçmez
3. Ser-i ümmide müşk-efşân zülfü sâye-bağş olmaz
Bu devr-i rûzgârıñ seyrini ebr-i semâ geçmez
4. Hilâl olsa şeb-i cevriñde görse biñ sitem 'âşık
Çü zerre şubh-ı dil hiç senden ey şems-i vefâ geçmez
5. Tarîk-i ilticâ hep hâr-zâr olmuş gibi Nâfiz
Reh-i ümmidimizden ol nihâl-i 'işve-zâ geçmez

345

meʿülü fâʿilâtü mefâʿilü fâʿilün

1. Uymuş şabāya peyrev olup pür-hevā-yı nāz
Gördük bozuk düzen yürür ol zülf-i perde-sāz
2. Sedd eyleme tarīḫ-i vişāliñ medārını
Bir yol bize de vermediñ ey reh-nümāy-ı nāz
3. Gör şīşe-i derūnum[u] ḥod-bīnlik eyleme
Ruḥsār-ı ʿayn-ı nāz eder āyīne-i niyāz
4. Bülbül gibi lisān-ı maḥabbetle söyleyip
Bildi zebān-ı ḥālimi ol verd-i bāḡ-ı nāz
5. Bir nīm şikeste şīşe ile yaptı ḥatırım
Şevḫ etdi inkisār-ı bütün hep o dil-nevāz
6. Sūḫ-ı deştde bāz-ı niyāz ile al şikār
Bāziçe-i ḫumāş-ı vişāli çü kebg-i nāz
7. Bir cām-ı pür-füsün ile aldı ʿaqlımı
Nāfiz görüldü laʿb ile raḫḫāş-ı ḥīle-bāz

346

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Şāne-veş zülfün ucundan dil-i zārı biliriz
Cilve-i keşmekeş-i ṭurre-i yāri biliriz
2. Dāmen-i nāz-ı yede (?) naḫd-i niyāza çekerek
Vādī-i keşmekeş-i būs [ü] kenārı biliriz
3. Zeyl-i iḥsāniña ey gül el uzatmaḫ güçdür
Bülbül-i ḫalbe batan renciş-i ḫārı biliriz
4. Ḥār esrār-ı vişāliñle mübāhāt eyler
Biz o gül-gonçe-i ālüde-ḡubārı biliriz

---

345. 112a

6a Bu mısraın vezni bozuktur.

346. 112b

4a mübāhāt: mübāhāt

5. Gülsitân-ı ruhuñu çide ederdik çoğarak
Ele girse güzelim zevk-i bahârı biliriz
6. Nâfizâ zülf[ü] düzen-sâz-ı şabâ çenber edip
Perde-i büseligi semt-i kararı biliriz

347

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ey Kerîm [ü] Zü'l-celâl eyler kuluñ luṭfuñ niyâz
Etnesin renc [ü] keder gâhî dilim süz ü güdâz
2. Feyz-i ebr-i şefkatiñ etsin himâyet luṭf ile
Sâye-i luṭfuñda râḫat edelim ey şâh-ı râz
3. Her şuverden şâni' in şun' un görürdü şübhesiz
Eylese çeşm-i ḫaḫîkatle nazar ehl-i mecâz
4. 'Âleme kıldı sa' âdet zâtını Rabbü'l-mecîd
Ḫalk-ı 'âlem şükrü Ḫaḫğa eylesinler pür-niyâz
5. 'Âlemi kıldı şadef cismiyyet-i Ḫayy lâ-yemût
Pertev-efzâ oldu dehr[e] ol dür-i baḫr-i Ḫicâz
6. Ḫâzret-i Ḫur'ân mu' cizdir be-ḫaḫkı zât-ı pâk
Nâfizâ dîn-i Muḫammeddir cihâna nür-ı râz

348

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Nâlemi ey gönçe-leb aḡyâra eylersiñ kıyâs
Çehçeh-i zâr-ı hezârı ḫâra eylersiñ kıyâs
2. Sünbül-i zülfüñ perîşân-ḫ'âb ile vaşf eylesem
Müy-i ta' birim gül-i eş' âra eylersiñ kıyâs

347. 227b (Bu gazel, *Dvân*' in sonunda 5. Münacat olarak yer almaktadır. Kafiye gereği buraya alınmıştır.)

348. 112b

3. Mantıku't-ṭayra o ṭūṭī-i beyān söz söylemez
Sense şekl-i nüṣṣa-i güftāra eylersiñ kıyās
4. Telḥ āzārı raķībiñ zehr-i māriñ ' aynidir
Niçe ḥıṣm-ı çeşm-i şirīnkāra eylersiñ kıyās
5. Ol gül-endāmı görüp Nāfiz şarābi-cāme-pūş
Şu' le-i seyyāle-i reftāra eylersiñ kıyās

349

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Bahtımız el verse olsaydı miyāna dest-res
Hāle olur idi ol māh-ı cihāna dest-res
2. Lāne-sāz-ı müy-i per-i kebgı pür-iķbāl olup
Şāhbāz-ı dil ederdi āşiyāna dest-res
3. Sīne-i sīmīnini etsek güşāde daḥme-veş
Şāh-ı ' aşķ eylerdi genc-i şāygāna dest-res
4. El bir olsa sāķiyā şāhbā ile bezme gelip
Hem-çü sāğar bulsaķ ol gönçe-dehāna dest-res
5. Şems-i ṭālī' re's-i iķbāle olur pertev-zedā
Bir gün olsa Nāfizā ol mihribāna dest-res

350

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. ' Aksini etmez mi mir'āt-ı temāşā iltimās
Rūy-ı inşāfa o meh etmez mi āyā iltimās
2. Ṭūṭī-veş mir'āt-ı iķbāle teveccüh etmedi
Kılmamışlar ol şeh-i ḥübāna gūyā iltimās
3. Eylesinler mi hemān fermān ḥaṭṭıyla müdām
Etmesinler mi saña bir kerre cānā iltimās

4. Eylemez gūş-ı girān-ı nāza ilķā nālesin
İstimā' etmez niyāz-ı Şekve-pirā iltimās
5. Rūzgār ile eder mi 'āŐıķa hıç ser-fürū'
İstemez Nāfiz o ser-keş serv-i bālā iltimās

351

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Lāne-sāz-ı sīne-i ĥasret-keşe etmez heves
Olmadı ol tūŐi-i Őirīn-sūĥan zīb-i ķafes
2. Naķl[i] terk eyle gūlistān-ı ruĥa ta' līķ ile
Őīve-i ĥaŐtım bize ķaŐ' ā deme ey ĥāme kes
3. La' l-i yāre çal lebin ses çıkmasın der-piş-rev ol
MuŐribā bu demde neylersin ĥ'āce-āsā nefes
4. Olmasın maĥlūb āheng-i nigāh-ı nāziŐi
Perde-i sāz-ı niyāzi etmesin 'uŐŐāķ pes
5. Zeyl-i iĥsānı o māhıñ Nāfizā girmez ele
Olmasın dāmān-ı vaşl-ı Őehriyāra dest-res

352

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Kıldı ressām müje-naķŐ-ı ruĥ-ı nāza heves
Kilk-i taŐvīr-i ĥayāl etdi [o] gūlzāra heves
2. Murĥ-ı Şabr-ı dil-i āvār[e]y[i] hep Şayd etdi
Pençe-i çeşm eder Şan'at-ı Őehbāza heves
3. Urdu mızrāb Őabā perde-i tār-ı zūlfe
Mū-be-mū eyledi muŐrib-i naĥam-sāza heves
4. Ėamze[si] çaldı hevā-yı dil-i 'uŐŐāķ görüp
Dutdu pes-perde niyāz eyledi Őehnāza heves

5. Bağbān oldu mürebbī-i nihāl-i qaddi
Nāfizā etdi yine serv-i ser-efrāza heves

353

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Hilāl-i cām[1] taldur çarha göster sākiyā meclis
Döne şems-i ruḥuñla āsumāna pür-ziyā meclis
2. Getir cām-ı sürür-encāmı sāki neş'e-baḥş olsun
Neşāṭ üzre yapılsın pür görülsün dil-güşā meclis
3. Kirişme germ-i nezzāremle hem-bezm-i şarāb olmuş
Nigeh bī-gāne-meşreb ğamzeler zevk-āşinā meclis
4. Çerāğ-efrüz-ı bezm oldu bugün ol sāki-i gül-ruḥ
Riyāz-ı gülşene döndü qadeḥle pür-şafā meclis
5. Leb-i mey-günunu yād eylesem Nāfiz terennümle
Tekellüm-sāz-ı şevk-i nāz olur hep güyiyā meclis

354

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Kec-nümā ser-germ olur bezm içre gör merdāne fes
Cām-ı gül-gün-veş getirmezken seri mestāne fes
2. Kevkeb-i ḥālın hilāl ile su'āl eyler döner
Hep düşer ṫās-ı felek gibi kefi iḥsāna fes
3. Pür-çemen eyler duḥān-ı āḥ ile gül-püş-ı nāz
Naḥl-i verde 'arz eder güyā şabā şeyḥāne fes
4. Ser-bürehne 'andelībi 'aşka feryād etdirir
Gül gibi ārāyiş-i re's oldu [ol] rindāna fes
5. Āteşin-verdi ser-i naḥl üzre gördükce bu şeb
Nāfiz ister şu'le-i şem'i ede pervāne fes

5b ser-efrāz: ser-firāz

353. 113b

354. 114a

5a ser-i: seri

355

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Bir rütbe cüş-ı cüy-ı recâ-yı hirâs-ı nâs
Mevc-i hevâ gibi görünür iltimâs-ı nâs
2. Şuğrâsı oldu nüşâ-i kübrâsı 'âlemiñ
Verdi netîce mantık-ı şekl-i kıyâs-ı nâs
3. Câme şarâbî ma' nî-i 'ârif kebîr biçer
'Ayn-ı haqîkat ile diker hep libâs-ı nâs
4. 'Aynî olurdu çeşme-i şems-i ma' ârifîñ
Olsaydı nûr-ı feyz ile her iktibâs-ı nâs
5. 'Aynın görür temâşîl-i bed-bîn Nâfizâ
Âyîne-i cihânda budur in' ikâs-ı nâs

356

fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilün

1. La'l-i yâri eyleme ağıyar-ı mekrûha kıyâs
Balgamı yâkûta teşbîh eylemez gevher-şinâs
2. Sîne-i billûrdan şems-i ruhu oldu bedîd
Eyledi mâh-ı felek şems-i subuḥdan in' ikâs
3. Şu'le-i seyyâle şanma o gül-endâmı görüp
Giydi boyunca nihâl-i gönçe bir gül-gün libâs
4. Bahtımız bîdâr olup şâyed ede ḥüsn-i nazar
Câme-ḥâbında o yâre eyle 'arz-ı iltimâs
5. Nâfiz ebnâ-yı zamâne ibni vaḳt olmuş şaḳın
Âteş-i mekr-i nifâḳ-ı nâsdan eyle hirâs

---

355. 114a

356. 114a

1a La'l-i yâri: Ehl-i ṭab'[1] (LH. 118b)

357

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Nālesinden bülbülün başına dar oldu kafes
Girmedi gūş-ı girān-ı gönçeye feryād-res
2. Gül gibi pür-ḥāb cām-ı neş'e-i ser-germ-i şevk
Nağme-sāz-ı ğamze-i bīdār āhenge heves
3. Dem-be-dem kūh-ı maḥabbet cūy-ı çeşmimden revān
Eşkimiz seyl-āb-ı ḥasret her müjem bir ḥār [ü] ḥas
4. Sākīyā kat' eyle redd-i cām-ı ḥışmıñla tamām
Bāb-ı luḫfuñdan raḫībiñ ayağın bir söz[le] kes
5. Nāfizā ağıyara olmuşdur muvāfiḫ rūzgār
Ḥārılarla şalınır ol gönçe-i naḫl-i heves

358

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Eyledi Mecnūn-ı ḥasret zūlf-i Leylāya heves
Çengi sevmiş kıldı bir şeş-tār-ı sevdāya heves
2. Sāğar-ı la' l-i lebi fikriyle ey nūr-ı başār
Süllem-i şahbāya ayak başdı ol pāye-heves
3. Muḫrib-i şāḫib-nefes 'uşşāḫa peyrev olalı
Ḳalb-i āteş-demle kıldı nāle-i nāya heves
4. Meşreb-i cām-ı lebi durmaz döner peymāneden
Etmedin gör neş'e-baḫşā nūş-ı şahbāya heves
5. Nāfizā seyr et nağam-sāz-ı hevāniñ resmini
Gönçe-i taşvīr eyler şavt-ı a' dāya heves

359

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cüş-ı baħr-i giryem olmaz yem kıyās
Gelmez eşk-i çeşmime her dem kıyās
2. Ben ki gördüm rüy-ı mir'âtında ħāl
Anı derħāl eyle merdüm[le] kıyās
3. Nāleme āheng olur Ferhād-ı küh
Etmeyim feryādını tev'em kıyās
4. Sāğarı mizān-ı şevk et çek çevir
Ağır ol sākī degil bu kem kıyās
5. Nokta-i mevhūmedir Nāfiz şaķın
Yok yere kıılma dehānı fem kıyās

360

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Yā İlähī luţf-ı bî-pâyānıña olmaz kıyās
Baħr-i iħsāmıñla müstağrak bütün eşyā vü nās
2. Ħikmetiñ yā Rab taşavvurla nihāyet eylemez
Ħaţţ-ı enzār-ı fikir bu 'ilme olsun mu mümās
3. Ħürmet-i 'ilm-i şerifiñ ħürmet-i zāt-ı kadīm
Ħürmet-i ser-cümle ismiñ ey Kerīm [ü] Rabb-i nās
4. İki 'ālemde murādın ħāşıl et ben 'āciziñ
Böyledir yā Rab cenāb-ı ħazretiñden iltimās
5. Nāfizi var eylediñ yokdan merāmın ħāşıl et
Yā İlähī luţf-ı bî-pâyānıña olmaz kıyās

---

359. 115a

4b ağır: ağır

360. 115a; 227b (Bu gazel, *Divân*'ın sonuna 6. Münacat olarak tekrar yazılmıştır.)

2b mümās: kıyās (6. Münacat)

361

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Nedir bu keşmekeş-i cevri ser-zenişle çekiş
Sitem-revişle yeter bendeñe güleşle çekiş
2. Nizâ'-ı 'aşık ü ma'şuk gâh nâz [ü] niyâz
Olur metâ'-ı maḥabbetde geh değışle çekiş
3. Bu zür-ı dest ile meydân alır ol kaşı kemân
Hevâ-yı tîr-i müje buldu keşmekeşle çekiş
4. Düşer mi 'aşık-ı üftâdeye felekde bugün
Görünce renciş-i ḥâtır o mähveşle çekiş
5. Kesilsin arası ıslâḥ olup düşmenle
Raķîb-i kâfir ile tâ-be-key döğüşle çekiş
6. O dil-rübâda ne bu kehrübâ-yı dâm-ı zülf
..... göñlüñü Nâfiz yeter alışla çekiş

362

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Kaş-i 'aşk-ı deşt-i ḥayret bâdiye-peymâ imiş
Leyle-i zülfe cünün-ı gerdiş-i sevdâ imiş
2. Mâcerâyı düşme kayda şâhım işbât etmege
Eşkimiz da' vâma ḥüccet dâğımız imzâ imiş
3. Çeşm-i baḥtiñ olsa da bîdâr o yâr ile bu şeb
'Âlem-i ta'bir-i vuşlat ḥ'âb-ı pür-ḥulyâ imiş
4. Dâstân-güy-ı ḥuzûr-ı şehriyâr olmak ne güç
Ser-güzeştiñ söylemek efsâne-i şekvâ imiş
5. Kând-güftârın işit sem'-i lisân-ı ḥâl ile
Söz yok ol şîrin-kelema tütî-i güyâ imiş

---

361. 115a

362. 115b

1b cünün-ı: cününü

6. 'Āzim olma görmege da' vetle gelmez ādeme
Ol perī-rüy[u] beşer şanma melek-sīmā imiş
7. Faḥr eder her gün dönüp mihriyle ammā Nāfizā
Pertev-i şems-i ruḥu hercāyī nūr-efser imiş

363

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Rūzgār etmiş perīşān ruḥda gīsū ḳalmamış
Şimdi sünbülzār-ı şefḳatden alır bū ḳalmamış
2. Rıḳḳat-i ḳalbi ḳurutmuş tābiş-i cāh-ı ğurūr
'Ayn-ı çāh-ı merḫametde teşneye cū ḳalmamış
3. Ğayri tār-ı pīrehan bulmaz düzen taḳsīm ile
Hişşe-i pīrān-ı 'aşḳa zevḳ-i zānū ḳalmamış
4. Rüstem-i ḥüsnü başıldı geldi Sührāb-ı ḫaṭı
Ḳahramān-ı ğamzelerde zūr-ı bāzū ḳalmamış
5. Bîş ü kem sencide olmaz çarḫda mīzān ile
Dest-i 'adl-i Müşterī üzre terāzū ḳalmamış
6. Mū-be-mū zülfün ḳılınca Nāfizā vaşf-ı ḫayāl
Ḥāme-i şāne-dehende ḳayd-zen-i mū ḳalmamış

364

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Nāfe çin-i turreyi inkār ḳılmış ḳılmamış
Nefḫa-baḫş-ı kām olur iḳrār ḳılmış ḳılmamış
2. Pāsban-ı daḫme-i ḫüsn olduğun i' lān eder
Tārümār-ı zülfünü izḫār ḳılmış ḳılmamış
3. Şa' rını şî' r ile ḳılmışdır murabba' mū-be-mū
Çār-ebrüsü ḫaṭı iş'ār ḳılmış ḳılmamış

4. Sīnesin hergiz hedef gibi güşā eyler durur
Ceyş-i albe tīr-i amzeñ kār ılmış ılmamış
5. Ol kemān-ebrū sevip engi bozu sāz olmasın
Desti her ıldan alar şeş-tār ılmış ılmamış
6. Resm-i ebrū cedvel-i dīvān ru Mānī-i kilik
Naş-ı lev-i cebhesin al-kār ılmış ılmamış
7. ulul-i cām-ı dili sōylet pey-ā-pey Nāfizā
Būlbūl-i dil ehehin tekrār ılmış ılmamış

365

mef'ūlü mefā'ilü mefā'ilü fe'ūlün

1. Ol aşı kemān bestelerin eller ourmuş
Naş-ı at-ı tīr-i naamı ezber ourmuş
2. Mānend-i perī şīşe 'azīmetle bir olmuş
Dil dā'ire-i da'vete bir dil-ber ourmuş
3. 'Ünvān-ı ser-i nāme-i zūlfūñ şeh-i ūsne
Pūr-müşk-i atā diyü şabā 'anber ourmuş
4. Kilik-i müje zer-all ile nezzāre-nüvişte
Meşşāta 'arūs-ı ruuna zīver ourmuş
5. 'Uşşāına ol zūlf-i düzen-sāz-ı pūr-efsūn
Nāfiz sūan-ı dāmını beste-zer (?) ourmuş

366

mef'ūlü mefā'ilü mefā'ilü fe'ūlün

1. at-ı ruuna nāme-i esrār ourmuş
Tahrīr-i kitāb-ı dil-i envār ourmuş
2. Şem'-i ru[1] pervāz ederek oda yanarmış
Bir āteşe pervāne peri nār ourmuş

3. Dil çekmez iken kıavs-i cefā böyle hevāda
Ey kıaşı kemān zūr ile bāzār okurmuş
4. Da' vetle buhūr eyleyip āh-ı dil-i 'āşıq
Bu dā'ireye ol perī-ruhsār okurmuş
5. İş'ār ederek şi'rine şi'r-i dil-i Nāfiz
Nāf-ı Hōten [ü] Çine bu eş'ār okurmuş

367

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Gelir seyr-i kenār-ı bāğa dil-ber allar giymiş
Görüp ol nev-nihāl-i nāzı güller allar giymiş
2. Pey-ā-pey pertev-i şahbā kıo bezmi lāle-gün etsin
Yine la'lı lebiñ şevkıne sāgar allar giymiş
3. Amān ey āteşin-reftār şem' -i encümen-ārā
Yanıp táb-ı ğam-ı 'aşkıñla ahter allar giymiş
4. Şehersin cāme-ğ'ābıñdan ki 'arz-ı táb-ı hüsn etdiñ
Hiçābıñdan şafaqlar mihr-i envār allar giymiş
5. Dem-i sür-ı sürüru faşl-ı nevrüzu temāşā kııl
'Arūsāne gül ü lāle ser-ā-ser allar giymiş
6. Ser-i nahliñde görmüş pertev-i ruhsār-ı gül-günüñ
Tutuşmuş nār-ı hasretle şanevber allar giymiş
7. Niyāz-ı Nāfize pür-āteş olmuş ol perī-peyker
Ruğ-ı nārencisi mānend-i ahter allar giymiş

368

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Sīnem haç-ı tır-i müjesin ezber okurmuş
Şan şadrına bir kıaşı kemān dil-ber okurmuş

4a dil-i 'āşıq: dil ü 'āşıq

367. 116b

3b ğam-ı: ğamı

368. 117a

2. H̄āce-i bahārīden alıp ders-i hezārı
Evrāk-ı gülistān gül-i aḥmer oḡurmuş
3. Şerḥ etdi ʿizāmımla recā-nāmeyi sīnem
ʿUşşāk o şeh-nāmeyi der-mıştār oḡurmuş
4. Murḡ-ı dile mekr eyler iken çeşm-i düzen-sāz
Dām-ı ḥiyel-i zülf füsün-perver oḡurmuş
5. Şemʿ-i ruḡ[u] yaḡdıḡca oda derd-i fetīli
Dāḡ-ı dil-i pür-süzumuza aḡker oḡurmuş
6. Efsün ile Nāfız pür edip şīşe-i şevḡi
Daʿ vet-kede-i bezme perī-rūlar oḡurmuş

369

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1. Pençeleşdiñ piçiş-i zülf ile ey dil şāne-veş
Keşmekeş kıldı yine zencir ile dīvāne-veş
2. Ol perīniñ şemʿ-i ḥüsñü āteşiyle ey gönül
Nāra bī-pervā hücümüñ per yaḡan pervāne-veş
3. Her nigāhında niçe biñ mülk-i dil eyler ḡarāb
Var mıdır bir ʿayn-ı zālīm ḡamze-i cānāne-veş
4. Cām-ı laʿl-i yāri gördükce eder feryād-ı āh
Ney mi mey mi nāle bilmem ʿāşık-ı ferzāne-veş
5. ʿĀşıḡa ḡanzil hücüm eyler o ḡünī dem-be-dem
Görmedim bir ḡanlı zālīm ḡamze-i mestāne-veş
6. Küştī-gir-i ʿaşḡ ile çekdikce dest-i zūr .....
Āh ü feryādım yeñilmez Nāfızā dīvāne-veş

2b gül-i: gülü

3b mıştār: mıştār

5a derd-i: derdi

369. 117a

1a piçiş-i zülf ile: zülf-i cānāniñla (LH. 3a)

1b kıldı: ettiñ (LH. 3a)

6a Bu mısraın vezni kelime eksikliḡi nedeniyle bozuktur.

6a küştī-gir: küşt-gir

370

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Bârid sözüne tâb verip ser-keş olurmuş
Germiyyet-i şems-i ruhu pek âteş olurmuş
2. Bu kevkeb-i nür-ı zühale sâkî-i şeb-rev
Devr eyleyerek tâb-ı mey-i meh-veş olurmuş
3. Tek durmayıp ağıyâr ile yüksekden uçarmış
Ol kebg-i hasen zâğ ile hem-ber eş olurmuş
4. Dil cām-ı pür-efsün ile ey sâkî yapıldı
Dârü-zede-i sihri mey-i bi-ğaş olurmuş
5. Zülfünde bulup Nâfizi kılmışdı perîşân
Şâneyle yed-i keşmekeşe pâ-deş olurmuş

371

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Göñül tıfl[ı] ham-ı zülfünde cānāniñ mekân tutmuş
Dehān-ı ejdehāda beççe bülbül aşiyān tutmuş
2. 'Aceb mi rüy-ı şeb görmezse çeşm-i rüzu gerdünuñ
Cihānı pertev-i hüsn ile ol mihr-i zamān tutmuş
3. Edip āmāde kālā-yı ümīdi h'āce-i fūrkat
Ribāt-ı bender-i vaşl-ı civāna kārban tutmuş
4. Şarābın āb-ı hayvān zan eder germiyyet-i meyle
Ayağın elde sâkî bir hayāt-ı cāvidān tutmuş
5. Muṭī' -i tiğ-i çeşmi olmamak mümkün mi ser-keşler
Girībānını dest-i gānze Nāfiz bī-amān tutmuş

372

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Göñül çāh-ı zenaḥdānında cānānıñ mekān tutmuş
Bün-i Naḥşebde ol murğ-ı hevāyı aşıyān tutmuş
2. Degil ḳandil encüm mihr ü meh āvīze-i gerdün
Felek serv-ḳadd yāre sīm ü zerden şem' dān tutmuş
3. ' Acebdir ḳışşa-i derkār iken biñ nişter-i müjgān
Siyeh-mest-i nigāh-ı ḥün-feşān-ı yāri ḳan tutmuş
4. İḥāṭa ḳıldı şanma pāyını zülf-i siyekārı
O naḥl-i kūh-ı ' işve-dāmenin ebr-i duḥān tutmuş
5. Zebān-ı ḥāl ta' rif etmege ol kāfire Nāfiz
Bu demde eşk-ı ' aynı bir şuyunca tercemān tutmuş

373

mef' ülü fā' ilātü mefâ' ilü fā' ilün

1. Āğüş-ı fikre ol meh-i pür-hāle girmemiş
Bir şeb ḥayāl-i ḥāl[i] [o] bed-ḥāle girmemiş
2. Aḥkām-ı renc-i ḡamze ḥisāb ile fehm olur
Remz-i füsün nüşḥa-i pür-ḳāle girmemiş
3. ' Uşşāḳ-ı köhne-sāl görüp tāze naḡme-sāz
Zāl-i zamāne perde-i ' uzzāle girmemiş
4. Bülbül نجر naḥvet anı etdi mi girān
Güş-ı gül-i sebük-rūḥ[a] hīç nāle girmemiş
5. Nāfiz riyāz-ı hüsnüne izn-i nigāh ile
Gül-çin-i bāḡ-ı vaşl-ı ruḥu ele girmemiş

---

372. 118a

373. 118a

4b gül-i: güle

374

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ol mest nîgeh ğamze-i pür-ĥ'āba uyarmış
Bahtım gibi bîdār olup aĥbāba uyarmış
2. Şeb-gün ĥaṭṭı tāze tîrāş eyledi dil-ber
Seyr et çemenin sünbül[ü] meh-tāba uyarmış
3. Peyrev olarak zemzeme-i sâz-ı niyāza
Şehnāz-ı nîgeh naġme-i mîzrāba uyarmış
4. Gūş eyledi ol ğamze-i ğammāz nifākı
Bed-gūy raķibiñ sözün işrāba uyarmış
5. Ebrūsuna Nāfiz nîgehi etdi teveccüh
Şaf şaf müjeler kıble-i miĥrāba uyarmış

375

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Rind-i mey-meşreble zevķ-i meclis-i aĥbāba düş
Zevraķ-ı cām ile sākî ĥalka-i gird-āba düş
2. Ĥavz-ı çeşmimden ola cūy-ı ĥayāliñ pür-şināh
Ey perî 'aksiñ gibi yüz geç derün-ı āba düş
3. 'Ālem-i nevmîn o yāriñ ĥüsn-i ta' bîr eyleyip
Dîde-i baĥtıñ ola bîdār zevķ-i ĥ'āba düş
4. Ey dil-i pervāne bî-pervā bu sūz-ı āh ile
Pāy-ı şevķ-i şu'le-i şem'-i ruĥ-ı pür-tāba düş
5. Beyt-i çeşmin Nāfizā yazdıķca levĥ-i dîdeye
Satr-ı müjgān-ı ĥayāliñ naķş et i'rāba düş

---

374. 118a

375. 118b

3b ĥ'āba: ĥāba

376

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Māh [ü] mihr efrüz-1 hüsünün şem^ç-i envār eylemiş
Şām .... tāb-bahş-1 şubh-1 esrār eylemiş
2. Kār-1 müjgānıñ dil-i şad-pāre işbāt etmeden
Nevk-i ğamzeñ hücçetin maẓmūnun ikrār eylemiş
3. Keffe-i mīzān-1 bezm ile çekilmezken şarāb
Gör raķibiñ şıķletin cām-1 dile bār eylemiş
4. Evc-pervāz-1 hevā-yı himmeti āvāreyi
Per-şikeste kār-1 üftādeyle düşvār eylemiş
5. Söylemez bildi recā-nāme o şāha Nāfizā
Arz-1 hālın hāme eş^ç ar ile iş^ç ar eylemiş

377

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bir āh etdim derūnı ol perī-ruhsāra güç gelmiş
Bozulmuş āteşin-āyine-i envāra güç gelmiş
2. Bu müşkil bahşı keşf-i rāz ile gül bülbüle açmaz
Gülistān-1 ruħuñ naķli dil[e] izhāra güç gelmiş
3. Hāfāsı sebķat etmiş cilve-i nāz [ü] niyāzından
Şabā Çini tolaşmış pāyına āvāre güç gelmiş
4. Dehān-1 teng gülmüş hayret-i abdāl-1 hālinden
Ğubār-1 hātırım ol ğonçe-i esrāra güç gelmiş
5. Yanıñda bir pūla geçmez dedim hiç kalb-i şad-pāre
Bu söz ol sīm-ten meh-pāreye bir pāre güç gelmiş
6. Kelām-1 nā-pesend-i vaż^ç-1 nā-ber-cāy-1 istiĝnā
Mizāc [ü] tab^ç mña ey Nāfiz-i bī-çāre güç gelmiş

---

376. 118b

1b Kelime eksikliğinden dolayı bu mısradaki vezin bozuktur.

377. 119a

378

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Dil şâne-çāk-ı zülfüñ ile rü-be-rü imiş
Ol nāfe çīn-i dest-i hevā mū-be-mū imiş
2. Hāra açılmasın diyü nālişle 'andelīb
Ey gönçe saña söylediği rāz bu imiş
3. Her-demde küyuñu tolaşır eşkim ey seriv
Saqqā-yı çeşme kār-ı revān cüst ü cū imiş
4. Seyl-āb-ı eşk-i çeşmini gö[r]dükde herkesiñ
Bildik ki halkı ağladan ol 'işve-cū imiş
5. Etdi şikeste āyīne-i kalbi Nāfizā
Bādi bu inkisārıma ol tünd-ḥū imiş

379

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Şerār-ı ebr-i dūd-ı vāh-ı 'āşık sāyebān olmuş
O firça farkına kevkebli şekl-i āsumān olmuş
2. Tekellümsüz yüzüñ döndürme mir'āt-ı teveccühden
O lāl-i 'aşk tüt hayretle gūyā bī-zebān olmuş
3. Yeter işbāta tīr-i gamzeler inkār ederseñ sen
Du-ebrü şahid olmuş da'vā-yı zulmüñ beyān olmuş
4. Deriñde mazhar-ı ihsāniñ olmak iftiḥārımdır
Efendim intisābım bāb-ı luḫfa çok zamān olmuş
5. Niyāzı Nāfiziñ küy-ı girān-ı nāza girsin mi
Teğāfül māni'-i sedd-i hücüm-ı el-amān olmuş

---

378. 119a

379. 119a

1b şekl-i: şekli

380

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Kadiñ ey serv-i gülzâr-ı vefâ naḥl-i revân olmuş
Gülistân-ı ḥayâle naḫş-ı endâmîñ nişân olmuş
2. Bulunmaz ḥ'âbda vaşf-ı dehâna bir maḥal ta' bir
Mişâl-i mühr-i mihri ḥâtem-i la' li nihân olmuş
3. Ruḥu gül zülf sünbül çeşmi nergis 'arızı lâle
Cemâli pertev-i feyz-i nazardan gülsitân olmuş
4. Yanında kışşa-i Mihr [ü] Vefâ efsâne-i Mecnûn
Seniñle ser-güzeştim bir mufaşşal dâstân olmuş
5. Benânîñ Nâfizâ telmîḥ eder ḥâle işâretle
Süveydâ-yı derûnum merdüm-i çeşm-i beyân olmuş

381

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Şafaḫ-gün-ı 'izârından o gül reng-i ḥayâ almış
Kızarmış tâb-ı meyden mâh-ruḥ feyz-i ziyâ almış
2. Dönüp 'aks-i mey-i gül-renge sāḡar dest-i sâķide
Kıyâs etdim ser-i engüşte 'unnâbî ḥınâ almış
3. Mey-i efsûn ile pür reng [ü] âl-i fitneden memlû
Hezârân mekr edip ol gül ele câm-ı şafâ almış
4. Çıkarılmış naḫşını câm-ı leb-i dildârîñ 'ayniyle
Niġin-i la' li resm-i büseden nâm-ı vefâ almış
5. Hezâra müjde ey bād-ı şabâ var sūḫ-ı gülşende
İşitdim reng-i gülde ġonçe bir gül-gün ḫabâ almış
6. Olunca pertev-ârâ maşrıḫ-ı ruḥsâr-ı gül-günü
Şafaḫ âyine-i 'âlem-nümâ-veş Nâfizâ almış

382

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Yapılmış cām-ı la' liñle 'adūlar zevk-yāb olmuş
Görüp bu neş'eyi dil hāne-i şabri harāb olmuş
2. Mükerrer hāleti keyf[i] du-bālā sāgar-ı şevke
Mey-i la' li meger kim neş'e-bahşāy-ı şarāb olmuş
3. Kābülünde niyāz-ı şürb-i vaşlın haste-i hicre
Sükūtu ol leb-i pür-gūmuzūñ şāfi cevāb olmuş
4. Vişāliñden şafā-yāb olmadık dil-h'āhımız üzre
Arada ğālibā çok sevdiğim māni' hicāb olmuş
5. Ne hācet ebr-i zūlfün perde kılmak vechine Nāfiz
Aña tāb-ı şu'ā' -i şems-i ruhsarı niķāb olmuş

383

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Naḥl-i verd-i 'işve ol ra' nā mıdır gül-gün-püş
Nev-ḥırām-ı bāğ-ı istiğnā mıdır gül-gün-püş
2. Sākī-i bezm[i] şarābī cāme zībā gösterir
Ol şurāḥi-ķad ile şahbā mıdır gül-gün-püş
3. Al-gün zīr-i fesinde kākül-i şeb-reng-i yār
Pertev-ārāy-ı şafaķ-āsā mıdır gül-gün-püş
4. Şem' -i ḥüsnü lāle-i nārenciden verdi nişān
Sebz-reng-i gonçe bī-pervā mıdır gül-gün-püş
5. Ol gül-endāmı görüp Nāfiz dedim bī-iḥtiyār
Cāme-i surḥ ile bezm-ārā mıdır gül-gün-püş

---

382. 120a

3b leb-i: lebi

383. 120a

4b sebz-reng: sebze-reng

384

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Olmadı sem' -i kabül ile hezārın zārı gūş
Naş-ı verd-i luftdan dem urmasın neyler hamūş
2. Halka-i efsūna düşmezdi dil-i üftademiz
Mekr-i dām-ı zülf-i yāre olmasa āvāre dūş
3. Hār-ı ağıyāra neden bu rüzgār ile meyil
Ey nihāl-i verd-i hercāyī hele hoşimdi hoş
4. Bād-ı āhımla vezān oldukça mevc-engīz olur
Baħr-i ešk-i dīde her-dem etmede cūş [ü] ħurūş
5. Nāfız oldukça telāṭum-rīz mızrāb-ı hevā
Kāse-i ṭanbūr mevc-i nağme-sāzı etdi cūş

385

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Şabā mūy-ı miyāna zülf-i zer-tārı tolaşdırmış
O serv-endāma gūyā ḥaṭṭ-ı enzārı tolaşdırmış
2. Degil lüknet leb-i şīrīn kelām-ı pūr-faşīhinden
Zebān-ı 'işve ser-mest oldu güftārı tolaşdırmış
3. Görüp āteş-nümāyı gonçe-i ser-geşte bī-pervā
Çü pervāne hezāra şem' i gülzārı tolaşdırmış
4. Başınca perde-i i' cāz-ı va' de baħt-ı nā-sāzım
Ḥilāf āgāze etmiş şavt-ı ikrārı tolaşdırmış
5. Meges-āsā gelip devre hevā-yı 'aşk ile ağıyār
Aña Nāfız nihānī kūçe-i yāri tolaşdırmış

386

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Dil-i mecrûh zahmın tîğ-i çeşm-i yâre söylermiş
Meger şerh etmege derdin zebân-ı yâre söylermiş
2. Kemân ebrûsu râz-ı ğamzeyi kec-gü olup şaklar
Mişâl-i tîr-i tuğra sîne-i ağıyâra söylermiş
3. O tûñi-i tekellüm-sâz-ı işve farı-ı şevkinden
Nebât-ı ser-i la' lin ' âşık-ı nâ-çâra söylermiş
4. Belâgatle sühan-sencân imiş çeşmân-ı pür-güftâr
Hadîş-i âh ü ân (?) -ı ğamzesi hem-vâre söylermiş
5. Cevâb-ı red degil ey gül olup âheng-i feryâdı
Hezârân güft ü gûsun Nâfizâ kuhsâra söylermiş

387

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Fener-veş nergis-i çeşm-i teğâfûl pîrehenlenmiş
Bir âteş-pâredir biñ katlı ile tîği kefenlenmiş
2. Degildir sâye-i müjgân pây-ı serv-i nâzımdan
Bün-i nağd-i niyâza havlı çekdirmiş dikenlenmiş
3. Sefid-i gönçe-i taşvîre dönmüş kendin aldirmiş
Gül-i hamrâ ruğun görmüş bozulmuş yâsemenlenmiş
4. Görün jengâr-ı haţtı nev-bahâr-ı deşt-i hüsnünde
Giyâh-ı sebz ile bir bahr-i hağrâdır çemenlenmiş
5. Yegâne şeh-süvâr üstâd-ı kül Hâtif Efendi
Bu vâdî-i kühede Nâfizâ tâze sühanlanmış
6. Ma'ânî-pâş erbâb-ı sühan ol h'âce-i dehrin
Haţ-ı maźmûn ile gerden-i şi'rim resenlenmiş

---

386. 120b

4b ğamzesi: ğamzesin

387. 121a

388

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Hevâya peyrev olmuş nâle şavt-ı nâyı başdırmış
Bu dem 'uşşâk feryâd eyleyip dünyâyı başdırmış
2. O sîmîn-sîne buseyle sevâd-âlüdedir şanma
Beyâz üzre şeh-i mihr siyeh imzâyı başdırmış
3. Dehânın tutdu dest-i būs-ı ihsân ile 'uşşâkıñ
Ele rağmen bu yüzden lebleri gavğâyı başdırmış
4. Şoyunmuş küştî-gîr-i câme-h'ab-ı vuşlat oldukça
Dil-i Mecnün bu şeb bir kâkül-i Leylâyı başdırmış
5. Ayak başmış 'arūs-āsâ bu şeb şahbâ ile Nâfiz
Başiret üzre olmuş pây-ı istiğnâyı başdırmış

389

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Ağyâra işâret ile hüsni-nazar etmiş
Güyâ ki füsünkâr-ı nigâhı hüner etmiş
2. Tefsîde vü huşk oldu yine la' l-i leb-i yâr
Gül-gönçe ki bu âh ü hevâmız eşer etmiş
3. Rez-duhteriniñ pây-ı muhannâsını vâ' iz
Gül gibi görüp zîver-i destâr-ı ser etmiş
4. Ferhâdıñ olup كونمى eşkine hem-dem
Mânend-i baħr dâmenini pür-güher etmiş
5. Çend-i müjeniñ kıldığı tedbîr-i hücûmun
Câsūs-ı nigâhı dile Nâfiz haber etmiş

---

388. 121a

4a küştî-gîr: küşt-gîr

389. 121b

1b füsünkâr-ı: füsünkârı

390

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Nemek-rîz-i lebin öpmüş o şeh ağıyarı tutdurmuş
Zemîn-i şürede hâr-ı muğaylân-kârı tutdurmuş
2. Göñül ' ayniyle çeşmiñ oldu çîn-i zülfüñe düşdü
Çerâgâhın gazâl-i deşt-i sünbülzârı tutdurmuş
3. Benâniyla dönüp şems-i ruğun setr eylemiş bizden
Hilâliyle felek şan mihr-i pür-envârı tutdurmuş
4. Fesâne-gû olup gûş-ı gülü çâk eyledi bülbül
Hezârân dâstân söyler gibi güftârı tutdurmuş
5. Şabâ iftâr-ı vaşla pür-hevâ kâğıd uçurmuşken
Yine imsâk edip dil şavm-ı hicr-i yâri tutdurmuş
6. Edip bey' ü şirâ ol germ-süd-ı sük-ı istiğnâ
Alıp naqd-i dilin Nâfiz ile bâzârı tutdurmuş

391

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Çeşm-i siyehi eyledi peymânı ferâmüş
Mestâne o kâfir eder imâni ferâmüş
2. Nälende-i gülzâr-ı ruhuñdur niçe demler
İnşâf ise et bülbül-i nälânı ferâmüş
3. Ağıyâre uyup ey gül-i ter bâğ-ı vefâda
Etdiñ mi hezâr-ı dil-i hicrânı ferâmüş
4. Âyîne-i da' vetgeh-i ağıyâr mı oldu
Etmüş o perî ' aşık-ı hayrânı ferâmüş
5. Nâfiz nağam-ı zülf uyup şarşar-ı âha
Kıldı çü şabâ hâl-i perîşânı ferâmüş

392

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Hâm-ı zülf-i siyeh etrâf-ı rüy-ı ala bağlanmış
Bu şeb evc-i hasende mâha şekl-i hâle bağlanmış
2. Maķâm-ı beyt-i la'lin büselikde beste eylerken
Ġazâl-i 'işve-sâzım perde-i 'uzzâle bağlanmış
3. Kerem kaç' oldu dest-i sâķi-i peymâne-baķşâdan
Kesildi cüy-ı neş'e şan mey-i seyyâle bağlanmış
4. Muĥannâ zülf ile ol şem'-i ruĥsârı görüp şandım
Yed-i tıfl-ı şabâda şu'le-i cevvăle bağlanmış
5. Edip şuġrâ vü kübrâ el-netice şekl-i şâniden
Ġıyâs-ı mü-miyânı baķş-i ķil ü ķâle bağlanmış
6. O murġ-ı bî-ķarâr âzâde-ser bir dâma düşmezken
Dil-i üftâde müy-ı müşk-çîn-i hâle bağlanmış
7. Ġarâmî ġamzeler buldu tarîķin almaġa şabriñ
Reh-i luĥfuñ yolu Nâfiz dil-i meyyâle bağlanmış

393

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Hezârîñ berg-i kâ-m-ı pür-firâķı ber-hevâ geķmiş
Dikenlerle zamân-ı ġonçe-i büy-ı vefâ geķmiş
2. 'Aceb ķanda gider âlûde-i mest-i mey-i naĥvet
O ĥünî sell-i seyf-i ĥıřm olup ġül-ġün ķabâ geķmiş
3. Rû'üs-ı 'âşķâna sâye-endâz oldu ġisûsu
Bugün de zıll-ı mihr-i ĥüsn ile ebr-i 'aķâ geķmiş
4. Gedâsın şâh-ı iķlîm-i vefâya hep nifâķ üzre
Ġıyânetle raķîb-i ĥâr-ı kâfir mâcerâ geķmiş
5. Şayılmazken zer-i iĥlâş-ı 'âşık bir pûla Nâfiz
Raķîbiñ naķd-i ķalb-i ilticâsı ser-be-pâ geķmiş

---

392. 122a

393. 122a

2b sell-i: selle

394

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Ruḥuña gül lebiñe gonçe-i ḥamrā der imiş
Zülfüñe sünbül-i ter sineñe simyā der imiş
2. Çeşm-ālūde-i cām-ı mey ayağı tutmaz
Pür-ḥumār-ı dile mestāne-i şahbā der imiş
3. Dā'im esrār-ı gubārāt ile ḥayrān bülbül
Berg-i gül-gonçeye bu keyf ile ra' nā der imiş
4. Nokta-i şek ile remz-i dili buldu ammā
'Ayn-ı la' liñe seniñ beyt-i mu' ammā der imiş
5. Ḥāme oldukça şarir ile şafir-ārā hep
Kesme Nāfiz nağamı bülbül-i şeydā der imiş

395

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Bimār-ı çeşm-i naḥvete şerbet verilmemiş
Gördük o meste sāğar-ı ḥikmet verilmemiş
2. Pürdür gam ile sāğar-ı bī-baḥt-ı mey-keşān
Dest-i şafāya cām-ı şetāret verilmemiş
3. Bir rütbe tāze terdir o ruḥsār ü lebleri
Gül-gonçeye bu tāb ü tar[ā]vet verilmemiş
4. Çeşm-i ḥayāsı cāhile ādāb-ı perde-keş
Ḥikmetle ḳalbe 'ayn-ı başiret verilmemiş
5. Ḥātem-mişāl luṭf ile nām-āver olmağa
Her zī-benāna ism-i saḥāvet verilmemiş
6. Esrār-ı gonçe-i lebiñi fāş eder hezār
Nāfiz gubār-ı keyfe bu ḥālet verilmemiş

---

394. 122b

395. 122b

2b şetāret: şetāret

3b gül-gonçeye bu: gül-gonçeye bak bu

396

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Ebr-i nīsāndır .... eşkime yağma der imiş
Ağlama gülmemem için terim alma der imiş
2. Ol perī-peyker 'azīmetle göründü ammā
Da' vet-i dā'ire-i bezm ola tenhā der imiş
3. Rūy-ı hāl-i şuver āyīne-i eşkāle bakıp
Nağş-ı nev-resmine taşvīr-i temāşā der imiş
4. Bu hayālāt ile ol gönçe bir esrār okuyup
Sīne-i sīmīne bir vādī-i sīmyā der imiş
5. Bülbül oldukça nağam-sāz-ı tekellüm Nāfız
Söyledip gönçesine tūṭī-i gūyā der imiş

397

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Çıkıp seyr-i riyāz-ı bāğa ol gül allar giymiş
Dönüp verd-i nihāle kāse-i mül allar giymiş
2. Per [ü] bālin edip reng-i firāk-ı verd-i hūn-ālūd
Yine kanlı yaşından çeşm-i bülbül allar giymiş
3. O şeh beñzer ki gül-gün-püş-ı hūn-rīz-i cefā olmuş
Mişāl-i āteşī-reng-i қaranfül allar giymiş
4. Kızardı reng-i meyden şanma kanlı gamzesi yāriñ
Dem-ā-dem seyf-i çeşm-i pür-teğāfül allar giymiş
5. Muḥannā turre şems-i ruḥda Nāfız al-gün şanma
Şafaқ-reng-i zuhūr-ı nevle sūnbül allar giymiş

---

396. 123a

1a Bu mısırada kelime eksikliğinden dolayı vezin çıkmamaktadır.

397. 123a

4b çeşm-i: çeşmi

398

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Reng-i mir'āt-ı temāşā naqş-ı pehlū almamış
 alb-i minā-yı recā bu vech ile rū almamış
2. Ol adar naqş eylemiş eşm-i hayāle amzesin
 'Ayn-ı taşvīr-i nigāhın resmini mū almamış
3. inden var mı haber bir şemme ey bād-ı şabā
 Nāf-ı zūlfünden dimāğ-ı ārzū bū almamış
4. aşları ılmış o āhū gözleri zīr-i sitem
 Tahtına şanma azālī tīğ-i ebrū almamış
5. Görmege rūy-ı ümīdi Nāfizā eşm-i heves
 Destine āyīne-i ibāl-i zānū almamış

399

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cilvegāh-ı hātır-ı 'uşşāk-ı şeydādır hūlūş
 Gösterir rūy-ı vefāyı āyīne-sādır hūlūş
2. Tīre-i alb-i nifāk-ālūde-i āgyāra hīç
 Girmedi gitdi ziyā gibi temāşādır hūlūş
3. Reng-i mey gibi nūmāyāndır nigāh olsa eger
 Görünür şāf-ı dil-i 'āşīda minādır hūlūş
4. İttifāk etse şīak üzere nifāk erbābı hep
 Şāf-dil 'uşşāk-veş hūvf etme a' lādır hūlūş
5. Nāfizā rūşen olur bezm-i şebistān-ı vefā
 Pertev-i mihr-i sipihr-i nūr-bahşādı[r] hūlūş

---

398. 123a

399. 123b

1b vefā-yı: vefāyı

400

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Hüsn-i nazar ol kevkebe-i dil-bere maḥşüş
Ḥasretle nigeḥ 'āşık-ı bî-aḥtere maḥşüş
2. Şehr-i dile tāb-ı ruḥuñ 'arz etsin o meh-rū
Bu nūr-ı celī mihr-i ziyā-güstere maḥşüş
3. Ağyār kemer-bendine mec-veş şoḡulurmuş
Bu rütbe miyān-gırlığı ḥancere maḥşüş
4. Tedbîr ile taḡdîr bozulmaz nazar eyle
Āşār-ı zuhūrāt o ḥaṭṭ-ı sere maḥşüş
5. Nāfiz gül-i maḡşūdumuzuñ neşv ü nemāsı
Ancaḡ kerem-i Rabb-i cihān-pervere maḥşüş

401

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Zülf-i küfr-icādına cānlar verir ağyār aş
Kāfir-i piçideyi zünnār et bāzār aş
2. Verme ey şehnāz şavt-ı nāzıña evc-i ḡarār
Peyrev ol 'uşşāḡa sāz-ı naḡme-i ḡüftār aş
3. Duḡter-i rez bir ḡarāmīdir ayaḡın ḡaldırır
Ser-niḡün ṭut murḡ-ı cāmı sāḡar-ı ser-şār aş
4. Naḡl-bend-i sūr dönsün zülf-i zer-tār-ı ḡadi
Nūr-ı ḡaṭṭ-ı dīdeden āvīze-i ruḡsār aş
5. Nāfizā fetḡ-i ḡişār-ı bīkr-i mazmūn eyleyip
Bāb-ı heft-ḡāna seyif-i ḡāme-i eş'ār aş

---

400. 123b

401. 124a

4a sūr: şūr

4b ḡaṭṭ-ı: ḡaṭṭı

402

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Etmedi o gül düst ile düşmeni teşhîş
Bülbül niçe hâr ile kıla düşmeni teşhîş
2. Pervâne-i dil sūziş-i gayretle dönerken
Mānend-i hümā edemedi meskeni teşhîş
3. Mecnūn-ı cihān-g'ir دیری bulmasa bir yer
Etdirmedi Leylāsı aña me'meni teşhîş
4. Āşār-ı gāzab bāğ-ı ruḡ-ı alıña düşmüş
Etmedi hirās ile hezārın seni teşhîş
5. Nāfiz nigehi ol kadar ālūde-i naḡvet
Ol mest-i gurūr etmedi ašlā beni teşhîş

403

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. O 'işmetkār-ı 'işve olmasın hem-şoḡbet-i eşḡāş
Eder işkeste cām-ı şanı seng-i ülfet-i eşḡāş
2. Tarikin şaşırır toḡru yürürken rāst-pā 'uşşāk
Sülük-ı münḡarifdir reh-zen-i kec-himmet-i eşḡāş
3. Nedāmetdir netice hep ḡilāf-ı cins ile ülfet
Kederdir ey perī gör da'vet-i ünsiyyet-i eşḡāş
4. Görüp meyl eyleme ārāyiş-i bezm-i raḡībānı
Şaḡın bī-neş'e zaḡm-ı mār olur hep 'işret-i eşḡāş
5. Müdārā eylemek aḡyār-ı bed-girdāra kār etmez
'Ayandır Nāfizā baḡ 'aḡreb-i ḡāşşiyet-i eşḡāş

---

402. 124a

403. 124a

2b sülük-i: süluku

404

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Hem-kaðeðdir cām-ı la' l-i yār ile ağıyārı baş
Olmasın deste ħalide ayak ile ħārı baş
2. Başma sâ' at gibi girmiş çarĥa ' akrebdır raķīb
Dönmesin raķķāş-veş ol ĥile-ger devvārı baş
3. Gevher-i cem' iyyet-i mażmün perişān olmasın
Bāb-ı ta' bīr-i künūza ĥātem-i eş' ārı baş
4. Nāle şāyed gūş-ı verd-i nāza te' şīr eyleye
Būlbül-āsā āh ü feryād ile bāga zārı baş
5. Rāz-ı ' aşķıñ olmasın eşk-i dem-ā-demle şübüt
Riķķāt-i ķalbi nihān et Nāfizā inkārı baş

405

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Sīne-i sīmīn-i yārī sīne-i ' uryāna baş
Naķş-ı gül-būseyle tamga-yı dili rindāna baş
2. ' Arz-ı ĥālīme lebiñ olsun gül-efsün-ı cevāb
Ĥātem-i la' lin yine mektüb-ı rāz-ı cāna baş
3. Versin ey nūr-ı başar Ķaşr-ı Ĥavernaķdan nişān
Bir ķadem gel bezme luţf et süllem-i iĥsāna baş
4. Ĥāţır-ı vīrānemiz bir kez yapılsın sāķiyā
Mest-i ' aşķa cām-ı la' liñle dönüp peymāne baş
5. Ėālībiyyetle ayağın al ele Nāfiz tamām
Pāyına ol nev-' arūs-ı ' işveniñ merdāne baş

406

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Eyledi üftādesin zülf-i zenaḥdāndan ḥalāş
Oldu ol düşkün esir dām-ı zindāndan ḥalāş
2. Şems-i ruḥsāriyla baḥtım rüz-ı rüşen eyledi
Sāye-i şeb-reng.... zülf-i perişāndan ḥalāş
3. Bijen-i ğam Rüstem-i şād ile buldu inşirāḥ
Oldu ol üftāde-dil çāh-ı zenaḥdāndan ḥalāş
4. Kıldı āzāde ser-i zencir-i zülfünden dili
Güyyā bir müslim oldu kāfiristāndan ḥalāş
5. Hārlar kıldı ihāta gel yetiş etrāfımı
Ey gül et dāmānımı dest-i raḳībāndan ḥalāş
6. Sen nişāngāh-ı kemāndār-ı yed-i ebrūsusun
Saña olmaz zür-ı mekr-i nevk-i müjgāndan ḥalāş
7. Luṭf-ı Ḥaḳdır 'āfiyet-baḥş-ı devā-yı zindeġi
Şanma bīmāra gelir tedbir-i dermāndan ḥalāş
8. 'Abdına oldu cenāb-ı ḥazret-i Mevlā mu' in
Nāfizā olduġ bi ḥamdü li'llāh düşmāndan ḥalāş

407

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Verme felege devriñi ey Zühre-i raḳḳāş
Kevkeble dönüp naḥs-i raḳībe ne bu ihlāş
2. Ğarḳ-ābe-i eşk etdi beni dür dişi dā'im
Bihūde mey-i ḳa' rıma ilkā ola ġavvāş
3. Elmasına bāġ-ı ruḥuñuñ el uzadır mı
Sib-i zeḳanıñ almaya āġyārı çekip aş

---

406. 125a

4a kıldı āzāde: kıldı hep āzāde

407. 125a

1a verme: vermez

4. Ol sîne-i sîmin ساوب vaşfin edersin
Şahrâ-yı gümüş ola mı sîmyâ ile hiç hâş
5. Ser-şafha-i ruhsârına imzâ-yı niyâz et
Nâfiz aña bir hâtem-i imzâyı hemân baş

408

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Çeşm-i nâ-bînâ-yı kalbi kıldı envâr-ı feyiz
Ol tecellî-i keremden oldu ebşâr-ı feyiz
2. Mazhar-ı şems-i tecellî cümle ekvân-ı şuver
Zâhir ü bâtın hüveydâ nûr-ı esrâr-ı feyiz
3. Mâsivâya çeşm-i diqqatle nigâh-ı 'ibret et
Zât-ı Haq vâhid nümâyân cümle âşâr-ı feyiz
4. Luţf-ı bî-pâyân-ı Hâlikden cemî' mahlûkuna
Münkaţı' olmaz pey-â-pey nûr-ı izhâr-ı feyiz
5. İsm-i Feyzu'llâh ile Nâfiz saña luţf eyledi
Kıldı hep feyyâz-ı muţlak kalbi envâr-ı feyiz

409

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün

1. Kıldı nigeşim zülf-i perîşâna ta' arruz
Etdi yed-i şad-çâk ile şan şâne ta' arruz
2. Feryâd ile fâş eyledi esrârını gördü
Bülbüllere hep eyledi pervâne ta' arruz
3. Çakşır gibi mosmor kesilip şüfi-i hayyâţ
Gör eylediler câma vü peymâne ta' arruz
4. Gül-gönçe-i esrâra raķib olmaya maħrem
Sâķi hâzer et etmeye bî-gâne ta' arruz

5. Mecnūnu hezl eyledi ol ğamzesi āhū
Bilmez ne ola Nāfız o dīvāne ta' arruz

410

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Dāğ-ı sīnem eyledim ol lāle-ruḡ cānāna ' arz
Maḡzar etdim ḡalimi kıldım yine sultāna ' arz
2. Ey gül-i ter nār-ı āh-ı şu' le-bārımdan şaḡın
Berg-i alı eyleme bu āteş-i sūzāna ' arz
3. ' Ālemi bir ḡatresi ğarḡ-āb-ı āteş-ḡız eder
Eylese tūfān kārın dīde-i giryāne ' arz
4. Hem-cenāḡ-ı şu' le-i rūyu olup pervāzda
Şem' -i şāh-ı ḡüsne eyler sūzışın pervāne ' arz
5. Nāfız ol ğonçe ğubār-ālūde-i ḡayret olur
Eyleme keyfiyyet-i esrārīnı mestāna ' arz

411

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Zevḡ-i dildir būs-ı cām-ı la' l-i dil-berden ğaraż
Neş'e görmeḡdir pey-ā-pey devr-i sāğardan ğaraż
2. Rūşenā-yı dīdedir mihr-i münevverden murād
Āfitāb-ı ḡal' atıñdır şems-i ḡāverden ğaraż
3. Ey nihāl-i bāğ-ı āzādī zemīn-i nāzda
Ḳaddiñe telmiḡdir evşāf-ı ' ar' ardan ğaraż
4. Ḥāşıl etsin būs-ı ḡand-i la' liñ erbāb-ı mezāḡ
Çāşnī-senc ü şafā ise bu şekkerden ğaraż
5. Şanma pīç ü tābdan sedd-i ramaḡdır māverā
Nāfız icrā-yı mezāḡ-ı nefsdır zerden ğaraż

412

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Hâldâr-ı sîne-i sîmîn-i cānâne beyâz
Mîhr ile oldu sevâd-ârâ o dür-dâne beyâz
2. Nüş-ı mey etdikce cānân naqşını eyler 'ayân
Şol kadar ol gerden-i billür-ı mestâne beyâz
3. Ser-be-pâ bir nahl-i sîm-endâmdır derler gören
Ol nihâl-i yâsemen şan çıkdı seyrâna beyâz
4. Sâ'id-i berrâk-ı elmâsı şurâhiye dönüp
Oldu ol billür-ı şâfi hem-çü peymâne beyâz
5. Nâfizâ surh [ü] sefidi gönçeden verdi nişân
Gâh al olur gehî destâr-ı cānâne beyâz

413

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Buldu dil fikr-i leb-i la' liñle cānâ inbisât
Verdi bezm-i hâtır-ı 'uşşâka şahbâ inbisât
2. Neş'e-i nâb-ı hevâ gül-gönçe[yi] ser-germ edip
Geldi güyâ gülşen-i bezme ser-â-pâ inbisât
3. 'Andelibân nağmekâr olup ğazel-perdâz-ı şevk
Tûtiyân-ı beste-güyân buldu güyâ inbisât
4. Şu' le-i şem'-i ruhu üzre döner pervâne dil
Buldu germ-i şevk-i nâr-ı 'aşk-ı şeydâ inbisât
5. Yâd kııl rüyuñ ile neşv ü nemâ buldu hezâr
Nâfizâ geldi riyâz-ı kalbe ra' nâ inbisât

---

412. 126a

413. 126b

3a ğazel: ğazâl

414

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Āteşin-ḥū ol perī eşkimle bulmaz inbisāt
Āb-ı cārī şu' le-i nār üzre etmez iḥtilāt
2. Zülf ucundan çāk çāk oldu dil-i şad-pāreler
Piç ü tāb-ı turre bulmaz hem-çü şāne irtibāt
3. Eylemez bey' ü şirā kālā-yı maẓmūn-ı ḥiref
Kişver-i ma' nāyı neyler ḥ'āce-i ehl-i ribāt
4. 'Āşıkıñ neyler murādı 'ayn-ı eşk-i dīdedir
Cüş eder Ceyḥūn-ı çeşminden sirişk-i nehr-i Şaṭ
5. Cām-ı la' lin ḥırmen-i gül gibi et zīb-i firāş
Bezme budur Nāfizā ārāyiş-i naqş-ı bisāt

415

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ol kaşı ya fitnekārıñ tır-i bārānı ğalaṭ
Rüstem-i saḥt-ı kemānız zūr-ı müjgānı ğalaṭ
2. 'Āşıka zūlmü raķibe luṭfu pey-der-pey cedīd
Kec-' aṭā sulṭān-ı ḥüsnüñ rāst iḥsānı ğalaṭ
3. Ḥarf-ber-ḥarf diķkat etdik muşhaf-ı naqş-ı ruḥa
Şive vü ḥaṭṭı güzel ta' liķ ü reyḥānı ğalaṭ
4. Şi' r-i şa' r-ı ḥüsn kılmış neş'e-i mihr [ü] vefā
Ḥüsn-i ta' biri güzel zülf-i perişānı ğalaṭ
5. Ruḥşat-ı būs-ı dehen aġyāra yok Nāfiz saña
Nā-be-cā emri netice fikr-i fermānı ğalaṭ

416

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Mest-i la' li cām-ı gül-fām ile etmez iḥtilāṭ
Bāde-i ' aşkı gören cām ile etmez iḥtilāṭ
2. Ğamze-i bî-gāne-meşreb āşinā aġyāra gör
Çeşm-i kāfir kiş-i İslām ile etmez iḥtilāṭ
3. Olsa ger Hātem-muḳallid şaḫş-ı zer-ülfet çî-süd
Müsta' id ḫıssat-i en' ām ile etmez iḥtilāṭ
4. Vādî-i Mecnūnda rem-kerde olan āhū-yı ' aşk
Şayd-ı Leylāsı için dām ile etmez iḥtilāṭ
5. Nāfizā ṭab' -ı ġanî çekmez kibārîñ bārını
Fāryābî-meşreb ikrām ile etmez iḥtilāṭ

417

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. ' Āşıḳıñ ol şem' -i ruḫ efgānını eyler zabit
Hem-çü per[v]āne dil-i nālānını eyler zabit
2. Dest-i pür-şevḳ-i Züleyhā-yı baḫt ümmid ile
Yūsuf-ı iḳbālîniñ dāmānını eyler zabit
3. Hāsīdān imsāk ile eylermiş ilkā-yı kelām
Buḫl ile şāh-ı ḫasen iḫsānını eyler zabit
4. Düşse dil zülf-i siyāhıñ dāmına bulmaz ḫalāş
Ol siyeh kāse gelen miḫmānını eyler zabit
5. Cünd-i Tātār-ı nigeḫ Nāfiz tecāvüz eylemez
Ol ḳaşı ya leşker-i müjgānını eyler zabit

---

416. 127a

3b ḫıssat: ḫışset

417. 127a

3a Hāsīdān: Hāsīdān

418

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Dil oldu neş'e-i feraḥ ü mazhar-ı neşât
Gördük lebiñle sâķi yine sâġar-ı neşât
2. Āyine-i ḳulübe maḥabbet verir şafâ
Rūḥāni 'âlem olmada rūşenger-i neşât
3. Bir pâre ḳalbine feraḥ irâş eder m'ola
Versek o mâh-pâreye bir şeb zer-i neşât
4. Rez-duḥteri tutuḳ-güşây-ı şafâ oldu bu gece
'Arz etdi ehl-i bezme ruḥun dil-ber-i neşât
5. Re's-i sūrür maḥâfet çoḳdur neticede (?)
Nâfiz bu oldu ḥikmet-i maġz-ı ser-i neşât

419

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Eder Ferhâd-ı dil taşvîr-i pür-Şîrîn-nümâdan ḥaz
Reh-i nehr-i miḥende naḳş-ı ḥüsn eyler vefâdan ḥaz
2. Bilirler bî-nevâyân naḳş-ı sâziñ rüzgârdan hep
Naġamda perde-kârân-ı hevâ eyler şabâdan ḥaz
3. Ḳamer ruḥsârîña tâlib ġubâr-ı pâyiñi ister
Düşen şems-i ruḥuñ fikrine eyler kîmyâdan ḥaz
4. Açıldı cüşiş-i zâr-ı hezârından gül-i ḥâtır
Çü şebnem ġonçe eyler eşk-i çeşm-i mübtelâdan ḥaz
5. Olan bî-gâne-ülfet Nâfizâ ġurbet diyârında
Eder rü'yâda olsun zevḳ-i rüy-ı âşinâdan ḥaz

---

418. 127b

4a Bu mısraın vezni bozuktur.

419. 127b

420

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Kazâdan hıfz eden sensin dil-i nâ-çarı yâ Hâfız
Belâdan şaklayan sensin bizi her-bârî yâ Hâfız
2. Halâş eden elemden hem gumûm-ı renc-i hâtırdan
Seniñ luţfuñ durur ancak dil-i gam-h̃ârî yâ Hâfız
3. Veren sen vermeyen sensin dil-i maḥlûka ser-cümle
Şafâ vü râhatı hem âh [ü] zâr [ü] kârî yâ Hâfız
4. Edersin bir kula cennetver iken başına zindân
Edersin bir kula gülzâr-ı râhat nârî yâ Hâfız
5. İki 'âlemde ver maḥşûdunu ḥürmet-i zâtıñçün
Sevindir luţfuñ ile Nâfız-i nâ-çarı yâ Hâfız

421

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Girân-güşân-ı mey-h̃âra naşihatlar eder vâ' iz
Yeter verdi şafâ-meşreblere câm-ı keder vâ' iz
2. O ḥürî-ṭal' atı dünyâ gözüyle bir kere görse
Beni ta' yîb edip ṭurmazdı kürsî üzre her vâ' iz
3. 'Aceb rez-duḥteri mestûre olmaz mı ḥürmetle
Dönüp hemşire eylersiñ meyi ey ḥileger vâ' iz
4. Perî-rüyâmı aḥmer ile da' vet eylesen gelmez
Niçün olmaz seniñ bu naḥd-i âhiñ kârger vâ' iz
5. Esîr-i cürm ise iḥsân-ı Mevlâya nihâyet yok
Ne var et Nâfız-i âlûdeye ḥüsn-i nazar vâ' iz

---

420. 128a

421. 128b

1a mey-h̃âr: mey-ḥâr

422

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Dil oldu hîre-mest-i ğamze-i cānāneden maḥzūz
Olur mest-i maḥabbet vādī-i mestāneden maḥzūz
2. Unutdu zülfün Leylāsın kapıldı çeşm-i āhūya
Olur Mecnūn-ı hayret vādī-i dīvāneden maḥzūz
3. Tekellümsüz döner bir söz ile aḥvāl keşf etmez
Degil şem' -i fūrūzān ḥālet-i pervāneden maḥzūz
4. Görüp ḥālın ḥayāl-i bīm-i zülf-i [yāri] fikr etme
Dil-i āvāre görmez dām oldu dāneden maḥzūz
5. Dil-i şad-pāre düşmez çīn-i zülf-i pīç ü ṭāba hīç
Olur mu sünbül-i jülīde Nāfiz şāneden maḥzūz

423

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Gūş-ı gül hīç nāle vü feryādı etmez istimā'
Pend ü şavt-ı bülbül-i nā-şādı etmez istimā'
2. Rūzgārīñ germ ü serdin zāhir eyler tünd-bād
Āh ü zār [ü] girye-i ber-bādı etmez istimā'
3. Beste-sāz-ı nāle-perdāzān 'aşkı dīñlemez
Meşkkār-ı bī-nevā üstādı etmez istimā'
4. Ṭab' -ı şīrīnkār erbāb-ı mezākı istemez
Nuṭṭ-ı tūṭī-i şafā ḳānnādı etmez istimā'
5. Nāfizā gūş-ı girān-ı seng-i Şīrīn-ṭab' -ı nāz
Ḍarb-ı şavt-ı tīşe-i Ferhādı etmez istimā'

422. 128b

423. 128b

4b ḳānnād: ḳānnāt

424

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Hezâr 'uşşâk ile olmaz o redd-i (?) bî-ḥayâ kâni'
Olur mu ṭab' -1 hercâyî hezâr-1 âşinâ kâni'
2. Tehî naqd-i niyâzı etme ol meh-pāreye hiç şarf
Söz ile kîse-i nâzı olur mu ey gedâ kâni'
3. Şifâ-yı şadr gelmez va' d-i būs-1 leble zî-derde
Serâb ile olur mu teşne-i âb-1 şafâ kâni'
4. Hevâ ile pür oldu kâse-i ṭanbūr 'uşşâkıñ
Yine gūş-1 gül olmaz ey hezâr-1 nağme-zâ kâni'
5. Ṭama' kârâna gelmez cem' -i māl-i kenz ile inşâf
Olur mu baḥr-i şüre âb-1 nehre Nâfizâ kâni'

425

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Gürisne-dîde olmaz nazra-i didâr ile kâni'
O bî-inşâf olurmuş ḥ'ân-1 vaşl-1 yâr ile kâni'
2. Pür eyler kâse-i bezm-i cefâsın ḥün-1 'âşıkdan
O mest-i ' işve olmaz sāgar-1 ser-şâr ile kâni'
3. O kanlı zâlimi gör kında varsa sefk-i dem eyler
Olur mu çeşm-i ḥünî dîde-i ḥün-bâr ile kâni'
4. Tesellî bulmaz erbâb-1 diliñ naqd-i niyâzıyla
Olur kalb-i züyüf-1 minnet-i ağıyar ile kâni'
5. Ne endîşe-i vaşlında ne fikr-i busede Nâfiz
Hemân farṭ-1 maḥabbetle ḥayâl-i yâr ile kâni'

426

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Temâşâ-yı ruḥ-ı pür-tâbına zülf-i du-tâ mâni'
Olurmuş seyr-i nûr-ı mihre ebr-i şeb-nümâ mâni'
2. Nifâkıyla nebâ-yı kâfirî-veş sed olur aḡyâr
Ḥurûş-ı cûy-ı iḥsânîña oldu dil-rübâ mâni'
3. Niyâz-ı ' aşîka şerm [ü] ḡayâ ḡısn [ü] ḡaşîn olmuş
Recâ-yı vaşlıña farḡ-ı maḡabbetdir şehâ mâni'
4. Şabâ olunca sîm-âb ıztırâr-ı intizârîña
Bu şeb kim oldu âyâ mihriñe ey meh-liḡâ mâni'
5. Bilir şâh-ı cefâ-mu' tâddan mihr-i kerem gelmez
Gedâya cevri pey-der-pey degil ey bî-vefâ mâni'
6. Görüp ol şâh-ı mülk-i nâz[1] mest-i naḡvet-i ' işve
Niyâz-ı şevḡim oldu ' arz-ı ḡâle Nâfizâ mâni'

427 *

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Rûşen eyler bezmgâhîñ şu' le-efşân-ı şem'
Lem' a-baḡşây-ı felek şan şems-i raḡşân-ı şem'
2. Mâh eyler perteviyle kevkeb-âsâ-yı eşer
Şu' le-i nûr-efzâdır ol mihr-i fûrûzân-ı şem'
3. Gûyiyâ ceyb-i şadef pürdür lisân-ı ḡâl ile
Ḳatre-i dürr ile ḡolmuş cevfi dâmân-ı şem'
4. Âteş-i âhı dönüp pervânegân etsin beyân
' Arz-ı ḡüsn etdikce her şeb nâr-ı sûzân-ı şem'
5. Şu' le-i reng-i mey-i la' li ziyâ verdi dile
Nâfizâ oldu o mâh-ı bezm şebistân-ı şem'

426. 129b

427. 129b

* Bu gazelin matla baytinde ve 2, 3, 4. beyitlerin ikinci mısralarında vezin çıkmamaktadır
5b mâh: meh

428

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Olur mu dil ḥam-ı gīsū-yı müşk-efşāneden fāriğ
O Qays-ı silsile-cünbān olmaz şāneden fāriğ
2. Ne rütbe olsa dāmen-keş o serv-i bāğ-ı istiğnā
Olur mu sāye-baḥş-ı neş'e-i mestāneden fāriğ
3. Çi sūd ey nāşih-ı būd [ü] ne-būd-ālūde-i maḫşūd
Olur mu mest-i cām-ı 'aşq dil-i cānāneden fāriğ
4. Niçün ol şem' -i ruḥla meşreb-i pervāneye dönmez
Hezār ey gonçe olmaz nāle-i dīvāneden fāriğ
5. Niyāz-ı gülşene taḥrīk eder ehl-i hevā Nāfiz
Olur erbāb-ı sevdā cilve-i kāşāneden fāriğ

429

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Gül naḫş-sāz oldu işitdi nevā-yı bāğ
Oḫur hezār beste-i kār-ı hevā-yı bāğ
2. 'Uşşāka feyz-i rāḫat-ı ervāḫ olur nevā
Ehl-i hevāya nağmede bād-ı şabā-yı bāğ
3. Leylāyı verdi Qays bahār şābit eyledi
Da' vā-yı nāmiyede hezār ..... bāğ
4. Ḥātır-ḫırāş-ı bülbül-i dil olma el-amān
Ey verd-i naḫl-i renciş-i ḫār-ı cefā-yı bāğ
5. Bir serv-i ḫoş-ḫırām kenār etmedir murād
Āğüş-ı zevk-i 'ālem-i bezm-i fezā-yı bāğ
6. Nāfiz hezāra olma şaḫm āşinā şaḫm
Bir gül-'izār ile olur ancak şafā-yı bāğ

---

428. 130a

429. 130a

3a Leylāyı: Leylā-yı

430 *

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün

1. Sardır miyān-ı serve yed-i hār[1] bāğ bāğ
Gül bülbül oldu lāle-şıfat dāğ dāğ-ı bāğ
2. Şu' le-i hüsün etdi o meh gülşen-i şafā
Bezm-i şeb oldu hep gül-i şem' -i çerāğ-ı bāğ
3. Bezm-i çemende şāh-ı gülün pişgāhına
İster hezār sākī-i gülşen ayağ-ı bāğ
4. Hātır-hırāş olmada ağıyar-ı fitnekār
Hār etdi ' andelīb-i dil[i] bī-dimāğ-ı bāğ
5. Nāfiz budur rüsüm gül-i nakş-ı bülbüle
Gülmih-i reng-i hār-ı sitemle ferāğ-ı bāğ

431

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Olmasın ' uşşāk ey gül-berg-i ter senden ırağ
' Andelīb-i nāle-cū olmaya gülşenden ırağ
2. Beyt-i sineñ lānegāh-ı ' āşık-ı pervāzıdır
Olmasın murğ-ı hümā-yı ' aşk meskenden ırağ
3. Etmesin rāh-ı niyāzı düz-ı gamze tārümār
Eyle gel kālā-yı şabr[1] zūlm-i reh-zenden ırağ
4. ' Aşk[dur] üftāde-i per-süz-ı cevlangāh-ı ' aşk
Düşmesin pervāne-dil ol şem' -i rüşenden ırağ
5. Tār olur Leylā-yı şeb Kays-ı hulūşuñ başına
Olmasın Nāfiz nifāk ile o meh benden ırağ

* Bu varāğın kenarında (130a) aşağıdaki nazm yazılıdır:

Her kaçan ' aks-i ruhuñ āyine-i cāma düşe
Meşreb-i ehl-i şafā bāde-i gül-fāma düşe
' Āfiyetler ola ol ' āşıka kim bir şanemi
Gece pehlüya çekip ertesi hāmmāma düşe

430. 130a

1a yed-i: yedi

431. 130b

432

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Kıldı zülf-i siyehin dil müje-i çeşm-i ferâğ
Çekdi hep seyf-i lisân-ı talebe sürme-i zâğ
2. Hâr-ı ağıyar taqarrüble güle maḥrem olur
Bülbül-i zâra ırağ oldu bu esrâr ile bâğ
3. Gel gel ey şem' -i şebistân-ı şeh-i mülk-i şubuh
Kıl serây-ı dile pervâne-i ' aşkıñı çerâğ
4. Şebeke (?) kîse çekip hâle-i ağüşa anı
Etmedi dür gibi ol mâhı kenârımdan ırağ
5. Mest-i şâh-ı nigehe vermedi rinde tevbe
Nâfize câm-ı lebiñ görmege olmadı yasağ

433

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Dile ol âyine-ruḥ meh-liqâmız eylemez inşâf
Bu yüzden pertev-i çehre-güşâmız eylemez inşâf
2. Ruḥ-ı ağıyâra her vech ile mir'ât-ı mücellâdır
O şâfi sine-i simîn-nümâmız eylemez inşâf
3. Uzatdı perde-i sâz-ı niyâzı büselikte dil
Düzen-bâz-ı maqâm-ı pür-hevâmız eylemez inşâf
4. Eder şubḥ-ı ümîdi gayre pertev-baḥş-ı ruḥsârın
O mihr-i maşrıq-ı ḥüsn [ü] bahâmız eylemez inşâf
5. Olur bî-gâne-ülfet hep niyâz-ı Nâfize rağmen
O şâh-ı kişver-i nâz-âşinâmız eylemez inşâf

434

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. O ħünî ğamze-i zâlim-nümâda yoĸ mudur inşâf
Bu dem ol tîĝ-i bî-raĥm-ı cefâda yoĸ mudur inşâf
2. Bize bir cām-ı mey neş'eyle şunmaz mı leb-i şâfi
Amân sâķi o mînâ-yı şafâda yoĸ mudur inşâf
3. Raķibe sîne-i şâfisi mir'ât-ı recâ oldu
' Aceb ol âyîne-ber dil-rübâda yoĸ mudur inşâf
4. O mâh-ı evc-i istiĝnâda âyâ şefķat olmaz mı
Bu şeb ol nūr-baĥş-ı pür-ziyâda yoĸ mudur inşâf
5. Nigâh-ı merĥametle eylemez ħüsn-i nazâr Nâfiz
O mir'ât-ı recâ ol bî-vefâda yoĸ mudur inşâf

435

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Seĥâb-ı zülfü dūd-ı âh ü zâra etmedi inşâf
Ol âteş-bâz bir ķatre [o] yâre etmedi inşâf
2. Ne varsa ķalbde hep şaydı dökdü kürsîde vâ' iz
Görüp meh-pâremi bir pâre yâre etmedi inşâf
3. Hezâr-ı zâr oldu çâķ çâķ-ı çehçeh-i ğayret
O gül-çehre düşer biñ dâm-ı ħâra etmedi inşâf
4. Teveccühde şanır şüret-perest ' âşıkıları zâhid
O mir'ât-ı mücellâ-yı ' izâre etmedi inşâf
5. Süvâr-ı vâdî-i kebg-i recâda ğamzesin görmüş
Ĥasüdân Nâfizâ zevķ-i şikâre etmedi inşâf

---

434. 131a

2b mînâ-yı: mînâyı

435. 131a

436

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Ruḥda ḥaṭıyla zülf-i perîşân taraf taraf
Gülzâra çıkdı sünbül [ü] reyḥân taraf taraf
2. Ol sebz-câme gülşen-i bezme verip neşâṭ
Mîle çekildi serv-i ḥırâmân taraf taraf
3. Çıkmaz dehâni beyt-i mu'ammâ gibi deyip
Gitdi ḥavâdiş-i leb-i cânân taraf taraf
4. Ḥaṭṭ-ı ruḥu zuhûr-ı perîşân kılıp dili
Çıkdı beyâz üstüne fermân taraf taraf
5. Tîr-i müjeyle şehri dili yıkdı Nâfîzâ
Oldu hücum-ı ceş-i Kârahân taraf taraf

437

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Kîşver-i ḳalbe hücum eyledi müjgân şaf şaf
Tîr-i bârâna yürür ceş-i Kârahân şaf şaf
2. Ney-zenân döndü nefes ile bu dem serve tamâm
Güyyâ neşv ü nemâ buldu neyistân şaf şaf
3. Şaydda ol ğamze-i âhû [vü] keminde 'uşşâḳ
Dizilir deşde şayyâd-ı ğazâlân şaf şaf
4. Oldu ârâyiş-i âlây gözü alalar
Çıkdı ordu-yı hümâyûna ḥarîfân şaf şaf
5. Serv-ḳadler ile gör zîver-i bâğ-ı bezmi
Dikilir gülşen-i pür-şevḳe ḥıyâbân şaf şaf
6. Serv-i ser-keş gibi dâmen-keş olup ol şeh-i nâz
Oldu üftâdeleri dest-be-dâmân şaf şaf
7. Nâfîzâ dest-i şabâ zülfü kılıp zîb-i cemâl
Çekilir şubḥ-ı hevâ مزابر şan şaf şaf

---

436. 131b

437. 131b

3a âhû [vü]: âhû-yı

438

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Neş'e-bağş-ı sāgar ol cānā tekellüf ber-ṭaraf
Ver dehāna lebleriñ ammā tekellüf ber-ṭaraf
2. Mest-i cām-ı 'aşk[ı] ālām-ı ḥumār eyler süküt
Söylesin ol ğulğul-ı şahbā tekellüf ber-ṭaraf
3. Surḥ-ı cāmeyle ḳadiñ ārāyiş-i cevri olmasın
Ey nihāl-i ğonçe-i ḥamrā tekellüf ber-ṭaraf
4. Ziver-i ser-pençe-i bāz-ı niyāz et sineñi
Ey tezerv-i deşt-i istiġnā tekellüf ber-ṭaraf
5. Kise-i nāzı eder meh-pāre pür-naḳd-i niyāz
Nāfiz et bey' ü şirā tenhā tekellüf ber-ṭaraf

439

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Eder rindāna cām-ı la' lini hep pür-şafā teklif
Olur ol mest-i bezm-i neş'e-meşreb mübtelā-teklif
2. Mu' ammā-yı lebi bir beyt ٱı ḳand-i beyān üzre
Bu bağş-i müşkiliñ ḥallini eylermiş baña teklif
3. Perī-veş da' vete meh-pāremiz bir pāre gelsin tek
Bu şeb naḳd-i recāyı etmeyiz tenhā saña teklif
4. Kime olmuş o şeb zānū-yı vaşlıñ ḥ'ābgāh-ı nāz
Kime āyā olu[r] pehlularıñ ey bī-vefā teklif
5. Mey-i nāzı pür eyler Nāfizā cām-ı niyāzıñla
O mestāne olur bī-gāne-meşreb āşinā-teklif

440

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün

1. Nāf üzre dökdü zülf-i du-tāyı taraf taraf
Kıplan-ı Çini ceş-i Hıfayı taraf taraf
2. Hoş-rūluk ile sākī-i şirīn-mezākım ol
Gül-gün cām çek kı riyayı taraf taraf
3. Efsāne olma halk lisānında cevır ile
Nakl et kelām-ı mihr [ü] vefayı taraf taraf
4. Ey muṭrib-i terāne-serā germ-i nāliş ol
Doldur bu demde nāy [ü] nevayı taraf taraf
5. Ey serv-i ' işve ' ālemi geşt ü güzār ile
Tolaş kenār-ı bāğ-ı şafayı taraf taraf
6. Eşkimle bād-ı āhı o Belkīs-ı ' işveye
Gönder[di] cüst ü cūya şabāyı taraf taraf
7. Nāfiz şemīm-i kākül-i müşkīn-i yār ile
Esdı nesīm-i nefḫa-fezāyı taraf taraf

441

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Almadı cām-ı lebiñden sākī-i şahbā luṭuf
Görmedi zevk-i kıadeḫden rind-i mest-ārā luṭuf
2. Dide-i ağıyāra tāb-ı tal' atı vermez şeref
Mihr-i ' ālemden görür mü çeşm-i nā-binā luṭuf
3. Hüsni Leylādan görür Mecnūn rüy-ı vuşlatı
Feyz-i rü'yetden alır nezzāre-i şeydā luṭuf
4. Her meh-i nā-mihribān gördük cefā-mu' tād olur
Şehriyār-ı şehrimizde var mıdır āyā luṭuf

---

440. 132b

5a Ey: Ol

5b Tolaş: Tolaşmış

441. 132b

5. Eyledi pervâne-i ümmîdi per-süz-ı kerem
Nâfiz[â] kıldı o şem^ç-i hüsni bî-pervâ luţuf

442

fâ^ç ilâtün fâ^ç ilâtün fâ^ç ilâtün fâ^ç ilün

1. Mekr-i hâli pertev-i tâb-ı ruhu kıldı telef
Oldu şems-i bahtımızla necm-i fitne ber-ţaraf
2. Ey kıara gözlü kırân etdi ruhuñda hâller
Encüm-i bahtım hamelde güyiyâ buldu şeref
3. Nakd-i eşkim al bu dem nem varsa şarf et bezmiñe
Şebnem-âsâ âfitâbım mâ-melek olsun telef
4. ^çArz edip ğavvâş-ı nâzı[m] lü^çlü^ç-i dendânını
Hoķķa-i la^çlinini gösterdi pür dürr-i şadef
5. Nâfize hüsni-i naţar kııl ey kemân-ebrü amân
Tîr-i müjğân-ı teğâfûl-dîdeñe etme hedef

443

fâ^ç ilâtün fâ^ç ilâtün fâ^ç ilâtün fâ^ç ilün

1. Var mı cânânım gibi bir şüh-ı müsteşnâ zarîf
Nükte-perdâz nigeñ-i şebbâz bî-pervâ zarîf
2. Bir nühüfte âh-ı bülbülden bozuldu çehresi
Ol gül-i ter gibi olmaz ğonçe-i hamrâ zarîf
3. Gülgül olmuş ^çarızıñ ammâ lebiñ inkârda
Ğamze şâhiddir yeter da^çvâ-yı nâ-ber-câ zarîf
4. Reng-i ma^çnâ fehm eder ğarf-i lebi nezzâreden
Nüşa-i çeşmi gibi olmaz süğan-ârâ zarîf
5. ^çAks eder âyine-veş mihr-i zamîr-i ^çaşıkı
Görünürmüş sâde-dil Nâfiz o meh ammâ zarîf

---

442. 133a

5a Nâfize: Nâfizâ

443. 133a

444

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. O bî-gâne nazarda bir nigâh-ı âşinâ bulduk
Gazâl-i çeşm-i Mecnûn-ı dile 'ayn-ı vefâ bulduk
2. O deryâ-yı hüsn h'oy-gerde oldu tâb-ı neş'eyle
Yüzünde mevc-i baħr-i behcetiñ dürr-i şafâ bulduk
3. Hürûf-ı çîn-i haḫda sehv-i hâme oldu nezzâre
Kitâb-ı ruħda bu vech ile imlâ-yı haḫâ bulduk
4. Velî şems-i ruħuñ şaklardı bizden ol kamer-çehre
Kerâmetle gubâr-ı pâyını bir kîmyâ bulduk
5. Verip ser-rişte mühr-i la'lin öpdürdü bize Nâfiz
O hîle-bâzı bu bâzîçede biz bî-riyâ bulduk

445

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bu şeb ağuş-ı şevke bir 'arûs-ı şivekâr aldık
Geline bezme ol ince miyânın neş'edâr aldık
2. Ağızda gönçe pistânı yedimde mû-miyân-ı yâr
Dehinde vaşf-ı turuncu ele zülf-i nigâr aldık
3. Ayağın öpmek ile pâyeye peydâ eyledik sâķi
O şâh-ı mülk-i istiğnâ elinden i'tibâr aldık
4. Görüp bir gizli mey bey' ü şirâ 'unnâb ile etdik
Nihân öpdük lebin pây-ı muħannâsıyla kâr aldık
5. Şalıp şehbâz-ı naķd-i sa'y[1] bî-pervâ bu şeb Nâfiz
Tezerv-i nâzı şahrâ-yı düzende pek şikâr aldık

444. 133a

445. 133b

2b turunc: türunc

446

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ğonçeyi esrār-ı keşf-i cāma maḥrem bulmadık
Naḳl-i nuḳl-i būs-ı la' l-i yāre hem-dem bulmadık
2. Der-hem (?) olma ḳalbe çekdik sāğarı mīzān ile
Ağır ol zāhid sebük-rūḫānı biz kem bulmadık
3. Dem urur seyr-i lebinden ol perīniñ ney-zenān
Pür-nefes ḳalbe döner ammā bir ādem bulmadık
4. Sīneden cām-ı lebiñden gerçi gördük 'ālemi
Görmedik seyr-i Sikender sāğar-ı Cem bulmadık
5. Feyz-i luḫf-ı ḫāzret-i Allāhı zıkr et Nāfizā
Yüz şükür mir'āt-ı dilde şüret-i ğam bulmadık

447

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Neş'e-baḫşāy-ı dili şāfi eder şahbā-yı 'aşḳ
Jeng-i ğam görmez cilā-yı şevḳ ile mīnā-yı 'aşḳ
2. Derdnāk-ı ḫāle Eflātün-re'y etmez 'ilāc
Ḥabb-ı tedbiri ḳabül eyler mi hiç sevdā-yı 'aşḳ
3. Nüşā-i bāb-ı maḫabbetde edebden baḫş eder
Çıḳmadı ḫikmet nedir işrāk ile mezā-yı 'aşḳ
4. Fülk-i vaşlıñ ḳullanırdıñ rüzgār ile yine
Mevc-i ḫayr-ı bād-ı ḫasret olmasa deryā-yı 'aşḳ
5. Ḳays-ı 'ālem-gerd bilmez ğāyetin Mevlā bilir
Sa'y [ü] küşişle gezilmez Nāfizā şahrā-yı 'aşḳ

448

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ey evc-i hasen şavt-ı nev-âğâzıma çık çık
Ey muṭrib-i bî-perde nevâ-sâzıma çık çık
2. Ayak ayak ey maḳdem-i ḫayr-ı şeb-i vuşlat
Gel süllem-i beyt-i dil-i 'izâzıma çık çık
3. Faḫr eyleme pervâz ile ey tâ'ir-i 'işve
Bir kerre de pîş-i naẓar-ı bâzıma çık çık
4. Raḳḳâş-ı nağam-sâz okuyup beyt vişâle
Çâr-pâreyi söylet dil-i ser-bâzıma çık çık
5. Ey rüşen eden şubḫ-ı dil-i Nâfiz[i] mihri
Her rûz görün maşrıḳ-ı pür-râzıma çık çık

449

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Hercâyî bir mihirdir o kim hiç devâm yok
Beñzer o sâķiye kim bezim içre câm yok
2. Yok yere aldı ḫâtem-i la'lin dile raķib
Ammâ lisân-ı âḫer ile mühr-i tām yok
3. Bî-da'vet olsa dâ'irede ol perî nihân
Semmâk-ı baḫt gör ki bu şeb saña rām yok
4. Seyr et du-silk lü'lü'-i pāk-ı dehānını
Kimdir o dürr-i 'işve niẓāma niẓām yok
5. Bir pâdişāh-ı mülk-i cefādır ki Nâfizā
Hiç bir gedāya mihr [ü] vefā iltizām yok

450

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Bir kerre būs-ı la' liñ ile hurrem olmadık
Bezm-i şafâda cām-ı Ceme maḥrem olmadık
2. Esrār-ı cām-ı la' limi çekdiñ yeter deme
Ey gönçe biz gubārıñ ile sersem olmadık
3. Gördükce bezm-i meyde bize cebhe-çin olur
Ol pür-neşât-ı ' işveye bārī gam olmadık
4. Düşmez hezār-ı dil seniñ ey gönçe üstüne
Bu eşk-i çeşm-i ḥasret ile şebnem olmadık
5. Dīv-i rakībi da' vet eder Nāfizā dirîg
Biz ol perī yanında niçün âdem olmadık

451

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Firāk-ı la' l-i Şiriniñle āh ü zār eder ' aşık
Çü zembür-ı ..... Ferhādı nālekār eder ' aşık
2. Bulur her bir nıgehde çeşm-i cān bir feyz-i rühānī
Anıñçün nazra-düz-ı mihr-i ḥüsn-i yār eder ' aşık
3. Dese ol teng-meşreb neş'e-i ḥālīñ nedir görsek
Ḥumār-ı ser-güzeşt-i gam-keşin tekrār eder ' aşık
4. Degildir tışe-i Ferhād nār-ı kalb olur tekrār
Fiğānın deşt-süz-ı vādī-i kühsār eder ' aşık
5. Hirās-ı tığ-i çin-i ebrüvānın çekmemiş Nāfiz
O şāh-ı ḥüsne cürm-i ' aşkıñı ikrār eder ' aşık

452

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Çok bu şeb olmazsa ol mâhı göreydik azacığ
‘Arz-ı hâle ol felek-câhı göreydik azacığ
2. Bezme gelince ‘arūs-ı nâz pür-mest-i niyâz
Bâr[i] bir rez-duhteri gâhî göreydik azacığ
3. Rûzgâr ile şabâ-âsâ reh-i hicre düşüp
Bir yeler bād-ı hevâ âhı göreydik azacığ
4. Bir tarîk ile yolunda olsa hep naqd-i recâ
Maşraf-ı cilvegeh-i râhı göreydik azacığ
5. Yok yere emdir deme luğf-ı lebin Nâfız hemân
Hâl derdim bugün ol yâri göreydik azacığ

453

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Etmesin gayre teveccüh ruğ-ı devlet beri bağ
Olmasın hüsn-i nazâr düşmene rif' at beri bağ
2. Ğayrılar mazhar-ı hüsn-i nazarıñ oldu yeter
Beri bağ ey gözünü sevdiğim âfet beri bağ
3. Mağrem-i merdüm-i çeşmiñdir ‘adûlar niçe bir
Dile ey nür-ı başâr râzıñı keşf et beri bağ
4. Meded ey çeşm-i siyeh düşmen-i hasret-dîde
Nıgeh-endâz-ı ruğa bulmaya ruğşat beri bağ
5. Hikmet-i ‘ayn-ı nigâhıñla yed-i ‘âşıkda
Niçedir nabz-i temennâda harâret beri bağ
6. Nâfize bir görün ey rûğ-ı muşavver kerem et
Saña biñ çeşm-i dil [ü] cân ile hasret beri bağ

---

452. 135a

453. 135a

5a yed-i: yedi

454

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. 'Ar' arı pā-māl eder ol serv-i hoş-reftāra baķ
Düşmen-i jeng-i gumüm āyine-i ruhsāra baķ *
2. Ey leb-i ma' cūnunu emdir diyen hikmet-şinās
Nabz-ı hāl-i hātır-ı 'uşşāķ-ı hasretkāra baķ
3. Cevr [ü] zūlmünden dönüp me'yūs-ı vuşlat olma dil
Yārdan şevk-āver-i hātır olan iķrāra baķ
4. Āfeti görmek murād ise raķibā rū-be-rū
Āteşin-mir'āt-ı hūsn-i mihr-i pūr-envāra baķ
5. Var mıdır āyā haķası haķ-ı reyhānisiniñ
Ey mu'allim kıt'a-i hūsn-i haķ-ı esrāra baķ
6. Mihr-i vaşlı Nāfiz eyler mi şeref ile tūlū'
Saķ-ı usturlāb-ı hayt-ı kevkeb-i envāra baķ

455

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Āşikār eyle şikār-ı semt-i vuşlat-sāza çık
Al ele bāz-ı niyāzı şayd-ı kebge nāza çık
2. Bir hümāy-ı hūsn ile cūft oldu dil tek durmadı
Sen de bülbül-veş çıkar naķş-ı gül[ü] pervāze çık
3. Muṭribā neylerseñ et bir dem qarār et sinede
Bir nefesle çal dili ses istemez şehnāza çık
4. Āteşin-cāmeyle raķş etdikce ol şem'-i hasen
Sen de ey pervāne āh ü sūz-ı āteş-bāza çık
5. Yap dil-i vīrānemi mi'mār-ı vaşlıñla tamām
Süllem-i kaşr-ı der- āgūş-ı niyāz [ü] nāza çık

454. 135a

* Bu beyit, Yz A 1935 numaralı *Mecmua-i Eşâr* (ME 2), 23b'de yer alan nazm'ın ilk iki mısraıyla aynıdır.

2a leb-i: lebi

6b usturlāb: usturlāb

455. 135b

6. Nāfızā şıgmaz dehān-ı tengine harf-i recā
Noқта-i mevhumeden küçük femin öp azaçık

456

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. O gīsūlarla buldu dest-i şāne mū-be-mū revnağ
O miskīn çīn-i zülfe çāk-ı şāne oldu bū revnağ
2. Ruğun inşāf ile vaşşāf hāme şāf naql etse
Verir āyine-i ta' bīr-i hūsnü rū-be-rū revnağ

[Bu gazelin devamı bulunamamıştır.]

457

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Pīrāheniñi yāsemen-i terden edersiñ
Bir gülmek ile hū'ābgeh-i ğayre gidersiñ
2. Ğayrılar ile būy-ı vefā neşv ü nemāda
Hercāyī benefşe gibi her yerde bitersiñ
3. Peymāne kadar eylemediñ ' ahde şebātı
Mānend-i felek sākī-i devrāna dönersiñ
4. Şād-āb-ter etme lebiñ ey gönçe bize hiç
Bülbülleriñe hār-ı sitem ile batarsiñ
5. Ey sīm-beden Nāfız[i] bir pāre sevindir
Tenhā saña yalvardığı geçmez mi ne dersiñ

458

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Fireng-pesende dönüp resm-i vaşfi ağıyarıñ
Çıkardı naqşını taḥsîn ile ruḥ-ı yarıñ
2. Tağıtdı sâz-ı niyâzımı nağmede ' uşşâk
Hevâ-yı nâza uyar perdesi nevâkârıñ
3. Şanır şu üzre şuverdir esâs-ı beyt-i cihân
Görünce naqş-ı pür-âbını resm-i enhârıñ
4. O mâh-ı nâza niyâzım medâr-ı ṭal' at ola
Dönerdi kevkeb-i baḥt üzre ḳuṭbu devvârıñ
5. Bugün nigâh-ı dil-i Nâfize varıp yüz ver
Döne teveccüh-i ḥirbâya şems-i ruḥsârıñ

459

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Ey şâne ḥam-ı zülf[ü] perişân ṭararsıñ
Minşâr gibi araya girmeyle yararsıñ
2. Yap yap revişıñ ḥüsn-i nazar ğayre mi bilmem
Şeḳ şeḳ bu baḳışlar nedir ' âşık mı ararsıñ
3. Biz ḥ'âhiş-i būs-ı yed ile dest-i red olduḳ
Sâḳıñı yemîn ile ele gece şunarsıñ
4. Bir vuşlat içün tâb ü tüvânımı alırsıñ
Zâlim uşanınca bizi nâzıñla yorarsıñ
5. Bir sâde selâmiñi daḫı görmedi Nâfiz
Mektüb-ı maḥabbetle dil-i ğayrı şorarsıñ

---

458. 146a

4b kevkeb-i: kevkebi

5b şems-i: şemsi

459. 146a

460

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Naqd-i hâtır şaymayan bir sîm-ten mekkâresiñ
Kendini dirhem-be-dirhem şatıcı meh-pâresiñ
2. Āsumāndan dem urursuñ dest-res olmaz saña
Zühreniñ sâzın elinden çalıcı ' ayyâresiñ
3. Hancer-i gamze amānda tiğ-i çeşmiñ bî-amān
Bir ikiyüzlü cefâlar kılıcı gaddâresiñ
4. Dām-ı efsün ile şebbâz-ı dilim kıldıñ şikâr
Hem tezerv-i ' işve hem ' aql alıcı sehğâresiñ
5. Sâkiyâ döndüñ felek-meşreb tehî peymâneye
Bir kamer-ruğ şîşe-keş rakş edici devvâresiñ
6. Handerler kılma perestü beçegân-ı hasrete
Sen de Nâfiz turreye bend olucu âvâresiñ

461

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Bir böyle mâh gördü mü ' âlem bu âna dek
Evşâf-ı nûr-ı hüsnu erişmiş cinâna dek
2. Gül-berg-i rüyu şolmadın et nâleden ferâğ
Gülşende kalma bülbül-i şeydâ hâzâna dek
3. ' Uşşâk olaydı evc-i felekde semâ gibi
Hem-sâz olurdu kâr-ı hevâ İşfahâna dek
4. Deryâ-yı dilde mevc-i firâk eyleyip hurüş
Hasretle aqdı seyl-i sirişkim revâna dek
5. Rîş-i niyâzı pençe-i nâza verir miyiz
Ser-rişte vermedin ederiz biz civâna dek

---

460. 146b

6a beçegân: piçegân

461. 146b

6. Saḥ-ı cemāl dā'iredir ḥāl merkezi
Kuṭr oldu rişte-i ser-i zülfü nişâne dek
7. Nāfiz olur recā-yı vişāli deme muḥāl
Yalvar o sīm-gerdene var bir zamāna dek

462

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. دوکمه در cām-ı ümīd-i meşreb-i çarḥ-ı felek
Böyledir devr-i devām-ı mezheb-i çarḥ-ı felek
2. Luṭf-ı Haḫ etmezse bāṭıl ḥükm-i rec' [ü] ihtirāk
Naḥs olur idi kırān-ı kevkeb-i çarḥ-ı felek
3. Şanma kim ister çerāgān lālezār-ı sīneden
Dāg-ı dildir ehl-i ṭab' a maṭlab-ı çarḥ-ı felek
4. Zaḥmdār-ı nīş-i āzārından eyle ihtirāz
Zehr ile sīr-ābdır tūg-i leb-i çarḥ-ı felek
5. Būriyādır fāzıl-ı dehriñ naşibi Nāfizā
Cell-i devletle müzeyyen merkeb-i çarḥ-ı felek

463

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Bu şeb bize meded ol māh-ı āsumānı görüñ
Amān hilālī perī gibi bir nihānī görüñ
2. Bu teng-ḥavşala-i pīri-iḥtiyār nedir
Biraz da vüs' at-ı nev-cilve-i civānı görüñ
3. Benim siper-keş-i sīnem güşādedir hergiz
Biraz o qaşı kemān tīr-i ḥün-feşānı görüñ
4. Tutuḫ-güşāy-ı ḥicāb olmadan gelen bezme
Geline duḫter-i rez gibi yine anı görüñ

---

462. 147a

1a ümīd-i: ümīdi

463. 147a

4a tutuḫ: tütuḫ

5. O lāle-ruḡ unudur dāğ-ı kalb-i ‘uṣṣākı
Nişān-ı seyf-i nigāh-ı cefā-resānı görüñ

464

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Ḥumār-ı vaşl ile kuş-ı dili ḥemyāzelendirdiñ
Bizi ey kaşl ya çekdiñ çevirdiñ tāzelendirdiñ
2. Çekip āh ile vesme ḥatt-ı nezzār’eyleriz yer yer
‘Arūs-ı ḥüsnünü meşşāt-ı yariñ gāzelendirdiñ
3. Dikilmiş rişte-i zülfüyle taḥrīr oldu mecmū‘ am
Yine bu nüshā-i cevri yazıp şirāzelendirdiñ
4. Bugün gül-miḡ ile saḡf-ı vişāli eylediñ pür-zīb
Yine beyt-i gülistān-ı dili dervāzelendirdiñ
5. Görüp germiyyet-i rüyuñ hevā-yı turrede Nāfiz
Bizi ey āfitāb-ı evc-i dil yelpazelendirdiñ

465

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Nezzāreye bir māh-ı perī-manzar alırsıñ
Gördüm ki bugün āyineye peyker alırsıñ
2. Behrām-ı felek gibi dönüp rakş ile dā’im
Bir la‘b ile dest-i siteme ḡancer alırsıñ
3. Yoğ rağbetiñ ey sīm-beden nağd-i niyāza
Meh-pāre gibi her gece yüz biñ zer alırsıñ
4. Biñ nağd-i niyāz ile döküp dirhem-i eşki
Bir cāriye-i sīm-beden dil-ber alırsıñ
5. Al-ı ruḡuñna reng-i ḡasen vermedi gāze
Zālīm ele sākī gibi bir ḡancer alırsıñ

---

464. 147b

465. 147b

1b āyineye peyker: āyineye bir peyker

6. Ğars etmege aġyār gibi tuġm-1 fesādı
Bāġçe-i şadırında yine bir yer alırsıñ
7. Bir gece felek vefķ-i murād üzre dönerse
Āġuşuña hāle gibi bir dil-ber alırsıñ
8. Hġāl-i ruġ-1 pür-būyunu şem eyledi Nāfiz
Bildim ki meşām-1 dile bir ‘anber alırsıñ

466

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Ey gönçe-dehen giryemize ġande edersıñ
Esrār-1 ġubār-1 dili ġüyende edersıñ
2. Dād [ü] sitedi ‘aşık [ü] ma' şük ne bilsin
İfrāt-1 niyāz eyleme nāzende edersıñ
3. Ey kaşı kemān tır-i müjeñ eyleme inkār
Var şahidimiz ġamzeñe de sen de edersıñ
4. Bendelere ġışm-1 niġehiñ ‘ayn-1 kerem mi
Tıġ-i sitemiñ tecribesin bende edersıñ
5. Ol zülf-i düzen-sāz ile Nāfiz ne bu āheng
Ol muṡrib-i pür-naġmeyi ġānende edersıñ

467

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Būs-1 femiñde var mı recā hiç bilir misiñ
Yoġdur dehān-1 luṡfuña cā hiç bilir misiñ
2. Ey bād-1 müşk-riz siyeh zülfe şor bunu
‘Anber-feşān şehāb-1 hevā hiç bilir misiñ

---

466. 148a

2b ifrāt: ifrād

467. 156a

1a femiñde: feminde

3. Ey bî-vefâ recâ-yı vişâl olmadı kabûl
Etdikleriñ cefâyı baña hiç bilir misiñ
4. Şaymam hisâba noқта-ı hâliñi ben hele
Erkâm-ı mihri cümle hařa hiç bilir misiñ
5. Ey kışşa-h'ân-ı bî-eşer-i luşf söyle râst
Efsâne-güy-ı Mihr ü Vefâ hiç bilir misiñ
6. Mûy-ı miyân resmini Nâfiz alıp ele
Kâr-ı hayâl-i nařs-ı hařa hiç bilir misiñ

468

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Leb [ü] 'izârıñı öpdür amân amân beri gel
Dile bu gül-şeker emdir inan inan beri gel
2. Remide olma nigâhımdan ey gözü âhû
Hulûş-ı Kays-ı derûnum cihân cihân beri gel
3. Mişâl-i câm-ı ferağ-bağş-ı meclis-i vuşlat
Kenâr-ı bezmimi mâhım dolan dolan beri gel
4. Raķıb 'âzim-i da' vet olursa dâ'iremiz
Görünme ey perî-bîve nihân nihân beri gel
5. 'Uķud-ı mühr ile bürhân dilerse de Nâfiz
Haşa ise de bir iki zamân zamân beri gel

469

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Nařs-ı hüsñün perde-i çeşme nihân ister gönül
Ol perî-rüya nezâre her zamân ister gönül
2. Lâne-sâz-ı çin-i zülfüñdür mişâl-i murğ-ı 'aşk
Sünbül-i bâğ-ı Haşada âşiyân ister gönül

3. Şebnem-āsā bülbül-i güلزār feryādī midir
Bir gül-endāma apılmış gülsitān ister gönül
4. Reşk ile dönsün felek ursun asedden nal-i gül
Bir ser-āmed serv-ad bir mihrībān ister gönül
5. İhtiyārī tāzeden kim gedi dehr-i köhneden
Pir iken Nāfiz yine bir nev-civān ister gönül

470

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cebhe vü ruhsār-ı dil-ber ikiden ālī degil
Māhdır yā mihr-i enver ikiden ālī degil
2. Geh tehī geh pür döner bu kāse-i māh-ı felek
Cünbüş-i mānend-i sāgar ikiden ālī degil
3. Geh tavil vü geh şağır eyler medārın mihr ü meh
Rüz ü şeb bu rāzı söyler ikiden ālī degil
4. Yā eder iğmāz-ı 'ayn yā eder üsn-i nazar
Luf-ı eşm-i nā-ber-ā-ber ikiden ālī degil
5. Merdüm-i eşm-i dilimdir Nāfizā yā āl-i ru
Müşk-i Çinīdir yā 'anber ikiden ālī degil

471

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Gel yetiş ey gönçe şevk-i ātır-ı meyyālim ol
Ben hezār-ı bāg-ı 'aşım sen de verd-i alım ol
2. Gösterip mir'at-ı sīne ol perī der 'āşıa
Şürete aldanma albim yoqla 'ayn-ı ālīm ol

---

470. 148b

4a iğmāz: iğmāz

471. 148b

1b alım: علم

3. Bir kere gūş eyle feryādım teğāfūl tā-be-key
Ey şeh-i gülzār-ı ' işve vāqıf-ı esrārım ol
4. Kālb-i vīrānem yapılsın sākiyā gel meclise
Neş'e-i la' liñle def' -i keşret-i eşgālim ol
5. Tāli' -i Nāfiz güşāde ola vechiñden bugün
Şubh-ı bahtımdan görün gel neyyir-i iqbālim ol

472

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Nağş-ı çeşmiñ resm eder müjgān-ı dīde pür-ḥayāl
Mūy-ı ḥāme sūzenīdir gösterir ' ayn-i ḥayāl
2. Būy-ı ' ıtr-ı şāhī ol gül-çehreye olsun ' arağ
Reng-i nağş-ı nāz işlensin mücessem dest-māl
3. Zūlf-i zer-tārı ucundan resm alınsın mū-be-mū
Tār [ü] pūd olsun ḥarīr-i rişte-i enzāra al
4. Rişte-i gīsūya dönmüş örnek almış nağşdan
Çarḥa bükürmüş kadın bī-tāb meşel-i hilāl
5. Kār-ger olup du' ā esmāmız işlerse tamām
Nağş-ı gülde bāğ-ı ḥüsnünden kopar bir dest-māl

473

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Nuğl-i mey ol çeşm-i bādām olsa da māni' degil
Bu kopuş endişe-i ḥām olsa da māni' degil
2. Eyledi vaḥşiler ile ülfeti Mecnūn-ı dil
Ol gözü āhū baña rām olsa da māni' degil
3. Murğ-ı zīrek-veş olur rem-kerde tāb-ı āhdan
Ol tezerv-i ' işveye dām olsa da māni' degil

---

472. 149a

473. 149a

4. Sīne-i sīmīnini yemde görüp ez-dil deñiz
Baħr aña mir'āt-ı endām olsa da māni' degil
5. Āfitāb-āsā düşürdü pertevin Nāfiz dile
Şişe ser-reng (?)-i meye cām olsa da māni' degil

474

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ey çeşm-i fitne-cū nigeħ-endāz-ı cānım ol
Ey ğamze āşinā-yı dil-i nā-tüvānım ol
2. Ey eşk-i dīde şāhıma nem varsa kıl revān
Gel söyle mācerā-yı dili tercemānım ol
3. Ey āh eyle sūzişim ol mehveşe beyān
Sen āteşin-zebān dil-i āteş-feşānım ol
4. Ey aşk-ı derdnāk dil-i ħānümān-ħarāb
Āteş-resān-ı ħātır-ı nā-mihribānım ol
5. Ey şabr-ı āşināyī bu bī-gānelik nedir
Terk etme bizi maħrem-i rāz-ı nihānım ol
6. Ey zaħm-ı sīne şerħ edemem ben murādımı
Sen söyle yāre ħāl dilimden lisānım ol
7. Ey Nāfiz öp ayağını bünden o ser-keşif
Gel kāşif-i rumūz-ı dil-i bī-kerānım ol

475

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Hevā çü sīne-i dil-ber daħı ğüşāde degil
Baķılsa āhdan āyīnesi ziyāde degil
2. O rind-i bāde-keşiz cām-ı ħalbimiz zāħir
Mişāl-i şeyħ-i müzevvir gibi ziyāde degil

3. Hezār düşdü zenaḥdāniña dil-i ğamgīn
Fütādei dilimiz biz hemān fütāde degil
4. Bu ḥüsn-i lafz bu ta' bīr bu belāgat ile
Maḳām naḥvet-i bī-cālib-i ifāde degil
5. Bu çār-mıṣra' -ı ebrüsü bir murabba' dır
Maḳām-ı evc-i hevā Nāfizā nevāda degil

476

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Gel ey rüḥ-ı muşavver rāḥatü'l-ervāḥ-ı 'uşşāḳ ol
Sebük-rüḥān-ı 'aşḳiñ bezmine cān ile müştāḳ ol
2. Murādiñ 'ālem-i zevḳ-i visāl-i yār ise ey dil
Gehī öp sā' idin gāhī recā-yı cilve-i sāk ol
3. Temāşā eyle ey dil kudret-i ḥallāḳ-ı gerdünü
Niğāh-ı 'ibret ile nazra-senc-i rüy-ı nüh-ḫāḳ ol
4. İcābet ola derseñ dergeh-i Mevlāda bīdārā
Ḥulūş üzre du' ā-güy-ı zamān-ı feyz-i işrāk ol
5. Niḳāb-ı zülf ḫā' il oldu gördüñ Nāfiz-ı zāra
Ḥuşul üzre şabā gel kāşif-i ruḥsār-ı berrāḳ ol

477

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. 'Ömrümde görmedim o perī-rū gibi güzel
Ögmüş yaratmış anı Ḥudā ḥüsn ile ezel
2. Gül-mihr-i rüyu neşv ü nemā buldu gün-be-gün
Verdi bu 'ālemiñ gül-i ḫ'urşidine ḫalel
3. Timşāl-i āyine niçe dönsün cemāline
Gördük ki devr-i şışede emşāl-i bī-bedel

4. İkbāl-i rūzgār ile gel naḥl-i ārzū
Bilmem ne gülşeninde açar gonçe-i emel
5. Nāfız perini eyledi pervāneler delil
Bürhān-ı āh ü sūz-ı dili olmasın meşel

478

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Vaḳt-i ūftālūya ḳaldı mīve-çinī-i vişāl
Bāğ-ı 'ahdından eger çıkmazsa ol naḥl-i kemāl
2. Kesmesin dest-i ümīdi şāḥ-ı naḥl-i vaşldan
Mīve-i bāğ-ı cemāle ermesin derse zevāl
3. Gülşen-i ümmīd olurdu bār-ver ser-tā-ḳadem
Va' dine şābit-ḳadem bir kerre olsa ol nihāl
4. Olsun olsun mīve luḫfum diyü aldadıverir
Ḳondurur daldan dala servim hezārı gül-mişāl
5. Ḥām-dest-i Nāfize olsun vişālīñ mīvesi
Bāğ-ı ḫüsnüñ elması olmazsa ey bār-ı ḫayāl

479

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Bülbül 'aceb mi olsa da şīven-fezā-yı gül
Görmüş hezār gülşen-i ḡamda cefā-yı gül
2. Gāhī ḡam-ı ḫazān gehī ḫār-ı dil-ḫırāş
Var mı hezār-ı zār [ü] cefā-keş şafā-yı gül
3. Ey nāle-sāz-ı bülbül-i bī-berg [ü] bī-nevā
Bir gülmedir yüzüñe du-rūze vefā-yı gül

478. 150a

3b şābit: şāḫib

479. 150b

1 Bu beyt LH. 137a'da şöyledir:

Bülbül 'aceb mi olsa her şīven-fezā-yı gül

Görmüş cihānda ḡāḫ ḡamı vü geh şafā-yı gül

4. ʿAşr-ı şafâsı geçdi dikenlerle gönçeniñ
Ellerle kıpdu zevk-i hezâr-âşinâ-yı gül
5. Pâ-der-hevâ-yı tâbiş-i âhımla Nâfizâ
Bülbül gibi şıkıldı mizâc-ı hevâ-yı gül

480

mefʿülü mefâʿilü mefâʿilü feʿülün

1. Gül rüyuña şeb-bü gibi düşdü ham-ı kâkül
Gömgök kesilir[se] yeridir şerm ile sünbül
2. Ağyâr[ı] hased ile helâk eyle gâzâ et
Luţf et bize ol kâfire hiç etme tekâsül
3. Bu şekl ile taşvîr-i ruḥ-ı alıñı görse
Bülbül gibi şürîde olur naķş ise de gül
4. Pervâne-şifat şuʿle-i âvâze yanardı
Görse seni bu tâbiş ile nâlede bülbül
5. Meclisde bu şeb sâķî-i gül-çehreyi Nâfiz
Bülbül gibi söyletdi hevâ-nağme-i bülbül

481

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Miyâniñi bize şardır inan inan gel gel
Tolaşmasın saña yad el amân amân gel gel
2. Meded meded adını çekmesin bu şeb eller
Vişâliñ olmasın ey meh yaman yaman gel gel
3. Yeter yeter oda şemʿ-ı ruḥuñla dâğ-be-dâğ
ʿAyân miyân sözün etme beyân beyân gel gel
4. Firâşe gül memeler gel gel ede inşâf et
Hezâr-ı hicre olur mu inan inan gel gel

5. ‘Azīmet ile görün da‘vet-i dil-i zāra
Nihānī olma perī sen ‘ayān ‘ayān gel gel
6. Şaķın şaķın birağıp bezm-i Nāfizi gitme
Bu demleri aņasın bir zamān zamān gel gel

482

meḥ ulü fā‘ilātü meḥ ilü fā‘ilün

1. Bāb-ı vişāl-i ğayrıda ey şeh levende ol
Dersiñ fütādeñe der-i ğasretde bende ol
2. Gül-çin-i verd-i rüyuñ iken el şemim ile
Dersiñ mi bir kere bu şafamızda sen de ol
3. Bāz-ı niyāz cilve-i pervāzda yeter
Ey kebg-i nāz zāğ-ı raķibe perende ol
4. Ey nergis-i şafā-yı gül-i bezm-i bāğımız
Gör sim-sine seyrini zevķ-i semende ol
5. Yalvar o māh-pāreye öp şāf sinesin
Nāfiz şafā-yı cilve-i simin-bedende ol

483

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Ey Hākīm [ü] Kādir ü dānā Hudā-yı bī-zevāl
Zāt-ı pakiñ birliğine şahid olmuş cümle hāl
2. Rāziķ-ı dünyā vü ‘uķbā Hāliķ-i arz ü semā
Mālik-i bay ü gedā Fettāh [ü] Hāyy [ü] Zü’l-celāl
3. Kāfi vü şāfi vü mu‘āfi dā’im Bāķi Ra’uf
Evvel [ü] Āhır ‘Azim ü ‘Aliyy Rabb-i bī-mişāl

---

482. 151a

3b kebg: kebgē

483. 226b (Bu gazel, *Divān*’ın sonunda 1. Münacat olarak kayıtlıdır. Kafiye gereği buraya alınmıştır.)

4. Zāhir ü Bāṭın Ḳaviyy ma' nī-i muḥsin ü aḥad
Rāfi' ü Mü'min ü مهمين Hū Şamed Ḥaḳ Zü'l-kemāl
5. Ey Kerīm [ü] Vāḥid [ü] Settār [ü] Ḳuddūs es-Selām
Ey Raḥīm [ü] Ḥāfız [ü] Ğaffār Rabb-i lā-yezāl
6. Ey 'Alīm [ü] Ḥākim [ü] Cebbār [ü] Şabbār [ü] Şekūr
Ey 'Azīm [ü] Müntakim Ḳahhār ü 'Afüv Zü'l-kemāl
7. Yā ḳarīb [ü] yā 'acīb [ü] yā Mucīb [ü] yā Semī'
Yā Başır [ü] yā Ḥabır [ü] yā 'Azīz [ü] bī-zevāl
8. Yā Hamīd [ü] yā Mecīd [ü] yā Cemīl [ü] yā Celīl
Yā Şekūr [ü] yā Şabūr [ü] yā Ğafūr [ü] Zü'l-celāl
9. Sensin ol bürhān ü seccān dā'im [ü] Bāḳī Ra'ūf
Sensin ol cennān ü mennān Ḥālik-i cümle me'al
10. Sensin ol Raḥmān [ü] sultān Bārī vü ma'rūf Hū
Hem Cemīl [ü] hem Celīl [ü] 'ālim-i sırr-ı vişāl
11. Ḥürmeten esmā-yı ḥüsnā ḥürmet-i 'ilm-i ezel
Ḥürmeten ism-i celāliñ ey Ğaniyy-i bī-zevāl
12. Ey benim ma'būd-ı maḳşūdum efendim Ḥālikim
'Abd-i 'āciz Nāfiz-i muḥtācı ḳılma pür-melāl

484

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Kenār-ı bezmime bir neş'e-baḥşā 'işveger çekdim
Getir sāḳī ayağı cām-ı ḡam çok derd-i ser çekdim
2. Niçe kez toz ḳopardım zūr-ı bāzū-yı hevā gördüm
Cefā-keş bir kemān-ebürü güzelden ben neler çekdim
3. Şeb-i vuşlat zamān-ı cilve-i mehtāba düşdükce
Çü hāle sineye bir māh-peyker sīm-ber çekdim

4. O şem‘-i hüsne ben sūz ü güdāzım hep beyān etdim
Tutuşdım āteşin-feryād ile bir āh-ı ser çekdim
5. Hāyāl-i zūlf-i zer-tārı ucundan anca fikr etdim
İşim altun edip ‘aynıyla Nāfız kār-ı zer çekdim

485

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Gel da‘vetime ey perī hercāyī saña derim
Tenhā şafā[-yı] şadr-ı recāyı saña derim
2. Gör naqş-ı cām-ı sāķiyi taşvīr-i cām ile
İsterseñ etme resm şafāyı saña derim
3. Baq germ-i ‘aşka āb [ü] hevāsına ‘āşıkñ
Ey verd-i ter neşiv ü nemāyı saña derim
4. Kıldın ğalaţ-nüvīslige mū-be-mū şürü‘
Ey hāme naqş-i haţţ-ı reyhānı saña derim
5. Nāfız gubār-ı haţţ-ı lebin fāş eder misiñ
Esrār-ı keyf-i ğonçe-nümāyı saña derim

486

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Gül-geşt eder ol serv-i çemen ben de olaydım
Yanınca raķībān gibi şen ben de olaydım
2. ‘Uşşāķına taķsīm eder naqđ-i vişāli
Almaz mı idim hişşemi ben bende olaydım
3. Tā şubħ ola ārāyiş-i āĝuş miyānı
Ol māh ile bu zevķ eden ben de olaydım

4b Bu mısırada “serd” şeklinde yazılan sözcüğün sonundaki “-d” sesi Farsça fonetik kurala göre düşürülebilir. Kafiye gereği bu ses düşürülmüş ve kelime “ser” şeklinde okunmuştur.

485. 151b

1a Bu mısraın vezni bozuktur.

486. 151b

4. Zerrîn-ķadehle görür ol ğonçe ŧarābı
Ĝülzārda dermiş ki diken ben de olaydım
5. Nāfiz görüp ol bezm[i] bozuk sāķiye dermiş
Ol ŧūĥ-ı nevā-sāz-ı düzen ben de olaydım

487

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn

1. Raķŧ eyler iken sāķiyi pehlūya getirdim
Rez-duĥterini cilve-i zānūya getirdim
2. Ol ķaŧı kemān cüz'ı iŧāretle egildi
Çekdim yine tenhā anı bāzūya getirdim
3. 'Azm eyler iken da' vet-i Leylāya nihānı
Mecnūn dilimi ben o perı-rūya getirdim
4. Her 'ālem-i āb ile çekip bezme düşürdüm
Ol serv[i] ben ammā hele bu ŧuya getirdim
5. Ĥāhiŧger-i la' lini ŧarāb ile ter etdiñ
Nāfiz ğül-i ĥuŧku ŧanaŧın cūya getirdim

488

fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilūn

1. Cünbüş-i ķāmeti raķŧ-āver-i ŧabr-ı ārām
Tāb-ı refānı ĥālel-kerde-i çeŧm-i eyyām
2. Ķaddi taĥrık-i hevā eylese baĥr-ı nāza
Mevce-i ĥüsn [ü] leĥāfet ķoparır cüş-ı ĥırām
3. Tiĝ-i sāĝar o ķadar neŧ'e ŧalar meclise kim
Ĥalkā-i cevher-i ĝamĝam görünür gerdiŧ-i cām
4. Edicek vaż' -ı benān teng lebine yārim
Bütün olmadı dehānına müŧekker bādām

---

487. 151b

488. 152a

1a ķāmeti: ķāmete

5. Gülşen-i ʔali‘ime ermedi mi bād-ı murād
Dağı negşüfte midir Nāfiz ‘aceb gonçe-i kām

489

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Tutuşdu āteş-i ḥasretle yandı gitdi dāmānım
Meded ey eşk-i şādī gel yetiş kırtar girībānım
2. Ne var gel ḥātırım yap işte bir bād-ı ḥarāb oldum
Dil-i vīrānemi ma‘mūr [ü] ābād eyle sulṫānım
3. Derūnum deyr-i Ferhād oldu ey büt naķş-ı rūyuñıla
Nigāristāna döndü ḥāne-i saķf-ı dil [ü] cānım
4. N’ola şaf-ber-şaf olsa şāḥ-ı gül-veş serv-ķāmetler
Gülistān-ı ḥayālim ķadd-i mevzūndur ḥıyābānım
5. Kenāra vardı ğayr ile şalındı bu mudur ‘işmet
Hevāya uydu yoldan çıķdı serv-i ḥoş-ḥıramānım
6. Dem-i vuşlatda rū-gerdān olursa dönmeyip yalvar
Kaçırdım dün gece ben furşatı ..... peşimānım

490

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Baḥş-ı ‘aşkı germ-i nezzāremle taḥrīr eyledim
Ḥikmeti ben sırr-ı işrāk ile taķrīr eyledim
2. Yāre zaḥm-ı sīne-i şad-çāk[ı] taķrīr eyledim
Ṭıbb-ı şerḥ-i bāb-ı teşrīḥ üzre taḥrīr eyledim
3. Ḥābda aldım dehān-ı vaşfıma bir gül-şeker
Ben bu terkibi ruḥ-ı la‘liyle ta‘bīr eyledim

489. 152a

6b Kelime eksikliğinden dolayı bu mısradaki vezin çıkmamaktadır.

490. 152b

4. Dīde-i āhūsunu verdim esed-ṭab' [a] şikār
Şāhbāz-ı gāzsesin şayd [ü] taḥcīr eyledim
5. Gör benim 'aqlım alan mest-i perī-çehrem deyip
Şīşe-i ḥālī pūr etdim ḥüsn-i ta' bīr eyledim
6. Cāme-ḥ'ābımda o yāri eyledim bīdār-ı şevḳ
Nāfızā etdim ḥaṭā nevm ile dil-gīr eyledim

491

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. O ser-keşin ḳad-i mevzūnun añıp āh etdim
Ḥasedle serv-i ser-āmed ḳadın du-tāh etdim
2. Miyānımızda olurken hezār-ı nāz ü niyāz
Ḥaṭā ile o melek-ṭal' ata günāh etdim
3. Ḥazef ḳadar nigeḥ etmedi eşkime dirīg
Yolunda bu niçedir bī-bahā tebāh etdim
4. Nezāket-i nigeḥi olalı pesendīde
Baḳılsa 'aynını mülk-i derūna şāh etdim
5. Dirīg Nāfız o şaḥib-ḥayāyı bilmez idim
Bir āh ile ruḥ-ı mir'ātını siyāh etdim

492

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Yarım ağızlan olsun bir tekellüm eylese yārim
Bütün mevşūf olur dillerde iḥsān ile ḥünkārım
2. Bize va'd eylemişken mihr-i vaşlın gayre yüz verdi
Bugün taḥvīl-i iḥsān etdi döndü şems-ruḥsārım

4a āhūsunu: āhūsuna
4b taḥcīr: taḥcīl
491. 152b
3a eşkime: eşke
492. 153a

3. H̄ayāl-ı naqş-ı rûyu çıkmadı âheng-i h̄atırdan
Nağam-sâz-ı nigâhı oldu hep ‘uşşâk-veş kârim
4. H̄ayāl-i al-ı gül-ruhsâr gelse gülşen-i fikre
Düşer pâyına gül-gün-çeşm-i bülbül çeşm-i h̄ün-bârim
5. Kalır mı şâhbâz-ı dilde Nâfiz tâkat-ı ârâm
Hırâm eyler yürürken cünbüş ile kebg-reftarım

493

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1. Vücûdu ditreme tutdu inan efendicigim
Bu nâfeye dayanılmaz amân efendicigim
2. Perî-güşây-ı vişâliñ olurdu pür-da‘vet
Bu gece bize buyursañ nihân efendicigim
3. Hezâr-ı şevk ile müştâk-ı rûyuñ olduğuma
Çü gönçe şerhalar eyler ‘ayân efendicigim
4. Lebiñden öpdü diyü dillemiş ‘adü ammâ
Bu luţf-ı h̄‘âb-ḥâli yalan efendicigim
5. İnanma ehl-i riyâdır ki fırsatıñ bekler
Hulûşuma dese Nâfiz inan efendicigim

494

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

1. Yeter alma yeter âh ü enînim
Şakın bir tâze gülsün nâzenînim
2. Niķâbı rûy-ı pâkiñden güşâd et
Cihâni kıl münevver meh-cebînim
3. Esîr oldu nedir çâre ḥalâşa
Güñül zülfünde kaldı dil-nişînim

---

493. 153a

4b Bu mısraın vezni bozuktur.

494. 153a

4. Ki senden ğayre meylim yok efendim
Bilirsñ böyledir ‘ahd ü yem̄nim
5. Hazer kıl mihr-i evc-i nāz iseñ de
Yaķarsñ māh-ı āh-ı āteş̄nim
6. Şadef-veş alsam āġūşa miyānıñ
Kenāre gelseñ ey dürr-i sem̄nim
7. Neler çekdi hayāl-i Nāfize bak
Hele bir kez ele gir nāzen̄nim

495

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün

1. Yed-i sāķīye görüp neş’-e-i sāġar verelim
Koparıp dest-i hezāra gül-i aħmer verelim
2. Müje vü ġamzeye dil sine-ġüşā olduķca
Dest-i hūn-ı nigehe tır ile ġancer verelim
3. Nev-be-nev āh çekip naġme-i pey-der-peyle
‘Arz-ı ġāl-i dili ol şāha mükerrer verelim
4. Görelim bir kere ta‘dād-ı kerem etsin o gül
Biz hezārān yazalım cevriñi defter verelim
5. Gül-i ruhsār-ı ‘araķ-rīz[i] ġicāb eyleyelim
Hūsn-i tedbīr ile tāb-ı ruħa perter verelim
6. Al-ı ruhsārını şem la‘l-i lebin būs edelim
Dil-i zī-rütbeye resm-i gül-i sükker verelim
7. Reng-i şahbā ile pāyını muħannā edelim
Yed-i sāķīye tolu la‘l ile cevher verelim
8. Bu mudur lāyık-ı gencīne-i şāh-ı vuşlat
El şarıp yatsın o sīmīn-ten[i] biz zer verelim
9. Nāfizā āh edelim yār ‘araķ-rīz olsun
O gül-efşān gül-āb-ı ruħa micmer verelim

496

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Cılve-zen-i dest iken o mümtâz çıkardım
Şayyâd-ı tehî beftere-veş bâz çıkardım
2. Cem' iyyet-i hârı dağdııp dâmen-i gülden
Hep ' asker-i ağıyâr-ı hıyel-bâz çıkardım
3. Gönçe-i leb esrârımı fâş eyledi geldi
Bildim ki hâta eyledim ol râz çıkardım
4. Ser-rişte-i fırsat yine çıktı elimizden
Hep hâleden ol mâh-ı felek-nâz çıkardım
5. Nâfiz o gülistân-ı ruhuñ meşk-i hatında
Müy-ı ser-i hâme şaşırıp yaz (?) çıkardım

497

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Manzû[r]-ı du-çeşm-i hâremi olmadı hâlim
Bir nîm-nigâh eylemedi gitdi o zâlim
2. Ey dîde-i giryân bu nedir eşk-i revânî
Kaldı mı çemen hâl كيدو serv-i hayâlim
3. Ol maşrıq-ı ruhsârda hâl oldu tefe'ül
Etdi mi tülû' necm-i seher çıktı mı fâlim
4. Olmaz mı vezân şarşar-ı âhım bu sitemle
Kimlerle şalınmağdadır ol serv-i nihâlim
5. Nâfiz düzene halka-i câm ile düşer mi
Şayd olmaya mı dâm ile ol çeşm-i gâzâlim

498

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Emelim kand-i lebin cām-ı şafâyı görelim
Ne şuda neş'e verir āb [ü] hevâyı görelim
2. Hâliñi etme nihān ey perī gel dā'ireye
Da' vet-i keyf edelim rūha gıdâyı görelim
3. Neş'e-i meyle açıldıķca o şāfī sīne
Biz o mir'āt-ı cihān-bīn-i cilâyı görelim
4. 'Arz et ebrūlarıñı gurre-i iķbāl olsun
O hilāl-i şeb-i ümmīd-i vefâyı görelim
5. Nāfızā zūlf ماوراء maşrıķ-ı h'urşīd-i ḥasen
Şeb-i nevrüz edelim şems-i duḥâyı görelim

499

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Çemen çemen gezelim seyr-i gülşen eyleyelim
Nezāre-i dil-i şevķ ile rūşen eyleyelim
2. Niyāz ile olalım sell-i seyf-i pür-iķdām
Nuķūd-ı himmet[i] bu yolda reh-zen eyleyelim
3. Hezār-ı zār ile olmaya nālemiz dem-sāz
O gonçeyi açalım def'-i şīven eyleyelim
4. Mekān[ı] sünbül-i Çīn olmayınca murğ-ı diliñ
Şikenc-i kākül-i müşkīni mesken eyleyelim
5. Bıraķma zeyl-i vişālin eliñden ey Nāfiz
Yed-i recāyı hemān zīb-i dāmen eyleyelim

498. 154a

499. 154b

2a sell-i: selle

500

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Nişān-ı tır-i nigāhım amān amān güzelim
Harāb-ı çeşm-i siyāhım inan inan güzelim
2. Gider nümāyiş-i gül-berg-i rüyuñ āhir-i kār
Bu rüzgār[1] añarsıñ zamān zamān güzelim
3. Maḥabbetim saña bir rütbe yok edāsı anıñ
Hulūş-ı ḳalbi şorarsıñ cihān cihān güzelim
4. Bu çār-süy-i talebde revāca verme kesād
Metā' -ı vaşlıñı sürme dükān dükān güzelim
5. Çü lāle dāğ-ı derün ḳorsa (?) dil eder i' lān
O da bu sūzişin eder beyān beyān güzelim
6. Şafā-yı ḳand-i lebiñ Nāfiz eylemiş dermiş
Bu güft ü gūy-ı raḳībān yalan yalan güzelim

501

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Şüret-i ḫālimi bir şekl ile taşvır edemem
Saña ey āyine-rū vechini taḳrīr edemem
2. Nüşa-i ḫüsnünü şerḫ etse ḫaṭ ile bülbül
Bu gülistān[1] ben ol ḫār ile tefsīr edemem
3. Nā-revāyī görünür noḳtaları ḫarf-be-ḫarf
Nāmede sūziş-i pür-eşkimi taḫrīr edemem
4. Lebim ağzıñda dediñ ḫ'ābda gördüm ammā
Dehenin öpmeyicek ben bunu ta' bīr edemem
5. Leyle-i zülfünü Nāfiz tağıdır āh-ı seḫer
Bu perişānlıḡ ile nāle-i şeb-gīr edemem

500. 154b

5b i' lān: ایلان

501. 155a

502

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn

1. Tır-i müjeñe geçdi söz āzāra qarışmam
Mest-i nigeñ-i nāza sitemkāra qarışmam
2. Şāne gibi sen keşmekeş-i zülf-i cedel ben
Tel kırmam ara yerde o mekkāra qarışmam
3. Āmiziş-i edhān-ı niyāzıñ yeri yoğdur
Ol şerbet-i la' līn-i şeker-bāra qarışmam
4. Pāy-ı nazara ħār-ħırāş oldu ħalīde
Ben kār-ı muğaylān-keş-i ağıyāra qarışmam
5. Yoğ nağş-ı cefā-yı nigeñiñ örneği Nāfiz
Resm eyleyemem kār-ı sitemkāra qarışmam

503

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn

1. Söz ğamzeye geçdi nigeñ-i yāre qarışmam
Minnet nigeñe nāvek-i ğaddāra qarışmam
2. Ey çeşm-i niyāz ol nigeñ-i nāzına tālib
Ĥüsn-i nazara dīde-i āzāra qarışmam
3. Şems-i ruğ[u] mizāna çekip kevkeb-i zülfü
Ol Müşterīdir sünbüle bāzāra qarışmam
4. Şāhid müjeler ğamzeler inkāra yorarsa
İşbāt ederim ħüccet-i ikrāra qarışmam
5. Ey tāli' -i 'āşık felege dönme sitemde
Bağtıñ işine gerdiş-i devvāra qarışmam
6. Pür mekr [ü] füsün ğamzeleri Nāfiz o yā[r]iñ
Ben ħ'ābgeñ-i fitne-i bīdāra qarışmam

---

502. 155a

503. 155a

6a füsün: füzün

504

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. ' Aks eder mīnāya rūyuñ bāde-ḥ̄'ār olduḡca sen
Mey döner mihr-i sipihre neş'edār olduḡca sen
2. Raḡş eder keyfiyyet-i mey bāde-ḥ̄'ār olduḡca sen
Atılır elden ḡadeḡler neş'edār olduḡca sen
3. Olmasın mı zerre-veş ser-geşte çarḡ-ı bī-şebāt
Tābiş-i mihr-i ruḡuñla bī-ḡarār olduḡca sen
4. Rūzgārıñ merdüm-i çeşminde işler ḡamzeler
Tīr-i müjgānıñ gibi bir fitnekār olduḡca sen
5. Aşılır fitrākıña başdan ḡazāl-i āfitāb
Her gün ey meh mā'il-i şayd [ü] şikār olduḡca sen
6. Mihr eder māh-ı felekden rüz ü şeb kesb-i kemāl
İki gün māh-ı neve āyinedār olduḡca sen
7. Pür olur çeşm-i züḡal Nāfiz ḡubār-ı reşk ile
Esb-i yāre pāy-māl-i reh-ḡüzār olduḡca sen

505

mef' ülü fā' ilātün mef' ülü fā' ilātün

1. Nezzāre eylemekden çeşmine her nigeḡbān
Züvvār keşretinden sed oldu rāh-ı müjgān
2. Ruḡsār-ı al-ı yāre baḡdıḡca çeşm-i pür-ḡün
Şan verd-i terden oldu her bir müjem ḡıyābān
3. Ḥ̄'oy-gerde görse rūyuñ ' uşşāḡ-ı bī-sitāre
Tāb-ı cemāle derler mihr-i sipihri-i iḡsān
4. Bedr-i cebīn üzre seyr et hilāl-i yāri
Mehtābı ḡurre ile cem' etdi çarḡ-ı devrān

---

504. 155b

1a bāde-ḥ̄'ār: bāde-ḡār

2a bāde-ḥ̄'ār: bāde-ḡār

6a kesb-i kemāl: kesb ü kemāl

505. 156a

5. İnşâf eder mi bilsem ol şâfi sîne bir kez
 Âyine-i ümidim Nâfiz olur mu tâbân

506

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Bize ğadr etme amân ğamze-i ğaddäreñ için
 Çekme ğaddäre-i çeşmiñ dil-i şad-päreñ için
2. Şâhbâz-ı nigehiñ eyledi pervâz-ı sitem
 Şalma seyf-i nigehi hâtır-ı âväreñ için
3. Çekilip hâle-i darb ile o sîmîn bedeni
 Dökelim naqd-i recâyı biz o meh-päreñ için
4. Niçe bir gönçe-i esrâr-ı lebiñ söyleşelim
 Yok mudur kelime ğubâr-ı dil-i bî-çäreñ için
5. Hırz ile hâbl-i ser-i zülfüñü ta' vîz edelim
 Hep füsün-h'ân olalım ğamze-i sehhäreñ için
6. Defter-i naqd-i vefâ Nâfiz olursa taqsîm
 Hişşe ver zerre kadar da ruḥ-ı mehpareñ için

507

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Şabâ nîm-devr edip gel çîn-i zülf-i müşk-bârından
 Dil-i miskîne kıl bû müjde-i sünbül diyârından
2. Eder te'sîr nevk-i âh-ı hasret taş ise kalbiñ
 Şaḫın ey âyine-rû ehl-i 'aşkıñ inkisârından
3. Leb-i cûda olunca rû-ġüşâ ol serv-i gül-endâm
 Derûn-ı âb döndü ġüşene 'aks-i 'izârından

---

506. 156a

4b Bu mısran vezni bozuktur.

5b füsün-h'ân: füsün-hân

507. 156b

4. Şabā vermez nesīm-i zülfünü bād-ı hevā yelmez
Kime şekvāya dil āgāze kılsın rüzgārından
5. Dile ʿayn-ı keremdir Nāfizā baq çeşm-i hışm-engiz
Yine hüs-n-i nazar gördük nigāh-ı fitnekārından

508

mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün

1. Şabā nīm-devr edip gel zülf-i yār-i müşk-bārımdan
Dil-i miskīne kıl bñ müjde[yi] dār-ı diyārımdan
2. Eder te ʿşir āh-ı āteşinim taş ise kalbiñ
Şaķın ey āyine-rñ táb-ı sñz-ı inkisārımdan
3. Verir bād-ı hevā hep bñy-ı çin-i turesin kāme
Şikāyet eylemem ey bād-ı vuşlat rüzgārımdan
4. Degil peykān-ı tır-i dil-güdāzında cilā-yı zāğ
Göründü mñ-be-mñ ol sürmeler müjgān-ı yārımdan
5. Eder her perdede ol cilve-sāzım bir düzen peydā
Bozuq bñ-nağme Nāfiz meşq terk et naşşkārımdan

509

mefāʿ ilün feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilün

1. Hevā çü sine-i dil-ber güşāde oldu bugün
Baq āyine-i cihāna cilāda oldu bugün
2. Ziyāde eyledi mehtābdan ruħu nürun
O mihr-i maşrıq-ı talʿ at ziyāda oldu bugün
3. Pey-ā-pey olmadadır yüsre bir ʿusr peydā
Şeb-i cefāsını gördüm vefāda oldu bugün

---

508. 156b

1 Bu beyt, 507. gazelin ilk beytine benzemektedir.

2 Bu beyt, 507. gazelin ikinci beytine benzemektedir.

509. 157a

4. Göründü cām-ı lebi neş'eden ziyā-güster
O şāf-meşrebe mir'āt bāde oldu bugün
5. Şabāha dek ser[i] bālīn-beste olmuş iken
Hulūş-ı Nāfiz[i] seyr et riyāda oldu bugün

510

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Rūy [ü] zülf-i yāri ziver-i felek görse hemān
Mıhr [ü] mähin rüz ü şeb mir'āt ederdı bī-gümān
2. Gūş edip yārim niyāzım oldu engüşt ber-dehen
Hātem-i nāzın bütün hayretle ' arz etdi benān
3. Cāmesi al-ı şafaķ ruhsārı h'urşid-i cihān
Ol gāzāl-ı şubh-ı dil aḥşam güneşidir hemān
4. Maşrıķ-ı bezm içre devr etdikce tāb-ı neş'eden
Şu' le-i cevväleye döndü o meh-rüy-ı zamān
5. Şimdi bu hercāyī vādiler nedir çarḥa dönüp
Mıhr-i luţfuñ neydi evvel ey meh-i nā-mihribān
6. ' Ahdi bozma el-amān ey mäh-ı tābānım bu şeb
Hāle-i āğūşa gelmez mi yemīn üzre miyān
7. Deyr-i Ferhād-ı ruḥuñ ğayre olur şüret-perest
Yoķ mu imānıñ bu mu inşāfıñ ey kāfir hemān
8. Nām-keşdir çār-ebrüsü nigīn-i hüsnde
Ḥaṭṭ-ı sebziyle zümürürd kaşlı hātemdir dehān
9. Bir şeker-ḥandeyle telḥ-āba mezāk etdiñ beni
Böyle me'mül eylemezdik senden ey şirīn-zebān
10. Çār-ebrüñü gören derler iki beyt-i nigīn
Ḥaṭ-keşide yā zümürürd kaşlı hātemdir dehān
11. Nāfize ey ' işve-zen bir mertebe kıldıñ füsün
Tārümār-ı zülfüñ ejder oldu fikrimde inan

511

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Sîne-i şâfidir 'uşşâkı nağam-pîrâ eden
Tûti-i âyîne-i iqbâldir güyâ eden
2. Nâleye bâ' iş dehân-ı tengdir 'âşıklara
Gonçedir bülbülleri feryâd ile rüsvâ eden
3. Mû-be-mû Mecnûnu müjgân-ı hayâl-i çeşm eder
Zülf-i leylâsın şeb-i hulyâ ile Leylâ eden
4. Serv-i bâğa nakş-ı hâtır etdi resm-i şivesin
Reng-i reftârın temâşâ-yı kad-i bâlâ eden
5. Dahı bir inşâfa gelmez mi miyân-ı vuşlatıñ
Ey cefâsın Nâfize âgüş-ı istignâ eden

512

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Temâşâgâh-ı pür-âşüb eden bir fitne-cû sensin
Cihâna velvele-endâz olan ol tünd-ğū sensin
2. Gül-i mihr-i sipihriñ bāğ-ı istignâsıdır dehrin
Şeb-i evc-i recâda pertev-efzâ mâh-rū sensin
3. Degil şemm-i gül-i ruhsâr müy-ı zülf-i müşk-efşâ
Müşekkel nâfe-i âhū mücessem 'ayn-ı bû sensin
4. Ne bûy-ı luţf istişmâm olur vü ne lezzet-i la'li
Derûn-ı âyineden 'arz olan bir lâle-rū sensin
5. Niçe Nâfiz demez 'ayn-ı havâdiş mekriñe zâlim
Dile çarb-ı meşel efsâne ile güft ü gū sensin

513

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Remīde deşt-i fikrimden füsūnger çeşm-i āhūsun
Nigāh-ı 'āşıkā sāḥir-nümā bir 'ayn-ı cādūsun
2. Ne bŷy-ı luṭf ü ne bir bŷse-ı ter eylediñ ḥāşıl
Mücessem naḳş-ı şeft-ālŷ muşavver berg-i gül-rŷsun
3. Yemīn ile edersiñ dest-i red 'uşşāka geldikce
Şafā-baḥşāy-ı āgŷş-ı raḳībān zīb-i bāzŷsun
4. Sebŷk-rŷḥ-ı dil-i 'uşşāḳ hem ḥ'urşid-i nŷr-efşān
Gŷlistān-ı ḥayāle sāyesiz bir serv-i dil-cŷsun
5. Ğazāl-i Ğini eden nāfe-riz-i vādī-i ḥayret
Desin Nāfiz saña ol mŷşk-baḥş-ı 'anberin-mŷsun

514

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ṭālī'-i 'uşşāka ey şems-i cihān çıkmaz mısın
Maşrıḳ-ı iḳbāle āyā mihribān çıkmaz mısın
2. Niçe bir ŷftādeye çin-i cebin-i hicr-i yār
Sŷllem-i ḳasr-ı vişāle el-amān çıkmaz mısın
3. Tābiş-i āb ü hevādan bāğ germ-ā-germ olup
Şāh-ı gül ḳoynundan ey şebnem nihān çıkmaz mısın
4. Cām-ı raḳş-āver eliñde sāḳiyā dön dur biraz
Zŷhre zīb-i bezm-i çarḫ olup hemān çıkmaz mısın
5. Şems-i burc-ı ḥŷsnŷñe Nāfiz raşad gözler bugün
Bir kere revzen-gŷşā ey mihribān çıkmaz mısın

---

513. 158a

514. 158a

2a hicr-i yār: hicr-i nār

5b revzen: روضن

515

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn

1. Ey meh sipihr-i bezm-i şafāya gelir misin
Devr-i felekde semt-i Vefāya gelir misin
2. Başına gün doğar mı diliñ mihr-i vişalle
Bir şeb bu cāme-ḥ'āb-ı 'atāya gelir misin
3. Gördüñ mü sāz-ı bezm-i felekde düzenleri
Bir bir kelām-ı ehl-i nevāya gelir misin
4. Zencire düşdüğün unudursuñ çü tıfl-ı dil
Ey şāne yine zūlf-i du-tāya gelir misin
5. Ey şāh-ı verd Nāfize meyl et hevā ile
Tenhā zemīn-i bāğ-ı recāya gelir misin

516

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn

1. Ey zīb-i bāğ-ı ḥüsn-i temāşā gider misin
Ey naḥl-i gül-'izār-ı temennā gider misin
2. Ben seyr-i gerdeniñde lebiñle ağız birim
Sen de Boğaz zevḳine tenhā gider misin
3. Ben mācerā-yı cāme[-i] ḥ'āb eyledim saña
Bir daḡı yüz şuyun edip ifnā gider misin
4. Zevḳe 'azīmet eyleyelim gel nihānīce
Sen ey perī benim ile tenhā gider misin
5. Dil gibi Nāfiz[i] bırağırısın qarārsız
Ey şabr-ı 'aql-ı 'āşık-ı şeydā gider misin

---

515. 158a

516. 158b

3b yüz: yüzün

517

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Dile 'ayn-ı keremdir bu kirişme çeşm-i kîninden
Yine hüsni-nazar gördük nigâh-ı nâzenininden
2. Meşâm-ı 'andelîb-i 'aşk şemm-i nâle fehm etdi
O gül-ruhsâr-ı bâğ-ı 'işveniñ hep bu zemîninden
3. Güle reng-i hacâlet verdi feyz-i 'işmet-i hūyu
Kıyâs etme kızardı bülbülünñ âh ü enininden
4. O sîm-endâm kâfûri bir serv olmuş temâşâ kıl
Beyâz-ı çeşm şâfidir bu bâğınñ yâsemîninden
5. Diken-i nahl-i gül sâgar gibi hayyâf-ı bülbüldür
Haber var Nâfizâ bezm-i gülünñ hâra qarîninden

518

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Şerm etdi mi mihr-i felek âyâ ki [o] mehden
Şems-i ruḥuna perde çeker ebr-i siyehden
2. Ebnâ-yı sebîle bu tarîk ile nazar kıl
Bir yolda ya gel geç ya ne var râh-ı nigehten
3. Müjgânları der-kâr gözü seyf cefâdan
Ey dil hâzer et nâvek [ü] şemşîr-i sipehten
4. Teller taḳınır bâz-ı felek aldı şikârın
Perdir görünen perçem-i işkeste-külehten
5. Ağyâra eder hüsni-nazar 'âşıka rağmen
Biz kime şikâyet edelim Nâfiz o şehden

519

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Cānānımız raqīb ile seyrāna düşmesin
Zālīm cefā-yı 'āşık-ı nālāna düşmesin
2. Düşkün fütāde dil degil düşmenim bile
O kāfire o düşmen-i imāna düşmesin
3. Bir tel kırar düşerse dil-i çāk çāk aña
Mānend-i şāne zülf-i perişāna düşmesin
4. Düşmen hayāl-i fāsīd ile bir oyun kırar
Şaķın kenār-ı meclise mestāne düşmesin
5. Zeyl-i rikāb-ı kākülüne Nāfız el şunar
Zülfüñ ham olmasın ser-i dāmāna düşmesin

520

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Kızardıkça o gülzār-ı leţāfet tar-ı 'işmetden
Şıkıldı çeşm-i gül h̄oy-gerde oldu farṭ-ı hacletden
2. Bozuldu çehresi ol serv-қaddiñ haṭ-zuhūr ile
Göründü fitne-i āḫir-zamān rūy-ı kıyāmetden
3. Tamām oldu şeb-i gam sāķiyā nokşān-ı şevķ olmaz
Teh̄ dönmedi cām-ı iltimās ol māh-ı tal' atdan
4. Şabā gülzār-ı kūyundan o gül-rūyuñ keder kıldım
Meşām-ı ḫāṭıra yok mu ḫaber hiç būy-ı vuşlatdan
5. Hevā-yı sünbülīde zülf bāğı kılmadan yek-reng
Güle bir mā'ī ḫāre cāme dik mevc-i ṭarāvetden
6. Mişāl-i şeyḫ-i sālūs-ı riyā-pişe kerāmet-gū
Kibārında bu 'aşrıñ bir eşer yok būy-ı himmetden

---

519. 159a

3b mānend: mānende

520. 159a

7. Dehānı nokta-i sır mū-miyān anca hayāl oldu
Düşürdü kıl ü kâle Nāfiz endiše-i diğkatden

521

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cilve-i endām her sâ' at çalar çeng ü kemān
Oynasın rakqāş her kıldan çalar mū-miyān
2. Rūzgār ile nihāl-i kaddi rakş-āver ola
Yüregi ' aşıkların dıtrer çü gül-berg-i hazān
3. Söyle ey bülbül bunu sākī güle kad çekmesin
Hiç biter mi naḥl-i nāzın gibi bir serv-i revān
4. Lānesiz Mecnūn yine almış çelengi başına
Tişe-i Ferhād-ı şabra buldu murğ[u] aşiyān
5. ' Aşk ile yandım yakıldım diyü söyler rü-be-rü
Nāfizā ' aşıkçañ ister ol perī senden nişān

522

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bahār erdi çemenzāra şalın serv-i revānsın sen
Gül-i bāğ-ı leḫāfetsin nihāl-i gülsitānsın sen
2. Nedir bu ' işveler bu āteşin-reftār-ı şevk-ārā
Taḫammül-süz olan ol dil-ber-i āfet-resānsın sen
3. Kıyāmetler kopardı kāmetiñ başına ' uşşākıñ
' Aceb aşüb-ı devrān fitne-i āḫir-zamānsın sen
4. Felekde āfitāb-ı maşrıq-ı ḫüsn olduñ ammā kim
Benim ḫ' urşid-i raḫşānım katı nā-mihribānsın sen

7b Nāfiz: Nāfizā

521. 159b

522. 159b

1b leḫāfetsin: leḫāfetsiñ

5. Saña Nāfiz gibi ‘ālem cihān durduḡca dursun der
Kemāl-i devlet-i ḡusn ile sen māh-ı zamānsın sen

523

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Telḡ-güftār-ı ‘adūnuñ çekemez dil zūrun
Hażm-ı zehr eyleyemez ḡāşşası faḡfūrun
2. ‘Āşıkıñ ḡalbi degil tār çü şeyḡ-i sālūs
Zāhir ü bāḡını hep bir görünüñ billūrun
3. Şafḡa-i rüyuna ebrūlarıdır ārāyiş
Zib-i tuḡrasınadır raḡbet olan menşūrun
4. Sāz [ü] sözüne degil fikr-i ‘arūsān ḡāni‘
Cilve-i diḡer[i] maşlūb olur her sūrun
5. Dem-i vuşlat bilinir girye-i şevḡ Nāfiz
Çeşm-i pūr-zār ise de ḡande eder mesrūrun

524

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Baḡ gül ruḡuna merḡamete dil maḡal olsun
Āyineye nezzāre bu yüzdēn ḡüzel olsun
2. Vaḡşiler ile ülfet edelden dil-i Mecnūn
Ol çeşm-i ḡazāliñ yine vaşfi ḡazel olsun
3. Ol ‘ayn-ı cilā-pāyına sūrme-i ḡasedden
Yā Rab nażar-ı çeşm-i ‘adūya zibil olsun
4. Ey zūlf-i fūsūn-sāz ne bu perdede siḡriñ
Ejder gibi ‘uşşāḡa ḡibāl-i ḡiyel olsun
5. Efsāne olup elsine-i nāsda bir bir
Nāfiz sitemi sevdigimiñ bir meşel olsun

---

523. 160a

1a hażm: ḡażm

524. 160a

525

mef'ülü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Derd-i derün-ı 'āşık-ı şeydā bilir misin
Emdir lebiñ tabīb müdāvā bilir misin
2. Şāhid müjeñdir eyleme inkār hücceti
Etdikleriñi sen baña cānā bilir misin
3. Ey verd-i ter [o] bülbül-i āzāde-i güle
Sen gibi bir çiçek gül-i ra' nā bilir misin
4. Esrār-ı gönçeden bizi güldür ğubārı қо
Söyle hezār hāl-i müdārā bilir misin
5. Nezzāre-i haķīkat ile kevn[i] bir görüp
Maḥveyle ğayrı sırr-ı temāşā bilir misin
6. Ammā lebiñde maḥv [ü] kerem çıkmadı dirīĝ
Nāfiz rumüz-ı mevc-i müdārā bilir misin

526

fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilün

1. Furşat el vermez hezār-ı ḥasrete aĝyārdan
Dest-res olmaz gül-i bāĝ-ı vişāle ḥārdan
2. Cāme-ḥ'āb-ı vuşlata vermez amān aĝyār-ı ḥār
'Āşıķa rāḥat mı vardır keşret-i eşrārdan
3. Tārümār-ı zülf māni' gerden-i sīmīnine
El yetişmez genc-i ḥüsnüne muḥalsım mārđan
4. 'Āşık için nevk-i dil-düz-ı lisāna sine-çāk
Ol kemān-ebrü çeker tır-i sitem bed-kārdan
5. Olma telḥ-ābe-mezāk-ı ğüft ü ğüy-ı düşmenān
Ĝam yeme ey tūḫ-i şirin-dehen aĝyārdan
6. Ruḥşat-ı nezzāre olmaz tābiş-i ruḥsārına
Ol per-i-çehre görünmez mihr-veş envārdan

7. Düşmemiş Nâfiz hayâl-i neş'e-i cāma daḥı
Hürde bir naḡş-ı şafâ gördüm mey-i refârdan

527

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Āh-ı 'ālem-süzunu ol meh-liḡā çok görmesin
Ebr-i āteş-rîzi bu çarḡ-ı du-tâ çok görmesin
2. Yek-nazar-ı la' line ālūde-i keyf olmasın
Rind-i mey-keş sāḡar-ı 'ālem-nümâ çok görmesin
3. Ey felek vefḡ-i murādım üzre dön a' dâ bugün
Hāle-i āḡūşa ol māhı baña çok görmesin
4. Mest olup rüy-ı 'araḡnākıyla 'aḡlın aldırır
Bir perîdir duḡter-i rez mübtelâ çok görmesin
5. Merdümân-ı 'āşıkân mir'ât-ı 'ayn-ı ḡāl olur
Kevkeb-i ḡāl-i ruḡun Nâfiz riyâ çok görmesin

528

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Beni yād eyleyip yārim düşürmezken lisânından
Bütün nāmım çıkardı gūyiyâ beyt-i dehânından
2. Hilâl etdi ḡarîn olduğca şems-i ḡal'at-ı ḡüsnü
Şikāyet şehir-i nāziñ ol meh-i nā-mihribânından
3. Yeñilmez ise Rüstem ḡamzeler dest-i niyāziñla
Başılısn şarf-ı iḡdām ile el çekme miyânından
4. Nişân-ı tîr-i çeşmi oldu hergiz menzil-i düşmen
Bize çekdirmez oldu zūr-ı ebrü-yı kemânından
5. Ele hep buse-i leb kısmet oldu sen de da'vâ et
Bize bir ḡişşe versin genc-i la'l-i mihribânından

6. Çü hāle dām-ı āgūş-ı dile düşmez o meh-pāre
Ele girmez o sīm-endām Nāfız geçme yanından

529

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Verdi 'arağ-ı rūy eşer hep gül-i terden
Dühn oldu şabā zülfüne bu sünbül-i terden
2. Bülbül ne bu çehçeh ne bu feryād dem-ā-dem
Bir neş'e-i gül-gönçe mısın gūlgul-i terden
3. Neşr eyledi büy-ı haberiñ Çine şabā hep
H'oy-gerde-i şerm oldu hevā kākül-i terden
4. Merdümlerim 'aks olmuş o mir'āt-ı cemāle
Hāl-i ruğ[u] bir ben görürüm fülful-i terden
5. Nāfız açılıp jāle-i esrār ile gönçem
Hayret-zede neş'e-i rişāş-ı mül-i terden

530

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Dem-ā-dem neş'e-i cām[ı] rağīb-i hileger çeksin
Şafā mı sākıyā rindān-ı mey-keş renc-i ser çeksin
2. Mükahhal olmadan 'ayn-ı gāzāl-i mihr-i şubh-ārā
Siyeh tahrir ol çeşm-i kebūda sürmeler çeksin
3. Rağibiñ dāğ-ber-dāğ eylesin nār-ı gam-ı hicrān
Bizi āgūş-ı şadr-ı vuşlata ol sīm-ber çeksin
4. Şağın tel kırma şāne turre-i zer-tārı incitme
Mişāl-i şırma-keş dest-i nezāre zīb-i zer çeksin
5. Süvār-ı rağş-ı hūsn etsin anı bir beyt ile Nāfız
O şāh-ı mülk-i istiğnāya dil esb-i hūner çeksin

---

529. 161a

530. 161b

2b kebūda: kebūta

531

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çıkmadı naqş-ı kerem hiç va' d-i bî-tahrîrden
Resm-i bûy-ı luţf alınmaz ğonçe-i nihrîrden
2. Hâtır-ı aġyârı âbâd eylediñ vîrân bizi
Dil yıķıldı deyr-i ħalb-i kâfir[i] ta' mîrden
3. İhtiyârî dil sever bir yârî tâze nev-be-nev
Şeyh almış himmet-i eţfâl[i] pend-i pîrden
4. Hem-demiñ çeşm-i ġazâl-i deşt olurdu Ķays-veş
Zevķ alaydıñ şaydgâh-ı ' âlem-i naħcîrden
5. Ol siyeh-çerde muħannâ zülfün ' arz etmiş degil
Şâl-i ġül-ġünun eder zîb-i gelû Keşmîrden
6. Rû-nümâ olmaz ruħ-ı ümmîd hiç tevfiķsiz
Nâfizâ mir'ât-ı ħüsne yok eşer tedbîrden

532

mefâ' ilün fe' ilātün mefâ' ilün fe' ilün

1. Şabâ Hicâza ħaber verdi bûy-ı kâkûlden
Meşâm-ı deşt-i Ħoten doldu çîn-i sünbûlden
2. Şurâhî gerdenin ' uşşâka egdi mişl-i kemân
Nevâ-yı tîr-i hevâ tıldu şavt-ı ġulġulden
3. Hezâra baħş-ı ġülistân-ı ġonçeden şorma
Su'âl-i ġülşen-i esrâr ħo bu müşkinden
4. Nedir bu neş'e-i tâb [ü] tarâvet-i sâķî
Ķızardı çehre-i âşârî tâbiş-i mülden
5. Verince al-ı ruħu verde Nâfiz[â] pertev
Şafaķ ' izâra döner feyz-i ħâlet-i ġülden

533

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Hiç geçer mi tîr-i müjgānı dil-i şad-pāreden
Şu verir peykān-ı cevrine o hūnî yaradan
2. Fitne-h̄'āb-ı ğamze etmezken bütün luṭfun bu şeb
Ola mı yarım nıgeh āyā ki ol meh-pāreden
3. Kaşr-ı bāğ-ı 'aşkda ey ğonçe-i hār-āşınā
Eşk-i çeşm-i bülbülāndır cūş eden fevvāreden
4. Şāne eyler çāk çāk olmuş zülüfle keşmekeş
Yine bir tel kırmışa beñzer ki çıkmaz aradan
5. Hāl-i ruhsārın görüp müsta' lî-i burc-ı şeref
Yine istihrāc-ı mihr etdik bugün seyyāreden
6. 'Andelîb-i zāra tutmaz ğuş-ı inşāfin o gül
Nāfizā feryād-ı naḥvet kesb eder āvāreden

534

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Cānāne baña eyledi ihdā-yı 'arağ-çîn
Başımda yer etdi ser-i sevdā-yı 'arağ-çîn
2. Hoş-bū olan eşyāya verir nekheth-i gülü
Dünyāyı tutar büy-ı feraḥ-zāy-ı 'arağ-çîn
3. Başımla ber-ā-ber tutarım eylemem ifşā
Bir luṭf-ı hafidir baña ma' nā-yı 'arağ-çîn
4. Sürsem yüzüme gözüme her-dem 'aceb olmaz
Derlerse baña şimdi 'ıtır-sāy-ı 'arağ-çîn
5. Mühr-i ham-ı zülfüñle başar dīde-i cāna
Müjgān ile nüviştedir imzā-yı 'arağ-çîn
6. Dersem yeridir rüy-ı h̄'oy-gerde görünce
Nāfiz benim ol şā' ir-i ğarrā-yı 'arağ-çîn

535

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. El miyān-girlik eder cilve-i endāmından
Şarılır kıddine serviñ belī iqdāmından
2. Rūzgārīñ göricek hāra müsā' id revişin
Serv meylin unudur gerdiş-i eyyāmından
3. Meşreb-i bārid-i dellākı görüp dil şoguma
Isınırsıñ giderek tābiş-i hāmmāmından
4. Halka-i zūlfü füsün-sāz olalı Çine şabā
Sihr okur nāfe-gazālān-ı Hātā dāmından
5. Nāfizā sāki-[yi] gerdün humārīñ göricek
Döndü dil teşne ile gerdiş-i pür-cāmından

536

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Bendelikdir o şeh-i 'āleme bende görünen
Zūlf-i ser-beste mi 'uşşākına bende görünen
2. Muşhaf-ı hüsününü cedveller iken dest-i müjem
Naķş-ı pergār ucudur resm-i zekanda görünen
3. Beri baķ iki gözüm hüsni-i nazār yok mu bize
Renciş-i gamze-i naķvet gibi sende görünen
4. Gitdi ol gamzesi hün-h̄ār dili kanlı sevip
Kandadır kanda bu dem hanceri kanda görünen
5. Nāfizā gonçe-i leb nergis-i çeşmin seyr et
Sim-gerdānı midir reng-i semende görünen

---

535. 162b

536. 162b

1b zūlf-i: zūlfü

537

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Yār-i gül-ruḥsārımız aġyār ile yār olmasın
Bülbülün ḥāṭır-ḥırāşı renciṣ-i ḥār olmasın
2. Şevḳ-i cām-ı la' l ile aġyār faḥḥār olmasın
Vüs'at-ı 'ālem ser-i zevḳ-i dile dar olmasın
3. Sükkerin güftārın ey şir'in-suḥan taḳsım ola
Hişşe-i ḳand-i lebiñ 'uşşāḳa āzār olmasın
4. Ey meh-i nev sen misin āyā bu 'ahdiñden dönen
Kevkeb-i bī-ṭālī' -i 'uşşāḳ devvār olmasın
5. Vermesin şıḳlet sebük-rūḥāna aġyārın yedi
Şevḳ-i bezm[e] dest-i sāḳī el-amān bār olmasın
6. Meyl-i ser-mestī görünmüş serv-ḳad-i yārdan
Kec-küleḥ cām elde bu bir başḳa reftār olmasın
7. Mū-be-mū 'ālem ġazālistān-ı Çin eyler ḥayāl
Şi' r-i müşk-efşān ile eş' ā[r] iş'ār olmasın
8. Rūy-ı şubḥ-ı vuşlata reng-i şebi ḳılma ḥicāb
Cāme-ḥ'āb ārāyiş-i ilzām-ı aġyār olmasın

538

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Bir dem mişāl-i tır hevāyı geḳer misin
Ey nevk-i ġamze sine-ġüşāyı geḳer misin
2. Gel bir ḳadem ayaġını öpdür amān amān
Sāḳī başıp bu bezm-i recāyı geḳer misin
3. Peyrev olup āyīnene 'uşşāḳın ey hezār
Her-dem hevā-yı nāle-i nāyı geḳer misin

---

537. 163a

1b ḥār: ḥ'ār

4b kevkeb-i: kevkebi

538. 163a

4. Tebrîd edip lebinden ‘adū germ ü neş’emiz
Hep gâmzesine cām-ı şafâyı geçer misin
5. Būy-ı haber alıp ham-ı zülfünden ey şabā
Müjde-resân-ı Çîn ü Haḫâyı geçer misin
6. Âheng olup şarîr-i sühan-sâz-ı hâmeye
Nâfîz hevâ-yı nây [ü] nevâyı geçer misin

539

fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilün

1. Şu‘le-i rüyuñ ‘alev-gîr olmadıkça âhdan
Pertev-i şem‘-i ḫâsen yanmaz çerâğ-ı mâhdan
2. Sürme-i çeşm-i gazâl-i Çîn mi kıldıñ yine
Tuḫfe [mi] etdiñ şabā kuḫl-i gubâr-ı râhdan
3. Mihr-i luḫf-ı yârdan pertev bulur mâh-ı ümîd
Dil gedâdır ‘aks alır mir’ât-ı ḫalb-i şâhdan
4. Ey gönül düşdükce ol üftâde-i çâh-ı zeḫan
Yûsuf-ı ümmîd rif‘at buldu ḫa‘r-ı çâhdan
5. Rûy-ı zerdî-i niyâzım cezb eder mûy-ı müjeñ
Kehrübâ Nâfîz ne buldu zevḫ-i bûs-ı kâhdan

540

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Çarḫ-ı iḫbâlimize mâh-ı şebistân olasin
Şubḫ-ı ümmîdimize mihr-i dirâḫşân olasin
2. Rûz [ü] şeb bâb-ı ruḫ-ı şâhîña derbân olasin
Çüb-ı müjgân ile ey dîde nigezbân olasin
3. Ebr-i ḫaḫ pertev-i şems-i ruḫuña ḫâ‘il olur
Bir gün ey mihr-i felek sen de peşimân olasin

4. Ey şabā dest-i niyāzıña girerse fırsat
Sen de cārüb-keş-i cünbüş-i dāmān olasın
5. Gülmesinler mi gubār-ı haṭiñ esrārından
Zib-i destār-ı feraḥ gonçe-i ḥandān olasın
6. Oda pervāne gibi ḳorsa (?) yanar bī-pervā
Kim demiş aña dönüp şem^ç-i fūrüzān olasın
7. Tel kırarsıñ yed-i küstāḥıñı çek ey şāne
Mū-be-mū cilve-keş-i zūlf-i perīşān olasın
8. Nāfiziñ şüret-i ḥāline nazar ḳılmazsıñ
Sen de āyīne gibi ^çaksiñe ḥayrān olasın

541

fā^ç ilātün fā^ç ilātün fā^ç ilātün fā^ç ilün

1. Neş^e-i bāğ-ı ruḥuñla gül-^ç izār eyler misin
Ey gül-i ter cilve-i zevḳ ü bahār eyler misin
2. Pençe-i şehbāz-ı çeşmin kebg-i nāzı ^çarz eder
Bu şikār ile şikārı āşikār eyler misin
3. Bir gün āyā mihr-i şubḥ-ı dil tūlū^ç etmez m'ola
Bize ey baḥt-ı müsā^ç id yār yār eyler misin
4. Toğru söyle rāst ḳaddiñ meyli bezm-i ğurre mi
Güft [ü] gūy-ı sāğarı kec-rev-i ḥār eyler misin
5. Gonçe-veş pistānını gösterdi ḳoynundan o meh
Nāfizā gülzāra ḳarşu sen de zār eyler misin

542

mef^ç ūlü fā^ç ilātü mefā^ç ilü fā^ç ilün

1. Pertev-zenān-ı şubḥ-ı dil ol āfet olmasın
Bugün ziyā veren o güneş-ṭal^ç at olmasın

---

541. 164a

4b kec-rev-i: kec-revi

542. 164a

2. Nūr-ı şafağ o neyyir-i meh-behçet olmasın
Bugün ziyāda şems-i seher-çal' at olmasın
3. Ben kendi meşrebim bilirim yok kanā' atım
Bir büse ile cām-ı lebe zaḥmet olmasın
4. Şıḳlet sebük-serān-ı dile verme ağır ol
Rıtl-ı girānı çekmede pek ḥiffet olmasın
5. Ey 'ayn-ı āfitāb ne bu ḥire dīdede
Nūr-ı şabāḥ-ı çeşm-i dil ol āfet olmasın
6. Naḳd-i niyāz[1] şaymaz o meh-pāre bir pūla
Maḥbūba Nāfizā o kadar minnet olmasın

543

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ol nev-hilāle ğurre-i ğarrā demez misin
Āyā bu şeb o māha temāşā demez misin
2. Feryādıma yetişmediñ ey gül bahārda
'Uşşāḳ-ı zāra bülbül-i şeydā demez misin
3. Leylāyı gördü 'ayn-ı ğazāl-i ḥayālden
Mecnūn-ı deşt-i ḥayrete sevdā demez misin
4. Olduḳca serv-ḳad [ile] sebz-pūş bāĝ-ı nāz
Emvāc-ı ḥāreye yem-i ḥaḍrā demez misin
5. Beyt-i dehānı feth olıcaḳ luṭf-ı nāz ile
Nāfiz lebinde rāz-ı mu' ammā demez misin

544

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ol turre cebhede buña kākül demez misin
Pür-müşk-i çin-i tārına sünbül demez misin

2. Ey şāḥ-ı gül yetişme misin hiç nevāmıza
‘Uşşāk-ı nālekārīña bülbül demez misin
3. Ḥayrānlığım ğubār-ı ḥatīñla dehānīña
Esrār-ı ğonçe sünbül-i müşkil demez misin
4. Ey ‘andelīb-i ḥātır o şad-berg-i ‘ārıza
Kaṭ kaṭ ğuşāde reng-i ruḥ-ı gül demez misin
5. Cām-ı lebiyle bāde verir yada şākiyā
Bād-ı hevāya bāda giden mül demez misin
6. Bīdār o[la] yāri recā-yı vişālden
Nāfiz bu ḥāle recā-yı vişāl demez misin

545

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Verir kavş-i kuzahdan evc-i dilde hep nişān ebrū
Çekilmez ğüne-ğüne naḫş-ı cevriñ ey kemān-ebrū
2. Degildir çīn-i emvāc-ı melāḥat baḥr-i vuşlatda
Dile gösterdi āb-ı tīĝ-i fūrkat her zamān ebrū
3. Yed-i meşşāṭa-i nezzāreden ğāze çeker şanma
Döner vesmeyle bir zer-ḥal kemāna bī-ğümān ebrū
4. Fezā-yı sine tīr-i ğamzedden mecrūḥdur herĝiz
Dili ĝırbāle döndürdüñ amān ey bī-amān ebrū
5. ‘Arūs-ı ruḥda nezzārem degil naḫş-ı zeheb Nāfiz
Berāt-ı ḥüsnüne zer-ḥal ile oldu nişān ebrū

6b Bu mısraın vezni bozuktur.

545. 165a

3a yed-i: yedi

546

mef'ülü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Ey gül-^ç izâr nâz ü sitemle cefâyı ço
Kâm-ı ümîd-i ^ç aşıka büy-ı vefâyı ço
2. Çekme du-çeşme sürme-i cevriñi mü-be-mü
Ey nür-ı dîde kuhl-i vefâ-âşinâyı ço
3. Ey rûzgâr şavt-ı hezâr ile dem-be-dem
Güş-ı güle havâdiş-i kâr-ı nevâyı ço
4. Eski bağışlarıñ bize ^ç ayn-ı kerem idi
İki gözüm bu gamze-i tâze-edâyı ço
5. Bir pâre geçmedi zer-i ihlâş Nâfizâ
Nağd-i niyâzı kîse-i nâza hevâyı ço

547

fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilün

1. Çeşmim eyler gamze-i efsâne-ğ^hânı güft ü gü
^ç Ayn-ı târiğ etdi sihr-i dâstânı güft ü gü
2. Gülsitânda çeçeh-i feryâd ile vaqt-i bahâr
Harf-ber-harf eyledi bülbül nişân-ı güft ü gü
3. Bezm-i bî-gâneyle gamze hem-zebân olmuş eder
Kışsa-i rezm-âşinâ-yı Kâhramânı güft ü gü
4. Rüstemâne sell-i seyf olmuş nigâhı dem-be-dem
Eyledikce gamgam-ı Sâm-ı zamânı güft ü gü
5. Mü-be-mü müjgân [ü] zülfün sū-be-sū dil-cū kadiñ
Dîde vü dil rû-be-rû kılmışdı anı güft ü gü
6. Ol perî tütî gibi âyine-i ruhsâr ile
^ç Aşık ü ma^ç şük-veş eyler nihânı güft ü gü

---

546. 165a

547. 165b

1a ħ^hân: ħân

2b nişân-ı: nişânı

4b sell-i: selle

7. Kıldı güftâr-ı edeb-âlüdesin Nâfiz kelâm
Nev-be-nev etdi bu bürhân-ı beyânı güft ü gü

548

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. İşâretler eder tîr-i nigezle ol kemân-ebrû
Bu kez taş dikdi meydân-ı füsûna bir gözü cādû
2. Ço parmağ ile göstere sin seni güller gibi eller
Müşârün bi'l-benân[sın] gülşen-i hüsn içre ey meh-rû
3. O mâh-ı tâb alsa hâle-i âgûş-ı iğbâle
Felek el verse olsa tâli' imde kuvvet-i bâzû
4. Hilâl etdiñ beni fikr-i hayâliñ ile ey sâkî
Amân ver âfitâb-âsâ ele bir sâğar-ı memlû
5. Ayağı muṭribiñ dönmez mi bezme Nâfizâ bilsem
Bu şeb ṭanbûr-ı vuşlat meşğ ederken cilve-i zânû

549

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Ey dest-i şabâ zülf-i perîşâneyi boş ço
Tel kırma meded çek eliñi şaneyi boş ço
2. Rüşen ola ḥ'urşid-i ruḥuyla şeb-i ḥâṭır
Şâyed gele ol mâh-ı felek ḥâneyi boş ço
3. Mest oldu yıkıldı o nihâl-i çemen-i nâz
Sâkî kerem et gerdiş-i peymâneyi boş ço
4. Pervâz edesin şaydına bir kebg-i ḥırâmıñ
Ey bâz-ı heves cilvede [sen] lâneyi boş ço
5. Mecnûn dili kırtar girih-i zülf-i sitemden
Zencîr-i cefâdan dil-i dîvâneyi boş ço

---

548. 165b

2b Müşârün bi'l-benân[sın]: Müşârün bi'l-benân olmuş

549. 165b

6. Nāfiz veregör duhter-i rez bezmine şartı
Ey pır-i muğān gamze-i mestāneyi boş қо

550

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ey nigāh-ı ' işve çeşm-i kāfire imdād қо
Şehr-i bī-sāmān-ı kalbe ceşş-i mekr-icād қо
2. Rūzgāra uyma ey peyk-i nesīm-i vaşl-gū
Bād-ı luţfuñla yapılsın hātır-ı ber-bād қо
3. Şubha dek bī-gāne olsun āşinālar tābīña
Ey meh-i nev sen şeb-i vuşlat firāşe yad қо
4. Dest-dirāz-ı genc-i vaşlımdır deme el tuymasın
Biñ yemīn ile yed-i bī-şabr içün isnād қо
5. Hüsrev-i ' aşka fesāne-gū leb-i Şirīn iken
Düşme kühsāra gönül gel hālet-i Ferhād қо
6. Kalb-i ağıyāra olur hātır-teselli şüretiñ
Ey şanem gel meyl-i naqş-ı deyr-i küfr-icād қо
7. Ğamzeler kınzil o hūnī na' re-zen ser-mest-i nāz
Ey niyāz-ālūde Nāfiz ğulğul-i feryād қо

551

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Nāfe-i müşk-i Hāţādır ey şabā bū mū-be-mū
Çin-i zülfüne varırsañ kıl tekāpū mū-be-mū
2. Ol kaşı ya tır-bārān-ı dile kāsıd eylemiş
' Asker-i Tātārdır müjğān [ü] ebrū mū-be-mū
3. Çāk çāk olma hevā-yı reşkden ey şāne sen
Ziver-i dest-i recādır çin-i ğisū mū-be-mū

4. Cilvegāhı hāle-i āgūş-ı şubḥ-ı ilticā
Ol meh-i nev ğayrılarla zīb-i pehlū mū-be-mū
5. Fitne-i ḥatṭıñ zuhūrundan ḥaber var mı diyü
Cüst ü cūda çin Nāfiz ‘ anberin-mū mū-be-mū

552

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Düşmesin miskīn gönüller zülf-i ‘ anber-būlara
Başına teller taqımsın düş olan ğisūlara
2. Ğāzeye ḥācet mi ey meşşāta semmūr-ı siyeh
Vesmeler çekme ḥatā eylersiñ ol ebrūlara
3. Der gören mūy-ı dehānyıla dūr-i dendānına
Ḥat-keşide ḥoḳḳa-i la‘ lindir incūlara
4. Kıpımasın ‘ uşşāḳ-ı ser-bāziñ kıyāmet başına
Dökme zülfün fitneler şalıp kad-i dil-cūlara
5. Gördüğün her çeşm-i meste Nāfizā turma kapıl
‘ Ayn-ı devletdir şikār olmaḳ gözü āhūlara

553

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Gör niçe ādem kapılmaz çeşm-i siḥr-icādına
Ol periniñ āferin ‘ aḳl almada üstādına
2. Kişver-i gülzārı ber-bād eyledi ceş-i ḥazān
Gel yetiş ey şāh-ı gül bülbülleriñ feryādına
3. Çeşm-i Tātārı bilād-ı şabrı ğāret kıılmağa
Rüstem-i ğamze yeter ceş-i müje imdādına
4. Cāme-ḥūb-ı vuşlatıñ ḥaḳḳını inkār eyledi
Kāfiriñ gelmez geçen ‘ ālemler aşlā yādına

5. Mīve-çin-i bāğ-ı vuşlat olmamışdır ellere
Bağ şu nağl-i 'işveniñ Nāfiz saña isnādına

554

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Benānın dest-i küstāh-ı haṭā-keş kılmazın şāne
Araya girmesin bir tel kırar zülf-i perişāne
2. Oda bir āteşin-ruhsāreniñ korsa (?) çerāğıdır
Göñül ol şem' -i hüsne yanmağa pervāne pervāne
3. Bütün encüm olurdu āfitāb-ı rüz-veş rüşen
Ruğun ' arz eylese yārim gece bir mäh-ı tābāna
4. Nigāh-ı ḥasretimden mācerāyı tıydu müjgānı
Şu verdi āb-ı la' linden ḥadeng-i çeşm-i giryāna
5. Ayağı yer başar mı ol ' arūs-ı ' işveniñ Nāfiz
Gelince cāme-ḥ' āb-ı vuşlata bir demde mestāne

555

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bahār erdi çemenzāra şalın serv-i revānlarla
Murādiñ ' ālem-i nevrüz ise tāze civānlarla
2. Unutduñ mu şafā-yı seyr-i Sa' d-ābādı āyā kim
Neler olmuşdu ey mäh-ı zamānım ol zamānlarla
3. Ḥilāf-ı meşreb-i cām-ı mey-i vaşl olduğun bildim
Ḥulūş üzre şafāya tevbeler nā-mihribānlarla
4. ' Arūs-ı ' işmete kan ağladıkca etme iḳdāmı
Gelince duḥter-i rez meclise ' işve-zenānlarla
5. Gül-i şad-berg-i rüyuñ açdı biñ cām-ı niyāz ile
Hezār-ı dil bu yüzden söyleşir gönçe-dehānlarla

6. Bir ağız sözle öpdüñ la' l-i sükker-rîzin ey Nâfiz
Dil ucuyla degil bâzârımız şîrîn-zebânlarla

556

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Döküldü tâb-ı gîsû mû-be-mû çîn-i cebîn üzre
Göründü sū-be-sū gird-âb-ı miħnet mevcgîn üzre
2. Yaraşmış cāme-i gül-reng ile ol şāl-i elmāsı
Niçe açmış semen evrāk-ı naħl-i āteşin üzre
3. Ele zālīm miyānın ķocdurur her şeb murādınca
Bize 'işmet yüzün gösterdi vaz' -ı nāzenin üzre
4. 'Araķla rüy-ı al ü sine-i sîmînine derler
Gül üzre jāledir gül de zemîn-i yāsemîn üzre
5. Doğardı maṭla' -ı ikbāl-i Nâfizden meh-i ümmîd
Seni bir kez düşürsem pister-i vuşlat ķarîn üzre

557

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Şalınsın ol gül-endām āteşin-cāmeyle gülzāra
Hezār [ü] ħār yansın şu' le-i reftāra yek-pāre
2. Tıtuşdu dāmen-i gül sūziş-i ķalbinden 'uşşāķıñ
Çenār-āsā hezār-ı āh te 'şîr edicek ħāra
3. Degil mümkin ħicāb etmek o mihr-i 'ālem-efrūza
Pür oldu şu' le-i tâb-ı ruħuyla ħaṭṭ-ı enzāra
4. Nümāyān etdi şems-i ṭal' atın āyîne-i sine
Bugün kim pāyidār olsun bu pertev-süz-ı ruħsāra
5. Beyān etme şaķın 'aşķ āteşin ol mihr-i dil-sūza
Per-i pervāne bî-pervā dönerken Nâfiz envāra

558

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Eller şarılır gece gelince o miyāna
Ayağın 'arūs-ı mey eder zevk-i şebāne
2. Raqqāş nağam-sāza dönüp bir oyun oynar
'Uşşāk-ı fiğāna getirir çengi çegāne
3. Ey gül yeter ağıyār ile bu gūne mübāhāt
Faḥriyye-i ḥār etme hezārān-ı cihāna
4. Gör cām-ı lebin sāķī-i her bezm-i şafāniñ
Neş'e-zen-i ser-meclis olur ḥāne-be-ḥāne
5. Rūy-ı şuver-i 'ālemi nev-naķş ile seyr et
Resm-i kühenin tāzelemiş pīr-i zamāne
6. Mekkāredir ol gānze-i gaddāra inanma
Yarın bugün ol va' de-i ferdāsı bahā[ne]

559

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Çār-pāre alıp rakş ile çıkşa cevelāna
Oynar yüregi ādemiñ ol serv-i revāna
2. İnşāf [et] endāmiña zālīm ṭayanılmaz
Taḥmīl ede nāfeñ niçe bir tāze miyāna
3. Sāķī-i felek-meşrebe döndü mey-i meclis
Mānend-i Kāmer başladı sāğar deverāna
4. Telmīḥ ile rāz-ı dilim etmiş idim ifşā
Cüz'ice sözüm geçmedi ol rind-i cihāna
5. Bir nokṭa-i mevhūme diyi ağzın ararken
Nāfiz deheni beñzedi esrār-ı nihāna

558. 167a

3a mübāhāt: mübāḥāt

3b ḥār: ḥ'ār

559. 168a

560

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Lüknetim olmuş füzün yâri görüp taķrİRde
Ra' Őe-rİz oldu belā-cū hāme de taķrİRde
2. N'ola Őedde diyü cezm etsem ĥam-ı ebrūlara
Muşhaf-ı ĥüsnüñ müje i' rābıdır tefsİRde
3. Bezm-i meyde naĥme-sāz olduķca cām-ı la' l-i yār
Gör ' araķ keyfiyyetin her ĥonçe-i taŐvİRde
4. Dest[de] bir ĥenc-i muĥalsam gördü rü'yāda bu Şeb
Bāb-ı vaŐlıñ fethini fāl eyledim ta' bİRde
5. Gevher-i vaŐlıñ mizāc-ı tām ile aldım ele
Ey ĥamer-peyker işim altun bugün tedbİRde
6. Geh ĥazİzi evc olur ĥarĥıñ gehi evc[i] ĥazİz
İrtifā' olmaz müsāvi ' ālem-i tedvİRde
7. Ĥikmetİye yek-ķalemde Nāfizā ĥüçdür cevāb
Feylesūf-ı dehr ola ĥāmem meger taķrİRde

561 *

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ĥül bu dem neyler hezār-ı nāle-perdāz olmasa
EŐk-i ĥül-gūnuyla evc-i ĥüsne dem-sāz olmasa
2. Dil açılmazdı dehāniñ görmedikce bāĥda
Būlbūl etmezdi niyāzı ĥonçede nāz olmasa
3. Dāne-i ĥāliyle murĥ-ı Şabr olur muydu Őikār
Dām-ı zūlfü ĥİle-bāziñ siĥr-perdāz olmasa
4. Şem'ine pervāne bİ-pervā olur ĥayret-zede
Ĥonçe-i sır Şu' le-i esrāra hem-rāz olmasa

---

560. 168a

* Bu gazelin ilk dōrt beyti, 586. gazelin ilk dōrt beyti ile neredeyse aynıdır.

561. 168b

1a hezār-ı: hezārı

5. Eylemezdi nağme-i 'uşşâk bir demde qarâr
Nâfizâ sâz-ı niyâza perde şehnâz olmasa

562

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Şabâ ezhâr tağıtdı gül-i bâğ-ı bahâr üzre
Çil aqçe saçıverdi şan 'arūs-ı gül-'izâr üzre
2. Görünce gül-'izârı saçlı sünbüllerle zîb-efzâ
Göñül zülf-i 'arūsa oldu dil-beste nigâr üzre
3. Füsün-sâz-ı hevâ-yı çîn-i zencîr-i ser-i zülfi
Dil-i 'uşşâk bağlar sünbüle beste-nigâr üzre
4. Göründü merdüm-i çeşm-i dilim mir 'ât-ı bahtımda
Degil hâl-i siyehler sine-i simîn-i yâr üzre
5. Eger sultân gül sem' -i kabüle almasa anı
Kalır mıydı hezârîñ şevk-i şavtı i' tibâr üzre
6. Olur mu zîb-i fitrâk-ı niyâz-ı 'âşîkân nâzı
O âhû-çeşm[i] şayda sürme at deşt-i şîkâr üzre
7. Hâta kılmış gibi dil nâfe-çîn-i zülfün ohşarken
Bu şeb ol nev-gazâl-i nâza Nâfiz i' tizâr üzre

563

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Dil-i mecrûh şerh et tîğ-i çeşm-i yâre düşdükce
Çü şâne zülf ucundan hâtırîñ şad-pâre düşdükce
2. Göñül rif' at bulursuñ pây-bûsuñ ellere verme
Fütâde ol yüzüñ sür dâmen-i dildâra düşdükce
3. Hâsen-bâz-ı dil[i] üftâde etme dâm-ı gîsüya
O murg-ı rişte-bend lâne[ye] çü âvâre düşdükce

4. Olur gülgül çü jâle giryemizden rûy-ı handânı
Tar[â]vet kesb eder eşkim o gül-ruhsâra düşdükce
5. Dil-i Bijen-meniş çâh-ı zenaḥdânında kalmışdır
Şarılısn rîsmân-ı turreye bî-çâre düşdükce
6. Yağar hep ḥânümânîñ Nâfizâ ağıyar-ı dil-sûzuñ
Şihâb-ı âh-ı âteşnâkımız hem-vâre düşdükce

564

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün

1. Buldâr eder ḥâra miyânın bedenince
El çekdi mi gül-câme şarâbını görünce
2. Buldârî olur eller o yâre bedenince
Baḥt eyledi bîdâr anı ḥ'âbîde düşünce
3. 'Uşşâk-ı nevâ-sâz kemân-veş bunu söyler
Kad çenge döner nağmede bir çengi sevince
4. 'Uşşâkîñ eder bülbüle dem-sâz eninin
Pes-perdeye şehnâz-ı yek-âheng inince
5. Pâ-mâl eder 'uşşâk-ı niyâzı reh-i gamda
Şâd ol şeh-i nâz esb-i cefâsına binince
6. Endâmına el ermedi Nâfiz ço ḥâyâli
Besbelli ki ol mû[y]-miyân inceden ince

565

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün

1. Ey serv çekip bâğda kad çevre pekişme
Artırma yeter kâmeti 'uşşâka evişme

2. Tîr-i sitem ey kaşı kemân cânıma geçdi
Ebrûları çîn gamzeñ ile çekişme
3. Ol nâz-fürüş-ı dile ver naqd-i niyâzı
Bâzâr-ı maḥabbetde raḥîş olsa değışme
4. Mecnûn gibi mir 'ât-ı cefâsına düşersin
Da' vetle varıp ol perî-rû ile görüşme
5. Muṭrib şaḫın ol zülf-i düzen-sâza uyarsañ
'Uşşâḫ-ı nevâ-gû gibi çengîyle sevişme
6. Bir gül ruḫ için Nâfiz o yâre ḳo recâyı
Aḡyâr-ı dil-efgâr ile bir daḫı barışma

566

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ḥande verdi ḫayretim âyine-i ruḫsârına
Ol perî gül-gönçe-veş hiç baḫmamış esrârına
2. Şanma ol serv-i revâmı cüst ü cû eyler sirişk
Eyledi pervâne eşki şu' le-i refârına
3. Verdi naş-ı gül hezâr-ı ḫasrete bu müjdeyi
Va' de-i ferdâyı gûş etdikce bugün yarına
4. Şâne-veş şad-pâre dil ' arz etdi dest-i ilticâ
Çâk çâk olup şarıldı zülf-i ' anber-bârına
5. Görmesin mir 'ât-ı dil bir vech ile tek inkisâr
Ḳâ'iliz anñ bugün biz Nâfizâ âzârına

567

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Bu dil-i maḫzûnumuz memnündür nevrûzda
Pây-bûsuñla şeref-maḫrûndur nevrûzda

2b Bu mısram vezni bozuktur.

566. 169b

567. 170a

2. Āfitāb-ı emr ile hep sırr iken tābān olur
Merkez-i beyt-i niẓām-ı nūndur nevrūzda
3. Verdi ğonçe sīmden zerrīn ẓadehler bülbüle
Sāġar-ı gül kāse-i gül-gūndur nevrūzda
4. Hāk-pāy-ı kīmyā-āşārıdır ‘ayn-ı ẓulüb
Şems-i luţf ile işim altundur nevrūzda
5. Şems-i rūyu ẓal‘at-ı hūsnü ber-ā-berdir bugün
Beyt-i rüz [ü] şeb gibi mevzūndur nevrūzda
6. İ‘tidāl-i noẓta-i luţfu olur Nāfiz[e] sa‘d
Ẓuţb-ı ‘ālem-veş şeref-meşhūndur nevrūzda

568

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. ‘Araġ-ĉīnin alıp ol kākül[ü] müşkīn-ĉīn eyle
Cihāna mū-be-mū gel neşr-i būy-ı ‘anberīn eyle
2. Yed-i ümmīdi kesme dest[-i red] gördükce serviñden
Kef-i sīmīnin öp yalvar yedi kere yemīn eyle
3. Çıkar mūy-ı miyānı naġşını ince ħayāl üzre
Fırāş-ı ārzūyu resm-i cism-i nāzenīn eyle
4. Bu şeb fikriñ hilāl ebrūsuna nezzāre olduysa
Ruġ-ı āyīneden remz ile seyr-i meh-cebīn eyle
5. Riyāz-ı sīne yer yer gülgül oldukça hezār-āsā
O bāġ-ı nāza Nāfiz bu niyāzı nev-zemīn eyle

569

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Çıkdıkça çemen seyrine ol gül ter ü tāze
Naġşın çıkarıp söyledi bülbul ter ü tāze

---

568. 170a

3b ārzūyu: ārzū-yı

569. 170a

2. Mīnā-yı du-çeşme düşecek kākül[ü] ‘aksi
Könmuş şanırsz şışeye sünbül ter ü taze
3. Neş’eyle bulur nāmiye gülzār-ı şafāmız
Sākī bize çek köhnemedēn mül ter ü taze
4. Nazm oldu mu dūr rişte-i enzārīña derseñ
Lü ’lü’ gibi ħoy-gerde o kākül ter ü taze
5. Bulduķca yine neşv ü nemā dīdede Nāfiz
Serv[i] kad[i] gösterdi temāyül ter ü taze

570

mef’ülü fā’ ilātü mefā’ilü fā’ilün

1. Cevriñ rakībe pādīşehim şān mıdır bize
Ėayriñ olunca ħişsemiz ihsān mıdır bize
2. Bī-sāye kad-i luşfunu ‘arz etdi ābdan
‘Aks-i nihāli serv-i ħirāmān mıdır bize
3. El bir edip niyāz ile olduķca per-zenān
Ol kebg-i nāz mirvaķa-cünbān mıdır bize
4. Ėoy-gerde al rūyu ‘araķ neş’esi ele
Nārenci la’li āteş-i sūzān mıdır bize
5. Bedr-i cebīnin āyīneden ‘arz eder döner
Ėyā bu maşrıķ-ı meh-i tābān mıdır bize
6. Ağyāra sāĖar-ı lebi bir etdi Nāfizā
Görmek bu devri cām-ı peşimān mıdır bize

2a ‘aksi: ‘aynı
4a enzārīña: enzārīye
570. 170b

571

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Bizden o mihr-i şubḥ-ı vefâ yüz çevirmese
Tâb-efgen olsa kalbe şafâ yüz çevirmese
2. Taḥvîl-i mihri olmasa her gün çü âfitâb
Gün başına o burc-ı cefâ yüz çevirmese
3. Gelseydi da' vete o perî-rû nihânîce
Bir vech ile görünse baña yüz çevirmese
4. Düşmezdi tâze halka-i devr ile mekrine
Tesbîhin elde ehl-i riyâ yüz çevirmese
5. Ağyâra Nâfiz etsin eşer tîğ-i âhımız
Olsa cihâd seyf-i gâzâ yüz çevirmese

572 *

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Çıkma kenâr-ı meclise ağyâr câm ile
Ey serv-i nâz etme hırâmı ḥarâm ile
2. Döndü ḥabâba tül-i hevâ nâme-i vefâ
Pür oldu yine ceyb-i dil sâde selâm ile
3. Sulṭân gül serve şarılısın yâsemen gibi
Çıksın fezâ[-yı] gülşene gül-gün ḥıyâm ile
4. Şeh-râh-ı dîde-i dilimizden gedâ gibi
Geçdi ḥayâl-i şâh-ı ḥasen ihtîşâm ile

571. 170b

* Bu gazelin beyitleri arasına *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* vezniyle yazılmış aşağıdaki iki beyit karışmıştır:

Getir câm-ı sürür-encâm[1] icrâ-yı merâm eyle
Lebiñle neş'e-baḥş ol sâkiyâ zevk-i müdâm eyle

Lisân-ı ḥâlimi ey ḥâme nâmeyle beyân eyle
Bize az etmesin ' arz-ı maḥabbet çok selâm eyle

572. 171a

3a Bu mısraın vezni bozuktur.

5. Nāfız pür etdi hâşırımız eksik olmasın
Sākî ayağa tırdu tolu elde cām ile

573

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Güft [ü] şinide başlayalım la'l-i yār ile
Esrār-ı gönçeden söz açılsın hezār ile
2. Çizme kenāra mest firāza ayak başıp
Sākî bezimde terligi ço rüzgār ile
3. Almağa kebg-i şabrımı deşt-i niyāzda
Per urdu bāz-ı gānzesi kaçd-ı şikār ile
4. Taşvīr-i gönçe-i lebinı verdi bülbüle
Görmüş rüsüm-ı cām-ı nuķūşu bahār ile
5. Şıkdı sefine-i dil[i] emvāc gird-bād ile
Çık bir kenāra fülk-i mey-i hoş-güvār ile
6. Dil zevk cāme-ḥ'ābını rü'yā-yı hayr eder
Bīdār olursa dīde-i bahtım o yār ile
7. Kānd-i kelāmı meşķ eder ol tūḫ-i-i dehen
Ağız ağıza söyleş o sükker-nişār ile
8. Nāfız hevā-yı sünbüle āheng olunca āh
Başa çıkar mı tıresı zülf-i nigār ile

574

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Çemen-i ḥaṭṭ mıdır köhne-bahār-ı tāze
Nev-be-nev neşy ü nemā buldu mu kār-ı tāze

573. 171a

5a Bu mısraın vezni bozuktur.

6a zevk: نوردق

574. 171b

1a çemen-i: çemende

2. Ağır ol şıkl ile tartışılma bize ey vā'iz
Çekilir rıtl-ı girān-ı ğam-ı yār-i tāze
3. Sīm gerdān semen sīne vü şeb-bū kākül
Sünbūlistān ḥaṭ ü zūlf-i nigār-ı tāze
4. Çıkdı ol kebg-i ḥasen cilve-i pervāza bugün
Edelim bāz-ı dile şayd şikār-ı tāze
5. Pīr-i 'aşkız bu kühen-dehrde Nāfiz ammā
İhtiyārī severiz biz hele yār-i tāze

575

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Vezān eyle nesīm-i āh ey bülbül şidād üzre
Güle gel rüzgār-ı 'aşk göster gird-bād üzre
2. Vezān et şarşar-ı āh-ı dil[i] farṭ-ı şidād üzre
Hevā-yı rüzgār-ı 'aşk 'arz-ı gird-bād üzre
3. O meh gelmez mi āyā hāleye on dördüne girse
'Aceb dönmez mi bir şeb çarḥ-ı kec evc-i vedād üzre
4. Yemīniñle yesār-ı bezme cām-ı desti pür şunma
O mekkāre olur mu mest 'aşka inkıyād üzre
5. O ser-keş ğamzeler aġyāra vaḥşī dīdedir ammā
Ġazāl-i çeşm-i Leylā Qays-ı 'aşka i' timād üzre
6. Tūlū' etmez mi şems-i baḥtım āyā burc-ı rif' atde
Felek dönmez mi bir gün Nāfizā vefk-i murād üzre

2b ğam-ı: ğamı
3b ḥaṭ ü: ḥaṭı
575. 171b

576

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Mū-be-mū sūrmeleri çekme o müjgān üzre
Cevherī resm-i sevād eyleme peykān üzre
2. Reh-i hüsne o kadar keşret eder nezzāre
Şıkılır pāy-ı nigeḥ gerdiş-i dāmān üzre
3. Şalınır ḥālet ile şavt-ı şabādan güller
Fāhte beste oğur serv-i ḥirāmān üzre
4. Pençe-i bāz mı ejder mi kef-i nāfe midir
Şāne midir bu nedir zülf-i perīşān üzre
5. Girmeden ḥarf-i recā beyt-i vişāle Nāfiz
Şermsār etse çıkıp kaşırna iḥsān üzre

577

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Açılsa gönçe dil biraz gülseñ gülşen olduğca
Öteürsa bu esrār ile bülbül gül şen olduğca
2. Şafā-yı ḥātırım cām-ı sürür-encāma nāz eyler
Mükerrer neş'e-i ārāyiş-i bezmim sen olduğca
3. Girībān-çāk olurdu ḥār-ı a' dā dest-i ḥayretle
Hezār-ı 'aşka vuşlat ey gül-i ter senden olduğca
4. Tarīḳ-i vuşlata bir vech ile yol vermedi gitdi
Reh-i nezzāremiz genc-i ḥasende reh-zen olduğca
5. Ḥoten 'aṭṭā[r] Nāfiz benden alır nāfe-i Çini
Dile pür-çin-i zülf-i müşk-rizi mesken olduğca

578

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Gör mişāl-i 'aşr[1] zīb-i şīşe-i taşvırde
Etme ḥod-bīnlik ruḥ-ı āyīne-i ta' bīrde
2. 'Arz-ı ḥālīm nuṭqa geldikce lisān-ı ḥāl ile
Ḥarf-ber-ḥarf söyledi kilik-i recā taḥrīrde
3. Nūr-ı tevfiḳ olmasa şubḥ-ı ümīde reh-nümā
Resm olunmaz naḡş-ı pāy[1] vādī-i tedbīrde
4. Mūy-ı şeb-gūnun ede Leylā süveydā-yı ḥased
Var mıdır böyle siyeh-çerde güzel Keşmīrde
5. Cilve-i ārāyiş-i ārām-ı dest olur kemān
İnhīṭāṭıyla nemā-berdir hevā-yı tīrde
6. Eyledikce beyt-i ḳalbi çeşm-i āzārı ḥarāb
Ġamzesi Nāfiż dil-i vīrāneyi ta' mīrde

579

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Nigāh-ı cāme-ḥ'āb-ı nāz söyler biñ nezāketle
O yārīñ nuṭq-ı çeşmin tıydu dil nevme işāretle
2. Dile ta' līḳ yazdı ḥaṭṭ-ı reyḥānisi rikḳatle
Şikeste-beste şaḳal başı taḡıtdı siyāḳatle
3. Olunca Bayram adlı bir mehiñ şa' bān[1] da' vetle
Hevā-yı rüzede kāḡıd uçurduḳ biñ maḥabbetle
4. Niçe mü 'ezzinbaşı-zāde çıkar başa maḥāfilde
Ḥarām-ı şavt-ı a' lā-naḡmede ol serv-ḳametle
5. Hezārı bengī [vü] ḥayrān ḡubār-ālūde gördükce
Güler ol ḡonçe-fem esrār-ı keyf-i şevḳ-ḥāletle

---

578. 172a

1b ruḥ-ı: ruḥu

6b dil-i: dili

579. 172b

4a Bu mısraın vezni bozuktur.

6. O âteş-tâb-ı gül-ruhsâr[1] seyr et bâğ-ı gerdünda
Gül-i mühre olup hep hânde-zen tâb [ü] tarâvetle
7. Cünüd-ı necm-i hâliyle şeh-i gerdüna dönmüşdü
Bugün kevkebli çıkdı ol meh-i nev ceş-i şevketle
8. Lisân-ı aşr[1] biz engüriden ahz eyleyip Nâfiz
Kibâr-ı meclise olduğ meze câm-ı işâbetle

580

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Dâğ olur hâl ruḥ-ı kevkeb [ü] seyyâresine
Beñzer ol mihr-i sipihr-i ḥasen ay pâresine
2. Murğ-ı şabrımı kebüter gibi perrende eder
Tıfl-ı nev-cilve-i pervâzını âvâresine
3. Şerbet-i la' l-i lebiñ emme midir yoḥsa nedir
Ey tabîb-i dil ü cân derd-i diliñ çâresi ne
4. Çeşm-i bülbülle diken câme-i verd-i alı
Süzen eyler müje-i nakş[1] gülün ḥâresine
5. Gösterip şüret-i âyine-i inşâf-ı ruḥu
Dîde ḥayretde qalır cilve-i envâresine
6. Zülf-i zer-târına tel kırma düşünce Nâfiz
Şâne-veş kıлма ḥatâ yine girip arasına

581

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Mûy-ı hâl-i tal' atın seyr eyle pür-envâr ile
Kevkeb-i evc-i ruḥun gör necm-i gîsüdâr ile
2. Şandılar bir naḥl-i sîm-endâm şuveri zîb-i ter
Çadd refâra gelince turre-i zer-târ ile

3. Cünbüş etdükce nesīm-i ‘ işvesiyle rūzgār
Ser-fürü’ etdirdi servine şabā-reftār ile
4. Hānde verdi verd-i ala surḥ-ı eşk-i bülbülān
Naḳş-ı bāğı gösterir gül şīşe-i enhār ile
5. Hep mezāk-ı hātır-ı telḥ-ābe-nūşān-ı dile
Gül-şeker-baḥş oldu ol ṭūṭī-veşim güftār ile
6. Beste-sāz-ı ğamzesi eş‘ār-gūy-ı vaşl olup
Göz ucuyla Nāfızā şehnāz oḳur iş‘ār ile

582

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Düşer endīşe-i zülfün dile sevdā zamānında
Huṭūr eyler miyānıñ hātır-ı ḥulyā zamānında
2. Düşer emvāc-ı hıcre āşināyān bād-ı naḥvetle
Cihān gird-ābdır ṭūfān-ı istiġnā zamānında
3. Degil tāze maḥabbet nev-be-nev Mecnūn [ü] Leylāda
Kūhen-cām-ı maḥabbet Ādem ü Ḥavvā zamānında
4. Hemīşe feylesūfān-ı cihān muḥtārıdır şahbā
Neşāt-ı ‘aşr idi İskender [ü] Dārā zamānında
5. Olur bülbül o gül-āşār reng-i nāle-i meyden
Edince meşḳ-i neş’e ḡulḡul-i şahbā zamānında
6. Edāda ḥoş-nüvis-i ḥāme ḳaldı ‘āciz ey Nāfız
Olur piçide-mū vaşf-ı ḥaṭı imlā zamānında

583

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. ‘ Aceb çeşm-i ğurūr etmez mi nezzāre geçen ḥāle
Dönüp baḳmaz mı hiç mir’āt-ı cūda naḳş-ı timşāle

---

582. 173a

3b Ḥavvā: Ḥavvā

583. 173b

2. Olur hayret-zede ehl-i zeķā taḥkīķ etdikce
Düſer ſems-i ruḥu ſerḥinde diķķat kılsa eſķāle
3. Hezārān piç ü tāb ile eder hırſ [ü] ta' ab peydā
Düſer bād-ı hevā ebr gül için gülzār-ı iķbāle
4. Haſād eyle fesād [ü] zılm ḥāſıl ſarf-ı himmetle
Zirā' at eyleyip tuḥm-ı cefāyı arz-ı a' māle
5. Pey-ā-pey nevk-i cevr-i nā-becādan zūr-ı bāzūdan
Güſāde-sīne-i mazlūm-ı Nāfiż döndü ğırbāle

584

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Degil cāy-ı çiçek ol sīm-gerdān-ı semen-būda
Niſāne naķſ-ı gül tamġasıdır çün fıđda pehlūda
2. Hilāl-i ſeb mi semmūr-ı siyeh mi nüktesi yāriñ
Nihānī luḥfa dā 'ir bir iſāret gördüm ebrūda
3. Degildir mū-be-mū ḥūy nazm olunmuş riſte-i zülfe
Dür [ü] elmās āvīze kılinmış tār-ı ğīsūda
4. Kıyās etme revān olmuş serivdir ' ayn-ı āb üzre
Göründü ' aks-i naḥl-i ķaddi mir 'āt-ı leb-i cūda
5. Münevver āfitāb-ı ' ālem-ārādan ruḥu Nāfiż
Nedir bu ḥüsn-i mihr-efrüz-ı ḥal' atlar o meh-rūda

585

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Neſ'e-baḥſ olduķca cām-ı leb ſeb-i meh-tābda
Nūſ-ı mey pey-der-pey olsun hep ſeb-i meh-tābda
2. نوراً شيکن ḥaḥ-ı ḥāl-i ruḥa nezzāre kııl
Revnaķ-ı diġer verir kevkeb ſeb-i meh-tābda

3. Neş'e-i la'lin görür zîr-i cebîn-i turreden
Câm-ı mey nüş eyleyenler hep şeb-i meh-tâbda
4. Zülfünü arâyiş-i pister kılıp rû gösterir
Başka bir 'âlem göründü şeb şeb-i meh-tâbda
5. Pertev-i elmâs-ı gerdâniyye bir kevkebli sîb
Şemse döndü Nâfizâ ğabğab şeb-i meh-tâbda

586 *

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Gül bu dem neyler hezâr-ı nâle-perdâz olmasa
Eşk-i gül-günüyla evc-i hüsne dem-sâz olmasa
2. Dil açılmazdı dehâniñ görmeyince bâğda
Bülbül etmezdi niyâzı gönçede nâz olmasa
3. Dâne-i hâliyle murğ-ı şabr olur muydu şikâr
Dâm-ı zülfü hîle-bâziñ şayd-perdâz olmasa
4. Şem'ine pervâne bî-pervâ olur hayret-zede
Gönçe-i sır şu'le-i esrâra hem-râz olmasa
5. Nağmesi bu perdede 'uşşâkıñ etmezdi qarâr
Nâfizâ sâz-ı niyâz ü nâz şehnâz olmasa

587

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Gül güş tutdu ğulgüle-i şavt-ı bülbüle
Bu neş'e verdi reng-i mey-i nâleden güle
2. Dendân[1] câm-ı la'line pîrâye gördüler
Dürlerle zîb eylediler sâğar-ı müle

5a pertev-i: pertevi

* Bu gazelin bazı beyitleri 552. gazelle aynıdır.

586. 174a

1a hezâr-ı: hezârı

5b sâz-ı: sâz ü

587. 174b

3. Zülf-i nigāra meyl edip ey şems-i burc-ı nāz
Sen de felekde Müşterī gibi sünbüle
4. Keştī-i şabr-ı dil sitem-i rüzgār ile
Tātār gibi başın ura şabr [ü] taḥammüle
5. Bir gün der-i ümīdiñi Nāfız açar Hudā
Yapış der-i ümīd ile bāb-ı tevekküle

588

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Göründü burc-ı revzenden o ra' nā sen de seyr eyle
Tulū' etdi bugün bir meh-i garrā sen de seyr eyle
2. Ruḡ-ı āyīne-i 'ālemde oldu vech[i] bī-ta' bīr
Bu ḡüsn-i şüretidir ḡ'āb-ı rü'yā sen de seyr eyle
3. Göründü yine şehr-āyīn-i tāze ol meh-i nevle
Hilāl-i mihr-i ḡüsn oldu temāşā sen de seyr eyle
4. Dil-i şad-pāre ile girdi ḡalb-i zülf-i dildāra
Raḡīb ile olur ey şāne ḡavḡā sen de seyr eyle
5. O ala-çeşm sultān-ı ḡasen çıḡdı temāşāya
Nigāḡ [ü] ḡamze Nāfız 'ayn-ı Dārā sen de seyr eyle

589

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. ḡayāl-i al-ı rüyu naḡş olunmuş çeşm-i rü'yāda
ḡül-i taşvīr ta' bīr oldu 'ayn-ı cām-ı mīnāda
2. Esīr-i dām bülbül ḡül ise ḡāra muḡayyedir
ḡönül ol zülf-i leylāda o ḡālīm ḡayr sevdāda

3. Günāhı boynuna nezzāre-i āşüfte-sāmānıñ
O kāfir ğamzelerle müttehem çeşm[i] temāşāda
4. O kıyoncu erāzillerle tenbākū-keş olmakta
Dile çekdirdi dūd-ı āh-ı sūzu baħr-i ğavgāda
5. Düşer bir lāne-i dām-ı zāġa yine tek ıurmaz
Ĥilāf-ı cins ile pervāz eden evc-i temennāda
6. ‘Araħla al rūyuñ fikri aġyār-ı bed-āħterde
Döner elmās ile la‘ le derün-ı seng-i ħārāda
7. Ĥayāl-i gül-‘ izārı düşse Nāfız çeşm-i müjġāna
Olur ‘ayn-ı ħıyābān müy-ı dīdem verd-i ra‘ nāda

590

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Bir gölmeki kıalınca gönül düşme telāşa
Gelince perī-‘ işve ‘arūsāne firāşa
2. Lāyık mı ki biz ħasret ile dest-i red olmak
Eller geceler müy-ı miyān üzre tolaşa
3. Ol gül ne çiçek kıopdu kesip biçdi hezārı
Gülzārda dikdi bu sözü reng-i kıumāşa
4. Ārāyiş-i destār-ı raķibe yaraşır mı
Çiķsin mı dikenlerle o gül bir daħı başa
5. Nāfız girih-i zülfü mü yaķıldı perīşān
Sünbül mü mu‘ ammā mı düşürdü bu şavaşa

3b müttehem: مدهم

4a erāzil: erāzil

5a Bu mısraın vezni bozuktur.

590. 175a

1b Gelince perī-işve: Gelince ol perī-işve

5a girih-i: girihi

591

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Hengâm-ı şeb o mâhı koyunca rızâsına
Eylər Һarâm Һ'âbı du-çeşm-i gedâsına
2. Semt-i Vefâda bir güzel-i mihrیبân seven
Girmiş mi câme-Һ'âb-ı derün-ı şafâsına
3. Mevc-i yem-i maҺabbete keştî-i nâz olur
Bir kez dümen çevirse niyâz-âşinâsına
4. Kaşr-ı vefâya kimse ayak başmaz oldular
MiҺler mi kaçdılar geceden yoҺsa pâsına
5. Bûs-ı kiras-ı la' lini ummaya Һasteler
Biñ söz alır deyince em ağızı kirâsına
6. Geçmez [mi] naqd-i eşkimiz el-kışşa bir pûla
Bilmem kumâş-ı vaşlıñ efendim bahâsı ne
7. Çeşm-i ğazâl-i yâre ğazel söyle Nâfizâ
Âhü-yı Һâme nâfe biraқsın edâsına

592

fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilün

1. Baқ verâ-yı câm-ı revzenden ruĥ-ı tenvîrine
Ĥâne-i âyinede beñzer perî taşvîrine
2. Nüşa-i Һüsnü bozuldu daĥı sen ey Һarf-i dil
Ser-nüvişt ile yazıldıñ Һattınıñ taĥrîrine
3. Cilvegâh-ı câme-Һ'âb etdiñ miyânın Һ'âbda
Hâleniñ rü'yâda ey meh 'âlem-i ta'birine
4. Şâhbâz-ı dil қаpıldı neş'e-i pervâz ile
Şaydgâh-ı deşt-i Һüsnün cilve-i naĥcîrine
5. Ğamze-i mest[i] dili yapıdı Һarâb oldu raқîb
Ĥâtır-ı vîrâneniñ kıldı binâ ta'mîrine

---

591. 175a

5a la'lini: la'line

592. 175b

6. Sürme-i pâyın gubâr-ı tarh-ı ‘ ayn-ı çeşm eden
Mâlik olur alb[i] a‘ yân eyleyen iksirine
7. Silsile-cünbân-ı zülfüñdür dil-i Mecnûn velî
Leyle-i vuşlat yapışmaz Nâfizâ zencirine

593

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

1. Verdi rakş-ı serv-i addi dâmen-i nâzın ele
Sebz-gün hâre eteklikli diken ister güle
2. Serv-addi rakş ile verdikce dâmânın ele
Sebz-gün hâre eteklik biç dikenlerle güle
3. Bu haber müşk-i Hâfâdan mı yayıldı mû-be-mû
Nâfe-i Çîni nihân etmiş boyunca kâküle
4. Bozdu târ-ı zülfünüñ dest-i şabâ âhengini
پر سر başdı düzen-sâz oldu bâğ-ı sünbüle
5. Na‘ re-i mestâneden çekdi ayağın bâde gör
Câm utdu ağızını geldikce sâğar ulgüle
6. Nâfizâ ol gül dikenlerle ağız bir mi görüp
Verdi câm-ı gönçeyi ülşende bülbül bülbüle

594

meñâ‘ ilün meñâ‘ ilün meñâ‘ ilün meñâ‘ ilün

1. Olur dil dest-dırâz bâğ-ı rüy-ı yâri gördükce
Elim çekmem nihâl-i bâr-ver-i ülzârı gördükce
2. Şarâb-ı la‘ li bir rütbe şafâ-bağş oldu hâtırlar
Olur ser-germ-i neş‘e câm-ı şev-âşârı gördükce
3. O şem‘ -i hüsne bî-pervâ niçe pervâne dil yasın
Per-i nez are yandı şu‘ le-i ref arı gördükce

7a dil-i: dili

593. 175b

1a serv-i: servi

594. 176a

1b bâr-ver: bâr-vîr

4. Olurdu bezmgāh-ı da‘ veti mir ‘āt-ı iqbāli
Derūn-ı ŧiředen rŧy-ı perī-ruhsarı gŧrdŧkce
5. Ruħ-ı āyineden baħtım olurdu rŧ-gŧřā Nāfiz
Bu yŧzden ‘ aks-i ħāl-i ħehre-i dildarı gŧrdŧkce

595

mef‘ ŧlŧ fā‘ ilātŧ mefā‘ ilŧ fā‘ ilŧn

1. Mey-keş baħaydı řaħne-i ħeřm-i yasadına
Cām-ı lebin gŧrŧnce dŧřer[di] ayağına
2. Esrār-ı ħalbin eyledi bir nāle ile fāř
Muşrib bu dem[de] nik-nefes etdi kulağına
3. Bī-sāye şaldı zŧlfŧnŧ şanma miyānına
Sŧnbŧller aħdırır gibi besbelli bāđına
4. Emdirdi yada sīne-i sīmīnin ol perī
Altun řaħındı gibi yine şol ŧ saçına
5. Per urdu şem‘ -i ħŧsnŧne murđ-ı nezāremiz
Pervāne oldu ħorsa (?) oda bu ħerāđına
6. Nāfiz kiras-ı lebde degil zaħm bŧseler
Berg-i benefşeden ħodular gŧl budadına

596

fā‘ ilātŧn fā‘ ilātŧn fā‘ ilātŧn fā‘ ilŧn

1. Nokħa-i la‘ li midir naħř ol lebi-gŧl-fāmda
Yoħsa resm-i fem midir ħātem başılmış nāmda
2. Fazlı olmaz iħtiřām-ı cāme ile ‘ ādemiñ
Pā-bŧrehne bir olur bay ŧ gedā ħammāmda
3. Resm-i ħarb-ı ħalħa-i zencīr-i zŧlfŧn ħıl raħam
Gŧr ħisābı cŧmle naħř-ı defter-i eyyāmda

---

595. 176a

3a şaldı: şalındı

596. 176b

3b defter-i: defteri

4. Devr-i sāgar ʿayn-ı şevk etdikce zālīm ğamzesin
Çeşm-i mesti şīşeden gördüm süzölmüş cāmda
5. Neşʿemiz mirʿāt-ı iqbāl-i şafādır Nāfizā
Cām-ı laʿl-i yāri görsek şīşe-i ibrāmda

597

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1. Revzen-i çeşmin açar her cām gör ğammāmda
Dür-bīn-i dīde-i eyyām gör ğammāmda
2. Bir perīdir ser-be-pā nūr-ı mücessem dil-rübā
Daʿvet et şadra o sīm-endām gör ğammāmda
3. Cilvegāh-ı cevfi havz olmuş gümüş mähī gibi
Şüst [ü] şüy-ı çeşm-i şevk-encām gör ğammāmda
4. Oldu bī-tākat recā-āyīne germ-i şevkden
ʿAks-i tāb-ı ħāl-i bī-hengām gör ğammāmda
5. Cām ile eyle deliksiz zevkimi dellāk ile
Nāfizā resm-i şafā-ihām gör ğammāmda

598

mefʿülü mefāʿilü mefāʿilü feʿülün

1. Mirʿāt-ı dili kıılma şikeste zarar etme
ʿAks-i ruḥ-ı ümmīde yüzüñden keder etme
2. Ol penbe teni āteş-i āha siper etme
Ey nāle-i pür-süz-ı derūnum eşer etme
3. ʿAyniyle döner lemʿaya her pertev-i ebşār
Mīhr-i ruḥunu zīver-i nūr-ı başar etme
4. Keyfiyyet-i mey ile lebiñ bülbüle dönsün
Ey gönçe bu esrār-ı ħumārı şeker etme

5. Zer-tār-ı ser-i zülfünü mænend-i çelenk al
Tel kırma şaķın sünbüle Nāfiz nazar etme

599

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Bizden meded ol mäh-ı cefākārı çevirme
Sākı reviş-i gerdiş-i devvārı çevirme
2. Dülāb-ı çarıķ (?) bükme ħarir-i ser-i zülfün
Bī-tāb edip ol rişte-i enzārı çevirme
3. Ey kütüb-ı felek kevkeb-i sa' d üzre tülü' et
Ol neyyir-i nür-ı şeref-āşārı çevirme
4. Degmesin eliñ ey perī kec-revine ħarīñ
Sille-zen olup çehre-i aġyārı çevirme
5. Döndürme anı häle-i āġüş-ı recādan
Nāfiz şaķın ol bedr-i vefādārı çevirme

600

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Cām raķş-āver edip sākı-i devrān bu gece
Döndü neş'eyle lebin eyledi iĥsān bu gece
2. Bize eyler mi hilāliyle işāret āyā
Şehrīlik eyleye mi ol meh-i tābān bu gece
3. Tālī'-i vaşlına olduķ mutaraşşıd ammā
Ĥayli bekletdi bizi kevkeb-i cānān bu gece
4. Etdi püf-kerde-nefes şu'le-i vaşlı vā'iz
Tālī' in rüşen eder şem'-i şebistān bu gece
5. Şarılıp dāmen-i luţfuna o yārīñ Nāfiz
Cāme-ĥābında bulup mest ü perişān bu gece

601

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Kıldı dāğ-ı çeşm[i] sünbülzār ol çeşm-i siyāh
Oldu müjgān-ı hayālim mū-be-mū nūr-ı nigāh
2. Ey gāzāl-i vaşlını eden dile ' ayn-ı şikār
Etsin āgūşum o yāre çeşm[i] şayd-ı h'ābgāh
3. Meh-cebīnīñ zīr-i turreñden ziyā-bağş et meded
Māh-ı nev göstereñ ebr-āsā bu şeb baht-ı siyāh
4. Tīr-i müjgān-ı pey-ā-pey kalbime endahte kıl
Ey kemān-ebrū siper gibi ola luţfuñ penāh
5. Bir şeb āyā Nāfiz etmez mi tūlū' bedr-i vişāl
' Ālem-i meh-tāba on dördünde çıkmaz mı o māh

602

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Yaraşmış āfitābım saña aḥşam güneşi cāme
Bu şeb gelmez mi āyā dest-i hāre dikmege cāme
2. Kemer-bend eyledim āgūş[u] destim mū-miyānında
Beli elde bulunmaqla münāsib düşdü endāma
3. Kesilmez ağzı gayre nāme tahrīr etmeden kaţ' ā
Şaḫm sırr-ı dehān-ı yār söyler ellere hāme
4. Mücessem luţf taşvīr olsa ' ayn-ı mevc-i mādır hep
Ḥayāl-i resm-i va' d-i vaşl döndü naqş-ı eyyāma
5. Görünce çeşm-i hūn-ālūde-i müjgān[ı] gülşende
Kıyās etdim ḥalīde oldu tīr-i ' işve bādāma
6. Uçardı şāhbāz-ı ārzū evc-i murād üzre
O kebg-i ' işve per[v]āz etse Nāfiz ḫalka-ı dāma

---

601. 177b

602. 177b

6a uçardı: uçurdu

603

mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Şems-i cemâle sînesini eyler âyine
Hürşid gösterir o gümüş-peyker âyine
2. Ateş-nümây-ı hâlini gör şâf şişeden
Olsun meşâm-ı dîdeye bu micmer âyine
3. Feryâd geldi bülbül-i taşvîr añıp ruhun
Ey tûfî-i maķâl saña söyler âyine
4. Ey şem' -i nâz ben saña pervaneyim deyip
Bir âh-ı sūzinâk çekip göster âyine
5. Bir dem cüdâ düşerse ruhuñdan mişâl-i bâb
Taşlarla dögünür dil-i hasretger âyine
6. Etdikce kalb-zîb-i perî-hâne-i ruhuñ
'Aks-i ümîd-i da' vet ile söyler âyine
7. Mir 'ât-ı vaşf-ı hâkimi seyr eyle Nâfizâ
Hüsn-i tabî' atına tutar cevher âyine

604

fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilün

1. Âb [ü] tâb-ı luţf yokdur dîde-i endîşede
Bir gül-i taşvîrdir 'ayn-ı derün-ı şişede
2. Çeşmini hışmı esed-kâr etdi zîr-i turrenden
Ey ğazâl-i dil yine arslan göründü mişede
3. Resm-i derdin niçe nâ-bināya taşvîr eylesin
Rüy-ı Şîrîni görüp Ferhâd naķş-ı tîşede
4. 'Aynına hüsn-i nazar girmez o hünî ğamzeniñ
Cevr-i nâ-bercâ göründü çeşm-i zâlim-pîşede
5. Müşk-i zülfün vaşf ile h̃oy-gerde gördük Nâfizâ
Nazm olunmuş mü-be-mü dürdür bu târ-ı tîşede

605

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. K̄albimi al ele geçmezse daḥı bir pāre
Eyleme naḳd-i niyāzımı telef meh-pāre
2. Āteş almağa gelir gelse de ehl-i sūza
Şem' -i ruḥsārına pervāne iken nezzāre
3. Tel k̄afes olur aña ḥaṭṭ-ı şu' ā' ı gūyā
Sīnede gelse o ṭūṭı-i zebān güftāra
4. Mīhr ü meh etdi k̄ırān evc-i şerefde seyr et
Ṭutdu çarḥ āyīnesin bugün o meh-ruḥsāra
5. Ol gül-endāma diken sebz libāsı Nāfız
Serv-veş verdi yeşil cāme eteklik ḥāra

606

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Şabır ṭurmaz oturmaz cilve-zen dil-ber ḥuşūşunda
Yürek oynar yatur raḳḳāş-ı şevḳ-āver ḥuşūşunda
2. Uçardı zāhid altun ḥalli cāmı görse ber-pāda
Ayağı yer başar mı ' ayn-ı kesb-i zer ḥuşūşunda
3. Ṭavan naḳşında ressām oldu ammā ol ' arūs-ı nāz
Dönüp bir küsme yaptı ' ālem-i dīger ḥuşūşunda
4. Sözüüm ḥālī mi ḥikmetden benim ey feylesūf-ı Çīn
O miskīn ḥālīne ḥab ben derim ' anber ḥuşūşunda
5. Nühüfte kıl sesi sevmez bu dem neylerseñ et Nāfız
Çalarsañ sāz-ı k̄albi bir nefes muzmer ḥuşūşunda

607

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Zaḥm-ı müje-i ğamze-i ğaddârı unutma
Ey sîne-güşâ çarḥ-ı sitemkârı unutma
2. Daldan dala gül-ğonçe gibi etme firârı
Ey nev-heves-i ' işve dil-i zârı unutma
3. Biz muntazır-ı va' d-i şeb-i vuşlatıñ olduĝ
İncâz ile sen ' âlem-i ikrârı unutma
4. Devr-i felege dönme sen ey tâli' -i ' âşık
Baḥtın işini çarḥ-ı sitemkârı unutma
5. Efsün ile Nâfiz saña bir dâm düzen var
Mekkâre vü sehâredir aĝyârı unutma

608

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Görsem lebini zîver-i mînâ tıyulmasa
Da' vetle gelse ol perî tenhâ tıyulmasa
2. Ḥayrânlıĝım ol ğonçe-lebe vermese ğubâr
Esrâr-ı ḥâl-i ' âşık-ı şeydâ tıyulmasa
3. Eyler mi dil nühüfte nihân şevk-i bezmini
Ser-germ-i ' aşk ü neş'e-i şahbâ tıyulmasa
4. Râz-âşinâ-yı ğamzesi ifşâ eder şakın
Bî-gâneye bu çeşm-i temâşâ tıyulmasa
5. Nağşın çıkarırsa Nâfiz öpüp ḥâtem-i lebin
Ellerle hîç başılmasa ammâ tıyulmasa

607. 178b

1b sîne-güşâ: sîne-güşân

608. 179a

609

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Güşâde olsa âgüş-ı niyâzı biñ vedâd üzre
Açılmaz gonçe-i nâzım hezâra i' timâd üzre
2. Dikenlerden kesilmez mekr-i hâr ey sâde-dil bülbül
O gül-ruhsâra ağıarıñ nifâkı hep fesâd üzre
3. Yine bir nağş-ı nevle devr-i câmı dâma döndürdü
Raķıbiñ reng-i âlı ol güle resm-i fesâd üzre
4. Günehdır mezhebinde cebr-i hâtır kehrübâ-âsâ
Bırakdı kâh-ı kâlbi redd-i dest-i gird-bâd üzre
5. O şâh-ı mülk-i ' işve gamze-veş zâlim-nümâdır hep
Görünmez ehl-i ' aşka çeşm-i bîdârı dâd üzre
6. O meh bir gece âyâ hâle-i âgüşa gelmez mi
Felek dönmez mi bir gün Nâfizâ vefķ-i murâd üzre

610

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ol şüh-ı gül-endâm beli ince gelince
Bükdü kâdi âgüş-ı dil-i zâra gelince
2. Hem rişte-i enzâre vü hem serv-i revândır
Zânusu mücessem o miyân mü gibi ince
3. Biñ nağd-i niyâz ile o sîmîn-teni buldu
Da' vetle perî-rüsuna şarıldı mı gence
4. Nağl-i gül-i gülzâr-ı keremden yeñi koptu
Ol gül memeler beñzedi bir tâze turunca
5. Nâfiz ne ' aceb zehr mezâķ-ı leb-i ağıâr
Gül şerbet-i la' lini içip düşmedi rence

---

609. 179a

610. 179b

1b dil-i: dili

2b rişte-i enzâre: rişte ü enzâre

4b turunca: türunca

611

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. K̄at k̄at kıılınca zülfünü bād-ı şabā yine
Şandım terāküm etdi seḫāb-ı hevā yine
2. Ey şīşe zīb-i neş'e-i bī-gāne-i cemāl
Senden göründü reng-i ruḫ-ı āşinā yine
3. Biz redd-i dest 'abd vefāsında kef-be-kef
Verdiñ yed-i vişāli ele merḫabā yine
4. Sen māh-ı neş'e-meşrebe ol sākī-i felek
Dönsün piyālelerle mey-i pür-şafā yine
5. Ol müşk-i çin-i zülfünü etdiñ liḫāf-ı şeb
Kıldıñ mı cāme-ḫ'ābda Nāfiz ḫaṭā yine

612

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Çün jāle verdi ol güle 'işret çi fā'ide
Eşkimle geldi rüy-ı leṭāfet çi fā'ide
2. Gülgül edip sirişk-i 'adū lāle rüyunu
Dil dāğ dāğ āteş-i gayret çi fā'ide
3. Birdir sevenle sevmeyen ey şāh-ı gül seni
Söyle hezārīña bu şadāḫat çi fā'ide
4. Mīr'āt-ı ḫalbi olmayıcaḫ nūra müsta'id
Düşmüş ziyā-yı neyyir-i himmet çi fā'ide
5. Nāfiz ṭulū' eder mi gül-i mihr-i vuşlatı
Baḫt olmayıcaḫ 'āşıḫa devlet çi fā'ide

613

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Sünbül-i Çin midir zülfü Hıta'yı mi ola
Miskî dîbâsı boyunca mı hevâyî mi ola
2. Mey-i la'li görünür zevk-i mecessem bezme
Nâm[1] ol 'işve-zenîñ yoħsa şafâyî mi ola
3. Ne bu dâd ü sited-i nâz ü niyâz-ı reh-i 'aşk
Bilmeziz semti cefâyî mi şafâyî mi ola
4. Nây-ı hâmede bu dem nâleye kalb oldu hevâ
Muṭribâ nağme-i 'uşşâk nevâyî mi ola
5. Remz-i âgüş ile bend etdi miyâna Nâfiz
Şarılan zülf işâret mi şabâyî mi ola

614

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Ğulğul-i germiyet-i mey döndü sâgar sâgara
Güiyâ kıldı gelümüz tâze meyle ğargara
2. Der gören h'oy-gerde nazm olmuş gelü-yı dil-beri
Dür gibi âvîze olmuş gerden üzre ter tere
3. Ğamzeler cevri-i müjeñden mü-be-mü ta'lim eder
'Âdet olmuş meşq-i zulm etmez mi kâfir kâfire
4. Şâne vü mir'âta bakmaz dil keser meftünuyuz
Biñ cefâlar kılıcı Mûsâ-isim bir berbere
5. Geldi Nâfiz yâr ile vuşlatıña âgüşda
El ele sîne-be-sîne leb-be-leb hep ser sere

---

613. 180a

3b cefâyî mi şafâyî mi: cefâyî mi vü şafâyî mi

614. 180a

615

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Mey-i meyyâle cûşa geldi bezm[i] ' ayş [ü] dem başdı
Harâmî-veş o kâfir mâcerâ gör kim harem başdı
2. Riyâz-ı sîne gül-gün bâğ-ı ruḥ sünbûsitân olsun
Seni kimler gece bağrına ey ' âlî-himem başdı
3. Mişâl-i gül muḥannâ-pây şanma lâle-reng oldu
O ḥünî ḳanına ' âşîḳlarıñ her-dem ḳadem başdı
4. Düşürdü her birin devr-i ḳadehle ḳalka-i dâma
Ayağa ḫurdu sâḳî ehl-i bezme câm-ı Cem başdı
5. Raḳîbîñ baḫtı el verdi hezâra dest-i red oldu
' Arûs-ı gonçeniñ pâyını hep ḫâr-ı sitem başdı
6. Edip telmîḫ mihr-i rûyuna vaz' -ı benân etdi
O meh berg-i gül-i surḫ üstüne sîmîn ḳadem başdı
7. O meh-rünüñ görüp germiyyetin ağıyar ile Nâfîz
Derünü nâr-ı gayret ḫâtîrî tâb-ı elem başdı

616

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Ol zülf-i siyeh çehre-i cānāne döküldü
Ceş-i Ḥabeş ıḳlîm-i gülistāna döküldü
2. Yanıp yakılıp şem' -i ruḫ-ı yâri görünce
Murğ-ı dilimiz pāya çü pervāne döküldü
3. Sâḳî ayağıñ dönmedi meydān-ı şafāda
Gördüñ mü yine sāğar-ı mestāne döküldü
4. Ḥâl-i siyehi şanma süveydā-yı dil oldu
Erḳām-ı maḫabbet varaḳ-ı cāma döküldü

---

615. 180b

6a mihr-i: mihri

616. 180b

1b ıḳlîm-i: ıḳlîmi

5. Nāfize naşib oldu kiras-ı leb-i būsü
Naḥl-i keremiñ bāri zarīfāne döküldü

617

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Şems-i ruḥuñdan iki gözüm aç niḳābıñı
Bir gün görelim etme nihān āfitābıñı
2. Gerden o rütbe şāf mey içdikce sāḳiyā
Ḳoynuna dökdü şandı görenler şarābıñı
3. Ref' et siyāh zülfüñü mihr-i cemālden
Baḥtım açılısın ey meh-i nev aç seḫābıñı
4. Bir cām devr edince ḳarārıñ görünmedi
Ey māh başḳa fikr ederiz bu şitābıñı
5. Ma' mūr-ı çeşm-i mest ola vīrāne dil yetiş
Yap kām dest-i ğamzeler ile ḫarābıñı
6. Nāfız o yāre bāğda gül-çin-i vaşl olup
Ārāyiş etdi güller ile cāme-ḫ'ābıñı

618

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ey nūr-ı dīde açma mısın hiç niḳābıñı
Göstermemek revā mı bize āfitābıñı
2. Bedr-i cemāli zīr-i seḫāb edesin yine
Āyā sezā mı görmeyeyiz māh-tābıñı
3. Cām-ı lebiñi görmege yoḳ mu mesāğ' acerb
Ḥikmet nedir ki setr edesin la' l-i nābıñı
4. Ey lāle-ruḫ olur mu bu da lāyık-ı ḫasen
Dāğ-ı dil eylemek bu ḫilāf-ı cevābıñı

5. Etmiş nifāk Nāfiz ağıyar gamzeñe
Bildim benim efendicigim ictinābıñı

619

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Nür-bağşā ʔal' atıñ şubḥ-ı sürür eyler seni
Āfitāb-ı maşrıq-ı burc-ı zuhūr eyler seni
2. Mağzar-ı şems-i hidāyet olsa çeşm-i tıre-dil
Pertev-i feyz-i İlahī ' ayn-ı nūr eyler seni
3. Olmaz iseñ şābir-i esrār-ı zī-bağreyn-i ' aşq
Emr ile ' ilm-i ledünnī sırr-ı devr eyler seni
4. Luğf-ı bī-pāyān-ı Ğaffāra muğārin olmaya
Cürm-i nefsiñ mevķif-i zīb-i huğūr eyler seni
5. Ey hayāl-i zülf ü kadd-i nev-' arūs-ı naḥl-i nāz
Rüzgār ārāyiş-i zer-tār-ı sūr eyler seni
6. Çeşm-i baḥtı ḥüsn-i ta' bīr ile peydā eyleyip
Şubḥa dek seyr et o yāri bī-huğūr eyler seni
7. Farğ-ı sevdā-yı nuğuş-ı ḥağğ-ı bustān-ı ḥasen
Nāfizā endişe-i resm-i sūtūr eyler seni

620

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Sebīl-i vaşl-ı yāri gösterir bir reh-nümā yok mu
Bu yolda baḥr-i ' aşka hiç ʔarīq-i āşinā yok mu
2. Ele bī-minnet āğuş [ü] miyāniñ sāde olmazken
Bize ' id-ı vişāliñde ' aceb bir merḥabā yok mu
3. Gelince duḥter-i rez meclise bī-ğāze olmuşdur
' Arūs-āsā yed-i sāķide hiç reng-i ḥinā yok mu

5a Bu mısram vezni bozuktur.

619. 181a

620. 181b

4. Dür-i [den]dân-ı vaşfın verdi gayrın ağzına yârim
Bütün bu luḫf-ı lü'lü'den şadef-âsâ baña yoḫ mu
5. Meşâm-ı ârzûya bûy-ı vaşlı gelmedi Nâfiz
Ara yerde yeler bir micmer-i bād-ı şabâ yoḫ mu

621

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Zîb-i ser etdi turre-i 'anber-nişârını
Açdı hevâ-yı sünbülî zülf-i nigârını
2. Ferdâya şaldı va'de-i vaşlı bizi bugün
Ağyâr aldı yatdı firâşına yârini
3. Zülf-i siyâh [ü] şems-i cemâline kıl nazar
Gör 'âlem-i ruḫun yine leyl ü nehârını
4. Ruḫsâr-ı yâr gülgül olup tâb-ı neş'eden
Seyr eyle yine gülşen-i bezmiñ bahârını
5. Nâfiz o kebg-i 'işveye dâm olmadı kadeḫ
Şebbâz-ı dil kaçırdı elinden şikârını

622

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Bir 'uḫdeli söz açdı o meh-pâre çözüldü
Ser-rişte-i vuşlat ele gelince üzüldü
2. Rez-duḫteri yaḫ-pâreye dönmüşdü çü yâḫût
Bugün hele germiyyet ile donu çözüldü
3. Burduñ yetişir güşunu âhengini burduñ
Çengiñ seniñ ey muḫrib-i ḫoş tâze düzüldü
4. Dil gamze-şifat çekmedi ekdâr-ı ḫumârı
Câm-ı lebiñi mey gibi gördükce süzüldü

5. Nāfiz açılırken dehen-i luṭf ile gönçem
Lālā gibi şimdi keremiñ ağzı büzüldü

623

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Āh eyle göñül yāriñiñ aḡyārı bulundu
Çek dāmen-i gülden eliñi ḡārı bulundu
2. Aḡyār yeler bād-ı hevā bir raşad üzre
Gencine-i vaşlıñ ṭolaşır mārı bulundu
3. Hep 'uḡde-i zülfe] ser [ü] pā bende düşerdi
Bāz-ı dilimiñ mevḡif-i āzārı bulundu
4. 'Āşıkla eder bey' ü şirā tāze-be-tāze
'İşve şatıcı dil-berimiñ kārı bulundu
5. Güleşende hezār-ı dile güldürdü raḡibi
Her güşede aḡlar niçe biñ zārı bulundu
6. Geldikce nihān dā'ire-i da' vet-i ḡayre
Nāfiz o perī naḡş idi reftārı bulundu

624

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Cānā ruḡ-ı alıñda neḡāre güle döndü
Dil cām-ı lebiñ şevḡ ile bülbüle döndü
2. Ser-geşte dil ol sāḡi-i devrāna şarıldı
Sāḡar gibi destiyle miyānı bile döndü
3. 'Uşşāḡ ḡarār etmedi ol ṭurrede gördü
Evc ile düzen-sāz-ı felek sünbüle döndü
4. Vaşf eyler iken sünbül-i zülfün ser-i ḡāme
Mūy-ı ḡaṭ-ı 'anber şiken-i kāküle döndü

5. Dil çin-i ser-i zülf ile bahş uzatdı
Kıldıkca haṭā nāfe-i pür-müşk ile döndü
6. Kāfūr o siyeh ḥāline nezzāre edince
Dil-beste-i ‘ayn-ı nıgeh-i fülfüle döndü
7. Nāfız şeb-i bīdār-ı hicir hāle-güşādır
Ālūde-i ḥāb oldu o yār ellere döndü

625

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Pīr etdi iḥtiyār ile sevdım civān beni
Bir kız revişli tāze ḳoc’etdi inan beni
2. Etdim o yāre ḥābda bir mertebe niyāz
Bulsaydı cāme-ḥābına ḳordu hemān beni
3. ‘Arz etsem aña ḥāl-i ruḥ-ı iṣtiyākımı
Mir’āt-ı imtiḥāna çeker her zamān beni
4. Ey tūr-i ḡamze toz ḳopar ebrū kemān ile
Hergiz raḳībi menzil edince nişān beni
5. Tuymuş lisān-ı ḡamzeyi Nāfız raḳīb için
Söyletme misin iki gözüm bir amān beni

626

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Söyle ey tūḫ-i ḡüyā var mıdır sevmez seni
Ey şeker-ḡüftār ra‘nā var mıdır sevmez seni
2. Maşrıḳ-ı dillerde ebrū-yı hilālīñ pür-ziyā
Ey meh-i bī-mihrim āyā var mıdır sevmez seni
3. ‘Andelībān-ı recā nāle-zenān-ı ḥasretiñ
Ey gül-i bāḡ-ı temennā var mıdır sevmez seni

---

625. 182b

3b imtiḥān: imtiḥān

626. 183a

4. Çehre-i ümmîdsin sen rû-güşâ her vech ile
Ey ruḥ-ı âyîne-sîmâ var mıdır sevmez seni
5. Neş'e-i ârâyiş-i bezm-i derûn-ı 'âşîkân
Câm-ı meysin Nâfîz-âsâ var mıdır sevmez seni

627

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Çeşm-i siyehim baht ile 'ayn-ı ter oldu
Bu kevkeb ile merdüm-i ḥüsn-i nazar oldu
2. Būy-ı gül[i] taḫtîr edip inbîk-i nazarla
Tab-ı gül-i ruḥsârîña bir kaṭre ter oldu
3. Nezzâre edip vechiñe aḡyâr-ı siyeh-rû
Âyîne-i ruḥsârîña 'ayn-ı keder oldu
4. Dil müntesib-i bâb-ı vişâliñ der iken gör
Dür oldu қаpıñdan giderek derbeder oldu
5. Kıldıkca zuhūr-ı ḥaṭa ta'vîz-i teveccüh
Taḥrîr-i du'â-nâme-i Nâfîz eşer oldu

628

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Kerem-i ğamzesi çeşm-i dile taşvîr oldu
Nazar-ı luṭfu ile ceyb-i derûn sîr oldu
2. 'Aynıma kuḥl-i Şîfâhân ḳomam zerre ḳadar
Dîdeme şems-i ğubârı reh-i iksîr oldu
3. Koca etdi bizi rez-duḫter[i] derken sâķî
İḫtiyârî yine bir tâze sevip pîr oldu
4. Bu ğazâlâne bakışlı güzeliñ ğamzeleri
Vâdî-i deşt-i ḥayâl-i dile naḫcîr oldu

5. Yüzüne *hatt*-ı siyehiñ [yine] vaqt[i] erdi
Nāfızā müjde saña bā'ış-i taħrīr oldu

629

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Leylī-i zülfüñ dil-i Mecnūn olur dīvānesi
Murğ-ı 'aşkıñ mū-be-mū zencīr-i pādir lānesi
2. Gonçe-i şad-berg-i bāğ-ı vuşlat ol bārī amān
Ey hezār-ı ḥasretiñ yüz vermeyen bir dānesi
3. Oda bu sūzişle korsa (?) āteş-i hicre yanar
Nār-ı şem' -i ḥüsne bī-pervā dönen pervānesi
4. Āfitāb-ı tal' atıñ revzenden olduķca bedīd
Maşrıķ-ı iķbāle döndü evc-i şubḥ-ı ḥāmesi
5. Al ruḥsārı 'araķ-rīz olsa derler Nāfızā
Bir gül-i ter üzre nazm olmuş mu bu dūr-dānesi

630

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Ele ver sāğar-ı la' liñ dile mestāne ḳalsın mı
Benimle etdigiñ ey bī-vefā peymāne ḳalsın mı
2. Yine murğ-ı dil-i üftādemiz bir dāma düşsün mü
Saña hep ḥatırım ey ṭurre-i cānāne ḳalsın mı
3. Şabā derken toķunma rüzgāra ol perīşāna
Nişān-ı şāne hiç gīsū-yı müşk-efşāna ḳalsın mı
4. O şem' -i nāz edince şu' le-i reftār bī-pervā
Düşüp pāy-ı niyāza per yaķan pervāne ḳalsın mı

---

629. 183b
1a dil-i: dili
630. 183b
2a dil-i: dile

5. Derün-ı cāme-ḥāb-ı Nāfize gelmez mi endāmıñ
Bu şeb ey mäh-rü ārayıř-i kāşāne alsın mı

631

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. O bī-gāne baışlı bir nigāh-ı āşınā etdi
Bir āfet-çeşm iken her amzesin ' ayn-ı vefā etdi
2. Cemāli pertev-endāz-ı reh-i nezzāre olduca
Günüm oğdu o mihr-i maşış-ı al' at ziyā etdi
3. Vezān olduca bād-ı āh-ı asret seyl-i eşkimle
řalındı ol nihāl-i ' iřve-cū nāzük edā etdi
4. Atıp tır-i müje bir semte çekdi ol kemān-ebrū
Miyāniyla řafā-yı leblerin benden yaña etdi
5. O řāfi ehre kim mir'āt-ı ibālīm görüp geldi
Perī-veř řiře-i pür-rū-nümā ' arz-ı nemā etdi (?)
6. Görürken dest-i red-i amzesin ' id eylediñ Nāfiz
Kirişme el ucundan şimdi gizli merabā etdi

632

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Sebük-rev cānı ol rüḥ-ı muşavver şev-i rüḥānī
Vücüdu ehl-i ' aşa neş'e-başş-ı zev-i cismānī
2. Mükerrer sāęar-ı la' liñde ey gül gulgul-i evvel
Hezāra eheh-ārā and-i řavtıñ ḥālet-i řānī
3. şalındıca hevā-yı rüzgār-ı ışm ile addi
Yed-i řāne utar ęisū-yı dāmān-ı perīřānı
4. Tamāmen mäh-ı nev-şehrimi aya eylesem teřbīh
O ebrū-yı hilāli bir kere gör var mı nořānı

---

631. 184a

632. 184a

3b yed-i: yedi

5. Bulur her zerreden bir şems-i feyz-i ziver-i dide
Görenler germi-i nezzâre-i 'âşıkla cānānı
6. Ter ü taze ebed (?) neşv ü nemā huşk-ı giyeh düşse
Nihāl-i sāye-endāz-ı kad-i serv-i hırāmānı
7. Pey-ender-pey çekilmez kavş-i nakş-ı ebruvān Nāfiz
Rūsūm-ı cevri-i hāme vesme eyler reng-i müjgānı

633

meʿ ūlū mefāʿilū mefāʿilū feʿ ūlūn

1. Bir şeb o perī sine-i pür-şāfa gelir mi
Āyine-i bahtım 'aceb inşāfa gelir mi
2. Rindān-ı mey-āşām çü şahbā-yı feraḥ-zā
Ārāyiş-i ser-meclis-i eşrāfa gelir mi
3. Çin-i ser-i zülfünü miyānhāne kılınca
Miskīn dile büy-ı haber-i nāfe gelir mi
4. Der-ḥāb iken efsāne ile aldanır oldu
Uydu söze tıfl iken o yār lāfa gelir mi
5. Murğ-ı dil-i üftāde düşer zülfüne Nāfiz
Sīmurğ-heves lāne-küh-ı Qāfa gelir mi

634

fāʿ ilātūn fāʿ ilātūn fāʿ ilātūn fāʿ ilūn

1. Qanı ol günler ruḥuñ ḥurşid-i bezm-ārā idi
Pertev ile şubḥ-ı dil tāb-ı ziyā-baḥşā idi
2. Qanı ol dem mest [ü] ḥünin gamzeler qanzil tamām
Qanı ol bezm-i şafā cām-ı lebiñ mīnā idi

5a feyz-i: feyzi
6a huşk: hüşk
7b cevri-i: cevri
633. 184b
634. 184b

3. Söyledikce beyt-i sînem üzre şîrîn besteler
Kand-i güftârîñ murabba' -gü nağam-pîrâ idi
4. Nâme-i pervâne-i pür-süzu bî-pervâ okur
O da şem' -i hüsni için bir beyt-i pür-sevdâ idi
5. Sâye-i zülfünde sünbülzâr olunca gülsitân
Beyt-i Mecnûn-veş demîde her giyeh Leylâ idi
6. Kays-ı 'aşkı etdigiñ ser-geşte-i deşt-i cünûn
Ey gazâl-i 'işve ol vâdiler istignâ idi
7. Nâle-keş 'uşşâkıñ olmuşdu hezâr-ı nağme-sâz
Nâfîzâ ol gönçe-fem güyâ sühân-ârâ idi

635

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. O kanlı ğamze kalbe fikr-i müjgâni unutturdu
Hücûm-ı tîğ-i hünî havf-ı peykânı unutturdu
2. Mezâk-ı hâl[i] telh etdi verip kand-i lebin ğayre
İsâ 'et eyledi şîrînim ihsânı unutturdu
3. Yemîn etmişdi peymâne-keşâna öpdüre destin
O mâha tâlî' i gör 'ahd [ü] peymânı unutturdu
4. Güle reng-i hacâlet verdi al-ı rüyu gülşende
Hezâra naqş-ı hüsni verd-i handânı unutturdu
5. Çerâğ oldu dil-i pervâne-meşreb lâle rüyuñla
Şu' â' -i şem' -i vaşlıñ dâğ-ı hicrânı unutturdu
6. Çü pervâne dönüp şem' -i gül üzre nâle-keş bülbül
Dil-i ser-geşteye âyîn-i efgânı unutturdu
7. Niçe takrîr edem esrâr-ı gönçemden saña Nâfîz
Bize nisyân-ı fûrkat vaşl-ı cânânı unutturdu

636

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Kıpıldıñ jâle-veş şems-i ruḥ-ı dildāra besbelli
Kıtıldıñ zerre-āsā ' ālem-i envāra besbelli
2. Görünmez şanmañız āyīne-i nezzāreden māhiñ
Bu şeb ḥübān içinde ol perī-ruḥsāre besbelli
3. Şevāhiddir müje işbāta ḥüccet eyleriz imzā
O zālīm ğamzeler ḥācet degil ikrāra besbelli
4. Belī endāmı baḥşin mū-be-mū ellerle kıldık hep
Şarıldık kıl ü kāl-i mū-miyān-ı yāre besbelli
5. Dirīġā geçmedi yalvarma Nāfız bir pūla eşkiñ
Bu şeb hıç naḫd-i ḥātır şaymaz ol meh-pāre besbelli

637

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Ḥaṭ-ı reyḥān-ı evrākı ruḥ-ı dildār başdırdı
Şikest ile kitāb-ı Gülşen-i Esrār başdırdı
2. Pey-ā-pey çehçeh-i bülbül ṭanīn-endāz-ı gülşenken
Hezār-ı dil fiġāna geldi bāġ-ı zār başdırdı
3. Hücüm etdi ḥaṭ-ı ḥār-ı muġaylān-veş çıkıp bir bir
Ṭarīḳ-i ġam dikenlerle reh-i enzār başdırdı
4. Edip evrāk-ı cāmı ḥātem-i la' liyle naḫş-ārā
Nigīn-i mühr ile mektüb-ı şevḳ-āşār başdırdı
5. Ayaġın duḫter-i rez çekdi meclisden yine Nāfız
' Arūsāne gelince pāyına aġyār başdırdı

638

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Seyr et şarābī cāme ile çehre-i gülü
Döndürdü reng-i cām-ı müle çeşm-i bülbülü
2. 'Aksin düşürdü gerden-i şāfina kākülü
Mīnāya nakş kıldı hevā saçlı sünbülü
3. Müjgān-ı çeşm-i āhı edip nīşter hezār
Faşd eyledi bahārda berg-i reg-i gülü
4. Ol āfitāb-ı 'işve bugün tāb-ı hūsn ile
Kıldı rübūde şebnem-i şabr [ü] tahammülü
5. Hisset-nihād himmet-i luţf-ı kibār gör
Şeyhāne beste eyledi bāb-ı tevekkülü
6. Nāfiz kızardı ruĥları şeftālū verdi yaz
Bu yüz[den] açdı gülşen-i hūsnüñ қaranfülü

639

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Esrār-ı la'liñ ey gül-i ĥayret bilinmedi
Bu gonçe-i gubār-ı şetāret bilinmedi
2. Verdi hevāya hep gül-i ihlāş[ı] rüzgār
Ĥayfā yanında bŷy-ı şadākat bilinmedi
3. Ağyār gülgül etdi o lāle-ruĥu dirīg
Dil dāğ dāğ āteş-i ĥayret bilinmedi
4. Ebrŷlarını kıldı nihān ol perī bu şeb
Etdik hilāle yek-şebe diĥkat bilinmedi
5. Mektŷm қaldı sīne-i 'uşşāqda lebi
Nāfiz o rāz-ı genc-i maĥabbet bilinmedi

---

638. 185b

639. 185b

1b şetāret: şetāret

640

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Miyān-ı serv-i nāzım cilve-i gülzār olmaz mı
O sebz-endāma bir reng-i yeşil buldār olmaz mı
2. Pey-ender-pey şafā-yı bezm-i germ-ā-germ ile şākī
Ferah-baḡ-ı lebiñ bir cām-ı şevk-āşār olmaz mı
3. O yār-i sīm-endāma şarılsaḡ cāme-ḡāb içre
Dil-i bīdāra ḡayd-ı pīrehen āḡyār olmaz mı
4. Ḥaṭiñ öpsek cemāliñ şafḡasında ber-murād olsaḡ
Beyāz üzre bu şeb fermān buyursañ yār olmaz mı
5. Niçün inkār edersiñ ḡamze-i dil-ḡirini Nāfiz
Göñül bir dest-dı[r]āz şehri dil-i dildār olmaz mı

641

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Şabā ile ḡaber-i verd-i al gelmedi mi
Hezār-ı ḡāhişe bŷy-ı vişāl gelmedi mi
2. Şaḡife-i gül-i āteş-nümā olup mir'āt
Hezār-ı çeşm-i dile iḡtilāl gelmedi mi
3. Nihānī dā'ire-i bezm-i كومر diyerek
Gelir diyü o perī iḡtimāl gelmedi mi
4. Derün-şikeste gül ü 'aks-i dīde-i bülbül
Mişāl-i ḡāl-i ruḡ-ı bī-mişāl gelmedi mi
5. Ḥarāret ile leb-i yāri Nāfizā emerek
Dehān-ı çeşmeme āb-ı zülāl gelmedi mi

642

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Siyeh-mest-i teğāfūl görmesinler çeşm-i fettānı
Ğurūr-ı nāz ile seyr etmesinler tiğ-i raḥşānı
2. Yeter etdirme ḥande ehl-i zāra şād a' dāyı
Amān ey gonçe güldür biraz erbāb-ı giryānı
3. Degildir çin-i gīsū rüy-ı la' li üzre cānānıñ
İḥāta kılmış ejder daḥme-i mühr-i Süleymānı
4. Olurdu ṭālī' -i baḥtım qarīn-i şems-i iḳbāli
Çekeydim sīneye hāle-şıfat ol māh-ı tābānı
5. Der-āğūş-ı vişāl-i yāre neyle diyü söylersin
Dutar aldar yürürsün va' de-i ferdā ile anı
6. Müsā' id rüzgār olunca Nāfiḫ bāğ-ı iḳbāle
Şalındırmaḳ olur yanınca bir serv-i ḥurāmānı

643

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Mevc-gīr-i bād-ı ḥasret oldu eşkim yem gibi
Güyyā kıldı telāṭum dīde baḥr [ü] yem gibi
2. Tā-be-key negşüftelik açıl biraz ey gonçe-leb
Düşdü bir üftāde-dil gül-rüyüña şebnem gibi
3. Zaḥmdār-ı ḥancer-i çeşmānıñ olmuşken yine
Sīnesin çāk etme Sührāb-ı diliñ Rüstem gibi
4. Zaḥm-ı ḥün-ālūdeye bir merhem-i kāfūrdur
Yāre olmaz şaracaḫ hiç yaralı sīnem gibi
5. Ey perī zūlfüñ ḥamā' il kıl cemāliñ setr için
Diyü a' dā görmesin insān degil ādem gibi

642. 186a

2b Bu mısraın vezni bozuktur.

643. 186b

6. ‘Älemi tutdu cemâliñ pertevi her rûz ü şeb
Nâfizâ birdir o meh-rû neyyir-i a‘ zam gibi

644

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

1. Pistânlarını sanma o meh-pâre çıkardı
Koyundaki elmâsını bâzâra çıkardı
2. Oynatmağa cân ü dili bir pâre yerinden
Biñ nâz ile raqşa iki çâr-pâre çıkardı
3. Hâcet komadı gamze-i kıttâlına bir dem
Keff-i nigehe hâncer-i hûn-h‘âra çıkardı
4. Ol âteş-i pür-şu‘ le cihân-süz cefâ-cû
Âhım şererin tâ küre-i nâra çıkardı
5. Yüzün gözünü qaralayıp mashâra ağıyâr
Geh curcunı-ı meclis-i dildâre çıkardı
6. Olsaydı eger âh-ı diliñ kuşra hâlîde
Tâ kim felek-i atlas-ı devvâre çıkardı
7. Çâh-ı zeķan-ı yâr-i tecessüsde olursañ
Nâfiz niçe biñ beste pür-âvâre (?) çıkardı

645

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1. Elimden âhîr ol şebbâz-ı deşt-i hûsn [ü] ân çıkdı
Hemân kebg-i dil-i âvâreden şavt-ı amân çıkdı
2. Ayağ-ı bâde-peymâ dönmesin meydân-ı bezm üzre
Elinde câm-ı mey bir sâķî-i devr-i zamân çıkdı
3. Yetişmez dâmene dest-i niyâz-ı pîr-i mey-nüşân
Kenâr-ı süllem-i nâza ayak başdı civân çıkdı

---

644. 186b

4b küre: küre

645. 187a

2a bâde-peymâ: bâde-peymân

4. Zuhūr etdi ğubār-ı haṭṭ-ı pākı muşḥaf-ı rūyuñ
Kitāb-ı ḥüsnünün terkīb ü i' rābı 'ayān çıķdı
5. Cemāli zīr-i zülfünden göründü Nāfiz ol yāriñ
Bugün ebr-i siyehden ḳurş-ı ḥ'urşid-i cihān çıķdı

646

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Var iken derd-i dilimden o ṭabībiñ ḥaberi
Yine nabz-ı reg-i ağyārda keff-i nazarı
2. Āyīne sūz ü güdāz ile eder maḥv-ı vüçüd
Düşse mir 'āta eger tābiş-i rūy-ı ḳameri
3. Uçurur bülbülün 'aqlın gülü pejmürde eder
Ser ü cānsız düşürür pāyına bu şiveleri
4. Ayağı çekme şaḳın meclis-i meyden sāķı
Ĝam yeme cām [ü] şurāḥı ḳodu meydāna seri
5. Kār-ger olmadı Nāfiz bu ḳadar nāle vü āh
Yoğ imiş nevk-i ciger-düz-ı fiĝāniñ eşeri

647

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Göñüller tāzelensin köhne meyle nev-bahār oldu
Yine hengām-ı 'ayş ü nüş-ı bezm-i gül-'izār oldu
2. Görüp levḥ-i çemende her şüküfe olduĝun tezhīb
Göñül zencire-i āb-ı revān-veş bī-ḳarār oldu
3. 'Aceb mi eylese āb-ı revānı ḥükmüne cārī
Çemende ḥüsrev-i gül pādişāh-ı tācdār oldu
4. Bize eller ḳadar bir merḥabāsı olmadı rüzī
Niçe nevrüz 'id ü rüze vü faşl-ı bahār oldu

5. Gül-i ruhsāreñi pīş-i nazarımdan cüdā kıılma
İşim zembūr-veş kıand-i lebiñle kār-zār oldu
6. Hāyāl-i pertev-i rūyu gelince hātırā yāriñ
Elimde cām-ı mey bir gūy-ı mihr-i tābdār oldu
7. Tehālükler eder ol merdüm-i çeşm-i dile bakşam
Baña müjgān-ı dīdem dağı bir dīvār-ı hār oldu
8. Şalındırdım yanımca Nāfız ol serv-i hırāmānı
Bugün gülşende döndü bād-ı āhım baña yār oldu

648

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Ol gül nağam-ı bād-ı bahār olmadı gitdi
Bir bā' iş-i feryād-ı hezār olmadı gitdi
2. Āğūş-ı recā olmadı hāle-keş-i vuşlat
Bir şeb o mehım zīb-i kenār olmadı gitdi
3. Deşt-i talebi pā-zede-i bāz-ı niyāz et
Ol kebg-i hasen çünkü şikār olmadı gitdi
4. Ağyār-ı girān-cān sebük-rev-i nigāra
Bir āh ile şıklet-zen-i bār olmadı gitdi
5. Biñ da'vet ile dā'irede kıalmadı tenhā
Bir şeb o perī Nāfize yār olmadı gitdi

649

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. La' l-i gül-rengini cāma o gül-endām kıodu
Berg-i al üzre hemān gönçe-i bādām kıodu

6a pertev-i: pertevi

7b dağı: dāğı

648. 187b

4a girān-cān: girān-cām

649. 188a

2. Mū degildir görünen şafha-i ruhsārında
Zülfü i' rāb ederek hāmesi erkām kodu
3. Hātem-i la' lini būs eyledi nakşın çıkarıp
Lebine gönçe-i gül-fām diyü nām kodu
4. Geh tehī vü geh tolu bezm-i felek devrinde
Sākī-i dehr hilālin pür edip cām kodu
5. Nāfiz adın̄ ko çekilsin dehenin sevmekle
Hātem-i la' lini dil öpmek ile nām kodu

650

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bu kez kavş-i hilālin tāk-ı çarha meh gibi aşdı
Eder reng-i şafağdan ol kemān ebrūsu kaç başdı
2. Beyāz-ı şafha-i rüyuñ çıkardı nakşını cümle
Seni el sīneye ey sīm-ber mıştar gibi başdı
3. Hezār ol gāmze-i hūn-h'ārdan şan' at alıp her-dem
Reg-i gülden edermiş nişter-i müjgān ile faşdı
4. Dönüp ol Zühre-i bezm-i felek mīnā-yı çarh üzre
Mey-i efsūn ile pür şīşe bir sehḥāre rakḳāşdı
5. Dizilmiş ceş-i müjgān şaf-be-şaf Nāfiz şakın kendiñ
O kâfir gāmze nevk-endāz-ı fırsat kalbedir kaçdı

651

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün

1. Müşk-i ser-i zülfünü amān kesme kesimli
Çin ' askerini eyleme bu resme kesimli

---

650. 188a

1a tāk: tāk

2b mıştar: mışdar

3b faşdı: fāşdı

5b kaçdı: kâşdı

651. 188b

2. Urmaz feres-i nāzına زلیوش nigāhı
Kes kesme dilerseñ o şehe kesme kesimli
3. Hācet midir ārāyiş-i semmūr-ı siyeh hîç
Ebrūlarıña çekme yeter vesme kesimli
4. Engüşt-i recā zūlfüñe miqrāş-ı sitem mi
Lā vü na' am-ı luţfuñu gel kesme kesimli
5. Görünmez iken bād-ı niyāz-ı dil-i 'āşık
Dermiş o perī āhımıza esme kesimli
6. Sermāye-i naqd-i dil-i Nāfız mi hāzīneñ
Kesme yetişir bendeleriñ kesme kesimli

652

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün

1. Gör cām-ı recādan ruḡ-ı meh-pāre bozuldu
Gelince firāşe gece bir pāre bozuldu
2. Şābit-kağem-i tevbe iken meclis-i meyde
Rindān göricek cām-ı leb-i yāre bozuldu
3. Bāğ-ı ruḡ-ı seyrinde seḡāb eyledi zūlfün
Gülşende hevā-yı dil-i āvāre bozuldu
4. Gül-reng libāsıyla kesip biçdi raķibi
Cāme dikicek sūzeni gül ḡāra bozuldu
5. Şem' -i ruḡa pervāzda pervāne iken gör
Pür-süz dil-i Nāfız-i āvāre bozuldu

653

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cām-ı la' liñ meşrebimce neş'e-āşār olmadı
Hep mezāk-ı ḡāra uydu bülbüle yār olmadı

2. Dāmeniñden ey gül-i hercāyī el çeksek n'ola
Vaqt-i vuşlat bir maḥal olmaz ki aḡyār olmadı
3. Sāye-baḡş-ı maşrıq-ı iqbāl iken zülfüñ ele
Ṭālī' im baña şehāb-āsā hevādār olmadı
4. Seng-i dest-i cevr-i nā-bercā ile ola şikest
İnkisār-ı şīşe-i ḡalb-i dil-i zār olmadı
5. Ey sebük-rūḡān-ı bezmiñ zīb-i destār-ı seri
Çekmede cām-ı gülü Nāfız saña bār olmadı

654

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Dil ḡāl-i gülistān-ı ruḡu benden oḡurdu
Reyḡān ḡaṭı zīb-i ser-i gülşen oḡurdu
2. Mānend-i perī da' vet-i aḡyāra ḡo 'azmi
Görmez misin ey ḡuzucaḡım hīç sen o ḡurdu
3. Dil nāme-i da' vetle nihān ol perī-rūyu
Hep dā'ire-i bezme çekip gülşen oḡurdu
4. Ebrūları bāzū-yı Nerīmānla çekilmez
Ol saḡt-kemān zūrunu Rüstenden oḡurdu
5. Zeyl-i keremi tutdu görüp şems-i vişāli
Ḥayme diyü re's-i yedine dāmen oḡurdu
6. Görmüş güzel ārāyiş-i bezm gül-i cāmı
Nāfız bu şafā resmini dil gülşen oḡurdu

655

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Devr-i felegi gerdiş-i eyyāmı bilir mi
Sāḡī-i reviş bu iki pür cāmı bilir mi

2. Endişesin ol bî-ħoduñ eyle[se] temāşā
Tül-i emeli fikr eder encāmı bilir mi
3. Bî-‘aql olan encāmını bu ‘ālemiñ añmaz
Olmuş tatalım ħāşılı her kāmı bilir mi
4. Eslāfa bakar ehl-i başiret gece gündüz
Gör gāfili kim rūzu bilir şāmı bilir mi
5. Muħtel-i dimāğ olalı naħvet ile ħāşıl
Nāfiz nekbet-i ‘ālem-i ihāmı bilir mi

656

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Mār agyārın yüzünden zehr aķar ejder gibi
Nişter āzārını ķalbe şoķar ħancer gibi
2. Dest-i seng-āzār-ı devrān şīşe-i nāmūsumuz
Etdi işkeste ele alınmayan sāğar gibi
3. Ĥāl-i müşkīn ile pürdür şerbet-i gül-gün-lebi
Ey dil-i teşne bu sāğardan gel iç ‘anber gibi
4. Sīnesin āğüş-ı taħrīre alıp naķş eyledi
Üstüh‘ān-ı sīne ol sīmīn-bere miştar gibi
5. Düşdüñ ey üftāde-i pā-būs firāķa her ķadem
Çık ayak ayak firāz-ı vuşlata minber gibi
6. Germ-i meyden tal‘ atı bulduķca Nāfiz āb ü tāb
Lem‘ a-rīz oldu ruķu mihr-i ziyā-güster gibi

657

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Pāy-ı mihrimden raķīb ayrılmaz āyā sāye mi
Dāmen-i gülden diken olmaz cüdā bu pāye mi

4a gece gündüz: gece vü gündüz
656. 189b
657. 189b

2. Halka-i bezmi görüp mestâne hüküm etdi o yâr
Bir süzöldü hâle-i âgûşa mı şahbâya mı
3. Oldu müsta‘li Zühâl-tab‘ -ı raķīb ol mehveşe
Kevkeb-i ‘ aşık felekde t̄ali‘ -i bî-vāye mi
4. Sell-i seyfi-gamze cebhe çin-i pür-çin-i gâzab
Kaşdıñ ey hūnî bu demlerde yine gavgāya mı
5. Tıfl-ı ebced-h̄ān-ı harf-i nāzdır Nāfız o meh
H̄āce midir nūr-ı şems-i ‘ ālem āyā dāye mi

658

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Raķibe germ-i nezzāre dil-i şeydāya güç geldi
Bu āteş-i per-i nevk kec-hevā itfāya güç geldi
2. Nişān-ı buse-i aġyārı taħrîr istemiş bizden
Hurûf-ı naķş-ı hūsnü şuret-i imlāya güç geldi
3. Yoluyla naķş-ı pāyın aldı ressām-ı şabā ammā
Reh-i dilde bize bād-ı hevā bu pāye güç geldi
4. Kināyeyle kılınca müşk-i Çine zıll-ı ta‘ bîri
Haţāmız mû-be-mû bu zülf-i ‘ anber-sāya güç geldi
5. Şaķın ey dest-i seng-endāz-ı naħvet inkisār ile
Şikeste şîşe-i ķalb-i dil-i dānāya güç geldi
6. Ederken bülbüle çehçeh şurāhî naġme-i ġulgul
Hezār-ı hāme geldi meşreb-i mīnāya güç geldi
7. Görünce bāde-i la‘ liyle yārîñ şevķ-i aġyārı
Bu germ-i neş‘e Nāfız meşreb-i şahbāya güç geldi

659

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Bülbül ağlar bāğda feryād ile gül şen gibi
Nağme-sāz-ı nāleye bu nağş uyar gülşen gibi
2. Seng-çalb-i dil-ber-i Şirine āh-ı tüşekār
Bir tarīķ ile yolun bulmadı kühiken gibi
3. Elif-i āh sāyeñe müjgāndan ğamzeñ oķur
Ezber etmiş bāb-ı cevri var mı zālīm sen gibi
4. Şerħ eder hergiz zebān-ı hāl güft ü gū ile
Söyleşir tır-i müjeñle sīneler cevşen gibi
5. Müşk-i çin-i zülfüne hıdmetde kılsañ mü-be-mū
Hāline ' anber yapışsa bende olmaz ben gibi
6. Tab'-ı saħtī-i 'ādunuñ nef [i] yokdur Nāfizā
Bī-eşerdır kār-sāzı fażla-i āhen gibi

660

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Şarsaķ nihāl-i kāmētini yāsemen gibi
Buldārī-i miyāna dökülsek biten gibi
2. Verdi şarābī cāme raķībe görünce biz
Dāmān-ı şāh-ı gülde bulunsaķ diken gibi
3. Rüy-ı niyāzı ' arz-ı ruħ-ı bī-ħicāb eder
Var mı bir āyine dile ol sīm-ten gibi
4. Yek-cevrine hezār hezār imtinān eder
Olmaz cihānda bir gül-i pür-ħār sen gibi
5. Nāfiz nuķūş-ı āyine-i ' aksidir .....
Girmez ķulüb-ı yāre seven sevmeyen gibi

---

659. 190a

2a dil-ber-i: dil-beri

660. 190b

5a Kelime eksikliğinden dolayı bu mısradaki vezin çıkmamaktadır.

661

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Göñül efsâne-i ferdâ ile bulmaz tesellâyı
Bilir ol va' d-i bî-encâm-ı maqşûd-ı dil-ârâyı
2. Döner durmaz meh-i nev gibi va' d-i vuşlata hergiz
Benefşe-veş o h'urşid-i cihânım kıpdu hercâyı
3. Şeb-i ğamdan ğalâş olurdu baht [ü] tãli' im ey dil
Çekeydim cãme-h'ãba hãle-vãr ol mãh-ı ra' nãyı
4. O teng-i nãz ise bu tünd-ĥûdur el-amãn bilmez
Ne ğüne eylesem ey dil aña bilmem müdãrãyı
5. Ne bilsin bãde-i esrãr-ı 'aşkıñ leyle-i ĥüsnüñ
Dil-i Mecnün ser-i dīvãne-meşreb şüh-ı sevdãyı
6. Recãmızdan o mãh-ı nãz-perver oldu ğurrende
Bırak Nãfiz niyãzı ğayrı tãm eyle temennãyı

662

fã' ilätün fã' ilätün fã' ilätün fã' ilün

1. Ğüş edenler ta' n eder her gece aħ [ü] zãrımı
Añladım hıç görmemişler ol perî-ruhsãrımı
2. 'Aks-i rüyunda anıñ bir zerre yüz h'urşid olur
Vechi var ta' bîrsiz dersem cemãl-i yãrimi
3. Āb-ı rûsun ĥürî-i cennet cemãlinden alır
Peyker-i ĥüsnüyle ğilmãn ğoreli dildãrımı
4. Pãdişãhãn-ı bütãn sultãn-ı şãhãn-ı selef
İşte ednã şöyle işbãt eyledim ĥünkãrımı
5. 'Abd-i 'ãciz bir ğünehkãrım cihãnda Nãfizã
Ĥaĥķa tefvîz eyledim iķbãlimi idbãrımı

---

661. 190b

4a tünd-ĥû: tünd-hû

662. 190b

663

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Göñül bir mäh-ı devriñ oldu ser-gerdān-ı hayrānı
Ki 'aks-i hüsnü günde döndürür h'urşid-i raşşanı
2. O rütbe keşret etmişdir nezāre çeşm-i şühunda
Nigāh-ı bendegānından geçilmez rāh-ı müjgānı
3. Olurdu lāle-i dil-süz her eşcār her ezhār
Eger 'aks olsa dehre derdimiñ bir dāğ-ı pinhānı
4. Dili tārīkī-i hicrān-ı 'aşkıñdan halāş eyle
Meded gel ey sipihr-i 'ömrümüñ h'urşid-i tābānı
5. Yatırdım yalvarıp biñ dek ile ser-keş iken Nāfız
Kenār-ı bāğa yap yap çekdim ol serv-i hürāmānı

664

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Döküldü rüyuna kat kat o zülf-i piçānı
Çözüldü 'uqde-i riş-i şafā-yı rühānı
2. Nigāhı hüş-rübāy-ı taħammül-i dil-i nāz
Kirişme ğamzesi şabriñ şafā-yı pinhānı
3. Derün-ı 'aşkı tuşuşdurdu düşmeden evvel
Ser-i maħabbetime sāye-i peşimānı
4. Tirāşe-i ser-i engüşt-i pāyiñ olsa felek
Cebīn-i māha eder ebruvān nevāzını
5. Hirās-ı h'ün-ı nigāhı edip dile te'sir
Regi nühüfte ederdi hürüş-ı şiryānı
6. Felekde olsa muķārin ğubār-ı dergehiñe
Hilāl bir dağı görmezdi rüy-ı noķşanı

---

663. 191a

4a tārīkī: tārīke

664. 191a

7. Arardı hanceri destinde bīm ile Nāfiz
Derūn-ı Mirrīḫe düşse ḫayāl-i müjgānı

665

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bizimle etdiğiñ ol 'ahd [ü] peymānı unutduñ mu
A kāfir merḫametsiz yoḫsa imānı unutduñ mu
2. Nedir bī-gāne bī-gāne bu vādiler bu cünbüşler
Ferāmüş eylediñ mi cān-ı nālānı unutduñ mu
3. Nedir böyle edālar bu teğāfüller bu evzā' lar
Efendim bu faḫiri zār [ü] giryānı unutduñ mu
4. Nedir şimdi bu şāhib çıkmacıklar (?) 'ahdiñ olmuşken
' Aceb ey bī-ḫaḫīkat niçe imānı unutduñ mu
5. Neden geldi bu hercāyilik etmek saña mihr-āsā
Eyā ey māh-rū mihr-i gedāyānı unutduñ mu
6. Nedir bu āşinālık etmemekler Nāfiz-i zāra
Ḳuluñ bī-çāreyi yā ehl-i ' irfānı unutduñ mu

666

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Göñül bir mihr-i evc-i nāza oldu mübtelā şimdi
' Aceb kesb-i kemāl etdi felekde ol gedā şimdi
2. Beni gözden çıkardıñ şol kadar ey çeşm-i ḫün-ḫ'arım
Ki senden yılda bir görmem nigāh-ı āşinā şimdi
3. Kime āyā ḫarīn oldu cemāl-i māh-ı tābānıñ
Seni kimler ḫocar hāle-şifat ey bī-vefā şimdi
4. Çıkardıñ genc-i dilden naḫd-i eşki maḫzen-i çeşme
Melek-çehrem yoluña mā-melek olsun fedā şimdi

---

665. 191b

5a hercāyilik: hercāyilik

666. 191b

5. Bizimle el ele gül-geşt-i bâğ eyler iken evvel
Eder ol naḥl-i hercāyī iraqdan merḥabā şimdi
6. ‘Adūlarla ḳatı āmīziş etdiñ bezm-i ‘işretde
Şaḳın Nāfiż şaḳın kim ortalıḳ başḳa edā şimdi

667

müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün

1. Ey meh-ruḥānīñ aḥseni ‘ālemde kim sevmez seni
Var mı seven derseñ beni ‘ālemde kim sevmez seni
2. Bu ḳāmet-i bālā ile bu cünbüş-i ra‘nā ile
Bu ḥüsn-i müsteşnā ile ‘ālemde kim sevmez seni
3. Ey şem‘-i nāz-ı bezmgāḥ pervāne saña mihr ü māḥ
Ey mülk-i ḥüsn-e pādişāḥ ‘ālemde kim sevmez seni
4. Bu ḳullevī destār ile bu cübbe-i zer-tār ile
Bu çözmeli şelvār ile ‘ālemde kim sevmez seni
5. Ey çeşm-i sürmedārımız ey merdüm-i ebşārımız
Ey yār-i gül-ruḥsārımız ‘ālemde kim sevmez seni
6. Nāfiż saña ḥürī desin yoḥsa melek misin nesin
Āyā perī-rū sen nesin ‘ālemde kim sevmez seni

668

mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün

1. Bize cevr eylemekden bilmem ol zālīm uşanmaz mı
‘Aceb ḳan içmeden ḥünī gözü bir laḫza ḳanmaz mı
2. Hilāl etdi beni cevr [ü] sitemle sevdigim bilmez
Eyā ol mihr-i hercāyī yemīn etsem inanmaz mı
3. Hezārān var iken şūrīdesi bâğ-ı temennāda
O gül-çehre beni de bülbul-i hicrānı şanmaz mı

---

667. 192a

5a çeşm-i: çeşmi

668. 192a

4. Raķıbe böyle pey-der-pey nedir bu luŗfuña bā' iŗ
Amān söyle efendim cevriñe aŗlā dayanmaz mı
5. Tegāfülle raķıb-i kāfiri öldür bakıp durma
O ħāb-ālūde cellād-ı nigāhıñ hıç uyanmaz mı
6. O nāzūk penbe ten bu āh-ı āteŗ-zādım olduŗca
Beni nār-ı firāķı yakdı Nāfız o da yanmaz mı

669

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Zır-i zülfünden bedid olduŗca yāriñ peykeri
Güyyiā çıķdı ufuŗdan āfitāb-ı enveri
2. Māh-ı iķbālim qarın-i hāle-i ümmid olur
Āh bir kerre der-āgūŗ eylesem ol dil-beri
3. Tābiŗ-i ħüsnüñ Ĥudā bir rütbe kılmıŗ lem' a-pāŗ
Zerre olmaz rüyuña nisbetle Şems-i ħāveri
4. Sāye-i zülfü eger bir kerre düşse 'āleme
Ĥākın eŗcārın ederdi cümle 'ūd-ı 'anberi
5. Tek [ü] tāz etme kümeyt-i nāzıñı ey pādiŗeh
Pāy-māliñdir amān çignetme Nāfız kemteri

670

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. O gül-ruŗ kim zükām-ı hicr eder kām-ı dil-i zārı
Hezārān bűy-ı vuŗlat Őād-kām eyler iken ħārı
2. Gözüyle bulsa yerdi ehl-i 'aŗķı farŗ-ı ħıŗmından
Hele ben böyle me'műl eylemezdim ol sitemkārı
3. Ėāzab-ālūd olur nezzāreden ħüsn-i nazar dursun
Hele ifrāŗ eder luŗf eylemekde çeŗm-i mekkārı

---

669. 192b

2b der-āgūŗ: dār-āgūŗ

5a tek: terk

670. 192b

4. Ne rütbe neş'e-baḥşā gör neşāf-ı bāde-i rü'yet
Olur mest-i mey-i ḥayret gören cām-ı leb-i yāri
5. Cemāli naḳş-ı fülād oldu gūyā levḥ-i ḥāṭırda
Ne mümkindir çıkarmaḳ dilden ol şūḥ-ı vefādāri
6. Ne ḥikmetdir bu tedbīr ey Felātūn bir cevāb eyle
Devā-sāz-ı ṭabīb-i ḥastegāndır çeşm-i bīmāri
7. Ba'īd ol mehveşān-ı şehri-İslāmbolu sevmekden
Hilāl eyler seni Nāfız ḳarīn-i mihr-i ruḥsāri

671

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

1. Naḳş-ı būsa dest-māli zūlf-i zīver şarılı (?)
Gerdene zencīrli altun buldu dil-ber şarılı
2. Naḳş-ı būse zūlfünü kılduḳca zīver şarılı
Gerdene şan dest-māli ile zerler şarılı
3. Al cāmeyle nişān-ı ḥüsn[ü] zālim şakladı
Şan zer-i maḥbūba berg-i gül mükerrer şarılı
4. Verd-i zerdī naḥl-i gül üzre yaraşmış bāḡda
Sīne-pūş olduḳca ol mihr-i mūnevver şarılı
5. Serv-i nāzım gūyiyā açmış sebizden gonçeler
Ol nihāl-i 'işveyi gördük mükerrer şarılı
6. Dest-res dāmānına Nāfız muḥāl iken yine
Ol miyān-ı nāziña her gece eller şarılı

672

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

1. Cāma zīb ol çık temāşāya ser-ā-ser mā'ili
Reng-i al-ı naḳş-ı ḳaddiñ sūnbül-i ter mā'ili

2. Ser-be-pā yāķūta döndüñ ey felek-nāz [ü] sitem
Āsumān-ı ħüsnü et mihr-i münevver mā'ili
3. Lāciverdī cāme verde dāğ-ı derd olsun yine
Sen benefşeżāra çıķdıķca mükerrer mā'ili
4. Bir çiçekli telli giydirdi bu āh-ı pür-şerār
Aķterī bir āsumāna döndü dil-ber mā'ili
5. Gökşunuñ gömgök kesilsin sünbül[ü] mā'ī ile
Nāfizā olduķca ķaddi zīb [ü] zīver mā'ili

673

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Lem' a-rīz oldu cemālīñ şem' -i bezm-ārā gibi
Mihr-i ħüsnüñ dehri tutdu mäh-ı nūr-efzā gibi
2. Neş'e-baĥşāy-ı neşāt ile dili aldir yürür (?)
Görmedim bir tiz döner devr-i mey [ü] şahbā gibi
3. 'Andelībān-ı dili ġarķ-āb-ı āteş-ĥīz eder
Mevc-i baĥri peyker-i berg-i gül-i ra' nā gibi
4. Elleri pāy-ı kerem-ġiriñle pā-māl eylediñ
Va' diñe şābit-ķademsin maķdem-i ferdā gibi
5. Kāse-i ümmīd-i mey-nüşān-ı bezm-i naĥvetiñ
Dönmeden ķaldı ayağ-ı cām-ı istignā gibi
6. Olmadı timşāl-i vuşlat yine bir yüzden bedīd
ġirmedi bir şekle ĥālim şüret-i ĥulyā gibi
7. Bu taşavvurlar ki taşdıķ-i cünün eyler dili
Nāfizā ĥulyā-yı genc-i vaşl bir sevdā gibi

674

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Eden murğ-ı dili ser-pençe كر çeşm-i şehbâzı
Terennüm-sâz-ı rāhat-baḥş olur feryād ü āvâzı
2. Çekersin sîne-i âteş-feşâna yanmasın dersin
Tutuşdurduñ amân ol penbe-i nâzük-ten-i nâzı
3. داغوش āşinâ eller gibi müy-ı miyânında
Yine yad ellere düşmüş o serv-i bāğ-ı ser-bâzı
4. Şorup esrâr-ı la' liñ dileriz zan etme sulţânım
Şaḫın sırr-ı lebiñ dilden çıkarma olma در râzı
5. Dil-i Mecnûn eder Nâfiz füsün-sâz-ı kirişmeyle
Nigâh-ı şâ'ir-i mu'ciz-nümây-ı işve-perdâzı

675

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. اىك ayva göbekli işve-i hûnîn bulandırdı
Ümîd-i mîve-i vaşl etmeden ağızın şulandırdı
2. Şu'ürüm gitdi süst-endâm olup hengâm-ı vuşlatda
Beni farḫ-ı maḥabbet câme-hâb içre utandırdı
3. Hülüş-ı kalb-i uşşâka inanmazken o sîm-endâm
Yemînlerle raḫîbân yalvarıp gerçek inandırdı
4. Şeb-i fırsat bulup hengâm-ı câme-hâb-ı vuşlatda
Varıp şem'-i murâdı yalvarıp derḫâl uyandırdı
5. Şabâḫ olunca dermişsiz uyutmaz el-amân bilmez
Bu gece öyle fehm etdim seni Nâfiz uşandırdı

---

674. 193b
2b ten-i: teni
5a dil-i: dili
675. 193b

676

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Göñül bir pādişāh-ı mülk-i nāza hem-zebān oldu
Eger dillendi ise yine maḥsūd-ı cihān oldu
2. Dili āteşlere yaqđıñ şu' ā' -i tāb-ı ḥüsnüñle
Ne olduysa arada baña ey mihr-i zamān oldu
3. Revā mıdır bizi ey Leylī-i nāz eylemek Mecnün
Seniñle ser-güzeşt [ü] mācerāmız dil-sitān oldu
4. Ne müşkilmiş қаpilmaқ düşmen-i İslām olan yāre
Amān kāfir amān hicriñle aḥvālīm yaman oldu
5. Dil-i āzār [ü] cevri olması me'mül iken andan
Teşekkür eyle ey Nāfiz efendiñ mihrībān oldu

677

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Ḥ'āb-ālūd edelim çeşm-i dil-i bīdārı
Düşde olsun o perī-çehreyi görsek bārı
2. Rāst-kārān-ı maḥabbet āña hep meyl eyler
Çıkarır serv[i] yolundan giderek reftārı
3. Etmez ol mihre eşer āteş iken қаtre olur
Ebr-i zülfünde қalır āh-ı dil-i ğam-ḥ'ārı
4. Ne қadar şüret-i luḫf eyleriz ümmīd o mehe
'Aks eder āyine-i ḫālī' imiz āzārı
5. Mışra' -i evvel aniñ şānı benimdir ammā
Levhī-i şā' ire Nāfiz verelim eş'ārı

---

676. 194a

677. 194a

3b dil-i: dili

5a mışrā': mışra' / evvel: evveli

678

mef'ülü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Göstermediñ bize bugün mihr-i 'izârîñi
Ey mâh çekdik ahşamdan intizârîñi
2. Şandım ki düşdü gönül dil-i baħr-i âteşe
Gördük de tâbiş ile ruħ-ı hâldârîñi
3. İnşâf yok mu zerre kadar sende merħamet
Ey gül niçe bir ağladırısıñ hezârîñi
4. Güftâr-ı kand-rîziñi güş eyleyip derim
Bir dem emeydim ol leb-i sükker-nişârîñi
5. Gelmez cihâna sen gibi [bir] şüh-ı şivekâr
Halk-ı cihâna 'unf ile göster vaķârîñi
6. Hayrân-ı esb-tâziñ ola çeşm-i kâ'inât
Kolanâ ķo semend-ķad-i 'işvekârîñi
7. Etdik cemâliñ ile mükâfât çok şükür
Nâfîzâ dil-figâr-ı ruħ-ı tâbdârîñi

679

mef'ülü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Halkıñ nedir huşul-i murâda âleti
Allâhıñ olmayınca bir işde 'inâyeti
2. Mümkün degil huşul-pezîr olmaya murâd
Bir mümkünine ta'alluķ ederse irâ'eti
3. İlbâs-ı rif' ate seni Hakk edicek sezâ
Eyler boyunca câme-i nev cell-i devleti
4. Allâhıñ olıcaķ keremi üstüne gönül
Eyler havâle sâye-i berg-i sa'âdeti

---

678. 194b

2a Bu mısraın vezni bozuktur.

2b âteşe: âteşine

3b Bu mısraın vezni bozuktur.

679. 194b

5. Nāfiz ğaribe ‘acz [ü] zarūret edip hücūm
Yā Rab kemāl-i luṭfuña kaldı nihāyeti

680 *

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Levh[a]-i dilde naqş-ı ruḥuñ cilvekār idi
Her bir niĝehde çehre-i ümmid var idi
2. Āşüb-ı مخبش qadi gördüñ mü el-amān
Nāzende bir edāsı kıyāmet var idi (?)
3. Dönmüş idi şu‘ā‘-i h‘urşid-i evc-i tār
Nāzende bir edāsı kıyāmet nigār idi
4. Seyr et ki ‘aks-i cemāl-i gülşen-i rüy ile
Her başdıĝı çemen şanasın gülzār idi
5. Mū şanma ol peride nihān olan turre[yi]
Mir‘āt-ı çehresinde çemen aşikār idi
6. Germiyyet-i hevā ile şı‘r oldu ābdār
Bu ğonçeniñ açılması vaqt-i bahār idi
7. Bir pırehenle bulduq idi çeşm-i ğazālī
Oldu remide āh ele girmez şikār idi

681

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Maḥāsine... ‘aks-i cemāl-i yāri gördüñ mü
O mir‘āt-ı kamerden şems-i pür-envārı gördüñ mü

* Bu gazelde vezin hataları çok fazladır.

680. 194b

2b Bu mısraın vezni bozuktur.

3a Bu mısraın vezni bozuktur.

3a şu‘ā‘-i: şu‘ā‘i

4 Bu beytin vezni bozuktur.

681. 195a

2. Şaķın āyīne-i mey rūy-ı vaşlñ gösterir tenhā
Seni da' vet edermiş ey perī aġyārı gördüñ mü
3. Tamām oldu mu bilmem rūze-i ġam şā'im-i hicrān
Bu şeb āyā hilāl-ebrū-yı meh-ruhsārı gördüñ mü
4. 'Arūsāne gelince bezm-i vaşla duġter-i rezle
Vesātetle yed-i sākī-i zevķ-āşārı gördüñ mü
5. Perī-endīşe-i pā-beste olur ġayr ile Nāfiz
Nezāketle nigāh-ı çeşm-i efsūnkārı gördüñ mü

682

me' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn

1. Dil cām-ı lebiñ neş'esini yāda getirdi
Bezm-i feraġa pūr-ķadeġ-i bāde getirdi
2. Mümkin mi el ermek şeb-i vuşlatda miyāna
Dest-i emel āġūşuna ġulyāda getirdi
3. Ārāyiş-i ġülzār-ı ümīd-i zürefāya
Erişdi hevā bir ġül-i āzāde getirdi
4. Baķ ol ġüne āyīne-i šal' at diyesin sen
ġať zaġm-ı āh-ı dil-i üftāde getirdi
5. İķlīm-i dili ġārete Cengīz-sipeh-veş
Ceyş-i müjeler ġamzeler imdāda getirdi
6. Ārāyiş için germ-i hevā mest-i kenāra
Nāfiz yine bir sır dil-i āzāde getirdi

683

meʿülü mefâʿilü mefâʿilü feʿülün

1. Pâdişâhım yâr-i cefâkâr kesildi
     ʿUşşâk hevâlandı bâzâr kesildi
2. Müşkîn-i ser-i zülfünü meşşâta kesince
     Bu şerm ile hep sünbül-i zer-târ kesildi
3. Kaç^ç etdi raqîbiñ kâdemini tîğ-i hülûşum
     Bu bâbda âmed şod-ı ağıyâr kesildi
4. Sâkıye diye nâr çiçeği câme biçildi
     Ol âteş-i seyyâle kad-i câme kesildi
5. Eşkim gibi dil pâyına aqmaqda dem-â-dem
     Hep Nâfiz-i bî-şabr dil-i zâr kesildi

[MÜSTEZAT]

Ol çeşm-i ğazālim [ki] baña rām olacağ mı
 Kıldı bize vaḥşet

Hiç halka-i āġūşum aña dām olacađ mı
 Yok şaydına ruḥşat

Pey-der-pey edip gerdiş-i [pür-]cām[ı] meh-āsā
 Ol sāķi-i devrān

Ol mest-i mey-i 'işveye ibrām olacağ mı
 Āyā ne bu naḥvet

Nāfiz göricek dā'ire-i bezmi nihān şor
 Ağyāra tıyurma

Bu şeb o perī gül gibi pür-cām olacağ mı
 Hār olmaya da' vet

[KITALAR]

1

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Görüp germiyyet ile rehde bir ser-mesti bî-pervâ
Bu gülde (?) ser-bürehne 'âşıkım dedim beni oñdur
2. Dedi var re'siñi vaz' eyle zeyl-i Āşafi pek tüt
اصك جلد kafāya Nāfizā baş ur hevā toñdur

2

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Rüşen etdikce çerāğ-ı mähî h'urşid-i felek
Ol meh āyā cilve-i meh-tāba gelmez mi bu şeb
2. 'Azmiñ olmuş şīşe-i bezmi nihānî görmege
Ey perî-rū da' vete gelmez misin tenhā bu şeb

---

1. 222a

2. 224a

[NAZMLAR]

1

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Olurken dāne-i hāl-i siyāhıñ şevk ile bŷyā
Zŷkām-ı ğam dimāĝ eyler mi şemm-i hābbe-i sevdā
2. Vecih olsa yeridir gülşen-i hātır müferrihdir
Riyāz-ı tab' a ol lāle-^c izārim oldu şevk-efzā

2

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ğamze-i İslām[a] düşmen düstdur aĝyāra hep
Gül gibi mā' ilsin ey حرف şafā-yı hāre hep
2. El-amān ey dīn yok imānı yok kāfir kızı
Dāĝ dāĝ-ı hāsetiñdir Nāfız-i bī-çāre hep

3

mef' ŷlŷ mefā' ilŷ mefā' ilŷ fe' ŷlŷn

1. Ser-mest-i mey-i nāz iken ol şŷha niyāz et
ŷufl-i der-i ŷmmīdi bu taqrīb ile bāz et
2. Şāyed aña bir rikqat-i qalb ede sirāyet
Yüz şuyu dökŷp aĝlayarak yāre niyāz et

---

1. 212a

2. 212a

3. 212a

2b aĝlayarak: aĝlayarak

4

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Pür-gubârız gönçemiz esrâr-ı yâri söylemez
Gayre hayrânız gül-i zâr-ı su 'âli söylemez
2. Var mı lüknet bilmezem ol tûfî-i şîrîn-sühan
Yohsa şerm-i yârdan mı lâ 'übâlî söylemez

5

mef' ülü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. H'oy-gerde olsa şerm ile ol mäh-pâremiz
Derler göründü şimdi bu yüzden sitâremiz
2. Lem' ân-ı mihr-i rüyuna nazra düçâr olup
Müstagrağ etdi pertev-i nür-ı nezâremiz

6

mefâ' ilün fe' ilātün mefâ' ilün fe' ilün

1. Ruḥuñ gibi bize bir seyr-i zevk-i bâğ olmaz
İki gözüm bu meşeldir göze yasağ olmaz
2. Ḥayât-baḥş lebiñ[i] görünce dîv rakîb
Helâk-ı reşk eger olmazsa daḥı şağ olmaz

7

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Cemâli âteşin-câmeyle bir şem' -i şebistândır
O mâhiñ devr-i rakşı şu' le-i cevvalê-i cândır
2. Çemen-ârây-ı sebz-endâmı kıdd-i sâye-baḥş olmuş
Ḥızır-âsâ yetişmiş Nâfizâ serv-i ḥurâmândır

---

4. 212a

1b gül-i: gülü

5. 212a

2b pertev-i: pertevi

6. 212b

7. 212b

2a kıdd-i: kıddi

8

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. دکر داکم ḳadīmī yārimizdir ülfetim vardır
Ḳula bir at kerem ḳıl pek efendim zaḫmetim vardır
2. Mübāhat eylesem ebnā-yı cinse çok mu pāyeyle
Efendim gibi bir Āşaf veliyyü'n-ni' amım vardır

9

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Elde gördük 'āşıḳa cāmīñ gül-i ra' nā tutar
Bülbüle mānend-i sāḡar ḡonçe-i ḫamrā tutar
2. Sīne-i billürünü ḳılmıṣ muḳābil rüyuna
Mīhr-i 'ālem-tāba pertev-süzunu ifnā tutar

10

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Zülf-i müşk-efşası dil-i Mecnün gibi sevdā eder
Bu perişānlıkla cem' -i leşker-i Leylā eder
2. Ey hezār üftāde ol gül-mühre minnetden çi sūd
Şebnem-āsā üstüne düşdükce istignā eder

11

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

1. Çözmeyle ḡubār-ı ḫaṭıñı eyleme izḫār
Ey ḡonçe bu esrār[1] şaḳın tuymasın aḡyār
2. Ḥā' il mi olur bürde-i şeb mihr-i münire
Ruḡsārıñı setr eyleyemez zülf-i siyekār

---

8. 212b

9. 212b

1a cāmīñ gül-i ra' nā: cāmīñ o gül-i ra' nā

10. 212b

1a Bu mısram vezni bozuktur.

11. 213a

12

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Edip hırâmını mîzân o mihrîbân geçiyor
Medâr-ı Müşterîden şems-i âsumân geçiyor
2. Yolunda revnaķı var reh-i nûr degil câme
Bu reng-i al ile bir naħl-i erguvân geçiyor

13

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Zülfünden o mâhiñ ruħ-ı pür-tâbı görünmez
Şeble felegiñ mihr-i cihân-tâbı görünmez
2. Ta' bir edelim da' vet ile çeşm-i siyâhiñ
H'âbîde midir ol perîniñ h'âbı görünmez

14

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Zâr-ı aşķı söyledir ol çeşm-i giryân derdimiz
Bülbüle esrâr-ı meyden gönçe-âsâ derdimiz
2. Gâh hâlin gâh zülf dil-i perîşân vaşf eder
Çeşm-i kara söyledir ' uşşâķa sevdâ derdimiz

15

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bahâr erişdi şarâb şevķ ile gülzâra açılmaz
Şıķılmışdır gehî ol gönçe-leb bir pâre açılmaz
2. Güşâde ellere gencîne-i sîne murâd üzre
Niçün ol dügmeler dest-i dil-i gam-h'âra açılmaz

---

12. 213a

13. 213a

2a çeşm-i: çeşmi /siyâhiñ: siyehiñ

14. 213a

15. 213a

16

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Berg-i ter rüyuna h̄oy-gerde-i şahbā derler
Sāķi-i bezme ' araķ-riz-i feraħ-zā derler
2. Ebr-i nīsān-ı ser-i zülfü hevādār olıcaķ
Dür-niřār-ı ' araķ-ı Nāfize yaġmā derler

17

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Bir kez ol kaşı kemānım nāvek-i müjgān atar
Sīnesin ' aşıķ güřād eyler hedef-veş cān atar
2. ' Aks-i çeşmi devr-i sāġarla göründü bādeden
Güyyiā meydāna zālīm tiġ-i h̄ün-efřān atar

18

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Nāmeme lisān-ı hāl ile ' arz-ı niyāz eder
Ammā nigāhı redd-i cevāb üzre nāz eder
2. H̄arf-i niyāz-ı nāmemi defterle cem' edip
Her nokta-i hāl-i rüyu ihām-ı rāz eder

19

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ol kebüter ġamzesi hem çeşm-i rüşenden çıkar
Şāhbāz-ı ' ayn-ı ' aşķ olduñ göñül senden çıkar
2. Rüyunu eyler nihān āyine-i iķbālden
Da' vete gelmez görünmez ol perī senden çıkar

---

16. 213b

17. 213b

1b hedef: hedef

18. 213b

1b nigāhı: nigāhıñ

2b Bu mısram vezni bozuktur.

19. 213b

20

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Hicâb-1 nakş-1 rüyun şafha-i taşvîre çekdirmiş
Şafağ rengini aldırmiş gülü taħmîre çekdirmiş
2. Edip hep bağlama ol perde-sâzım ' uqde-i zülfün
Dil-i Mecnün uşlansın diyü zencîre çekdirmiş

21

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Lebi şehnâz edip büselige verdi karar
Oldu ' uşşâğ-1 nev-âgâze gözüm nûru hişâr
2. Bâğbân hâr ile olma reh-i feryâdına sed
Güş ede nâlemi bülbül gibi ol gül-ruhsâr

22

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Seyr-i mihr-i ruħuna mâh-1 şeb-ârâ tolaşır
Nûra ğarğ olmağa mir'ât-1 mücellâ tolaşır
2. Hâsret-i zülf-i siyâhıñ ile giryân dîde
Çü ebir kılmğa sünbülleri itfâ tolaşır

23

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

1. Şîrîn lebiniñ lezzeti gül-şekkere beñzer
Şemm-i ruħ-1 alı gül-i büy-âvere beñzer
2. Mir'ât-1 cihân-bîn kadar cilve-nümâdır
Bağ sineye âyîne-i İskendere beñzer

---

20. 213b

21. 214a

22. 214a

23. 214a

24

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Nevrüz erişdi 'âlem-i seyr-i bahâra baķ
Āşâr-ı şevķ-i gülşen-i rüy-ı nigâra baķ
2. Gör çehre-i ümîd-i nevākâr-ı bülbülü
Mir'ât-ı aġyâr-ı ruķ-ı gül-'izâra baķ (?)

25

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Diller bu âh [ü] girye ile mübtelâ gerek
Bîmâr-ı şehri 'aşkıña âb [ü] hevâ gerek
2. Mânend-i âfitâb-ı felek Nâfizâ bugün
Maķşüd üzre ehl-i dile bir şafâ gerek

26

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Göñül kim bir siyeh-çerde perîniñ oldu meftünü
Ĥayâlin görse rü'yâda olurdu turfe Mecnünü
2. Kemâl-i devlet-i Ĥüsnüñe maġrûr olma ey meh-rû
Devâmı yok bilirsñ gerdiş-i aĤvâl-i gerdünü

27

fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilün

1. Ey yüzü yüz kat gül-i şad-berg-i terden kırmızı
Kıpkızıl dîvâne kıldı seyr-i gül-rüyuñ bizi
2. Ol Ĥarâmî ġamzeniñ dâ'im elinden 'âciziz
El-amân ey dîn yok îmân yok kâfir kızı

---

24. 214a

2b Bu mısraın vezni bozuktur.

25. 214a

26. 214b

27. 214b

28

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Çarhıñ nedir huşul-i murâda delâleti
Allâhıñ olmayınca bir işde 'inâyeti
2. Mümkün degil huşul-pezîr olmaya merâm
Bir mümkinde ta'alluğ edince irâ'eti

29

fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilün

1. Çekmede rıtl-ı girânı cām-ı nâzı ağır ol
Etme hiffet sâkî mîzân-ı niyâza hâzır ol
2. Rûy-ı mir'ât-ı kemâle hod-perestlik eyleme
İ'tirâf et 'acz-i rây-ı mağz[ı] 'aql-ı kâşır ol

30

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Ol âhû-yı vahşî baña hiç râm olacağ mı
Endāmına âğuş-ı recâ dām olacağ mı
2. Şerh etse gülistân-ı şafâyı güle bülbül
Bağş eyler iken zür ile ilzâm olacağ mı

31

fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilün

1. Gece düşüm ey perî gündüz hayâlimsiñ benim
'Ayn-ı da'vet rûz ü şeb mir'ât-ı hâlimsiñ benim
2. Reng-i verd-i şems-i şubh-ı nâz ile taşvîr olan
Nağş-ı pür-çeşm-i niyâzım rûy-ı alımsıñ benim

---

28. 214b

29. 214b

30. 214b

31. 215a

32

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Hâyli demdir ben seni ey nâz-perver görmedim
La' l-i şîrîn-i şeker-rîziñ mükerrer görmedim
2. Nağş-ı gülsün büt şarırlar şüret-i âyîne
Sîneye gelmez seniñ gibi sîm-ber görmedim

33

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Şüret-i hâlimi bir şekl ile taşvîr edemem
Saña ey âyine-rû vechini ta' bir edemem
2. Ey gül ağzımda lebiñ h'âbda gördüm ammâ
Deheniñ öpmeyicek ben bunu ta' bir edemem

34

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bebekde şimdi bir nev-reste meh-pâre zühür etdi
Hemân mehd-i şadefde dürr-i şehvâre zühür etdi
2. Görüp endâm-ı mevc-âmîzini ol baħr-i pür-nâziñ
O dem fülk-i dile lerzende hem-vâre zühür etdi

35

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Beni bu 'aql alıcı 'işveñe meftün etme
Gün-be-gün ey perî derd-i dili efzün etme
2. Çeşm-i bîmâriñ ile bir nigeħ et iki gözüm
Bizi gözden düşürüp göz göre Mecnün etme

---

32. 215a

2b Bu mısraın vezni bozuktur.

33. 215a

34. 215a

35. 215a

36

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Lebiñ arāyış-i pür-neş'e-i bezm-i merām olsun
Miyānıñ cilve-i āğūş-ı meclisde müdām olsun
2. Piyāle kıana dönsün fikr-i la' liñ neş'e vermezse
Baña ey mest-i ' işve cām-ı mey sensiz ħarām olsun

37

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Ol perī-rüyum görünmez keşret-i āgyārdan
Da' vet-i gül-naĥline bulmaz gürüh-ı ħārdan (?)
2. Āfitāb-ı täl' atıñ bir gün doğarken seyrine
Bir ħaber gelmez mi āyā ol kıamer-ruĥsārdan

38

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Ol ħazāl-i ' işve oldukça remīde dīdeden
Āh-ı ħasretdir çıkan der-pey dil-i şūrīdeden
2. Ol perī-rū şaydgehde āşikār olmaķ degil
Sūzkār-āsā şikār olmaz kıaçar sūzīdeden (?)

39

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Çekdim el cām-ı leb-i dildārdan şimden gerü
Fāriğ oldum bāde-i ser-şārdan şimden gerü
2. Vehmimiz āgyār ile yār olmasaydı yārimiz
Ol da oldu ħavfımız ne yārdan şimden gerü

---

36. 215b

37. 215b

38. 215b

39. 215b

40

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Pey-â-pey dest-i küstâh-ı haṭâ-zen kılmasın şâne
Araya girmesin bir tel kırar zülf-i perişâne
2. Ayağı yer başar mı ol 'arūs-ı 'işveniñ Nāfiz
Geline cāme-ḥ'āb-ı vuşlata bir demde mestâne

41

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Ol mäh-rü sipihr-i vefāda 'ayān degil
Gördük medār-ı luṭfu aniñ mihribān degil
2. Āşār-ı luṭfu zīb ruḥ[u] ḥaṭā iken tamām
Bu nev-zuhūr fitne aña kesb-i şān degil

42

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Dil cāme-ḥ'ab-ı nāza varıp biñ niyāz eder
Şebnem gibi fütāde o gül üstüne düşer
2. Şıkdı hezārı dest-i 'araḫ-çin-i rüy-ı al
Ḥ'oy-gerdelikde ol gül-i ter oldu beş beter

43

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Benāniñ dest-i küstâh-ı haṭâ-zen kılmasın şâne
Araya girmesin bir tel kırar zülf-i perişâne
2. Ayağı yer başar mı ol 'arūs-ı 'işveniñ Nāfiz
Geline cāme-ḥ'āb-ı vuşlata bir demde mestâne

40. 215b, 222b'de "pey-â-pey" yerine "benāniñ" yazılarak tekrarlanmıştır.

2. Bu beyt 554. gazelin 5. beytinde tekrarlanmıştır.

41. 222a

42. 222a

1b fütāde: fütāde dem

43. 222b

44

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Āteşin-ruhsâr ile h̃oy-gerdedir ol ter-mizâc
Bu hikmet-i nâr ile buldu gül-âbı imtizâc
2. Bu işâretdir nigâh-ı luṭfuña dedim delîl
Çeşm-i mestâneñde gördükde edâ-yı ihtilâc

45 *

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. 'Ar' arı pâ-mâl eder ol serv-i hoş-reftâra bak
Düşmen-i jeng-i gumûm âyine-i ruhsâra bak
2. Atma yâbâna kebûter-veş nigâh-ı luṭfuñu
Ey siyeh-çeşmim ṭabîb-i Nâfiz-i bîmâra bak

46 **

mef' ülü fâ' ilātü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Olmak bürehne-i ser ü pâ 'arifânedir
Üftâdegâna tarz-ı cünûn 'âkilânedir
2. Nazmıñ qarîn-i sihr-i mübîn oldu Nâfizâ
Bi'llah bu tarz-ı tâze-edâ sâhirânedir

44. 224a

* Bu nazm, 06 Mil Yz A 1935 numaralı *Mecmua-i Eşâr* (ME 2) 23b'ye "Kit'a-i Nâfiz" başlığıyla kaydedilmiştir. İlk iki mısraı 410. gazelin matla beytiyle aynıdır.** Bu nazm, 06 Mil Yz A 508 numaralı *Mecmua-i Eşâr* (ME 4) 36a'da kayıtlıdır.

[MATLALAR]

1

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Zen-i müsta' mel ile geçme[sin] evkāt-ı hevā
Tāze tāze edegör ' işve-zenān ile şafā

2

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Fehim kılsın şehenşāh-ı diyār-ı ' işveler zīrā
Harāb-ı mülk-i hüsn eyler hazenle āh [ü] vā-veylā

3

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Alırmış ādemiñ ' aqlın görünse ol perī-simā
' Azīmet ile bakma da' vete gelirse de tenhā

4

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Haṭālardan emīn etsin vücūduñ hazret-i Mevlā
Budur ihlāş ile ez-dil du' āmız rüz [ü] şeb cānā

---

1. 223b
2. 223b
3. 223b
4. 223b

5

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Velī ben bī-edeblik eyledim sultānıma zīrā
Ki böyle bī-muḥābā ' arz-ı ḥāle eyledim irḥā

6

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ġabġab-ı billürdur şanmañ görünen cā-be-cā
Gūy-ı nūru gerdene aşmış o mihr-i pür-zīyā

7

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Görür timsāl-i maḫşūduñ muşavver ' aşık-ı şeydā
Mücellā-gerden-i cānāne bir āyinedir gūyā

8

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Görür ' aks-i ḥayālin her nazarda ' aşık-ı şeydā
O sīmīn-sīne-i şāfi gümüş āyinedir gūyā

9

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ḥātır-ı aġyārda ' aks-i ruḥuñ ey āfītāb
Gūyiyā .....şem' -i nūr-ı şu' le-yāb

---

5. 223b
muḥābā: muhābā
6. 53b LH.
7. 54b LH.
8. 54b LH.
9. 117b LH.

10

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Ne rütbe cürm [ü] noqşānım da var ise [de] ihsān et
Düşeli şāniña eyle efendim resm-i sulţān et

11

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Devām-ālūde kıl cām-ı sürür-encāmı ibrām et
Merām üzre o sīm-endām zīb-i rām ola rām et

12

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Şu' ūrum gitdi ol demde elimden eyledim feryād
Dedim zālīm eliñden dād [ü] feryād ey sitem-mu' tād

13

mef' ūlü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Olmaz ' avārızāt-ı dil-i ṭab' -ı bed-nihād
Āmīziş-i nuḥās ile bulmaz zeheb fesād

---

10. 224a

11. 224a

12. 224b

13. 224b

14

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Dāmen-i zülfün şehā dest-i recā elden kıomaz
Çāk çāk olsa çü şāne mübtelā elden kıomaz *

15

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Sāğar-ı la' line döndü gerdiş-i pür-cāmımız
Bülbüle açıldı gör ol gönçe-i gül-fāmımız

16

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Kec-kerem zātını taḥvīl ile zī-şān edemez
Eşer-i ṭama' seni lāyık-ı iḥsān edemez

17

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Süzüldü ğamzesi cām-ı şarāba yer kıalmaz
O mest-i ' işveyi görsek ḥicāba yer kıalmaz

---

14. 224b

* Bu matla, aynı varağa iki beyit sonra tekrar kaydedilmiştir.

15. 224b

16. 224b

17. 224b

18

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Pür-cām-ı maḥabbet mey-i peymāne-i 'aşkıız
Sākī ṭolu ver sāğarı mestāne-i 'aşkıız

19

fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün

Seyre çıkmaz ol gül-i bāğ-ı şafâ eylencesiz
'Andelîb eyler mi hiç kâr-ı nevâ eylencesiz

20

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

O raḳḳâş-ı şafâ meclisde sākī neş'edâr olmaz
Nağam-sâz-ı hevâya meşreb üzre cilvekâr olmaz

21

mefâ'ilün fe'ilātün mefâ'ilün fe'ilün

Şabâ-yı ğâliye-sâ zülf-i yârdan gelmez
Nesîm-i büy-ı vefâ rûzgârdan gelmez

22

fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün

Çaldırır aḳrâna būs-ı ğabğabın etsek niyâz
Güy-ı sîmîni boğaza kışdırıp ol ṭıfl-ı nâz

---

18. 224b

19. 224b

20. 225a

21. 3a LH.

22. 53b LH.

23

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Çin-i gīsusun ruḥ-ı alında kıldı tārümār
Gūyiyā berg-i gül üzre açdı bu zülf-i nigār

24

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Enīs-i ḥār-ı aḡyār ol gül-i gülzārı neylerler
Saña yār olmayan yār-i perī-ruḥsārı neylerler

25

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Dehān-ı cām-ı lebin çek dem-i vişāle getir
Miyān-ı meclise sākī amān piyāle getir

26

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Uşşāk-ı naḡmekār ile faşl-ı bahārı var
Şehnāzımıñ benim ile ḡavl [ü] ḡararı var

---

23. 225a
açdı: açıldı
24. 225a
25. 225a
26. 225a

27

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ey nihāl-i bāğ-ı āzādī bu istiğnā nedir
Serv-i dāmen-keş misin yā kāmēt-i ḥaḍrā nedir

28

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

O mehiñ bir yüzü ḥ'urşide biri güle döner
Bülbüle verdi ruḥun gonçe-lebi müle döner

29

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Gülsitān-ı ruḥda seyr-i verd-i ra' nā buldular
Reng-i rüy-ı cilvede ḥüsn-i temāşā buldular

30

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Çıl hāle rüya zülfünü devlet başındadır
Ol māh-ı tāb bu gece on dört yaşındadır

31

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Gördükce perī-rüyunu dil cilveger eyler
Āyineye 'uşşāk bu yüzden nazar eyler

---

27. 225a

28. 225a

29. 225a

ḥüsn-i: ḥüsnü

30. 225a

31. 225a-225b

32

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Oldu ol gül-gönçe zīb-i gūşe-i destār-ı hār
Şad-hezār etsek bu yüzden āh [ü] nāliš vechi var

33

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

‘Ucb ile kılma kulüb-ı fuqarāyı taḥḳīr
Tutalım anı gedāsını şeh etmiş taḳdīr

34

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Biri birini başıp geldi pāy-ı yāre nazar
Başiret ile ayak başdı gördü nūr-ı başar

35

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ol perī ruḥsārı üzre kıldı zülfün āşikār
Kalmadı dilde nihān[ī] kıl kadar şabr ü qarār

36

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

O dil kim bir ğarīb ‘āşık-ı āşüfte-i sevdādır
Anıñ şahrā-neverd-i Qays-ı zārı cān-ı Leylādır

---

32. 225b

33. 225b

34. 225b

35. 225b

36. 225b

şahrā-neverd: şahrā-yı neverd

37

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Bir kez o kaçış kemānım nāvek-i müjgān atar
Sīnesin 'aşık güşād eyler hedef-veş cān atar *

38

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Şayd etdi murğ-ı şabrımı ol çeşm-i dil-şikār
Bāl-i müjeyle (?) bāz nigehe oldu aşikār

39

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Sāz-ı nağam-ı zülfünün āhengi bozuğdur
Kānūna uyan sine-kemān çengi bozuğdur

40

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Gülsitān-ı ruğda seyr-i verd-i ra' nā buldular
Reng-i rüy-ı cilvede hüsni-temāşā buldular

---

37. 225b

hedef: hedef

* Bu matla, "Bir kez o kaçış kemānım" yerine "Biñ kez o ebrü-kemānım" şekliyle 123. gazelin ilk beytinde ve "o" yerine "ol" şekliyle 17. nazmın ilk iki mısramında tekrarlanmıştır.

38. 225b

39. 221a

40. 221a

41

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Zülf-i pür-çini ' arak-rîz olsa da müşkîn koçar
Büy-ı sünbüldür mücessem her yanı ' anber koçar

42

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Ey bād-ı şabā zülf-i siyekâr bizimdir
Ol kākül-i ' anber-şiken-i yâr bizimdir

43

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Derd ehline ol zülf devā-sāz-ı vefādır
Dīvānelere şehr-i (?) belā dār-ı şifadır

44

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Dil-i fülād-ı mıknādīs-i zülf-i dil-rübā...tdır
O küy-ı pür-cefāyî ya' nî ...kân-i vefā.....tdır

45

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Niş-i müjgāmı dem-ā-dem rîk-i (?) dilden kan alır
Böyle çalırsa o cellād-ı felek çok cān alır

---

41. 221a
42. 2a LH.
43. 2b LH.
44. 4b LH.
45. 18b LH.

46

mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

Mihr-i ruhuñla [rüy-ı] felek táb-dâr olur
 Äyine 'aksi äyineden âşikâr olur

47

fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilün

Äsumân-ı behcetiñ tedvîridir zülf-i 'izâr
 Merkezi hâl-i siyehdir hâ.... gerdân-ı yâr

48

fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilün

Bâdesinde (?) baħr-i rüyuñ âteşin-gird-âb eder
 Keşti-i nezzâre-i üftâdeyi sîr-âb eder

49

mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

... 'aşk figân etmedi cânâneye eşer
 Te'sîr-i nâlem olmadı feryâd-ı kâr-ger

50

mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

Hâl-i 'izâr-ı fitne-nümün söyleşilmemiş
 Aħkâm-ı necm-i evc-i füsün söyleşilmemiş

---

46. 27b LH.
 47. 54b LH.
 48. 72b LH.
 49. 90a LH.
 50. 221b

51

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Pes-i āyineden ruhsārını bir pāre göstermiş
Sehāb-ı zūlfünü .... kılıp meh-pāre göstermiş

52

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Āyineye nezzāreye şanma uşanırmış
'Aks-i ruhuñ ol meh gül-i h'urşid şanırmış

53

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Bozuldu şīşe-i ruhsār da' vet-i yāre güç gelmiş
Görünce dūd-ı āhım ol perī-ruhsāra güç gelmiş

54

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ey hāt-ı nezzāre naqş-ı būs-ı ruhsāra yapış
Resm-i zer-tārī gibi ser-şafha-i yāre yapış

55

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Şevk-i mey-i tāb-efgen ile sīne açılmış
Jeng-i keder [ü] gāmdan o āyine açılmış

---

51. 221b
52. 221b
53. 221b
54. 221b
55. 55a LH.

56

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Cemālim görmege olsun demesin muntazır 'uşşāk
Bu luḫfu görmege yollarda ḫaldı dīde-i müştāk

57

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Siyeh-rū 'abd-i 'āciz bir gedāyım pek günāhım çok
İlāhī sen 'afüvsün 'afvıña aşlā nihāyet yok

58

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Licām-ı vaşlı dest-i sāğar-ı ibrāma tıtdurduḫ
Keremde cām ile meydān alıp hengāme tıtdurduḫ

59

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Cānān ile mā-beynimizi hīç aramazsıñ
Ey āh eşeriñ yok hele işe yaramazsıñ

---

56. 216a

57. 216a

58. 216a

59. 216b

60

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Çek yat o yâri gūşe-i bāğ-ı vişâle dek
Uyur o h'âb-ı nâzı hevâ-yı nâza çek

61

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Nihânî girye etdik ol perî-ruhsârı küsdürdük
Tuyuldu mâcerâ-yı da' vet-i dil yâri küsdürdük

62

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Şoy almağda yavuz ise zağar-veş seg rakîbânîñ
Arar bulur nereye geldi'se kebg-i hürâmânîñ

63

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Baht olmayıcağ dil-i zârîñ
Çaşd-ı luţfu cefâ olur yârîñ

---

60. 216b

Bu matlam ikinci mısramda vezin bozuktur.

61. 216b

62. 216b

geldi'se kebg-i: geldi'se ol kebg-i

63. 216b

dil-i zârîñ: bu dil-i zârîñ

64

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Güzeller āh ü zārından şakınsın bendelerānıñ
O 'āşıklar ne qanlarını yuṭmuş zaḥm-ı hicrānıñ

65

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Biñ nāz ile bu şive-i reftāra ne dersin
Āvāz-ı naḡam-sāz-ı nev-āşāra ne dersin

66

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Şarābī cāme ile duḡter-i rezi görsek
'Arūs-ı bezm-i neşātin şafāsını sürsek

67

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Belāya düşdü gönül zülf-i pür-şiken diyerek
Aşıldı ṭurre-i yāre ..... resen diyerek

68

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

'Ālem-i meh-tābı şems-i ṭal' atı görmüş degil
Çeşm-i dünyā bir mişāl-i behceti görmüş degil

---

64. 216b

65. 216b

66. 216b

67. 4a LH.

68. 217b

69

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Va' de-i devlet-i hüsne başla ba' de-zin ey dil
Uşandırdıñ bir söz ile seniñ hisseñ degildir ٤

70

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

'Aks-i zülfün elde oldu bir siyeh-rü dest-māl
Nür-ı cebheñ turreñe düşdükce ey mihr-i cemāl

71 *

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Didede nür-ı başa dilde sürürümsüñ benim
İki vech ile du-çeşmim nür-ı 'aynımsıñ benim

---

69. 217b

Bu matlaim ilk mısraında vezin bozuktur.

70. 4a LH.

* Bu matladan önce iki farklı vezinde yazılmış beş beyitlik bir bölüm mevcuttur:

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Şağın germiyyet-i hüsünüñe mağrūr olma sulţānım
Eger mihr-i sipihr-i nāz iseñ de māh-ı tābānım
2. Eger küstağlık etdim ise 'aceb etme sulţānım
Kerem ü luţfuña mağrūren etdim yine cānānım
3. Eger var ise cürmüm yine 'afv et [ey] şeh-i nāzım
Hudā 'aşkına luţf et ğayrıya keşf eyleme rāzım

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

4. Destine āyine-i sāğar şunup āh eyledim
Gör benim 'aqlım alan mest-i perî-rūyu dedim
5. Kanda varsañ kand-i güftarıñ verir lezzet dedim
Tūfi-i şirîn-süħan sükker-mağālimsiñ benim

71. 217b

72

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Şem' -i ruḥu ol deñlü eṣer etdi baña kim
Aldı fetili (?) penbe gibi dāğ-ı derūnum

73

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Şabā luḥf eyle nīm-devr ile gel gīsū-yı cānāndan
Severler seni ey rūḥ-ı muşavver 'āşıkān cāndan

74

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Hemān şağ ol hemān şağ eger olmaz ise de iḥsān
Ço ḳalsın ben ḳuluñ hicrān ile tek siz şafā ḳıl cān

75

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ḥ'ābdan bīdār olunca Nāfiz öpdürdü lebin
Bir kerem gördüm ki ta' bīr edemem cānāndan

---

72. 30a LH.

73. 218a

74. 218a

75. 218a

cānāndan: cānānımızdan

76

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Lebiñ ārāyiş-i pür-neş'e-i bezm-i merām olsun
Miyāniñ cilve-i āgūş-ı meclisde müdām olsun *

77

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ĥālet-i 'uşşāķı sen ey bī-vefā bilmez misin
Sāzkār-ı neş'e-i ehl-i hevā bilmez misin

78

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Gül gibi dehende leb-i cānāne ķo ķursun
Ol ġonçe-i pür-neş'e-i peymāne ķo ķursun

79

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

'Aceb bir merĥamet olur mu baña pādişāhımdan
Ķula āyā olur mu luţf [ü] iĥsān rüy-ı māhımdan

80

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

O ġünden beri gitdi ĥ'āb-ı rāĥat fikr[i] hep benden
Umaram bu seĥer hicrānıma bir em ola senden

---

76. 218a

* Bu matla, 36. nazmın ilk iki mısraıyla aynıdır.

77. 218a

78. 218a

79. 218a

80. 218a

81

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Şağınmağdır hele evlāsı 'āşık inkisārından
Hazer yanıkların feryād [ü] āh [ü] zār [ü] zārından (?)

82

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Feleklerde çağır keyif ile pervāz eylerken
Bu şeb sāķi o kebg-i 'işveniñ yapığ yuvasın

83

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ġabğabiñda yer yer ebriler (?) degil derler gören
Sīb-i al üzre beyāz hağ yazmış ol sīm[in]-beden

84

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Teselli-yāb olamaz būsü ile dildārın
Ġmā-yı qalbi var [ol] 'āşık-ı dil-efgārın

---

81. 218a

82. 218a

Bu matlān ikinci mısramda vezin bozuktur.

83. 53b LH.

84. 63b LH.

dil-efgār: dil-figār (LH.)

85

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Raķīb-i hīle-ger dūr oldu gitdi yār yanından
 Hālāş oldu ..... cefā-cū çār yanından

86

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Sürme-i çeşm-i hayāliñle ederssem şiven
 Nāleden dem olamaz .....

87

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Sāye-i sünbül müdür müşkīn gīsū mū-be-mū
 Yoħsa reşk-i nāfe-i Çinī midir bu mū-be-mū

88

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Büy-ı āb-ı luţfu yoķ gör dīde-i endişede
 Bir gül-i taşvīrdir ammā derūn-ı şişede

89

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Ķıyamaz baķmaĶa mir'āt-ı cemāl-i yāre
 Anı gözden şaķınır çeşm-i dilim hem-vāre

---

85. 118b LH.

86. 90a LH.

87. 218a

88. 218b

89. 218b

90

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Şad-hezârân şükr yâ Rab luţfuña ihsânıña
 'Abd-i 'âcizim yapışdım luţf-ı bî-pâyâniña

91

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Haţt-ı hâlin 'arz eder her şeb şeb-i meh-tâbda
 Necm-i rüşen görünür kevkeb şeb-i meh-tâbda

92

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Firâz-ı Kâfa yıgdiñ şıql-i istiğnâyı gitdikce
 Çekilmez oldu bâr-ı cevriñ ey hercâyı gitdikce

93

mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün

Esrâr-güşâ gül gibi la' li açılınca
 Leb-beste-i haclet görünür bülbüle gönçe

94

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Murğ-ı dil bağlandı târ-ı 'anberîn-gîsüsuna
 Bestedir zencîr ile 'uşşâk şandım mûsuna

95

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Bu ten o sım-bedenle şarılsa birbirine
Olurdu zezeme-i pür-ħarāb dilim tene ۛ

96

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Düşdü bu üftāde dil ruhsār-ı cānān üstüne
Jāledir güyā ҡomuşlar verd-i ħandān üstüne

97

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Şāneyle verir zülfü dile şāne gülünce (?)
Her müyu olur zīver-i kāşāne gülünce

98

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Ĥāb girmez gözüme ħüsn-i nażar gördükce
Nıgeh-i luţfuñu ey nūr-ı başar gördükce

99

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Etmez nezāre çeşm-i siyāhı gedāsına
Ĥışm ile bārī baķsa dil-i mübtelāsına

---

95. 218b

96. 218b

97. 218b

98. 219a

nıgeh-i: nıgehi

99. 219a

100

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Ruḥuñ ey şāh-ı gül gülgül olur şeft-ālū verdikce
 Hezārıñ dāğ dāğ-ı ğayret olmuş bunu gördükce

101

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Sīb-i zeķan dolaşdı ' araķ-rız-i kāküle
 Bend-i gelüyu bağladı elması sünbüle

102

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Ğamzesi çeşmi gibi bir fiten-i āşüfte
 Baķışından tıyar esrārıñ ol ālüfte

103

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ķıldı bāğ-ı çeşmi sünbülzār ol zülf-i siyāh
 Oldu müjgān-ı ḫayālim mū-be-mū nūr-ı nigāh

104

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Ol mihr-i cihān-tāb-ı temāşā benim olsa
 Hālemde meh-āsā şeb-i tenhā benim olsa

100. 219a

101. 219a

102. 219a

103. 219a

104. 219a

105

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Fıkr-i rüy-ı yâri teşhîr eyle gelsin sîneye
Da' vet eyle ol perîyi hâne-i âyîneye

106

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Şacıver naqd-i sirişk[iñ] o 'arūs-ı nāza
Tā ki dāmād-ı niyāza kıılma zülfün gāze

107

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

O dellāk-ı 'atā cüdlük ederken geldi āgūşa
Deliksiz bir şafā etdik yine hāmmām-ı vuşlatda

108

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Ne hācet söylemege sen şehensāh-ı dil-ārāya
Bilirsin resm-i kânün-ı 'atāyı belki şeydāya

109

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Velī sultānım olmadı kılundan ol maḥal āgāh
Niçe bilsin gedālık ḥālını şāh-ı ḥāsen her-gāh

---

105. 219a

106. 219a

107. 219a

108. 220b

109. 220b

110

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Budur lâyıķ efendim gibi sultān-ı dil-ārāya
Vefālar eylemek ķuluñ gibi āşüfte şeydāya

111

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Dide-i inşāf ile nezzāre eden hālime
‘Ayn-ı nūr-ı şāfdır āyīne-i iķbālime

112

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Saña gizli sözüm var hātem-i la' liñ gibi şaķla
Başılsın nām-ı bī-mihriñ dehān-ı ellere düşme

113

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Münevver cebhesin seyr et müjeyle ebruvān üzre
Қо سده māhiñ aħķāminı çek tır [ü] kemān üzre

114

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Saña kim der ki sāķi cām ile ‘ahd-i vefā etme
Hemān ol şürb-i ma' ķülü ki āgyāra sezā etme

---

110. 220b
111. 220b
112. 220b
113. 220b
114. 220b

115

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Bize hüsni-nazar hiç yok mu çeşm-i reh-güzārîñla
Gözüm yollarda qaldı nür-ı dîdem intizārîñla

116

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

O mâhı hāleye alsam hemân murādımca
Felek döner mi benim her zamân murādımca

117

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Başım belāya uğradı zülf-i nigār ile
Bir kayd [ü] bende düşdü gönül fikr-i yār ile

118

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Qayda düşme heves-i kākül-i cānāne ile
Başına alma belā bu dil-i dīvāne ile

119

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Başdırdı çarhı nür-ı [r]uḥuñ āb ü tāb ile
Göstermez etdi mihr ile mâhı hicāb ile

---

115. 220b
116. 220b
117. 5b LH.
118. 5b LH.
119. 28a LH.

120

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Merkez-i hâl degildir görünen gerdende
Neyyir-i a'zamı gördük .....

121

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Görmekden o meh-pāreyi ümmīdi kesildi
Şan bāg-ı nazardan gül-i h'urşīdi kesildi

122

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ol perī gerçi nihāndır dīdeden cānım gibi
Zāhir olmuşdur hayāli rüy-ı cānānım gibi

123

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

‘Älemde seniñ gibi haqīkatsiz olur mu
Bir sen gibi hercāyī vefāsız bulunur mu

124

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

O āfet ğamze-i çeşm-āşināda merḥamet yok mu
O bī-ġāne baqışlı bī-vefāda merḥamet yok mu

---

120. 57b LH.

121. 219b

122. 219b

123. 219b

124. 219b

125

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Zümür-rüd-gün kaddiñ serv-i sebz-endāma dāğ oldu
Unutdu gül-bün-i hađrāyı bülbül reşk-i bāğ oldu

126

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Gördüm ebrū-yı hilālīñ meh-cebīn buldum seni
Mişli yok her vech ile bir nāzenīn buldum seni *

127

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Vermez ol gül pīrehensiz cāme-h'āba 'ālemi
Nev-'arūs-ı gönçeniñ budur bu şeb 'ayş [ü] demi

128

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Bir kebūter-çeşmiñ oldu murğ-ı dil āvāresi
Nesr-i t̄ā'irdir felekde kevkeb [ü] seyyāresi

---

125. 219b

126. 219b; 220a

* Bu matla, 220a'da tekrar edilmiştir.

127. 219b

128. 219b

nesr-i t̄ā'ir: neşr-i t̄āhir

129

fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Şāhīn-i çeşmi gönlümüz aldı
 Ğamze-i yāre hāṭırım ḳaldı

130

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Bir gözü şehbāzıñ oldu murğ-ı dil āvāresi
 Nesr-i ṭā'ir gibi gözümde uçar ruḥsāresi

131

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Sevdāsı diliñ zülf-i semen-sāya şarıldı
 Bir rişte gibi sünbül-i büyāya şarıldı

132

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Gözden bizi ol çeşm-i siyekār bıraḳdı
 Hüsn-i nazarın ḡamze-i ḡaddār bıraḳdı

133

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Dāmen-i vaşla dest-i şafāmız erişmedi
 O serv-i ser-keşe bu recāmız erişmedi

129. 219b

130. 219b

nesr-i ṭā'ir: neşr-i ṭāhir

131. 220a

132. 220a

133. 220a

134

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Verme rakıbiñ ağızına vaşf-ı dehānıñı
Ma' cün-ı la' liñ em diyü diller yorar seni

135

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Amān zālim amān hicriñle aḥvālim yaman oldu
İşim gücüm firāk [ü] ḥasretiñle hep fiğān oldu

136

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Böyle geçmez bir kızıl aḳçeye degmezken sözü
Yine ol meh-pāre altuna gelir vardır yüzü

137

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

'Uryān gece ḳoynunda gönül yārini buldu
Bir nūr-ı mücessem meh-i devvārını buldu

138

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Yād-ı la' liñ sāḳiyā şir'in-mezāk eyler beni
Telḥ-i cām-ı bādeye pür-iştiyāk eyler beni

134. 220a

135. 220a

136. 220a

Böyle geçmez bir: Bir böyle geçmez

137. 220a

mücessem: mücessemdir

138. 220a

139

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Gelince bîkr-i gül elem ile bezme 'uşşâkı (?)
Bozuldu duhter-i rez kıaldır ayağı sâkı

140

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Gül-i şad-berg-i murād âteşe tağyîr oldu
Gün-be-gün mâh-şifat rûy-ı 'alev-gîr oldu

141

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ğabğabiñ bûs eyledik kıaldı nişānı gül gibi
Sîbe yaraşdı bu yâķûti varaķ sünbül gibi

142

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Saña hâcet yokdur ey h'urşid-i burc-ı gülşeni
Āfitâb-ı 'âlem-ârâdır o mâhiñ gerdeni

143

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Raķibe şāhini feryād-ı cānānı bıraķdırdı
Seg-i bāzāra kebg-i hoş-hurāmānı bıraķdırdı

139. 220a

Bu matlam ilk mısraında vezin bozuktur.

140. 30b LH.

141. 54a LH.

142. 54b LH.

143. 119a LH.

[MÜFREDLER]

1

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Āfitāb-ı rüyuña nezzāreye yoğ çāremiz
Mihr-i rüyuñ meh gibi āyineden seyr eylesek

2

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Yoğ hezāra luřfuñ ey gül hāra pey-der-pey vefā
Nā-becā vaz' -ı cefā kim şāniña çespān degil

3

mef' ūlü mefā' ilü mefā' ilü fe' ūlün

Gisū ile ey şāne nedir keşmekeşiñ bu
Çılmaz dil-i şad-pār[e] bu ğavgāya taħammül

4

fâ' ilâtün fâ' lātün fâ' ilâtün fâ' ilün

Yalvarınca rıfķ ile maħbüb-ı 'ālem rām olur
Rüstemāne zūr ile olmaz güzellik sevdigim

---

1. 216b
2. 217b
3. 217b
4. 217b
zūr: rüz

5

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Yâsemen gibi nihâl-i kâdiñi gülşende
Âh bir kerre şaraydım seni ey serv-i revân

6

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

Fazlı olmaz ihtîşâm-ı câme ile âdemiñ
Ten bürehne bir olur bay ü gedâ hammâmda *

7

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

Resm-i 'aşkı niçe taşvîr edelim hüsn-i beyân
Naş-ı Ferhâr eylemiş Şîrine şâh-ı Hüsrevi

8

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

Süzme çeşmiñ bâde nüş etdikce ey ser-germ-i şevk
Tâbiş-i mey bâ' iş-i 'arz-ı cemâl olmuş saña

---

5. 218a

6. 219a

* Bu müfred, "ten bürehne" yerine "pâ-bürehne" şekliyle 596. gazelin ikinci beytinde tekrarlanmıştır.

7. 220a

8. 223b

9

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Rüşen etdikce çerāğ-ı mähı h̄urşid-i felek
Ol meh āyā cilve-i meh-tāba çıkmaz mı bu şeb*

10

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Açar her ' işve-cūya şu gibi gördükce cūy-ı dil
' Aceb sım-āb-meşrebdır ki bir yerde karar etmez

11

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

' Ayn-ı Rüstem mi Hülāgū mu nigāhı ol şehiñ
Çeşm-i h̄ün-h̄ār-ı cefākārı dem-ā-dem kan döker

12

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Düdmān-ı yārdan şanma duhān oldu bedid
Düd-ı āh-ı āteş-i dildir dehānımdan çıkar

---

9. 224a

* Bu müfred, "çıkılmaz mı" yerine "gelmez mi" şekliyle 2. Kıta'nın ilk iki mısramda tekrarlanmıştır.

10. 224b

11. 225a

12. 225b

13

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Yem-i maḥabbete çin-i cebini mevc-engiz
O baḥr-i nāziş-i ḥüsnüñ hilāli māhīdir

14

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

N'ola va' d-i kemūna döndürürse vaşlı abdālın
Felek-meşreb o mest-i ḥile-bāziñ bu dülābıdır

15

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Keşti-i dil mevc-i vuşlat sāḥilin bulmaz gider
Çin-i zülfüñ kılsa gird-āb-ı yem-i derd [ü] belā

16

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Tiğ-i ḥün-pāş-ı belādır güyiyā qanlar şaçar
Vesme-i ebrü-yı ḥün-riz-i siyāhkārıñ seniñ

---

13. 225b

14. 225b

15. 6b LH.

keşti-i: keşte-i/ sāḥil: sāhil (LH.)

16. 17b LH.

17

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ġamze-i ħün-riziñiñ olduĝ nevāziş-kerdesi
Tu' me-i dendān-ı tiĝ olmaĝdan olmazken ħalāş

18

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Ol deñlü nāzük ol gül-i rüy-ı leţāfeti
Müjgāna sāyesi daĝı her-bār bār olur

19

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ĥātem-i sırr-ı dehāniñ eyleme bizden nihān
Bu tebessümler ki var mihr [ü] maĥabbet sendedir

20

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

La' liñiñ vaşfına bir nükteli mazmün buldu
Ol leb-i rüh-fezā Nāfize büse yeridir

21

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Degildir dürr-i dendānı görünen ol dehānında
Ķo mişl-i ĥoĥka-i la' lın içine dürr-i şevvāri

---

17. 26a LH.

18. 31a LH.

19. 44b LH.

20. 49a LH.

Ol: Ey (LH.)

21. 52a LH.

22

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Mīve-i sīb-i merām olmadı ey naḥl-i ümīd
Ermedi ḥām-ṭama' būs-ı leb [ü] ḡabḡabiña

23

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Jeng-i ḡamla münkeşif āyīne-i İskenderī
Gerden-i cānānı seyr et kim odur 'ālem-nümā

24

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ser-be-pā billür-veş şāfīdir ammā ol mehiñ
Gerden-i sīmīni ḡüyā ki gümüş āyīnedir

25

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Görünür mevc nüş etdikce mey meclisde sāḡīniñ
Bilür-ı gerden-i sīmīni şāfī cām-ı mīnādır

26

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Ṭaḡıtdı gerdenine zülfünü nesīm-i şabā
Yem-i Sefīde Boḡazda ḡarışdı Baḡr-i Siyāh

---

22. 54a LH.
23. 54b LH.
24. 54b LH.
25. 54b LH.
26. 54b LH.

27

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Sinesi billür-ı şāfīdir bağılsa bī-ḥicāb
Şafḥa-i cānındaki ḥarf-i vefā teşḥiṣ olur

28

mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Zülf-i siyehiñ ḥāl-i ruḥuñ luṭfunu bilmez
Dīvāneleriñ bildigi hep saçma qaradır

29

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ebruvān pür-çin cebhe-çin ḳumāş-ı nigeḥ (?)
Böyle eṭvār ile memnūnuz 'itābıñdan seniñ

30

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ḳaşr-ı aḡyārı şeref-yāb eyledi bugün o meh
Burc-ı 'aḳrebe kūsüfe düṣdü ḳurş-ı āfītāb

---

27. 55b LH.

28. 56a LH.

29. 77b LH.

Böyle: Bula (LH.)

30. 119b LH.

31

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

Hınzır raķīb ederse vişālin recā gelip
Şaķın öñüne turma o kāfir ezelidir

32

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

Vardır ğumüm-ı hār degil ğonçe pür-şafā
Vardır hezār-ı zār [ü] belā-keş cefā-yı gül

33

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Beni maħrem-i bezm-i vuşlat-ı cām-ı şarāb etdi
Biraz ķanın içeydim ğam yemezdım sāğar-ı baħtıñ

34

fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilün

Maşrıķ-ı iķbālden çıķdı raķīb-i mihr-i yār
Çāre ne Nāfiz felekde ṭāli'im ṭāli' degil

---

31. 121a LH.

32. 141b LH.

33. 150a LH.

bezm-i: bezmi (LH.)

34. 150b LH.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

A

Âdem, 89, 106, 140, 304, 618
 ‘Abbādî, 245
 ‘Abdî Efendi, 52, 366
 ‘Abdullâh Paşa, 250
 Âhîr, 565
 Aḥmed, 43, 175, 178, 204, 250, 267
 ‘Alîm, 136, 460, 566
 ‘Aliyy, 565
 Aḳdeñiz, 173, 248
 Aḳsaray, 173, 433
 Allâh, 43, 137, 227, 266, 313, 329, 347, 460, 547,
 668, 681
 Arafât, 225
 Aristò, 105, 145, 207, 263
 Aşaf, 43, 52, 69, 140, 144, 202, 205, 211, 213, 216,
 218, 233, 235, 267, 271, 313, 485, 673, 676
 Âşaf ibni Berḥıyâ, 144, 201
 ‘Afıv, 136, 566
 ‘Azrâ, 306
 ‘Azîm, 136, 565, 566
 ‘Azîz, 136, 566

B

B[ü]stân, 384
 Bağdâd, 407
 Bahâristân, 216, 245, 400, 401
 Bahârsitân, 375
 Baḥr-i ‘Ummân, 240
 Baḥr-i Siyâh, 173, 240, 722
 Bâkî, 565, 566
 Bâr, 224, 235
 Bâr-ı Ḥudâ, 224, 258, 263
 Bâri, 203, 460, 461, 566
 Başîr, 136, 566
 Baḥḥâ, 220, 224
 Bâḥın, 566
 Bayram, 616
 Bebek, 174, 682
 Bedaḥşân, 414
 Behmen, 143, 144, 200, 244, 263
 Behrâm, 198, 401, 556
 Belḳîs, 38, 146, 211, 544
 Beyt-i Ḥarem, 200
 Beyt-i Şerif, 224, 225
 Beytü’l-ḥarâm, 224, 455
 Beyzâvî, 207
 Bihzâd, 143, 490
 Bijen, 143, 262, 527, 608
 Boğaz, 101, 174, 240, 367, 583, 722
 Bū Ḥanıfe, 144, 252
 Bū ‘Alî, 105, 145, 200, 207, 216, 226
 Bū Selîm, 205

Bustân, 216
 Büzurce-i mihr, 211
 Büzurce-nümün, 202

C

Câmi‘-i Sulṭân Aḥmed, 219
 Ca‘fer, 146, 201, 212, 217, 253
 Cebbâr, 136, 566
 Celîl, 137, 566
 Cem, 69, 110, 143, 154, 200, 203, 205, 243, 258, 262,
 263, 455, 473, 476, 547, 549, 635
 Cemîl, 137, 566
 Cemşid, 143, 203, 451
 Cengîz, 73, 146, 244, 369, 371, 409, 670
 Ceyḥün, 378, 390, 531

Ç

Çerkes, 52, 485
 Çin, 52, 84, 168, 169, 172, 201, 208, 252, 334, 366,
 367, 383, 394, 400, 401, 427, 428, 430, 438, 441,
 446, 447, 448, 454, 467, 507, 512, 544, 559, 574,
 582, 590, 593, 594, 595, 601, 615, 624, 630, 634,
 653, 657, 705

D

Dârâ, 69, 143, 144, 205, 219, 223, 244, 258, 313,
 484, 618, 621
 Dârâb, 144, 146, 200, 244

E

Ebî Leheb, 144, 335
 Ebū Bekr, 140, 258
 Ebū’l-Ḥayr, 213, 236
 Ebū-Bekr-, 140
 Eflâṭün, 105, 142, 145, 207, 211, 239, 313, 547
 Engürî, 418
 Es‘ad Efendi, 226, 252
 es-Selâm, 566
 Evvel, 565

F

Faḥr, 145, 207
 Faḥr-i Râzî, 144, 216, 223, 229, 239
 Fârâbî, 145, 200, 202, 216, 226
 Fârûḳ, 258
 Fâryâbî, 105, 207, 211, 532
 Felâṭün, 145, 200, 216, 237, 245, 664
 Ferhâd, 117, 145, 211, 309, 342, 404, 440, 458, 491,
 492, 503, 518, 533, 535, 549, 569, 580, 586, 601,
 629
 Ferḥâr, 718
 Ferîdün, 143, 200, 203, 258

Ferqadān, 200
Fettāh, 565
Feyzu'llāh, 528
Filibe, 240
Fireng, 553
Firengi, 148, 379, 454

G

Gaffār, 136, 460, 475, 566, 637
Gafūr, 137, 566
Ganī, 468
Ganiyy, 566
Gazālī, 145, 239
Gerşāsb, 200, 263
Giv, 262
Gökşu, 151, 174, 175, 294, 297, 298, 665
Gurre-nāme, 444
Gülsitān, 223, 245, 375, 384
Gülşeni, 141, 326, 330
Gülşen-i Esrār, 646

H

Habeş, 347, 635
Habibu'llāh, 130, 322, 361, 461
Hābir, 136, 566
Hāfiz, 139, 216, 245, 534, 566
Hāfiz 'Osmān, 223
Hāk, 17, 105, 180, 199, 202, 204, 205, 212, 220, 224, 228, 229, 230, 231, 233, 234, 239, 240, 244, 254, 255, 257, 259, 263, 266, 270, 283, 322, 329, 354, 468, 473, 497, 527, 528, 555, 566, 659, 668
Hākāni, 52, 91, 366
Hākīm, 565
Hākim, 566
Hāliq, 230, 257, 259, 329, 355, 357, 410, 451, 460, 461, 528, 565, 566
Hālil, 140, 225
Hamid, 566
Hātem, 70, 146, 200, 201, 212, 218, 243, 253, 468, 521, 532
Hātif Efendi, 52, 517
Haṭā, 52, 172, 343, 366, 376, 377, 506, 544, 558, 593, 595, 601, 624
Haṭāyī, 367, 397, 400, 634
Havvā, 140, 618
Haydar, 141, 258
Hayy, 497, 565
Hızır, 144, 675
Hızır, 198
Hibetu'llāh, 35, 203
Hicāz, 497, 591
Hicāzī, 415
Hindū, 380
Hişār, 173, 367, 478
Hoten, 84, 85, 86, 172, 232, 428, 438, 441, 446, 448, 449, 507, 591, 615
Hū, 566
Hudā, 41, 42, 43, 57, 61, 69, 83, 124, 141, 160, 184, 199, 202, 204, 208, 213, 214, 220, 224, 226, 227, 228, 233, 241, 249, 250, 255, 256, 257, 259, 263, 265, 266, 271, 277, 320, 329, 345, 357, 358, 359, 383, 461, 475, 562, 565, 621, 663, 701

Hüşeng, 143, 200, 258, 495
Hülāgū, 146, 150, 719
Hüsrev, 144, 211, 244, 313, 338, 422, 492, 601, 718

I

Işfahān, 116, 205, 375, 381, 384, 554

İ

İbni Hişām, 39, 145, 226, 239
İbni Sinā, 43, 145, 202, 212, 229, 237, 239, 245, 267
İbni Zā'id, 217
İlāhi, 98, 130, 140, 171, 212, 231, 233, 238, 322, 337, 350, 354, 355, 357, 359, 360, 460, 461, 503, 637, 698
İrem, 166, 216, 261
İskender, 28, 69, 143, 200, 203, 205, 263, 377, 419, 618, 679, 722
İslām, 141, 258, 290, 308, 314, 352, 532, 667, 674
İslāmbol, 173, 664
İstanbul, 407

K

Kādir, 357, 565
Kāf, 184, 341, 644, 706
Kāhhār, 136, 566
Kāhramān, 87, 143, 144, 200, 237, 263, 413, 505, 599
Kamer, 204, 263, 326, 359, 533, 605
Kāndehār, 464
Kānūn, 401
Ka'be, 83, 313, 343, 419
Kaplan Giray, 433
Kapudan Muştafā Paşa, 236
Kārahān, 25, 542
Kārūn, 144, 238
Kaşr-ı Havernaq, 526
Kaviyy, 566
Kays, 126, 292, 309, 326, 338, 391, 393, 395, 504, 538, 539, 547, 558, 591, 614, 645, 693
Kerim, 355, 357, 460, 497, 503, 566
Keşf, 200
Keşmir, 141, 150, 326, 330, 591, 616
Keşşāf, 144, 207, 216, 223, 229, 245
Keyhusrev, 143, 200, 258
Kırashı, 173, 478
Kirdgār, 462
Kuddūs, 566
Kur'an, 497
Kuṭb, 145, 207, 216, 223, 229
Kuṭb-ı Rāzī, 202, 211
Kuṭb-i Seyyid, 200

L

Levhī, 321, 667
Leylā, 102, 145, 198, 240, 275, 280, 292, 296, 306, 309, 310, 317, 323, 334, 339, 355, 389, 391, 401, 418, 437, 447, 458, 459, 470, 502, 518, 525, 532, 535, 538, 539, 544, 568, 581, 597, 614, 616, 618, 645, 676, 693

Leyli, 111, 125, 326, 328, 338, 429, 433, 488, 642, 667
Lokmān, 145, 216, 414

M

Mahmūd, 42, 212, 243, 259, 263, 265, 461
Maḥzen-i Esrār, 406
Mālik, 565
Mānī, 143, 366, 387, 506
Mantıku't-tayr, 498
Ma'n, 201
Maṭla' -i Envār, 406
Mecid, 137, 566
Mecnūn, 74, 83, 102, 104, 111, 123, 125, 133, 140, 145, 240, 275, 276, 280, 296, 304, 309, 310, 312, 323, 324, 326, 328, 334, 338, 339, 342, 344, 355, 365, 366, 370, 389, 391, 401, 410, 418, 429, 437, 438, 447, 458, 459, 466, 470, 488, 491, 502, 514, 518, 525, 529, 532, 535, 544, 546, 560, 568, 581, 586, 587, 597, 600, 609, 618, 624, 642, 645, 659, 666, 667, 676, 679, 680, 682
Mekke, 91, 225, 227, 354
Merve, 224, 225
Mesih, 357
Mevlā, 36, 41, 117, 141, 202, 207, 208, 213, 214, 225, 227, 228, 229, 230, 231, 247, 250, 257, 258, 266, 267, 271, 400, 476, 480, 527, 534, 547, 562, 686
Mısr, 232, 260, 464
Mıhr, 306
Mıhr ü Vefā, 514, 558
Mır, 207
Mirriḥ, 172, 260, 398, 407, 661
Mucib, 566
Muḥammed, 57, 202, 207, 233, 256, 497
Muḥammed Şālih, 36, 208
Mūsā, 634
Muştafā, 35, 39, 56, 138, 140, 200, 203, 205, 211, 221, 234, 245, 461
Muştafā Behcet Efendi-zāde, 256
Müntakım, 136, 566
Mü'min, 566
Müşteri, 172, 183, 197, 204, 205, 263, 321, 326, 398, 420, 422, 455, 505, 576, 621, 677
Müzzelife, 225

N

Nāfiz, 20, 21, 22, 52, 54, 56, 57, 59, 61, 62, 63, 68, 71, 72, 84, 85, 86, 89, 99, 100, 103, 104, 106, 109, 113, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 133, 134, 143, 145, 150, 151, 152, 158, 162, 164, 166, 169, 171, 172, 173, 182, 183, 184, 203, 205, 208, 214, 227, 233, 254, 255, 256, 259, 266, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 313, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369,

370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 674, 675, 678, 680, 684, 685, 702, 721, 673, 724

Naḥşeb, 407, 510
Nerimān, 144, 200, 263, 655
Nesr-i ṭā'ir, 713, 714
Nirem, 200, 223
Nizām, 211
Nizām-ı mülk, 202, 216
Nūh, 140, 197, 354

O

'Oşmān, 141, 200, 258

R

Rab, 136, 137, 231, 259, 266, 328, 329, 332, 337, 338, 357, 460, 503, 524, 565, 566, 587, 669, 706
Rabbānī, 372
Rabb-i nās, 503
Rabbü'l-gaffār, 255
Rabbü'l-gafūr, 461
Rabbü'l-mecid, 497
Rāfi', 566
Rāgıb, 52, 201, 216, 485
Raḥim, 136, 566
Raḥmān, 566
Ra'ūf, 565, 566
Rāziq, 565
Rāzī, 250
Resūlu'llāh, 106, 130, 322, 361, 461
Risto, 145, 202, 211, 216, 223, 237, 239, 245, 313
Rūm, 16, 252

Rüstem, 39, 63, 143, 144, 146, 149, 150, 200, 203,
223, 232, 237, 250, 263, 269, 273, 298, 299, 315,
319, 330, 366, 380, 426, 440, 455, 484, 505, 527,
531, 589, 599, 602, 649, 655, 717, 719
Rüstem-i Destân, 480

S

Şabbâr, 136, 566
Şabûr, 137, 566
Şafâ, 224, 225
Sağız, 490
Sâm, 144, 200, 223, 263, 599
Şamed, 566
Sâmir, 319
Sa'd, 216, 226
Sa'd-âbâd, 603
Sa'de'd-dîn, 207
Selîm, 36, 205
Semî', 136, 566
Sencer, 146, 200
Settâr, 136, 240, 475, 566
Seyyid, 145, 202, 207, 216, 226, 229, 239, 250
Şifâhân, 99, 217, 376, 641
Sikender, 110, 144, 244, 476, 547
Südî, 245
Sulţân Maḥmûd, 219
Sührâb, 144, 319, 505, 649
Süleymân, 27, 140, 143, 144, 201, 245, 258, 649
Şüreyyâ, 398, 472
Sürürî, 245

Ş

Şâm, 431, 446, 464
Şâpûr, 144, 244
Şaṭ, 531
Şekûr, 137, 566
Şems, 326
Şerḥ-i Menâr, 252
Şevket, 52, 91, 178, 250, 366, 408, 422
Şifâ, 137, 200, 202, 212, 216, 223, 245, 250, 401
Şi'râ, 420
Şi'râ-yı şâmî, 402
Şîrîn, 57, 117, 211, 306, 338, 422, 440, 480, 492,
533, 535, 549, 601, 629, 658, 718

T

Tâtâr, 86, 246, 430, 431, 433, 532, 601, 602, 621
Tebrîz, 17, 159, 240
Teهمتên, 408
Tür, 461

U

‘Ummân, 387
‘Uṭârid, 172, 197, 205, 263

V

Vâhid, 136, 566
Vâmîk, 145, 309
Vefâ, 583, 623

Y

Yaḥyâ-yı Fazl, 217
Ya' ḳûb, 140, 373, 412
Yemen, 347
Yem-i Sefid, 722
Yeşrib, 220, 224, 354
Yezdân, 200, 217, 218, 313
Yûsuf, 140, 145, 207, 260, 279, 373, 412, 532, 595

Z

Zâhir, 566
Zâl, 488
Zi'n-nüreyn, 141
Zü'l-celâl, 137, 497, 565, 566
Zü'l-kemâl, 136, 566
Zü'n-nün, 140, 212
Zü'n-nüreyn, 258
Züḥal, 172, 263, 321, 657
Zühre, 111, 171, 172, 197, 204, 205, 263, 374, 384,
422, 432, 433, 527, 554, 582, 653
Züleyhâ, 145, 279, 280, 338, 532

KAYNAKLAR

- ABDÜLKADİROĞLU, Abdülkerim (1999), *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l Eş'âr*, Ankara: AKM Yay.
- AKKAYA, Mehmet (1996), "Dîvân Şâirlerinin Gazellerinde Harf Tercihleri ve Redif Hususu", *İlmî Araştırmalar*, 3: 19-24.
- AKKUŞ, Metin (2006), "Klasik Edebiyatta Tipler", *Türk Edebiyatı Tarihi*, 2: 393-402.
- AKSAN, Doğan (2005), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Ankara: Engin Yay.
- AKSAN, Doğan (2006), *Anlambilim*, Ankara: Engin Yay.
- AKSOY, Ömer Asım (1998), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1-2*, İstanbul: İnkılap Yay.
- AKSOYAK, İ. Hakkı (1999), "Müşterek Şiir Söyleme Geleneği", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, VIII: 239-254.
- AKSOYAK, İ. Hakkı (2002), "Muhteva Yapısı", *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yay., s. 291-304.
- AKÜN, Ömer Faruk (1994), "Divan Edebiyatı", *TDV İslâm Andiklopedisi*, 9: 389-427.
- AKYÜZ, Kenan, Sedit Yüksel vd. (1958), *Fuzûlî-Türkçe Divan*, Ankara: TTK Basımevi.
- ALTINAY, Ahmed Refik (1973), *Lale Devri*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- ALTUNSU, Abdülkadir (1972), *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- ASLAN, Mustafa (1999), "Nazîm Divanında Mûsikî", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 8: 263-284.
- AYDEMİR, Yaşar (1995), "Girizgâha Dair", *Türk Kültürü*, 389: 546-551.
- AYDEMİR, Yaşar (1996), "Kasidede Muhteva Unsurları", *G.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1: 137-159.
- AYDEMİR, Yaşar (2002), "Türk Edebiyatında Kaside", *Bilig*, 22: 133-166.
- AYPAY, İrfan (1998), *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa, Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği*, İstanbul: yey.
- BANARLI, Nihat Sami (1977), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.2, İstanbul: MEB Yay.
- BERKES, Niyazi (2008), *Türkiye 'de Çağdaşlaşma*, İstanbul: YKY.
- BERNARD, Lewis (2007), *Modern Türkiye 'nin Doğuşu*, (çev. Metin Kıratlı), Ankara: TTK Yay.

- BEYATLI, Yahya Kemal (2005), *Edebiyata Dair*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- BİLKAN, Ali Fuat-Şadi Aydın (2007), *Sebk-i Hindî ve Türk Edebiyatında Hint Tarzı*, İstanbul: 3F Yay.
- Bursalı Mehmet Tahir (2000), *Osmanlı Müellifleri*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- CENGİZ, Halil Erdoğan (1986), “Divan Şiirinde Musammatlar”, *Türk Dili-Türk Şiiri Özel Sayısı*, 415-416-417: 291-429.
- CEZAR, Mustafa (1998), “Osmanlılarda 18. Yüzyıl Kültür ve Sanat Ortamı”, *18. Yüzyılda Osmanlı Kültür Ortamı-20-21 Mart 1997 Sempozyum Bildirileri*, İstanbul: Sanat Tarihi Derneği Yay.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1986), “Divan Şiiri”, *Türk Dili-Türk Şiiri Özel Sayısı*, 415-416-417: 1-16.
- D’OHSSON, M. de M. (yty), *18. Yüzyıl Türkiyesinde Örf ve Âdetler*, (çev. Zerhan Yüksel) İstanbul: Tercüman-1001 Temel Eser.
- DANIŞMEND, İsmail Hâmi (1961), *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. 4, İstanbul: Türkiye Yay.
- DANIŞMEND, İsmail Hâmi (1971), *Osmanlı Devlet Erkânı*, İstanbul: Türkiye Yay.
- DELİGÖNÜL, Mehmet (1973), “Müstezat”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1972: 93-102.
- DEMİREL, Şener (2004), “Divan Şiirinde Redd-i Matla”, *Bilig*, 31: 161-175.
- DEMİREL, Şener (2006), “17. Yüzyıl Sebk-i Hindî Şairlerinden Nâilî ve Fehîm’in Şiirlerinde Somutlaştırma veya Alışılmamış Bağdaştırmalar”, *Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî*, İstanbul: Turkuaz Yay., s. 35-88.
- DEVELİ, Hayati (1998), “18. Yüzyıl Türkiye Türkçesi Üzerine”, *Doğu Akdeniz Üniv. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, s. 27-36.
- DİLÇİN, Cem (1986), “Divan Şiirinde Gazel”, *Türk Dili-Türk Şiiri Özel Sayısı*, 415-416-417: 78-247.
- DİLÇİN, Cem (1992), “Fuzulî’nin Şiirlerinde Söz Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği”, *Türkoloji*, C. 10, S. 1: 77-114.
- DİLÇİN, Cem (2000), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: TDK Yay.
- DİLÇİN, Cem (2004), “Ahmet Paşa’nın Şiirlerinde Paralelizm”, *İstanbul’un Fethinin 550. Yılı Anı Kitabı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 55-72.
- DOĞAN, Muhammet Nur (2002), *Fuzulî’nin Poetikası*, İstanbul: Ötüken Yay.

- EMECEN, Feridun (1994), “Osmanlı Siyasi Tarihi”, *Osmanlı Devleti ve Medeniyet Tarihi*, (ed. Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul: İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, s. 54-76.
- ERDEM, Sadık (1994), *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı*, Ankara: AKM Yay.
- GİRARD, René (2007), *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat*, İstanbul: Metis Yay.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (1955), *Divan Şiiri-XVIII. Yüzyıl*, İstanbul: Varlık Yay.
- Haşmet (1940?), *Vilâdetname*, (hzl. Reşad Ekrem Koçu), İstanbul: Çığır Kitabevi.
- HORATA, Osman (2002), “Zihniyet Çözülüşünden Edebî Çözülüşe: Lâle Devri’nden Tanzimat’a Türk Edebiyatı”, *Türkler*, 11: 573-593.
- HORATA, Osman (2006), “Şiir”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 2: 447-530.
- İNALCIK, Halil (2005), *Şair ve Patron*, Ankara: Doğu Batı Yay.
- İPEKTEN, Halûk (2007), *Eski Türk Edebiyatı-Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergah Yay.
- İPEKTEN, Halûk, Mustafa İsen vd. (1987), “XVIII. Yüzyıl Divan Edebiyatına Toplu Bakış” *Büyük Türk Klâsikleri*, C. 6, İstanbul: Ötüken-Söğüt Yay., s.195-204.
- İSEN, Mustafa (1997), “Aruzun Anadolu’daki Gelişme Çizgisi”, *Ötelerden Bir Ses*, Ankara: Akçağ Yay., s. 443-452.
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu* (1969), C. IV, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- KALPAKLI, Mehmet (1999), “Divan Şiirinde Aşk”, *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, (hzl. M. Kalpaklı), İstanbul: YKY, s. 454-455.
- KALPAKLI, Mehmet (2006), “Osmanlı Şiir Akademisi: Nazire”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 2: 133-137.
- KANAR, Mehmet (1998), *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Birim Yay.
- KAYA, Mahmut (2001), “İşrakıyye”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 23: 435-438.
- KOÇU, Reşad Ekrem (1969), *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, İstanbul: Sümerbank Kültür Yay.
- KOÇU, Reşad Ekrem (2004), *Osmanlı Padişahları*, (hzl. Reha Çamuroğlu), İstanbul: Doğan Kitap.
- KÖKSAL, Fatih (2003), “Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı”, *Diriözler Armağanı*, (hzl. Fatih Köksal, Ahmet Naci Baykoca), Ankara: Bizim Büro Basımevi, s. 215-290.

- KURNAZ, Cemal (1997), “Divan Şiirinde Belge Redifler”, *Divan Edebiyatı Yazıları*, Ankara: Akçağ Yay., s. 264-276.
- KURNAZ, Cemal (2003), “Osmanlı Şair Okulu”, *Journal of Turkish Studies*, 27/II: 403-420.
- KUT, Günay (1986), “18. Yüzyıl Türk Edebiyatına Toplu Bakış”, *Osmanlarda ve Avrupa’da Çağdaş Kültürün Oluşumu: 16-18. Yüzyıllar*, (hzl. Engin Akarlı), İstanbul: Metis Yay., s. 262-276.
- KUTLAR, F. Sabiha (1996), “XVIII. Yüzyıl Divan Şiirinde Bir Sebki Hindi Şairi: Arpaeminizade Sami”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 1-2, s. 125-140.
- KUTLAR, F. Sabiha (1998), “İzzet Ali Paşa’nın Şiirlerinde Aşk”, *Journal of Turkish Studies*, 22: 141-148.
- KÜÇÜK, Sabahattin (1994), *Bâkî Dîvânı*, Ankara: TDK Yay.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1984), *Divan Edebiyatı*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- MACİT, Muhsin (1997), *Nedim Divanı*, Ankara: Akçağ Yay.
- MACİT, Muhsin (2005), *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, İstanbul: Kapı Yay.
- MAZIOĞLU, Hasibe (1982), “Türk Edebiyatı, Eski”, *Türk Ansiklopedisi*, XXXII: 80-134.
- MAZIOĞLU, Hasibe (1992), *Nedim’in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik*, Ankara: Akçağ Yay.
- Mehmed Süreyya (1996), *Sicill-i Osmanî*, (hzl. Nuri Akbayır) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Muallim Naci (2004), *Edebiyat Terimleri-Istılâlahât-ı Edebiyye*, (hzl. Yekta Saraç), İstanbul: Gökkubbe Yay.
- MUM, Cafer (2006a) “Sebki Hindî’de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama”, *Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebki Hindî*, İstanbul: Turkuaz Yay., s. 108-141.
- MUM, Cafer (2006b), “Sebki Hindî”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 2: 369-392.
- Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin, *Devhatü’l-Meşâyih*, MK Yz A 3681/ 1, 80a-b.
- Mütercim Âsım Efendi (2000), *Burhân-ı Katı*, (hzl. Mürsel Öztürk-Derya Örs), Ankara: TDK Yay.

- OCAK, F. Tulga (1991), “Nef’î ve Eski Türk Edebiyatımızdaki Yeri”, *Ölümünün Üçyüzzellinci Yılında Nef’î*, Ankara: AKM Yay., s. 1-44.
- OCAK, F. Tulga (2002), “XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Dîvân Edebiyatı ve Sebki-Hindî”, *Türkler*, 11: 733-741.
- OCAK, Tulga (1997), “Labial Hı’nın Çeviriyazıda Yazımı Sorunu” *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış Nevin Önberk Armağanı*, Ankara: Simurg Yay., s. 167-172.
- OKAY, Orhan (1998), *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, İstanbul: Dergah Yay.
- ONAY, Ahmet Talât (2000), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, (hızl. Cemal Kurnaz), Akçağ Yay.
- ÖZGÜL, M. Kayahan (2006), *Dîvan Yolu’ndan Pera’ya Selâmetle - Modern Türk Şiirine Doğru*, Ankara: Hece Yay.
- ÖZTEKİN, Özge (2001), “Divan Şiirinde Deyişbilime Ait Bir Yapı Ölçütü Olarak Biçimbirimsel Yinelemeler” *21. Yüzyıla Girerken Yazında Dil Kullanımları*, Denizli, s. 25-36.
- ÖZTEKİN, Özge (2006), *Divanlardan Yansıyan Görüntüler*, Ankara: Ürün Yay.
- ÖZTUNA, Yılmaz (2000), *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Ankara: AKM Başkanlığı Yay.
- ÖZÜNLÜ, Ünsal (2001), *Edebiyatta Dil Kullanımları*, İstanbul: Multilingual.
- ÖZYILDIRIM, Ali Emre (2006), “Sebki-Hindî’nin Türk Edebiyatındaki Seyri Üzerine Notlar”, *Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebki-Hindî*, İstanbul: Turkuaz Yay., s. 142-153.
- PAKALIN, M. Zeki (1983), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- PALA, İskender (1995), “Âh Mine’l Aşk”, *Cogito*, 4: 81-102.
- PALA, İskender (2004), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Kapı Yay.
- REDHOUSE, Sir James W. (2006), *Turkish and English Lexicon*, İstanbul: Çağrı Yay.
- ROUGEMONT, Denis de (1995), “Aşk ve Savaş”, *Cogito*, 4: 147-162.
- SARAÇ, Yekta (2007), *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, İstanbul: 3F Yay.
- SEFERCİOĞLU, Nejat (1999), “Dîvan Şiirinde Mûsikî ile İlgili Unsurların Kullanılışı” *Osmanlı*, (ed. Güler Eren), 9: 649-668.

- SHAW, J. Stanford (1982), *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, (çev. Mehmet Harmancı), İstanbul: E Yay.
- SILAY, Kemal (1999), “Müzik-Edebiyat Eleştirisi ve Divan Şiiri”, *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Makaleler*, (hzl. M. Kalpaklı), İstanbul: YKY, s. 445-452.
- Silahdar-zâde Mehmed Emin, *Tezkiretü’s-Şuarâ*, MK Mikrofilm Arşivi no: 1357.
- STEINGASS, F. (2005), *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, İstanbul: Çağrı Yay.
- ŞAFAK, Yakup (1996), “Fars ve Türk Edebiyatlarındaki Aruz Vezinlerinin Ritmik Yapıları Üzerine Düşünceler”, *Yedi İklim*, C 10, S. 70: 31-34.
- Şefkat, *Tezkiretü’s-Şuarâ*, MK Mikrofilm Arşivi No. 1358.
- ŞEMİSSA, Sîrus (1378), *Sebk-i Şinâsi-i Ş‘ir*, Çâp-ı Çehârum, Tehran: İntişârât-ı Firdevs, s. 284-304.
- Şemseddin Sâmî (1998), *Kamûs-ı Türkî*, İstanbul: Alfa Yay.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ (1995), *Rakîb’e Dair*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- ŞENTÜRK, A. Atillâ ve Ahmet KARTAL (2006), *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Şeyhi Mehmed Efendi (1989), *Vekayîü’l-Fudalâ*, (hzl. Abdülkadir Özcan), İstanbul: Çağrı Yay.
- TANPINAR, A. Hamdi (1997), *19’uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1998), *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul: Dergah Yay.
- Tarama Sözlüğü VII-Ekler* (1974), Ankara: TDK Yay.
- TARIM-ERTUĞ, Zeynep (1999), “Osmanlı Devletinde Resmî Törenler ve Birkaç Örnek”, *Osmanlı*, (ed. Güler Eren), 9: 133-142.
- TARLAN, Ali Nihat (1997), *Necati Beg Divan*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- TÖKEL, Dursun Ali (2000), *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Ankara: Akçağ Yay.
- ULUÇAY, Çağatay (1958), *İstanbul’da XVIII. ve XIX. Asırlarda Sultanların Doğumlarında Yapılan Törenler ve Şenliklere Dair*, İstanbul (İstanbul Enstitüsü Mecmuası Sayı 4’ten Ayrı Basım).
- ULUÇAY, Çağatay (2001), *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Ankara: TTK Yay.
- ULUDAĞ, Süleyman (2001a), “İşrâkıyye-Tasavvuf”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 23: 438-439.

ULUDAĞ, Süleyman (2001b), *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı Yay.

UNAT, Faik Reşat (1988), *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Klavuzu*, Ankara: TTK Basımevi.

ÜNVER, İsmail (1986), *Neşatî*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

ÜNVER, İsmail (1993), “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji*, C. 9, S. 1, s. 51-79.

ÜZGÖR, Tahir (1991), *Fehîm-i Kadîm*, Ankara: AKM Yay.

WELLEK, René-Austin Warren (2005), *Edebiyat Teorisi*, (çev. Ömer Faruk Huyugüzel), İzmir: Akademi Kitabevi.

Yeni Tarama Sözlüğü (1983), (hızl. Cem Dilçin), Ankara: TDK Yay.

YILMAZ, Mehmet (1992), *Edebiyatımızda İslâmi Kaynaklı Sözler*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Hiclâl DEMİR
Doğum Yeri ve Tarihi : Çankırı, 21.03.1973

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : 1994-1998: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : 1998-2001: Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetler : *Makale*
“Yaşamın ve Yazının Ucuna Yolculuk”, *Hürriyet-Gösteri*, S. 224, Aralık 2000, s. 46-49.

İş Deneyimi

Stajlar
Projeler
Çalıştığı Kurumlar : Hacettepe Üniversitesi Türkçe Dersleri Koordinatörlüğü

İletişim

E-Posta Adresi : hiclaldemir@yahoo.com

Tarih : 30.06.2008

